รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “จริยธรรมนักการเมือง”

(Ethics of the Politicians)

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ และคณะ

30 กันยายน 2556

สัญญาเลขที่ RDG54H0003

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ “จริยธรรมนักการเมือง”

คณะผู้วิจัย	สังกัด
1. รศ.ดร.วริยา ชินวรรโณ	มหาวิทยาลัยมหิดล
2. อาจารย์ ดร. ฐิตารีย์ ศิริศรีศรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
3. นางสาวศิริรักษ์ ปั่มแม่นปืน	มหาวิทยาลัยมหิดล

ชุดโครงการ “จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง”

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

รายงานโครงการวิจัย เรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพ”

วิริยา ชินวรรโณ.
จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง.-- นครปฐม : คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2556.
336 หน้า. -- (จริยธรรมในวิชาชีพ).

1. จริยธรรม. 2. จรรยาบรรณ. I. ฐิตารีย์ ศิริศรชัย, ผู้แต่งร่วม. II. ศิริรักษ์ ปั่มแม่นปืน, ผู้แต่งร่วม. III. ชื่อเรื่อง.
174
ISBN 978-616-279-360-8

ผู้ผลิต คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
25/25 ถนนพุทธมณฑลสาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม 73170
ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2556 ครั้งที่ 1
จำนวนพิมพ์ 100 เล่ม

คำนำจากหัวหน้าโครงการวิจัย
“จริยธรรมในวิชาชีพ”

สังคมไทยในอดีตเป็นสังคมปิด การประกอบอาชีพในอดีตจึงเป็นการให้บริการแก่บุคคลในกลุ่มที่มีความคุ้นเคยกันดี มีวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอุดมคติคล้ายคลึงกัน และด้วยเหตุที่รู้จักกันดีนี้เอง จึงมีความซื่อสัตย์ต่อกัน มีความเกรงใจและมีความเคารพซึ่งกันและกัน ดังเช่นในอดีตแพทย์ผู้รักษาโรคไปที่บ้านคนไข้ เพื่อดูแลรักษาคนไข้ในชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ มีความรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี จึงทำให้การประกอบอาชีพของแพทย์ดำเนินไปด้วยความรู้สึกเป็นมิตรไมตรี มีความเคารพซึ่งกันและกัน นับว่าเป็นมาตรการที่สามารถใช้ควบคุมการประกอบอาชีพและควบคุมสังคมได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม ในสมัยปัจจุบันสังคมไทยเป็นสังคมโลกาภิวัตน์ ผู้คนประกอบอาชีพต่างๆ อย่างกว้างขวางและหลากหลาย อาชีพส่วนใหญ่กลายเป็นวิชาชีพ ผู้ประกอบวิชาชีพต้องเข้ารับการศึกษาอบรมในสถาบันต่างๆ จึงจะสามารถประกอบวิชาชีพนั้นๆ ได้ และมักมีใบปริญญาบัตรรับรองว่า ได้ผ่านการศึกษาอบรมที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปประกอบวิชาชีพได้ในอนาคต ผู้ประกอบวิชาชีพ หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า professional จะต้องประกอบวิชาชีพอย่างเต็มเวลาและอุทิศตนเองให้แก่วิชาชีพนั้นๆ โดยเต็มที่ (Silcock, ed, 1972: 13) นอกจากนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพมีกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกัน (peers) อีกมากมาย จนกระทั่งมีการจัดตั้งสมาคมวิชาชีพขึ้น และที่สำคัญที่สุด ผู้ประกอบวิชาชีพทุกคนจักต้องคำนึงถึงจริยธรรมในวิชาชีพของตน จะประกอบวิชาชีพของตนโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง ก่อนประโยชน์ของผู้รับบริการในวิชาชีพของตนมิได้ หากแต่จะต้องแสวงหาหนทางที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป เพื่อเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพนั้นๆ

คำว่า “จริยธรรม” แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า ethics หรือ ethical rules หรือ ethical principles มาจากคำภาษากรีกว่า ethos ซึ่งแปลว่าอุปนิสัย ธรรมเนียมที่ปฏิบัติกันมาช้านาน พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า จริยธรรม หรือ จรรยาบรรณ หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษา ส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้หรือไม่ก็ได้ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 289)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า จริยธรรม มาจากคำว่า “พรหมจรรย์” หมายถึง ความประพฤติอันประเสริฐ หรือประพฤติ

บริสุทธิ์อย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีพอย่างประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งในพุทธศาสนาหมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งเรียกว่า "ไตรสิกขา" คือ การศึกษา 3 ประการอันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น จริยธรรมหรือ พรหมจรรย์ มรรค และไตรสิกขา ทั้งหมดนี้เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์, 2544: 533-534)

พระราชชัยกวี (ภิกขุพุทธทาส อินทปัญโญ) กล่าวว่า "จริยธรรม" แปลว่า เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ จะต้องประพฤติ ส่วน "ศีลธรรม" นั้น หมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่ หรือ ประพฤติแล้ว จริยธรรม หรือ ethics อยู่ในรูปของปรัชญาคือ เป็นสิ่งที่ต้องคิดต้องนึก ส่วนเรื่องศีลธรรม หรือ morality นี้ต้องทำอยู่จริงๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า (พระราชชัยกวี, 2511: 4-5)

ในซีกโลกตะวันตกนั้น โสเครตีส (Socrates, 470-399 ก่อน ค.ศ.) นักปรัชญากรีกโบราณผู้มีชื่อเสียงเป็นคนแรกที่เริ่มวิเคราะห์ความหมายของคุณค่าทางจริยธรรม โดยการสนทนา (dialogue) กับบรรดาลูกศิษย์ของเขาเกี่ยวกับปัญหาเรื่องความดี ความยุติธรรม ความกล้าหาญ อย่างไรก็ตาม โสเครตีสมิได้ให้คำตอบที่แน่นอนเกี่ยวกับความหมายของคุณค่าทางจริยธรรมเหล่านั้น แต่ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ถ้ามนุษย์ปราศจาก ค่าทางจริยธรรม การกระทำและความประพฤติของมนุษย์ก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ และในเรื่องของจริยธรรมนี้สิ่งที่จะขาดเสียมิได้ก็คือ การรู้จักไตร่ตรองทางปัญญา (W. Earle, 1992: 3-9) ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีปัญญาจึงควรจะรู้จักไตร่ตรองด้วยปัญญา จึงจะทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงหลักการทางจริยธรรมที่เป็นหลักสากลสำหรับมนุษย์ได้

เพลโต (Plato, 427-347 ก่อน ค.ศ.) ซึ่งเป็นศิษย์ของโสเครตีส กล่าวถึงเรื่องคุณธรรมไว้ว่า บุคคลที่เป็นผู้มีคุณธรรมย่อมกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเหตุผลเสมอ ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมที่เป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งมวล [1] ฉะนั้นมนุษย์ผู้มีปัญญาจึงเป็นมนุษย์ผู้มีคุณธรรม เพลโตมีความเห็นสอดคล้องกับโสเครตีสในเรื่องจริยธรรมว่า ปัญญา คือคุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ และปัญญานี้เองที่สามารถพามนุษย์ไปสู่ความเป็นจริงที่แท้ได้ (W. Earle 1992: 187-190)

มองเตสกิเออ (Montesquieu, 1689-1755 ก่อน ค.ศ.) นักปรัชญาการเมืองชาวอิตาเลียนผู้มีชื่อเสียงได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นอุดมการณ์หรือมาตรฐาน ความประพฤติของมนุษย์ที่เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อความดีสูงสุด เพื่อต่อสู้หรือขัดแย้งกับสิ่งที่เรียกว่า เป็นความผิดความเลว ความชั่วร้าย หรือความโง่เขลา (วิภาวรรณ ตุวยานนท์, 2428: 7) ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพทุกวิชาชีพจึงจำเป็นที่จะต้องมีจริยธรรมในการประกอบกิจการงานทุกอย่าง

Cambridge Advanced Learner's Dictionary ให้ความหมายของคำว่า "จริยธรรม" ไว้ว่า จริยธรรมคือ ระบบความเชื่อซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในหมู่ชน ซึ่งควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์

---

[1] คุณธรรม (virtue) หมายถึง คุณงามความดี หรือหมายถึง ความเคยชินในการประพฤติดี (กีรติ บุญเจือ, 2534: 79)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ระบบซึ่งมีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน (Cambridge Advanced Learner's Dictionary, 2008: 478)

ดังนั้นหากจะกล่าวโดยสรุป นักปราชญ์ทั้งตะวันออกและตะวันตกลงความเห็นคล้ายๆ กันว่าจริยธรรมคือ หลักการที่มนุษย์ในสังคมควรยึดถือปฏิบัติ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคมนั้นเอง และในการทำงาน หรือการประกอบวิชาชีพของมนุษย์ มนุษย์จำเป็นจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมในการทำงานหรือการประกอบอาชีพ เพราะในการประกอบวิชาชีพส่วนใหญ่ เป็นการให้บริการแก่สังคมจำเป็นต้องมีผู้รับบริการ ผู้ประกอบวิชาชีพ หรือผู้ให้บริการซึ่งจะต้องเป็นผู้มีจริยธรรมสูง ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้รับบริการและสังคมโดยรวม ตลอดจนสนองตอบความต้องการของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพของตนเป็นสำคัญ

ด้วยเหตุนี้ ผู้ประกอบวิชาชีพจึงมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ประกอบวิชาชีพไว้อย่างชัดเจน โดยส่วนใหญ่แล้วจะกำหนดว่าต้องสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาชีพนั้นๆ และได้รับปริญญาหรือประกาศนียบัตรเป็นหลักฐาน กำหนดให้มีการขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพนั้นๆ ตลอดจนจัดตั้งองค์กรควบคุมการประกอบวิชาชีพ ซึ่งตามกฎหมายไทยมีอยู่ 2 ลักษณะได้แก่ การจัดตั้งสมาคมวิชาชีพ หรือ สภาวิชาชีพ เช่น เนติบัณฑิตยสภา คุรุสภา แพทยสภา สภาการหนังสือพิมพ์ สภาทนายความ สภาการพยาบาล เป็นต้น หรืออาจจะตั้งเป็นคณะกรรมการก็ได้ แต่มีข้อสังเกตว่า ในกรณีของคณะกรรมการนั้นจะมีลักษณะเป็นเรื่องย่อยของวิชาชีพ มากกว่าที่จะเป็นทั้งวิชาชีพรวมกัน เช่น คณะกรรมการควบคุมการประกอบวิชาชีพสอบบัญชี คณะกรรมการควบคุมการบำบัดโรคสัตว์ คณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ เป็นต้น

ทั้งนี้โดยองค์กรเหล่านี้ มีหน้าที่คอยสอดส่องดูแล และควบคุมความประพฤติของผู้ประกอบวิชาชีพ โดยมีอำนาจสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาว่าประพฤติตนละเมิดจริยธรรมแห่งวิชาชีพตลอดจนการลงโทษผู้ประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ด้วยการว่ากล่าวตักเตือน ภาคทัณฑ์ สั่งพักใช้ใบอนุญาต หรือเพิกถอนใบอนุญาต ตามสมควรแก่กรณี

จะเห็นได้ว่าเกือบทุกวิชาชีพมีจริยธรรมในวิชาชีพกำกับทั้งสิ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษามาตรฐานคุณภาพของการบริการ ตลอดจนความมั่นคงของสมาชิกในวิชาชีพ ทั้งนี้โดยมีการจัดตั้งองค์กร หรือหน่อยงาน เช่น สมาคมวิชาชีพ (professional association) หรือสภาวิชาชีพ (professional council) เพื่อให้การประกอบวิชาชีพดำเนินไปอย่างมีมาตรฐาน สมศักดิ์ศรีของวิชาชีพ ประชาชนผู้ใช้บริการได้รับความปลอดภัย สะดวก รวดเร็ว ตลอดจนได้รับประโยชน์จากบริการในวิชาชีพอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตเป็นอันมาก และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจนกระทั่งความเจริญทางจิตใจตามไม่ทัน ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมดังกล่าวนี้ สืบเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบ

เกษตรกรรมเพื่อการยังชีพเป็นระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เช่นเดียวกับประเทศตะวันตกในยุโรปและสหรัฐอเมริกา ส่งผลกระทบให้สังคมไทยเป็นสังคมที่มีการพัฒนาไปในแนวทางวัตถุนิยม และบริโภคนิยม กระแสวัฒนธรรมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมที่สังคมไทยรับมาในช่วงกว่า 60 ปีมานี้ ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการดำเนินชีวิต การศึกษา การแต่งกาย รูปแบบของบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ตลอดจนพฤติกรรมการประกอบอาชีพต่างๆ ด้วย มีการให้ความสำคัญกับวัตถุและการบริโภคเป็นอย่างมาก และเนื่องจากเงินเป็นปัจจัยสำคัญที่จะให้ได้มาซึ่งวัตถุ ปัญหาส่วนใหญ่ของคนในสังคมไทยขณะนี้ล้วนมีสาเหตุมาจากความต้องการเงินด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้นจึงมีการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของคนในวิชาชีพต่างๆ เป็นจำนวนมาก เพื่อต้องการผลประโยชน์ในรูปของเงิน นำไปสู่ปัญหาจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ ซึ่งยากต่อการแก้ไขเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยเหตุนี้ ชุดโครงการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพ” จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการดังนี้ ประการที่หนึ่ง มุ่งที่จะศึกษาพัฒนาการของหลักจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ประการที่สอง ศึกษา วิเคราะห์ปัญหาทางจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ ว่ามีลักษณะอย่างไร ตลอดจนผลกระทบของปัญหาเหล่านี้ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน ประการที่สามวิเคราะห์กลไกที่จะควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของบุคคลในวิชาชีพต่างๆ และประการสุดท้าย เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ชุดโครงการดังกล่าว ประกอบด้วย โครงการวิจัยย่อยเกี่ยวกับจริยธรรมในวิชาชีพต่างๆ 11 โครงการดังนี้

1. จริยธรรมวิชาชีพนักกฎหมาย	ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ และคณะ
2. จริยธรรมวิชาชีพนักธุรกิจ	รองศาสตราจารย์จินตนา บุญบงการ และคณะ
3. จริยธรรมวิชาชีพทหาร	พลโทศานิต สร้างสมวงศ์ และคณะ
4. จริยธรรมวิชาชีพนักการเมือง	รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ และคณะ
5. จริยธรรมวิชาชีพข้าราชการ	รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด และคณะ
6. จริยธรรมในวิชาชีพตำรวจ	พลตำรวจตรีอดุลย์ ณรงค์ศักดิ์ และคณะ
7. จริยธรรมวิชาชีพแพทย์	นายแพทย์วิรัช ทุ่งวชิรกุล และคณะ
8. จริยธรรมวิชาชีพพยาบาล	รองศาสตราจารย์ ดร.มณี อาภานันทิกุล และคณะ
9. จริยธรรมวิชาชีพสื่อมวลชน	พันตำรวจโท ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท และคณะ
10. จริยธรรมในวิชาชีพครู	อาจารย์ ดร.ธัญลักษณ์ รุจิภักดิ์ และคณะ
11. จริยธรรมในวิชาชีพอาจารย์	อาจารย์ ดร.ประทีป ฉัตรสุภางค์ และคณะ

ในนามของคณะวิจัย ดิฉันขอขอบพระคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นอย่างยิ่ง ที่เห็นความสำคัญของเรื่องจริยธรรมในวิชาชีพ และได้ให้ทุนแก่คณะวิจัย ซึ่งประกอบด้วยบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในแต่ละวิชาชีพ จากสถาบันต่างๆ มาร่วมมือร่วมใจกัน สร้างสรรค์ผลงานวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คณะวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานวิจัยดังกล่าว จะนำไปสู่การตระหนักถึงปัญหาทางจริยธรรมในวิชาชีพที่เกิดขึ้นในสังคมไทย นอกจากนี้ คณะวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาซึ่งคณะวิจัยได้เสนอไว้ จะก่อให้เกิด ประโยชน์ในทางปฏิบัติต่อสังคมไทยโดยรวม และปรากฏผลเป็นการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืน อันเป็นความปรารถนาสูงสุดของคณะวิจัยทุกคน

รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ
คณบดีคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล
หัวหน้าโครงการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพ”

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมนักการเมือง” เป็นการศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมและกลไกครอบคลุมการประพฤติปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจรูปแบบพฤติกรรมที่นักการเมืองเลือกประพฤติตามหลักจริยธรรม หรือเบี่ยงเบนไปจากจริยธรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติ กลไกควบคุมที่ใช้อยู่ กระบวนการและประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ความเข้าใจที่เกิดขึ้นจะช่วยในการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง
2. เพื่อเข้าใจถึงสภาพการณ์ปัจจุบันทางจริยธรรมของนักการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย
3. เพื่อศึกษาและทบทวนกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจริยธรรมของนักการเมือง
4. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมและกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติที่มีจริยธรรมของนักการเมือง เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จะเสริมสร้างความประพฤติที่ดีที่ถูกต้องของนักการเมือง

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย สมาชิกรัฐสภาไทยได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา หน่วยงาน/องค์กรอิสระ ผู้เคยดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆ ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา

3. ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualititative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยใช้การผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณนั้น ดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากร 3 กลุ่ม ดังนี้

1. สมาชิกรัฐสภา จำนวนทั้งสิ้น 630 คน ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 480 คน และสมาชิกวุฒิสภา 150 คน เก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามและการประชุมเสวนา

2. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน / องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เป็นต้น เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการประชุมเสวนา

3. ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆ และผู้เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีบทบาท หรือมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการประชุมเสวนา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง
2. เข้าใจปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง
3. เข้าใจกลไกที่จะควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง
4. ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง

สภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย

ในกรณีของนักการเมืองไทยนั้น คระวิจัยได้ดำเนินการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ประเด็นเรื่อง การรับรู้และความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งเป็นกรวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากสมาชิกรัฐสภา 630 คน แบ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา 150 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 480 คนได้รับแบบสอบถามกลับคืน 201 ชุด คิดเป็นร้อยละ 32 ของสมาชิกรัฐสภาไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้และมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูง โดยข้อค้นพบยืนยันว่า กลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 83 สามารถแยกประเด็นที่เป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง

สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมืองเป็นประเด็นสำคัญที่การศึกษาวิจัยนี้ ได้ทำการศึกษาเพื่อหาลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองต่อไป และได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่านักการเมืองส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในสัดส่วนร้อยละ 48.99 แต่ในส่วนของสภาพการณ์ด้านอื่นๆ ที่ทำการศึกษา พบว่า นักการเมืองไทยในปัจจุบันคละเคล้าไปด้วยนักการเมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทาง

การเมือง (จากค่าเฉลี่ยผลประมวลรวมที่ค่าระดับ 2 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.59) อย่างไรก็ตามในการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง คณะวิจัยนี้ขอเสนอว่าการเมืองไทยยังมีนักการเมืองน้ำดีอยู่มาก เช่น จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รู้จักกับนักการเมืองที่ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมร้อยละ 31.82 และ นักการเมืองที่รู้จักเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตร้อยละ 34.34 ถึงแม้จะมีกลุ่มคนที่ประพฤติละเมิดจริยธรรมและยังไม่สามารถดำเนินการลงโทษได้ ทุกภาคส่วนในสังคมไทยควรมีส่วนร่วมด้วยช่วยกัน ขยายกลุ่มนักการเมืองน้ำดี และหาแนวทางการลงโทษอย่างจริงจังกับผู้ประพฤติละเมิดจริยธรรมเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างกับคนในสังคม

ในด้านของทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมือง ผู้ให้ข้อมูลบ่งชี้ประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1) ร้อยละ 51.01 เห็นพ้องว่า คำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมสูง ด้วยเหตุนี้ จะเห็นได้ว่า ปัจจัยภายนอกก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนในกรอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2) ร้อยละ 13.13 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุดว่าการไม่เข้าประชุมโดยไม่มีเหตุอันควรเป็นความผิดทางจริยธรรม

3) ร้อยละ 35.35 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้ต่างยอมรับว่าส่วนได้ส่วนเสียขอตนและครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของตนอยู่มาก ซึ่งเข้าใจได้ว่า นักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน ถ้าไม่มีกรอบจริยธรรมในการทำงานและจิตสำนึกที่ถูกต้องและเข้มแข็ง

4) ร้อยละ 33.84 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามประเด็นเรื่อง อิทธิพลการตัดสินใจในงานการเมืองจากผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเข้าใจได้ว่า นักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำในการใช้อำนาจหน้าที่ เพื่อตอบแทนผู้ให้การอุปถัมภ์ และสนับสนุนทางการเงิน อย่างไรก็ตาม นักการเมืองอีกร้อยละ 24 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ ร้อยละ 51.01 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากที่สุด

5) ร้อยละ 28.28 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามประเด็นเรื่องอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองจากกลุ่มธุรกิจที่ท่านมาความสัมพันธ์ ซึ่งเข้าใจได้ว่า นักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำในการใช้อำนาจหน้าที่ อย่างไรก็ตาม นักการเมืองอีกร้อยละ 25 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ และร้อยละ 56.06 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากที่สุด

จากข้อค้นพบสำคัญด้านทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมืองข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความน่าวิตกกังวลเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและหน้าที่ๆ พึงปฏิบัติ (The Conflict of Interest)

ประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการเมือง

การเมืองไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการเมืองต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติ ดังนี้ การทุจริตการเลือกตั้ง การฉ้อราษฎรบังหลวง การช่วยเหลือพวกพ้องให้ได้เลื่อนตำแหน่ง – เลื่อนเงินเดือน – พ้นจากความผิดหรือรับโทษสถานเบา แทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินทางราชการ – งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยกระทำผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม การกลั่นแกล้งนักการเมือง ฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม

การศึกษาวิจัยนี้ได้นำทั้ง 15 ประเด็นปัญหาข้างต้นมาตรวจสอบความรุนแรง และการพบได้บ่อยในปัจจุบัน จากการสำรวจความรุนแรงของประเด็นปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองทั้งหมด 15 ประเด็นปัญหาที่พบในปัจจุบัน พบว่า ประเด็นการฉ้อราษฎรบังหลวงเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ถูกมองว่ามีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยความรุนแรงมากที่สุดในระดับ 5 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65) ส่วนในอีก 14 ประเด็น ค่าเฉลี่ยความรุนแรงมากอยู่ในระดับ 4 ในด้านของการพบได้บ่อย ผลสำรวจยืนยันว่า ประเด็นปัญหาเรื่อง การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขพบได้น้อย (ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับ 2 และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 1.13)

กลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง

จากการศึกษาวิจัยในเรื่อง กลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง ผลสำรวจบ่งชี้ในมุมสมาชิกรัฐสภาไทยว่า ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ.2553 มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันด้วยค่าเฉลี่ยในเกณฑ์ระดับ 4 (เห็นด้วยว่าเหมาะสม) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.65 ในประเด็นการถามความคิดเห็นว่า กลไกและระบบบังคับใช้ประมวลจริยธรรมในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่นั้น แม้ค่าเฉลี่ยได้แสดงผลในเกณฑ์ว่าเห็นด้วยว่าเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับ 4 ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.32) แต่การหาค่าความถี่ให้รายละเอียดเพิ่มเติมในประเด็นนี้โดยแสดงค่าความถี่สูงสุดในการตอบอยู่ในช่วงเกณฑ์ไม่แน่ใจ แสดงผลที่ร้อยละ 29.8 ซึ่งสอดคล้องกับผลสำรวจประเด็นอื่นๆ ในเรื่องกลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองที่ค่าเฉลี่ยแสดงผลสำรวจว่าไม่แน่ใจว่า มีความเหมาะสม เช่น ในส่วนของบทลงโทษ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของคณะกรรมการจริยธรรมที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน อย่างไรก็ตามผลการวิจัยแสดงการยืนยันว่า ในทางปฏิบัติ ปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองจะได้รับการแก้ไข

หรือไม่ขึ้นอยู่กับแนวนโยบายของนายกรัฐมนตรีด้วยค่าคะแนนร้อยละ 54.04 ที่อยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด

โดยสรุปจากผลสำรวจให้แง่คิดว่า กลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและตัวประมวลจริยธรรมมีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่องของการบังคับใช้ และการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่างๆ ซึ่งควรจะมีการทบทวนและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

แนวทางการป้องกันการละเมิดจริยธรรม

ผลจากการสำรวจในประเด็นแนวทางป้องกันการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า ควรจะเร่งดำเนินการใน 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

1. สมาชิกรัฐสภาไทยเห็นด้วยว่า การปฏิรูประบบการศึกษาที่เข้มข้นในเรื่อง คุณธรรม การมีศีลธรรม และการมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก และจะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 83.37 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

2. การปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมให้ยกย่องนับถือคนจากคุณงามความดี ความรู้ความสามารถ มากกว่าตำแหน่งหน้าที่และความร่ำรวย จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม (ร้อยละ 88.38 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

3. การกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพในการที่ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้นๆ ละเมิดจริยธรรม โดยใช้ประโยชน์จากวิชาชีพสร้างความเดือดร้อนหรือลิดรอนสิทธิผู้อื่น ให้เข้มงวดยิ่งขึ้น จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม (ร้อยละ 82.83 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

4. การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีความเป็นอิสระ เพื่อกำกับดูแลเรื่องจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม (ร้อยละ 71.72 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

5. การให้ความรู้และปลุกจิตสำนึกประชาชนให้ช่วยกันสอดส่องดูแล การกระทำที่ผิดจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม (ร้อยละ 88.38 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

โดยสรุปทั้ง 4 ประเด็นศึกษาหลักนี้ศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณให้ขอเท็จจริงว่า สมาชิกสภารัฐสภาไทยส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นอยู่กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมาชิกรัฐสภาไทยมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในรัฐสภาไทยคละเคล้ากันไป ด้วยนักการมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองมีประเด็นแนวโน้มเรื่อง การขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและหน้าที่ ๆ พึงปฏิบัติ (The Conflict of Interest) ในเรื่องการฉ้อราษฎร์บัง

หลวงนั้น เป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ถูกมองว่ารุนแรงมากที่สุด การทุจริตการเลือกตั้ง – การฉ้อราษฎร์บังหลวง – การช่วยเหลือพวกพ้อง – การแทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ – การใช้ทรัพย์สินของทางราชการและงบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว – การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยให้ทำผิดแทนตน – การปรับหรืออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง – การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่มและการกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม เป็นปัญหาทางจริยธรรมกับนักการเมืองที่พบได้บ่อย ในประเด็นกลไกควบคุมจริยธรรมกับนักการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและตัวประมวลจริยธรรมพบว่า มีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่อง การบังคับใช้และแนวทางการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมกับนักการเมืองต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่จะทำอย่างจริงจังและรวดเร็วด้วยความยุติธรรม

EXECUTIVE SUMMARY

The research project "Ethics of the Politicians" is the study about ethical conditions and the mechanism used in controlling the Thai politicians behaviors which will enable us to understand the behavioral patterns which the politicians choose to behave ethically or unethically, the factors influencing the behaviors, the controlling mechanism, measures, and efficiency in implementing the mechanism. The understanding of all these issues will help find the ways to develop the politicians' ethical principles.

Objectives of the Research

1. To study the concepts of the Thai politicians' ethical principles.

2. To study the present condition of the politicians' ethical principles affecting Thai society.

3. To study and review the mechanism used to control the politicians' behaviors within the frame work of the politicians' ethical principles.

4. To find the ways to develop the Thai politicians' ethical principles.

Scope of the Research

1. The scope regarding the content of the research. This research studies the present condition concerning the ethical way of practice and mechanism used to control the politicians' ethical behaviors and practices so as to find the ways to develop the politicians' ethics which will, in turn, enhance the politicians' good behavior.

2. The scope regarding the research subjects. The research subjects are the Thai members of parliament consisting of the senators and the members of the House of Representatives, offices/independent organizations, those who used to hold political positions, experts in Thai politics, academicians, and professionals from various professions whose activities are related to the work of the members of parliament.

3. The scope regarding the research methodology. This study uses the mixed method in conducting research consisting of both the quantitative and the qualitative research. A set of questionnaire is used as a tool for the quantitative research. As for

the qualitative research, indepth interviews are conducted among the research subjects.

Research Methodology

The qualitative research is conducted among the three groups of people as follows:

1. Members of parliament. The total number is 630 consisting of 480 members of the House of Representatives and 150 senators. The research is conducted by means of questionnaire and focus groups.

2. The officials of offices/organizations: Office of the National Anti-Corruption, Office of the Ombudsman Thailand, the Royal Thai Police, the Election Commission of Thai. For this group, the research is also conducted by means of questionnaire and focus groups.

Research Benefit

1. Understand the concepts of politicians' ethical principles.

2. Understand the present conditions regarding the politicians' ethics affecting Thai society.

3. Understand the mechanism used to check the politicians' unethical behaviors.

4. Be able to find the ways to develop the politicians' ethical principles.

The Ethical Conducts of the Thai Politicians

The researchers use both the quantitative and qualitative methods in analyzing the issue about the subjects perception and knowledge about politicians' ethical principles among 630 members of the Thai National Parliament, of which 150 are senators and 480 are members of the House of Representatives to ask them about their attitudes towards the politicians' ethical principles. Findings reveal that 201 members answered the questionnaire (32%). The research subjects have knowledge about the politicians' ethical principles. More than 83% of the subjects can categorize the politicians' ethical issues.

Most subjects think that the majority of politicians' still have strong faith in the democratic political system with the king as the head of state (48.99%). Regarding the other conditions, findings reveal that, at present, Thai politicians consist of both good and bad politicians ($x = 2$ and $S\bar{D} = 0.59$). The subjects are certain that there are still many good politicians in Thai politics. The subjects know the politicians who observe the politicians' ethics (31.82%) and some politicians whom they know are persons of

integrity (34.34%), even though some groups of politicians behave unethically and have not received any punishment. Their suggestion is that all political sectors concerned should cooperate with each other in an attempt to promote the good politicians and take strong measures to punish those who behave unethically.

Regarding the politicians' attitudes and experiences, the research subjects point out some interesting issues as follows:

1) 51.01% agree that the resolution taken by the politicians before they assume their political positions enable them to determine to become the politicians with ethical principles. For this reason, the outside factors can play a very significant role in helping promote the ethical behaviors of the politicians.

2) 13.13% are not certain, disagree, disagree the most regarding the point that not attending the parliament convention without a reasonable cause is unethical.

3) 35.35% agree, agree the most regarding the issue about whether or not his/her families play an influential role in his/her political work. This point is understandable in the sense that this group of politicians has a tendency to abuse their duties and responsibilities for their personal benefits.

4) 33.84% agree, agree the most when being asked whether or not those who financially support the politicians their running for the election have played an influential role in their political decision making. For this reason, this group of politicians has a tendency to be dominated by those who have financially supported them in exchange for the afore-mentioned support. While 24% are not certain and 51.01% disagree and disagree the most.

5) 28.28% agree, agree the most when being asked whether or not the business groups they are related with has influenced them in their political decision making. This point demonstrates that this group of politicians has a tendency to be dominated by external power in their exercise of power. While 25% are not sure and 56.06% disagree and disagree the most.

These finding are of great importance because they clearly reveal the politicians' conflict of interest in the performance of their political duties and responsibilities.

Ethical Problems of the Politicians

Over the past years Thai politics has experienced many problems regarding the politicians' ethical principles resulting in many problems in Thai politics : electoral frauds, corruptions, the politicians' assisting their friends/relatives in their work promotion, or in receiving light punishment if they are found guilty in the performance of their duties, the politicians' interference in the government officials'

duties, the politicians' using government budgets for their own benefit, their forcing the low ranking government officials to commit the misconducts for them, their revising or issuing of law benefitting them and/or their peers, their refusal of the democratic regime with the kings as the head of state, their negligence to punish those politicians who have behaved unethically, their exercise of power to persecute or to blacken the politicians of the opposite party, etc.

The researchers also test the seriousness of the problems and their prevalence at the present time. It is found that corruption is perceived by the subjects as the most serious problem ($\overline{x}$ = 5 and SD = 0.65). As for the rest 14 problems, it is considered by them as less serious ($\overline{x}$ = 4). Regarding the problem about the politicians' refusal of the democratic regime with the king as the head of state, it is found less serious than the issue of corruption ($\overline{x}$ = 2 and SD = 1.13).

The Mechanism Used in Controlling the Politicians' Ethics

Findings from the study reveal that the Guidelines of the Thai Politicians' Code of Ethics 2010 is appropriate for the present political situation ($\overline{x}$ = 4 and SD = 1.66). Regarding the question as to whether the mechanism and system implemented at the present time suitable or not, the subjects' answer is that they are not (29.8%) (even though $\overline{x}$ = 4 and SD = 1.32) which are at the same level as the other issues concerning the mechanism used in controlling the politicians' ethics. Concerning the point whether or not the punishment and efficiency of the work of the ethics committee responsible for the politicians' ethics: the Election Committee of Thailand, the Office of the Ombudsman Thailand, the Anti-Corruption Commission, the State Audit Commission are suitable to control the politician, the subjects say they are.

In brief, findings from the research reveal that the mechanism used in controlling the politicians' unethical behaviors and the Thai Politicians' Code of Ethics are suitable. What the subjects are not certain is the implementation of the Code of Ethics on the politicians. They also suggest that the work of the independent organizations concerning the politicians' ethics be reviewed and developed in order to efficiently achieve the desire result.

The Ways to Prevent Unethical Behaviors among Thai Politicians

Regarding the Ways to prevent unethical behaviors among Thai politicians, here are the subjects' suggestions:

1. The subjects propose the idea about education reform particularly the promotion of virtue and ethics among politicians. They think that it is important for everyone to lead their lives with ethical principles. (83.37%)

2. The subjects also suggest that the Thai social values have to be changed from respecting those with money and power to respecting people who have knowledge and ability. This will more or less help solve the problem of unethical behaviors among politicians (88.38%).

3. The subjects suggest that the legal punishment of those politicians who behave unethically be increased, particularly those who exploit their political duties and responsibilities for their own benefits (82.83%)

4. The subjects also suggest that an independent organization taking charge of the politicians' ethical principles be established. This will, hopefully, be more or less able to solve the politicians' unethical behaviors. (71.72%)

5. Educating the public and persuading them to pay a particular attention to the politicians' unethical behaviors are the two issues that the subjects seriously propose aiming at solving the unethical behaviors of the Thai politicians. (88.38%)

In conclusion, the four major points of this research reveal that the subjects agree that the democratic political system with the king at the head of state is suitable for Thailand. Most also agree that there are both good and bad politicians in the Thai Parliament. Regarding the ethical problems of the Thai politicians, they mention the following issues: election frauds, corruptions, helping their peers, intervening in the work of government officials, spending government budgets for their own benefit, forcing the low ranking government officials to commit the misconducts for them, their revising or issuing of laws that benefit themselves, omitting the punishment of those politicians who are their peers, persecuting or blackening the politicians of the opposite party, etc. These are the politicians' ethical problems found prevalent in Thai politics. Regarding the mechanism used in controlling the politicians' ethics, the subjects think that the rules, regulations and the politicians' Code of Ethics are suitable for the present situation. What they are still not certain are their implementation and the ways to solve the politicians' ethical problems. These two issues have to be dealt with by joint cooperation among all sectors concerning Thai politics with particularly strong determination and justice.

Research on "Ethics of the Politicians". Financially Sponsored by Thailand Research Fund (TRF).

Associate Professor Dr. Wariya Chinwanno — Head of the Research Project entitled, "Ethics of the Politicians"
Dr. Thitarree Sirisrisornchai — Researcher
Miss Sirirak Pummanpuen — Research Assistant

Abstract

The research project entitled "Ethics of the Politicians" has four objectives. Firstly, it studies the concept of the politicians' ethical principles. Secondly, it studies the impact of the current conditions of the politicians' ethical principles in Thai society. Thirdly, it studies and reviews the mechanism used in controlling the politicians' unethical behaviors. Fourthly, the research project attempts to find the ways to develop the politicians' ethics.

This research uses the mixed methods in the study consisting of both the qualitative and quantitative research. The qualitative method studies the concepts and theories about ethics, professional ethics, and politicians' ethics from books and documents regarding the afore-mentioned issues.

As for the quantitative research, the researcher distributed a set of questionnaire among 630 members of the Thai National Parliament: 150 senators and 480 members of the House of Representatives to ask them about their attitudes towards the politicians' ethical principles. Findings reveal that 201 members answered the questionnaire (32%). The research subjects have a high level of knowledge about the politicians' ethics and are able to categorize the politicians' ethical issues.

Regarding the condition of the politicians' ethics, the research subjects agree that the democratic political system with the king as the head of state is the most suitable one for the country (48.99%). Concerning the other conditions, the research reveals that Thai politicians consist of those who possess and do not possess the basic qualifications of good politicians. ($x = 2$ and S.D. = 0.59). With regards to the attitude and experiences of the politicians, 51.01% agree that the resolution taken by each politician before assuming the member of parliament' s position make them determine to become politicians with ethical principles. When being asked whether those who financially support them in their election campaign have influenced their political decision making, 33.84% agree and agree the most, 24 % are not certain, and 51.01% disagree. Moreover, 28.28% agree when being asked whether the business group that they come into contact with influences their political decision making while 25% say they are not certain, and 56.06% disagree and disagree the most.

These important findings about the attitudes and work experiences of the Thai politicians reveal the strong conflict of interest between the politicians' personal

benefits and their duties and responsibilities for the country and the people which is a very worrisome issue in Thai politics.

งานวิจัยเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง” (Ethics of the Politicians) ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว)

รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ	หัวหน้าโครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพ
รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ	หัวหน้าโครงการวิจัยจริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง
อาจารย์ ดร. ฐิตารีย์ ศิริศรีศรชัย	นักวิจัย
นางสาวศิริรักษ์ ปั่มแม่นปืน	ผู้ช่วยนักวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมนักการเมือง” มีวัตถุประสงค์สำคัญ 4 ประการดังนี้ ประการแรก เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง ประการที่สอง เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันทางจริยธรรมของนักการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย ประการที่สาม เพื่อศึกษาและทบทวนกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง และประการที่สี่ เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย

ผู้วิจัยใช้วิธีการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ (Mixed Method) สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้น เป็นการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านจริยธรรม จริยธรรมวิชาชีพ ตลอดจนจริยธรรมทางการเมือง จากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการเก็บข้อมูลจากสมาชิกรัฐสภาไทย 630 คน แบ่งเป็นสมาชิกวุฒิสภา 150 คน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 480 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 201 ชุด คิดเป็น 32 % ของสมาชิกรัฐสภาไทย พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ และมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับสูง กลุ่มตัวอย่างมากกว่า 83% สามารถแยกประเด็นที่เป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง

ในด้านสภาพการณ์ทางจริยธรรม ของนักการเมือง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (48.99%) เห็นตรงกันว่านักการเมืองส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในส่วนของสภาพการณ์ด้านอื่นๆ ที่ศึกษา พบว่า นักการเมืองไทยประกอบด้วยนักการเมืองทั้งที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (จากค่าเฉลี่ยผลประมวลมีค่าระดับ 2 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.59) ในด้านทัศนคติ และประสบการณ์การทำงานของนักการเมืองพบว่า 51.01% เห็นพ้องกันว่าคำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมสูง ในประเด็นที่ว่า ผลประโยชน์ของตนและครอบครัวมีอิทธิพลต่อ

การตัดสินใจในงานการเมืองของตนอย่างมาก 33.84% มีความเห็นในกลุ่มเห็นด้วย และเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามในประเด็นเรื่อง ผู้ให้และสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในทางการเมืองของตน ในขณะที่ 24% ไม่แน่ใจ และ 51.01% ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุด นอกจากนี้ 28.28% มีความเห็นอยู่ในกลุ่มเห็นด้วย และเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามเรื่องอิทธิพลของกลุ่มธุรกิจที่ตนมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของตน ในขณะที่ 25% ไม่แน่ใจ และ 56.06% อยู่ในกลุ่มไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากที่สุด

จากข้อค้นพบสำคัญด้านทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมืองไทยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งกันอย่างมากระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและหน้าที่ที่นักการเมืองพึงปฏิบัติต่อประเทศชาติและประชาชน (conflict of interest) ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลเป็นอย่างยิ่ง

สารบัญ

	หน้า
คำนำจากหัวหน้าโครงการ “จริยธรรมในวิชาชีพ”	**ค-1**
กิตติกรรมประกาศ	**ง-1**
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	**จ-1**
Executive Summary	**ฉ-1**
บทคัดย่อภาษาไทย	**ช-1**
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	**ซ-1**
บทที่ 1 บทนำ	**1**
1. คำนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
1.2 สภาพของปัญหา	2
1.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	3
1.4 กรอบความคิดการวิจัย	8
2. วัตถุประสงค์	8
3. ขอบเขตการวิจัย	8
4. วิธีดำเนินการวิจัย	9
5. การวางแผนงานวิจัย	12
6. นิยามเชิงปฏิบัติการในการวิจัย	12
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	12
บทที่ 2 ความสำคัญของการเมือง นักการเมือง และจริยธรรมของนักการเมือง	**13**
2.1 การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจร่วมกัน	14
2.2 การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ	14
2.3 อาชีพการเมืองกับความรับผิดชอบ	16

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.4 จริยธรรมของนักการเมือง	31
- ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศอังกฤษ (The Code of Conduct for Members of Parliament, the United Kingdom)	35
- ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเทศสหรัฐอเมริกา (Code of Ethics for Government Service, the United States)	38
- ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศแคนาดา (The Code of Conduct for Parliamentarians, Canada)	40
- ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองแห่งรัฐ ประเทศสาธารณรัฐลิธัวเนีย (Code of Conduct for State Politicians, Republic of Lithuania)	40
- ประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภาประเทศอินเดีย (The Code of Conduct for Members of Rajya Sabha, India)	42
- ประมวลจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประเทศญี่ปุ่น (The National Public Service Officials Ethics Code, Japan)	44
- ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเทศไทย (Code of Ethics for Government Service, Thailand)	47
2.5 บทสรุป	51
2.6 ประเด็นปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง	54
บทที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง	**57**
3.1 นักการเมืองกับจริยธรรม	57
- โสเครตีส (Socrates, 469-399 ก่อนค.ศ.)	57
- เพลโต (Plato, 427-347 ก่อนค.ศ.)	59

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
- อริสโตเติล (Aristotle, 384-322 ก่อน ค.ศ.)	60
- นิโคโล มาคิอาเวลลี (Nccolo Machiavelli, 1469-1527)	63
- โธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1679)	67
- จอห์น ล็อค (John Locke, 1632-1704)	70
- ฌ็อง จาคส์ รุสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778)	74
- จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill, 1806-1873)	77
- ปรัชญาจีน	82
- คัมภีร์อรรถศาสตร์ (Artha Shastra, Handbook of Profit)	89
- มหาตมะคานธี (ค.ศ. 1869-1948)	91
3.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมผู้นำการเมืองในทรรศนะของศาสนาอิสลาม	96
3.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมผู้นำการเมืองในทรรศนะของคริสต์ศาสนา	97
3.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมของผู้นำการเมืองในทรรศนะของพุทธศาสนา	100
3.5 บทสรุป	109
บทที่ 4 วิวัฒนาการของการเมืองไทยและปัญหาด้านจริยธรรมของนักการเมือง	**112**
4.1 วิวัฒนาการการเมืองไทย	112
4.2 การเรืองอำนาจของทหาร (พ.ศ. 2481)	113
4.3 การปกครองแบบเผด็จการของอำนาจสามฐาน (พ.ศ. 2495-2500)	117
4.4 การเมืองระบบพ่อขุนยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2500-2516)	118
4.5 ยุคแห่งการประท้วงทางการเมือง (พ.ศ.2516 - 2522)	121
4.6 ยุคทองของเศรษฐกิจไทย (พ.ศ. 2523-2535)	123
4.7 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (พ.ศ. 2535)	126
4.8 การปฏิรูปการเมือง	130
4.9 การปฏิรูปที่ดิน (สปก 4-01) (พ.ศ. 2538)	131
4.10 วิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ.2540)	132
4.11 พรรคไทยรักไทยและนโยบายประชานิยม	137

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.12 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักการเมือง	148
4.13 ปัญหาจริยธรรมของนักการเมือง	157
4.13 กลไกการตรวจสอบการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง	163
4.14 บทสรุป	177
บทที่ 5 ระเบียบวิธีวิจัย	**179**
5.1 หลักปรัชญาในการวิจัย	179
5.2 กรอบแนวคิดการวิจัย	181
5.3 การวิจัย	184
5.4 ระเบียบวิธีวิจัย	185
5.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	185
5.6 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	186
5.7 การเก็บรวบรวมข้อมูล	187
5.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	192
5.9 จริยธรรมในการทำวิจัย	194
บทที่ 6 สรุปผลวิจัยจากแบบสอบถาม	**197**
6.1 ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณ	198
6.2 ผลการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ	207
6.3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม	214

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเสวนากลุ่ม	**217**
7.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 (Focus Group1)	217
7.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2	227
7.3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 และ 2	235
บทที่ 8 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์	**240**
8.1 การสัมภาษณ์	240
8.2 ผลสรุปจาการสัมภาษณ์	304
บทที่ 9 บทสรุป	**307**
9.1 แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย	307
9.2 องค์ประกอบที่ 1: พ (พรรคการเมือง)	313
9.3 องค์ประกอบที่ 2: ล (ความละอายแก่ใจและเกรงกลัวต่อบาป)	315
9.4 องค์ประกอบที่ 3: ง (งอกงามสร้างสรรค์ มุ่งมั่นทำดี)	316
9.5 องค์ประกอบที่ 4: ค (คนไทย-สังคมไทย)	318
9.6 องค์ประกอบที่ 5: ณ (ณัช-ผู้ทำให้เกิดความรู้ เช่น ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง)	320
9.7 องค์ประกอบที่ 6: ธ (ธรรมะ-หลักศาสนา)	321
9.8 องค์ประกอบที่ 7: ร (ระบบการศึกษา)	322
9.9 องค์ประกอบที่ 8: ร (รัฐบาล)	323
9.10 องค์ประกอบที่ 9: ม-ไม่ทำสิ่งผิด	324
9.11องค์ประกอบที่ 10: น (นักการเมือง)	325
9.12 องค์ประกอบที่ 11: ส (สื่อมวลชน)	328
9.13 องค์ประกอบที่ 12: ง (งาน-หน่วยงานที่ดูแล)	330
9.14 องค์ประกอบที่ 13: ค (ครอบครัว)	332
9.15 องค์ประกอบที่ 14: ม (โมเดล)	333

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
ตารางที่ 5-3	กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละวิธีการวิจัย	187
ตารางที่ 5-1	รายนามผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์	189
ตารางที่ 5-2	รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1	190
ตารางที่ 5-3	รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2	191
ตารางที่ 6.1	ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับการแบ่งกลุ่มข้อคำถามในแบบสอบถาม	197

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ		หน้า
แผนภาพที่ 1	กระบวนการดำเนินการตรวจสอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน	173

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิ		หน้า
แผนภูมิที่ 5-1	กรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยในภาพรวมและส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ	182
แผนภูมิที่ 5-2	กรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณ	183
แผนภูมิที่ 6.1	สัดส่วนทางด้านเพศของกลุ่มตัวอย่าง	198
แผนภูมิที่ 6.2	สัดส่วนทางด้านระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง	198
แผนภูมิที่ 6.3	สัดส่วนทางด้านประสบการณ์ในการทำงานทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง	199
แผนภูมิที่ 6.4	สัดส่วนทางด้านลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง	199
แผนภูมิที่ 6.5	สัดส่วนทางด้านการรับรู้เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง	200
แผนภูมิที่ 6-6	สภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย	208
แผนภูมิที่ 6-7	กลไกการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง	210
แผนภูมิที่ 6.8	แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง	212
แผนภูมิที่ 8-1	ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-01	242
แผนภูมิที่ 8-2	ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-02	245
แผนภูมิที่ 8-3	ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-03	247
แผนภูมิที่ 8-4: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-04		249
แผนภูมิที่ 8-5: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-05		251
แผนภูมิที่ 8-6: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-06		253
แผนภูมิที่ 8-7: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-07		254
แผนภูมิที่ 8-8: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-08		255
แผนภูมิที่ 8-9: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-09		258
แผนภูมิที่ 8-10: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-10		259
แผนภูมิที่ 8-11: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-11		262
แผนภูมิที่ 8-12: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-12		263
แผนภูมิที่ 8-13: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-13		266
แผนภูมิที่ 8-14: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-14		268
แผนภูมิที่ 8-15: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-15		270
แผนภูมิที่ 8-16: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-16		271

สารบัญแผนภูมิ (ต่อ)

แผนภูมิ	**หน้า**
แผนภูมิที่ 8-17: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-17	273
แผนภูมิที่ 8-18: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-18	274
แผนภูมิที่ 8-19: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-19	277
แผนภูมิที่ 8-20: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-20	279
แผนภูมิที่ 8-21: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-21	281
แผนภูมิที่ 8-22: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-22	285
แผนภูมิที่ 8-23: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-23	287
แผนภูมิที่ 8-25: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-24	290
แผนภูมิที่ 8-25: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-25	293
แผนภูมิที่ 8-26: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-26	295
แผนภูมิที่ 8-27: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-27	297
แผนภูมิที่ 8-29: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-29	298
แผนภูมิที่ 8-29: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-29	300
แผนภูมิที่ 8-30: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-30	301

บทที่ 1
บทนำ

1. คำนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย

สังคมไทยในปัจจุบันประสบปัญหาสำคัญ ๆ หลายประการ แต่ปัญหาที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งคือ ปัญหาทางการเมือง ในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา ประเทศไทยประสบวิกฤตการณ์ทางการเมืองหลายครั้งนับตั้งแต่การฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมือง การใช้ตำแหน่งทางการเมืองแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้องในทางมิชอบ การรับสินบน ในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "หยุดวิกฤตปัญหาคอร์รัปชั่น" ซึ่งจัดขึ้นโดยคณะกรรมการวิจัย และพัฒนาวุฒิสภา ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา ศาสตราจารย์ วิชา มหาคุณ กล่าวว่าสถานการณ์ทุจริตที่ ป.ป.ช. รับผิดชอบนั้นมีปัญหารุนแรงที่สุด 2,933 คดี คือ การทุจริตใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ การละเว้นการปฏิบัติ การใช้ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ รองลงไปคือ การทุจริตทำลายสภาพแวดล้อม 371 คดี การเสนอราคาต่อหน่วยของรัฐ 293 คดี (สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์, ปีที่ 57 สัปดาห์ที่ 15, 2553, 41)

ส่วนใหญ่ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับคดีเหล่านี้เป็นนักการเมือง หรือ เรียกอย่างเป็นทางการว่า สมาชิกรัฐสภา และข้าราชการที่ขาดคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งอันที่จริงผู้ที่เข้ามารับผิดชอบการบริหารประเทศชาติบ้านเมือง สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องธำรงไว้ซึ่งจริยธรรมในระดับสูง เพราะเป็นบุคคลสาธารณะ ได้รับการไว้วางใจจากประชาชนให้เป็นตัวแทนของพวกเขาในการใช้สิทธิ์ใช้เสียงในรัฐสภา แต่ในเมื่อนักการเมืองประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรม ประเทศชาติจึงประสบปัญหาวิกฤตทางการเมือง เกิดความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่การแตกแยกในบรรดานักการเมือง และพรรคการเมือง และในที่สุดนำไปสู่การแตกแยกของประชาชน ซึ่งแม้ขณะนี้ยังไม่สามารถหาทางยุติได้

จริยธรรม แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า ethics หรือ ethical rules หรือ ethical principles มาจากคำว่า ethos ในภาษากรีก แปลว่า อุปนิสัยธรรมเนียมประเพณีที่ปฏิบัติกันมาเป็นเวลานาน หรือหมายถึงศีลธรรมของกลุ่มคน (group morality) ในอดีตสังคมไทยมักใช้คำว่า ศีลธรรม เมื่อกล่าวถึงจริยธรรม ส่วนคำว่า "วิชาชีพ" หมายถึง การประกอบอาชีพเต็มเวลา โดยทั้งนี้ผู้ประกอบอาชีพจะต้องได้รับการฝึกฝนอบรมวิชาชีพนั้นมาก่อน ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และในสาขาของวิชาชีพนั้นโดยตรง จึงจะสามารถประกอบวิชาชีพได้อย่างเชี่ยวชาญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อย่างที่เป็น "มืออาชีพ"

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า จริยธรรมในวิชาชีพหมายถึง หลักความประพฤติอันเหมาะสม แสดงถึงการประกอบวิชาชีพด้วยความดีงาม คำนึงถึงจริยธรรมของวิชาชีพ ซึ่งกลุ่มบุคคลในแต่ละสาขาวิชาชีพได้ช่วยกันจัดทำขึ้นไว้เป็นหลัก เพื่อให้คนในวิชาชีพนั้น ๆ ได้ถือปฏิบัติ ทั้งนี้เพื่อธำรงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิในวิชาชีพของตนตลอดจนส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศโดยรวมด้วย จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่นักการเมืองซึ่งมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการบริหารประเทศควรทำงานด้วยความมีจริยธรรม

1.2 สภาพของปัญหา

การที่สมาชิกรัฐสภาไทย หรือนักการเมืองประกอบอาชีพการเมือง หรือบางครั้งใช้คำว่า “เล่นการเมือง” โดยปราศจากจริยธรรมกำกับ จึงก่อให้เกิดปัญหาสำคัญหลายประการในวงการการเมืองไทย นับตั้งแต่การทุจริต การฉ้อราษฎร์บังหลวงของนักการเมือง การใช้ตำแหน่งหน้าที่เอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ตนเอง ญาติพี่น้อง และพวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงกติกาของสังคมไปจนถึงการขาดการประชุมรัฐสภา มีการเผยแพร่ข้อมูลว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสมาชิกวุฒิสภา ขาดการประชุมเกิน 3 ครั้ง ในรอบปี พ.ศ. 2552 ซึ่งโดยหลักการแล้วจะต้องหมดสมาชิกภาพการเป็น สส. และ สว. แต่ไม่พบว่า มีการลงโทษบุคคลเหล่านี้แต่ประการใด

นอกจากนี้ยังมีปัญหาในเรื่อง การที่ประชาชนไม่มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับนักการเมืองซึ่งเป็นตัวแทนของพวกเขาได้อย่างครบถ้วนเท่าที่ควรจะเป็น ถึงแม้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 259 ได้ระบุไว้ว่า

> *ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สิน และหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่ง หรือพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งได้แก่ 1) นายกรัฐมนตรี 2) รัฐมนตรี 3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 4) สมาชิกวุฒิสภา 5) ข้าราชการการเมืองอื่น 6) ผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ*

แต่กระนั้น ประชาชนได้รับทราบข้อมูลเหล่านี้อย่างจำกัด โดยผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ เท่านั้น ไม่มีโอกาสได้รับทราบข้อมูลอย่างครบถ้วนตามที่ควรจะเป็น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ สส. และ สว. ซึ่งทำงานการเมืองปฏิบัติหน้าที่โดยขาดหลักจริยธรรม และไม่โปร่งใส สส.บางคนมีพฤติกรรมทางการเมืองที่เบี่ยงเบนจากจริยธรรม แต่ก็ยังได้รับเลือกเป็น ส.ส.หลายสมัย เพราะประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าถึงข้อมูลข่าวสารของบุคคลเหล่านี้ได้เลย

นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีสาระสำคัญประการหนึ่งที่มุ่งแก้ไขปัญหาการผูกขาดอำนาจรัฐ และการใช้อำนาจรัฐอย่างไม่เป็นธรรม ตลอดจนการดำเนินการทางการเมืองที่ขาดความโปร่งใส ปราศจากจริยธรรม และระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจที่ล้มเหลว จึงมีบทบัญญัติที่มุ่งเน้นให้ประเทศมีการบริหารจัดการที่โปร่งใส มีจริยธรรม จึงได้กำหนดไว้ในหมวด 13 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มาตรา 244 ได้บัญญัติให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ และตามหมวด 3 มาตรา 270 และมาตรา 279 เป็นบทบัญญัติเดียวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยมีกลไกคือ ให้มีการจัดทำประมวลจริยธรรม เพื่อเป็นมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท พร้อมทั้งกลไก ระบบการดำเนินงาน และการลงโทษ เพื่อให้การบังคับใช้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

อันที่จริงนั้น มีนักการเมืองที่ทำงานการเมืองอย่างมีจริยธรรมเป็นจำนวนมาก แต่เรายังคงมีนักการเมืองที่มีความประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมจำนวนไม่น้อย ที่ไม่ได้รับการลงโทษตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ การฉ้อราษฎร์บังหลวงยังคงมีอยู่ทั่วไป ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้การพัฒนาประเทศชาติไม่สามารถบรรลุผลโดยเต็มที่

1.3 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

มีวรรณกรรมสำคัญ ๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมนักการเมือง ดังที่จะยกมาเป็นตัวอย่างต่อไปนี้

Bluhm, William T. and Heineman, Robert A. (2007). *Ethics and Public Policy*: *Method and Cases*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

ผู้เขียนทั้งสองกล่าวว่า จริยธรรมมีความสำคัญมากในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้เพราะการกระทำของมนุษย์เราส่วนใหญ่มิใช่มีผลกระทบต่อตัวของเราเท่านั้น หากแต่มีผลต่อคนอื่นด้วย เนื่องจากเราอยู่ในสังคม มิใช่เป็นปัจเจกชนที่โดดเดี่ยว การเลือกของปัจเจกชนแต่ละคนจึงมีผลกระทบต่อสังคม และการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำการกระทำใดก็ตาม จึงมีทั้งการเลือกที่ดีและการเลือกที่ไม่ดี และเพราะเหตุนี้ จึงต้องมีความระมัดระวังอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากปัจเจกชนผู้นั้นเป็นผู้กำหนด นโยบายสาธารณะ เช่น นักการเมือง เจ้าหน้าที่ของรัฐ

วัตถุประสงค์สำคัญของหนังสือเล่มนี้ก็คือ เพื่อช่วยประชาชน นักวิเคราะห์ทางด้านนโยบาย เจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้ดำเนินการเกี่ยวกับประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอย่างมีระบบ ตลอดจนเสนอวิธีการในการตัดสินทางจริยธรรมในเรื่องต่าง ๆ ผู้เขียนทั้งสองเน้นว่า ในการจัดทำนโยบาย และการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรม และจะต้องมีการ

วิเคราะห์ด้านจริยธรรมด้วยเสมอไป ได้แก่ หลักหน้าที่หรือความถูกต้อง (deontology) หลักประโยชน์นิยม (utilitarianism) และหลักปฏิบัตินิยมที่มีสามัญสำนึก (prudent pragmatism) ซึ่งเน้นการปฏิบัติได้จริง หลักอันตวิทยา (teleological theories) ซึ่งเน้นผลลัพธ์ที่ดี เป็นต้น

Civil Service Training Institute, The Office of the Civil Service Commission, Thailand (1999). Seminar Proceeding on "Leadership, Ethics, and Public Sector Reform" 22-24 September 1999. Bangkok, Thailand.

เอกสารนี้เป็น รายงานการสัมมนาเรื่อง "Leadership, Ethics, and Public Sector Reform" กล่าวถึงหลักการที่ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และพนักงานหรือลูกจ้างอื่น ๆ ของรัฐจะต้องธำรงไว้ซึ่งคุณธรรมจริยธรรมในการปฏิบัติงาน โดยเน้นหลักธรรมาภิบาลว่าเป็นหลักการพื้นฐาน ซึ่งหากปฏิบัติได้จะนำพาประเทศชาติบ้านเมืองไปสู่สันติสุข ประชาธิปไตย ความยุติธรรม การกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส ความร่วมมือ ความซื่อสัตย์สุจริต การต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งนี้โดยมีการกำหนดคู่มือของการปฏิบัติงานอย่างมีจริยธรรมไว้เป็น 4 ส่วนได้แก่

1. ความประพฤติส่วนตัว บุคคลจะต้องมีหลักจริยธรรมและความประพฤติดี ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว มีทัศนคติในทางบวก และมีการพัฒนาตนเอง

2. ความประพฤติต่อหน่วยงาน บุคคลจะต้องซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ปราศจากความลำเอียง ปฏิบัติหน้าที่จนสุดความสามารถ ด้วยความขยันขันแข็ง และความแม่นยำ ตรงเวลา ตลอดจนใช้เวลาของตนเพื่อประโยชน์ของสาธารณชนให้มากที่สุด รักษา และระมัดระวังการใช้สาธารณสมบัติ

3. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ผู้บังคับบัญชา และผู้ใต้บังคับบัญชา โดยร่วมมือช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ สนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาให้มีขวัญกำลังใจในการทำงาน และมีสวัสดิการที่ดี สร้างทีมงานในการปฏิบัติงาน มีมารยาทและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ละเว้นการนำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน

4. ความประพฤติต่อสาธารณชนและสังคม บุคคลพึงรับใช้สาธารณชนด้วยความยุติธรรมและมารยาทที่ดี ทำตนเป็นที่น่าไว้วางใจ หลีกเลี่ยงการรับของขวัญ หรืออภิสิทธิ์ใด ๆ เกินกว่าการปฏิบัติปกติ

Lassman, Peter and Speirs, Ronald. Eds. (1994). *Weber: Political Writings.* Cambridge, Mass: Cambridge University Press.

ผู้เขียนทั้งสองกล่าวถึงงานเขียนทางการเมืองของ แมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาการเมืองผู้มีชื่อเสียงชาวเยอรมัน ผู้ซึ่งได้เคยกล่าวไว้ว่า จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับนักการเมืองเพราะนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งโดยประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารประเทศ และดังนั้น นักการเมืองอาชีพจึงต้องอุทิศชีวิตเพื่อการเมือง (Politicians must devote lives to the service of politics) และทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด

อย่างไรก็ตาม เวเบอร์ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยว่า อาชีพการเมืองแตกต่างจากอาชีพอื่น ๆ ตรงที่ไม่ต้องเข้ารับการฝึกฝนอบรมวิชาชีพการเมือง (เพราะไม่มีสถาบันใดผลิตนักการเมืองอาชีพ-ผู้วิจัย) และด้วยเหตุนี้จึงทำให้ไม่เกิดความสำนึกว่า จะต้องสร้างจริยธรรมในวิชาชีพ ดังเช่นวิชาชีพอื่น ๆ เช่น นักกฎหมาย แพทย์ พยาบาล นักหนังสือพิมพ์ ครู อาจารย์ ซึ่งล้วนมีจริยธรรมวิชาชีพ กำกับในการประกอบวิชาชีพของพวกเขาทั้งสิ้น

Little, Graham. (1988). *Strong Leadership*. Oxford: Oxford University Press.

ลิตเติล ได้กล่าวว่า ในโลกปัจจุบันนี้ ประชาชนดูเหมือนจะมีความต้องการ “ผู้นำที่เข้มแข็ง” ไม่ว่าจะเป็นผู้นำในทางการเมือง ผู้นำศาสนา ผู้นำในโรงเรียน มหาวิทยาลัย แม้แต่ผู้นำครอบครัว และผู้นำธุรกิจ ความต้องการผู้นำที่เข้มแข็งหมายความว่า ผู้คนดูเหมือนต้องการผู้นำที่ใช้อำนาจมากยิ่งขึ้น มีกฎเกณฑ์มากยิ่งขึ้น มีการตัดสินใจเฉียบขาด มีจุดประสงค์ที่ชัดเจน ตลอดจนมีมาตรการของความสำเร็จ หรือความล้มเหลวที่ชัดเจน ความนิยมในความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งดูเหมือนจะเริ่มขึ้นในประเทศตะวันตก ในสหรัฐอเมริกา ใน ค.ศ. 1950 ประธานาธิบดีเคนเนดี ได้รับเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา การแสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งของเคนเนดีในครั้งนั้นเป็นแรงบันดาลใจสำคัญให้แก่สังคมอเมริกัน ติดตามมาด้วย แฮโรลด์ วิลสัน ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีอังกฤษใน ค.ศ. 1966 ด้วยนโยบาย “พรมแดนใหม่” ของสติปัญญาและเทคโนโลยี พร้อมด้วยภาพลักษณ์ที่เข้มแข็ง ติดตามมาด้วยผู้นำในประเทศอื่น ๆ เช่น แคนาดา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ฯลฯ ซึ่งล้วนแต่แสดงออกซึ่งความเป็นผู้นำที่เข้มแข็งในการบริหารประเทศของตนทั้งสิ้น

อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตถึงความมีจริยธรรมของบุคคลเหล่านี้ ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจ ทั้งนี้เพราะในความเป็น “ผู้นำที่เข้มแข็ง” ในสายตาของประชาชนทั้งประเทศ และในสายตาของชาวโลก เขาเหล่านี้ต้องใช้อำนาจเด็ดขาดในการบริหารประเทศ และในความเข้มแข็งเช่นนี้ เขาเป็นผู้เผด็จการที่ใช้อำนาจเด็ดขาดเกินไปหรือไม่ ซึ่งอาจเป็นไปได้ที่ว่า ความเข้มแข็งและอำนาจเด็ดขาดที่เขามีอาจก่อให้เกิดความไม่พอใจ การประท้วง และความรุนแรงในสังคมติดตามมา

Pye, Lucien W. and Verba, Sidney. (1965). *Political Culture and Political Development*. *New Jersey*: Princeton University Press.

ลูเชียน พาย และซิดนีย์ เวอร์บา กล่าวถึง วัฒนธรรมทางการเมือง และความสำคัญของวัฒนธรรมทางการเมืองว่า มีผลกระทบต่อพัฒนาการทางการเมืองในสังคมต่าง ๆ อย่างไร โดยทั่วไปแล้ว ผู้เขียนทั้งสองมีความเห็นว่า วัฒนธรรมทางการเมืองทั้งหมดจะต้องเกี่ยวข้องกับทัศนคติเรื่องอำนาจ เพราะการเมืองจะต้องเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง และระหว่างผู้นำกับผู้ตาม ในปัจจุบันนี้หลายสังคมมีแนวโน้มที่จะนำเอาหลักจริยธรรมมาเป็นเหตุผลสำคัญที่จะกำหนดความสัมพันธ์สูงต่ำในสังคม ด้วยเหตุนี้พัฒนาการทางการเมืองจึงต้องการผู้นำที่มีประสิทธิภาพ แต่กระนั้น ก็ต้องเป็นผู้นำที่ดีด้วย ที่จะเอื้ออำนวยประโยชน์สุขให้แก่คนในสังคมและในกรณีเช่นนี้ มีประเด็นสำคัญที่ว่า จะทำอย่างไรที่จะให้ผู้นำบริหารประเทศโดยมีประสิทธิภาพ แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์อันเท่าเทียมกันของประชาชนด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ย่อมมีประเด็นทางจริยธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วย

ไพศาล วิสาโล, พระ. (2549) *ร่วมกันฟื้นฟูศีลธรรมให้กลับมา* เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “สังคมไทยกับการล้มละลายทางจริยธรรม” วันที่ 29 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุม LTI คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

ผู้เขียนกล่าวถึงความวิปริตของสังคมไทย และสังคมโลก เพราะการคลาดเคลื่อนออกจากหลักธรรมจนตกเป็นทาสของวัตถุนิยม ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงเรียกร้องให้ชาวพุทธทั้งหลายพยายามเข้าถึงหัวใจของพุทธศาสนา เพื่อพาคนให้หลุดพ้นจากอำนาจของวัตถุนิยม ขณะเดียวกันก็ช่วยกันนำศีลธรรมกลับมายังแผ่นดินไทย

อย่างไรก็ตาม การนำศีลธรรมกลับมานั้น มิใช่เรื่องง่าย เพราะการเผยแผ่ศีลธรรมด้วยการเทศนาสั่งสอนย่อมไม่เพียงพอที่จะนำศีลธรรมกลับมาอยู่ในใจของผู้คน ทั้งนี้เพราะเราไม่สามารถตามทันอธรรม หรือความชั่วร้ายได้ ในปัจจุบันอธรรมได้พัฒนาตนเองไปไกลมาก และอำพรางตนเองว่าเป็นเรื่องดี เช่น การเพิ่มความโลภในรูปแบบของการกระตุ้นให้บริโภคมาก ๆ เพื่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การเอาเปรียบผู้อื่นในนามของการทำกำไรสูงสุด รวมไปถึงการพนันในรูปของการเล่นหุ้น หรือ การซื้อขาย เพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่เด็กยากจน เป็นต้น

ด้วยเหตุนี้การขจัดอธรรมเพื่อนำศีลธรรมกลับมา จึงจำเป็นจะต้องใช้วิธีการที่แยบยลในการดำเนินการ การสร้างบรรทัดฐานทางศีลธรรม เป็นทางหนึ่งที่จะทำได้ ทั้งนี้โดยอาศัยฉันทามติของสังคม ให้สังคมเป็นผู้ชี้นำว่าเป็นสำนึกร่วมของคนทั้งสังคมที่จะต้องตื่นตัวทุกครั้งที่ผู้ใดผู้หนึ่งโดยเฉพาะนักการเมือง กระทำสิ่งผิดศีลธรรมขึ้น แต่การที่จะลุกขึ้นมาคัดค้านการกระทำดังกล่าวก็จะต้องดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรมด้วย กล่าวคือ ตั้งมั่นในสัจจะ ไม่โกหกให้ร้าย หรือใช้กลอุบายทุกอย่างเพื่อให้ได้ชัยชนะ แต่จะต้องมีขันติธรรมและเมตตาธรรมต่อผู้ที่เห็นต่างจากตน ด้วยวิธีนี้เท่านั้นที่ผู้เขียนเห็นว่าจะสามารถนำหลักศีลธรรมกลับคืนมาสู่สังคมไทยได้

มนตรี เจนวิทย์การ. (2541). “จริยธรรมนักการเมือง แนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัยในกรณีของประเทศไทย” ใน วริยา ชินวรรโณและคณะ *จริยธรรมในวิชาชีพ* เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “จริยธรรมในวิชาชีพ” วันที่ 26-27 มีนาคม 2541. ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร.

ผู้เขียนกล่าวว่า อาชีพการเมืองเป็นอาชีพที่ขาดมาตรฐานทางการเข้าสู่อาชีพ เนื่องจากเหตุผล 2 ประการ ได้แก่ ประการที่ 1 อาชีพการเมืองเป็นอาชีพที่อาศัยการเตรียมตัวน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่น ๆ เช่น วิชาชีพแพทย์ พยาบาล วิศวกร สถาปนิก นักบัญชี นักกฎหมาย ครูอาจารย์ ซึ่งบุคคลอาศัยระยะเวลายาวนานในการศึกษาอบรม เพื่อจะเข้าสู่วิชาชีพนั้น ๆ และประการที่ 2 อาชีพการเมืองมิได้มีองค์กรวิชาชีพที่จะเป็นผู้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การปรับปรุง และการปฏิบัติงานด้านวิชาชีพให้ก้าวหน้าทันกับวิชาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ดังเช่นองค์กรวิชาชีพอื่น ๆ

ด้วยเหตุนี้ ผู้เข้าสู่อาชีพการเมืองจึงเป็นนักการเมืองแบบที่เป็นไปได้ 2 ด้าน ได้แก่ การเป็นนักการเมืองสมัครเล่น และนักการเมืองอาชีพ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาขึ้น เพราะมาตรฐานของผู้ปฏิบัติอาชีพด้อยกว่าผู้ปฏิบัติวิชาชีพอื่น ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในขณะเดียวกัน อาชีพการเมืองก็เป็นอาชีพที่สำคัญอย่างยิ่งยวด เพราะเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐ หรือที่เรียกว่า อำนาจทางการเมือง (political power) ดังเราสังเกตเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศในปีพ.ศ. 2475 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นทุกครั้งล้วนมีสาเหตุมาจากการขาดจริยธรรมของนักการเมืองทั้งสิ้น

ผู้เขียนจึงเสนอว่า ควรมีการจัดทำหลักจริยธรรมทางการเมือง หรือคู่มือจริยธรรมทางการเมืองเป็นแนวปฏิบัติให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งมีองค์กรอิสระที่มีอำนาจวินิจฉัยลงโทษนักการเมืองที่ประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรม ทั้งนี้องค์กรดังกล่าวจะต้องเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การกดดันทางการเมือง

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2549). *จริยธรรมทางการเมือง*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “สังคมไทยกับการล้มละลายทางจริยธรรม” วันที่ 29 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุม LT1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร

ผู้เขียนกล่าวว่า นักการเมืองส่วนใหญ่ของประเทศไทยมองเรื่องการเมืองเป็นเรื่องของอำนาจ ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องจริยธรรม แม้เมื่อมีความผิดพลาดเกิดขึ้นจากการกระทำของตนก็จะเบี่ยงเบนไปว่าเป็นข้อผิดพลาดทางเทคนิค ไม่จำเป็นต้องลาออก ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบใด ๆ แม้แต่การโกงเงินวัดโดยนักการเมือง คนระดับผู้นำประเทศก็ออกมาให้ความเห็นว่า เป็นเรื่องเข้าใจผิด เมื่อเอาเงินไปคืนแล้วก็จบได้ แสดงให้เห็นถึงความเสื่อมทางศีลธรรมของจิตใจ หรือมืดบอดทาง

ศีลธรรมไปแล้ว การโกงบ้านโกงเมืองจึงมีอยู่ทั่วไป นอกจากการทุจริตเชิงนโยบายแล้ว การทุจริตในบางกรณีก็กระทำกันอย่างชัดแจ้ง เช่น การออกโฉนดทับที่รถไฟ เป็นต้น

ผู้เขียนมีความเห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว การเมืองเป็นเรื่องของธรรม เป็นเรื่องของความถูกต้อง การได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองจึงต้องอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง และความถูกต้องนั้นคือ อำนาจ ในการปกครองที่ดีนั้น ผู้ปกครองต้องมีธรรม และจึงต้องฝึกธรรมเป็นที่ตั้ง การจะได้มาซึ่งอำนาจ ก็จะ ต้องได้มาโดยถูกต้องตามทำนองคลองธรรม มิใช่ทำอย่างไรก็ได้ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ

ดังนั้น หากเมื่อใดผู้นำประเทศ โดยเฉพาะผู้นำการเมืองขาดจริยธรรม ประเทศชาติย่อมจะล่มสลายได้อย่างแน่นอน

1.4 กรอบความคิดการวิจัย

การศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมและกลไกควบคุมการประพฤติปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมของนักการเมืองจะทำให้เกิดความเข้าใจและหยั่งรู้ถึง รูปแบบพฤติกรรมที่นักการเมืองเลือกที่จะประพฤติภายใต้กรอบหรือเบี่ยงเบนไปจากจริยธรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติ กลไกควบคุมที่ใช้อยู่ กระบวนการและประสิทธิภาพในการบังคับใช้ ความเข้าใจและการหยั่งรู้ที่เกิดขึ้นนี้จะช่วยในการหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง

2.2 เพื่อเข้าใจสภาพการณ์ปัจจุบันทางจริยธรรมของนักการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย

2.3 เพื่อศึกษาและทบทวนกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจริยธรรมของนักการเมือง

2.4 เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

3. ขอบเขตการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา: งานวิจัยนี้ศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมและกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติที่มีจริยธรรมของนักการเมือง เพื่อหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมที่จะเสริมสร้างความประพฤติที่ดีที่ถูกต้องของนักการเมือง โดยมีการกำหนดขอบเขตด้านต่างๆของงานวิจัยดังนี้

3.2 ขอบเขตด้านประชากร: สมาชิกรัฐสภาไทย (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา) หน่วยงาน/องค์กรอิสระ ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา (รายละเอียดแสดงในหัวข้อที่ 4 เรื่องวิธีการดำเนินการวิจัย)

3.3 ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย: การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยการใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือแบบสอบถาม (Questionnaire) และในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัยใช้การผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกำหนดประชากร การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยในการวิเคราะห์ (units of analysis) เป็นลักษณะหลากหลายหน่วยงาน หลากหลายกลุ่มบุคคลกล่าวคือ สมาชิกรัฐสภาไทยและเจ้าหน้าที่ขององค์กรและหน่วยงานอิสระ ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆ ที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา ดังนั้นประชากรของการวิจัยครั้งนี้จำแนกได้ 3 กลุ่มดังนี้

1. สมาชิกรัฐสภา จำนวนทั้งหมดรวม 630 คน ได้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 480 โดยแยกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนแบบแบ่งเขตจำนวน 400 คนและแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 80 คน ส่วนสมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 150 คน โดยแยกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งจำนวน 76 คน และจากการสรรหาจำนวน 74 คน (ประชากรของการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและการประชุมเสวนา)
2. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน/องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นต้น (ประชากรของการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์และการประชุมเสวนา)
3. ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆและผู้เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีบทบาทหรือมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา (ประชากรของการเก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์และการประชุมเสวนา)

การวางแผนการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

การคัดเลือกประชากรข้างต้นเป็นกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการคัดเลือกแบบชั้นภูมิ (stratified sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนในทุกชั้นประชากรโดยกำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 400 คนดังนี้

1. กลุ่มสมาชิกรัฐสภาไทย จำนวน 630 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ proportional sampling ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ประกอบด้วย

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

1) แบบแบ่งเขตทั้งหมด	400 คน	กลุ่มตัวอย่าง	254 คน
2) แบบบัญชีรายชื่อ	80 คน	กลุ่มตัวอย่าง	51 คน

สมาชิกวุฒิสภา

1) จากการเลือกตั้ง	76 คน	กลุ่มตัวอย่าง	48 คน
2) จากการสรรหา	74 คน	กลุ่มตัวอย่าง	47 คน
รวมกลุ่มตัวอย่าง			400 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลของการวิจัยเชิงปริมาณ

การเก็บข้อมูลใช้วิธีการสำรวจ (survey) จากกลุ่มสมาชิกรัฐสภาไทย ได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งที่รัฐสภาและที่พรรคการเมืองต่างๆ การเก็บรวบรวมข้อมูลกลับได้ใช้วิธีให้ส่งกลับทางไปรษณีย์ การติดตามที่รัฐสภาและพรรคการเมืองต่างๆ

การเก็บข้อมูลของการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (documents) ได้แก่ สถิติผลงาน เอกสารเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของหน่วยงาน/องค์กร ผลงานวิจัย รายงานการประชุม

2. ข้อมูลปฐมภูมิใช้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interviews) จากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หัวหน้าพรรคการเมือง นักการเมือง (ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในสมัยปัจจุบัน) คณะกรรมการองค์กรอิสระ นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา มีรายนามดังต่อไปนี้

1. ฯพณฯ ชวน หลีกภัย
2. ฯพณฯ อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
3. นายพิทูรย์ พุ่มหิรัญ
4. นางสุวิมล ภูมิสิงหราช
5. ศาสตราจารย์ ดร.เมธี ครองแก้ว
6. ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.วิชา มหาคุณ
7. นายสุรทิน พิจารณ์
8. นางพัชรินทร์ มั่นปาน
9. ดร.ธนู กุลชล
10. นายเรวัต สิรินุกูล
11. ดร.ผุสดี ตามไท

12. นายอาธิศักดิ์ จอมสืบวิสิฐ
13. นายจุมพล คำศรี
14. นายสุทิน สุขดี
15. นายภุชงค์ นุตราวงศ์
16. นายแพทย์จตุรงค์ ธีระกนก
17. นายสมชาย แสวงการ
18. นายสุรเดช จิรัฐติเจริญ
19. นายสิงห์ชัย ทุ่งทอง
20. นางผาณิต นิติทัณฑ์ประภาศ
22. นายพิเชต สุนทรพิพิธ
23. นายจรัล จึงยิ่งเรืองรุ่ง
24. นายอโณทัย ฤทธิปัญญาวงศ์
25. นายวิสุทธิ์ ไชยณรุณ
26. ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ
27. นายกล้าณรงค์ จันทิก
28. พลตำรวจตรี ดร.อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์
29. รองศาสตราจารย์พิเชฎฐ์ กาลามเกษตร์
30. นายสุโข วุฑฒิโชติ
31. พลตำรวจโทมาโนช ไกรวงศ์
32. นายรักษ์เกชา แฉ่ฉาย

เครื่องมือการวิจัย

1. เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในการสำรวจสภาพการณ์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทย กลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติและแนวทางการพัฒนาแนวปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทย
2. เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์และการประชุมเสวนาใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกและการระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมจากประสบการณ์และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแนวปฏิบัติของสมาชิกรัฐสภาไทย กลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติ และแนวทางการพัฒนาแนวปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพมาวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิดที่ได้จากแบบสอบถาม และ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณกับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายถึงคุณลักษณะด้านจริยธรรมของสมาชิกรัฐบาลไทย นอกจากนี้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Factor Analysis and Confirmatory Analysis) เพื่อจัดกลุ่มของตัวแปร รวมทั้งตัวชี้วัดในเรื่องของแนวทางปฏิบัติด้านจริยธรรม รวมทั้งการใช้สถิติในการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path Analysis) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบของการตรวจสอบของรัฐสภาไทยที่มีต่อหน่วยงาน หรือ องค์กรอิสระ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ใช้การจัดกลุ่ม (Themes) ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ รวมทั้งแยกประเภทของข้อมูลตามกลุ่มหน่วยงาน หรือประเภทขององค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบในเรื่องของแนวทางด้านจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทย (Cross-ฉase Study)

5. การวางแผนงานวิจัย

โปรดดูในแบบขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยเรื่อง จริยธรรมวิชาชีพ ข้อ 4.7 แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ

6. นิยามเชิงปฏิบัติการในการวิจัย

จริยธรรม หมายถึง ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้นเพื่อรักษาส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียง และฐานะของสมาชิก อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

นักการเมืองในที่นี้หมายถึง สมาชิกรัฐสภาไทย ซึ่งประกอบไปด้วย สมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ได้แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง

7.2 เข้าใจปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง

7.3 เข้าใจกลไกที่จะควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง

7.4 ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง

บทที่ 2
ความสำคัญของการเมือง นักการเมือง และจริยธรรมของนักการเมือง

ชีวิตมนุษย์ทุก ๆ คนต้องมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองไม่มากก็น้อย หากพิจารณาให้กระจ่างการดำรงชีวิตของเราได้รับผลกระทบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในประเทศของเรา ถ้าเช่นนั้น การเมืองคืออะไร นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ส่วนใหญ่อธิบายว่า การเมืองระบอบประชาธิปไตยอาจจะถูกมองว่าเป็น (1) เรื่องของการใช้อำนาจ หรือ (2) การสร้างทางเลือกให้แก่สาธารณชน เราจะเห็นว่า ไม่ว่าจะเป็นความหมายข้อ (1) หรือข้อ (2) ก็ล้วนเกี่ยวข้องกับสาธารณชนทั่วๆ ไปทั้งสิ้น ดับบลิว ฟิลลิปส์ ไชว์ลีย์ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน มีความเห็นว่า การเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นเรื่องของการใช้อำนาจในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของกลุ่มคน ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการโยงความหมายของการเมืองข้อ (1) และข้อ (2) ดังที่กล่าวมาแล้วเข้าด้วยกัน (Shively, 2001: 2-3)

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชั้นนำของไทยมีความเห็นว่า รัฐเป็นศูนย์กลางของความสัมพันธ์ทางอำนาจทั้งปวงในสังคม ส่วนการเมืองนั้นคือ กระบวนการจัดสรรผลประโยชน์ตลอดจนสิ่งมีค่าทางสังคมต่าง ๆ โดยผ่านการใช้อำนาจรัฐ และด้วยเหตุนี้ การขึ้นกุมอำนาจและใช้อำนาจรัฐของบุคคลใด หรือรัฐบาลชุดใดจึงส่งผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมอย่างมหาศาล และดังนั้นจึงจำเป็นต้องได้รับการยอมรับจากฝ่ายสังคมจึงจะไม่เกิดปฏิกิริยาต่อต้าน (เสกสรร ประเสริฐกุล, 2548: 124)

การเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเมืองในระบอบประชาธิปไตยจึงจะต้องดำเนินการโดยได้รับความเห็นชอบจากประชาชน ผู้นำการเมืองจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนก่อนที่จะตัดสินใจประการใดก็ตาม ความเห็นพ้องหรือ “ฉันทามติ” ในทางการเมืองนี้มิใช่ว่าจะขึ้นอยู่กับการที่นักการเมืองได้รับการเลือกตั้งเข้ามาใช้อำนาจในการบริหารบ้านเมืองอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังหมายถึงการตัดสินใจในนโยบายสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ของประเทศ เป็นเรื่องที่มิใช่จะกระทำได้ตามลำพังโดยกลุ่มผู้นำประเทศเท่านั้น แต่ควรจะต้องให้สาธารณชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย จึงจะเป็นการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นดังนี้ **ประเด็นที่หนึ่ง** เป็นการตัดสินใจซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่สมาชิกทุกคนในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และ**ประการที่สอง** การเมืองเกี่ยว ข้องกับการใช้อำนาจโดยคนคนหนึ่ง หรือ กลุ่มหนึ่งซึ่งจะมีผลกระทบต่อคนอีกคนหนึ่ง หรืออีกกลุ่มหนึ่ง (Shively 2001: 3-4) การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจร่วมกัน

2.1 การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการตัดสินใจร่วมกัน

คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะต้องตัดสินใจเรื่องใด เรื่องหนึ่งอยู่เสมอ และการตัดสินใจดังกล่าวย่อมจะมีผลกระทบต่อคนทุกคนในกลุ่มในฐานะที่เป็นคนกลุ่มเดียวกัน ทุกประเทศในโลกต้องตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ มากมาย เช่น จะสร้างโรงไฟฟ้านิวเคลียร์หรือไม่ จะนำประเทศเข้าสู่สงครามหรือไม่ จะเพิ่มรายได้ จะขึ้นราคาน้ำมันให้แก่ประเทศโดยการเก็บภาษีพลเมืองเพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร จึงจะมีผลกระทบต่อประชาชนน้อยที่สุด จะแก้ไขปัญหาสังคมอย่างไร ฯลฯ ปัญหาเหล่านี้ล้วนแต่ต้องการการกำหนดนโยบายสาธารณะ ซึ่งมีผลกระทบต่อสมาชิกในกลุ่มทั้งสิ้น (Shively, 2001:7)

การกระทำต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการกำหนดนโยบายร่วมกันสำหรับกลุ่มคนเหล่านี้ก่อให้เกิดการเมืองขึ้น และคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบาย ตลอดจนการสร้างนโยบายเหล่านี้ล้วนเป็นคำถามทางการเมืองทั้งสิ้นเช่นเดียวกัน

2.2 การเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้อำนาจรัฐ

ลักษณะสำคัญประการที่สองก็คือ การเมืองเกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐโดยคนคนหนึ่งหรือหลายคนต่อคนอื่นอีกคนหนึ่ง หรือหลายคน อำนาจคือ ความสามารถของคนคนหนึ่งที่จะทำให้คนอีกคนหนึ่งกระทำอย่างที่เขาประสงค์จะให้กระทำไม่ว่าด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม ด้วยเหตุนี้การเมืองจึงเกี่ยวข้องกับประเด็นต่อไปนี้ คนคนหนึ่งทำให้อีกคนหนึ่งทำอย่างที่เขาต้องการให้ทำ ไม่ว่าจะโดยการบังคับหรือโดยวิธีอื่นใดก็ตาม (Shively, 2001:5)

ด้วยเหตุนี้ลักษณะสำคัญของการเมือง 2 ประการก็คือ ประการที่หนึ่ง การเมืองเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจร่วมกันเพื่อกลุ่มคน ประการที่สอง การตัดสินใจเหล่านั้นกระทำโดยสมาชิกบางคนของกลุ่มที่ใช้อำนาจเหนือสมาชิกคนอื่น ๆ ของกลุ่ม อำนาจนี้ประกอบด้วยเครื่องมือหลากหลายชนิด ที่จะช่วยให้การตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำของคนคนหนึ่งมีผลกระทบต่อคนอีกคนหนึ่ง อำนาจดังกล่าวอาจจะถูกใช้โดยโจ่งแจ้งก็ได้ดังเช่น เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจหยุดยั้งผู้ประท้วงไม่ให้เดินขบวนไปบนถนน หรืออำนาจอาจจะถูกใช้อย่างแฝงเร้นก็ได้เช่นกัน ดังในกรณีของคนจนกลุ่มหนึ่งซึ่งเรื่องราวของความทุกข์ยากลำบากของเขาที่ปรากฏตามสื่อมวลชนสามารถกดดันรัฐบาลให้กำหนดมาตรการช่วยเหลือพวกเขาและคนจนกลุ่มอื่น ๆ ได้

อำนาจอาจได้รับการแสดงออกมาในรูปแบบของการบังคับดังเช่น เมื่อเขาบังคับให้คนคนหนึ่งกระทำบางสิ่งบางอย่างที่คนคนนั้นไม่ต้องการจะกระทำหรือในรูปแบบของการเกลี้ยกล่อมให้ยอมทำตาม ดังเช่นเมื่อเราสามารถโน้มน้าวให้คนบางคนเชื่อว่าการกระทำนั้น ๆ คือ สิ่งที่เขาหรือเธอต้องการจะทำ หรือในรูปแบบของการสร้างแรงจูงใจ เมื่อคนคนหนึ่งสร้างทางเลือกที่ไม่น่าสนใจมากนัก จนกระทั่งว่าดูจะเหลือทางเลือกที่สมเหตุสมผลอยู่เพียงทางเดียว ความสามารถในการใช้อำนาจ

ในรูปแบบต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานต่างๆ ด้วย อาทิ เงินทอง ความรัก พละกำลังทางร่างกาย สถานภาพทางกฎหมาย (ตัวอย่างเช่น ตำรวจจราจรมีสถานภาพทางกฎหมายในการอำนวยการจราจร เป็นต้น) การเป็นเจ้าของข้อมูลที่สำคัญ การมีพันธมิตรที่เข้มแข็ง การตัดสินใจความสิ้นหวัง และอื่น ๆ อีกมาก ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ประการใดก็ตาม ทำให้คนบางคนสามารถชักจูงคนอื่น ๆ ให้กระทำอย่างที่ตนต้องการได้

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่า การใช้อำนาจจะเป็นเรื่องที่ซับซ้อน และยากต่อการทำความเข้าใจสักเพียงใดก็ตาม เราก็สามารถกล่าวได้ว่า การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจไม่ว่าในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง และแหล่งที่มาของอำนาจก็เป็นเรื่องที่หลากหลายมาก แต่ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจในรูปแบบใดก็ตาม เราจะต้องตระหนักอยู่เสมอว่า คนทุกคนในสังคมจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของอำนาจ และการใช้อำนาจแบบใดแบบหนึ่งทั้งสิ้น และในขณะเดียวกันผู้คนทั่วโลกมีความแตกต่างกันไม่มากนักในด้านพละกำลังทางร่างกาย สติปัญญา ตลอดจนความสามารถพื้นฐาน แต่กระนั้น เหตุใดผู้คนนับล้านคนจึงเกรงกลัวและเชื่อฟังคำสั่งของคนเพียงคนเดียว ซึ่งเป็นผู้นำสังคมของเขาที่มีความสามารถที่อาจจะสูงส่งกว่าเขาเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เราอาจอธิบายประเด็นนี้ได้ว่าในสังคมย่อมต้องมีผู้นำ สังคมในอดีตที่ผ่านมามนุษย์อาจคัดเลือกผู้นำจากผู้ที่มีพละกำลังทางร่างกายแข็งแรง โดยเฉพาะผู้ที่เป็นทหารมีความสามารถในการรบบางสังคม เลือกผู้นำจากผู้เผด็จการ ผู้นำศาสนา สมาชิกรัฐสภา เป็นต้น แต่ไม่ว่าจะเป็นผู้ใดก็ตาม สิ่งหนึ่งที่เป็นสากลที่ทุกสังคมมีร่วมกันในการเลือกผู้นำก็คือ **การที่อำนาจทางการเมืองอยู่ในมือของคนเพียงคนเดียว หรือคนจำนวนน้อย** ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่า พื้นฐานของอำนาจเป็นเรื่องหลากหลายและซับซ้อน ลำพังการใช้กำลังบังคับอย่างเดียวย่อมไม่เพียงพอที่จะทำให้ประชาชนเชื่อฟังผู้นำในสังคมของตนได้ ครั้นถึงสมัยปัจจุบัน ประเทศส่วนใหญ่ในโลกมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งผู้นำการปกครองเลือกจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ สมาชิกรัฐสภาในระบอบการปกครองประชาธิปไตย เป็นตัวแทนของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนในรัฐสภา

ดังนั้นการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต และการตัดสินใจของเราทุกคน ตราบใดที่เรายังอยู่ในสังคม การเมืองจึงเป็นเรื่องของการตัดสินใจเพื่อกลุ่มโดยผ่านการใช้อำนาจ เราจึงอาจสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการกระทำทางการเมืองได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. การกระทำทางการเมืองอาจได้รับการตีความว่า เป็นวิธีการที่จะแสวงหาทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน หรืออย่างน้อยที่สุด แสวงหาทางแก้ไขปัญหาที่สมเหตุสมผล นั่นคือ การเมืองเป็นเรื่องของการตัดสินใจที่จะเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง และถึงแม้ว่าจะเป็นการเลือกร่วมกันระหว่างคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือคนทั้งหมดในสังคม แต่ก็ต้องมีเรื่องของการใช้อำนาจเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ อย่างน้อยที่สุดก็คือ การใช้อำนาจในการชักจูงใจผู้คนให้เห็นคล้อยตาม

2. การกระทำทางการเมืองอาจได้รับการตีความได้ว่าเป็นวิธีการในการทำให้คนคนหนึ่งหรือ กลุ่มหนึ่งครอบงำหรือมีอำนาจเหนือคนอีกคนหนึ่งหรืออีกกลุ่มหนึ่งได้สำเร็จ กล่าวอีกนัยหนึ่ง การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ ในประเด็นนี้ อำนาจจึงมักจะได้รับการพิจารณาว่าเป็นเรื่อง ที่ต้องใช้กำลังบังคับ

ด้วยเหตุนี้ ผู้นำทางการเมือง หรือนักการเมือง จึงมีความสำคัญมากในฐานะผู้ใช้อำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเมืองในระบอบประชาธิปไตย นักการเมืองเป็นผู้ที่ได้รับการคาดหวังจากประชาชนผู้ใช้สิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ว่าจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สำคัญแทนประชาชนเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมและประเทศชาติ

2.3 อาชีพการเมืองกับความรับผิดชอบ

เมื่อผู้นำทางการเมือง หรือนักการเมืองมีความสำคัญเช่นนี้ จึงเกิดคำถามว่า นักการเมืองควรมีคุณสมบัติเช่นใดจึงจะเป็นที่ยอมรับของประชาชน และได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ทำหน้าที่แทนตนในรัฐสภา ก่อนอื่นทั้งหมดเราจึงควรพิจารณาประเด็นที่ว่า การเป็นนักการเมืองเป็นวิชาชีพหรือไม่ เนื่องจากความเป็นอาชีพ หรือวิชาชีพ มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพ และดังนั้นจึงเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในวิชาชีพด้วย คำตอบคือ งานของนักการเมืองมิได้อยู่ในขอบข่ายของวิชาชีพ เพราะผู้ที่ประกอบวิชาชีพจะต้องผ่านการศึกษาอบรมให้มีความเชี่ยวชาญในการเข้าสู่แวดวงของการประกอบวิชาชีพ และเมื่อผ่านการศึกษาอบรมอย่างเต็มที่แล้ว บุคคลผู้นั้นจะเข้าสู่วงการวิชาชีพแบบเต็มเวลา โดยที่ผู้ประกอบวิชาชีพอุทิศตัวเองให้แก่วิชาชีพนั้น ๆ อย่างเต็มที่ โดยผู้ประกอบวิชาชีพอยู่ในกลุ่มผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกัน และมักมีการรวมตัวกันโดยผู้ประกอบวิชาชีพเพื่อจัดตั้งสมาคมวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบวิชาชีพนั้น ๆ อย่างเต็มที่ อันเป็นผลมาจากการศึกษาอบรมตรงตามสาขาที่ประกอบวิชาชีพ ยิ่งไปกว่านี้ ผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องยึดมั่นอยู่กับกฎเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ ปฏิบัติงานด้วยจิตสำนึกแห่งวิชาชีพของตนเอง (Moore, 1972 อ้างโดย Silcock, 1972: 13) กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้ประกอบวิชาชีพต้องมีความตระหนักในประเด็นที่ว่า การประกอบวิชาชีพของตนจักต้องดำเนินไปด้วยความมีจิตสำนึกแห่งจริยธรรมในวิชาชีพ ตลอดจนมีความประสงค์ที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไป

เท่าที่กล่าวมาแล้วเป็นข้อสรุปได้ว่า การเมืองจึงมิได้เป็นวิชาชีพเพราะนักการเมืองไม่ต้องมีการเตรียมตัวใด ๆ หรือมีการเตรียมตัวน้อยที่สุดเมื่อเข้าสู่วงการเมือง ทั้งนี้โดยเปรียบเทียบกับวิชาชีพอื่น ๆ ดังเช่น วิศวกร สถาปนิก แพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ นักกฎหมาย นักธุรกิจ ฯลฯ เมื่อเป็นเช่นนี้ ผู้ที่เข้าสู่วงการเมือง จึงมาจากภูมิหลังหลากหลาย ผู้ใดก็ตามที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีสามารถเข้าสู่วงการเมืองได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าเขาจะมีภูมิหลังอย่างไรมาก็ตาม ดังนั้นวงการเมืองจึงมีทั้งผู้ที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองสูงส่ง กอปรด้วยจริยธรรมทางการเมือง และผู้ที่ปราศจากอุดมการณ์ปราศจากจริยธรรมทางการเมืองใด ๆ ดังที่มีคำกล่าวว่า เข้ามา “เล่นการเมือง” การเมืองจึงกลายเป็นเพียง “เรื่องเล่น ๆ” กระนั้นหรือ ในเมื่อนักการเมืองเป็นผู้กุมอำนาจรัฐไว้ในมือของตน

ในประเด็นนี้ แม็กซ์ เวเบอร์ (Max Weber) นักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียง ได้กล่าวถึงการเมือง นักการเมือง ตลอดจนจริยธรรมของนักการเมืองไว้ในการบรรยายที่มีชื่อเสียงของเขา ซึ่งต่อมาตีพิมพ์เป็นบทความเรื่อง *Politics as a Vocation* ในปีค.ศ. 1919

เวเบอร์เริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความสำคัญของรัฐว่า การก่อตั้งรัฐทุกรัฐมีรากฐานมาจากการใช้กำลัง หากสถาบันการเมืองใดก็ตามก่อตั้งขึ้นโดยไม่รู้จักการใช้กำลังและความรุนแรงแล้ว แนวคิดเกี่ยวกับรัฐจะเกิดขึ้นไม่ได้ เพราะจะเกิดสภาวะยุ่งเหยิง (anarchy) ขึ้นโดยทั่วไป ด้วยเหตุนี้สำหรับเวเบอร์ รัฐจึงเป็นชุมชนของมนุษย์ซึ่งอ้างการผูกขาดความชอบธรรมในการใช้กำลังบังคับภายในอาณาเขตของรัฐนั้น ๆ เพราะฉะนั้นการเมืองจึงหมายถึงความพยายามที่จะแบ่งสรรอำนาจหรือมีอิทธิพลเหนือการแจกจ่ายอำนาจในบรรดารัฐต่าง ๆ หรือกลุ่มต่าง ๆ ภายในรัฐ (Weber, 1919: 1)

ในทรรศนะของเวเบอร์ การเมืองจึงเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ ซึ่งสอดคล้องกับทรรศนะของไชว์ลีย์ที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาก่อนหน้านี้ และในเมื่อเป็นเช่นนี้ ก็จะต้องมีผู้นำในการใช้อำนาจที่ต้องอาศัยความชอบธรรม (legitimacy) ซึ่งเป็นประเด็นที่เวเบอร์ให้ความสำคัญจึงเกิดภาวะผู้นำที่มีบารมี (charismatic leader) ขึ้น ซึ่งนำไปสู่การเกิดผู้นำทางการเมือง (political leader)

เวเบอร์ได้แยกแยะนักการเมืองอาชีพ (professional politician) ออกจากนักการเมืองเป็นครั้งคราว (occasional politician) ด้วย โดยเขากล่าวว่า นักการเมืองอาชีพคือ ผู้ที่รับใช้ทำงานให้แก่ผู้นำประเทศ โดยได้รับค่าตอบแทน ในขณะที่นักการเมืองเป็นครั้งคราวคือ เราทุกคน ใครก็ตามเป็นนักการเมืองเป็นครั้งคราวได้ ดังเช่นเมื่อเราลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง สนับสนุนหรือประท้วงในการชุมนุมทาง “การเมือง” หรือกล่าวปราศรัยเกี่ยวกับ “การเมือง” ฯลฯ (Weber, 1919: 4) ด้วยเหตุนี้การเมืองจึงประกอบด้วยบุคคลหลายประเภท

อย่างไรก็ตาม นักการเมืองอาชีพในทรรศนะของเวเบอร์แบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ผู้ที่ดำรงชีวิต "เพื่อ" การเมือง (He who lives for politics.) ทำให้การเมืองเป็นชีวิตของเขา เป็นความรู้สึกภายในของเขา เขาชื่นชอบกับการเป็นเจ้าของอำนาจ ซึ่งเขาทุ่มเทให้ได้มา เป็นการเข้าสู่การเมืองเพื่ออุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแท้จริง คนเหล่านี้จะต้องเป็นผู้มีฐานะดี มีทรัพย์สินส่วนตัวเพียงพอที่จะทำให้เขามีชีวิต "เพื่อการเมือง" ได้อย่างสุขสบายในความหมายทางเศรษฐกิจ

2. ผู้ที่ดำรงชีวิต "จาก" การเมือง (He who lives from politics.) หมายถึงผู้ที่ปราศจากสมบัติส่วนตัว เข้าสู่แวดวงการเมืองเพื่อต้องการหารายได้จากการเมือง เมื่อได้เป็นนักการเมืองแล้วมักถือว่าจะต้องได้รับรางวัลตอบแทน หรือพยายามที่จะ "ถอนทุนคืน" จากเงินที่ตนเองใช้จ่ายไปในการหาเสียงเลือกตั้ง นักการเมืองอาชีพ ซึ่งดำรงชีวิต "จาก" การเมืองจึงอาจเป็นเพียง "เจ้าพนักงาน" ที่ได้รับเงินเดือน นักการเมืองแบบเจ้าพ่ออเมริกัน `(American boss) ซึ่งคิดว่า การเมืองเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ผลตอบแทน เป็นนักการเมืองประเภทนี้

เวเบอร์ยังกล่าวด้วยว่าการเมืองอาชีพนั้น ไม่ต้องอาศัยระยะเวลาฝึกฝนให้มีความสำนึกในเกียรติแห่งวิชาชีพ ซึ่งแตกต่างจากวิชาชีพอื่น ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้น และดังนั้นจึงไม่เกิดความรู้สึกว่าจะต้องสร้างศักดิ์ศรีและเกียรติแห่งวิชาชีพให้เกิดขึ้น ซึ่งหมายถึงการสร้างจริยธรรมในวิชาชีพ ดังเช่นวิชาชีพสำคัญ ๆ ในสังคม เช่น แพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ นักกฎหมาย ครู อาจารย์ ฯลฯ ให้เกิดมีขึ้นในอาชีพการเมืองแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้นักการเมืองจำนวนมากจึงประสบปัญหาการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมมาโดยตลอด เพราะไม่ต้องคำนึงถึงเกียรติยศและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการประกอบอาชีพทางการเมืองของตน

อย่างไรก็ตาม เวเบอร์ชี้ให้เห็นประเด็นว่าในเมื่อการเมืองเป็นอาชีพที่เกี่ยวข้องกับอำนาจและการใช้อำนาจ การใช้อิทธิพลต่อผู้อื่น การมีอำนาจเหนือผู้อื่น และเหนือสิ่งอื่นใด ความรู้สึกที่ว่าตนสามารถควบคุมเหตุการณ์สำคัญ ๆ ทางประวัติศาสตร์ของประเทศของตนไว้ ในอุ้งมือของตนได้นี้ได้ยกสถานภาพนักการเมืองอาชีพให้อยู่ในระดับเหนือการดำรงชีวิตธรรมดาสามัญประจำวัน คำถามสำหรับนักการเมืองก็คือว่า **นักการเมืองควรมีคุณสมบัติอย่างไรจึงจะมีค่าควรที่จะได้รับอำนาจที่ตนได้รับอยู่นี้ นักการเมืองจะให้ความเป็นธรรมต่อความรับผิดชอบซึ่งอำนาจได้มอบให้แก่เขาอย่างไร** ในประเด็นดังกล่าวนี้ เราจึงเข้าสู่คำถามทางจริยธรรม เพราะนั่นคือที่มาของคำถามว่า นักการเมืองต้องเป็นคนอย่างไรถ้าเขาได้รับอนุญาตให้กำกับดูแลวงล้อของประวัติศาสตร์ไว้ในอุ้งมือของเขาเช่นนี้ (Weber, 1919: 20)

ในประเด็นนี้เวเบอร์ตอบไว้ชัดเจนว่า นักการเมืองจะต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรม ในทรรศนะของเวเบอร์นั้น จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการเมือง และจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับนักการเมืองแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้ (มนตรี เจนวิทย์การ, 2545: 113)

1. จริยธรรมว่าด้วยความเชื่อมั่นศรัทธาที่มีหลักการ (ethics of principled

conviction)

2. จริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบ (ethics of responsibility)

ทั้งนี้หมายความว่า นักการเมืองจักต้องกอปรด้วยหลักจริยธรรมทั้งสองประการนี้ควบคู่กันไป กล่าวคือ เขาจะต้องมีหลักการในสิ่งที่กระทำลงไป มิใช่กระทำตามอารมณ์ ความรู้สึก หรือศรัทธาแรงกล้า และในขณะเดียวกันนักการเมืองจะต้องมีจริยธรรมว่าด้วยความรับผิดชอบควบคู่กันไปด้วย ซึ่งเวเบอร์ได้ให้ความหมายไว้ว่านักการเมืองจะต้องรับทั้ง “ผิด” และทั้ง “ชอบ” จะต้องไม่ปัดความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไป และเขาควรที่จะตระหนักด้วยว่าสิ่งใดก็ตามอันเป็นความผิด เป็นการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมนั้นเป็นผลมาจากการกระทำของเขาเอง มิใช่ของผู้อื่น

เวเบอร์ได้กำหนดคุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประการดังนี้

1. มีอารมณ์ความรู้สึกที่แรงกล้าต่ออุดมการณ์ (passion) คำว่า “passion” นี้มิได้หมายถึงความตื่นเต้นที่ไร้ความหมาย (sterile excitement) เท่านั้น หากแต่หมายถึง ความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งตามอุดมการณ์ซึ่งตนได้กำหนดไว้

2. มีความรู้สึกที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ (a feeling of responsibility) การที่นักการเมืองมีความรู้สึกแรงกล้าต่ออุดมการณ์นำมาสู่ความรู้สึกที่ว่าตนมีความรับผิดชอบต่อสังคม ให้สมกับที่ตนเองได้รับความศรัทธาและไว้วางใจของประชาชนที่ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนักการเมืองผู้นั้นเข้ามาทำงานในรัฐสภา

3. มีความเข้าใจในเรื่องสัดส่วน (a sense of proportion) “คำว่า” “สัดส่วน” ในที่นี้หมายถึงการที่นักการเมืองจะต้องเข้าใจเรื่องสัดส่วนระหว่างเสียงส่วนน้อยกับเสียงส่วนใหญ่ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยกล่าวคือ เข้าใจว่า เสียงส่วนน้อยก็มีความสำคัญเช่นเดียวกับเสียงส่วนใหญ่ เพราะถ้าคำนึงถึงแต่ความสำคัญของเสียงส่วนใหญ่ ก็จะเกิดปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า “การกดขี่ของคนหมู่มาก (tyranny of the majority)” ขึ้น ซึ่งคนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงคนส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับตน

ในขณะเดียวกัน คำว่า “สัดส่วน” ยังหมายถึงความสามารถที่จะเข้าใจความเป็นจริงเกี่ยวกับสถานภาพของตนเองและผู้อื่น และเมื่อเข้าใจแล้วนักการเมืองจะต้องรักษาระยะห่างอย่างเหมาะสมระหว่างตัวเขากับสิ่งต่าง ๆ ตัวเขากับคนทั้งหลาย ตลอดจนตัวเขากับอัตตาของเขาเองอีกด้วย ทั้งนี้อัตตาเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าอัตตาของนักการเมืองนำไปสู่ทิฐิมานะ (vanity) ซึ่งเปรียบประดุจโรคร้ายที่จะนำนักการเมืองทุกคนไปสู่บาปร้ายแรง 2 ประการได้แก่ การขาดเหตุผลและการขาดความรับผิดชอบ หากนักการเมืองกระทำการใดก็ตามโดยปราศจากการขาดเหตุผลหรือ การขาดความ

รับผิดชอบ ประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งสองประการรวมกัน นักการเมืองผู้นั้นจักประสบกับความล้มเหลวในทางการเมืองอย่างแน่นอน

ด้วยเหตุนี้ จริยธรรมเรื่องความรับผิดชอบดูเหมือนจะเป็นประเด็นที่เวเบอร์เน้นอย่างมากในงานของเขา นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการรุ่นหลังเวเบอร์อีกหลายท่านที่เน้นจริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของนักการเมืองดังนี้

ปีเตอร์ แลสแมน และรอนัลด์ เสปียร์ (Peter Lassman and Ronald Speir) กล่าวสนับสนุนงานทางการเมืองของเวเบอร์เรื่อง *Politics as a Vocation* นี้ โดยกล่าวว่า จริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับนักการเมือง เพราะนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งโดยประชาชนให้เข้ามาทำหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารประเทศ และดังนั้น นักการเมืองอาชีพจึงต้องอุทิศชีวิตเพื่อการเมือง (Politicians must devote lives to the service of politics) และทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด (Lassman and Speir, eds., 1994: 12)

จอห์น เออร์ (John Uhr) นักรัฐศาสตร์ชาวออสเตรเลีย มีความคิดเห็นสอดคล้องต้องกันกับเวเบอร์ว่า นักการเมืองจะต้องใช้ความระมัดระวังให้มากที่จะรักษาความประพฤติทางการเมืองไว้มิให้เบี่ยงเบนจากจริยธรรม เขาเน้นว่าเส้นทางของความไม่ไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองนำไปสู่การที่นักการเมืองจะต้องมีความรับผิดชอบต่อสาธารณชนอย่างใหญ่หลวง ทั้งนี้โดยมีองค์กรตรวจสอบนักการเมืองทั้งหลายทำหน้าที่เฝ้าระวังการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง ตลอดจนความคาดหวังใด ๆ ที่ประชาชนมีต่อนักการเมือง (Uhr, 2005: 251)

นอกจากนี้เออร์ยังเสริมด้วยว่า จะเป็นการดียิ่งขึ้นไปอีก ถ้าแต่ละประเทศในระบอบประชาธิปไตยจะพยายามส่งเสริมรูปแบบความประพฤติด้านจริยธรรมทางการเมืองที่สูงส่งยิ่งขึ้นไปอีกมากกว่าที่จะยึดถือเพียงรูปแบบที่มีมาแต่เดิม ๆ ซึ่งหากเป็นเช่นนี้จะช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบทางจริยธรรมของนักการเมืองในระดับที่สูงขึ้นไปอีก (Uhr, 2505: 251) อย่างไรก็ตามเออร์ไม่ได้กล่าวว่า รูปแบบความประพฤติที่สูงส่งดังที่เขากล่าวนั้นมีลักษณะเช่นใด

สุชุม นวลสกุลได้กล่าวถึงเรื่องนักการเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า นักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยซึ่งในที่นี้คือ ผู้แทนราษฎรเป็นคนของประชาชน เพราะได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรประพฤติตนไม่สมควรกับตำแหน่งหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายจากประชาชน ประชาชนก็ย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงผู้แทนราษฎรของตนได้ และด้วยเหตุที่ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงผู้แทนราษฎรได้นี้เอง จึงทำให้ผู้แทนราษฎรมีความรับผิดชอบต่อประชาชนในหลายประเด็น กล่าวคือ ไม่สามารถจะทอดทิ้งประชาชนได้ ต้องผูกพันกับประชาชนเสมอ คอยรับฟังข้อทุกข์ร้อนสำคัญ ๆ หรือปัญหาต่าง ๆ ของประชาชนอยู่เสมอ แล้ว

นำสิ่งที่ได้รับฟังมานั้นเสนอต่อรัฐบาล หรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้ช่วยปัดเป่าทุกข์นั้น ๆ ได้ (สุขุม นวลสกุล, 2540: 86-87)

ด้วยเหตุนี้ นักการเมืองกับประชาชนจึงมีความผูกพันกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนสนับสนุนนักการเมืองให้ได้รับเลือกตั้งเข้าสภา นักการเมืองก็จะต้องคอยดูแลสอดส่องทุกข์ร้อนของประชาชน ดังคำกล่าวในสังคมไทยที่ว่า นักการเมืองที่ดีจะต้อง *"บำบัดทุกข์ บำรุงสุข"* ให้แก่ประชาชนหากนักการเมืองไม่ปฏิบัติตามนี้ ก็อาจไม่ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนของประชาชนอีกในสมัยต่อไป

ในส่วนของอเนก เหล่าธรรมทัศน์ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงพิจารณาว่าในการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบใช้อำนาจผ่านตัวแทน (Representative Democracy) ในประเทศไทยนั้น ไม่ควรเป็นเพียงการปรับปรุงระบบการเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ผู้แทนราษฎรที่มีคุณธรรมจริยธรรม และความสามารถเท่านั้น แต่รัฐจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนดูแล พึ่งพาตนเองให้ได้มากที่สุด ซึ่งจัดเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบที่เรียกว่า Self-Government Democracy อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2545: 67) ประเด็นสำคัญที่สุดคือ รัฐจะต้องดำเนินการกระตุ้นให้ประชาชนมีจิตสำนึก มีคุณธรรม ซึ่งจะกระทำได้ในรูปแบบของการศึกษา นโยบายการศึกษาของรัฐจึงมิใช่มุ่งเพียงการฝึกวิชาชีพให้แก่ประชาชน และสร้างทรัพยากรมนุษย์เพื่อแข่งขันกับต่างประเทศในทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่จะต้องเพิ่มการศึกษา เพื่อกระตุ้นจิตสำนึก โดยเฉพาะจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชนอีกด้วย

ดังนั้น จึงพอจะสรุปได้ว่า นักการเมืองพึงบังควรเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ถึงแม้ว่าในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนใช้อำนาจผ่านนักการเมือง ซึ่งเป็นผู้แทนของตน (Representative Democracy) จะมีการเสนอแนะแนวความคิดที่เน้นให้ประชาชนดูแลตนเอง (Self-Government Democracy) แต่ความรับผิดชอบของนักการเมืองก็หาได้หมดสิ้นไปไม่ ตรงข้าม การที่ให้ประชาชนสามารถปกครองดูแลพึ่งพาตนเองได้นั้น ประชาชนก็จะต้องมีความเข้มแข็งเพียงพอ ที่จะรวมกำลังกัน แก้ไขปัญหาวิกฤติของประเทศ การที่จะกระทำเช่นนี้ได้ ประชาชนจะต้องได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้เขามีความรอบรู้ มีความเฉลียวฉลาด และมีวิจารณญาณที่ดีในการตัดสินใจกระทำ หรือไม่กระทำ การกระทำบางอย่าง ซึ่งก็หนีไม่พ้นความรับผิดชอบของนักการเมืองฝ่ายรัฐบาลที่จะส่งเสริมการศึกษาให้แก่ประชาชน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่านักการเมืองจะต้องมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก แต่มีประเด็นที่ควรพิจารณาด้วยว่า นักการเมืองเมื่อได้รับเลือกให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จักต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มบุคคลอย่างน้อย 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (มนตรี เจนวิทย์การ, 2545: 116)*

1. ผลประโยชน์ของตนเอง และครอบครัว
2. ผลประโยชน์ของพรรคการเมืองและผู้ร่วมพรรค
3. ผลประโยชน์ของผู้ให้การอุปถัมภ์ และการสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง
4. ผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง
5. ผลประโยชน์ของประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้ง
6. ผลประโยชน์ของข้าราชการประจำหรือหน่วยงานที่ต้องอาศัยพึ่งพิงในการปฏิบัติงาน
7. ผลประโยชน์ของลูกน้อง และผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์
8. ผลประโยชน์สาธารณะ

1. ผลประโยชน์ของตนเองและครอบครัว

เมื่อนักการเมืองดำเนินการหาเสียงเลือกตั้งเพื่อให้เขาได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของประชาชน เขาใช้เงินจำนวนมากในการที่จะให้ได้มาซึ่งตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าว คงจะมีนักการเมืองน้อยคนเหลือเกินที่ใช้เงินในการเลือกตั้งตามที่กฎหมายกำหนดไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น และเมื่อได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนประชาชนแล้วก็ต้องพยายามที่จะ “ถอนทุนคืน” พรรคการเมืองทุกพรรคต่างพยายามที่จะให้ได้เป็นรัฐบาล เพราะหมายถึงการที่จะได้ควบคุมอำนาจรัฐที่จะได้มาซึ่งผลประโยชน์มหาศาล นอกจากนี้ นักการเมืองแม้จะมีเงินเดือน แต่ก็มักประสบปัญหารายได้ไม่พอกับรายจ่าย เนื่องจากมีกิจกรรมทางการเมืองมากมายและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้เป็นผู้แทนของประชาชนในท้องถิ่น ก็ต้องเข้าร่วมเกือบทุกกิจกรรมในท้องถิ่นเพื่อสะสมความนิยมในสมัยต่อไป ดังนั้น จึงเป็นไปได้ว่า นักการเมืองอาจแสวงหากลุ่มธุรกิจที่สามารถสนับสนุนตนเองและพวกพ้อง โดยไม่คำนึงถึงว่า ธุรกิจนั้น ๆ เป็นธุรกิจที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่

2. ผลประโยชน์ของพรรคการเมืองและผู้ร่วมพรรค

ได้มีผู้อธิบายความหมายและความสำคัญของพรรคการเมืองไว้มากมาย ดังที่พอจะยกมาดังนี้

---

*มนตรี เจนวิทย์การเป็นผู้เสนอประเด็นว่า นักการเมืองในการเมืองระบอบประชาธิปไตย จักต้องคำนึงถึงประโยชน์ของกลุ่มบุคคลอย่างน้อย 8 กลุ่ม วริยา ชินวรรโณ เป็นผู้ขยายความเกี่ยวกับกลุ่มผลประโยชน์ทั้ง 8 กลุ่มนี้

1. ผลประโยชน์ของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้ง

2. ผลประโยชน์ของข้าราชการประจำ หรือหน่วยงานที่ต้องอาศัยพึ่งพิงในการปฏิบัติงาน

3. ผลประโยชน์ของลูกน้องและผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์

เอ็ดมันด์ เบอร์ค (Edmund Burk) กล่าวว่าพรรคการเมืองเป็นองค์กรของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ ทั้งนี้โดยมีหลักการบางประการที่เป็นจุดประสงค์ให้คนมารวมตัวกันเป็นพรรคการเมือง (Burk, 1770 อ้างโดย Katz and Cotty, 2006: 6)

วิลเลียม นิสเบ็ด เชมเบอร์ (William Nisbet Chamber) กล่าวว่าพรรคการเมืองสมัยใหม่หมายถึง การก่อตัวทางสังคม เพื่อแสวงหาอำนาจในรัฐบาล การแสดงออกซึ่งโครงสร้างหรือองค์กรที่เชื่อมโยงผู้นำในศูนย์กลางรัฐบาล เพื่อให้ได้รับความนิยมในพื้นที่ทางการเมือง และท้องถิ่นโดยรอบ และกระจายไปในกลุ่มต่าง ๆ (Chamber, 1967 อ้างโดย Katz and Cotty, 2006: 6)

ดับปลิว ฟิลลิปส์ ไชว์ลีย์ (W.Phillips Shively) อธิบายว่าพรรคการเมืองคือ กลุ่มเจ้าหน้าที่หรือผู้ที่จะเป็นเจ้าหน้าที่ ซึ่งรวมตัวกับกลุ่มพลเมืองกลุ่มใหญ่มากเป็นองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้คนในกลุ่มได้รับอำนาจรัฐ หรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจรัฐที่กลุ่มของตนมีอยู่ (Shively, 2001: 234)

ลีออน ดี. เอ็พสไตน์ (Leon D. Epstein) กล่าวว่า พรรคการเมืองคือ กลุ่มคนที่มีการรวมตัวกันอย่างหลวม เพื่อที่จะเลือกผู้มีอำนาจในรัฐบาล เอ็พสไตน์กล่าวด้วยว่า ธรรมชาติของพรรคการเมืองนั้นรวมกลุ่มคนทั้งที่เป็นประชาชนธรรมดาและเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าด้วยกัน เพื่อให้เป็นพื้นที่ซึ่งคนกลุ่มหนึ่งอาจจะควบคุมหรือสื่อสารกับคนกลุ่มอื่น (Leon D. Epstein, 1986: 120)

สุขุม นวลสกุล ให้นิยามพรรคการเมืองไว้ว่า เป็นที่รวมกลุ่มของบุคคลที่มีแนวคิดทางการเมือง สังคมและเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน มารวมกันเพื่อจุดประสงค์ที่จะส่งบุคคลเข้าสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้เสียงข้างมากในสภาเพื่อมีโอกาสจัดตั้งรัฐบาล และบริหารประเทศตามนโยบายที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ของกลุ่ม ด้วยเหตุนี้พรรคการเมืองจึงมีความสำคัญเพราะเป็นที่ ๆ อาจค้นหาเสียงส่วนใหญ่ได้ ความต้องการของคนส่วนใหญ่สามารถค้นพบกันได้ผ่านทางพรรคการเมือง (สุขุม นวลสกุล, 2540: 47-49)

จักษ์ พันธ์ชูเพชรกล่าวว่า พรรคการเมืองหมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีแนวคิดหรืออุดมการณ์ทางการเมืองคล้ายคลึงกันหรือเหมือนกัน มาร่วมกันจัดตั้งองค์การด้วยความสมัครใจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง โดยมีจุดประสงค์ที่จะเข้าไปมีอำนาจทางการเมืองในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าให้กับสังคม (จักษ์ พันธ์ชูเพชร, 2543: 453 อ้างโดย พลอากาศเอกวีรวิทย์ คงศักดิ์, 2551: 54-55)

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองพ.ศ. 2550 กล่าวว่า พรรคการเมืองคือ การที่คณะบุคคลรวมตัวกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองโดยได้รับการจดแจ้งการจัดตั้งตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมุ่งที่จะส่งสมาชิกเข้ารับสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองอื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง (พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550)

กล่าวโดยสรุป พรรคการเมืองคือองค์กรทางการเมืองที่บุคคลซึ่งมีอุดมการณ์เดียวกันมาทำงานการเมืองร่วมกันโดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปในระบอบประชาธิปไตย พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมากรับหน้าที่เป็นรัฐบาล ซึ่งจะทำให้นักการเมืองและพรรคการเมืองนั้น ๆ ได้อำนาจรัฐเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และดำเนินการทางการเมืองตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ทางการเมือง

ด้วยเหตุนี้ พรรคการเมืองจึงต้องการมีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดที่จะสามารถกระทำได้ เพื่อจะได้เป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล ดังนั้นเป้าหมายของนักการเมืองจึงอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะได้รับเลือกตั้ง และพรรคการเมืองของตนจะได้ที่นั่งมากที่สุด ที่จะได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล ดูเหมือนว่าในการเลือกตั้งที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์การเมืองไทย อุดมการณ์ของพรรคการเมืองได้รับการให้ความสำคัญเป็นอันดับรองจากผลประโยชน์ของพรรคการเมือง และนักการเมืองในพรรค

นักการเมืองจึงต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเองควบคู่ไปกับผลประโยชน์ของพรรคการเมือง และผู้ร่วมพรรค เนื่องจากลำพังตนและพวกพ้องเพียงไม่กี่คนคงไม่สามารถรวมตัวกันจัดตั้งรัฐบาลได้ แม้ทั้งกลุ่มได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรก็ตาม เป็นเหตุให้ต้องใช้เงินซื้อเสียงจำนวนมหาศาลเพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การใช้เงินซื้อเสียงเป็นวิธีการลงทุนซึ่งนับว่าคุ้มค่า หากพรรคการเมืองนั้น ๆ ชนะการเลือกตั้ง เนื่องจากจะมีโอกาส “ถอนทุนคืน” หากพรรคการเมืองได้เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล และนักการเมืองในพรรครัฐบาลได้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงสำคัญ ๆ ที่มีผลประโยชน์สูง ทั้งนี้เงินที่ใช้ซื้อเสียงอาจเป็นเงินของผู้สมัครเอง หรือพรรคการเมืองของตนหรือทั้งสองส่วนรวมกัน ด้วยเหตุนี้เมื่อพรรคการเมืองใดได้รับเลือกตั้งเป็นพรรครัฐบาล ผลประโยชน์ของพรรคการเมืองย่อมเป็นเรื่องสำคัญ การเสนอโครงการขนาดใหญ่โดยรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงใดกระทรวงหนึ่งย่อมมิใช่เป็นการเสนอของรัฐมนตรีผู้นั้น แต่เพียงลำพัง หากแต่จะต้องมีพรรคการเมืองซึ่งรัฐมนตรีผู้นั้นสังกัดอยู่เป็นพลังผลักดันอยู่เบื้องหลังอีกด้วย

3-4. ผลประโยชน์ของผู้ให้การอุปถัมภ์ และสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง และผลประโยชน์ของกลุ่มธุรกิจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง

เป็นที่แน่นอนว่า ในแวดวงการเมืองระบอบประชาธิปไตยทั่วโลกนักธุรกิจเป็นผู้ให้การอุปถัมภ์ และสนับสนุนทางการเมืองในการหาเสียงเลือกตั้ง นักธุรกิจมีบทบาททางการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ ในกรณีของประเทศไทยนั้น นักธุรกิจมีอิทธิพลทั้งต่อข้าราชการประจำและนักการเมือง โยชิฟูมิ ทามาดา (Yoshifumi Tamada) กล่าวว่า ในการเมืองไทยนั้น นักธุรกิจมีความสัมพันธ์โยงใยใกล้ชิดกับนักการเมือง ซึ่งเป็นไปตามระบบอุปถัมภ์ของไทย และมักใช้อิทธิพลทางการเมืองได้ใน 2 ลักษณะคือ ตัวนักธุรกิจ อาจจะลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง และได้รับเลือกตั้ง ในปัจจุบันนักธุรกิจหลายคนได้รับเลือกตั้งเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎร สภาจังหวัด หรือสภาเทศบาล เนื่องจากการเลือกตั้งทุกระดับไม่ว่าจะระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติล้วนใช้เงินมหาศาล ไม่มีคนกลุ่มใดที่มีเงินในการเลือกตั้งมากเท่านักธุรกิจ อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจส่วนมากไม่ลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่จะจัดหาเงินทุนสนับสนุนในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับผู้สมัครเหล่านั้น ทามาดายังได้ตั้งข้อสังเกตไว้ด้วยดังนี้ (โยชิฟูมิ ทามาดา แปลโดย พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ ในอมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธ์, 2545: 330-332)

> *"ถ้านักธุรกิจประสบความสำเร็จในการ*
> *เข้าไปมีบทบาทสำคัญในช่วงการรณรงค์*
> *หาเสียงเลือกตั้ง เขาก็ย่อมสามารถที่จะสร้าง*
> *ความสัมพันธ์อันดีกับนักการเมืองที่ตระหนัก*
> *ถึงบทบาทอันสำคัญของพวกเขา และเขาก็*
> *ย่อมใช้อิทธิพลทางการเมืองของเขาได้*
> *โดยเฉพาะหากเป็นผู้สนับสนุนหรือหัวคะแนน*
> *ของผู้แทนราษฎร นักธุรกิจย่อมสามารถใช้*
> *อิทธิพลเหนือข้าราชการอย่างมากได้"*

ดังนั้น นักธุรกิจจึงมีอิทธิพลอย่างมากเหนือข้าราชการ และนักการเมืองในท้องที่ การเกิดขึ้นของนักธุรกิจที่มีอิทธิพลมากในท้องถิ่นจนได้รับสมญานามว่า "เจ้าพ่อ" ในระยะตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 เป็นต้นมา นับได้ว่า เป็นปรากฏการณ์ที่เปิดโฉมหน้าใหม่ของการเมืองไทยทั้งในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

สังศิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร ในงานวิจัยเรื่อง "คอรัปชั่นกับประชาธิปไตย" ตั้งข้อสังเกตว่า การดำรงอยู่ของนักธุรกิจระดับ "เจ้าพ่อ" เหล่านี้มีลักษณะแตกต่างจากในอดีต 2 ประการคือ (สังศิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2537: 200-201)

"1. พวกที่สามารถกระทำการผิดกฎหมาย ได้โดยไม่ถูกลงโทษ บางคนจะคุยโอ้ อวดถึงอภิสิทธิ์ของเขาที่สามารถอยู่เหนือ กฎหมายได้ เรื่องราวของเจ้าพ่อเหล่านี้ เป็นข่าวพาดหัวที่ทำให้หนังสือพิมพ์ ขายดีอยู่เสมอ

2. กลุ่มเจ้าพ่อท้องถิ่นมีบทบาททางการ เมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ บางคนลงสมัครได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร บางคนได้ตำแหน่ง รัฐมนตรี และเมื่อไม่นานมานี้ นักธุรกิจ ท้องถิ่นชั้นนำคนหนึ่งก็ได้รับการเสนอ ชื่อเป็นนายกรัฐมนตรี (เป็นเหตุการณ์ ในการเลือกตั้งเดือนมีนาคม 2535: ผู้วิจัย) เจ้าพ่อคนอื่น ๆ มีอิทธิพลทางการเมือง ด้วยการสนับสนุนทางการเงินให้กับผู้ สมัครรับเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นและ ระดับชาติ เป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่า "เจ้าพ่อ" ที่ไม่ได้เข้าสู่สภาผู้แทนราษฎร ด้วยตนเองก็สามารถมีบทบาทในการ บงการพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงของ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ตนให้การสนับสนุน อีกด้วย"

จะเห็นได้ว่า อิทธิพลของนักธุรกิจที่สามารถพบเห็นได้ชัดเจนในการเมืองไทยในระยะตั้งแต่ปีพ.ศ. 2510 เป็นต้นไป ทำให้นักธุรกิจมีบทบาททางการเมืองเพิ่มมากขึ้น บทบาทและอิทธิพลของนักธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับ "เจ้าพ่อ" ส่งผลกระทบอย่างสำคัญต่อโครงสร้างอำนาจทางการเมือง กล่าวคือ เมื่อนักการเมืองผู้นั้นได้เป็นผู้แทนราษฎร บางคนอาจได้เป็นรัฐมนตรี หรือถ้าเขาให้การสนับสนุนแก่พรรคการเมืองทั้งพรรค ก็เป็นที่แน่นอนว่า เขาย่อมมีอิทธิพลเหนือพรรคการเมืองนั้น ๆ ซึ่งนั่นหมายถึงว่า อภิมหาโครงการประมูลต่าง ๆ ของเขาย่อมได้รับอนุมัติอย่างแน่นอน ดังนั้น นักธุรกิจจึงสามารถที่จะแปรเปลี่ยนความมั่งคั่งของเขาไปสู่อำนาจทางการเมืองได้ และในขณะเดียวกันเมื่อมีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น เขาก็แปรเปลี่ยนอำนาจทางการเมืองนั้นกลับเป็นการเพิ่มพูนความมั่งคั่งให้แก่ธุรกิจของเขาได้มากขึ้นอีกเช่นกัน

5. ผลประโยชน์ของประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้ง

ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้งนั้น เราต้องยอมรับว่าระบบอุปถัมภ์มีบทบาทสำคัญมากในสังคมไทย ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์ ได้เป็นผู้บุกเบิกนำแนวคิดระบบอุปถัมภ์มาอธิบายสังคมไทยในยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ไว้ว่า สังคมไทยในระยะนั้น มีการจัดลำดับชั้นของบุคคลลดหลั่นลงมาตามศักดินาที่คนแต่ละคนได้รับ พวกไพร่กับทาสขึ้นอยู่กับนายของตน เกิดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่ หรือข้าราชการชั้นผู้น้อยกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเจ้านาย ซึ่งมีลักษณะเป็นการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกันโดยมีผู้อุปถัมภ์ที่มีฐานะตำแหน่งสูงกว่าและผู้รับอุปถัมภ์ที่มีฐานะต่ำกว่า มีการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ผู้ใหญ่เปรียบดังต้นไม้ที่ให้ร่มเงาแก่ผู้น้อยพักพิง มีหน้าที่คุ้มครองป้องกันภัยให้ผู้น้อย ในขณะเดียวกันผู้น้อยให้ความเคารพผู้ใหญ่ มีการ “ฝากเนื้อฝากตัว” เข้ามารับใช้ใกล้ชิดผู้ใหญ่ หาของมีค่ามาให้เพื่อให้ผู้ใหญ่รักตนเองและพวกพ้องมากยิ่งขึ้น (อคิน รพีพัฒน์, 2545: 155-157) ด้วยเหตุนี้ระบบอุปถัมภ์จึงกลายเป็นค่านิยมของสังคมไทยนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ครั้นเมื่อถึงยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นประชาธิปไตย เมื่อพ.ศ. 2475 ถึงแม้ได้มีการยกเลิกระบบศักดินาแล้วก็ตาม แต่ทว่าระบบอุปถัมภ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมท้องถิ่นไทยเราพบว่าความสัมพันธ์ของบุคคลกลุ่มใหม่ได้แก่กลุ่มนักการเมือง พ่อค้านักธุรกิจ และข้าราชการ ยังคงแนบแน่นอยู่กับระบบอุปถัมภ์ ซึ่งม.ร.ว.อคิน รพีพัฒน์ เรียกว่า เป็น “ระบบอุปถัมภ์ที่ไม่เป็นทางการ” กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคนเหล่านี้มิได้เป็นไปตามลำดับชั้นเหมือนดังที่ปรากฏในสังคมไทยสมัยต้น หากแต่เป็นไปในลักษณะข้ามขั้นตอน ซึ่งโยชิฟูมิ ทามาดา นักวิชาการชาวญี่ปุ่นได้นำมาขยายความความสัมพันธ์ในระบบอุปถัมภ์ของไทยปัจจุบันไว้ว่า ความสัมพันธ์ดังกล่าวปรากฏชัดเจนในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมไทย กล่าวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมือง ข้าราชการ และพ่อค้า นักธุรกิจ นักธุรกิจสนับสนุนข้าราชการเพื่อหวังที่จะได้รับความสะดวกในการทำธุรกิจของตน นอกจากนั้นนักธุรกิจยังต้องการเพิ่มอิทธิพลทางเศรษฐกิจของเขาด้วยอิทธิพลทางการเมือง ซึ่งหมายถึงการที่เขาสามารถใช้ประโยชน์จากอิทธิพลของนักการเมืองเหนือข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอิทธิพลของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร กรณีนี้หมายถึงการที่นักธุรกิจไม่พึงประสงค์จะลงสมัครรับเลือกตั้งเสียเอง แต่ปรารถนาที่จะมีอิทธิพลเหนือนักการเมือง ซึ่งจัดว่าเป็นกลุ่มผลประโยชน์ที่ทรงอิทธิพลเหนือนักการเมืองมากที่สุดในเขตเลือกตั้ง

กลุ่มผลประโยชน์อีกกลุ่มหนึ่งที่สำคัญคือ กลุ่มข้าราชการ ซึ่งจะขอกล่าวอย่างละเอียดในข้อถัดไป

กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มที่สาม น่าจะได้แก่กลุ่มอาชีพที่อยู่ในเขตเลือกตั้ง ได้แก่ กลุ่มแรงงาน ชาวนา ชาวไร่ ที่ประกอบอาชีพหรือกิจกรรมบางอย่างในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ซึ่งมักจะมีความสัมพันธ์กับนักการเมืองในลักษณะของการอุปถัมภ์ซึ่งกันและกันเช่นเดียวกัน กล่าวคือ นักการเมืองต้องขอเสียงสนับสนุนจากกลุ่มอาชีพเหล่านี้เพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเมื่อได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็จะต้องมีข้อแลกเปลี่ยนบางประการในเชิงผลประโยชน์ตามที่ได้ตกลงกันในระหว่างทั้งสองฝ่าย

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าโครงสร้างและความสัมพันธ์ของกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้งมีลักษณะซับซ้อนขึ้นตามความซับซ้อนของสังคมไทยที่มีพัฒนาการมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะเวลา 20 กว่าปีที่ผ่านมานี้ และทำให้เห็นได้ว่า นักการเมืองมีกลุ่มผลประโยชน์ที่ทรงอิทธิพลอย่างมากในเขตเลือกตั้งไม่ต่ำกว่า 3 กลุ่มด้วยกันที่นักการเมืองจะต้องคำนึงถึงได้แก่ นักธุรกิจ ข้าราชการประจำ และกลุ่มอาชีพในท้องถิ่น

6. ผลประโยชน์ของข้าราชการประจำหรือหน่วยงานที่ต้องอาศัยพึ่งพิงในการปฏิบัติงาน

อาจกล่าวได้ว่า นักการเมืองมีอิทธิพลเหนือข้าราชการประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนัก การเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ข้าราชการโดยทั่วไปย่อมมีความเกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมือง โยชิฟูมิ ทามาดา กล่าวว่า ข้าราชการมีความเกรงกลัวนักการเมืองใน 3 ประเด็นดังนี้ (ทามาดา, 2546: 327-329)

ประการแรก ข้าราชการรู้สึกหวาดกลัวนักการเมืองในประเด็นที่ว่า นักการเมืองนั้นสามารถให้คุณให้โทษแก่พวกเขาได้ (the disbursers of reward and punishment) ทั้งนี้เพราะว่านักการเมืองสามารถเปิดโปงความผิดพลาด ในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย หรือการกระทำผิดกฎหมายของราชการได้ ในสภาผู้แทนราษฎร

ประการที่สอง นักการเมืองที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถใช้อิทธิพลของตนเลื่อนตำแหน่ง หรือลดตำแหน่งข้าราชการผู้นั้นได้ ด้วยเหตุนี้ข้าราชการบางคนจึงพยายามสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักการเมือง บางคนเข้าไปเป็นผู้ใกล้ชิดนักการเมือง เพื่อหวังผลในการที่ตนจะได้ตำแหน่งสูงขึ้น

ประการที่สาม นักการเมืองมีโอกาสพบปะกับเจ้าหน้าที่ในระดับสูงต่างๆ อยู่เสมอ และยังสามารถที่จะสร้างความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับพวกเขาเหล่านั้นได้ง่ายดาย ด้วยเหตุนี้เองข้าราชการจึงค่อนข้างจะมีความเกรงกลัวนักการเมือง ดังในกรณีเหตุการณ์ในท้องถิ่นแห่งหนึ่งในพ.ศ.2540 ที่ผู้

กำกับการตำรวจผู้ซื่อสัตย์ สั่งให้ลูกน้องไปจับกลุ่มผู้แทนราษฎรคนหนึ่ง ซึ่งเล่นการพนันอย่างผิดกฎหมายในบ้านของผู้แทนราษฎรคนนั้น แต่ปรากฏว่าลูกน้องบางคนไม่ปฏิบัติตาม

นักการเมืองกับข้าราชการจึงมีความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ซึ่งกันและกัน หากกล่าวในบริบทที่เป็นทางการ ข้าราชการควรจะเป็นผู้มีอำนาจเหนือนักการเมือง อย่างไรก็ตาม ในความเป็นข้าราชการมีเรื่องต้องเชื่อฟังนักการเมืองอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีว่า ข้าราชการเป็นผู้มีรายได้น้อย เทียบไม่ได้กับรายได้ของนักการเมือง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักการเมืองที่มาจากนักธุรกิจ

ดังนั้นความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่าย จึงเป็นในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ในกรณีที่นักการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้ง เขาย่อมต้องการความช่วยเหลือจากข้าราชการในเขตเลือกตั้งนั้นๆ ข้าราชการเคยได้รับความช่วยเหลือทางด้านเศรษฐกิจจากนักการเมืองมาก่อน เมื่อนักการเมืองผู้นั้นลงสมัครรับเลือกตั้งย่อมต้องตอบแทน โดยให้ความช่วยเหลือทุกอย่างที่จะช่วยได้ และเมื่อนักการเมืองผู้นั้นได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ก็จะต้องให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่ข้าราชการผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นเป็นการแลกเปลี่ยน อาจจะเป็นในลักษณะของการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง หรือการอำนวยประโยชน์ให้ข้าราชการผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นในรูปแบบอื่นๆ เท่าที่จะสามารถตกลงกันได้

7. ผลประโยชน์ของลูกน้อง และผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์

ความสัมพันธ์ระหว่าง “ลูกพี่” กับ”ลูกน้อง” หรือ “ผู้อุปถัมภ์” กับ “ผู้รับอุปถัมภ์” เป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญในระบบอุปถัมภ์ของสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในชนบท ซึ่งระบบอุปถัมภ์มีบทบาทสำคัญมาก และหยั่งรากลึกในสังคมไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีแนวคิดว่า สังคมไทยมีการยึดถือระบบอาวุโส ผู้ที่มีอาวุโสหรือมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีคนนับหน้าถือตา มีคนมายอมตัวรับใช้ใกล้ชิด มักได้รับการยกย่องให้เป็น “ลูกพี่” หรือผู้อุปถัมภ์ในขณะที่ผู้ที่มายอมตัวรับใช้ใกล้ชิด ก็จะได้ชื่อว่าเป็น “ลูกน้อง” หรือผู้รับอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นระบบที่เกิดขึ้นในหลาย ๆ สังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ละตินอเมริกา แอฟริกา และประเทศด้อยพัฒนาบางแห่งในยุโรปด้วย

เจมส์ ซี. สก็อตต์ (Jame C. Scott) แสดงทรรศนะที่สำคัญเกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่า โครงสร้างระหว่างผู้อุปถัมภ์ และผู้ถูกอุปถัมภ์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หยั่งรากลึกมาก ยังคงอยู่ต่อไป และจะมีการขยายตัวมากขึ้นอีก ด้วยสาเหตุสำคัญ 2 ประการดังนี้ (เจมส์ ซี. สก็อตต์,1977 แปลโดย ปรีชา คุวินพันธุ์, 2545: 82)

> ***ประการแรก*** *ความแตกต่างในเรื่องอำนาจและสถานภาพที่เป็นรากฐานของการแลกเปลี่ยนของคนที่ไม่เท่ากัน ได้ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นนับตั้งแต่ยุคอาณานิคม (ของรัฐในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้: ผู้วิจัย)*

ประการที่สอง *การร่วมมือระหว่างคนที่ไม่เป็นญาติมีความสำคัญตลอดมาในสังคมที่ซับซ้อนของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้* และ

ประการสุดท้าย *ยกเว้นสิงค์โปร์ และเวียดนามเหนือ ประเทศชาติของเอเชียอาคเนย์ไม่ได้พัฒนาสถาบันใหม่ๆ ที่เข้มแข็ง ที่จะช่วยทำลายระบบการร่วมมือโดยส่วนตัว มาเป็นหลักประกันความจงรักภักดีที่ไม่ขึ้นกับบุคคลและความสัมพันธ์ส่วนตัว*

จากข้อเขียนของ สก็อตต์ เราจึงเห็นได้ชัดเจนว่าระบบอุปถัมภ์จะยังคงอยู่ต่อไปในรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่อื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์มีลักษณะเป็นเชิงวัตถุ ,(instrumental) ซึ่งเป็นไปตามพัฒนาการของระบบทุนนิยม ในเมื่อผู้รับอุปถัมภ์ขาดแคลนวัตถุ และมีความต้องการวัตถุ ผู้อุปถัมภ์สามารถตอบสนองผู้รับอุปถัมภ์ ในด้านทรัพยากรวัตถุได้ทั้งหมด โดยขอสิ่งแลกเปลี่ยนที่ผู้รับอุปถัมภ์คิดว่าไม่เป็นการ “เหลือบ่ากว่าแรง” จนเกินไปที่จะให้ ดังเช่น การดูแลรับใช้ การปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่ผู้อุปถัมภ์

เมื่อการเมืองในประเทศต่างๆ เปลี่ยนแปลงเป็นการเมืองระบอบประชาธิปไตย ระบบอุปถัมภ์จึงเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดในการเมืองระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในท้องถิ่นซึ่งผู้อุปถัมภ์คือผู้นำท้องถิ่นลงสมัครรับเลือกตั้ง ผู้รับอุปถัมภ์จะต้องลงคะแนนเสียงให้เขา และพรรคการเมืองช่วยผู้สนับสนุนในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนงานต่างๆ ในท้องถิ่นโดยทั่วไปแล้ว พรรคที่ได้รับชัยชนะมักจะเป็นพรรคที่ให้ความสนับสนุนพันธมิตรในท้องถิ่นได้มากกว่า พรรคฝ่ายตรงข้าม ด้วยเหตุนี้ความสนับสนุนที่ผู้อุปถัมภ์ให้กับผู้รับอุปถัมภ์จะแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เพราะจุดหมายสำคัญที่สุดในความสัมพันธ์ตามระบบอุปถัมภ์ได้แปรเปลี่ยนจากความสัมพันธ์ต่างตอบแทนแบธรรมดาสามัญในระบบอุปถัมภ์ เป็นความพันธ์ที่มีการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยผู้อุปถัมภ์พยายามจะขยายฐานเสียงของตนให้มากขึ้นอีก เพื่อให้ได้เสียงเลือกตั้งมากพอที่จะได้รับเลือกตั้ง และด้วยเหตุนี้การต่อรอง เรื่องผลประโยชน์จึงมีมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้อุปถัมภ์ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ มีพันธะสัญญาที่จะต้องให้ “ค่าตอบแทน” แก่ผู้ช่วยสนับสนุนเขา ซึ่งคือผู้รับอุปถัมภ์ของเขาในท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้เขาตกอยู่ในภาวะที่ถูกกดดันว่าจะต้องหาเงินมาให้ได้มากขึ้น เพื่อให้ครอบคลุมค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้ง และค่าใช้จ่ายในอนาคตที่เขาจะตอบแทนฐานเสียงของเขาในเขตเลือกตั้ง สภาวะการถอนทุนคืนจึงเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นนี้เอง

8. ผลประโยชน์สาธารณะ

โดยหลักการของระบอบประชาธิปไตยนั้น นักการเมืองซึ่งเป็นผู้แทนราษฎร มีหน้าที่ที่สำคัญที่สุดคือ เป็นผู้สะท้อนความต้องการของผู้แทนของประชาชน เป็นผู้แทนของประชาชน เมื่อประชาชนประสบความทุกข์เดือดร้อนประการใดก็ตาม ก็จะร้องเรียนให้ผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้ง

ของตนได้ทราบ นอกจากนี้ผู้แทนราษฎรแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ ความเป็นไปต่างๆ ตามความคิดเห็นของตน และดำเนินการทางการเมืองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนที่เลือกตนเข้ามา ในทางอุดมการณ์ควรเป็นเช่นนี้ ผลประโยชน์สาธารณะ (public interest) หรือผลประโยชน์ของประชาชนควรถูกจัดลำดับไว้เป็นประการแรกด้วยซ้ำไป แต่ในความเป็นจริงนั้น เมื่อนักการเมืองได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว กลับกลายเป็นว่าผลประโยชน์ของประชาชนที่เลือกเขาเข้ามา กลายเป็นผลประโยชน์ท้ายสุดที่เขาจะต้องคำนึงถึงและปกป้อง

นี่คือปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของประเทศไทย ในเมื่อนักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จัดลำดับความสำคัญของประชาชนไว้ท้ายสุดในบรรดากลุ่มผลประโยชน์ที่ตนต้องตอบแทนหลังการเลือกตั้ง ทั้งๆที่ได้ประกาศไว้ในช่วงหาเสียงเลือกตั้งว่าจะคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นอันดับที่ 1 ในส่วนของพรรคการเมืองก็มิได้ดำเนินตามนโยบายที่ได้ประกาศไว้ในตอนเลือกตั้งมากนัก สืบเนื่องจากการที่ต้องให้พรรคการเมืองของตนได้รับคะแนนเสียงมากที่สุด จึงรับสมาชิกพรรคโดยไม่ได้คำนึงถึงคุณภาพ หากมุ่งแต่ปริมาณ คือต้องการให้มีสมาชิกพรรคมากๆ เพื่อที่จะให้ได้เสียงมากที่สุดในการจัดตั้งรัฐบาล สมาชิกพรรคจึงประสบปัญหาการขาดจริยธรรม การดำเนินการเพื่อให้บรรลุซึ่งอุดมการณ์ที่พรรคการเมืองได้กำหนดไว้ ตั้งแต่ก่อนเลือกตั้งดูเหมือนว่าถูกละเลยหลงลืมกันไป เช่นเดียวกับเรื่องของจริยธรรม ซึ่งนักการเมืองและพรรคการเมืองในฐานะผู้นำประเทศ และเป็นผู้กุมอำนาจรัฐควรตระหนักถึงความสำคัญก็ถูกละเลยไปเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ปัญหาการขาดจริยธรรมของนักการเมืองจึงเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง ส่งผลกระทบต่อพัฒนาการประชาธิปไตยในประเทศไทยเป็นอย่างมาก และสถานการณ์ดังกล่าวอาจจะเกิดขึ้นในประเทศประชาธิปไตยอื่นๆ ในโลกด้วย

2.4 จริยธรรมของนักการเมือง

มีผู้ให้นิยามความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้มากมาย จะขอเริ่มต้นจากทรรศนะของนักวิชาการไทย ดังนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตฺโต) ได้นิยามคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า คำว่า “จริยธรรม” มาจากคำว่า “พรหมจริยะ” หรือ “พรหมจรรย์” หมายถึง ชีวิตประเสริฐ หรือ การครองชีวิตอันประเสริฐ และสรุปลักษณะของจริยธรรมตามหลักนี้ว่า จริยธรรมมิใช่ของปฏิบัติที่จะกำหนดวางกันขึ้นได้ตามความพอใจของผู้มีอำนาจใดๆ หรือตามความตกลงของคน หรือ หมู่ชนใดๆ และไม่ใช่หลักการสักแต่ว่าจะยึดถือการปฏิบัติตามๆกันไป จริยธรรมที่แท้จะเกิดมีขึ้นไม่ได้ ถ้าไม่อิงอาศัยความรู้แจ้งสัจธรรม และจริยธรรมที่แท้นั้น แม้จะเกิดขึ้นแล้วก็จะประพฤติให้สำเร็จผลไม่ได้ ถ้าไม่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในสัจธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ 2555: 535-536)

ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ได้ให้คำจำกัดความ คำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า จริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังคมสิ่งที่บุคคลประพฤติในกรณีใด สถานการณ์ใด ในโอกาสหรือเวลาใด เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ ส่งเสริมให้บุคคลเป็นสมาชิกของสังคมที่กำลังพัฒนา ไม่ขัดต่อการพัฒนาและส่งเสริมให้การพัฒนาเป็นไปด้วยดี (ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อ้างโดย สิวลี ศิริไล ในวิยาชินวรรโณ, 2535:2)

ระวี ภาวิไล กล่าวว่า “จริยธรรม” เป็นหลักกำหนดว่า คนเรามุ่งอะไรในโลก และควรปฏิบัติอย่างไร จริยธรรมข้อแรกคือ รู้จักโลก ซึ่งเราจะรู้ได้โดยอายตนะทั้ง 5 คือ รู้โดยผ่านอวัยวะแห่งกายและรู้ด้วยใจ รู้ว่าโลกย่อมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2522: 27-28)

วิทย์ วิศทเวทย์ อธิบายว่า จริยธรรมคือ ความประพฤติตามค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยใช้วิชาจริยศาสตร์ศึกษาพฤติกรรมด้านคุณค่า สามารถวิเคราะห์ค่านิยมที่เป็นคู่กัน (dichotomy) ทำให้สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรกระทำ และสิ่งใดชั่วควรละเว้น (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528: 12)

ปรีชา หงส์ไกรเลิศ ให้นิยามคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า “จริยธรรม” เป็นระบบมาตรฐานหรือค่านิยมทางศีลธรรมที่ควบคุมความประพฤติของคน จริยธรรมจึงเป็นความเชื่อและกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมเกี่ยวกับความถูกผิดของการกระทำหรือพฤติกรรมอันเกิดจากความเชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดีหรือเลว กล่าวคือ ถ้าเป็นสิ่งที่ดีก็จะทำ แต่ถ้าเป็นสิ่งที่เลวก็จะไม่ทำ (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 182-183)

สิวลี ศิริไล กล่าวว่า จริยธรรมหมายถึงหลักความประพฤติที่มนุษย์ควรประพฤติ มีคำที่เป็นคำสำคัญอยู่ 2 คำ คือ คำว่า “มนุษย์” กับคำว่า “ควร” เพราะว่าทั้งสองคำนี้บ่งบอกถึงความสำคัญของคำว่า “จริยธรรม” ในความหมายนี้ว่า ลักษณะพิเศษประการหนึ่งของมนุษย์คือ ความเป็นผู้มีสำนึกทางจริยธรรม ซึ่งประเด็นนี้ตรงกันทั้งทางตะวันออกและตะวันตกว่า ถ้าคนเราเป็นมนุษย์ เรายังตระหนักถึงความเป็นสัตว์ประเสริฐ หรือ ผู้มีสำนึกทางมโนธรรมอยู่หรือไม่ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528: 2-3)

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ให้ความหมายว่า จริยธรรมคือ สิ่งที่คนในสังคมเกิดความเชื่อถือ ซึ่งมีตัวตนมาจากปรมัตถสัจจะในลัทธิศาสนาอื่น ๆ ถ้าเข้าใจปรมัตถสัจจะชัดแจ้ง และประพฤติตามนั้น จริยธรรมในสังคมย่อมเป็นผลพลอยได้ให้บังเกิดความยุติธรรม ความเมตตาปรานี และความเป็นอิสระแก่กัน (สุลักษณ์ ศิวรักษ์ อ้างโดย ชำเลือง วุฒิจันทร์, 2524: 9)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้นิยามความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Ethic” ซึ่งมีรากศัพท์มาจากคำว่า “Ethos” ในภาษากรีก หมายถึง ข้อกำหนดหรือหลักการประพฤติ

ปฏิบัติอย่างถูกต้อง และตรงกับคำในภาษาละตินว่า “Mores” ซึ่งต่อมากลายเป็นคำว่า “Morality” ในภาษาอังกฤษ และมีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า “จริยศาสตร์” (Ethics) ในวิชาปรัชญา ซึ่งเป็นเรื่องของการค้นหาความจริงเกี่ยวกับคุณค่าของความประพฤติในสังคม (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542: 291)

ในทรรศนะของนักวิชาการตะวันตก มีผู้ให้นิยามคำว่า “จริยธรรม” ไว้มากมายเช่นกัน ดังจะยกมาพอสังเขปต่อไปนี้

จีน บล็อกเคอร์ (Gene Blocker) กล่าวว่าจริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ว่า อะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่วโดยทั่วไป ซึ่งสามารถที่จะนำไปใช้เป็นหลักการในการชี้นำการกระทำของมนุษย์ว่า สิ่งใดควรประพฤติ และสิ่งใดไม่ควรประพฤติ (Blocker, 1988: 7-9)

มาร์ติน ปาร์คเกอร์ (Martin Parker) ให้นิยามคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า จริยธรรมคือ ความพยายามที่จะสร้างหลักการเชิงปทัฏฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ หรือประมวลกฎหมายที่ควบคุมจริยธรรมของมนุษย์ กล่าวคือ ภายใต้คำว่า “จริยธรรม” นักปรัชญา และคนอื่น ๆ พยายามที่จะใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือในการสร้างกฎเกณฑ์ ซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจของเราในสภาวะแวดล้อมที่เฉพาะเจาะจงหรือสิ่งแวดล้อมทั่ว ๆ ไป (Parker, 1998: 1-2)

โรเบิร์ต ซี.โซโลมอน (Robert C.Soloman) อธิบายว่า จริยธรรมคือ คุณค่า และหลักแห่งความประพฤติในการดำรงชีวิตของเรา ทั้งคุณค่าและหลักแห่งความประพฤติ (หรือไม่ประพฤติ) ของเรานี้ผสมผสานกันตามกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและความคาดหวังที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยเหตุนี้เอง เราจึงควรไตร่ตรองในเรื่องความประพฤติและทัศนคติของเราอย่างรอบคอบ เพื่อที่จะเป็นเหตุผลสนับสนุนการกระทำที่ดี และเปลี่ยนแปลงการกระทำที่ไม่ดีของเรา (Soloman, 1984: 1-3)

เอิร์ล อาร์. แบบบี (Earl R. Babbie) อธิบายว่าจริยธรรมหมายถึง การปฏิบัติตามมาตรฐานความประพฤติของวิชาชีพใดวิชาชีพหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง สิ่งซึ่งเราคิดว่าเป็นจริยธรรมในการดำรงชีวิตประจำวันจึงเป็นเรื่องของข้อตกลงในหมู่มวลสมาชิกของกลุ่ม และแต่ละกลุ่มย่อมเห็นชอบด้วยกับหลักจริยธรรมที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ถ้าเราอยู่ในสังคมใด ก็เป็นการจำเป็นที่จะเรียนรู้ว่าสังคมนั้นคิดว่าอะไรเป็นเรื่องถูกต้อง และไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรม (Babbie, 1979: 59)

ลอเรนซ์ โคลเบอร์ก (Lawrence Kohlberg) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียงเจ้าของทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Developmental Theory) ซึ่งอธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์เริ่มตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 25 ปี และดำเนินอย่างเป็นขั้นตอน ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า คำว่า “จริยธรรม” หมายถึงความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์และมาตรฐาน

ของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง ทั้งนี้โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่า การกระทำนั้นถูกหรือผิด จริยธรรมมิได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งที่ทุกคนเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอีกด้วย (Kohlberg, 1971: 375)

จากความหมายของคำว่า "จริยธรรม" ที่นักวิชาการทั้งตะวันออกและตะวันตกได้อธิบายไว้นี้ พอจะสรุปได้ว่า จริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติปฏิบัติที่ดีงาม ซึ่งเมื่อประพฤติปฏิบัติแล้วก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเอง และสังคมที่ตนอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นหลักการที่มนุษย์ในสังคมควรยึดถือปฏิบัติเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคมนั่นเอง นักปรัชญาและนักวิชาการอื่น ๆ จึงได้พยายามที่จะใช้เหตุผลเป็นเครื่องมือ ในการสร้างกฎเกณฑ์ซึ่งจะช่วยชี้นำการตัดสินใจของเราและด้วยเหตุนี้เมื่อนำไปใช้กับการประกอบวิชาชีพ หรือเรียกอย่างง่าย ๆ ว่า "การทำงาน" ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญที่สุดประการหนึ่งของมนุษย์ ก็ย่อมหมายความว่า มนุษย์ย่อมต้องมีจริยธรรมในการทำงานหรือการประกอบวิชาชีพ ทั้งนี้เพราะในการทำงาน มนุษย์ย่อมต้องมีสังคม ซึ่งประกอบด้วยคนมากมาย ต่างกันทั้งภูมิหลัง ความรู้สึกนึกคิด นิสัยใจคอ จึงเป็นไปไม่ได้ที่ความคิดของใครคนใดคนหนึ่งเป็นเรื่องที่ถูกต้องเสมอไป ในขณะเดียวกันการทำงานคนเดียวย่อมเป็นไปได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งทวีความซับซ้อนมากขึ้นกว่าในอดีตมากนัก ด้วยเหตุนี้บุคคลในแต่ละวิชาชีพจึงสมควรให้มีการวางกรอบให้มนุษย์ประพฤติปฏิบัติเพื่อว่า หากมีข้อสงสัยไม่แน่ใจประการใดเกี่ยวกับความประพฤติของตนเองหรือผู้อื่นจะได้ใช้ "หลักจริยธรรมในวิชาชีพ" หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า " จรรยาบรรณวิชาชีพ" ในการตัดสินใจว่าเราควรทำอะไร กับใครและด้วยเหตุผลใด ซึ่งจะส่งผลให้การทำงานร่วมกันดำเนินไปด้วยความราบรื่น เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคมและประเทศชาติ นอกจากนี้ผู้ปฏิบัติงานในวิชาชีพต่าง ๆ จะสามารถรักษาไว้ซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งวิชาชีพของตนไว้ได้อีกด้วย

จริยธรรมของนักการเมือง

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การเมืองเป็นอาชีพที่มีการเตรียมตัวน้อยมาก หรือ ไม่มีการเตรียมตัวเลย ดังที่นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้นของบทนี้ ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานทางการเมืองหรือ "นักการเมือง" จำนวนมากจึงมีการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมที่ตนพึงมี ทั้งนี้มิได้หมายความว่า นักการเมืองเป็นคนไม่ดีไปเสียทั้งหมด นักการเมืองที่ดีมีจริยธรรมก็มีจำนวนมาก อย่างไรก็ดีในเมื่อนักการเมืองมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการเมืองการปกครอง เพราะนักการเมืองเป็นผู้ใช้อำนาจรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งนักการเมืองจะต้องใช้อำนาจรัฐแทนประชาชนซึ่งเลือกตั้งเขาเป็น "สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร" พรรคการเมืองจึงจะต้องคัดเลือกบุคคลที่ดีมีคุณภาพให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง และเมื่อชนะการเลือกตั้งแล้ว ก็จะต้องควบคุมให้

นักการเมืองในพรรคของตนมีคุณธรรม จริยธรรมปราศจากพฤติกรรมฉ้อราษฎร์บังหลวง ใช้อำนาจรัฐในทางมิชอบ ตลอดจนแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง และพวกพ้อง

จะเห็นได้ว่า นักการเมือง และพรรคการเมืองมีความสำคัญมากในการพัฒนาประเทศให้เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ในปัจจุบันนี้ ประเทศส่วนใหญ่ทั่วโลกที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยได้พยายามที่จะให้การปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศของตนดำเนินไปด้วยความราบรื่นปราศจากอุปสรรค เพราะการสะดุดหยุดชะงักทางการเมือง ไม่ว่าจะโดยสาเหตุใดก็ตาม ย่อมส่งผลกระทบถึงเศรษฐกิจ สังคม ของประเทศนั้น ๆ ด้วย หลายประเทศจึงมีความพยายามที่จะวางกรอบมาตรฐานความประพฤติของนักการเมือง ปรากฏผลเป็น “จริยธรรมนักการเมือง” (Politicians’ Ethics) หรือ “ประมวลจริยธรรมนักการเมือง” (Politicians’ Code of Ethics) ดังที่พอจะยกตัวอย่างมาให้เห็นชัดเจนต่อไปนี้

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศอังกฤษ

(The Code of Conduct for Members of Parliament, the United Kingdom)

สภาขุนนางของประเทศอังกฤษเรียกว่า House of Lords เทียบเท่ากับวุฒิสภา (Senate) และสภาผู้แทนราษฎรของประเทศอังกฤษเรียกว่า House of Commons

1. ความไม่เห็นแก่ตัว ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรตัดสินใจเพียงเพื่อประโยชน์สาธารณะเท่านั้น มิพึงบังควรตัดสินใจเพื่อผลประโยชน์ทางด้านการเงินหรือวัตถุอื่นใดของตนเอง ครอบครัว หรือมิตรสหาย

2. ความซื่อตรง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมิพึงบังควรเป็นผู้มีพันธะทางด้านการเงินหรือพันธะอื่นใดต่อปัจเจกชน หรือองค์การภายนอก ซึ่งอาจจะมีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

3. ความไม่มีอคติ ในการดำเนินการทางการเมือง อาทิการแต่งตั้งตำแหน่งทางการเมือง การทำสัญญา หรือการให้รางวัล และผลประโยชน์แก่บุคคลใด ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพึงบังควรดำเนินการโดยปราศจากอคติ

4. การมีสำนึกรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและการกระทำของตนต่อสาธารณะ และจะต้องยอมรับการตรวจสอบใด ๆ ก็ตามที่เหมาะสมสำหรับตำแหน่งของตน

5. ความเปิดเผย ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ควรจะเปิดเผยการตัดสินใจเกี่ยวกับการกระทำทั้งหมดที่ตนได้ดำเนินการให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อีกทั้งควรจะแสดงเหตุผลสำหรับการตัดสินใจดังกล่าวด้วย และเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับเพียงเมื่อสาธารณชนเรียกร้องให้กระทำเช่นนั้น

6. ความซื่อสัตย์สุจริต ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีหน้าที่ที่จะต้องเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนซึ่งเกี่ยวข้องกับหน้าที่สาธารณะของตนให้สาธารณชนได้รับทราบ และจักต้องดำเนินการที่จะแก้ไขความขัดแย้งใดก็ตามอันอาจจะเกิดขึ้นจากการให้ความคุ้มครองผลประโยชน์สาธารณะ

7. ความเป็นผู้นำ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองควรส่งเสริมและสนับสนุนหลักการเหล่านี้โดยการเป็นผู้นำและการปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง

จะเห็นได้ว่า ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศอังกฤษนี้ได้กล่าวไว้อย่างกว้างมากว่า สมาชิกรัฐสภาของประเทศอังกฤษนั้นควรธำรงไว้ซึ่งหลักจริยธรรมในประการใดบ้าง แต่ก็มิได้กล่าวไว้ชัดเจนมากนักถึงประเด็นหลายประเด็นที่ยังคงคลุมเครืออยู่ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับ “การขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนบุคคลและประโยชน์ส่วนรวม” หรือ “ประโยชน์ทับซ้อน” (Conflict of Interest) ซึ่งเป็นประเด็นจริยธรรมที่สำคัญมาก เพราะปัญหาทางจริยธรรมสำคัญ ๆ ของสมาชิกรัฐสภาส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับประโยชน์ทับซ้อนแทบทั้งสิ้น สภาขุนนางของรัฐสภาแห่งประเทศอังกฤษจึงได้จัดทำ “แนวทางการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม” (Guide to the Code of Conducts”) ขึ้นเพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติไว้หลายประการดังนี้*

“15. สมาชิกพึงปฏิบัติตามข้อ 7 ของประมวลจรรยาบรรณ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การรับสิ่งจูงใจที่เป็นเงินในลักษณะเป็นสินน้ำใจหรือรางวัลตอบแทนเพื่อดำเนินงานทางรัฐสภาถือเป็นการฝ่าฝืนหลักการ **ด้วยเหตุนี้ในข้อ 7 (c) ของประมวลจรรยาบรรณจึงระบุว่า สมาชิก “ต้องไม่รับหรือตกลงที่จะรับสิ่งจูงใจที่เป็นเงินเพื่อเป็นสินน้ำใจหรือรางวัลตอบแทนในการดำเนินงานทางรัฐสภา”**

16. ข้อ 8 (d) ของประมวลจรรยาบรรณ อธิบายในรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติตามข้อ 7 และข้อ 8 (c) กล่าวคือ **สมาชิกต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากการเป็นสมาชิกสภาโดยการรับหรือตกลงที่จะรับเงินหรือสินน้ำใจอื่น ๆ หรือรางวัล เป็นการตอบแทนในการให้คำปรึกษาหรือการให้บริการทางรัฐสภา**

17. สมาชิกสภาขุนนางเป็นผู้ที่มีส่วนในผลประโยชน์หรือทรัพย์สิน และมีอาชีพระหว่างที่อยู่นอกสภาและในสภา ย่อมได้รับประโยชน์จากทักษะความเชี่ยวชาญของสมาชิก สมาชิกมีอิสระ

---

*ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพลอากาศเอก วีรวิท คงศักดิ์ สมาชิกวุฒิสภาเป็นอย่างสูงที่ได้กรุณามอบเอกสารเรื่อง “แนวทางการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรม” นี้แก่ผู้วิจัย

ในการหาผลประโยชน์หรือทรัพย์สินและประกอบอาชีพ และประมวลจรรยาบรรณต้องไม่เป็นอุปสรรคที่ทำให้สมาชิกไม่สามารถใช้ความรู้และทักษะของตนเพื่อประโยชน์ในงานรัฐสภา ดังนั้น สมาชิกสภาสามารถทำงานซึ่งไม่ใช่งานรัฐสภาได้ เช่น การดำรงตำแหน่งประธานหรือผู้อำนวยการของบริษัท การเป็นสมาชิกหรือผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานที่ไม่ใช่องค์กรสาธารณะ การเป็นพนักงานของสหภาพการค้า และการเป็นแพทย์ หรือทนายความ เป็นต้น โดย**สมาชิกซึ่งได้เปิดเผยสถานภาพการจ้างงานของตนและผลประโยชน์หรือทรัพย์สินอื่น ๆ ที่ตนได้รับไว้แล้ว สามารถเข้าร่วมการอภิปรายในประเด็นที่มีผลประโยชน์หรือทรัพย์สินของตนเข้าไปเกี่ยวข้องได้**

18. ในการปฏิบัติงานรัฐสภาของสมาชิก และการใช้ความสามารถเพื่อกระทำการใด ๆ ในฐานะสมาชิกรัฐสภา สมาชิกต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้น **สมาชิกต้องรับผิดชอบในการแยกแยะความแตกต่างให้ชัดเจน ระหว่างงานภายนอกที่ทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวกับการทำงานรัฐสภา** ซึ่งสำหรับสมาชิกแล้ว การให้คำแนะนำและบริการทางรัฐสภาแก่ลูกค้าที่จ่ายเงินให้กับการแสวงหาประโยชน์จากการเป็นสมาชิกสภา เป็นเรื่องที่แยกแยะความแตกต่างได้ยาก ดังนั้น **ประมวลจรรยาบรรณจึงห้ามมิให้สมาชิกรับเงินตอบแทนใด ๆ ในการให้คำแนะนำหรือบริการทางรัฐสภา**

19. **การห้ามมิให้รับเงินเป็นค่าตอบแทนในการให้คำปรึกษาทางรัฐสภา หมายถึง การที่สมาชิกต้องไม่เป็นผู้ให้คำแนะนำแก่องค์กรหรือบุคคลภายนอกโดยรับค่าตอบแทน** เช่น การรับเงินเพื่อการล็อบบี้ซึ่งส่งผลต่อการทำงานทางรัฐสภา รวมถึงการให้คำแนะนำเกี่ยวกับรัฐสภา **ไม่ควรมีลักษณะ** ดังต่อไปนี้

- คำแนะนำเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะและกิจการภาครัฐในปัจจุบัน
- คำแนะนำเรื่องทั่วไปเกี่ยวกับวิธีการทำงานของรัฐสภา
- การปรากฏตัวทางสื่อ การเขียนข่าว หนังสือ การบรรยายหรือการพูดในที่ สาธารณะ

20. ถึงแม้ว่าสมาชิกจะไม่เคยรับค่าตอบแทนในการให้คำปรึกษาที่เกี่ยวกับรัฐสภา แต่อาจมีบางกรณีที่เป็นข้อยกเว้น กล่าวคือ **สมาชิกอาจให้คำปรึกษาแก่องค์กรหรือบุคคลที่สมาชิกมีผลประโยชน์หรือทรัพย์สินทางการเงินร่วมด้วย แต่ต้องแสดงให้เป็นที่ประจักษ์ว่า**

- สมาชิกไม่ได้รับเงินหรือผลประโยชน์หรือทรัพย์สินตอบแทนใด ๆ จากการให้คำปรึกษาและบริการที่เกี่ยวกับรัฐสภา สมาชิกต้องสามารถแสดงให้เห็นได้ชัดเจนว่าเงินหรือประโยชน์ตอบแทนที่ได้มานั้น เป็นการให้เพื่อตอบแทนคำแนะนำหรือบริการที่ไม่ใช่เรื่องเกี่ยวกับรัฐสภา หากเป็นไปได้สมาชิกควรมั่นใจว่าความตกลงที่เป็นสัญญาผูกพันนั้นไม่มีเงื่อนไขเรื่องการให้คำแนะนำและบริการทางรัฐสภา
- เงินหรือประโยชน์ตอบแทนที่สมาชิกรับมานั้น ต้องไม่ใช่การรับในนามของสมาชิกสภา แต่ต้องเป็นลักษณะที่รับมาโดยอาศัยความเชี่ยวชาญหรือประสบการณ์ส่วนตัวซึ่งไม่เกี่ยวกับ

รัฐสภา และเป็นช่วงที่สมาชิกได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งหรืออยู่ในตำแหน่งก่อนเป็นสมาชิกของสภา

21. การห้ามมิให้รับเงินเป็นค่าตอบแทนในการให้บริการทางรัฐสภา หมายถึง สมาชิกต้องไม่ช่วยเหลือองค์กรหรือบุคคลภายนอกให้เข้ามามีอิทธิพลในรัฐสภาโดยการรับเงิน หรือสิ่งจูงใจหรือรางวัลประโยชน์ตอบแทนเฉพาะกลุ่ม (ตามระเบียบเรื่องการสนับสนุนโดยไม่รับเงินตอบแทน) หรือไม่ใช้ตำแหน่งจัดการประชุมให้แก่บุคคลเพื่อทำการล็อบบี้สมาชิกแห่งสภาทั้งสอง รัฐมนตรี หรือข้าราชการ สรุปคือ **สมาชิกต้องไม่ให้บริการทางรัฐสภาโดยรับเงินหรือสิ่งจูงใจหรือรางวัลตอบแทน**

22. สมาชิกอาจจะปฏิบัติงานหรือได้รับผลประโยชน์หรือทรัพย์สินทางการเงินจากองค์กร เช่น องค์กรตัวแทน สมาคมการค้า หรือองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนลูกค้าเพื่อการล็อบบี้ในรัฐสภา (เช่น บริษัทประชาสัมพันธ์และกฎหมาย) อย่างไรก็ตาม ข้อ 8 (ง) ของประมวลจรรยาบรรณ **ห้ามมิให้สมาชิกให้คำแนะนำหรือให้บริการทางรัฐสภาแก่ลูกค้า เป็นการส่วนตัวทั้งทางตรงและทางอ้อม**

จากบางตอนที่นำมาจากแนวทางการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมนี้จะเห็นได้ว่าเน้นประเด็นเกี่ยวกับประโยชน์ทับซ้อนเป็นส่วนใหญ่ เช่นการห้ามสมาชิกสภาขุนนางมีส่วนในผลประโยชน์ ทรัพย์สิน หรือมีอาชีพระหว่างที่อยู่นอกสภา และในสภาตลอดจนห้ามรับเงินค่าตอบแทนที่เกี่ยวกับงานการเมือง และการให้บริการทางรัฐสภาไม่ว่าในกรณีใด ๆ

ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเทศสหรัฐอเมริกา

(Code of Ethics for Government Service, the United States)

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา ประเทศสหรัฐอเมริกา เรียกในภาษาอังกฤษว่า Code of Ethics for Government Service) ผ่านความเห็นชอบจากสภาผู้แทนราษฎร (House of Representatives) และโดยความเห็นชอบของวุฒิสภา (Senate) ของประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม 2501 ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งหมดพึงยึดถือและปฏิบัติตาม *(U.S. House of Representatives Ethics Committee, 2012)* ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐควรปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. **หลักการทางจริยธรรมที่สูงสุด และต่อประเทศชาติ** เหนือบุคคลในรัฐบาล กลุ่มบุคคลใด หรือ หน่วยงานใด

2. **สนับสนุนรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และกฎข้อบังคับทางกฎหมาย**ของประเทศสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลแห่งรัฐทั้งหมดตลอดจนไม่เป็นฝ่ายหลีกเลี่ยงกฎหมาย

3. **ปฏิบัติงานให้สมควรกับเงินค่าตอบแทนที่ได้รับ** ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความพยายามและการพิจารณาไตร่ตรองอย่างสุดความสามารถ

4. **แสวงหาหนทางดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัดที่สุด** ในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วง

5. **ปราศจากอคติ** โดยการขจัดการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ใด ไม่ว่าจะเป็นการให้ค่าตอบแทนหรือผลประโยชน์อื่นใดก็ตาม ตลอดจนไม่ยอมรับผลประโยชน์ใด ๆ ให้แก่ตนเองหรือครอบครัว ภายใต้สภาพแวดล้อมซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตน

6. **มิพึงบังควรให้คำมั่นสัญญาใด ๆ ซึ่งเป็นการผูกมัดตนเองกับการปฏิบัติหน้าที่** เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถใช้คำพูดส่วนตัวใดอันเป็นการผูกมัดการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐได้

7. **จักต้องไม่กระทำธุรกิจใด ๆ กับรัฐบาล** ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อม ซึ่งเป็นการขัดแย้งกับการปฏิบัติหน้าที่ในรัฐบาลของตน

8. **จักต้องไม่ใช้ข้อมูลใด ๆ ซึ่งตนเองได้รับมาโดยทางลับ** ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนไปในการหาผลประโยชน์ให้ตนเอง

9. **เปิดเผยการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่ตนได้พบไม่ว่าที่ใดก็ตาม**

10. **ยึดมั่นในหลักการเหล่านี้** พึงระลึกไว้เสมอว่าตำแหน่งทางการเมืองการปกครองเป็นตำแหน่งที่ต้องได้รับความไว้วางใจสูงจากประชาชน (Public Office is Public Trust.)

ประเทศสหรัฐอเมริกายังได้จัดตั้งสำนักงานจริยธรรมของรัฐบาล (Office of Government Ethics) ขึ้นในสำนักงานการจัดการบุคลากร (Office of Personnel Management) ในสมัยการดำรงตำแหน่งของประธานาธิบดีจิมมี คาร์เตอร์ (Jimmy Carter) เพื่อวางระเบียบเกี่ยวกับการขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ และปัญหาทางจริยธรรมอื่น ๆ ตลดจนตรวจสอบและสอบสวนการปฏิบัติตามกฎจริยธรรมของเจ้าหน้าที่รัฐบาลกลาง (มนตรี เจนวิทย์การ, 2545: 133)

นอกจากนี้ คณะกรรมาธิการจริยธรรมของรัฐสภาสหรัฐอเมริกาได้จัดทำ*คู่มือจริยธรรม* (Ethics Manual) เพื่อใช้กับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเจ้าหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากคณะกรรมาธิการจริยธรรมของสหรัฐอเมริกานั้น สังกัดสภาผู้แทนราษฎร *คู่มือจริยธรรม* นี้จัดพิมพ์ขึ้นในปีพ.ศ. 2535 มีประเด็นสำคัญ 2 ประเด็นดังนี้

1. ห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเจ้าหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรรับเงินตอบแทนใด ๆ หรือรับของขวัญที่มีมูลค่าเกิน 100 เหรียญ และปีละไม่เกิน 250 เหรียญ

2. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจักต้องไม่รับค่าตอบแทนใด ๆ ในการกล่าวคำปราศรัย การปรากฏตัว การเขียนบทความหรือรับเงินให้เจ้าหน้าที่คนใดในสภา ไม่รับเป็นตัวแทนของใครเป็นส่วนตัว ในการติดต่อกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาจักต้องไม่รับค่าทดแทน (compensation) ทุกชนิดจากรัฐบาลต่างประเทศ ต้องไม่รับค่าตอบแทนจากการสอนหนังสือ ไม่ให้ผู้อื่นเอาชื่อไปใช้ในทางธุรกิจ ไม่รับว่าความในศาล และควรห้ามคู่สมรสรับงานซึ่งอาจจะถูกมองว่าเป็นทางนำไปสู่การใช้อิทธิพลในตำแหน่งหน้าที่ของตน (มนตรี เจนวิทย์การ, 2545: 135-136)

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศแคนาดา

(The Code of Conduct for Parliamentarians, Canada)

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา ประเทศแคนาดากำหนดมาตรฐานสำหรับสมาชิกรัฐสภาไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้ *(Canadian Code of Conduct for Parliamentarians 2012)*

1. จักต้องระลึกไว้ว่าตำแหน่งในรัฐสภาเป็นตำแหน่งที่ต้องได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

2. จักต้องรักษาไว้ซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจที่ประชาชนมีต่อความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกรัฐสภาเป็นรายบุคคล ตลอดจนความเคารพและความเชื่อมั่นที่สังคมมีต่อรัฐสภาในฐานะที่เป็นสถาบันหนึ่ง

3. จักต้องยืนยันแก่ประชาชนว่า สมาชิกรัฐสภาทุกคนยึดมั่นอยู่กับมาตรฐานที่ว่าผลประโยชน์สาธารณะอยู่เหนือผลประโยชน์ส่วนตัวเสมอไป และจักต้องจัดหาระบบที่โปร่งใสเพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินกรณีเช่นนี้

4. จักต้องชี้นำสมาชิกรัฐสภา และทำให้เขาเกิดความเชื่อมั่นว่าจะประนีประนอมระหว่างประโยชน์ส่วนตนกับหน้าที่สาธารณะของเขาได้อย่างไร

5. จักต้องดูแลให้เกิดการเห็นพ้องต้องกันในหมู่มวลสมาชิกรัฐสภา โดยการออกกฎเกณฑ์ที่เห็นชอบร่วมกัน และโดยการจัดหาวิธีการตอบคำถามในเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติที่เหมาะสมของสมาชิกรัฐสภาโดยที่ปรึกษาซึ่งเป็นอิสระ และปราศจากความลำเอียง

ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองแห่งรัฐ ประเทศสาธารณรัฐลิธัวเนีย

(Code of Conduct for State Politicians, Republic of Lithuania)

ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองแห่งรัฐ (Republic of Lithuania Code of Conduct for State Politicians, 2006) ประเทศสาธารณรัฐลิธัวเนียประกาศใช้เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2549 ได้กำหนดไว้ว่า ในการดำรงชีวิตสาธารณะ นักการเมืองแห่งรัฐจะต้องเคารพหลักแห่งความประพฤติดังต่อไปนี้ *(Republic of Lithuania Code of Conduct for State Politicians, 2006)*

1. การให้ความเคารพปัจเจกชนและรัฐ นักการเมืองแห่งรัฐจักต้องให้ความเคารพและยืนยันหลักการสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ขั้นพื้นฐาน จักต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายต่าง ๆ ตลอดจนกระทำการให้สาธารณชนเพิ่มความเชื่อมั่นในรัฐและสถาบันต่าง ๆ ของรัฐ

2. ความยุติธรรม จักต้องรับใช้ประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่คำนึงถึงสัญชาติ เชื้อชาติ เพศ ภาษา ต้นกำเนิด สถานภาพทางสังคม การศึกษา ความเชื่อทางศาสนา ทรรศนะทางการเมือง อายุ และความแตกต่างอื่น ๆ

3. ความซื่อสัตย์สุจริต เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จักต้องไม่ก่อให้เกิดความสงสัย เคลือบแคลงในความซื่อสัตย์สุจริตของตน เปิดเผยเหตุจูงใจที่ทำให้ประพฤติและตัดสินใจเช่นนั้นต่อสังคม เคารพหลักการของความเปิดเผย ยกเว้นกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้มิให้เปิดเผยข้อมูล และเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตัวให้สาธารณชนได้ทราบ

4. ความโปร่งใส และการเปิดเผยข้อมูล เมื่อกระทำการตัดสินใจใด ๆ สมาชิกรัฐสภาจักต้องไม่ประพฤติการใด ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความสงสัยในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต จักต้องเปิดเผยมูลเหตุจงใจของการประพฤติและการตัดสินใจของเขาต่อสังคม จักต้องเคารพหลักการของความเปิดเผย และความโปร่งใส ยกเว้นในกรณีที่กฎหมายระบุไว้มิให้เปิดเผยข้อมูล และจักต้องเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตนให้สาธารณชนได้ทราบ

5. ความประพฤติที่ถูกต้องเหมาะสม จักต้องประพฤติตนให้เหมาะสมกับตำแหน่งของตน จักต้องหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ความประพฤติของนักการเมืองอาจทำลายชื่อเสียงและตำแหน่งของตน หรือของสถาบันซึ่งนักการเมืองผู้นั้นสังกัด จักต้องหลีกเลี่ยงวิธีการแสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ ซึ่งปราศจากความยุติธรรม จักต้องใช้ข้อมูลทางการซึ่งได้รับมาเพียงเพื่อการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ของเขา และจักไม่แสวงหาผลประโยชน์ใด ๆ จากการนี้

6. การกระทำตนเป็นแบบอย่าง จักต้องปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในที่สาธารณะและยึดมั่นในแบบแผนของศีลธรรมและจริยธรรม

7. ความไม่เห็นแก่ตัว จักต้องรับใช้ผลประโยชน์ของรัฐและสาธารณชน จักต้องหลีกเลี่ยงผลประโยชน์ทับซ้อนทั้งผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ส่วนตน และในกรณีที่เกิดความขัดแย้งใด ๆ ในเรื่องดังกล่าว จักต้องใช้มาตรการที่จำเป็นทุกประการในการแก้ไขปัญหาอย่างรวดเร็ว และสอดคล้องกับผลประโยชน์สาธารณะ อีกทั้งจักไม่ใช้อิทธิพลจากตำแหน่งหน้าที่ของตนเหนือการตัดสินใจของผู้อื่น ซึ่งอาจจะเป็นประโยชน์ต่อนักการเมือง หรือ บุคคลซึ่งใกล้ชิดกับตนเอง

8. ความปราศจากอคติ จักต้องไม่มีความสัมพันธ์กับผู้ใดในเรื่องการทำสัญญาหรือความสัมพันธ์อื่นใดซึ่งจะเป็นอุปสรรคขัดขวาง การปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะนักการเมืองของรัฐ จักจำกัดเสรีภาพของตนเมื่อต้องตัดสินใจ จักใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และหลีกเลี่ยงความมีอคติ

9. ความรับผิดชอบ จักต้องแสดงความรับผิดชอบความประพฤติของตนเองในชีวิตสาธารณะ ตลอดจนการตัดสินใจใด ๆ ที่ตนเองประพฤติและกระทำต่อสาธารณชน

สาธารณรัฐลิธัวเนียให้ความสำคัญกับเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ตลอดจนความชัดเจนระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนของนักการเมือง กับประโยชน์ของรัฐไว้เป็นอย่างมากดังนี้

มาตรา 5 นักการเมืองของรัฐและผู้สมัครตำแหน่งนักการเมืองของรัฐจักต้องแจ้งผลประโยชน์ส่วนตนให้สาธารณชนได้รับทราบ ในกรณีผู้สมัครตำแหน่งทางการเมืองจักต้องแสดงข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ของตนต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งส่วนกลาง (Central Electoral Committee) ในกรณีของนักการเมืองของรัฐจักต้องลงทะเบียนแสดงผลประโยชน์ส่วนตนต่อสำนักงานการลงทะเบียนผลประโยชน์ส่วนตนของนักการเมือง (Register of Private Interests of Politicians)

นอกจากนี้ในมาตรา 7 การตรวจสอบความประพฤติของนักการเมือง ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความประพฤติของนักการเมืองของรัฐ (The Commission for the Investigation of the Conduct of State Politicians) พร้อมทั้งกำหนดรายละเอียดของการตรวจสอบนักการเมืองของรัฐไว้อย่างรัดกุม ทั้งนี้การตรวจสอบจะดำเนินการได้เมื่อมีผู้ร้องขอเป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และจะต้องดำเนินการตรวจสอบให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วัน นับตั้งแต่การเริ่มต้นการตรวจสอบ อย่างไรก็ตาม หากมีความจำเป็นต้องยืดระยะเวลาออกไปจะกระทำได้ไม่เกินระยะเวลา 2 เดือน คำตัดสินของคณะกรรมการถือเป็นเด็ดขาด และจะไม่มีการอุทธรณ์ใด ๆ นอกจากในกรณีที่มีสภาวการณ์ใหม่ ๆ หรือหลักฐานใหม่ ๆ เกิดขึ้น ซึ่งไม่ปรากฏในการตรวจสอบครั้งแรกเท่านั้น

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภาประเทศอินเดีย
(The Code of Conduct for Members of Rajya Sabha, India)

รัฐสภาอินเดียประกอบด้วย 2 สภาคือ วุฒิสภา ซึ่งชาวอินเดียเรียกว่า Rajya Sabha และสภาผู้แทนราษฎรซึ่งชาวอินเดียเรียกว่า Lok Sabha ยังไม่มีประมวลจริยธรรมของสมาชิกผู้แทนราษฎรมีแต่ประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งเป็นมรดกทางจริยธรรมของผู้นำประเทศอินเดียหลายท่าน ท่านเหล่านี้ได้แสดงให้สาธารณชนทั้งชาวอินเดีย และชาวโลกได้เห็นประจักษ์ถึงความซื่อสัตย์สุจริตในการดำรงชีวิตสาธารณะของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำในการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศอินเดียคือ **ท่านมหาตมะ คานธี** (Mahatma Gandhi) ซึ่งเป็นต้นแบบของการดำรงชีวิตสาธารณะด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ท่านไม่เพียงแต่สั่งสอนประชาชนชาวอินเดียว่าจะต้องมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตสาธารณะเท่านั้น แต่ยังปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างด้วย ท่านกล่าวว่า *"การเมืองที่ปราศจากจริยธรรมเป็นการเมืองที่ควรหลีกเลี่ยง" (Politics without morality is a thing to be avoided.) (Ethics Committee, Indian Parliament, 1997)*

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศอินเดีย

สมาชิกรัฐสภาอินเดียควรยอมรับความรับผิดชอบที่จะรักษาไว้ซึ่งความไว้วางใจที่ประชาชนมอบให้เขา และควรปฏิบัติงานด้วยความขยันขันแข็งเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน สมาชิกรัฐสภาอินเดียจักต้องยกย่องรัฐธรรมนูญ กฎหมาย สถาบันรัฐสภา และเหนือสิ่งอื่น

ใดจักต้องยกย่องสาธารณชนทั่วไป เขาควรจะพยายามนำอุดมการณ์ซึ่งกำหนดไว้ในบทนำของรัฐธรรมนูญมาใช้ปฏิบัติจริง หลักการซึ่งเขาควรจะปฏิบัติมีดังต่อไปนี้ (Ethics Committee, Indian Parliament, 1997)

1. สมาชิกรัฐสภาจักต้องไม่กระทำสิ่งใดที่จะนำความเสื่อมเสียมาสู่รัฐสภาและมีผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของเขา

2. สมาชิกรัฐสภาจักต้องใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกรัฐสภาเพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน

3. หากมีความขัดแย้งประการหนึ่งประการใดเกิดขึ้นระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาและความไว้วางใจของประชาชน เขาควรจะแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวในลักษณะที่ผลประโยชน์ส่วนตัวของเขาเป็นรองหน้าที่ในตำแหน่งสาธารณะของเขา

4. สมาชิกรัฐสภาควรพิจารณาว่าผลประโยชน์ทางการเงินส่วนตนของเขา และครอบครัวจะไม่ขัดแย้งกับผลประโยชน์สาธารณะ และถ้ามีความขัดแย้งเกิดขึ้น เขาควรจะพยายามแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวในลักษณะที่ผลประโยชน์สาธารณะจะไม่ได้รับความกระทบกระเทือน

5. สมาชิกรัฐสภาไม่ควรคาดหวัง หรือยอมรับค่าธรรมเนียมค่าตอบแทน หรือผลประโยชน์ใด ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการลงคะแนนเสียง หรือการไม่ลงคะแนนเสียงของเขาในที่ประชุมสภา สำหรับการเสนอกฎหมาย การลงมติ หรือไม่ลงมติ การตั้งกระทู้ถาม หรือการยกเลิกการตั้งกระทู้ถาม หรือการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของคณะกรรมาธิการในสภา

6. สมาชิกรัฐสภาไม่ควรรับของขวัญ ซึ่งอาจจะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่อย่างซื่อสัตย์สุจริต และปราศจากความลำเอียงของเขา อย่างไรก็ดี เขาอาจจะยอมรับของขวัญเล็ก ๆ น้อย ๆ เป็นครั้งคราว หรือของที่ระลึกซึ่งมีราคาย่อมเยาได้

7. สมาชิกรัฐสภาควรใช้ทรัพยากรสาธารณะในลักษณะที่จะนำไปสู่ประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง

8. ถ้าสมาชิกรัฐสภาเป็นเจ้าของข้อมูลลับที่เกี่ยวข้องกับการเป็นสมาชิกรัฐสภาหรือสมาชิกของคณะกรรมาธิการรัฐสภา เขาไม่ควรจะเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนของเขา

9. สมาชิกรัฐสภามิพึงบังควรให้เอกสารรับรองแก่บุคคลและสถาบันใดซึ่งเขาไม่รู้จักเป็นการส่วนตัว และมิได้ตั้งอยู่บนรากฐานแห่งความเป็นจริง

10. สมาชิกรัฐสภามิพึงบังควรให้ความสนับสนุนกิจกรรมใด ซึ่งเขาไม่มีความรู้หรือมีความรู้น้อย

11. สมาชิกรัฐสภามิพึงบังควรใช้สิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งจัดหาให้แก่เขาไปในทางที่ผิด

12. สมาชิกรัฐสภามิพึงบังควรแสดงความดูหมิ่นศาสนา และมิพึงบังควรทำงานในการส่งเสริมค่านิยมทางโลกใด ๆ

13. สมาชิกรัฐสภาจักต้องให้ความสำคัญที่สุดกับหน้าที่พื้นฐานของตนซึ่งกำหนดไว้ในบทที่ IV A ของรัฐธรรมนูญ

14. สมาชิกรัฐสภาจักต้องรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานทางจริยธรรม ศักดิ์ศรี ความมีมารยาทตลอดจนคุณค่าต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตสาธารณะ

ประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภาประเทศอินเดียมีลักษณะค่อนข้างกว้าง เช่นเดียวกับประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาประเทศอื่น ๆ ทั้งนี้หากได้รับเรื่องร้องเรียน คณะกรรมการจริยธรรมของวุฒิสภาทำหน้าที่พิจารณามาตรการในการดำเนินการกับสมาชิกวุฒิสภากลไกในการตรวจสอบการร้องเรียน ตลอดจนการลงโทษสมาชิกที่กระทำการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรม หลังจากนั้นคณะกรรมการจริยธรรมจะเสนอแนะมาตรการในการดำเนินการเป็นรายกรณีไปยังวุฒิสภาเพื่อพิจารณาดำเนินการต่อไป

ประมวลจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประเทศญี่ปุ่น

(The National Public Service Officials Ethics Code, Japan)

การจัดทำประมวลจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ประเทศญี่ปุ่นเป็นคำสั่งของรัฐบาลญี่ปุ่น โดยคำเสนอแนะของคณะกรรมการจริยธรรม (Ethics Board) ได้รับการกำหนดไว้ในกฎหมายจริยธรรม (Ethics Law) ของประเทศญี่ปุ่น ประกาศใช้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2543 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน 2543 เป็นต้นไป

ประมวลจริยธรรมเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงมาตรการทั่วไป “สำหรับพฤติกรรมทางจริยธรรม” 5 ประการ ซึ่ง 3 ประการแรกนำมาจากกฎหมายจริยธรรม ดังนี้ *(The National Public Service Officials Ethics Code 2000)*

1. เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องไม่ปฏิบัติอย่างอยุติธรรม และลำเอียงต่อสาธารณชน (.....) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความยุติธรรม โดยตระหนักไว้เสมอว่า เขาเป็นข้ารับใช้ของประชาชนทั้งประเทศ มิใช่ข้ารับใช้ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง

2. เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องแยกแยะกิจกรรมสาธารณะออกจากกิจกรรมส่วนตนเสมอไป และจักต้องไม่ใช้หน้าที่หรือตำแหน่งของตนในการแสวงหาประโยชน์ให้ตนเองหรือองค์การใดที่เขาสังกัดอยู่

3. เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องไม่ดำเนินการใด ๆ ที่จะทำให้ประชาชนเกิดความสงสัยหรือไม่ไว้วางใจความยุติธรรมของการบริการสาธารณะ ในขณะที่เขาปฏิบัติหน้าที่เช่น การได้รับของขวัญจากบุคคลใด ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการปฏิบัติหน้าที่ของเขา

4. เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องมุ่งมั่นที่จะเพิ่มพูนประโยชน์สาธารณะให้มากยิ่งขึ้น โดยใช้ความพยายามอย่างที่สุดในการปฏิบัติหน้าที่ของเขา

5. เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องประพฤติตนโดยระลึกไว้เสมอว่าการกระทำของเขามีผลกระทบต่อความไว้วางใจของประชาชนในการบริการสาธารณะ แม้แต่นอกเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของเขา

นอกจากหลักการทั้งห้าประการนี้แล้ว ประมวลจริยธรรมได้เน้นประเด็นเรื่องการจัดการทางจริยธรรมเพียงประเด็นเดียวได้แก่ ประเด็นที่ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถรับของกำนัล (ของขวัญ การบริการ ผลประโยชน์ ฯลฯ) จากบุคคลหรือหน่วยงานได้หรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหน่วยงานนั้น ๆ เป็น “กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” (interested parties)

ประมวลจริยธรรมห้ามการกระทำดังต่อไปนี้

1. ได้รับของขวัญเป็นเงิน สินค้า หรืออสังหาริมทรัพย์ (รวมทั้งของขวัญวันอำลาตำแหน่ง ของขวัญจากการฉลองแสดงความยินดี เงินที่ให้แก่ผู้ตาย รวมทั้งดอกไม้ในงานศพ) จากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (interested parties)

2. ได้รับเงินกู้จากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (ยกเว้นเงินกู้จากสถาบันการเงินที่มีการจ่ายดอกเบี้ยตามปกติ)

3. เช่าสินค้าหรืออสังหาริมทรัพย์โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่าหรือกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้จ่ายเงิน

4. ได้รับการให้บริการฟรีจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องหรือกลุ่มดังกล่าวเป็นผู้จ่ายเงิน

5. ได้รับหุ้นซึ่งมิใช่เป็นหุ้นสาธารณะจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องโดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าหุ้น

6. ได้รับผลประโยชน์จากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง

7. รับประทานอาหารกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง

8. มีส่วนร่วมในการเล่นกีฬาที่ไม่เหมาะสม หรือเล่นกอล์ฟกับบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง

9. เดินทางไปกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (เว้นแต่การเดินทางที่เป็นทางการ)

ประมวลจริยธรรมอนุญาตให้กระทำการดังต่อไปนี้

1. รับรองขวัญจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นการให้ในลักษณะของสินค้าที่มีการโฆษณา หรือของที่ระลึก

2. รับของที่ระลึกในงานเลี้ยงที่มีคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

3. ใช้สินค้าจากสำนักงานของกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในการไปเยี่ยมเยียนแบบเป็นทางการ

4. นั่งรถซึ่งกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องเป็นผู้จัดหามาให้ในการไปเยี่ยมเยียนสำนักงานของกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (.....)

5. รับเครื่องดื่มจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในการประชุม

6. รับเครื่องดื่มจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง และ/หรือรับประทานอาหารกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในงานเลี้ยงซึ่งมีผู้เข้าร่วมเป็นจำนวนมาก

7. รับอาหารและเครื่องดื่มที่ราคาย่อมเยาจากกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องบริโภคอาหารและเครื่องดื่มที่ราคาไม่แพงกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในการประชุมที่เป็นทางการ

8. รับประทานอาหารกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐผู้นั้นจ่ายเงินเอง เจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องได้รับการอนุมัติจากเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจการด้านจริยธรรม (Ethics Supervisory Officer) ถ้าเขารับประทานอาหารกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องในเวลากลางวัน (เว้นแต่เป็นการรับประทานอาหารราคาย่อมเยาในการประชุม หรือการเจรจาที่เป็นทางการ)

คณะกรรมการจริยธรรมยังได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ด้วยว่า “กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” (interested parties) ในที่นี้หมายถึง “กลุ่มบุคคลซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำของเจ้าหน้าที่ของรัฐในระหว่างการดำเนินงานของเขา” ถ้าเช่นนั้นใครเล่าคือกลุ่มบุคคลเหล่านี้ซึ่งได้รับการกล่าวถึงในประมวลจริยธรรม คณะกรรมการจริยธรรมได้ยกตัวอย่างไว้ว่า สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเกี่ยวข้องกับการอนุญาต หรือให้เงินช่วยเหลือ “กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง” คือ บรรษัท หรือองค์การซึ่งได้รับการอนุญาตหรือให้เงินช่วยเหลือ หรือกำลังจะขออนุญาตหรือขอเงินช่วยเหลือ สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมีหน้าที่ในการตรวจสอบ กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องคือ บุคคลซึ่งอยู่ภายใต้การตรวจสอบ สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งทำงานเกี่ยวข้องกับการชี้นำด้านการบริหาร กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องคือ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลซึ่งได้รับการขอร้องให้กระทำหรือไม่กระทำ การกระทำใด ๆ อันเป็นผลมาจากการชี้นำในการบริหาร

ประเด็นที่น่าสนใจก็คือว่า ประมวลจริยธรรมฉบับนี้ระบุไว้ด้วยว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับการแต่งตั้งให้ไปดำรงตำแหน่งอื่น กลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับเขาในช่วงเวลาที่เขาดำรงตำแหน่งเดิมจะยังคงเป็นกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องต่อไปเป็นระยะเวลาอีก 3 ปี นับตั้งแต่วันที่ที่เขาย้ายไปดำรงตำแหน่งอื่น

อีกประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือ เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับอนุญาตให้รับของขวัญหรือผลประโยชน์จากลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องได้หากเขามีความสัมพันธ์เป็นส่วนตัวกับกลุ่มบุคคลเหล่านั้น เช่น เป็นญาติ หรือ เพื่อนเก่า อย่างไรก็ดี การรับของขวัญ หรือผลประโยชน์จะกระทำได้ก็ต่อเมื่อ *"การกระทำนั้นมิได้ทำให้สาธารณชนเกิดความสงสัย หรือไม่ไว้วางใจในการปฏิบัติหน้าที่ของเขาเท่านั้น (...)"*

(Ethics Code chapter IV, article 1, quoted in Kudo and Maesschalck, 2005: 14-15)

จะเห็นได้ว่าประมวลจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ของรัฐประเทศญี่ปุ่นให้ความสนใจเรื่องเกี่ยวกับการให้และการรับของขวัญเป็นอย่างมาก โดยกล่าวไว้อย่างละเอียดมากกว่าประมวลจริยธรรมของประเทศอื่น ๆ ที่ได้ยกมาเป็นตัวอย่าง

ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเทศไทย

(Code of Ethics for Government Service, Thailand)

1. ความหมายของคำว่า "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง"

มีการให้ความหมายของคำว่า "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" ไว้ในกฎหมายหลายฉบับ ซึ่งในที่นี้จะกล่าวแต่เฉพาะความหมายตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 เท่านั้น โดยได้บัญญัติว่า "ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง" หมายถึงบุคคลต่อไปนี้ (1) นายกรัฐมนตรี (2) รัฐมนตรี (3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (4) สมาชิกวุฒิสภา (5) ข้าราชการเมืองอื่นนอกจาก (1) และ (2) ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (6) ข้าราชการรัฐสภาฝ่ายการเมืองตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา (7) ผู้บริหารท้องถิ่น รองผู้บริหารท้องถิ่น และผู้ช่วยผู้บริหารท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่คณะกรรมการ ป.ป.ช.กำหนด โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา" *(พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542)*

2. ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 279 ได้บัญญัติให้มีประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนั้น ประกอบด้วยสาระสำคัญ 2 ส่วนคือ **ส่วนแรก** เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับมาตรฐานทางจริยธรรม ซึ่งเป็นการกำหนดเกี่ยวกับการประพฤติและปฏิบัติตนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง **ส่วนที่สอง** เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับกลไกการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ซึ่งจะกล่าวถึงเฉพาะประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในฝ่ายนิติบัญญัติในระดับชาติเท่านั้น ดังนี้ *(ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง อ้างในอภิวัฒน์ สุดสาว, 2554: 137-148)*

2.1 สภาผู้แทนราษฎร

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการ พ.ศ. 2553 มีสาระสำคัญดังนี้

1. บทนิยามที่สำคัญ

"สมาชิก" หมายถึง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

"กรรมาธิการ" หมายถึง กรรมาธิการสามัญและกรรมาธิการวิสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรตั้งขึ้นและหมายความรวมถึงบุคคลหรือคณะบุคคลที่คณะกรรมาธิการแต่งตั้งขึ้นด้วย

"การประชุม" หมายถึง การประชุมสภาผู้แทนราษฎรและการประชุมคณะกรรมาธิการและหมายความรวมถึงการประชุมอื่นใดซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการ

"คณะกรรมการ" หมายถึง คณะกรรมการจริยธรรมสภาผู้แทนราษฎร

2. อุดมคติของการเป็นสมาชิกและกรรมาธิการ

(1) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการจงรักภักดีและพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ รวมถึงการปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎรโดยเคร่งครัด

(2) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และเสียสละ โดยยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุดและจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรู้รักสามัคคี

(3) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการกล้ายืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม ยึดมั่นหลักการในการปฏิบัติหน้าที่โดยปราศจากอคติใด ๆ และจักต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างสถาบันครอบครัว

3. การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะที่เป็นสมาชิกและกรรมาธิการ

(1) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องรักษาไว้ซึ่งชื่อเสียงของสภาผู้แทนราษฎร และไม่กระทำการใด ๆ อันอาจก่อให้เกิดความเสื่อมเสียต่อเกียรติภูมิของประเทศชาติและสภาผู้แทนราษฎรและจักต้องปฏิบัติหน้าที่ และแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตเที่ยงธรรมและมีความเป็นอิสระ เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

(2) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องยึดถือและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด และจักต้องไม่วางตนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงิน ผลประโยชน์หรือข้อต่อรองใด ๆ เพื่อบุคคลหรือองค์กรอื่นใด ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการ

(3) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของผู้อื่นไม่แสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ มีลักษณะเป็นการดูหมิ่น หมิ่นประมาท เสียดสีหรือใส่ร้ายป้ายสีบุคคลใดโดยไม่มีพยานหลักฐาน หรือนำเอาเรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความเห็นในที่ประชุมสภาผู้แทน ราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการ หรือที่อื่นใด และจักต้องไม่แสดงการข่มขู่ อาฆาต มาดร้าย หรือใช้กำลังประทุษร้ายต่อบุคคลอื่นในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ประชุมคณะกรรมาธิการ บริเวณที่ทำการรัฐสภาหรือที่อื่นใด

(4) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องรักษาความลับในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร หรือการประชุมคณะกรรมาธิการที่กระทำเป็นการลับ โดยไม่นำไปเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือในทางใด เว้นแต่เป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร และจะต้องปฏิบัติหน้าที่โดยคำนึงถึงระเบียบปฏิบัติราชการที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด การใช้จ่ายเงินงบประมาณตามภารกิจและอำนาจหน้าที่ซึ่งได้รับมอบหมายจากสภาผู้แทนราษฎรต้องดำเนินการโดยประหยัดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

(5) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยคำนึงถึงการตรงต่อเวลาและต้องไม่ขาดการประชุมโดยไม่จำเป็น เว้นแต่ในกรณีเจ็บป่วย หรือมีเหตุสุดวิสัย และจักต้องพิจารณากฎหมาย ญัตติ กระทู้ หรือเรื่องร้องทุกข์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมโดยเร็ว

(5) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยคำนึงถึงการตรงต่อเวลาและต้องไม่ขาดการประชุมโดยไม่จำเป็น เว้นแต่ในกรณีเจ็บป่วย หรือมีเหตุสุดวิสัย และจักต้องพิจารณากฎหมาย ญัตติ กระทู้ หรือเรื่องร้องทุกข์ที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนส่วนรวมโดยเร็ว

(6) สมาชิกและกรรมาธิการพึงพบปะเยี่ยมเยียนเพื่อรับฟังเรื่องร้องทุกข์ และความคิดเห็นข้อเสนอแนะของประชาชน ทั้งต้องปฏิบัติต่อประชาชนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกันและจักต้องแสดงความรับผิดชอบเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่องหรือผิดพลาดตามควรแก่กรณี

(7) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนถูกต้องโดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริงเพื่อให้ผู้อื่นหรือประชาชนเข้าใจผิด หรือเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือบุคคลอื่นใด และจักต้องไม่ร่วมมือกับบุคคลหรือองค์กรใด ๆ กระทำการหรือแสวงหาผลประโยชน์ที่ขัดต่อความรับผิดชอบและการปฏิบัติราชการ

(8) สมาชิกและกรรมาธิการพึงเสนอข้อมูลหรือการกระทำที่ทำให้ราชการ ผู้อื่น และประชาชนเสียหาย ตลอดจนการฉ้อฉล หลอกลวง การใช้อำนาจในทางที่ผิด และการทุจริตประพฤติมิชอบต่อหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่ผู้รับผิดชอบ

2.2 วุฒิสภา

ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของสมาชิกวุฒิสภาและกรรมาธิการ พ.ศ. 2553

1) บทนิยามที่สำคัญ

"สมาชิก" หมายถึง สมาชิกวุฒิสภา

"กรรมาธิการ" หมายถึง กรรมาธิการสามัญและกรรมาธิการวิสามัญ ซึ่งวุฒิสภาตั้งขึ้นและหมายความรวมถึงอนุกรรมาธิการที่คณะกรรมาธิการตั้งขึ้นด้วย

"การประชุม" หมายถึง การประชุมวุฒิสภาและการประชุมคณะกรรมาธิการ รวมทั้งการประชุมอื่นใดซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการ

2) อุดมคติของการเป็นสมาชิกและกรรมาธิการ

สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ทั้งสนับสนุนการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตาม และรักษาไว้ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานเพื่อประเทศชาติและประชาชนอย่างเต็มความสามารถด้วยความรับผิดชอบยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุดเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และต้องวางตัวเป็นกลางในทางการเมือง

3) การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการ

(1) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องปฏิบัติหน้าที่และแสดงความคิดเห็นโดยสุจริตเที่ยงธรรม มีความเป็นอิสระ มีจิตสำนึกที่ดี มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบและเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและประเทศชาติ มีสำนึกในบทบาทหน้าที่ ดำรงไว้ซึ่งความสามัคคีในหมู่คณะเพื่อรักษาไว้ซึ่งศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของวุฒิสภาและต้องเคารพและปฏิบัติตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและมติของที่ประชุมโดยเคร่งครัด

(2) ในการพิจารณา สรรหา กลั่นกรอง หรือแต่งตั้งบุคคลใดเข้าสู่ตำแหน่งตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น สมาชิกและกรรมาธิการจะต้องพิจารณาให้เป็นไปตามระบบคุณธรรมและคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมของบุคคลดังกล่าวด้วย และต้องรักษาความลับในการประชุมที่กระทำเป็นการลับโดยไม่นำไปเปิดเผยแก่ผู้ใดหรือในทางใด เว้นแต่เป็นการต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา

(3) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องให้เกียรติและเคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของสมาชิก กรรมาธิการและผู้อื่น ไม่แสดงกิริยาหรือใช้วาจาอันไม่สุภาพ ใส่ร้ายหรือเสียดสีบุคคลใดหรือนำเอาเรื่องที่เป็นเท็จมาอภิปรายแสดงความเห็นในการประชุมและจักต้องเคารพในความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการอื่น

(4) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องอุทิศเวลาให้แก่การประชุม โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานและจักต้องให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วน ถูกต้อง และไม่ใช้หรือไม่บิดเบือน

ข้อมูล ข้อเท็จจริงหรือวิจารณ์ในลักษณะที่ก่อให้เกิดความเสียหายเพื่อให้ผู้อื่น หรือประชาชนเข้าใจผิดหรือเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือบุคคลอื่นใด

4) จริยธรรมต่อประชาชน

กำหนดให้สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องประพฤติและปฏิบัติตนเพื่อให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีงามแก่ประชาชนในการปฏิบัติตามกฎหมายและจักต้องพิจารณารับเรื่องร้องทุกข์ รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชน ตลอดจนพึงให้บริการแก่ประชาชนด้วยความรวดเร็ว มีอัธยาศัย เสมอภาค เท่าเทียม เป็นธรรมและไม่เลือกปฏิบัติ

5) จริยธรรมเกี่ยวกับการดำรงตน

(1) สมาชิกและกรรมาธิการพึงเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงาม รวมทั้งการรักษาเอกลักษณ์ของความเป็นไทยและการรักษาชื่อเสียงและภาพลักษณ์ที่ดีของวุฒิสภา และพึงแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา ให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่และบริเวณรัฐสภา ตลอดจนในที่ประชุม

(2) สมาชิกและกรรมาธิการพึงปฏิบัติตนอยู่ในกรอบของศีลธรรม ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมและยืนหยัดทำในสิ่งที่ถูกต้อง เป็นธรรม ทั้งในฐานะส่วนตัวและในฐานะสมาชิกและกรรมาธิการ ซึ่งมีความรับผิดชอบต่อสาธารณะ และไม่พึงประกอบอาชีพ วิชาชีพ ดำเนินธุรกิจหรือกระทำกิจการใดอันเป็นการเสื่อมเสียต่อเกียรติศักดิ์ของการเป็นสมาชิกหรือกรรมาธิการ

(3) สมาชิกและกรรมาธิการพึงละเว้นการคบหาสมาคมหรือให้การสนับสนุนบุคคลซึ่งมีความประพฤติในทางเสื่อมเสีย ผู้ประพฤติผิดกฎหมายหรือผู้แสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ อันอาจกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียงและเกียรติศักดิ์ของการเป็นการสมาชิกหรือกรรมาธิการและพึงระมัดระวังการปฏิบัติงานหรือการปฏิบัติหน้าที่ของผู้เชี่ยวชาญประจำตัวสมาชิกวุฒิสภา ผู้ปฏิบัติงานให้สมาชิกวุฒิสภา ที่ปรึกษา ผู้ชำนาญการ นักวิชาการและเลขานุการประจำคณะกรรมาธิการ มิให้กระทำการใด ๆ อันเป็นที่เสื่อมเสียแก่สมาชิก กรรมาธิการ และวุฒิสภา

(4) สมาชิกและกรรมาธิการจักต้องละเว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์โดยอาศัยตำแหน่งหน้าที่และไม่กระทำการที่เป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อนและจะต้องดูแลให้คู่สมรสและบุตรของสมาชิกและกรรมาธิการปฏิบัติตามเช่นเดียวกันด้วย

2.5 บทสรุป

อาชีพการเมืองมีความสำคัญต่อประเทศชาติอย่างยิ่งยวด ทุกครั้งที่ประเทศไทยประสบวิกฤตทางการเมือง เราพบว่าการพัฒนาประเทศด้านอื่น ๆ ไม่สามารถกระทำได้ เศรษฐกิจของประเทศก็ได้รับผลกระทบตามไปด้วย นอกจากนี้วิกฤตทางการเมืองที่เกิดขึ้นในประเทศไทยแต่ละครั้งล้วนมีสาเหตุมาจากการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองแทบทั้งสิ้น แม้ใน

ประเทศอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน ดังนั้นหลายประเทศในโลกจึงมีการประกาศใช้ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองขึ้นไว้ ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะควบคุมพฤติกรรมของผู้มีตำแหน่งทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกรัฐสภา โดยการกำหนดหลักแห่งความประพฤติที่ควรประพฤติ และสิ่งที่ไม่ควรประพฤติ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นความตั้งใจที่จะสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองซึ่งเน้นเรื่อง ความถูกต้อง ความโปร่งใส และความซื่อสัตย์สุจริตของสมาชิกรัฐสภาไว้ให้ปรากฏชัดเจน

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้จริงนั้นเป็นเรื่องสำคัญมากกว่าการประกาศประมวลจริยธรรม หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ออกมา หมายความว่า ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สมาชิกรัฐสภาจะต้องมีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีจริยธรรมขึ้นมาให้ได้ในประชาคมการเมือง ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่ายที่จะกระทำ ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า แม้ว่าจะเขียนหลักจริยธรรมไว้อย่างเข้มแข็ง และมีรายละเอียดที่รัดกุมปานใดก็ตาม แต่ทว่าก็มักจะมีกฎเกณฑ์บางข้อที่คลุมเครือ และต้องการการตีความให้ชัดเจน ทั้งหมดนี้จึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของสมาชิกรัฐสภาที่จะพึงประพฤติปฏิบัติตนเองในลักษณะที่จะนำมาซึ่งเกียรติและศักดิ์ศรีแห่งอาชีพการเมืองของตนได้อย่างไร

จากการศึกษาประมวลจริยธรรมของนักการเมือง หรือผู้มีตำแหน่งทางการเมืองทั้งหมดที่ได้ยกมากล่าวไว้ในบทนี้ทั้งของประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ด้วย เราพบว่า รัฐสภาของประเทศต่าง ๆ ได้บัญญัติประมวลจริยธรรมไว้โดยมีเหตุผลสำคัญพอสรุปได้ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อควบคุมความประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา
2. เพื่อตอบสนองการเรียกร้องของสาธารณชนที่จะให้นักการเมืองมีมาตรฐานในการประกอบอาชีพทางการเมือง
3. เพื่อเป็นการบังคับใช้กฎหมายของรัฐสภา

1. เพื่อควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา

ในหลายประเทศทั่วโลก เราพบว่าประมวลจริยธรรมได้รับการประกาศใช้เพื่อที่จะควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภา ดังเช่น ในประเทศอินเดีย ซึ่งได้ระบุไว้ชัดเจนว่า เหตุที่คณะกรรมการจริยธรรมได้รับการจัดตั้งขึ้น แล้วมีการประกาศใช้ประมวลจริยธรรมตามมาก็เพราะนักการเมืองกระทำผิดจริยธรรมกันมาก ทั้งในเรื่องความประพฤติส่วนตัวและความประพฤติต่อสาธารณะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง การฉ้อราษฎร์บังหลวง ในประเทศอังกฤษมีการกำหนดระบบใหม่ในการควบคุมพฤติกรรมจริยธรรมของนักการเมืองในระยะกลางทศวรรษที่ 1990 อันมีรากฐานมาจากการที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอังกฤษหลายคนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนจากการเป็นตัวแทนผลประโยชน์ของเอกชนในสภาผู้แทนราษฎร พฤติกรรมดังกล่าวก่อให้เกิด

ความแตกแยกในรัฐสภา และแสดงให้เห็นชัดเจนถึงความอ่อนแอในระบบการควบคุมตนเองของรัฐสภา นำไปสู่การสร้างระบบควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งเข้มงวดและรัดกุมมากขึ้นกว่าเดิมในการควบคุมความประพฤติทางจริยธรรมของนักการเมือง

2. สาธารณชนเรียกร้องให้นักการเมืองมีมาตรฐานในการประกอบอาชีพทางการเมือง

ในหลายประเทศทั่วโลก สาธารณชนมีความห่วงใยมากยิ่งขึ้นเกี่ยวกับมาตรฐานและพฤติกรรมของนักการเมือง และดังนั้นจึงเรียกร้องให้มีระบบหรือกฎเกณฑ์ใหม่เกี่ยวกับหลักจริยธรรมและความประพฤติของนักการเมือง ซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากกรณีที่นักการเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในประเทศนั้น ๆ ใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าผลประโยชน์สาธารณะ การเรียกร้องให้นักการเมืองมีหลักจริยธรรมหรือประมวลจริยธรรมจึงเป็นวิธีการที่เน้นให้เห็นว่า สาธารณชนต้องการให้นักการเมืองมีมาตรฐานในการประกอบอาชีพทางการเมืองเฉกเช่น ผู้ปฏิบัติวิชาชีพอื่น ๆ ตลอดจนต้องการให้มีกลไกใหม่ในการตรวจสอบการกระทำผิดจริยธรรมหลายกรณีที่เกิดขึ้นในประเทศของตนด้วย ยกตัวอย่างเช่น ในประเทศออสเตรเลีย ได้มีการโต้เถียงกันมากในเรื่องที่ว่าควรมีประมวลจริยธรรมของนักการเมืองหรือไม่ หลังจากที่มีการกระทำผิดมากมายหลายกรณีเกี่ยวกับการที่นักการเมืองใช้เงินสาธารณะไปในทางที่ไม่เหมาะสม และทำให้ระดับความเชื่อถือของประชาชนที่มีต่อนักการเมืองลดลงอย่างมาก ได้มีการสำรวจประชามติของชาวออสเตรเลียนในเรื่องนี้พบว่าเพียง 7% ของชาวออสเตรเลียนเท่านั้นที่เชื่อว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพวกเขามีมาตรฐานทางจริยธรรมสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ การมีหลักจริยธรรมของนักการเมืองจึงเป็นความพยายามที่จะทำให้สาธารณชนหวนกลับมาให้ความไว้วางใจนักการเมืองอีกครั้งหนึ่ง

3. เพื่อเป็นการบังคับใช้กฎหมายของรัฐสภา

ถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์หลักของการกำหนดประมวลจริยธรรมก็คือ การต่อต้านการฉ้อราษฎร์บังหลวง และการประพฤติผิดจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาก็ตาม แต่ขอบเขตของประมวลจริยธรรมดังกล่าวดูเหมือนว่าได้รับการขยายออกไปให้ครอบคลุมรูปแบบอื่น ความประพฤติผิดจริยธรรมอื่น ๆ ซึ่งรบกวนการทำงานของรัฐสภาอีกด้วย ในรัฐสภาหลายประเทศได้มีการอภิปรายกันว่า ประมวลจริยธรรมน่าจะช่วยเสริมสร้างอำนาจของรัฐสภาในการควบคุมนักการเมืองได้ เนื่องจากในอดีตนั้น มีการตั้งคำถามกันบ่อยครั้งในเรื่องอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา ดั้งนั้นการมีประมวลจริยธรรมของนักการเมืองได้รับการพิจารณาว่า เป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมกระบวนการ วิธีปฏิบัติ มารยาทในรัฐสภา งานของคณะกรรมาธิการฝ่ายต่าง ๆ ตลอดจนปฏิสัมพันธ์ที่สมาชิกรัฐสภามีต่อผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

2.6 ประเด็นปัญหาสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง

1. ประโยชน์ทับซ้อน (Conflicts of Interest) เราต้องยอมรับกันว่าประเด็นสำคัญที่สุดของการประพฤติผิดจริยธรรมนักการเมืองคือ เรื่องประโยชน์ทับซ้อน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่ประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ส่วนรวมของนักการเมืองขัดแย้งกับประโยชน์ส่วนตน นักการเมืองใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ซึ่งส่งผลกระทบในทางลบไม่เฉพาะต่อตนเองเท่านั้น แต่พรรคการเมือง และสถาบันการเมืองย่อมได้รับผลกระทบไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้

ด้วยเหตุนี้ ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองของประเทศต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษา ตลอดจนประมวลจริยธรรมของประเทศอื่น ๆ ในโลกล้วนมุ่งที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องประโยชน์ทับซ้อนนี้ด้วยกันทั้งสิ้น ดังนั้น สิ่งที่รัฐสภา พรรคการเมือง และสถาบันการเมืองทั้งหมดจะต้องถือเป็นหน้าที่สำคัญที่จะต้องกระทำคือ การกระตุ้นเตือนสมาชิกรัฐสภา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้ตระหนักว่าเขาจะต้องตระหนักไว้เสมอว่าตนเองเป็นผู้แทนของประโยชน์แห่งชาติ (national interest) และดังนั้น จึงต้องยึดถือผลประโยชน์ของประเทศเหนือประโยชน์ของตนเอง ดังปรากฏข้อความในประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และกรรมาธิการของประเทศไทย พ.ศ. 2553 *ดังนี้ (ประมวลจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการของประเทศไทย พ.ศ. 2553)*

> *สมาชิก และกรรมาธิการจักต้องยึดถือและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด และจักต้องไม่วางตนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเงิน ผลประโยชน์ หรือข้อต่อรองใด ๆ เพื่อบุคคลหรือองค์กรอื่นใด ซึ่งอาจมีผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกและกรรมาธิการ*

ประเด็นเรื่องผลประโยชน์นี้จึงนับว่าเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดของประมวลจริยธรรมนักการเมือง และยากที่จะแก้ไข เนื่องจากในหลายประเทศมีบริบททางสังคมวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ตัวอย่างเช่น ในหลายสังคมมีประเพณีการให้ของขวัญ ซึ่งถือเป็นความเคยชินและเป็นเรื่องธรรมดาในการที่คนในสังคมให้ของขวัญกัน อย่างไรก็ดีเราไม่ควรจะใช้ประเพณีการให้ของขวัญเป็นข้ออ้างในการติดสินบน และการซื้อคะแนนนิยม หรือการสนับสนุนทางการเมืองใด ๆ นอกจากนี้ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองทุกประเทศ ควรระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการให้ของขวัญประเภทต่าง ๆ อย่างชัดเจนดังเช่น ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดของการให้และการรับรองขวัญไว้อย่างชัดเจนมาก

2. กฎแห่งความโปร่งใสและการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตน

วัตถุประสงค์ของการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับผลประโยชน์ภายนอกของนักการเมือง (outside interest) มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อนในข้อ 1 อย่างชัดเจน กล่าวคือ สมาชิกรัฐสภาจะต้องเปิดเผยผลประโยชน์ส่วนตน เมื่อจะเข้าดำรงตำแหน่งและเมื่อพ้นจากตำแหน่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาจสรุปได้ว่าโดยทั่วไปมีผลประโยชน์ที่สมาชิกรัฐสภาจะต้องเปิดเผย 4 ประเภทดังนี้

2.1 สินทรัพย์ ได้แก่ ทรัพย์สิน หุ้น การเป็นกรรมการบริษัท กองทุน หุ้นส่วนธุรกิจ และการลงทุนต่าง ๆ ในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกานักการเมืองจะต้องนำหุ้น และสินทรัพย์อื่น ๆ เข้ากองทุนที่ไม่เปิดเผยรายละเอียด (blind trust) หรือมิฉะนั้นก็จะต้องแจ้งมูลค่าเต็มของหุ้นและสินทรัพย์เหล่านั้นต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 รายได้ ในหลายประเทศมีการเข้มงวดในการทำงานอื่นนอกเหนือจากงานการเมือง แต่ก็มีหลายประเทศเช่นกันที่มิได้มีกฎข้อห้ามในเรื่องนี้ สมาชิกรัฐสภาหลายคนจึงทำงานการเมืองเป็นหลัก และทำงานวิชาชีพของตนเช่น วิชาชีพการหนังสือพิมพ์ กฎหมาย หรือ การแพทย์แบบไม่เต็มเวลา ควบคู่กันไปด้วยได้ ในกรณีเช่นนี้ สมาชิกรัฐสภาควรจะเปิดเผยข้อมูลให้ชัดเจนว่าทำงานไม่เต็มเวลาดังกล่าวที่ไหน และได้รับค่าตอบแทนเท่าใด ตลอดจนรายได้ในรูปแบบอื่นเช่น เป็นกรรมการบริษัท หรือ กรรมการองค์การหน่วยงานอื่น ๆ ก็สมควรเปิดเผยด้วยเช่นกัน

2.3 หนี้สิน การแจ้งหนี้สินของสมาชิกรัฐสภาเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากเท่ากับการเปิดเผยสินทรัพย์และรายได้ สมาชิกรัฐสภาจำเป็นต้องเปิดเผยหนี้สินของตนด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะนักการเมืองซึ่งมีหนี้สินจำนวนมากอาจพยายามใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองในการแสวงหารายได้เพิ่มเติมเพื่อปลดเปลื้องหนี้สินของตน และจะต้องแจกแจงรายละเอียดอย่างชัดเจนว่าเป็นหนี้ใคร จำนวนเท่าใด รวมถึงอัตราดอกเบี้ย และสาเหตุการเป็นหนี้

2.4 ของขวัญและการเดินทาง กฎข้อห้ามเรื่องการรับของขวัญและการเดินทางได้รับการผนวกอยู่ในประมวลจริยธรรมนักการเมืองของประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทยด้วย ประมวลจริยธรรมของประเทศญี่ปุ่นกำหนดไว้ชัดเจนว่า ห้ามเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกประเภทรับของขวัญเป็นเงิน สินค้า หรืออสังหาริมทรัพย์ ของขวัญวันอำลาตำแหน่ง ของขวัญจากงานฉลองแสดงความยินดี เงินที่ให้แก่ผู้ตาย ดอกไม้ในงานศพ แม้แต่ห้ามเล่นกอล์ฟกับกลุ่มบุคคลผู้มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องโดยที่คนเหล่านั้นเป็นผู้จ่ายเงิน ฯลฯ ในประเทศอังกฤษ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับของขวัญได้ โดยไม่ต้องเปิดเผยรายละเอียด ถ้าการรับของขวัญนั้น ๆ ไม่เกี่ยวข้องกับสถานภาพการเป็นสมาชิกรัฐสภาของตน แต่หากเกี่ยวข้อง และของขวัญนั้น ๆ มีมูลค่าเกิน 1% ของเงินเดือนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ ตน ก็จะต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการจริยธรรมได้ทราบ ส่วนในสหรัฐอเมริกา มีข้อห้ามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และเจ้าหน้าที่ของสภา

ผู้แทนราษฎรรับเงินตอบแทน หรือรับของขวัญที่มีมูลค่าเกิน 100 เหรียญดอลลาร์ และปีละไม่เกิน 250 เหรียญดอลลาร์

ประมวลจริยธรรมของนักการเมืองหลาย ๆ ประเทศ รวมทั้งประเด็นสำคัญต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาจริยธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ทำให้เราพอจะสรุปได้ว่า ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองในประเทศต่าง ๆ มีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทับซ้อนแทบทั้งสิ้น การที่จะแก้ไขปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองนั้นมิใช่เรื่องง่ายที่จะกระทำ เพราะปัญหามีความซับซ้อน อีกทั้งขึ้นอยู่กับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม ของแต่ละสังคมด้วย การสร้างหลักจริยธรรมนักการเมือง หรือประมวลจริยธรรมนักการเมืองขึ้นมาคงจะไม่สามารถแก้ไขปัญหาจริยธรรมนักการเมืองได้ทั้งหมด เพราะการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ตาม หลักการ กฎเกณฑ์ และกฎข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งปรากฏในประมวลจริยธรรมถือเป็นความพยายามที่จะสร้างกลไกตรวจสอบนักการเมืองให้ปรากฏเป็นรูปธรรมชัดเจนขึ้น

ประเด็นสำคัญที่สุด ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักก็คือ ประมวลจริยธรรมจะต้องมิใช่เป็นเพียงเอกสารทางการเมืองที่ให้ความสำคัญเฉพาะเนื้อหาเท่านั้น หากแต่จะต้องมีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาหลักจริยธรรมให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติด้วย ซึ่งเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเทียบเท่าหรือยิ่งกว่าเนื้อหาสาระของประมวลจริยธรรมนั้น ๆ ทีเดียว อย่างไรก็ดี กระบวนการในการพัฒนาหลักจริยธรรมจะประสบผลสำเร็จหรือไม่อย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับสมาชิกรัฐสภาหรือนักการเมืองทุกคนที่จะต้องตระหนักไว้เสมอว่า ตนเองนั้นมีบทบาทสำคัญมากเพียงใดในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศ และสมควรปฏิบัติตนอย่างไรที่จะช่วยธำรงไว้ซึ่งเกียรติยศ และศักดิ์ศรีแห่งอาชีพการเมือง ให้สมกับที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้มาดำรงตำแหน่งอันทรงเกียรตินี้

“ตำแหน่งทางการเมืองการปกครองเป็นตำแหน่ง
ที่ต้องได้รับความไว้วางใจสูงจากประชาชน”

“Public Office is Public Trust”

จากประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองประเทศสหรัฐอเมริกา

บทที่ 3
แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง

มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วย่อมอยู่รวมกันเป็นสังคม ตั้งแต่ระดับครอบครัว จนถึงสังคมระดับใหญ่ขึ้นคือ สังคมระดับชาติ และระดับโลก จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีผู้นำหรือผู้ปกครอง ความจำเป็นของการมีผู้นำนั้น เริ่มตั้งแต่มนุษย์รวมตัวกันเป็นชุมชน คนในชุมชนคัดเลือกยกย่องผู้ที่ตนเห็นว่าเหมาะสมนั้นเป็นผู้นำ โดยพิจารณาจากบุคคลที่มีสติปัญญา ความกล้าหาญ และความเข้มแข็ง เพื่อให้เป็นผู้ที่คอยปกป้องสังคมจากศัตรูภายนอก เป็นผู้ระงับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ตลอดจนเป็นผู้นำในการพัฒนาชุมชนหรือสังคม ด้วยเหตุนี้ผู้นำจึงมีความสำคัญมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ เมื่อสังคมโลกมีแนวโน้มไปในการยอมรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดผู้นำโดยอาศัยกระบวนการประชาธิปไตย ประชาชนมีความคาดหวังในตัวผู้นำมากขึ้น และคุณสมบัติสำคัญขั้นพื้นฐานที่ผู้นำจะต้องมีก็คือ “จริยธรรม (ethics)”

จริยธรรมกับภาวะผู้นำทางการเมือง หรือ “นักการเมือง” จึงเป็นหัวใจสำคัญของการปกครองประเทศ หากสังคมใดมีผู้นำทางการเมืองที่มีจริยธรรมก็ย่อมเป็นที่คาดหวังได้ว่า สังคมนั้นย่อมเต็มไปด้วยความสงบสุข และสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว เพราะจะไม่มีปัญหาในด้านวิกฤติศรัทธาที่ประชาชนมีต่อผู้นำทางการเมือง ในทางตรงกันข้าม หากนักการเมืองปราศจากจริยธรรมในการบริหารบ้านเมือง เช่น กระทำการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ใช้ช่องว่างทางกฎหมาย หลบเลี่ยงการเสียภาษีอากร เอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้องของตน ฯลฯ สังคมนั้น ๆ ไม่อาจสงบสุขได้เลย ดังในกรณีวิกฤติการณ์ในประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้งหลายคราในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศนี้

3.1 นักการเมืองกับจริยธรรม

อันที่จริง แนวคิดที่ว่า นักการเมือง หรือผู้ที่มีหน้าที่ปกครองบ้านเมืองต้องมีจริยธรรมควบคู่ไปด้วยนั้นมีมานานแล้ว ไม่ว่าในสังคมตะวันตก หรือสังคมตะวันออกก็ตาม ในซีกโลกตะวันออกนั้น นักปรัชญาคนสำคัญ ๆ ได้กล่าวเน้นไว้อย่างชัดเจนว่า “คนที่เป็น “ผู้นำ” หรือ “ผู้ปกครอง” หรือ “นักการเมือง” ล้วนแต่เป็นผู้ที่ต้องมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก และเป็นคุณสมบัติสำคัญซึ่งควรมีในผู้นำ หรือผู้ปกครองทุกคน

โสเครตีส (Socrates, 469-399 ก่อนค.ศ.)

นักปรัชญาผู้มีชื่อเสียงชาวกรีกได้รับยกย่องมากว่า เป็นผู้สร้างประเพณีหลักธรรมนิยมในโลกตะวันตก ซึ่งถือว่าคนมีจิตใจ และจิตใจนั้นเจริญงอกงามขึ้นด้วยชีวิตอันมีจริยธรรม อีกทั้งถือว่า การกระทำของคนเราควรให้สอดคล้องกับธรรมชาติของจิตใจ โสเครตีสเป็นนักปรัชญาในกลุ่มจิตนิยมที่ถือว่าจิตใจเป็นสิ่งสำคัญที่สุด สำคัญยิ่งกว่าร่างกาย จิตใจเป็นอมตะ มนุษย์ควรปฏิบัติตนให้เป็นไปตาม

ความต้องการของจิตใจ ซึ่งในการกระทำเช่นนั้น มนุษย์จะต้องดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งชีวิตที่มีคุณธรรม จริยธรรม ในที่นี้หมายถึง ชีวิตที่ดำรงตนตามบัญชาแห่งหลักเหตุผล

ความรู้คู่คุณธรรม

โสเครตีสยึดถือหลักการที่ว่า "คุณธรรมคือ ความรู้ (Virtue is Knowledge)" ตามหลักการนี้ คุณธรรมเป็นสิ่งที่อาจค้นพบได้ อาจสอน และเรียนรู้ได้ การรู้จักความดีคือ การทำความดี การทำความชั่วมีสาเหตุมาจากการขาดความรู้ หรือความโง่เขลาเบาปัญญา (ignorance) ถ้าคุณธรรมคือ ความรู้ และถ้าการรู้จักความดีคือการทำความดีแล้ว การทำความชั่วมาจากความล้มเหลวที่จะรู้จักความดี โสเครตีสยืนยันว่า เมื่อคนเราทำความชั่ว เขากระทำไปด้วยความคิดที่ว่าการกระทำชั่วนั้นจะนำมาซึ่งผลประโยชน์บางประการแก่ตัวเขา ยกตัวอย่างเช่น แม้โจรทราบดีว่า การขโมยเป็นการกระทำที่ผิด แต่เขาก็ขโมยแหวนเพชร เพราะเขาเชื่อว่า การขโมยของเขาจะทำให้หญิงที่เขารักพึงพอใจในตัวเขา (Lavine, 1984: 15-16)

ด้วยเหตุนี้ ผู้คนเป็นอันมากจึงแสวงหาอำนาจ ชื่อเสียงเกียรติยศ ทรัพย์สิน เงินทอง โดยคิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ดีสำหรับเขา และจะทำให้เขามีความสุข แต่โสเครตีสคิดว่า คนเหล่านี้ไม่ทราบว่าอะไรคือ ความดี เขาไม่ทราบว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ดี และจะไม่นำความสุขที่แท้จริงมาให้เขา ดังนั้น มนุษย์จึงจำเป็นจะต้องทราบธรรมชาติอันแท้จริงของตนว่าเป็นอย่างไร เพื่อจะได้ทราบว่าอะไรคือ ความดีสำหรับมนุษย์ อะไรจะนำความสุขที่แท้จริงมาให้ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบว่า มนุษย์ควรจะดำรงชีวิตอยู่อย่างไร และต้องการอะไรในชีวิต การที่มนุษย์เราไม่ทราบว่าอะไรคือ ความดีสำหรับมนุษย์ ก็จะทำให้เขาไม่พบความสุขที่แท้จริงในชีวิต ซึ่งโสเครตีสเรียกชีวิตเช่นนี้ว่า "ชีวิตที่ปราศจากการตรวจสอบ" ดังปรากฏในวาทะที่มีชื่อเสียงมากของโสเครตีสว่า **"ชีวิตที่ปราศจากการตรวจสอบเป็นชีวิตที่ไร้คุณค่า (The unexamined life is not worth living)"** (Lavine, 1984, 16)

โสเครตีสนำประเด็นคุณธรรมนี้ไปใช้ในเรื่อง การปกครองประเทศด้วย โสเครตีสได้โจมตีหลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยเอเธนส์ โดยกล่าวว่า การปกครองประชาธิปไตยนั้นเป็นการปกครองโดยชนหมู่มาก ซึ่งในทรรศนะของโสเครตีส ข้อด้อยของการปกครองแบบนี้คือ คนหมู่มากเป็นคนที่ขาดคุณธรรม และขาดความเป็นธรรมอย่างแน่ชัด นอกจากนี้ เป็นที่แน่นอนว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ ย่อมจะมีคนส่วนน้อยที่มีสติปัญญา และความรู้สูงกว่าคนหมู่มากเสียอีก ดังนั้นโสเครตีสจึงเห็นว่าการปกครองที่ดีจึงมิใช่รูปแบบประชาธิปไตย แต่ควรเป็นการปกครองโดยผู้นำ หรือผู้ปกครองที่มีจริยธรรม คุณธรรม มีความยุติธรรม ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ซึ่งผู้ปกครองลักษณะเช่นนี้ เป็นผู้ที่ไม่ใส่ใจในทรัพย์สินเงินทองหรืออำนาจ

เพลโต (Plato, 427-347 ก่อนค.ศ.)

เพลโตเป็นนักปรัชญาชาวกรีกที่มีชื่อเสียงอีกผู้หนึ่งและเป็นสานุศิษย์เอกของโสเครตีส เราอาจกล่าวได้ว่าเพลโตเป็นนักทฤษฎีการเมืองที่เป็นระบบคนแรกของโลก งานศึกษาของเพลโตเกี่ยวกับประเพณีทางการเมืองตะวันตก เริ่มต้นด้วยงานชิ้นเอกของเขาคือ หนังสือชื่อ *อุตมรัฐ (The Republic)* งานเขียนของเพลโตนั้นครอบคลุมหลายสาขาวิชา อาทิ ศิลปะ ญาณวิทยา จริยศาสตร์ ภาษา คณิตศาสตร์ ทฤษฎีการเมือง ศาสนา และวิทยาศาสตร์ นอกจากนี้เพลโตยังได้รับคำยกย่องเป็นอย่างมากในฐานะนักปรัชญาผู้สร้างแนวคิดทางปรัชญาที่มีเอกภาพ ตลอดจนเสนอทางแก้ไขปัญหาให้แก่สังคมการเมืองและชีวิตมนุษย์

หนังสือเรื่อง*อุตมรัฐ*นั้นเป็นผลงานสำคัญของเพลโต ซึ่งเกี่ยวข้องกับคำถามในเรื่องความยุติธรรมในสังคม เพลโตเน้นว่า สังคมการเมืองที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม คือ สังคมที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่พลเมืองทั้งหมด ลักษณะสำคัญประการหนึ่งของสังคมเช่นนี้ก็คือ การที่สมาชิกในสังคมมีความสำนึกในความเป็นสังคมร่วมกัน ไม่มีใครเอารัดเอาเปรียบใคร และทุกคนได้รับผลประโยชน์เท่าเทียมกัน (เสน่ห์ จามริก, 2522: 6-7)

ราชาปราชญ์

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของสังคมอุตมรัฐคือ การมีผู้นำที่เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ปกครองเพลโตเห็นว่า คนเรามีความสามารถแตกต่างกันในการเรียนรู้ จึงมีคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่มีคุณธรรมในระดับเหมาะสมที่จะปกครองประเทศได้ เพราะความสามารถที่จะปกครองนั้น ขึ้นอยู่กับความ รู้ในหลักการ ซึ่งบุคคลผู้ทรงปัญญาจะต้องเข้าใจด้วยการใช้เหตุผล ดังนั้น การที่หลักการประชาธิปไตยกล่าวว่า การปกครองโดยพลเมืองสมัครเล่นดีที่สุดนั้นเป็นหลักการที่เพลโตเห็นว่าไม่เหมาะสม เพราะการปกครองที่ดีจะต้องอาศัยความรู้และความเชี่ยวชาญ ผู้ปกครองที่ดีจึงจะต้องเป็นผู้ที่มีความ รู้ มีปัญญาถึงระดับที่มีคุณธรรม จริยธรรม ดังนั้นหน้าที่สำคัญของอุตมรัฐคือ การจัดระเบียบให้เอื้ออำนวยต่อการปกครองโดยชนชั้นผู้นำผู้ทรงคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ควบคุมกิจการของรัฐ โดยมีผู้นำของรัฐ ซึ่งเพลโตเรียกว่า “รัฐบุรุษ” (statesman) หรือ “ราชาปราชญ์ (philosopher king) เป็นผู้นำสูงสุด

ราชาปราชญ์นี้เป็นทั้ง “ราชา” ผู้ปกครองประเทศและ “ปราชญ์” ในคนคนเดียวกัน คัดเลือกมาจากชนชั้นผู้นำ หรือ ชนชั้นใช้ปัญญา เพลโตเรียกการปกครองในลักษณะนี้ว่า “ราชาธิปไตย (monarchy)” ซึ่งถือว่าเป็นการปกครองอันชอบด้วยกฎหมายโดยคนคนเดียว ถือว่าเป็นรัฐที่ดีที่สุด ส่วนรัฐที่ดีที่สุดลำดับสองได้แก่ คณาธิปไตย (oligarchy) ซึ่งเป็นการปกครองอันชอบด้วยกฎหมาย โดยชนชั้นผู้นำกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่ง ส่วนการปกครองประชาธิปไตย ภายใต้รัฐธรรมนูญคือ การปกครองอันชอบด้วยกฎหมายโดยคนจำนวนมาก (democracy) เป็นรัฐที่เพลโตถือว่าเลวที่สุดในกระบวนรัฐที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ยังดีกว่ารัฐที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายทุกรัฐ (เสน่ห์ จามริก, 2522: 53)

เหตุที่เพลโตถือว่า การปกครองโดยคนคนเดียวเป็นรัฐที่ดีที่สุด เพราะผู้นำได้รับมอบอำนาจสูงสุด แต่ก็ต้องปฏิบัติตามข้อห้ามที่ว่า ผู้นำจะต้องไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้นำจะไม่ใช้อำนาจหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง (Mukherjee, 2006: 88) นอกจากนี้**ผู้นำสูงสุดเป็นทั้งราชาและปราชญ์ในคนเดียวกัน ซึ่งหมายความว่า เขาเป็นทั้งนักปกครองและนักปราชญ์ผู้มีความรู้จนถึงระดับแห่งคุณธรรม เป็นผู้ใช้สติปัญญาสูงตามความรู้ และวิจารณญาณของเขาเอง** ทั้งนี้เนื่องจากกระบวนการสรรหาราชาปราชญ์มิใช่กระทำได้โดยง่าย หากแต่ต้องใช้เวลายาวนานในการได้มา ดังนั้นจึงเป็นที่เชื่อแน่ได้ว่า ราชาปราชญ์จะเป็นผู้ทรงไว้ซึ่งคุณธรรม จริยธรรม และความรู้อย่างแท้จริง และท้ายที่สุด การตัดสินใจในทรรศนะของเพลโต โดยคนเดียว และถือเป็นเด็ดขาด เป็นข้อดี เพราะจะทำให้การบริหารงานรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพกว่าการปกครอง โดยคณะบุคคลและโดยเหตุที่ราชาปราชญ์มีความเชี่ยวชาญในการปกครอง เป็น “มืออาชีพ” จึงเป็นที่คาดหวังว่าการตัดสินใจจะไม่ผิดพลาด ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม และประเทศชาติอย่างแท้จริง

อริสโตเติล (Aristotle, 384-322 ก่อน ค.ศ.)

ในประวัติศาสตร์ภูมิปัญญาตะวันตก ทั้งเพลโต และอริสโตเติลได้รับยกย่องในความเป็นปราชญ์ด้านปรัชญา อย่างไรก็ดี มีความแตกต่างระหว่างปราชญ์สองท่านนี้กล่าวคือ ในขณะที่เพลโตเป็นนักอุดมคติ และมีแนวคิดรุนแรง อริสโตเติลซึ่งเป็นศิษย์ของเพลโตเป็นนักสัจนิยม และมีแนวคิดในการเดินสายกลางทางการเมือง นอกจากนี้อริสโตเติลยังได้รับยกย่องว่าเป็น **“บิดาแห่งวิชารัฐศาสตร์”** อีกด้วย เนื่องจากเขาเป็นคนแรกที่วิเคราะห์รัฐธรรมนูญของประเทศกรีซในขณะนั้นอย่างเป็นระบบ

ปรัชญาการเมืองของอริสโตเติลซึ่งปรากฏในหนังสือชื่อ*การเมือง Politics* มีลักษณะของการเน้นหลักการปกครองภายใต้รัฐธรรมนูญ และการปกครองโดยกฎหมาย ซึ่งมีความใกล้เคียงกับอุดมการณ์ประชาธิปไตยของเอเธนส์ยิ่งกว่า โสเครตีสและเพลโต ผู้เป็นอาจารย์ของอริสโตเติล

มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง

อริสโตเติล และเพลโต เห็นพ้องต้องกันว่า รัฐเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ มนุษย์จะดำรงชีวิตที่ดี และมีการใช้พลังปัญญาความสามารถของตนได้เต็มที่ก็เมื่อมีรัฐเท่านั้น รัฐอันสมบูรณ์จะสร้างเสริมมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ แต่เมื่อมีรัฐที่สมบูรณ์ไม่ได้ก็ให้ปฏิบัติให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะย่อมดีกว่าไม่มีรัฐเลย แม้แต่รัฐแบบทรราชย์ก็ยังดีกว่าความระส่ำระสาย อริสโตเติลมีความเห็นว่า มนุษย์กับการเมืองแยกจากกันไม่ได้เพราะว่าถ้าไม่มีรัฐมนุษย์จะไม่สามารถบรรลุถึงซึ่งความดีงามได้เลย เนื่องจากในทรรศนะของอริสโตเติล ***“มนุษย์เป็นสัตว์การเมือง” (Man is a political animal)*** (Matson 1987: 143) ในหนังสือชื่อ *Politics* ที่ทำให้อริสโตเติลมีชื่อเสียงมากนั้น เขาแสดงความไม่เห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเพลโต ถึงแม้ว่า เขาเป็นสานุศิษย์ของเพลโตก็ตาม โดยกล่าวว่าการปกครองโดยคนคนเดียวนั้น มักเห็นแก่ตัวเกินไป ถ้าเช่นนั้นใครเล่าที่ควรเป็นผู้ปกครอง ข้อสรุป

ของอริสโตเติลก็คือ ไม่ควรมีชนชั้นใดมีสิทธิในอำนาจสูงสุด เพราะคนทั้งหมดมีสิทธิที่จะมีส่วนเท่าเทียมกันในอำนาจ อริสโตเติลเห็นว่า ควรมอบอำนาจสูงสุดให้กับกฎหมาย และภารกิจที่สำคัญที่สุดของผู้นำก็คือ จะต้องศึกษารัฐธรรมนูญให้ถ่องแท้ จะต้องทราบว่ารัฐธรรมนูญแบบใดที่ใช้ปฏิบัติได้จริงในสภาพ แวดล้อมอย่างหนึ่ง และจะต้องคิดค้นลักษณะของรัฐธรรมนูญที่ดีที่สุดเท่าที่ใช้ปฏิบัติได้โดยทั่วไปสำหรับรัฐทั้งปวง (เสน่ห์ จามริก 2522: 36-37)

รัฐประชาธิปไตยปานกลาง

รัฐที่ดีที่สุดในทรรศนะของอริสโตเติลคือ รัฐประชาธิปไตยปานกลาง (polity) ซึ่งหมายถึงรัฐที่มีความสมดุลย์ระหว่างหลักการประชาธิปไตย (การปกครองโดยคนหมู่มาก) และ หลักการคณาธิปไตย (การปกครองโดยคณะบุคคลเพียงไม่กี่คน) รัฐแบบโพลิตี้ หรือประชาธิปไตยปานกลางนี้เป็นลักษณะของการเดินทางสายกลางในการปกครอง เพราะรัฐทุกรัฐมีทั้งคนรวย และชนชั้นกลาง ชนชั้นนี้เป็นกลุ่มคนซึ่งอยู่ตรงกลางในโครงสร้างของชนชั้น อริสโตเติลอธิบายเพิ่มเติมว่า คนรวยได้เปรียบเกินไป คิดแต่จะหาทรัพย์สินและมีความโลภในทรัพย์สินของผู้อื่น ซึ่งก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ส่วนคนจนมีส่วนได้เปรียบน้อยเกินไป และขาดกำลังใจในการสร้างตัวเอง และการดำเนินชีวิตมีแต่ความริษยาที่ผู้อื่นมีทรัพย์สิน เงินทองมากกว่าตน ซึ่งก็จะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคมเช่นเดียวกัน (เสน่ห์ จามริก, 2522: 77-78) ด้วยเหตุนี้อริสโตเติลจึงเสนอว่า ชนชั้นกลางควรมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ด้วยสาเหตุที่ว่าชนชั้นกลางไม่รวยเกินไปจนเป็นที่อิจฉาริษยา และไม่จนเกินไปจนก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ดังนั้น ชนชั้นกลางนี้เองควรทำหน้าที่ออกเสียงเลือกตั้งผู้ที่จะขึ้นครองอำนาจในทางการเมือง

จริยธรรมของผู้ปกครอง

อริสโตเติลเน้นย้ำไว้ในหนังสือชื่อ *Politics* ว่าผู้ปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยจะต้องธำรงไว้ซึ่งจริยธรรม จะต้องไม่ใช้อำนาจหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ผู้ปกครองจะต้องหลีกเลี่ยงมิให้เกิดการทุจริตกินสินบน การฉ้อราษฎร์บังหลวง ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และจะต้องสร้างประชาชนที่มีจริยธรรมด้วย

หลักจริยธรรมที่อริสโตเติลเห็นว่าสำคัญมาก สำหรับทั้งผู้ปกครอง และประชาชนปรากฏในหนังสือของเขาชื่อ *Ethics* หลักจริยธรรมเหล่านี้ได้แก่ ความกล้าหาญในการทำสงคราม ความซื่อสัตย์ในการดำเนินธุรกิจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้คนในถิ่นที่พำนักของตน และต่อญาติมิตร
ความโอบอ้อมอารี ความจริงใจ ความมีศักดิ์ศรี การควบคุมตนเอง ความสุภาพ ความเป็นมิตรไมตรี ความเฉลียวฉลาด ความละอายต่อบาป ปัจเจกชนที่มีจริยธรรมในทรรศนะของอริสโตเติลเป็นคนซึ่งมีศักดิ์ศรีในตนเอง ซึ่งทำให้คนเราสามารถประเมินคุณค่าของตนเองต่อชุมชน และสังคมได้ในมิติที่เหมาะสม บ่งบอกว่าคนลักษณะเช่นนี้เป็นคนที่มีสมดุล ไว้ใจได้ น่าคบหาสมาคม และดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง (Kraut, 2002: 439-440) คุณสมบัติทางจริยธรรมเหล่านี้จะต้องได้รับการส่งเสริมให้

เกิด ขึ้นทั้งในหมู่ผู้ปกครองและประชาชนทั้งหมด โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในสถาบันต่าง ๆ อริสโตเติลกล่าวว่าหลักจริยธรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่สอนกันไม่ได้ เพราะเป็นผลมาจากการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจะต้องปลูกฝังในมนุษย์โดยนิสัย การฝึกอบรม และ ระเบียบวินัย

การเดินสายกลางในการดำรงชีวิต

อริสโตเติลเน้นย้ำในเรื่องการดำเนินชีวิตสายกลางนี้ซึ่งเขาใช้คำว่า Golden Mean หรือ Nothing in Excess ซึ่งกล่าวในความหมายที่ง่ายก็คือ ความปานกลาง หรือ การเดินสายกลาง ชาวกรีกให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องการเดินสายกลางนี้เป็นอย่างมาก ดังปรากฏในหนังสือเรื่อง *Ethics* ของอริสโตเติล ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่างหลักจริยธรรมหลายประการขึ้นมาเป็นตัวอย่างของความปานกลาง เช่น ความกล้าหาญอยู่ตรงกลางระหว่างความขลาดกลัวกับความไม่ระมัดระวัง การใช้ทางสายกลางอยู่ตรงกลางระหว่างการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงเรียบง่ายกับการปล่อยตัวให้ทำในสิ่งที่ไม่สมควร ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่ตรงกลางระหว่างความพอใจกับความสุรุ่ยสุร่าย ความอ่อนน้อมถ่อมตนอยู่ตรงกลางระหว่างความประหม่าขวยเขิน กับความไร้ยางอาย ความโอบอ้อมอารีอยู่ตรงกลางระหว่างความฟุ่มเฟือย กับความตระหนี่ถี่เหนียว และความภาคภูมิใจอยู่ตรงกลางระหว่างความเย่อหยิ่งทะนงตนกับความถ่อมตน การดำเนินชีวิตของคนเราก็เช่นเดียวกันหากคนเราออกกำลังกายมากเกินไปหรือน้อยเกินไปก็เป็นโทษต่อร่างกาย หากรับประทานอาหารมากเกินไปหรือน้อยเกินไปย่อมไม่ดีต่อร่างกายเช่นกัน การดำเนินสายกลาง หรือความปานกลางจึงสมควรเป็นกฎทั่วไป หรือความประพฤติอันเหมาะสม และเป็นหลักจริยธรรมอันดีงามในทรรศนะของอริสโตเติล (Aristotle 1962: iv [3] อ้างโดย Russell, 1961: 204)

อริสโตเติลได้นำหลักการทางสายกลางหรือการเดินสายกลางที่ได้กล่าวข้างตนนี้ไปใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างทางการเมือง และสังคมของรัฐกรีก ดังปรากฏในการวิเคราะห์ของเขาว่า **รัฐที่ดีที่สุดในทรรศนะของเขาที่ได้กล่าวมาแล้วคือ รัฐที่มีความสมดุลระหว่างหลักการประชาธิปไตย และหลักการคณาธิปไตย** จัดว่าเป็นรัฐประชาธิปไตยปานกลาง เป็นการเดินสายกลางในการปกครอง และชนชั้นกลางมีความเหมาะสมมากที่จะทำหน้าที่ดูแลการบริหารประเทศโดยการออกเสียงเลือกตั้ง ผู้ที่เหมาะสมขึ้นปกครองประเทศ

ด้วยเหตุนี้จึงจะต้องให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการศึกษา รัฐต้องให้การศึกษาอบรมประชาชนทั้งในด้านวิชาการและด้านอารมณ์ **งานการศึกษาคือการปลูกฝัง คุณสมบัติทางคุณธรรมจริยธรรมและทางสังคมให้เกิดขึ้นในหมู่พลเมือง ตลอดจนพัฒนานิสัยของความเป็นพลเมืองที่ดี** อริสโตเติลเชื่อว่ารัฐจะดีได้ก็ต่อเมื่อพลเมืองของรัฐเป็นคนดี ประชาชนจึงจะต้องได้รับคำสั่งสอนให้ทำในสิ่งที่ดี และผู้ที่จะปกครองรัฐเช่นนี้ได้ก็ต้องเป็นคนดีด้วยเช่นกัน ดังที่อริสโตเติลได้กล่าวไว้ว่า (Joad, 1966: 91)

จุดมุ่งหมายสูงสุดของการศึกษาในเรื่อง
ความดีคือ ทำให้เราสามารถตัดสินได้โดยฉับพลันว่า
อะไรคือความถูกต้อง ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับทัศนคติ
แห่งกฎหมายอันทรงพลังปัญญา

แนวคิดในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในหมู่พลเมืองของรัฐควบคู่ไปกับการพัฒนารัฐให้เจริญก้าวหน้านี้ น่าจะเป็นสิ่งที่นำมาปรับใช้ได้ในสังคมไทย แทนแนวความคิดที่จะพัฒนารัฐให้ก้าวหน้าด้านวัตถุแต่ประการเดียวซึ่งนำไปสู่ความปรารถนาที่จะได้ครอบครองวัตถุและทรัพย์สินตลอดจนความขัดแย้งของคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมดังที่ปรากฏอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ไม่เป็นองค์รวม และทำให้ประเทศชาติต้องประสบปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมืองตลอดมานับตั้งแต่การปฏิวัติสยามในพ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสาเหตุหลักน่าจะมาจากสาเหตุที่บุคคลในสังคมไร้จริยธรรม และมุ่งแสวงหาแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นสำคัญ

นิโคโล มาคิอาเวลลี (Nccolo Machiavelli, 1469-1527)

นิโคโล มาคิอาเวลลี เป็นชาวเมืองฟลอเรนซ์ ประเทศอิตาลี มีชีวิตอยู่ในระยะฟื้นฟูศิลปวิทยาการของยุโรป (Renaissance) ประมาณปลายคริสตศตวรรษที่ 15 ในระยะที่อิตาลียังไม่ได้รวมกันเป็นประเทศ แต่มีลักษณะเป็นนครรัฐ เช่น ฟลอเรนซ์ มิลาน เวนิส เนเปิลส์ และรัฐศาสนจักร มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจกัน ระหว่างนครรัฐเหล่านี้อยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับการคุกคามจากมหาอำนาจในยุโรปขณะนั้นได้แก่ ฝรั่งเศส สเปน และจักรวรรดิ โรมันอันศักดิ์สิทธิ์ ชีวิตของมาคิอาเวลลีได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์การเมืองทั้งในและนอกประเทศอิตาลี เนื่องจากเขาเข้าทำงานเป็นเลขานุการฝ่ายการทูตของเจ้าผู้ครองรัฐฟลอเรนซ์ และได้รับความกระทบกระเทือนจากความผันผวนการการเมือง เมื่อตระกูลเมดิชีกลับมาเรืองอำนาจในฟลอเรนซ์อีกครั้งหนึ่ง

วงวิชาการตะวันตกยกย่องมาคิอาเวลลีให้เป็นผู้วางรากฐานวิชารัฐศาสตร์สมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาจริยธรรมทางการเมืองการปกครองของผู้นำการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องที่มาคิอาเวลลีให้ความสนใจเป็นพิเศษ ในงานเขียนที่มีชื่อเสียงที่สุดของมาคิอาเวลลีเรื่อง *Principe* หรือ *The Prince* ในภาษาอังกฤษตีพิมพ์เผยแพร่ในค.ศ. 1532 5 ปี หลังจากการเสียชีวิตของเขาได้รับการแปลเป็นภาษาไทยโดย ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์ นักรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของประเทศไทย แมคเคียเวลลีกล่าวถึงข้อปฏิบัติซึ่งผู้นำการเมืองควรจะยึดถือในการที่จะครองอำนาจให้ได้นานที่สุดที่จะกระทำได้ดังมีรายละเอียดที่พอจะสรุปได้ต่อไปนี้

1. **ผู้นำไม่ควรทำตัวเป็นคนโอบอ้อมอารีมากเกินไป** เพราะความโอบอ้อมอารีจะทำให้ผู้นำมีค่าใช้จ่ายมาก ซึ่งจะเป็นการสร้างภาระให้แก่ประชาชน นั่นคือ ผู้นำต้องเก็บภาษีจากประชาชน บ่อยครั้งเข้าประชาชนจะไม่พอใจ และก่อการประท้วงไปจนถึงการกบฏได้ ดังนั้น ผู้นำหรือเจ้าผู้ปกครองควรทำตัวเป็นคนตระหนี่ถี่เหนียว แม้ประชาชนไม่ชอบ แต่ก็ไม่ถึงกับเกลียดชัง มาคิอาเวลลีกล่าวไว้ว่า (สมบัติ จันทรวงศ์, 2542: 235)

> *เจ้าผู้ปกครองควรจะระวังไม่ให้เป็นที่ดูถูกเหยียดหยาม และเกลียดชัง และความโอบอ้อมอารีนำท่านไปสู่ไม่อันใดก็อันหนึ่ง ดังนั้น จึงเป็นการฉลาดกว่ากันมากที่จะมีชื่อว่า ตระหนี่ถี่เหนียว ซึ่งก่อให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียง โดยไม่ถูกเกลียดชัง แทนที่จะถูกบังคับโดยความต้องการได้ชื่อว่าเป็นคนโอบอ้อมอารี อันทำให้ได้ชื่อว่าละโมบ ซึ่งก่อให้เกิดการเสียชื่อเสียง และเป็นที่เกลียดชัง*

2. **ผู้นำควรมีเมตตา** มาคิอาเวลลีกล่าวว่า ผู้นำควรมีเมตตา แต่ความเมตตานั้นจะต้องมีขอบเขต และจะต้องมีความระมัดระวังรอบคอบในความเชื่อและการกระทำ ด้วยเหตุนี้บางครั้งก็ต้องโหดร้ายบ้าง เพราะความเมตตาของผู้นำทำให้คนเหลิงและอ้างอำนาจหน้าที่ของผู้นำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ในขณะเดียวกันความสงสารมากเกินไปทำให้บ้านเมืองไร้ระเบียบวินัย

มีคำถามต่อมาว่า ถ้าเป็นเช่นนี้ ผู้นำควรให้ผู้ตามรักหรือเกลียดตน คำตอบของมาคิอาเวลลีก็คือ เป็นการยากที่ผู้นำจะได้รับทั้งความรักและความกลัวจากผู้ตาม ดังนั้นถ้าจะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว การเป็นที่กลัว แต่ไม่ใช่เป็นที่เกลียดจะปลอดภัยสำหรับผู้นำมากกว่า (Machiavelli, 1997: 61) เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะมาคิอาเวลลีมองมนุษย์ในทางลบ เช่นเดียวกับโธมัส ฮอบส์ นักปรัชญากลุ่มสัญญาประชาคมเขามองมนุษย์ทั่วไปว่าเป็นคนไม่ดี อกตัญญู เปลี่ยนใจง่าย เอาแต่ประโยชน์ตน มาคิอาเวลลีจึงเน้นว่า ผู้นำที่มีปัญญาจึงควรวางรากฐานของตนบนสิ่งที่เป็นของตน มิใช่บนสิ่งที่ต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น ทัศนคติดังกล่าวนี้ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมากว่าไร้จริยธรรม

3. **ผู้นำต้องรู้จักใช้ทั้งกฎหมายและกำลัง** มาคิอาเวลลีกล่าวว่า มีการต่อสู้อยู่สองชนิด ชนิดแรกคือ การต่อสู้ด้วยกฎหมาย และชนิดที่สองคือ การต่อสู้ด้วยกำลัง ชนิดแรกเหมาะสมกับมนุษย์ และชนิดที่สองเหมาะกับสัตว์ป่า แต่ก็ปรากฏว่า บางครั้งการต่อสู้ด้วยกฎหมายไม่ประสบความสำเร็จ ผู้นำจึงจำเป็นจะต้องใช้การต่อสู้ด้วยกำลัง ในทรรศนะของมาคิอาเวลลี ผู้นำจึงต้องเป็นทั้งสุนัขจิ้งจอกและราชสีห์ในคนคนเดียวกัน เนื่องจากราชสีห์ไม่สามารถป้องกันตนเองจากกับดักได้ฉันใด สุนัขจิ้งจอก ก็ไม่สามารถป้องกันตนเองจากสุนัขป่าได้ฉันนั้น เพราะฉะนั้นผู้นำจึงจำเป็นจะต้องเป็นทั้งสุนัขจิ้งจอกเพื่อจะรู้เท่าทันกับดักและเป็นราชสีห์เพื่อจะได้ทำให้สุนัขป่าเกรงกลัว การเป็นราชสีห์อย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะคนโดยมากเป็นคนไม่ดี ชั่วร้าย และไม่ซื่อสัตย์ต่อผู้นำ ดังนั้นผู้นำจึงไม่จำเป็น

จะต้องซื่อสัตย์ต่อเขาเช่นเดียวกัน (Machiavelli, 1997: 58-60) นี่คือทัศนคติของมาคิอาเวลลีซึ่งเห็นได้ว่าเป็นไปในทางลบเป็นส่วนใหญ่

4. **ผู้นำมิพึงบังควรถือเอาทรัพย์สินหรือภรรยาของคนในปกครองมาเป็นของตน** ผู้นำควรหักห้ามตนเองที่จะไม่ล่วงละเมิดในทรัพย์สินหรือภรรยาของผู้ใต้บังคับบัญชา ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนมีความเห็นแก่ตัวเป็นพื้นฐาน มีความหวงแหนทรัพย์สินของตนยิ่งกว่าสิ่งใด ดังนั้น ผู้นำคนใดที่ไม่อยากให้คนเกลียดชัง จึงไม่ควรโลภยึดทรัพย์ของผู้อื่นตลอดจนละเมิดบุตรภรรยาผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้นำสมควรระมัดระวังให้มาก

5. **ผู้นำควรกระทำกิจการอันยิ่งใหญ่ และปฏิบัติตนเป็นตัวอย่าง** เพื่อจะได้เป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ผู้นำจึงควรวางแผนให้ตนเองมีชื่อเสียง นอกจากนี้ ผู้นำจะได้รับการยกย่องสรรเสริญเมื่อเขาเป็นมิตรแท้และศัตรูแท้ด้วยนั่นคือ ผู้นำควรแสดงตัวอย่างชัดเจนว่า เข้าข้างใครหรือต่อต้านใคร ซึ่งจะมีประโยชน์กว่าการวางตัวเป็นกลางเพราะการวางตัวเป็นกลางจะสร้างศัตรูจากทั้งสองฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน มาคิอาเวลลียกตัวอย่างจากเหตุการณ์จริงทางการเมือง ในกรณีที่มีการทำสงครามระหว่างสองรัฐ ผู้นำรัฐที่สาม สมควรอย่างยิ่งที่จะต้องเปิดเผยตนเองอย่างชัดเจนว่าจะเข้าข้างฝ่ายใด มาคิอาเวลลีกล่าวว่า (Machiavelli, 1997: 62)

> *....เหนือสิ่งอื่นใดทั้งหมด เจ้าผู้ปกครองจะต้องวางแผนที่จะทำให้ตนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงยิ่งใหญ่ และจะต้องมีดุลพินิจที่ดีในการกระทำทุกอย่าง เจ้าผู้ปกครองจะต้องพร้อมเป็นมิตรแท้ หรือศัตรูถาวร กล่าวคือจะต้องมีความจริงใจที่จะชอบหรือชิงชัง โดยปราศจากความลังเลใจใด ๆ*

6. **ผู้นำจะต้องเลือกคนที่เฉลียวฉลาดมาช่วยตน** และไม่ควรไว้วางใจคนซึ่งยกยอปอปั้นเขาให้มาช่วยงาน เพราะคนภายนอกจะสามารถคาดคะเนได้ว่าผู้นำมีสติปัญญาเช่นใด จากบุคคลที่ห้อมล้อมเขา หากบุคคลที่แวดล้อมตัวเขาเป็นคนที่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความซื่อสัตย์สุจริต เราก็พอจะทราบได้ว่าผู้นำเป็นคนมีสติปัญญา เนื่องจากรู้จักใช้คนที่เหมาะสม แต่หากผู้นำเลือกคนที่ไร้สติปัญญา ทำงานไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพมาช่วยงานตน ภาพลักษณ์ของผู้นำคนนั้นในสายตาของคนภายนอกก็จะไม่เป็นที่น่าพอใจเท่าใดนัก นอกจากนี้เมื่อได้คนดีมีความสามารถมาร่วมงานด้วยแล้ว ผู้นำควรรักษาเขาไว้ให้ดีด้วยการให้เกียรติเขา และทะนุบำรุงเขาให้ดีด้วย

7. **ผู้นำจะต้องหลีกเลี่ยงคนประจบสอพลอ** มาคิอาเวลลีเน้นว่า ประเด็นนี้สำคัญมาก เพราะเป็นเรื่องที่ผู้นำหลีกเลี่ยงได้ยาก เนื่องจากเมื่อได้ขึ้นเป็นผู้นำก็เป็นเรื่องธรรมดาที่จะมีผู้เข้ามาประจบสอพลอ และเรื่องนี้จะทำให้ผู้นำเกิดความเสื่อมเสียได้ง่ายเพราะไม่ทราบว่าผู้มาประจบสอพลอนั้นพูด

ความจริงหรือความเท็จ ถ้าเป็นเช่นนั้นมีวิธีใดที่จะจัดการกับเรื่องการประจบสอพลอของคน หากเป็นสิ่งที่มิอาจหลีกเลี่ยงได้ ในทรรศนะของมาคิอาเวลลี วิธีที่ดีที่สุดคือ ผู้นำควรรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงภูมิปัญญา ซึ่งเขาให้ความไว้วางใจ ซึ่งคนเหล่านี้จะเป็นผู้ที่พูดความจริงให้ผู้นำฟังได้ (Machiavelli, 1997: 85-87) ทั้งนี้ผู้นำจะต้องพร้อมรับฟังความเป็นจริง แม้ว่าบางครั้งความเป็นจริงจะเป็นเรื่องที่ไม่น่าพอใจมากนักก็ตาม หลังจากฟังข้อเท็จจริงแล้ว ผู้นำจึงจะตัดสินใจด้วยตนเอง และจะต้องแน่วแน่ในการตัดสินใจของตน

8. **ผู้นำไม่ควรปล่อยชีวิตให้ลอยล่องไปตามโชคชะตา** แต่ควรกระตือรือร้นอยู่เสมอในการดำเนินชีวิต และการปฏิบัติงานในตำแหน่งหน้าที่ผู้นำของตน นอกจากนี้ มาคิอาเวลลีได้กล่าวถึงว่ามี 2 วิธีที่ผู้นำควรใช้เพื่อดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายในการดำเนินงานที่ได้กำหนดไว้ วิธีแรกคือ การดำเนินงานด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง บรรลุเป้าหมายอย่างช้า ๆ แต่ดูแลให้ทุกอย่างดำเนินไปด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย และวิธีที่สองคือ การดำเนินงานด้วยความหุนหันพลันแล่น ใช้ความรวดเร็วกว่าวิธีแรก แต่อาจจะไม่รอบคอบ และบางครั้งอาจจะใช้ความรุนแรงมากกว่าวิธีแรก ในทรรศนะของมาคิอาเวลลีสนับสนุนให้ใช้การดำเนินการวิธีที่สองมากกว่าวิธีแรก เพราะเขาเห็นว่า การดำเนินการด้วยความระมัดระวัง รอบคอบนั้นมีส่วนดีหลายประการก็จริง แต่ทำให้งานล่าช้าซึ่งจะทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จได้ยาก หรืออาจจะไม่ประสบความสำเร็จเลย เพราะต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมมากจนเกินไป และระมัดระวังมากจนเกินไป จนทำให้การตัดสินใจล่าช้ากว่าที่ควรจะเป็นและไม่ประสบความสำเร็จในที่สุด

หนังสือเรื่อง*เจ้าผู้ปกครอง*ของมาคิอาเวลลีจึงมีความโดดเด่นแตกต่างจากหนังสือปรัชญาการเมืองเล่มอื่น ๆ ในการสร้างและบริหารอาณาจักรหรือประเทศ เพราะว่ามาคิอาเวลลี มิได้กล่าวถึงอุดมคติในความเป็นผู้นำว่าควรจะเป็นอย่างไร แต่อธิบายโดยยกตัวอย่างให้เห็นชัดเจนตามสภาพความเป็นจริงว่า เจ้าผู้ปกครองจะได้มาซึ่งอำนาจ และรักษาอำนาจนั้นไว้ได้อย่างไร มาคิอาเวลลียกตัวอย่างจากการสังเกตเป็นการส่วนตัวในการที่เขาได้เดินทางไปปฏิบัติงานการทูตของเขาในที่ต่าง ๆ และจากการอ่านหนังสือหรือเอกสารต่าง ๆ มากมาย ประเด็นคำถามสำคัญที่สุดซึ่งมีผู้ถามมาคิอาเวลลีก็คือ ผู้นำการเมืองที่จะประสบความสำเร็จในการปกครองควรมีคุณสมบัติดีหรือไม่ดี มาคิอเวลลีตอบไว้ชัดเจนว่า ผู้นำหรือผู้ปกครองบางครั้งต้องเลือกการกระทำที่ผิดจริยธรรม เพื่อรักษาอำนาจของตนเองไว้ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ปรัชญาการเมืองในทรรศนะของมาคิอาเวลลีจึงมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เพราะมิใช่เป็นการอธิบายว่า ผู้นำจะเข้าควบคุมดินแดนของคนอื่นอย่างไร และจะปกครองอย่างไร แต่เพราะให้คำแนะนำว่า ผู้นำที่ประสบความสำเร็จอาจจะมิใช่ผู้นำที่ดี เนื่องจากมาคิอเวลลีแนะนำว่าผู้นำการเมืองที่ประสบความสำเร็จจะต้องไม่สนใจหลักศีลธรรม จริยธรรมใด ๆ ทั้งนี้มาคิอาเวลลีกล่าวว่า (Machiavelli, 1997: 57)

เพราะว่า คนซึ่งอาจจะต้องการแสดงความดี ในทุก ๆ เรื่องที่สำคัญ จะประสบกับหายนะ เพราะต้องอยู่ร่วมกับคนไม่ดี ด้วยเหตุนี้จึงเป็นการจำเป็นที่เจ้าผู้ปกครอง ซึ่งต้องการรักษาอำนาจไว้ให้ได้นาน จะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นคนไม่ดีได้อย่างไร และจะใช้ประโยชน์จากการเป็นคนไม่ดีนี้ได้อย่างไร

โธมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1679)

โธมัส ฮอบส์ เป็นนักปรัชญาชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ 17 จากหนังสือชื่อ รัฐาธิปัตย์ (Leviathan) ซึ่งมีชื่อเสียงที่ฮอบส์ได้เสนอความคิด**ทฤษฎีสัญญาประชาคม (A Social Contract Theory of the State)** โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน

ฮอบส์เริ่มต้นโดยอธิบายว่า ในสภาวะธรรมชาตินั้น มนุษย์อยู่กันโดยปราศจากผู้ปกครอง และตกอยู่ในอันตรายจากการแข่งขันกัน ทั้งนี้เพื่อเกียรติยศ ศักดิ์ศรี ชื่อเสียง ความหรูหราซึ่งมนุษย์ส่วนใหญ่ปรารถนาและพยายามขวนขวายให้ได้มา การแข่งขันกันนี้ไม่มีขีดจำกัด เนื่องจากว่าการได้มาซึ่งสิ่งเหล่านี้ของคนหนึ่งเป็นการสูญเสียของอีกคนหนึ่ง การแข่งขันที่ไม่มีจุดสิ้นสุดนี้เอง ทำให้มนุษย์ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนเองต้องการ และก่อให้เกิดสภาวะสงครามขึ้นในหมู่มวลมนุษย์

ถึงแม้ว่าในสภาวะธรรมชาติเช่นนี้ มนุษย์มีสิทธิที่จะใช้มาตรการใดก็ตามที่จำเป็นในการป้องกันตัวเอง ทว่ามนุษย์จำต้องยอมรับกฎธรรมชาติอันเนื่องมาจากความมีเหตุผลของตน มนุษย์ตระหนักดีว่า หากยังคงเข่นฆ่าประหัตประหารกันไปเรื่อย ๆ เช่นนี้ก็จะมีแต่สภาวะที่ไม่น่าพึงปรารถนาเกิดขึ้น มีแต่การเข่นฆ่าประหัตประหารชีวิตกันและกัน เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมย่อมเกิดความระส่ำระสาย เกิดสภาวะสงคราม ความอ้างว้างโดดเดี่ยว ความไม่เป็นสุข เมื่อสังคมไม่สงบสุข มนุษย์แต่ละคนก็ไม่สามารถดำรงอยู่อย่างสงบสุขได้เลย ดังนี้เพื่อที่จะรักษาความสงบสุขไว้ให้ได้ มนุษย์จะต้องมาอยู่รวมกันเป็นสังคม และจำกัดความพอใจในเสรีภาพของตนให้เท่ากับที่ผู้อื่นพอใจ (Gingell and others, 2000: 45-46) ซึ่งหมายความว่าเมื่อมาอยู่รวมกันเป็นสังคมคนหมู่มาก มนุษย์ย่อมไม่อาจทำทุกอย่างที่ตนเองต้องการได้ตามอำเภอใจของตนอีกต่อไป

ดังนั้น เพื่อความสงบสุขของชีวิตของตนตามที่มนุษย์ต้องการ มนุษย์จึงรวมกันเป็นสังคมแล้วตั้งกฎข้อบังคับขึ้น เพื่อจำกัดสิทธิของคนแต่ละคนในสังคม **มนุษย์ยอมสละประโยชน์ส่วนน้อยเพื่อรักษาประโยชน์ส่วนใหญ่**ของตนไว้ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มนุษย์ต้องเห็นแก่ตัวให้น้อยลง เพื่อจะให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และที่มนุษย์ทำเช่นนี้ก็เพราะมนุษย์ตระหนักแล้วว่า ไม่มีวิธีใดอีกแล้วที่จะทำให้มนุษย์อยู่รอดได้อย่างเป็นสุขในสังคม นอกจากการอยู่ร่วมกับผู้อื่นเท่านั้น มนุษย์จึงเข้ามาอยู่รวมกันเป็นสังคม ซึ่งเรียกว่า**เครือรัฐ (commonwealth)** และตกลงทำสัญญา

ร่วมกันเรียกว่า **สัญญาสังคม (social contract)** โดยมนุษย์ยอมสละสิทธิตามธรรมชาติทุกประการของตนให้แก่บุคคลที่สาม ซึ่งในที่นี้เรียกว่า **องค์อธิปัตย์ (The Sovereign)** หรือจ้าวสมุทร ดังที่ฮอบส์ได้กล่าวไว้ในหนังสือ**จ้าวสมุทร** *Leviathan* ว่า (Hobbes, Chapter XVII, อ้างโดย Gingell and others, 2000: 50-51)

> *โดยการที่ทุกคนในเครือรัฐได้มอบอำนาจให้บุคคลนี้ (องค์อธิปัตย์: ผู้วิจัย) เขาจึงใช้อำนาจและความเข้มแข็งที่คนทั้งหลายมอบให้เขา ในการดำเนินการสนองเจตนารมณ์ของทุกคน เพื่อให้ทุกคนได้รับสันติภาพภายในสังคม และความช่วยเหลือร่วมกันในการต่อต้านข้าศึกศัตรูจากภายนอก และดังนั้นแก่นแท้ของความเป็นเครือรัฐจึงมีอยู่ในตัวของบุคคลผู้นี้ ซึ่งหากจะอธิบายก็คือ การกระทำของบุคคลผู้นี้ แม้เป็นบุคคลคนเดียวเท่านั้น หากแต่กระทำการแทนบุคคลจำนวนมาก ตามข้อตกลงที่ได้กระทำร่วมกันระหว่างเขากับคนทั้งหลายเหล่านั้น ท้ายที่สุด เขาจึงใช้ความเข้มแข็งและวิธีการของคนเหล่านั้น ตามที่เขาเห็นเหมาะสม เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและการป้องกันร่วมกัน*

ด้วยเหตุนี้ เมื่อมนุษย์ตั้งใจแล้วว่าจะรักษาไว้ซึ่งสันติภาพ และความสงบสุขในสังคมไว้ให้ได้ โดยยอมสละสิทธิตามธรรมชาติของตนไปแล้วนั้น ยังไม่พอ ยังจะต้องมีกติกาของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคม ตลอดจนกฎเกณฑ์ในสังคมเพื่อให้มนุษย์ถือปฏิบัติ มีอำนาจบังคับ และมีผู้ใช้อำนาจบังคับ ทั้งนี้เพราะมนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความดื้อดึงที่จะกระทำการต่าง ๆ ด้วยอารมณ์ เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง จึงจะต้องมีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย หรือกติกาเหล่านั้น อำนาจนี้เรียกว่า **"อำนาจทางการเมือง"** สำหรับใช้บังคับให้มนุษย์ต้องรักษาคำมั่นสัญญาของตนเอง (Kaufmann, 1968: 106-108) การปกครองในลักษณะนี้เรียกว่า **"ราชาธิปไตย" (authoritarianiam)** ซึ่งเน้นอำนาจนิยม โดยประชาชนมอบอำนาจทางการปกครองให้แก่องค์อธิปัตย์ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจเด็ดขาดที่จะใช้อำนาจนี้ไปในทางใดก็ได้ซึ่งพระองค์ทรงพิจารณาว่าเหมาะสม

ฮอบส์ยืนยันว่า การปกครองระบอบนี้มีประสิทธิภาพดีกว่าระบอบอื่น ๆ ตามเหตุผลดังต่อไปนี้

1. ถ้าคณะบุคคลปกครองประเทศ ก็จะเกิดสภาวะไร้จริยธรรมขึ้นอีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือเกิดความขัดแย้ง แก่งแย่งแข่งขันกันขึ้นระหว่างบุคคลในขณะนั้น ต่างคนต่างแย่งอำนาจกัน เพื่อจะใช้อำนาจนั้นแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ผลก็คือ เกิดความแตกแยก เกิดการทะเลาะวิวาทแย่งชิงผลประโยชน์ ความสงบสุขจะเกิดขึ้นไม่ได้ มีแต่การแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น ทำร้ายกัน กล่าว

อีกนัยหนึ่ง สภาวะเดิมที่ไร้จริยธรรมก่อนการรวมกันเป็นเครือรัฐจะกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งฮอบส์กล่าวว่า ลักษณะเช่นนี้จะไม่เกิดขึ้นในการปกครองโดยคนคนเดียว

2. ระบอบการเมืองที่มีผู้ปกครองเพียงคนเดียวย่อมเป็นผลดีในการรักษาความลับของประเทศหรือนโยบายของรัฐไว้ได้ ความขัดแย้งในคนหมู่มากทำให้ความลับของประเทศรั่วไหลเพราะต่างคนต่างมุ่งโจมตี ทำลายล้างซึ่งกันและกัน

3. พระราชวินิจฉัยเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองขององค์อธิปัตย์ในระบอบนี้ อาจมีความผิดพลาดได้ในฐานะที่พระองค์เป็นปุถุชนคนหนึ่ง อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจของคนหมู่มาก ก็มีโอกาสผิดพลาดได้มากเช่นกัน และในขณะเดียวกัน การตัดสินใจซึ่งกระทำโดยคนคนเดียวน่าจะคล่องตัวและรวดเร็วในการบริหารงานมากกว่าการตัดสินใจของคนหลายคน

4. การปกครองโดยคนคนเดียวย่อมมีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัวน้อยกว่าการปกครองโดยคณะบุคคลเมื่อเทียบกัน เนื่องจากความมั่งคั่งสมบูรณ์ของพระมหากษัตริย์คือ ความมั่งคั่งสมบูรณ์ของประเทศชาติเช่นกัน (สมบัติ จันทรวงศ์, 25209: 31-32)

นอกจากนี้มีประเด็นจริยธรรมบางประการที่น่าสนใจซึ่งฮอบส์ได้เสนอไว้ในข้อเขียนของเขาเรื่อง ***The Leviathan*** ด้วย กล่าวคือ ทั้งองค์อธิปัตย์ และประชาชน ต่างก็มีหน้าที่และความรับผิดชอบทางจริยธรรมต่อกัน

สำหรับองค์อธิปัตย์นั้น พระองค์มีหน้าที่ที่จะต้องคุ้มครองประชาชนให้มีความปลอดภัย และสันติสุข ซึ่งฮอบส์ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์อธิปัตย์ในประเด็นนี้ไว้ 7 ประการดังต่อไปนี้ **ประการแรก** องค์อธิปัตย์มีพันธะที่จะต้องรักษาไว้ซึ่งสถานภาพเดิมของประเทศ **ประการที่สอง** จะต้องต่อต้านผู้สร้างความปั่นป่วนทางการเมืองทั้งหลาย **ประการที่สาม** จะต้องเคารพรัฐบาลที่ได้รับการจัดตั้งแล้ว **ประการที่สี่** จะต้องให้การศึกษาแก่ประชาชน **ประการที่ห้า** จะต้องให้ความสำคัญกับการปลูกฝังระเบียบวินัยในบ้านของประชาชน **ประการที่หก** จะต้องสั่งสอนประชาชนให้เคารพกฎหมายและคำสั่ง ละเว้นจากความรุนแรง การแก้แค้นส่วนตัว การหมิ่นเกียรติผู้อื่นตลอดจนการละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่น และ**ประการที่เจ็ด** การมีทัศนคติที่ถูกต้องจะนำมาซึ่งพฤติกรรมที่ถูกต้อง

ด้วยเหตุนี้ ฮอบส์จึงมีศรัทธาในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่จะให้การศึกษาและการฝึกอบรมแก่ประชาชน (Sommerville, 1992: 89-91)

สำหรับประชาชนนั้น มีหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมเช่นเดียวกัน ดังต่อไปนี้ **ประการแรก** หน้าที่ทางจริยธรรม ประชาชนมีหน้าที่ทางจริยธรรมที่จะต้องปฏิบัติตามความประสงค์ขององค์อธิปัตย์ ซึ่งความประสงค์ดังกล่าวมิได้มีรากฐานมาจากประโยชน์ส่วนตัวขององค์อธิปัตย์ หน้าที่ทางจริยธรรมประการนี้เกิดจากความเคารพในอำนาจขององค์อธิปัตย์ ซึ่งก็มีรากฐานมาจากการที่ประชาชนให้ความยินยอมพร้อมใจที่จะให้องค์อธิปัตย์เป็นผู้ปกครองของเขานั่นเอง **ประการที่สอง** หน้าที่ทางกายภาพ ซึ่งเป็นผลมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า องค์อธิปัตย์นั้นเป็นผู้แทนของอำนาจ ซึ่งบังคับให้ปัจเจกชน

ต้องเชื่อฟังผู้ปกครอง หรือมิฉะนั้นก็จะต้องเผชิญกับผลที่ตามมาของการไม่เชื่อฟัง และ**ประการที่สาม** หน้าที่ทางเหตุผล ซึ่งมีรากฐานมาจากผลประโยชน์ของประชาชนเอง เนื่องจากปัจเจกชนต้องการความสงบเรียบร้อยในสังคม หน้าที่แต่ละประการเหล่านี้จึงเป็นแรงผลักดันที่ทำให้ประชาชนเคารพเชื่อฟังกฎระเบียบของเครือรัฐ และในขณะเดียวกันหน้าที่แต่ละประการก็มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการรักษาไว้ซึ่งความเป็นระเบียบเรียบร้อยในเครือรัฐเช่นกัน (Oakeshott, 1975: 66-67)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ทั้งผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครองต่างมีหน้าที่ และความรับผิดชอบทางจริยธรรมต่อกัน ผู้ปกครองจะต้องดูแลปกปักรักษาความมั่นคงทางอธิปไตยของเครือรัฐไว้ให้ได้ และจะต้องดูแลให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม มิให้ผู้ใดล่วงละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น ตลอดจนกดขี่ข่มเหงทำร้ายซึ่งกันและกัน ในขณะเดียวกันผู้ถูกปกครองหรือประชาชนมีหน้าที่และความรับผิดชอบทางจริยธรรมที่จะต้องให้ความเคารพในอำนาจขององค์อธิปัตย์ซึ่งตนยินยอมพร้อมใจเลือกให้ขึ้นดำรงตำแหน่งผู้ปกครองของตน ตลอดจนดำรงตนอยู่ในกรอบแห่งจริยธรรมที่วิญญูชนพึงมีในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

จอห์น ล็อค (John Locke, 1632-1704)

ในขณะที่โธมัส ฮอบส์เสนอแนวทางการปกครองแบบราชาธิปไตย นักปรัชญารุ่นหลังของเขาคือจอห์น ล็อค มุ่งเน้นการปกครองแบบ**เสรีนิยมประชาธิปไตย (liberal democracy)** โดยเน้นเสรีภาพแห่งปวงชนเป็นสำคัญแม้ว่านักปรัชญาทั้งสองท่านนี้อยู่ในกลุ่มสัญญาประชาคมเช่นเดียวกันก็ตามหลักปรัชญาการเมืองของล็อคมีอิทธิพลอย่างมากต่อความคิดทางการเมืองแบบอเมริกันจนอาจกล่าวได้ว่าไม่มีนักคิดทางการเมืองคนใดมีอิทธิพลต่อความคิดและทฤษฎีทางการเมืองของสองประเทศ (อังกฤษและสหรัฐอเมริกา) และสองทวีป (ยุโรปและอเมริกา) เทียบเท่ากับจอห์นล็อค เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาผู้ชี้นำทางจิตวิญญาณของยุคแห่งความรู้แจ้งเห็นจริง (The Enlightenment) ในศตวรรษที่ 18 ซึ่งเน้นเหตุผลและความนิยมในตัวของปัจเจกบุคคลมากกว่าขนบธรรมเนียมประเพณี และยังได้รับยกย่องว่าเป็น **“สถาปนิกผู้ออกแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย” (Architect of Democracy)** อีกด้วย เนื่องจากหลักปรัชญาการเมืองของล็อคมีอิทธิพลโดยตรงต่อความคิดทางการเมืองของชาวอเมริกัน จนนำไปสู่การปฏิวัติอเมริกัน (The American Revolution) การร่างคำประกาศอิสรภาพของประเทศสหรัฐอเมริกาโดย ตลอดจนถึงการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกาอีกด้วย ในเวลาต่อมาอีกด้วย

มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ

จากหนังสือเรื่อง *Two Treatises of Civil Government* ล็อคกล่าวถึงมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ *(state of nature)* ว่ามีความเป็นอิสระเท่าเทียมกัน ก่อนที่จะมีสังคมการเมือง และมีการปกครอง มนุษย์อยู่ในสภาวะธรรมชาติมาก่อน สภาวะธรรมชาตินี้มิได้มีลักษณะหดหู่ และเลวร้ายเหมือน ดังที่ฮอบส์ได้กล่าวไว้ และมิได้หมายถึงการที่มนุษย์มีเสรีภาพเกินขอบเขตเพราะถึงแม้ว่าปัจเจกชนเป็นอิสระจากผู้นำ

แต่มนุษย์ต้องถูกควบคุมโดยกฎธรรมชาติด้วย กฎธรรมชาตินี้แสดงออกโดยความมีเหตุผล (reason) ของมนุษย์ จากกฎธรรมชาตินี้ **มนุษย์มีสิทธิโดยธรรมชาติอันไม่อาจเพิกถอนได้ 3 ประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิในเสรีภาพ** (สมบัติ จันทรวงศ์, 2529: 31-32)

นอกเหนือจากสิทธิตามธรรมชาตินี้แล้ว มนุษย์มีหน้าที่ตามธรรมชาติที่จะต้องกระทำด้วย สำหรับล็อคแล้ว เสรีภาพมิใช่การที่จะกระทำอะไรก็ได้ที่มนุษย์เลือกที่จะกระทำ แต่จะต้องกระทำภายในขอบเขตของกฎธรรมชาติ เสรีภาพในทัศนะของล็อคจึงมีนัยของความเป็นระเบียบเรียบร้อย และจะเป็นไปได้เพียงภายในกรอบของกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้โดยมีกฎหมายช่วยกำหนดกรอบมิให้ปัจเจกชนตกอยู่ภายใต้เจตนารมณ์ตามอำเภอใจของผู้อื่น

สังคมการเมือง

อย่างไรก็ตามในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้น เนื่อง จากว่าเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก ย่อมจะต้องมีผู้กระทำตามอำเภอใจของตน มีการล่วงละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น มีการกดขี่เบียดเบียนกัน แย่งชิงทรัพย์สินของกันและกัน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเป็นการจำเป็นที่มนุษย์จะต้องออกจากสภาพอันไม่พึงประสงค์ และสร้างสังคมใหม่ขึ้นมา ล็อคเรียกสังคมดังกล่าวว่า “สังคมการเมือง” (civil society) ที่ซึ่งมนุษย์สามารถใช้สิทธิของตนเองได้อย่างเต็มที่ ได้แก่ สิทธิในชีวิต สิทธิในทรัพย์สิน และสิทธิที่จะมีเสรีภาพได้อย่างเต็มที่ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2529: 32-33) ในสังคมการเมืองนี้มนุษย์มารวมตัวกัน เพื่อสถาปนาสังคมการเมือง และสถาบันการเมืองขึ้น ทั้งนี้โดยคนส่วนใหญ่มอบเสรีภาพตามธรรมชาติให้แก่บุคคลที่พวกเขาเห็นเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองพวกเขา โดยการกระทำสัญญาประชาคมระหว่างผู้ปกครอง และผู้ถูกปกครอง ดังปรากฏในตอนหนึ่งของ Two Treatises of Civil Government ต่อไปนี้ (Locke, 1960: 376)

> *และด้วยเหตุนี้มนุษย์ทุกคน โดยความเห็นชอบร่วมกับคนอื่น ๆ จึงดำเนินการทางการเมืองภายใต้รัฐบาลเดียว และดังนั้นจึงมีภาระหน้าที่ต่อทุกคนในสังคมนั้นที่จะยอมศิโรราบต่อเจตจำนงอันแน่วแน่ของคนส่วนใหญ่ และรวมอยู่ในกลุ่มเดียวกับคนเหล่านั้น มิฉะนั้นแล้วสัญญานี้ ซึ่งเขาและคนอื่น ๆ รวมตัวกันเป็นสังคมหนึ่งเดียว คงจะไร้ความหมาย และหากปราศจากสัญญาแล้วไซร้ มนุษย์คงจะเป็นอิสระ ปราศจากพันธะผูกพันใด ๆ ดังที่เขาเคยเป็นมาก่อนในสภาวะแห่งธรรมชาติ*

หลักปรัชญาของล็อคนี้เรียกว่า **“เสรีนิยมประชาธิปไตย”** ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โดยในสังคมการเมืองของระบอบประชาธิปไตย มนุษย์เรียกร้องให้มีการจัดตั้งสถาบัน 3 ฝ่าย ได้แก่ สถาบันนิติ

บัญญัติ มีอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมาย เพื่อให้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ สถาบันบริหาร มีอำนาจหน้าที่ในการนำกฎหมายที่ตราแล้วออกมาใช้บังคับเพื่อให้เกิดความสงบสุข ความกินดีอยู่ดี ความเจริญก้าวหน้า ตลอดจนความเป็นธรรมในสังคม และสถาบันตุลาการมีอำนาจหน้าที่ในการพิทักษ์รักษากฎหมายให้ศักดิ์สิทธิ์เพื่อทรงไว้ซึ่งความเป็นธรรมในสังคม

ผู้นำการเมืองต้องมีจริยธรรม

สัญญาประชาคมในส่วนของผู้นำการเมืองนั้นเกิดจากความยินยอมพร้อมใจของคนส่วนใหญ่ในสังคม ที่จะมอบอำนาจให้ผู้นำการเมืองทำหน้าที่ดูแลความปลอดภัยของประชาชน และลงโทษผู้กระทำผิด ทั้งนี้โดยรัฐบาลมีหน้าที่สำคัญ 2 ประการคือ **ประการที่หนึ่ง** ทำหน้าที่ผู้พิพากษาตัดสินความเมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้น และ**ประการที่สอง** ให้ความคุ้มครองสมาชิกของสังคมไม่ว่าทางด้าน ชีวิต หรือทรัพย์สินผู้ปกครอง หรือรัฐอยู่ในฐานะคู่สัญญา มีพันธะภายใต้ข้อผูกพันของสัญญาเช่น เดียวกับประชาชนทั้งมวล ดังนั้น ถ้าผู้ปกครองละเมิดสัญญา ประชาชนมีสิทธิ์ที่จะถอดถอนรัฐบาลได้

ด้วยเหตุนี้ สังคมการเมืองจึงได้รับการจัดตั้งขึ้น เพื่อคุ้มครองและรักษาเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ดีมนุษย์ในสภาวะธรรมชาตินั้นมีเสรีภาพและความเสมอภาคก็จริงอยู่ แต่อาจจะไร้ซึ่งสันติสุขเนื่อง จากในสังคมยังมีคนทุจริตและชั่วร้าย สภาวะธรรมชาติจึงมีความต้องการสำคัญ 3 ประการดังนี้ **ประการที่หนึ่ง** ความต้องการด้านกฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย **ประการที่สอง** ความต้องการการตีความกฎหมาย และ**ประการที่สาม** ความต้องการอำนาจบริหาร เพื่อให้ได้มาซึ่งการตัดสินใจที่เที่ยงธรรม ล็อคพยายามบอกเราถึงความหมายและความสำคัญของอำนาจบังคับบัญชาว่า มนุษย์มารวมกันเพื่อยืนยันการปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ เพื่อรับประกันความเป็นไปได้ที่มากขึ้นว่า ในการบังคับใช้กฎหมายและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ กับประชาชนธรรมดาสามัญนั้นจะไม่มีความลำเอียงใดๆ เกิดขึ้น และเพราะฉะนั้นจึงมีความเป็นไปได้ที่ว่าสังคมจะมีความสงบสุขมากยิ่งขึ้น (Locke, 1960: 372)

จริยธรรมของผู้นำการเมือง

สำหรับประเด็นจริยธรรมของผู้นำการเมืองหรือผู้ปกครองนั้น ล็อคได้กล่าวถึงโดยตรง หากแต่กล่าวในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำการเมืองหรือผู้ปกครองกับประชาชนกล่าวคือ ตามพันธะผูกพันในสัญญาประชาคมนั้น ประชาชนมีหน้าที่จะต้องเชื่อฟังรัฐบาล ซึ่งการที่ประชาชนจะเชื่อฟังรัฐบาลนั้นก็ต้องขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่า อำนาจสาธารณะถูกใช้ไปเพื่อ *"สันติภาพ ความปลอดภัยและประโยชน์ของสาธารณชน"* ยิ่งไปกว่านั้นปัจเจกชนจะไม่ยอมมอบอำนาจใด ๆ ให้รัฐบาลมากเกินกว่าอำนาจที่พวกเขามีในสภาวะธรรมชาติ ซึ่งหมายความว่า **ผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องไม่ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงประชาชนตามอำเภอใจ** ปัจเจกชนในทรรศนะของล็อคเชื่อฟังรัฐบาลโดยมีเงื่อนไขอันสมควร กล่าวอีกนัยหนึ่งมีความยินยอมพร้อมใจกันระหว่างผู้นำกับประชาชนอย่างมีเหตุผลสมควรซึ่งยืนยันว่าความเชื่อฟังที่ประชาชนมีต่อรัฐบาล มีจุดประสงค์ที่จะรักษาและส่งเสริมชีวิต เสรีภาพ ตลอดจน

ทรัพย์สมบัติของประชาชน นอกจากนี้ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า หากผู้ปกครองไม่ปฏิบัติตามพันธะสัญญาที่ได้ให้ไว้กับประชาชน พันธะสัญญานั้นเป็นอันสิ้นสุดลง

ล็อคยืนยันด้วยว่า ประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงผู้นำ ตลอดจนรัฐบาลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายใน 5 กรณีดังต่อไปนี้ (Locke, 1960: 454-459)

1. เมื่อผู้นำใช้อำนาจตามอำเภอใจของตนแทนที่จะใช้กฎหมาย
2. เมื่อผู้นำขัดขวางสภานิติบัญญัติมิให้ประชุมกันตามเวลาที่กำหนดไว้ หรือขัดขวางการปฏิบัติอย่างเป็นอิสระของสภา
3. เมื่อผู้นำใช้อำนาจตามอำเภอใจในการเปลี่ยนแปลงการเลือกตั้ง หรือวิธีการเลือกตั้ง โดยไม่ได้รับความยินยอมจากประชาชน และเป็นการดำเนินการในทางตรงกันข้ามกับผลประโยชน์ของประชาชน
4. การที่ผู้นำหรือสภานิติบัญญัติยินยอมให้ต่างชาติเข้ามารุกรานประเทศของตน
5. การที่ผู้นำซึ่งเป็นบุคคลที่มีอำนาจสูงสุดทางการบริหารปฏิบัติการโดยละเลยกฎหมายซึ่งได้ประกาศใช้แล้ว

จะเห็นได้ว่า ความประพฤติของผู้นำใน 5 กรณี ดังที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นการประพฤติที่ขาดจริยธรรมทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นการใช้อำนาจตามอำเภอใจ การขัดขวางการดำเนินงานของสภานิติบัญญัติ การพยายามขัดขวาง หรือเปลี่ยนแปลงการเลือกตั้งไปในทิศทางที่ผู้นำต้องการ ตลอดจนการยินยอมให้ต่างชาติเข้ามารุกรานอธิปไตยของประเทศบ้านเกิดเมืองนอนของตน

ด้วยเหตุนี้ จึงสรุปได้ว่า ผู้นำในทรรศนะของล็อคจะต้องปกครองประชาชนด้วยจริยธรรม ผู้นำไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจได้ และถ้าเมื่อใดที่ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำกดขี่ข่มเหงประชาชน เป็นการขัดต่อกติกาสัญญาประชาคมที่มีต่อกันระหว่างผู้นำกับประชาชน เมื่อนั้นประชาชนมีสิทธิ์ต่อต้านรัฐบาลได้ เราจึงกล่าวได้ว่า ปรัชญาของล็อคเน้นประเด็นสำคัญ 2 ประการคือ **ประการแรก** ล็อคเน้นเรื่องจริยธรรมของผู้นำว่า มีความสำคัญมากเนื่องจากผู้นำที่มีจริยธรรมจะนำพาความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศของตน และในทางตรงกันข้าม หากผู้นำปราศจากจริยธรรม สงครามและความไม่สงบจะเกิดขึ้นในสังคมนั้นๆ อย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดังที่เราได้รับทราบเหตุการณ์ความไม่สงบในประเทศต่างๆ ทั่วโลกอันมีสาเหตุมาจากการที่ผู้นำใช้อำนาจไม่เป็นธรรมกับประชาชนของตน **ประการที่สอง** ปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตยเน้นการที่มนุษย์มีความเคารพในความเป็นมนุษย์ของกันและกันโดย เริ่มต้นจากการให้เกิดความสำนึกในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของทุก ๆ คน การเคารพให้เกียรติกันและกัน ตลอดจนการปฏิบัติต่อกันและกันอย่างมีจริยธรรม ซึ่งแนวความคิดเหล่านี้ได้ขยายไปยังมนุษย์ทุกรูปทุกนามโดยไม่คำนึงถึงชาติกำเนิด ทรัพย์สมบัติ หรือชั้นวรรณะ ทั้งนี้บนรากฐานแห่งความเท่าเทียมกัน

ฌ็อง จาคส์ รุสโซ (Jean-Jacques Rousseau, 1712-1778)

นักปรัชญาชาวฝรั่งเศสในกลุ่มสัญญาประชาคมที่มีชื่อเสียงผู้นี้มีอิทธิพลอย่างมาก ในการก่อตั้งสถาบันการเมืองในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวความคิดด้านปรัชญาการเมืองของรุสโซ ซึ่งได้รับการกล่าวขานว่า มีความรุนแรงเป็นอย่างยิ่ง ได้นำไปสู่การปฏิวัติฝรั่งเศส (The French Revolution) ในค.ศ. 1789 โค่นล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในประเทศฝรั่งเศส พระเจ้าหลุยส์ที่ 16 (Louis XVI) และพระนางมารี อองตัวแน็ต (Marie Antoinette) ถูกประหารชีวิตโดยกลุ่มปฏิวัติหัวรุนแรง

มนุษย์ในสภาวะธรรมชาติ

เช่นเดียวกับฮอบส์ และล็อค รุสโซกล่าวถึงมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติว่า ถูกชี้นำโดยสัญชาตญาณมิใช่เหตุผล มนุษย์มีชีวิตอยู่ตามลำพังอย่างป่าเถื่อน ซึ่งอาจจะมีความสุข แต่ทว่าก็เป็นไปตามสัญชาตญาณ ด้วยเหตุนี้มนุษย์จึงไม่จำเป็นต้องก้าวร้าว ดังที่ฮอบส์ได้แสดงทรรศนะไว้ มนุษย์มีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย และพึ่งตนเองได้ อย่างไรก็ดี สังคมในสภาวะธรรมชาติได้กลายเป็นสังคมการเมืองสมัยใหม่เมื่อมีประชากรมากขึ้น มีการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และศิลปะ และมีสถาบันทรัพย์สินส่วนบุคคล ผู้คนเริ่มมีความเห็นแก่ตัว และละโมบโลภมาก คอยคิดทำลายซึ่งกันและกัน ความไม่เสมอภาคในระหว่างผู้คนทำให้เกิดความเกลียดชัง และความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน สภาวะสงครามและความรู้สึกหวาดกลัว ไม่ปลอดภัยจึงเกิดขึ้น (Gingell, 2000: 137)

มนุษย์กับสัญญาประชาคม

มนุษย์จะทำอย่างไรเพื่อหลีกเลี่ยง หรือแก้ไขสถานการณ์อันไม่น่าพึงปรารถนานี้ จะหวนกลับไปสู่สภาวะธรรมชาติอีกหรือไม่ แต่ถึงหวนกลับไปได้ก็คงจะไม่ได้เกิดผลดีแต่ประการใด เพราะมนุษย์จะเสียโอกาสที่จะมีความสมบูรณ์ทางจิตใจ หนทางเดียวที่น่าจะทำได้คือ ก่อตั้งสังคมใหม่ขึ้น ในหนังสือ *Social Contract* ของเขารุสโซพยายามแสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงของมนุษย์นั้นมิใช่จะเป็นไปในทางเลวร้ายเสมอไป ถ้าหากว่าเขาอยู่ในสังคมที่เหมาะสม รุสโซแสดงให้เห็นด้วยว่ามนุษย์สร้างสังคมที่เหมาะสมขึ้นได้อย่างไรเพราะเขาหวังว่า สังคมที่เหมาะสมจะเปลี่ยนแปลงคนป่าเถื่อนให้เป็นคนดีมีจริยธรรมได้ ดังวาทะที่มีชื่อเสียงของเขาที่ว่า (Rousseau, 1958: 3)

> *มนุษย์เกิดมาเป็นเสรี แต่ทุกหนทุกแห่ง เขาถูกพันธนาการ คนเรานั้นคิดว่าตนเองเป็นนายของผู้อื่นยังคงเป็นทาสมากกว่าคนเหล่านั้นด้วยซ้ำ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นอย่างไร ข้าพเจ้าไม่ทราบ อะไรเล่าที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ชอบธรรม ข้าพเจ้าคิดว่าสามารถตอบคำถามนี้ได้*

คำตอบของรุสโซคือ จะต้องมีการจัดทำ **สัญญาประชาคม (Social Contract)** ขึ้น ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดทำสัญญาประชาคมนี้ก็เพื่อที่จะพิสูจน์ความถูกต้องของข้อเท็จจริงที่ว่า *"มนุษย์เกิดมาเป็นเสรี แต่ทุกหนทุกแห่งเขาถูกพันธนาการ"* ดังข้อความที่ยกมาอ้างนั่นเอง ในสัญญาประชาคมแบบรุสโซนั้น สมาชิกแต่ละคนจะต้องสละสิทธิ์และเสรีภาพทั้งหมดของตนให้แก่ประชาคมโดยปราศจากเงื่อนไขใดๆ เนื่องจากในประชาคมการเมืองอันชอบธรรมนั้น ประชาชนมีอำนาจสูงสุดและรัฐบาลมิใช่คู่สัญญาของสัญญาประชาคมดังกล่าว หากแต่เป็นเพียงผู้รับใช้ประชาชนเท่านั้น

สังคมในลักษณะดังกล่าวนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะตอบสนองผลประโยชน์ของคนทั่วไปมากกว่าจะเป็นการตอบสนองประโยชน์ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ เสรีภาพซึ่งมนุษย์ในสภาวะธรรมชาติปรารถนานั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมนุษย์อยู่ในสังคมที่ถูกปกครองโดย **"เจตจำนงทั่วไป" (General Will)**

เจตจำนงทั่วไปนี้เป็นที่มาของกฎหมายทั้งปวง มนุษย์จะเป็นอิสระอย่างแท้จริงถ้าเขาปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งจะเท่ากับเป็นการแก้ไขปัญหาที่ว่ามนุษย์ถูกพันธนาการในทรรศนะของรุสโซ เสรีภาพของมนุษย์หมายถึงเสรีภาพจากการถูกคุกคามโดยคนอื่น จากการที่จะต้องกระทำตามเจตจำนงตามอำเภอใจของคนอื่น และการเชื่อฟังความคิดเห็นในเรื่องเสรีภาพ ถ้ามนุษย์ต้องการเป็นอิสระ มนุษย์จะต้องเชื่อฟังเจตจำนงของตนเองเสียก่อน ซึ่งหมายความว่าเจตจำนงของมนุษย์กับกฎหมายจะต้องสอดคล้องต้องกัน ปัจเจกชนต้องเป็นผู้ร่างกฎหมาย โดยยินยอมเคารพเชื่อฟังกฎหมาย ถ้ากฎหมายนั้นให้เสรีภาพแก่เขาในระดับสูงสุด

รัฐบาลที่เหมาะสม

ดังนั้น การจัดตั้งรัฐที่เหมาะสมตามทรรศนะของรุสโซจะต้องอาศัยหลัก 2 ประการ กล่าวคือ เจตจำนงเสรี และกำลังความสามารถที่จะจัดการให้เป็นไปตามนั้น ทั้งนี้องค์กรนิติบัญญัติจึงจะต้องได้รับการจัดตั้งขึ้น องค์กรดังกล่าวนี้ประกอบด้วยประชาชนทั้งหมด และมีหน้าที่จะต้องสร้างรัฐธรรมนูญ ตลอดจนสถาปนารูปแบบต่าง ๆ ของกฎหมายขึ้น นอกจากนี้ องค์กรนี้จะต้องตั้งรัฐบาลและแสวงหาวิธีการอันเหมาะสมในการเลือกตั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐ (เสน่ห์ จามริก, 2522: 384)

ในทรรศนะของรุสโซ รัฐบาลเป็นองค์กรบริหารและเป็นเจตจำนงทั่งไป รุสโซเชื่อด้วยว่ารัฐบาลทุกรูปแบบไม่เหมาะสมกันทุกประเทศ รัฐบาลจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของประเทศและประชาชน และที่สำคัญอำนาจอธิปัตย์หรืออำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศมิได้อยู่ในมือของรัฐบาล หากแต่อยู่กับประชาชน ประชาชนเป็นผู้ทรงอำนาจ หรือองค์อธิปัตย์ แม้ว่าองค์กรนิติบัญญัติเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และรัฐบาลเป็นตัวแทนขององค์กรนิติบัญญัติก็ตาม แต่กระนั้น รัฐบาลมีหน้าที่เป็นเพียงข้ารับใช้ของประชาชนเท่านั้น ไม่มีสิทธิหรืออำนาจอิสระของตน ประชาชนต่างหากเป็นองค์อธิปัตย์ และหากรัฐบาลปฏิบัติงานโดยไม่ชอบธรรม ปราศจากจริยธรรม ประชาชนอาจถอดถอนรัฐบาลนั้นเสียเมื่อใดก็ได้

ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลรูปแบบใดเล่าเป็นรัฐบาลที่เหมาะสมที่สุดในทรรศนะของรุสโซ รัฐบาลมิได้มีลักษณะเหมือนกันทั้งหมด ถ้าอำนาจบริหารอยู่ในหมู่ประชาชน รัฐบาลนั้นก็เป็นประชาธิปไตย ซึ่งประชาชนจะแบกภาระในการเสียภาษีน้อยที่สุด ถ้าอำนาจบริหารอยู่ในกลุ่มคนเพียงไม่กี่คน รัฐบาลก็เป็นอภิชนาธิปไตย ซึ่งประชาชนจะแบกภาระในการเสียภาษีพอสมควร หากอำนาจบริหารอยู่ในความครอบครองของคนเพียงคนเดียว รัฐบาลนั้นก็เป็นรัฐบาลราชาธิปไตย ซึ่งประชาชนแบกภาระหนักที่สุดในการเสียภาษีอากร ฉะนั้นจึงไม่มีรูปแบบรัฐบาลใดดีกว่าแบบอื่น ต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวด ล้อมหลายอย่างคือ พลเมือง ขนาดของประเทศ และอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ระบอบราชาธิปไตยเหมาะกับประเทศร่ำรวยเท่านั้น เพราะประชาชนต้องรับภาระการเสียภาษีเป็นเงินจำนวนมาก ระบอบอภิชนาธิปไตยเหมาะกับรัฐระดับกลาง ในขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเหมาะกับรัฐที่เล็กและยากจน (วิภาดา กิตติโกวิท, 2550: 134-135)

จริยธรรมของผู้ปกครอง

ในด้านจริยธรรมของผู้ปกครองนั้น รุสโซเน้นความสำคัญของจริยธรรมทางการเมืองไว้เป็นอย่างมาก เนื่องจากเขาไม่สนใจเพียงในเรื่องความสุขของประชาชนในรัฐเท่านั้น รุสโซกล่าวไว้ว่า รัฐเป็นตัวแทนของจุดสูงสุดของการดำรงอยู่ของมนุษย์ เป็นบ่อเกิดของจริยธรรม เสรีภาพ และชุมชน วัตถุประสงค์ของการมีรัฐนั้นมิใช่เพียงเพื่อแก้ไขข้อขัดแย้งเท่านั้น หากแต่เป็นการปลดปล่อยมนุษย์จากความไม่แน่นอน และความหน้าไหว้หลังหลอกของสังคมแบบดั้งเดิม **รัฐจึงเป็นเสมือนผู้ที่ช่วยให้มนุษย์ปลดเปลื้องตนเองจาก "ความทุกข์ทรมาน ความไม่มั่นคงปลอดภัย และความแตกแยกทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในสังคมธรรมดาสามัญทั้งหลาย"** ด้วยเหตุนี้ สำหรับรุสโซแล้วอำนาจอธิปไตยจึงมิใช่เป็นเพียงเรื่องอำนาจที่เกี่ยวกับกฎหมายเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงความดีงามทั้งปวง และแม้แต่เสรีภาพอีกด้วย (Patrick Riley, 2006: 347-348)

ด้วยเหตุนี้ ผู้ปกครองรัฐจึงจะต้องมีจริยธรรม หากผู้ปกครองละเมิดอำนาจอธิปไตย ต้องการรวบอำนาจไว้ในมือของตนเอง ผู้ปกครองจะกลายเป็นทรราช และเมื่อเป็นเช่นนี้ สัญญาทางสังคมก็เท่ากับหมดสิ้นไป ประชาชนสามารถกลับคืนสู่เสรีภาพตามธรรมชาติของตนเองอีกครั้งหนึ่ง และสามารถที่จะชุมนุมกันต่อต้านรัฐบาลได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายในฐานะองค์อธิปัตย์

ประเด็นสำคัญที่สุดในเรื่องจริยธรรมของผู้ปกครองคือเรื่อง ทรัพย์สิน รุสโซมีความเห็นว่าทรัพย์สินเป็นสาเหตุหลักของการฉ้อราษฎร์บังหลวง และความอยุติธรรมของผู้ปกครอง และเนื่องจากสังคมในยุคศตวรรษที่ 18 ยังมิได้เป็นสังคมอุตสาหกรรม รุสโซจึงเสนอความคิดเกี่ยวกับสังคม อุดมคติของเขาว่าทุกคนในสังคมเป็นเจ้าของทรัพย์สินร่วมกัน เพื่อว่าทุกคนจะได้มีความเท่าเทียมกันและความเป็นอิสระ อย่างไรก็ตามประชาชนก็จะต้องเป็นคนดีมีจริยธรรมด้วย ประชาชนจะต้องไม่เห็นแก่ตัว และมีความซื่อสัตย์สุจริต เพราะหากประชาชนไม่สามารถปรองดองระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวมแล้ว สภาวะเดิมก่อนทำสัญญาประชาคมก็จะกลับมา ซึ่งเป็นสภาวะที่ไม่มีผู้ใด

พึงปรารถนา ทรรศนะปรัชญาการเมืองของรุสโซ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับเจตจำนงร่วม นับว่าเป็นทรรศนะที่ใหม่และท้าทายนักปรัชญาการเมืองในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นอย่างมาก กาลเวลาลุล่วงมาถึงศตวรรษปัจจุบัน ทุกสังคมยังคงพยายามที่จะลดความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ของสังคม ซึ่งเป็นประเด็นที่ท้าทายนักปรัชญาการเมืองทุกยุคทุกสมัยมาโดยตลอด รุสโซได้พยายามแก้ไขปัญหาที่ละเอียดอ่อนดังกล่าวนี้ โดยการกล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ภายใต้โครงสร้างทางการเมือง ตลอดจนความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาโดยสมมุติฐานของเขาที่ว่า การขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวทั้งหลายจะนำมาซึ่งผลประโยชน์ร่วมของสังคม นับเป็นความพยายามที่สมควรแก่การยกย่องอย่างแท้จริง

จอห์น สจ๊วต มิลล์ (John Stuart Mill, 1806-1873)

จอห์น สจ๊วต มิลล์ เป็นนักคิดทางการเมืองชาวอังกฤษที่มีอิทธิพลมากที่สุดผู้หนึ่งในศตวรรษที่ 19 เมื่อวัยเยาว์เขาได้รับการศึกษาเป็นส่วนตัวจากบิดาของเขาคือ เจมส์ มิลล์ (James Mill) ซึ่งเป็นนักปรัชญาการเมืองกลุ่มประโยชน์นิยม (Utilitarianism) ที่มีชื่อเสียงผู้หนึ่ง หลักปรัชญาประโยชน์นิยมของมิลล์จึงดำเนินตามบิดาของเขาและเจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) นักปรัชญาประโยชน์นิยมที่มีชื่อเสียงอีกผู้หนึ่ง แต่เขาเน้นแนวทางมนุษย์นิยมคือ ให้ความสำคัญกับมนุษย์มากกว่าบิดาของเขาและเบนแธม กล่าวคือ มิลล์เป็นผู้เสนอแนวความคิดในการแสวงหาความสุขในเชิงคุณภาพมิใช่แต่ในเชิงปริมาณอย่างเดียว ดังเช่นที่นักปรัชญาสำนักประโยชน์นิยมส่วนใหญ่ยึดถือ

หลักปรัชญาประโยชน์นิยม

ในหนังสือของมิลล์เรื่อง *On Liberty* เขาได้เสนอทฤษฎีปรัชญาเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งมีพื้นฐานมาจากหลักการทางปรัชญาที่เรียกว่า ประโยชน์นิยมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น **หลักปรัชญาประโยชน์นิยมยึดถือว่า หลักที่จะตัดสินการกระทำใด การกระทำหนึ่งว่าถูกหรือไม่ถูก ชอบหรือไม่ชอบนั้นขึ้นอยู่ที่ผลที่จะได้** ถ้าเราเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เราจะต้องดูผลของการกระทำเป็นสำคัญ กล่าวคือถ้าผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำหนึ่งดีกว่าผลที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำอื่น เราควรเลือกการกระทำที่ให้ผลดีกว่านั้น ทั้งนี้โดยมีเกณฑ์ตัดสินว่า ถ้าผลของการกระทำนั้นให้ประโยชน์สุขมากกว่าการกระทำอื่นก็ถือว่าดีกว่า (วิทย์ วิศทเวทย์, 2520: 25)

ด้วยเหตุนี้นักปรัชญาสำนักประโยชน์นิยมจึงพิจารณาว่า ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิตมนุษย์ และเป็นเพียงสิ่งเดียวที่มนุษย์ควรแสวงหา ซึ่งมิลล์เป็นผู้เสนอว่า ความสุขในที่นี้ควรเป็นความสุขเชิงคุณภาพ เขาอธิบายไว้ว่า ความสุขหมายถึง ความสมบูรณ์ของธรรมชาติของมนุษย์ และเป็นจุดหมายหลักของชีวิต มิลล์ยืนยันด้วยว่า มนุษย์สามารถแสวงหาความสุขได้ และจะต้องเป็นความสุขทางปัญญาและจริยธรรม ซึ่งเป็นความสุขทางคุณภาพที่มีคุณค่ากว่าความสุขทางปริมาณ

นอกจากนี้ในทรรศนะของกลุ่มประโยชน์นิยม ความสุขของคน ๆ หนึ่ง จะไม่ก่อทุกข์ให้แก่คนอีกคนหนึ่งหรือคนอื่น ๆ หากแต่จะเป็นความสุขของคนทั่ว ๆ ไปอีกด้วย ดังที่มิลล์ได้กล่าวไว้ว่า (Beck, 1979: 74)

> *บรรทัดฐานของปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม ก็คือจะต้องปราศจากความลำเอียงแม้แต่น้อย ในระหว่างความสุขของตนเองกับความสุขของผู้อื่น และกฎเกณฑ์สำคัญของหลักจริยธรรมของประโยชน์นิยมก็คือ "จงกระทำอย่างที่ท่านอยากให้ผู้อื่นกระทำต่อท่าน และจงรักเพื่อนบ้าน ประดุจตัวของท่านเอง" เหล่านี้ช่วยสร้างสรรค์ความสมบูรณ์ตามอุดมการณ์ของหลักศีลธรรมของปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม*

ด้วยเหตุนี้ในทรรศนะของปรัชญาประโยชน์นิยม **สิ่งที่ควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด (The greatest happiness of the greatest number)** *(Garvey and Stangroom, 2012, 286-287)*

ดังนั้น ปรัชญาประโยชน์นิยมจึงมิได้สอนให้คนเห็นแก่ตัว เพราะมิได้สอนให้คนมุ่งแต่ผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว หากแต่มุ่งประโยชน์สุขของคนจำนวนมากที่สุดที่จะเป็นไปได้

ปรัชญาเสรีนิยมประชาธิปไตย

แนวคิดทางปรัชญาประโยชน์นิยมมีอิทธิพลทางความคิดอย่างมากต่อสังคมยุโรป และทำให้มิลล์ได้พัฒนาทฤษฎีปรัชญาการเมืองที่เรียกว่า "เสรีนิยม" (Liberalism) ขึ้น มิลล์เป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจชนชั้นที่ถูกกดขี่ข่มเหง หรือผู้ที่ยากจนในสังคม ซึ่งทำให้เขาเกิดแนวคิดที่จะพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น หนังสือ 2 เล่มของเขาที่มีชื่อว่า *On Liberty* และ *On Representative Government* ได้กล่าวถึงความคิดทางการเมืองของเขาอย่างเป็นระบบ ในประเด็นสำคัญ 4 ประการดังนี้

1. หน้าที่ของรัฐ มิลล์นำหลักการของปรัชญาประโยชน์นิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการที่ว่า *"สิ่งที่ควรทำคือสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด"* (Benoit-Smullyan, 1964: 63-64) มาเป็นพื้นฐานของทฤษฎีเสรีนิยมของเขา มิลล์อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐบาลไว้อย่างชัดเจนว่า หน้าที่ของรัฐบาลนั้นจะต้องทำให้ประชาชนมีความสุข และคำว่า "ความสุข" นี้เองที่มิลล์มีความเห็นแตกต่างออกไปจากนักปรัชญาสำนักประโยชน์นิยมคนอื่น ๆ กล่าวคือ มิลล์ไม่เห็นด้วยกับนักปรัชญาประโยชน์นิยมคนอื่น ๆ ที่มีความเห็นว่า การที่คนมีความที่สุดนั้นเพียงพอแล้ว เขากล่าวว่า การชั่งวัดความสุขโดยทางปริมาณนั้นไม่เพียงพอ จำเป็นจะต้องมีความสุขทางคุณภาพด้วย มิลล์อธิบายว่า ความสุขทางจิตนั้นแตกต่างไปจากความสุขทางกาย เพราะความสุขที่ได้มาจะต้องเป็น

ความสุขที่มีคุณภาพ ทั้งนี้เขาเน้นความสุขทางจิต หรือทางปัญญามากกว่าความสุขทางกาย เพราะเป็นความสุขที่มีคุณภาพ และมีความยั่งยืนกว่าความสุขทางกาย ซึ่งเกิดขึ้นชั่วคราว แล้วก็อาจจางหายไปได้

ด้วยเหตุนี้เอง มิลล์จึงมีความเห็นว่า จริยธรรมของมนุษย์นั้นมีความสำคัญกว่าความสุขทางกายที่เกิดขึ้นเพียงระยะเวลาอันสั้น เพราะเขาเห็นว่า **จริยธรรมของมนุษย์จะเป็นสิ่งที่นำความสุขทางปัญญามาให้แก่มนุษย์ ซึ่งเป็นความสุขที่ยั่งยืนกว่าความสุขทางกาย** หลักจริยธรรมที่มิลล์เห็นว่าสำคัญได้แก่ เสรีภาพความเป็นตัวของตัวเอง ความมุ่งมั่น การแสวงหาความรู้ หลักจริยธรรมเหล่านี้ควรเป็นจริยธรรมทางการเมืองและสังคม ซึ่งมิลล์พัฒนาขึ้นมาจากปรัชญาสำนักประโยชน์นิยม

ดังนั้น เมื่อเราโยงเรื่องจริยธรรมสำคัญของมนุษย์ในทรรศนะของมิลล์เข้ากับสังคม เราก็จะพบว่า ในเมื่อมนุษย์ต้องอยู่ในสังคม และในเมื่อมนุษย์ควรมีจริยธรรมเหล่านี้ จึงเป็นหน้าที่ของสังคมหรือของรัฐบาล ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมสังคม ที่จะต้องส่งเสริมคุณธรรมเหล่านี้ให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ **หน้าที่สำคัญที่สุดของรัฐบาลก็คือ จะต้องจัดหา “ความเป็นอยู่ที่ดี” (social well-being) มาให้แก่ประชาชน** ความเป็นอยู่ที่ดีในทรรศนะของมิลล์นี้มิใช่ว่า คนในสังคมนั้น ๆ มีความเจริญทางวัตถุพรั่งพร้อม หากแต่หมายความว่า รัฐบาลจะต้องส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมให้เกิดแก่ประชาชนของตน มิลล์ยืนยันด้วยว่า จริยธรรมเหล่านี้เป็นคุณสมบัติซึ่งเป็นรูปธรรมของมนุษย์ในสังคม (Benoit-Smullyan, 1964: 60-61)

2. เสรีภาพ ในการอยู่ร่วมกันในสังคม มนุษย์ต้องมีเสรีภาพ ในทรรศนะของมิลล์ เสรีภาพเป็นคุณธรรมที่สูงส่งที่สุด เสรีภาพในที่นี้เป็นเสรีภาพทางด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้ เสรีภาพทางความคิด ซึ่งเป็นเสรีภาพของมนุษย์ที่จะมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง ตลอดจนแสดงออกซึ่งความคิดเห็นเหล่านั้น เสรีภาพในการตัดสินใจด้วยตนเอง และเสรีภาพในการอภิปรายโต้เถียงในเรื่องต่าง ๆ เนื่องจากศักดิ์ศรีของมนุษย์นั้นอยู่ที่การมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนเอง ความเป็นอยู่ที่ดีและความเจริญก้าวหน้าในสังคมมนุษย์จะเกิดมีขึ้นไม่ได้ ถ้ามนุษย์ไม่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นขัดแย้งในลักษณะของการอภิปรายถกเถียงที่ก่อให้เกิดปัญญา

สำหรับมิลล์แล้ว ความจริงเป็นสิ่งที่มีค่ามาก และวิธีเดียวที่จะให้ได้มาซึ่งความจริงก็คือจะ ต้องอนุญาตให้มีการพูดความจริง และเมื่อเป็นเช่นนี้ หลักการที่เป็นความจริงย่อมได้รับชัยชนะเสมอ เราจึงไม่จำเป็นที่จะต้องไปยับยั้งหลักการที่เป็นความเท็จ เพราะความจริงย่อมเป็นสิ่งไม่ตาย และย่อมเปิดเผยตัวของมันเองออกมาแทนที่ความเท็จอยู่เสมอ อาจมีผู้แย้งว่า การเปิดเผยหรือการยอมรับความจริงนั้น บางครั้งกระทบกระเทือนคนบางกลุ่มหรือบางชนชั้น แต่มิลล์กล่าวว่าในระยะยาวความจริงย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่คนทั้งหมด (Mill, 1976: 9)

นอกจากนี้แล้ว มิลล์ไม่เห็นด้วยกับการที่คนหมู่มากกดขี่ข่มเหงคนหมู่น้อย แม้ว่าจะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของคนทั้งหมดก็ตาม จะเห็นได้ว่า มิลล์สนับสนุนเสรีภาพส่วนบุคคลเป็นอย่างยิ่งว่า เป็นสิ่งจำเป็นต่อศักดิ์ศรี และการดำรงอยู่ของมนุษย์ ดังนั้น สำหรับมิลล์ เสรีภาพของคนเพียงคนเดียวก็เป็น

เรื่องสำคัญ สังคมใดที่ให้เสรีภาพส่วนบุคคลแก่คนในสังคมได้ สังคมนั้นเป็นสังคมที่มีอารยธรรมสูงส่ง เป็นสังคม "เสรีนิยม" (liberal Society) อย่างแท้จริง และเป็นสังคมที่สร้างคนให้เป็นอารยชน

3. รัฐบาลผู้แทน มิลล์ยกย่องว่า รูปแบบของรัฐบาลที่ดีที่สุด คือรัฐบาลซึ่งมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ปวงชนที่เรียกว่า "รัฐบาลผู้แทน" (Representative Government) หรือ "รัฐบาลประชาธิปไตย" (Democratic Government) นั่นเอง มิลล์ยืนยันว่า การปกครองด้วยรัฐบาลในลักษณะนี้เป็นลักษณะที่เหมาะสม เพราะในการปกครองนั้นจะต้องมีแหล่งอำนาจสูงสุด หรืออำนาจอธิปไตย เพราะเขาเชื่อว่า อำนาจอธิปไตยควรอยู่ในมือประชาชนเป็นดีที่สุด ด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการดังนี้

1. ประชาชนเป็นบุคคลผู้ตัดสินผลประโยชน์ของตนเองได้ดีที่สุด และรัฐบาลจะบริหารงานได้ดีที่สุด หากอยู่ภายใต้การควบคุมของประชาชน ซึ่งเป็นคนที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องอยู่โดยตรง

2. มีความจำเป็นจะต้องพัฒนาความสามารถของประชาชนในสังคมเสรีนิยมให้เป็นคนที่มีความสามารถรอบตัว เพื่อให้เขาสามารถใช้อำนาจอธิปไตยได้อย่างเหมาะสม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมมากที่สุด ดังนั้นจึงจะต้องใช้ความสามารถของประชาชน ตลอดจนสิทธิทางการเมือง และความรับผิดชอบทั้งหมดของเขา เพื่อที่จะพัฒนาความสามารถทางจริยธรรม สติปัญญา และความสามารถที่จะปฏิบัติได้จริงของมนุษย์ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

มิลล์เชื่อด้วยว่า ประชาชนสามารถพัฒนาคุณสมบัติทางสติปัญญา การคิด และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลได้เพียงโดยการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่านั้น มิลล์กล่าวว่า *"การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก่อให้เกิดการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นก่อนตนเอง และความไม่เห็นแก่ตัว"* (Heater, 1990: 199) ประโยชน์นี้ทำให้ประชาชนมีวุฒิภาวะทางจริยธรรมมากยิ่งขึ้น เพราะเขาจะมีความรู้สึกว่า ประโยชน์สาธารณชนก็คือประโยชน์ของตัวเขาเองในที่สุด

ดังนั้น ประชาชนจึงต้องมีเสรีภาพ เพื่อที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั่นคือมีเสรีภาพในการเลือกบุคคลที่เห็นว่า เหมาะสมที่จะออกเสียงแทนตน และเมื่อพรรคการเมืองของผู้แทนของตนได้รับเสียงข้างมากก็สามารถที่จะจัดตั้งรัฐบาลของประเทศของตนได้ นอกจากนี้ประชาชนจะต้องแสดงตนเป็นปราการต่อต้านการใช้อำนาจเผด็จการของรัฐบาล และความรู้สึกว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนจะเกิดมีขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนทุกคนได้รับสิทธิที่จะออกเสียงเลือกตั้ง

ส่วนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้แทนของประชาชนนั้นมีหน้าที่ตรวจตราการทำงานของรัฐบาล ยืนยันให้ประชาชนได้รับทราบถึงการปฏิบัติงานของรัฐบาล ตลอดจนเลือกสมาชิกใหม่ของรัฐบาลเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลที่มีอยู่นั้นขัดผลประโยชน์และความต้องการของประชาชน

4. การกดขี่ของคนหมู่มาก จุดอ่อนของรัฐบาลเสรีนิยมประชาธิปไตยที่หลายคนวิจารณ์และมิลล์ยอมรับก็คือ ในเมื่อรัฐบาลเสรีนิยมมุ่งการให้เสรีภาพแก่ประชาชนเป็นสำคัญ จึงมีแนวโน้มที่ว่า คนหมู่มากที่ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงคนหมู่น้อยที่ไม่เห็นด้วยกับความคิดของตน ทั้งนี้มิลล์กล่าวว่า (Strauss and Cropsey, eds, 1987: 796-788)

การปกครองโดยคนหมู่มากหรือคนส่วนใหญ่
ซึ่งรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง ทำให้เกิดเป็นรัฐบาล
ที่มีความไม่เท่าเทียมกัน และสิทธิพิเศษ เท่า ๆ กับ การ
ปกครองโดยคนหมู่น้อยซึ่งรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตนเอง

ดังนั้น การปกครองระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงจะต้องเป็นการปกครองของประชาชนทั้งหมดและโดยประชาชนทั้งหมดเท่าเทียมกัน มิลล์มีความเห็นว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีอยู่ในหลายประเทศนั้นไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง เพราะผู้แทนของประชาชนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเป็นส่วนใหญ่นั้นมีแนวโน้มไม่เห็นด้วยกับคนส่วนน้อยที่ไม่เห็นด้วยกับตน ซึ่งจะทำให้เกิดกรณี **"การกดขี่ของคนหมู่มาก" (tyranny of the majority)** ขึ้น แม้ว่ามิลล์ได้เสนอแนวทางแก้ไข ในเรื่องนี้ โดยให้คนคนหนึ่งสามารถเลือกผู้แทนราษฎรได้มากกว่า 1 คน กล่าวคือ ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ 1 ชุด นอกเหนือจากเลือกตั้งผู้สมัครคนที่ 1 แล้วยังเลือกคนที่ 2 คนที่ 3 และคนที่ 4 ฯลฯ ได้อีก แต่ก็ไม่เป็นที่ชัดเจนว่ากระบวนการคัดกรองบุคคลเหล่านี้เข้าสภาจะทำอย่างไร

กล่าวโดยสรุป มิลล์มีความเห็นว่าผู้นำการเมืองที่เป็นรัฐบาลจะต้องมอบอำนาจอธิปไตยให้แก่ประชาชน เขาเน้นเป็นอย่างมากว่าปัจเจกชนนิยม เสรีภาพของประชาชน และความเจริญก้าวหน้าของสังคมเป็นมาตรฐานของความคิดของเขา และด้วยเหตุนี้ เขาจึงสนับสนุนรัฐบาลที่ "ไม่ใช้อำนาจ" (non-authoritative) เข้าแทรกแซงการดำเนินชีวิตของประชาชน รัฐบาลควรเพียงแต่ให้คำแนะนำและข้อมูลแก่ประชาชน และแข่งขันกับธุรกิจเอกชน เมื่อมีแนวโน้มว่าธุรกิจนั้น ๆ มีแนวโน้มก่อให้เกิดอันตรายของการผูกขาด อย่างไรก็ตาม หากต้องเลือกระหว่างการจัดการสังคมแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย กับแนวคอมมิวนิสต์ มิลล์ยังคงยืนหยัดสนับสนุนการปกครองระบอบเสรีนิยมประชาธิปไตย โดยที่ตระหนักว่า การนำระบบคอมมิวนิสต์มาใช้จัดการสังคมอาจจะมีข้อดีในแง่ที่ว่าอาจจะยกมาตรฐานการครองชีพของชนชั้นกรรมกรให้สูงขึ้น แต่เขาก็ไม่เชื่อว่า การเพิ่มขึ้นของมาตรฐานการครองชีพจะมีค่าควรกับราคาของการเข้มงวดเสรีภาพ เพราะถึงแม้ว่าระบอบคอมมิวนิสต์อาจจะทำให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนสูงขึ้นได้ แต่หากว่าเสรีภาพของประชาชนจะต้องสูญเสียไปแล้ว ก็เป็นการแลกเปลี่ยนที่ไม่มีค่าควรแก่การพิจารณาเลย ในทรรศนะของมิลล์

เท่าที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนั้นคือ แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง หรือผู้นำทางการเมืองในทรรศนะของนักปรัชญาตะวันตก ซึ่งล้วนแต่ให้ข้อคิดเห็นที่น่าสนใจและมีประโยชน์อย่างมากในเรื่องหลักจริยธรรมของนักการเมือง ในที่นี้จึงจะขอกล่าวถึงหลักจริยธรรมของนักการเมืองในทรรศนะของนักปรัชญาตะวันออก เพื่อประกอบการพิจารณาในเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมืองระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออกต่อไป

ปรัชญาจีน

แนวคิดของปรัชญาจีน มีหลายร้อยสำนัก แต่หากจะกล่าวโดยสรุปถึงแนวคิดปรัชญาที่แพร่หลาย และมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจีนมากที่สุดเห็นจะได้แก่ ปรัชญาของสำนักใหญ่ 2 สำนัก ได้แก่ สำนักปรัชญาของขงจื้อและสำนักปรัชญาเต๋าของเล่าจื้อ อาจกล่าวได้ว่า ทั้งสองสำนักนี้เป็นตัวแทนแนวความคิดปรัชญาจีนอย่างแท้จริง อีกทั้งได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับผู้อื่นในสังคม มนุษย์กับธรรมชาติ ตลอดจนสังคมการเมืองไว้อย่างชัดเจน

ขงจื้อ (Confucius, 557-479 ก่อนคริสตกาล)

ขงจื้อเป็นนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่ แนวความคิดของท่านมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงต่อวัฒนธรรม การเมืองและกฎหมายของประเทศจีน ท่านเป็นปูชนียบุคคลของปรัชญาจีน และเป็นนักปรัชญาจีนที่มีอิทธิพลต่อโลกตะวันออกเทียบเท่ากับโสเครตีส ซึ่งมีอิทธิพลต่อโลกตะวันตกทีเดียว ท่านเป็นนักปรัชญารุ่นแรก ๆ ของโลก มีชีวิตอยู่ในระยะก่อนพุทธศักราช 6 ปี เป็นนักปรัชญาร่วมสมัยกับเล่าจื้อบิดาแห่งลัทธิเต๋า

ขงจื้อมีชีวิตอยู่ในรัชสมัยของกษัตริย์ราชวงศ์โจว ซึ่งในระยะต้นมีความเจริญรุ่งเรือง มีลักษณะเป็นสังคมแบบศักดินา (feudalistic society) มีการแบ่งแยกการปกครองเป็นแคว้นหรือรัฐ โดยมีพระจักรพรรดิเป็นศูนย์กลาง แต่ละรัฐเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง ซึ่งการที่จะรักษาความสงบสุขไว้ได้ต้องอาศัยจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคมได้แก่ ความรักระหว่างบิดามารดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความรักระหว่างพี่น้อง และความเมตตาที่เจ้าผู้ครองนครพึงมีต่อคนอื่น ๆ เจ้าผู้ครองนครก็จะต้องมีความจงรักภักดีต่อพระจักรพรรดิผู้เป็นศูนย์กลางของประเทศ โดยเจ้าผู้ครองนครจะต้องส่งเครื่องราชบรรณาการไปถวาย และจัดส่งกองทัพไปช่วยรบเมื่อเกิดสงคราม เป็นต้น (ปานทิพย์ (ศุภนคร) ประเสริฐสุข 2525: 7-8)

ในเวลาต่อมา ราชวงศ์โจวอ่อนแอลง สภาวะของความสงบสุขหมดสิ้นไป เพราะบรรดาเจ้าผู้ครองนครต่างทำสงครามรบพุ่งแย่งชิงความเป็นใหญ่กัน ขงจื้อพิจารณาว่า ถ้าจะปรับปรุงสังคมให้ดีขึ้นจะต้องปรับปรุงหน่วยย่อยของสังคมก่อนกล่าวคือ ปัจเจกชนแต่ละคนจะต้องเป็นคนดีมีจริยธรรมก่อนแล้วสังคมจึงจะดี เนื่องจากสังคมเปรียบประดุจดังร่างกาย ซึ่งประกอบด้วยอวัยวะ (organism) หากอวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งได้รับอันตราย ย่อมส่งผลกระทบถึงอวัยวะส่วนร่วมของร่างกาย (น้อย พงษ์สนิท,2533: 29-30)

หลักจริยธรรมแห่งความสัมพันธ์ทั้งห้า

ขงจื้อได้เสนอหลักจริยธรรมแห่งความสัมพันธ์ทั้งห้าของบุคคลในสังคมไว้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง ผู้ปกครองจะต้องแสดงความนับถือให้เกียรติผู้อยู่ใต้ปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครองต้องจงรักภักดีต่อผู้ปกครอง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร บิดามารดาต้องให้ความเมตตากรุณาต่อบุตร บุตรธิดามีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา

3. ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา สามีรักและซื่อสัตย์ต่อภริยา รับผิดชอบในหน้าที่การงาน ฝ่ายภรรยาก็ต้องเชื่อฟังสามี

4. ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง ที่จะต้องมีเมตตาต่อน้อง และน้องต้องเคารพเชื่อฟังพี่

5. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ทั้งสองฝ่ายจะต้องมีความจริงใจให้กัน ทำตัวให้น่าเชื่อถือไว้วางใจกันได้ (น้อย พงษ์สนิท, 2533: 28-29)

ดังนั้นในทรรศนะของปรัชญาลัทธิขงจื้อ การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข จะต้องจัดความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานนี้ให้ดีเสียก่อน จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของบุคคลเหล่านี้มีรากฐานมาจากครอบครัวเป็นเบื้องต้นกล่าวคือ คนในครอบครัวต้องมีจริยธรรมของการอยู่ร่วมกัน แล้วจึงจะขยายขอบเขตไปสู่ความสัมพันธ์ของคนในสังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้นต่อไป ในระดับสังคมนี้ ขงจื้อได้เสนอรูปแบบของการปกครองไว้ 2 แบบดังต่อไปนี้ (ฟื้น ดอกบัว 2555: 87-88)

1. **แบบไต้ท้ง** แปลว่า มหาสันติสุข หรือสากลนิยมถือว่าทุกคนทั่วโลกเป็นพี่น้องกัน ไม่มีการแบ่งแยกเป็นชาติ เป็นรัฐเพราะการแบ่งแยกเช่นนี้ก่อให้เกิดการแตกแยก ถือพรรคถือพวกแก่งแย่งชิงดีชิงเด่นกัน เกิดความแตกแยกสามัคคีกัน ทำสงครามแย่งชิงผลประโยชน์กัน ขงจื้อให้ข้อเสนอว่ามนุษย์ทุกคนต้องเป็นพวกเดียวกัน คือ เป็นพลเมืองของโลก มีความเสมอภาคกัน มีงานทำ มีความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ ที่สำคัญคือ ผู้ปกครองจะต้องเป็นคนดีมีจริยธรรม สังคมจึงจะสงบสุข เพราะหากผู้ปกครองเป็นคนไม่ดี ปราศจากจริยธรรม สังคมจะไม่สงบสุขและไม่สามารถดำรงอยู่ได้

2. **แบบเซียวคัง** แปลว่า จุลสันติสุข ถ้าปฏิบัติตามแบบที่หนึ่งไม่ได้ ขงจื้อเสนอว่าควรปฏิบัติตามแบบที่สองมีการแบ่งแยกเป็นประเทศ เป็นชนเผ่าเป็นแคว้น เป็นเมือง อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองต้องมีจริยธรรมเช่นเดียวกับแบบที่หนึ่ง **ทั้งนี้ผู้ปกครองที่ดีจะต้องปกครองแบบพ่อกับลูก ดูแลเอาใจใส่ราษฎร จัดหาความเป็นอยู่ที่ดีให้แก่ราษฎร** ก่อให้เกิดความสันติสุขได้เช่นเดียวกับแบบแรกเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้จะเห็นได้ว่า ขงจื้อให้ความสำคัญในเรื่องจริยธรรมของผู้ปกครองเป็นอย่างมาก ท่านจึงได้วางหลักจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมืองไว้ดังนี้ (ฟื้น ดอกบัว, 2555: 82-83)

1. **ซิวชิง** อบรมคุณธรรมให้มีในตน ขงจื้ออธิบายว่านักปกครองที่ดีจะต้องมีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองก่อนที่จะปกครองผู้อื่น

2. **จุงเฮี้ยง** เคารพยกย่องส่งเสริมคนที่มีความรู้ ความสามารถ ไม่เคารพยกย่อง หรือส่งเสริมคนเพียงเพราะเขามีตระกูล ศักดินา โภคทรัพย์ หรือ เพราะเป็นญาติพวกพ้องพี่น้องของตนเอง หรือเพียงเพราะเขาเป็นคนเอาใจเก่ง

3. **ชิงชิง** ปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องในสังคม

4. **เก้งไต้ชิ้ง** ยกย่องขุนนางผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจในแผ่นดิน มีความหมายว่า ผู้นำจะต้องรู้จักให้เกียรติ ให้ความเคารพ ไม่เหยียบย่ำดูถูกดูหมิ่นผู้ใหญ่ ทั้งโดยคุณวุฒิ วัยวุฒิ หรือทั้งสองอย่าง

5. **ที่ตุ้งชิ้ง** แผ่พระคุณในขุนนางผู้น้อย อย่าใช้พระเดชกับผู้อยู่ใต้ปกครอง แต่จงใช้พระคุณ

6. **จื้อสู้มิ้ง** ให้ความรักแก่ราษฎรทั่วไป เหมือนพ่อแม่ให้ความรักแก่ลูกหลานของตนเอง

7. **ไล้แปะกัง** ส่งเสริมการศึกษา ศิลปวิทยา และการอาชีพให้เจริญรุ่งเรือง

8. **ยิ้วเอี้ยงน้ง** ให้การต้อนรับแก่ชาวต่างประเทศให้มาค้าขาย หรือสวามิภักดิ์

9. **ไฮ้วจูโฮ้ว** ผูกน้ำใจไมตรีในบรรดาเจ้าผู้ครองรัฐทั้งหลาย เพื่อให้คนเหล่านั้นเกิดความจงรักภักดีต่อผู้นำ

ปรัชญาจริยธรรมของขงจื้อจึงเน้นว่า มนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มนุษย์ที่เป็นผู้นำควรมีจริยธรรม ขงจื้อใช้คำว่า “ren” (มนุษยธรรม) ซึ่งแปลความหมายได้ว่า ความมีเมตตา ความกรุณา และความมีจิตใจเยี่ยงมนุษย์ ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมพื้นฐานที่สำคัญที่สุด ด้วยเหตุนี้มนุษยชาติหรือความมีเมตตาจึงเปรียบประดุจดังแสงสว่างชี้นำให้เกิดระเบียบสังคม คำว่า “ren” จึงได้รับการพิจารณาว่าเป็นขั้นตอนพื้นฐานในการสร้างมนุษย์ที่ดีเป็นพิเศษ หรือมนุษย์ที่เป็นสุภาพบุรุษซึ่งเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติดังนี้ เป็นผู้ที่รู้จักประมาณตน เอาจริงเอาจังกับการทำงาน น่านับถือ จงรักภักดี และมีความยืดหยุ่น กล่าวอีกนัยหนึ่ง เขาเป็นผู้ที่มีจริยธรรมนั่นเอง ดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า (Burns, 2006: 127)

สุภาพบุรุษไม่คัดค้านหรือเห็นด้วยกับสิ่งใด
เขาอยู่เคียงข้างจริยธรรมเสมอไป

อีกคำหนึ่งซึ่งขงจื้อใช้สลับกันกับคำว่า “สุภาพบุรุษ” คือคำว่า “คนที่มีเมตตา” สำหรับขงจื้อความเหมาะสมกับความดีเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่น ท่านกล่าวว่า สุภาพบุรุษเป็นผู้ที่กอปรด้วยพลังและความสุภาพอ่อนน้อม ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เพลโตเห็นว่า คนดีควรมีเช่นกัน ดังนั้น ขงจื้อเสนอว่า **หากจะมีการปฏิรูปการเมืองเพื่อให้สังคมดีขึ้น ควรปฏิรูปภาวะผู้นำทางจริยธรรมของสังคม** มิใช่ปฏิรูปกฎหมาย นั่นคือ ปฏิรูปลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำ ดังนั้น เมื่อมีผู้นำคนหนึ่ง ถามท่านเกี่ยวกับเรื่อง การลงโทษผู้กระทำผิด ท่านกล่าวอย่างชัดเจนเป็นเชิงสั่งสอนไว้ดังนี้ (Burns, 2006: 127-128)

ในการบริหารรัฐบาลของท่าน
มีความจำเป็นเพียงใดหรือที่ท่านจะต้องฆ่า
ขอเพียงแต่ท่านสร้างสมความดีให้เกิดมีในตัวท่านเถิด
และสามัญชนก็จะเป็นคนดี
คุณธรรมของสุภาพบุรุษนั้นเปรียบประดุจดังสายลม
คุณธรรมของคนเล็ก ๆ นั้นเปรียบเสมือนต้นหญ้า
จงให้สายลมพัดผ่านต้นหญ้าเถิด
และต้นหญ้าก็จักลู่ตามลม

กล่าวโดยสรุป หากผู้ปกครองเป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมจริยธรรมแล้ว ประชาชนจักตระหนักในความดีงามของผู้ปกครอง และประพฤติตนเป็นคนดี เมื่อเป็นเช่นนี้สังคมจะเต็มไปด้วยสันติสุข

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ปรัชญาจีนเป็นหนึ่งในสามของวัฒนธรรมทางปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของโลก นอกเหนือจากปรัชญาตะวันตก และปรัชญาอินเดีย ในขณะที่ปรัชญาตะวันตกให้ความสำคัญเป็นอย่างมากกับเรื่องการใช้เหตุผล ปรัชญาอินเดียเน้นเรื่องจิตวิญญาณ ปรัชญาจีนเป็นแหล่งกำเนิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของความคิดทางจริยธรรมและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสวงหาวิธีการว่ามนุษย์ควรจะอยู่ด้วยกันอย่างสันติสุขได้อย่างไร และจริยธรรมน่าจะเป็นคำตอบของคำถามนี้

เล่าจื้อ (722-481 ก่อนคริสตกาล)

ปรัชญาลัทธิเต๋า (Daoism or Taoism) มีความสำคัญในประเทศจีนรองลงมาจากลัทธิขงจื้อ ผู้ก่อตั้งลัทธิเต๋า คือ เล่าจื้อยังคงเป็นปริศนาจนถึงปัจจุบันนี้ว่า เล่าจื้อมีตัวตนจริงหรือไม่ หรือผลงานของเขานั้นเขียนโดยคนหลายคน ผลงานสำคัญของเล่าจื้อซึ่งเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในประเทศจีนและในโลกคือ *เต๋า เต้อจิง (Tao Te Ching)* นั้น มีผู้สันนิษฐานว่า อาจมิใช่เป็นผลงานของเล่าจื้อ แต่สาวกของเขาช่วยกันเขียนขึ้น ซึ่งเราไม่อาจทราบได้ว่า ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร

คัมภีร์เต๋า เต้อ จิง หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า *วิถีและพลังแห่งเต๋า ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า The Classic of the Way (Dao) and Its Power (De)* เป็นผลงานสั้น ๆ ในลักษณะของบทกวี ประกอบด้วยอักขระประมาณ 5,250 ตัว ได้รับการแปลเป็นภาษาต่าง ๆ มากกว่าผลงานอื่นใดของปรัชญาจีน และอิทธิพลของคัมภีร์ดังกล่าวที่มีต่อวิถีชีวิตของคนจีนนับตั้งแต่ด้านการเมืองการปกครองไปจนถึงด้านการดำรงชีวิตของคนธรรมดาสามัญนั้นนับว่ามากมายจนไม่อาจประเมินได้

เชื่อกันว่า*คัมภีร์ เต๋า เต้อ จิง* ได้รับการแต่งขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ 6-5 ก่อนคริสตกาล ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศจีนประสบความยุ่งเหยิง ภายใต้การปกครองของราชวงศ์โจว เนื่องจากรัฐต่าง ๆ ทำสงครามแย่งชิงความเป็นใหญ่กัน *คัมภีร์เต๋า เต้อ จิง* จึงได้รับการเขียนขึ้น เพื่อจะเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความทุกข์เดือดร้อนของสังคมจีนในยุคนั้น เพื่อที่ความสงบสุขจะได้กลับคืนสู่มวลมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง

หลักการสำคัญของเล่าจื้อคือเรื่อง “เต๋า” หรือ “วิถี” (The Way) เมื่อประกอบเข้ากับคำว่า “เต้อ” ซึ่งแปลว่าพลัง (Power) นักปราชญ์อธิบายว่าทั้งเต๋าและเต้อเป็นภาวะธรรมชาติ โดยอธิบายว่า เต๋าคือสภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติ หรือหนทางธรรมชาติ เต้อคือ ภาวะที่สิ่งนั้นเป็นไปตามธรรมชาติของมัน ด้วยเหตุนี้เต๋าจึงหมายความว่า **“สัจธรรมโดยธรรมชาติ”** ในแง่ของอภิปรัชญาเต๋าคือ กฎธรรมชาติ ความจริงโดยธรรมชาติ ในแง่จริยธรรมเต๋าคือ ความดี นั่นคือ ความเข้าใจความจริงโดยธรรมชาติ (เต๋า) แล้วดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับความเป็นจริงนั้น การเข้าถึงเต๋า บรรลุเต๋าหมายถึง การรู้

แจ้งแห่งสัจธรรม (เต๋า) ซึ่งมีผลทำให้ไม่ติดพัน ปล่อยวางและมีความสงบสุขอย่างแท้จริง (น้อย พงษ์สนิท, 2533: 51) เล่าจื๊อได้กล่าวไว้ว่า (พจนา จันทรสันติ, แปล, 2530: 43)

เต๋าที่อธิบายได้มิใช่เต๋าอันอมตะ
ชื่อที่ตั้งให้กันได้มิใช่ชื่ออันสูงส่ง
เต๋านั้นมิอาจอธิบาย และมิอาจตั้งชื่อ
เมื่อไร้ชื่อ ทำฉันใดจักให้ผู้อื่นรู้
ข้าพเจ้าเรียกสิ่งนั้นว่าเต๋าไปพลาง

เล่าจื๊อได้นำแนวคิดที่ว่า การรู้แจ้งสัจธรรมทำให้มนุษย์มีความปล่อยวาง คิดถึงตัวตนให้น้อยหรือไม่คิดถึงตัวเองเลยนี้ไปใช้ในการเมืองการปกครองด้วย เขาจึงได้กล่าวถึงการปกครองที่ดีว่า ควรจะเป็นอย่างไร และผู้ปกครองที่ดีควรธำรงไว้ซึ่งจริยธรรมข้อใดบ้างดังนี้

1. **ผู้ปกครอง** ต้องมีปราชญ์เป็นผู้ปกครอง ซึ่งตรงกับรัฐในอุดมคติของขงจื๊อ อย่างไรก็ตามทั้งสองสำนักมีประเด็นแตกต่างกันตรงที่ลัทธิขงจื๊อนั้นกล่าวว่า ผู้นำเป็นผู้บริหารบ้านเมือง ตลอดจนจัดให้มีการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน แต่ลัทธิเต๋ากลับเห็นว่า ผู้ปกครองที่ดีนั้นคือ ผู้ปกครองที่ไม่ต้องปกครองเลยเป็นดีที่สุด เล่าจื๊อกล่าวว่ามีรัฐ 3 แบบดังนี้ (ฟื้น ดอกบัว, 2542: 31-32)

1. รัฐบาลที่ปกครองพลเมืองโดยที่พลเมืองไม่รู้สึกว่าถูกปกครอง เพราะรัฐบาลปล่อยให้พลเมืองดำเนินชีวิตไปตามอุดมคติเสรีนิยมและธรรมชาตินิยม เล่าจื๊อเชื่อว่ารัฐบาลแบบนี้เป็นรัฐบาลที่ดีที่สุด

2. รัฐบาลที่ปกครองพลเมืองโดยวิธีสร้างความดีให้พลเมืองเห็น พลเมืองก็จะสดุดีรัฐบาลนั้น รัฐบาลแบบนี้ก็ดีแต่ไม่ดีเท่าแบบแรก

3. รัฐบาลที่ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงพลเมือง ยุ่งเกี่ยวกับพลเมืองมากเกินไปจนพลเมืองแทบจะไม่เป็นตัวของตัวเอง ในทัศนะของเล่าจื๊อ รัฐบาลแบบนี้เลวร้ายที่สุด เพราะผู้ปกครองจะใช้อำนาจกับพลเมืองบังคับให้พลเมืองทำอย่างที่ตนต้องการ ซึ่งพลเมืองจะยากจนลงและหาทางหลีกเลี่ยง

2. **การปกครองโดยไม่ต้องใช้กฎหมาย** เล่าจื๊อกล่าวว่า หากผู้ปกครองเป็นคนดีมีจริยธรรม ก็ไม่จำเป็นต้องตรากฎหมายขึ้นบังคับประชาชน ดังที่เขากล่าวว่า (พจนา จันทรสันติ, 2530: 151)

ข้อห้ามยิ่งมาก
ประชาราษฎร์ยิ่งยากจน
อาวุธยิ่งแหลมคม
ประเทศยิ่งวุ่นวายสับสน
วิทยากรยิ่งมีมาก
สิ่งประดิษฐ์ยิ่งแปลกประหลาด

กฎหมายยิ่งมีมาก
โจรผู้ร้ายยิ่งชุกชุม
ดังนั้นปราชญ์จึงกล่าวว่า
ข้าพเจ้ามิได้กระทำ ราษฎรก็ปรับปรุงตนเอง
ข้าพเจ้าตั้งตนอยู่ในความสงบ ราษฎรก็ประพฤติตนถูกต้อง
ข้าพเจ้าไม่เข้ายุ่งเกี่ยว ราษฎรร่ำรวย
ข้าพเจ้าไร้ความทะยานอยาก ราษฎรก็มีความสามัญ
และสัตย์ซื่อ

ด้วยเหตุนี้ รัฐที่ดีจึงไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายหรือกฎศีลธรรม ผู้นำที่ดีก็ไม่จำเป็นจะต้องบังคับราษฎรไม่ว่าด้วยกฎหมาย หรือกฎศีลธรรม เพราะการกระทำเช่นนั้นจะก่อให้เกิดผลในทางลบ ผู้นำที่ดีจึงควรปล่อยให้ประชาชนดำเนินชีวิตไปตามธรรมชาติดั้งเดิม ซึ่งปราศจากความโลภและเห็นแก่ตัว นอกจากนี้การที่ผู้นำเป็นคนดีกอปรด้วยจริยธรรม เท่ากับเป็นการสร้างแบบอย่างที่ดีให้แก่ราษฎรโดยที่ผู้นำไม่ต้องเอ่ยปากสั่งสอน แต่ราษฎรเห็นตัวอย่างที่ดีจากการประพฤติตนของผู้นำ และประพฤติตนตามไปด้วย

3. **การปกครองโดยทำจิตใจของประชาชนให้ว่าง** ผู้นำที่ดีจะต้องทำให้ประชาชนมีจิตว่าง หมายถึงมีจิตบริสุทธิ์ปราศจากความทะเยอทะยาน แก่งแย่งแข่งดีในหมู่ประชาชน (ปานทิพย์ (ศุภนคร) ประเสริฐสุข: 2525: 69-70) เพราะจะเป็นเหตุให้เกิดการแย่งชิง ลักขโมย อาชญากรรม สภาวะสงคราม ซึ่งเป็นสภาวะที่ไม่น่าพึงปรารถนาในหมู่มนุษย์ เล่าจื้อจึงมีความเห็นว่าปราชญ์ย่อมบำรุงเลี้ยงประชาชนให้มีความสุขสมบูรณ์ทั้งด้านสภาวะทางร่างกายและจิตใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ คนคดโกง คนไม่ดีก็ไม่สามารถ กระทำการทุจริตใด ๆ ได้ การปกครองที่ดีเป็นการไม่ปกครอง เพราะประชาชนมีความสุขสังคมก็เต็มไปด้วยความสงบ (พจนา จันทรสันติ, 2530: 43)

4. **การปกครองโดยส่งเสริมความไม่รู้ของประชาชน** เล่าจื้อพิจารณาว่า ผู้รู้มากย่อมกอบโกยผลประโยชน์เข้าสู่ตนเองมาก ในขณะที่ผู้รู้น้อยเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้รู้มาก ดังนั้นจึงไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใดที่ผู้นำจะต้องส่งเสริมการศึกษาของราษฎร เพราะเมื่อราษฎรรู้มากเกินไปก็จะทำให้ปกครองยาก ด้วยเหตุนี้ ควรยกเลิกการศึกษาปัญหาจะสิ้นสุดลง เล่าจื้อกล่าวไว้ดังนี้ (พจนา จันทรสันติ, 2530: 46-47)

แต่โบราณมาผู้ที่หยั่งรู้เต๋า
มิได้มุ่งหมายที่จะส่งเสริมให้คนรู้มาก
แต่ปล่อยให้จมอยู่กับความโง่งม
รู้อยู่แต่สิ่งนั้น ๆ และสามัญ
หากประชาราษฎร์รู้มากเกินไปก็ปกครองยาก

ผู้ที่พยายามจะปกครองประเทศด้วยความรอบรู้
มีแต่จะนำความหายนะมาสู่
ผู้ที่ไม่พยายามจะปกครองประเทศด้วยความรอบรู้
มีแต่จะนำความรุ่งเรืองมาสู่

ปรัชญาในทัศนะของเล่าจื้อเน้นความเรียบง่ายละตัวตน ผละประโยชน์ ละความเห็นแก่ตัว ความโลภ ความทะเยอทะยาน อันเป็นวิสัยของมนุษย์ทั่วไป สังคมในทัศนะของเล่าจื้อจึงเป็นสังคมธรรมชาตินิยมอย่างแท้จริง และมีอิทธิพลอย่างมากในการหล่อหลอม ลักษณะนิสัยของคนจีนให้เป็นคนเรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติ ประหยัด มัธยัสถ์ขยันขันแข็ง ทรหดอดทน และซื่อสัตย์สุจริต แม้ว่าในปัจจุบันประเทศจีนได้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบคอมมิวนิสต์แล้ว แต่ปรัชญาของเล่าจื้อยังคงเป็นรากฐานสำคัญของสังคมจีน แม้ว่าคนในยุคปัจจุบันอาจจะไม่เห็นด้วยกับทรรศนะเกี่ยวกับการไม่ส่งเสริมการศึกษาในหมู่ประชาชนของท่านก็ตาม

ลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำการเมืองในทัศนะของปรัชญาอินเดีย

อินเดียเป็นอีกประเทศหนึ่งที่มีชื่อเสียงมากทางด้านปรัชญาไม่ยิ่งหย่อนกว่าประเทศจีน ปรัชญาการเมืองของอินเดียเป็นความพยายามที่จะสร้างระเบียบสังคม โดยผ่านกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม วรรณคดีอินเดียเล่มเก่าแก่ที่สุดเล่มหนึ่งในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติคือ *พระเวท* ซึ่งเป็นตำราที่สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นเมื่อประมาณ 3,000 ปีก่อนคริสตกาล (เพ็ชรี สุมิตร, 2511; 51) พระเวทนี้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมโบราณของพวกอารยัน ซึ่งบุกรุกเข้าไปในอินเดียภาคเหนือบริเวณกลุ่มแม่น้ำสินธุ เมื่อประมาณ 2,000-800 ปีก่อนคริสตกาล ก่อให้เกิดยุคซึ่งเรียกกันว่า “ยุคพระเวท”

พระเวทเป็นคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์ซึ่งต่อมาเป็นลัทธิฮินดูเรียกว่า “ไตรเวท” ประกอบด้วยบทสวดสี่คัมภีร์ได้แก่ *คัมภีร์ฤคเวท ยชุรเวท สามเวท และอาถรรพเวท* นอกจากนี้ยังมีหนังสือร้อยแก้วที่อธิบายคัมภีร์พระเวทเหล่านี้อีกมากที่เรียกว่า “พราหมณะ” ตลอดจนเรื่องราวที่เกี่ยวกับการคาดคะเนหรือเป็นที่รู้จักกันดีในนามว่า “*คัมภีร์อุปนิษัท*” ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแปลความหมายพิธีรีตองที่กล่าวถึงในคัมภีร์พระเวทอย่างลึกลับ ตลอดจนการที่พิธีรีตองเหล่านั้น มีความสัมพันธ์กับมนุษย์และจักรวาล (จำนงค์ ทองประเสริฐ, แปล, 2512: 6-7)

ประเด็นสำคัญ ๆ ของคัมภีร์อุปนิษัทพอสรุปได้ดังนี้ (เพ็ชรี สุมิตร, 2511: 56-57)

1. สิ่งที่ควบคุมโลกนี้อยู่ได้นั้นเป็นสิ่งอมตะ ไม่เกี่ยวข้องกับตัวตน ที่เรียกว่า “พรหม” ซึ่งควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างในโลก

2. มีวิญญาณรวม (Universal Soul) ซึ่งประกอบด้วยหลายวิญญาณย่อย หลายวิญญาณย่อยนี้เรียกว่า “อาตมัน” (Atman) เป็นอมตะเช่นเดียวกับวิญญาณรวม

3. พรหมและอาตมัน เป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ ดังนั้นวิญญาณแต่ละดวง มีลักษณะหนึ่งคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชีวิต อุปนิษัทย้ำว่าความเจริญเบื้องต้นคือ สิ่งที่เราเห็นอยู่รอบตัว และสิ่งนั้นเป็นของเรา

4. ในฐานะที่เป็นวิญญาณย่อมอยู่ในโลก เราอาจคิดว่าทั้งคนและโลกอยู่ห่างจากวิญญาณรวม ความคิดนี้เป็นภาพลวงหรือมายา ดังนั้น ต้องขจัดความคิดของความแตกต่างนี้ออกก่อนที่จะเห็นความจริง

5. ขณะที่เรายังหลงภาพลวง (Maya) อยู่เราหลงเชื่อในสิ่งซึ่งเปลี่ยนแปลงได้ และนำผลของการเปลี่ยนแปลงนั้นมาสู่ตัวเรา ทำให้เกิดความไม่พอใจ จึงเกิดความทุกข์และความเศร้าขึ้น เราจะพ้นทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อเราบรรลุถึงโมกษะ (วิมุตติ) ความหลุดพ้น และยอมรับความจริงเกี่ยวกับพรหม

6. เราจะต้องมีประสบการณ์นาน ๆ จึงจะเรียนรู้ภาพมายาและการแบ่งแยกกัน ซึ่งจะเรียนได้แต่ในโลกมนุษย์ (World of Sense) เท่านั้น ดังนั้น เราจึงต้องเรียนรู้ด้วยประสบการณ์คือ การเวียนว่ายตายเกิดในรูปต่าง ๆ กัน

7. วิถีชีวิตมี “กรรม” เป็นเครื่องควบคุม กรรมกำหนดให้มนุษย์เป็นไปในรูปต่าง ๆ ชาวอินเดียมักพูดว่า สิ่งที่มนุษย์มีมากน้อยกว่าคนอื่นคือกรรม

แนวคิดจากคัมภีร์อุปนิษัทนี้เองเป็นพื้นฐานของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งต่อมากลายเป็นศาสนาฮินดู และยังเป็นพื้นฐานของพุทธศาสนาอีกด้วย โดยเฉพาะในข้อ 5 ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับความหลงในสิ่งซึ่งเปลี่ยนแปลงไปมาอยู่ตลอดเวลา ไม่มีสิ่งใดจีรังยั่งยืน ทำให้เกิดความทุกข์ ความเศร้า และจะพ้นทุกข์ได้ก็ต่อเมื่อบรรลุถึงซึ่งความหลุดพ้น และข้อ 7 ซึ่งกล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตของมนุษย์นั้นมี “กรรม” เป็นเครื่องควบคุม กรรมกำหนดให้มนุษย์เป็นไปในรูปลักษณะต่าง ๆ

*คัมภีร์อุปนิษัท*จึงสะท้อนให้เห็นชัดเจนถึงทรรศนะของชาวอินเดียที่มีต่อมนุษย์ โลก และจักรวาล ตลอดจนเสนอแนวทางที่จะปลดเปลื้องจิตวิญญาณของมนุษย์ออกจากวัฏจักรแห่งชีวิต หรือที่เรียกในพุทธศาสนาว่า “สังสารวัฏ” (Wheel of Life) เราอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีปรัชญาของชนชาติใดในโลกที่จะสนใจเกี่ยวกับจิตวิญญาณของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างจิตวิญญาณกับจักรวาลเทียบเท่าปรัชญาอินเดีย

คัมภีร์อรรถศาสตร์ (Artha Shastra, Handbook of Profit)

คัมภีร์อรรถศาสตร์,ประพันธ์โดยเกาฏิลยะ (Kautilya) เมื่อประมาณปีที่ 322 ก่อนคริสตกาล เกาฏิลยะเป็นพราหมณ์ซึ่งเป็นเสนาบดีคนสำคัญของพระเจ้าจันทรคุปต์ (Chandragupta) กษัตริย์ผู้ก่อตั้งราชวงศ์เมารยะแห่งแคว้นมคธ คัมภีร์อรรถศาสตร์นี้จัดว่าเป็นผลงานชิ้นเยี่ยมที่กล่าวถึงเรื่องการเมืองการปกครอง และลักษณะของผู้นำประเทศในทรรศนะของปราชญ์ชาวอินเดียไว้โดยละเอียด มีความยาวถึง 15 เล่ม แบ่งเป็น 180 ตอน และ 150 บท โดยเกาฏิลยะกล่าวไว้อย่างละเอียดถึงวิธีการและขั้นตอนที่พระมหากษัตริย์ควรทรงพิจารณาในการได้มาและรักษาไว้ซึ่งพระราชอำนาจของพระองค์ รวมถึง

ประเด็นต่าง ๆ ที่นำไปใช้ปฏิบัติได้จริง อาทิ การเก็บภาษีอากร การแต่งตั้งเสนาบดี การทำสงคราม ตลอดจนถึงการจัดตั้งหน่วยสืบราชการลับ

สมบัติ จันทรวงค์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ได้เปรียบเทียบคัมภีร์อรรถศาสตร์ว่ามีความยิ่งใหญ่ทัดเทียมกับเรื่อง *เจ้าผู้ปกครอง (The Prince)* ของมาคิอาเวลลี (Machiavelli) นักปรัชญาการเมืองชาวอิตาเลียนทีเดียว แต่ทว่าโดยเนื้อแท้แล้ว ความยิ่งใหญ่ของคัมภีร์อรรถศาสตร์นั้นมีอยู่ในตัวโดยที่ไม่จำเป็นจะต้องนำไปเปรียบเทียบกับผลงานของปราชญ์ตะวันตกแต่อย่างใดทั้งสิ้น (สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527: 643)

คัมภีร์อรรถศาสตร์เริ่มต้นด้วยการกล่าวว่า สังคมประสบความยุ่งเหยิงอยู่เสมอ ดังนั้นคนจึงเลือกบุคคลคนหนึ่งขึ้นเป็นผู้นำ ซึ่งอินเดียเรียกว่า “กษัตริย์” หรือ “ราชา” กษัตริย์ทรงเป็นผู้สร้างหมู่บ้านขึ้นในผืนดินที่ว่างเปล่า หรือโดยการปรับปรุงผืนดินของหมู่บ้านที่รกร้างว่างเปล่า จากนั้นกษัตริย์ทรงย้ายผู้คนจากประเทศของพระองค์ หรือนำชาวต่างประเทศเข้ามาอยู่ในดินแดนเหล่านี้ โดยการชักจูง หรือใช้กำลังบังคับ ฝ่ายประชาชนยอมเสียภาษีจำนวนหนึ่งแก่กษัตริย์เป็นค่าตอบแทนที่พระองค์ทรงดูแลทุกข์สุข และลงโทษผู้กระทำผิดให้พวกเขา (L.N.Rangarajan ed. and trans, 1992: 178-179

ประชาชนในสังคมอินเดียประกอบด้วยคนจากสี่วรรณะคือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพทย์ และศูทร แต่รัฐของเกาฏิลยะประกอบด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) กษัตริย์ (swami) 2) มุขมนตรี (amatya) 3) ประชาชนหรือประเทศ (janapada) 4) ป้อมปราการ (durga) 5) พระคลัง (kosa) 6) กองทัพ (danda) และ ๗) พันธมิตรหรือศัตรู

โดยเหตุที่กษัตริย์มีความสำคัญสูงสุด เพราะกษัตริย์ทรงเป็นผู้เดียวที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอีก 6 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว เกาฏิลยะจึงเน้นคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ (qualities of leadership) ไว้เป็นอย่างมากว่า กษัตริย์จะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ถือกำเนิดจากครอบครัวที่มีเกียรติ ร่ำรวย เฉลียวฉลาด กล้าหาญ มีการสมาคมกับผู้อาวุโส รักความยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ทรหดอดทน กระตือรือร้น มีระเบียบวินัย รักษาคำมั่นสัญญา มีความกตัญญูรู้คุณต่อผู้ที่ได้ช่วยเหลือพระองค์ มีจุดมุ่งหมายสูง ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มีสุขภาพดี แข็งแรงกว่ากษัตริย์ของประเทศเพื่อนบ้าน และมีมุขมนตรีที่มีคุณภาพสูง

นอกจากนี้พระมหากษัตริย์จะต้องทรงไว้ซึ่งคุณสมบัติทางสติปัญญา (qualities of intellect) กล่าวคือ ปรารถนาจะเรียนรู้ รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการแสวงหาความรู้ จดจำความรู้ เข้าใจความรู้อย่างถ่องแท้ แสดงความรู้ให้ปรากฏออกมาได้ และสามารถคัดค้านทรรศนะที่ผิดพลาด ตลอดจนยึดมั่นในทรรศนะที่ถูกต้อง

ส่วนที่เกี่ยวกับบุคลิกภาพส่วนตัวของผู้นำนั้น เกาฏิลยะเน้นว่า ผู้นำในอุดมคติควรจะเป็นผู้ที่พูดจับใจคน กล้าหาญและฉลาดเฉียบแหลม มีความจำดี และมีจิตใจที่กระตือรือร้น ผู้นำควรจะยอมรับ

ฟังคำแนะนำของผู้อื่น ผู้นำควรที่จะได้รับการอบรมอย่างดีในศิลปะทุกแขนง และสามารถเป็นผู้นำกองทัพได้ ทรงไว้ซึ่งความยุติธรรมในการให้รางวัล และการลงโทษ ผู้นำควรจะเป็นผู้มองการณ์ไกล เพื่อที่ว่าจะสามารถเลือกเวลา สถานที่ และรูปแบบของการกระทำที่เหมาะสมได้ ผู้นำควรทราบว่าจะปกครองอย่างไรทั้งในยามปกติและในยามวิกฤติ ผู้นำควรทราบว่าเมื่อใดควรต่อสู้และเมื่อใดควรสงบศึก เมื่อใดควรรอคอย เมื่อใดควรปฏิบัติตามสนธิสัญญา และเมื่อใดควรเข้าโจมตีศัตรู ผู้นำควรรักษาความสง่างามของตนไว้ตลอดเวลา และจะต้องไม่หัวเราะในลักษณะที่ไม่สง่างาม ผู้นำควรพูดจาไพเราะ มองสบตาคนอื่น หลีกเลี่ยงการทำหน้านิ่วคิ้วขมวด ผู้นำควรจะเป็นผู้ที่สามารถอดกลั้นกิเลสตัณหา ความโกรธ ความโลภ ความดื้อดึง ความโลเล และการลอบกัดได้ และผู้นำควรจะประพฤติตัวตามคำแนะนำของผู้อาวุโสกว่าอีกด้วย (L.N. Rangarajan, ed. and trans, 1992: 119-120)

นอกจากนี้ ผู้นำจะต้องเป็น “ที่มาแห่งความยุติธรรม” อีกด้วย เกาฏิลยะกล่าวว่า กษัตริย์จะได้รับการยกย่องให้เป็น “ที่มาแห่งความยุติธรรม” ก็ต่อเมื่อพระองค์ปฏิบัติตามหน้าที่ของพระองค์ และตามกฎแห่งธรรมะอย่างเหมาะสมเท่านั้น (สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527: 649)

เศรษฐกิจเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญในการส่งเสริมสถานภาพทางการเมืองของผู้นำ หรือกษัตริย์ เกาฏิลยะเน้นว่า กษัตริย์จะต้องคอยดูแลให้ราษฎรมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีอยู่เสมอ เพราะถ้าราษฎรยากจน พวกเขาจะกลายเป็นคนโลภ เมื่อเขาเป็นคนโลภ พวกเขาก็จะไม่พอใจ เมื่อไม่พอใจ พวกเขาก็จะเอาใจออกห่างไปเข้าข้างศัตรู หรือไม่ทำลายล้างกษัตริย์เสียเอง (สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527: 650)

อย่างไรก็ตาม เกาฏิลยะเน้นว่าหน้าที่สำคัญของผู้ปกครองคือ การทำสงคราม และการเอาชนะผู้อื่น ดังนั้นผู้ปกครองจะต้องไม่คำนึงถึงศีลธรรมใด ๆ ในการดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของตน สำหรับเกาฏิลยะ ศีลธรรมมิใช่สิ่งที่ต้องคำนึงถึงในทางการเมือง เพราะแม้แต่ศาสนาก็อาจถูกกษัตริย์นำมาใช้ประโยชน์ได้ (สมบัติ จันทรวงศ์และชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2527: 649)

แนวคิดดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับแนวคิดที่แมคเคียเวลลีได้กล่าวไว้ในเรื่อง *เจ้าผู้ปกครอง* อย่างชัดเจนว่า ในการธำรงไว้ซึ่งอำนาจของผู้ปกครอง เขาจะต้องไม่สนใจเรื่องจริยธรรมใด ๆ และบางครั้งผู้ปกครองจำเป็นจะต้องใช้วิธีการอันชั่วร้าย เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จคือ การที่ผู้ปกครองจะดำรงอำนาจของตนให้แข็งแกร่ง และยาวนานซึ่งทำให้เรามองเห็นได้ชัดเจนว่า คัมภีร์อรรถศาสตร์ได้รับการประพันธ์ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญที่จะส่งเสริมอำนาจของกษัตริย์ให้มั่นคงมากยิ่งขึ้น ดังคำกล่าวที่ว่า “อำนาจคือความถูกต้อง” (Might is right)

มหาตมะคานธี (ค.ศ. 1869-1948)

เมื่อกล่าวถึงปรัชญาอินเดีย เราละเว้นเสียมิได้ที่จะกล่าวถึงบุคคลที่มีคุณูปการอย่างใหญ่หลวงต่อประเทศอินเดียคือ **มหาตมะคานธี** ท่านผู้นี้สามารถนำประชาชนชาวอินเดียทั้งมวลเข้าต่อสู้กับฝ่ายอังกฤษซึ่งยึดครองอินเดียเป็นอาณานิคมในขณะนั้น (ค.ศ.1767-1948) จนกระทั่งสามารถนำเอกราช

กลับคืนสู่ประเทศอินเดียได้ ผลงานสำคัญของคานธีในฐานะที่เป็นนักเคลื่อนไหวทางการเมืองได้รับอิทธิพลจากศาสนาและปรัชญาในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อิทธิพลของศาสนาฮินดู (Hinduism) และศาสนาเชน (Jainism)

ปรัชญาการเมืองของคานธีประกอบด้วยหลักเหตุผล มนุษยธรรม และศีลธรรม ซึ่งมีรากฐานมาจากหลักคำสอนทางศีลธรรมของศาสนาอินดู 3 ประการคือ **สัจจะ อหิงสา** และ**สัตยาเคราะห์**

สัจจะ (Satya) คือ ความจริงใจ ความซื่อตรงต่อความคิดความเชื่อของตนเอง ต่อธรรมชาติของตนเอง การที่เราพยายามที่จะกำหนดว่าอะไรดีอะไรชั่วนั้น ความพยายามของเราจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อความพยายามนั้นตั้งอยู่บน “สัจจะ” หากเมื่อใดที่เราพบว่า ความคิดเกี่ยวกับความดีของเราไม่ถูกต้อง เราต้องเปลี่ยนความคิดให้เป็นไปตามสัจจะ เราไม่ทราบว่าความดีของเราอยู่ที่ไหน ด้วยเหตุนี้เราจึงควรเชื่อว่า ความดีมาจากการทำตาม “สัจจะ” ในทางศาสนาคานธีเชื่อว่า “สัจจะ” คือพระเจ้า ดังนั้น การที่คานธีโยงสัจจะกับพระผู้เป็นเจ้าของศาสนาเข้าด้วยกัน ทำให้เรามีพลังในการแสวงหาสัจจะ ยิ่งเรามีความจริงใจมากเพียงใด เรายิ่งใกล้ชิดพระเจ้ามากขึ้นเพียงนั้น ดังที่คานธีกล่าวแสดงความเคารพพระเจ้าไว้ดังนี้ (พินิจ รัตนกุล), 2517: 225)

สัจจะนั้นหาใช่เป็นภาคหนึ่งของพระ
ผู้เป็นเจ้าเท่านั้นไม่ หากแต่พระผู้เป็นเจ้า
ก็คือสัจจะนั่นเอง พระองค์จะไม่ทรงเป็น
สิ่งอื่นใด ถ้าหากพระองค์ไม่เป็นสิ่งนี้
สัจจะในภาษาสันสกฤตหมายถึง “สัต”
สัตแปลว่า สภาพความเป็นจริง ถ้าพวกเรา
เป็นคนมีสัจจะมากเท่าใด เราก็เข้าไปใกล้
พระผู้เป็นเจ้ามากขึ้นเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม คนแต่ละคนมีความเข้าใจสัจจะไม่ตรงกันนัก จึงมีปัญหาว่าเราจะสามารถยึดมั่นในสัจจะได้อย่างไร ปัญหานี้จึงนำเราไปสู่แนวคิดประการที่สองของคานธีคือ อหิงสา

อหิงสา (Ahimsa) คือ การไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การไม่ใช้กำลังและความรุนแรงเข้าแก้ไขปัญหา การไม่กระทำการทารุณโหดเหี้ยม การไม่บีบบังคับเป็นหลักการที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดู สามารถพิจารณาความหมายของคำวา “อหิงสา” ได้ใน 2 ลักษณะคือ ลักษณะที่เป็นลบและลักษณะที่เป็นบวก ในแง่ลบนั้นอหิงสาคือ การไม่ทำร้ายสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ทั้งในด้านกายภาพและในด้านจิตใจ ทั้งในความคิด การกระทำ และคำพูด ส่วนอหิงสาในแง่บวกนั้นหมายถึงความรักในวงกว้างที่สุด รักแม้ผู้ที่กระทำชั่ว อหิงสาคือ ความรักอันยิ่งใหญ่ต่อมวลมนุษย์นั่นเอง ดังที่คานธีกล่าวว่า (Gandhi, 1932: 7 อ้างโดย อุษา แตงทอง, 2555: 94)

ข้าพเจ้ายอมรับการอธิบายเกี่ยวกับอหิงสา
ใน 2 ลักษณะ กล่าวคือ ไม่เพียงเป็นความหมายในเชิงลบ
ที่เป็นการไม่ทำร้ายเท่านั้น แต่เป็นในเชิงบวกเกี่ยวกับความรัก
เป็นการปฏิบัติต่อคนชั่วด้วยความรัก ซึ่งไม่ได้แปลว่า
ช่วยเหลือคนชั่วให้กระทำผิด ตรงกันข้าม ความรักเป็น
การกระทำของอหิงสา ที่ต้องการให้เราต่อต้านผู้กระทำผิด

อหิงสาจึงใช้เป็นคำอธิบายถึงการกระทำที่ไม่รุนแรง คานธีเชื่อด้วยว่าการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ถ้าเราแสดงความรุนแรงออกมา ความพยายามของเราที่จะแสวงหาสัจจะก็จะไม่ประสบความสำเร็จ และดังนั้น คนที่มีสัจจะจึงเป็นคนที่ไม่ใช้ความรุนแรง

สัตยาเคราะห์ (Satyagraha) คือ การยอมทนทุกข์ทรมานตนเองเพียงผู้เดียว เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนมุ่งหวังโดยทั่วไปคำว่า “สัตยาเคราะห์” มีความหมายว่า “การต่อต้านแบบไม่ต่อสู้” ซึ่งเป็นความหมายที่คับแคบเกินไป เพราะอาจจะหมายความได้ว่า สัตยาเคราะห์เป็นการต่อต้านของคนอ่อนแอ แท้ที่จริงแล้วในทรรศนะของคานธี สัตยาเคราะห์มีความหมายว่า “หลักการอันแข็งขันของความรัก” มิใช่การต่อต้านแบบไม่สู้ (ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ และศรินทิพย์ สถิรศิลปิน, 2527: 69)

ดังนั้น สำหรับคานธีสัจจะคือ จุดมุ่งหมาย อหิงสาคือ วิธีการไปสู่จุดมุ่งหมาย และสัตยาเคราะห์เป็นผลของสัจจะและอหิงสา คานธีใช้หลักการทั้งสามประการในการต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดียจนประสบความสำเร็จใครเล่าจะคิดว่า การใช้วิธีการอันไม่รุนแรงจะสามารถทำให้ชาวอินเดียต่อสู้กับกองทหารอังกฤษ ซึ่งมีแสนยานุภาพมหาศาลในระยะศตวรรษที่ 18 และ 19 ได้สำเร็จ อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีการต่อสู้แบบไม่ใช้กำลังรุนแรงนี้มีข้อได้เปรียบการต่อสู้แบบรุนแรงหลายประการดังนี้ **ประการแรก** การต่อสู้แบบรุนแรงมักจบลงด้วยการสูญเสียชีวิต เลือดเนื้อของคนเป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดความโกรธแค้น ความปรารถนาที่จะแก้แค้นแทนผู้เสียชีวิตในหมู่คนที่เป็นญาติพี่น้องของเขาเหล่านั้น และ**ประการที่สอง** การต่อสู้แบบรุนแรงทำให้ผู้ถูกกระทำได้รับความเห็นอกเห็นใจจากผู้รักความเป็นธรรมดังในกรณีของชาวอินเดียที่ถูกทหารอังกฤษสังหารหมู่ที่เมืองอมริสสา (Amarissa) และกรณีการประท้วงกฎหมายเกลือของอังกฤษที่เมืองทันที (Dandi) ในค.ศ. 1930 ซึ่งชาวอินเดียถูกทหารอังกฤษทำร้ายจนบาดเจ็บ และเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เมื่อข่าวนี้กระจายออกไป ชาวอินเดียได้รับความเห็นอกเห็นใจจากทั่วโลก จนเกิดเป็นปฏิกิริยาต่อต้านอังกฤษจากประชาคมโลก จนทำให้อังกฤษต้องยอมพ่ายแพ้และให้เอกราชแก่อินเดียในปี ค.ศ. 1948

คานธีได้นำวิธีการต่อสู้โดยไม่ใช้ความรุนแรงนี้ไปใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน และผู้นำกับประชาชนในทรรศนะของท่านด้วย ท่านอธิบายว่าหลักการแห่งความรักหรืออหิงสานี้ควรเป็นพื้นฐานขององค์กรของมนุษย์ทุก ๆ องค์กร จากหน่วยเล็กที่สุดคือ ครอบครัวไปจนถึงประเทศชาติ หากหน่วยใดขาดศีลธรรม ใช้ความรุนแรง ความเกลียดชัง ความโลภ ฯลฯ แล้ว

สังคมของมนุษย์จะตกอยู่ในอันตราย และสังคมประชาธิปไตยจะไม่เกิดขึ้น เพราะประชาธิปไตยที่แท้จริงจักต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่ใช้กำลังรุนแรง (ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ และศรินทิพย์ สถีรศิลปิน, 2527: 84-85)

หลักการสำคัญที่คานธีคิดขึ้นในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งตั้งอยู่เป็นพื้นฐานของอหิงสานี้เรียกว่า **สรรโวทัย (Sarvodaya)** ซึ่งมีความหมายว่า **ความสุขของชนทั้งปวง (the good of all) เป้าหมายของสรรโวทัย คือความเป็นอยู่ที่ดีของคนในชุมชนทุกคน** ความสุขนี้ได้มาจากการที่สมาชิกในชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดี และความสุขดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของศาสนา จริยธรรม การเมือง สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ๆ (อุษา แตงทอง, 2555: 88-89)

รัฐในอุดมคติของคานธีจึงเป็นรัฐที่ให้สวัสดิภาพแก่ประชาชนในทุก ๆ ด้าน เป็นรัฐที่ยึดมั่นอยู่บนหลักการของอหิงสาคือ การไม่ใช้กำลังรุนแรง และการมีความเข้มแข็งทางจริยธรรม ซึ่งผลที่ตามมาคือ การไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นใด หรือประเทศใด (ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ และศรินทิพย์ สถีรศิลปิน, 2527: 86-87)

สำหรับผู้นำในทรรศนะของคานธีนั้น คานธีมีความเห็นว่า มีคนเพียงไม่กี่คนเท่านั้นที่จะเป็นผู้นำได้ ทั้งนี้ผู้นำที่ดีจะต้องเป็นผู้นำในระบอบประชาธิปไตย ให้เสรีภาพแก่ประชาชน อย่างไรก็ดีผู้นำจะต้องปกครองตนเองให้ได้เสียก่อน และเมื่อปกครองตนเองได้แล้ว เขาจึงจะสามารถปกครองประเทศชาติบ้านเมืองได้ ในขณะเดียวกันผู้นำในการปกครองคานธีจะต้องไม่ใช้อำนาจอธรรมกับประชาชน ประชาชนทุกคนจะต้องสามารถควบคุมผู้นำได้ ประชาธิปไตยจึงจะเกิดขึ้น

คานธีคัดค้านปรัชญาประโยชน์นิยมตะวันตกเป็นอย่างมาก ท่านมีความเห็นว่า หลักการของปรัชญาประโยชน์นิยมที่เน้น **“ประโยชน์สุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด”** นั้น เป็นปรัชญาที่ทำให้สังคมยากจนลง และ “ไร้หัวใจ” เพราะว่า การที่จะรักษาประโยชน์สุขของคนหมู่มากจำนวน 51 เปอร์เซ็นต์ไว้ทำให้คนหมู่น้อยจำนวน 49 เปอร์เซ็นต์ต้องเสียผลประโยชน์ของตนไป หลักการสรรโวทัยของคานธีเรียกร้องผลประโยชน์สูงสุดให้แก่คนทั้งหมด มิใช่คนหมู่มากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ดังนั้นประชาธิปไตยแบบคานธี จึงเน้นทฤษฎี **“ดีที่สุดสำหรับคนทั้งหมด” มิใช่ “ดีที่สุดสำหรับคนจำนวนมากที่สุด”**

คุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่งของผู้นำในทรรศนะของคานธีก็คือ ผู้นำจะต้องนำมวลชนและจะต้องไม่ยอมให้มวลชนนำเขา ผู้นำจะต้องเป็นตัวของตัวเอง ทั้งนี้มิได้หมายความว่า ผู้นำไม่รับฟังความคิดเห็นของผู้ใดเลย ตรงกันข้าม ผู้นำที่ดีควรรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่มิควรให้ผู้อื่นมามีอำนาจเหนือตน ผู้นำสามารถรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น แต่อำนาจการตัดสินใจเป็นของผู้นำเองหลังจากที่ได้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองปัญหาต่าง ๆ อย่างรอบคอบแล้ว

นอกจากนี้ ผู้นำจะต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างเพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม เมื่อคานธีและผู้สนับสนุนของท่านจำนวนเป็นพัน ๆ คน เดินทางไปยังเมืองชาร์ลส์ทาวน์ (Charlestown) ท่านได้ก่อตั้งชุมชนที่

เรียกว่า อาศรม (Ashram) หรือศูนย์รวมแห่งจิตใจขึ้น เพื่อให้เป็นชุมชนอุดมคติตามหลักการสรรโวทัย มีการเพาะปลูกพืชไว้รับประทานในหมู่สมาชิกชุมชน ผลิตเครื่องนุ่งห่มไว้ใช้เอง ตลอดจนเป็นสถานที่พัฒนาจิตใจและร่างกายให้พร้อมที่จะเป็นผู้นำที่มีจริยธรรม ท่านพบว่าการดำรงชีวิตในอาศรมมิใช่เรื่องง่ายเลย ตรงกันข้ามมีความยากลำบากมากในการที่จะให้คนเป็นจำนวนมากอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย ท่านจึงปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างทั้งในเรื่องการหุงหาอาหาร การปัดกวาดที่อยู่อาศัย และการขจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ท่านกล่าวเรื่องนี้ไว้ว่า (กรุณา กุศลาศัย, 2539: 170)

ไม่ว่าจะเป็นงานอะไรก็ตาม หากผู้นำเริ่ม
ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้วไซร้งานนั้นก็จะง่ายขึ้น
เป็นอันมาก กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ หากผู้นำยอม
ลำบากด้วยตนเองแล้ว คนอื่นก็จะยอมลำบากตาม
ได้โดยไม่ยาก

จากคำกล่าวข้างต้น ทำให้เราสรุปได้ว่า ผู้นำในทรรศนะของคานธีต้องปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างเพื่อให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ทั้งนี้เพราะหากผู้นำปฏิบัติตนโดยยอมเสียสละความสุขสบายส่วนตัวได้แล้วไซร้ ผู้ตามก็จะเกิดความเลื่อมใส และปฏิบัติตามผู้นำ งานทั้งหลายก็จะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

งานการเมือง และเศรษฐกิจของคานธีได้รับแรงบันดาลใจมาจากหลักปรัชญาของท่านเอง ท่านต่อต้านรัฐสวัสดิการเป็นอย่างมากด้วย โดยท่านเห็นว่า รัฐดังกล่าวทำลายความสามารถของมนุษย์ในการรับผิดชอบตนเอง เช่นเดียวกับขงจื้อเห็นว่ารัฐที่ดีควรเข้ายุ่งเกี่ยวกับชีวิตของประชาชนให้น้อยที่สุด และควรส่งเสริมสภาวะที่จะเอื้ออำนายให้ประชาชนปกครองตนเองให้มากที่สุด ในด้านเศรษฐกิจนั้น คานธีคัดค้านระบบอุตสาหกรรม เพราะท่านเห็นว่าอุดมการณ์ของระบบอุตสาหกรรม มุ่งสู่การเติบโตของเศรษฐกิจแบบไม่สิ้นสุดนั้นเป็นสิ่งที่ไร้มนุษยธรรมยิ่ง หลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบ “ความเล็กคือความสวยงาม” (Small is beautiful) นั้นเคยมีผู้วิพากษ์วิจารณ์ไว้มากมายว่าล้าสมัย แต่ในปัจจุบันดูเหมือนว่าแนวคิดนี้เกี่ยวโยงกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคม

หลักปรัชญาของคานธี และการต่อสู้เพื่อเอกราชของประเทศอินเดียทำให้ท่านเป็นผู้นำของศตวรรษที่ 20 อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้นำอื่น ๆ อีกหลายท่านในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ดังเช่น มาร์ติน ลูเธอร์ คิง (Martin Luther King) แห่งสหรัฐอเมริกา เนลสัน มันเดลา (Nelson Mandela) แห่งแอฟริกาใต้ และแม้แต่ผู้นำของประเทศคอมมิวนิสต์ เช่น โจเซฟ สตาลิน (Joseph Stalin) แห่งรัสเซีย และเหมา เจ๋อ ตุง (Mao Tse Tung) แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน ล้วนยกย่องแนวคิดของคานธีที่ว่า **ปรัชญาของการดำเนินชีวิตที่ใช้ปฏิบัติได้จริงนั้นมิได้ตั้งอยู่บนรากฐานของความเกลียดชัง ความขัดแย้ง และความแตกแยก หากแต่อยู่บนรากฐานของ ความรัก สัจจะ และความสุขของชนทั้งปวง**

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมผู้นำการเมืองในทรรศนะของศาสนาอิสลาม

ศาสดามุฮัมมัดในฐานะศาสนทูต (เราะซูล) ที่พระเป็นเจ้า (อัลลอฮ์) ทรงส่งมาเพื่อมวลมนุษยชาติ ได้รับคำสอน ทางศาสนาอิสลามจากอัลลอฮ์ โดยวาฮ์ยุ (Revelation) ซึ่งปรากฏเป็นคัมภีร์อัลกุรอาน (al-Quran) ท่านประกาศคัมภีร์สอนมนุษย์ด้วยการเทศนา และประพฤติตนเป็นแบบอย่างตามเจตนารมณ์ของพระเป็นเจ้าที่ปรากฏตามคัมภีร์อัลกุรอาน แบบความประพฤติของท่านเรียกว่าซุนนะฮ์ (Prophetic Tradition) ซึ่งประกอบด้วยคำพูด การกระทำ และท่าทีต่อเหตุการณ์หรือเรื่องต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้รวบรวมอยู่ในบันทึกที่เรียกว่า “หะดีษ” (Al-Haj Maulana Fazlul Karim, 1979: 287-288)

ด้วยเหตุที่มนุษย์มีความหลากหลาย มีฐานะหลายฐานะ คัมภีร์อัลกุรอานจึงได้สอนวิถีดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกฐานะ และศาสดามุฮัมมัดแสดงตนเป็นแบบอย่างในหลายฐานะดังต่อไปนี้

1. ศาสดามุฮัมมัดเป็นบุคคลในอุดมคติสำหรับมวลมนุษย์ ฉะนั้นท่านจึงมีภาวะผู้นำ คือมีคุณธรรมที่เป็นเลิศในหลากหลายฐานะเช่น ฐานะผู้ปกครองรัฐ ผู้ศรัทธา สามี พ่อ เพื่อน ครู พ่อค้า กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้นำจะต้องเป็นผู้ทรงคุณธรรม สั่งสอน และเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้ตามในทุกด้าน ผู้นำทางการเมืองที่ดี จะต้องเป็นมนุษย์ที่ดี คือจะต้องเป็นผู้มีความประพฤติที่ดีงามในฐานะอื่น ๆ ด้วย

2. คุณสมบัติของการเป็นผู้นำหลายประการได้จากคุณลักษณะ (attributes) ของอัลลอฮ์ เช่น ความรอบรู้ ความเมตตากรุณา และได้จากนัยความสำเร็จในชีวิตของศาสดาเอง เช่น ความฉลาด ความสามารถ ซึ่งบางอย่างเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว

คุณลักษณะของผู้นำในทรรศนะของศาสนาอิสลาม

คำสอนในศาสนาอิสลามได้กำหนดคุณลักษณะของผู้นำไว้ดังนี้ (อุสามะห์, แปล, 2533: 14-15)

5. บรรดาผู้นำของรัฐบาลอิสลามต้องมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้

ก. ยำเกรงพระผู้เป็นเจ้า

ข. เชื่อฟังปฏิบัติตามพระผู้เป็นเจ้า

ค. ต้องดำเนินการทุกอย่างตามที่ได้ถูกบัญญัติไว้โดยพระบัญชาของอัลลอฮ์ในคัมภีร์ของพระองค์ เพราะไม่มีบุคคลใดจะได้รับความสุขและความสำเร็จได้ นอกจากบุคคลนั้นเชื่อฟังและปฏิบัติตามพระบัญญัติทั้งหลายของพระผู้เป็นเจ้าเท่านั้น บุคคลซึ่งไม่นำพาต่อพระบัญญัติ ย่อมพบกับชะตากรรมอันเลวร้าย และความย่อยยับอับโชคอย่างแน่นอน

ง. ทั้งกาย ใจ และวาจาของเขาต้องเป็นไปเพื่อช่วยเหลือพระเป็นเจ้า พระองค์นั้นจะทรงช่วยเหลือบุคคลผู้ช่วยเหลือพระองค์ และพระองค์จะทรงประทานเกียรติยศให้แก่ผู้ซึ่งให้เกียรติพระองค์

จ. ต้องกำจัดกิเลสต่าง ๆ ของเขาเองได้

ฉ. ต้องอดกลั้นควบคุมตนเองได้ เมื่อได้รับการยั่วยุจากสิ่งต่าง ๆ ที่จะนำเขาไปสู่ความเลวทรามและผิดบาป

6. (โอ้ มาลิก จงรู้เถิดว่า) ฉันส่งท่านมาอยู่ในประเทศซึ่งได้เคยเห็นผู้ปกครองมามากมายแล้ว ทั้งยุติธรรมและอยุติธรรม ล้วนเคยมีมาแล้วก่อนหน้าท่าน ประชาชนเหล่านั้นจะยอมรับการปฏิบัติของท่านในลักษณะอาการเหมือนอย่างที่ท่านยอมรับเขาเหล่านั้น ซึ่งได้มีมาก่อน และพวกเขาจะพูดถึงท่านทำนองเดียวกับที่ท่านพูดถึงบุคคลเหล่านั้น แท้จริงแล้วบรรดาผู้รับใช้ทั้งหลายของอัลลอฮ์นั้น ย่อมเป็นที่รู้กันจากสิ่งที่พระองค์ทำให้ประชาชนเหล่านั้นกล่าวถึง

7. ท่านต้องน้อมไปสู่การกระทำที่ดีงามทั้งหลาย

8. จงสำรวจระวังในการควบคุมความอยากในทางเนื้อหนังมังสาของท่าน

9. ท่านจะต้องมีความยุติธรรมต่อตนเอง หากท่านจะป้องกันมิให้สิ่งผิดบทบัญญัตินั้นเกิดขึ้น

กล่าวโดยสรุป หลักการสำคัญพื้นฐานของการปฏิบัติระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองคือ บุคคลทั้งสองฐานะจะต้องทำหน้าที่ต่อกัน และมีความรับผิดชอบตามบัญญัติของพระเป็นเจ้าที่เรียกว่า ชะรีอะฮ์ มิใช่กระทำตามความรู้สึกนึกคิด หรืออำนาจอิทธิพลของตนเอง หรือบุคคลฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

เนื่องจากหน้าที่ความรับผิดชอบเป็นบัญญัติจากพระเป็นเจ้า และได้รับการตอบแทนจากพระผู้อยู่ใต้ปกครอง จึงต้องทำหน้าที่ต่อประชาชนในปกครอง และประพฤติตนตามบัญญัติ ด้วยคุณธรรมตามกรอบของพระเป็นเจ้า เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ใต้ปกครอง ไม่ประพฤติเสื่อมเสียในทางใด ๆ ท่านศาสดามุฮัมมัดได้กล่าวถึงผู้ปกครองที่จัดอยู่ในคน 3 ประเภทที่จะถูกลงโทษอย่างร้ายแรงในปรโลก ได้แก่ *"คนที่ทำชู้ พระราชาที่มดเท็จ และคนจนที่จองหอง" (หะดีษมุสลิม)* การเชื่อฟังพระเป็นเจ้าของผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองมีความชอบธรรมในการดำรงตำแหน่งผู้ปกครอง และผู้อยู่ใต้ปกครองมีหน้าที่เชื่อฟังผู้ปกครอง มิฉะนั้นผู้ปกครองขาดความชอบธรรม และไม่สามารถบังคับให้ผู้อยู่ใต้ปกครองเชื่อฟังได้ (พิเชฎฐ์ กาลามเกษตร์, บรรณาธิการและเขียน, 2555: 8-9)

ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองในศาสนาอิสลามจึงเป็นไปในลักษณะที่เป็น"อุดมคติ" กล่าวคือ เป็นเรื่องของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามหลักศาสนาอิสลาม ทั้งสองฝ่ายควรทำหน้าที่ของตนให้ดี ความสัมพันธ์จึงจะดำเนินไปอย่างราบรื่น และเป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม นี่คือหลักจริยธรรมทางการเมืองที่สำคัญที่สุดของศาสนาอิสลาม

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมผู้นำการเมืองในทรรศนะของคริสต์ศาสนา

คริสต์ศาสนาได้กล่าวถึงชีวิตของมนุษย์ในธรรมชาติว่า โดยธรรมชาติแล้ว มนุษย์ชอบอยู่รวมกันเป็นสังคม และความก้าวหน้าของบุคคลกับความเจริญของสังคมจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน กล่าวอีกนัยหนึ่งการที่มนุษย์จะเจริญก้าวหน้าขึ้นมาได้นั้น ต้องอาศัยการคบหาสมาคม ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในหมู่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ในบรรดาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์นี้ ลักษณะความสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุดได้แก่ ครอบครัวและประชาคมการเมือง ซึ่งส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ให้มีความแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ดังนั้น จึงมีสมาคมและสถาบันต่าง ๆ ทั้งสาธารณะและเอกชนเกิดขึ้นมากมาย แม้ว่าการรวมกันเป็น

สังคมเช่นนี้มีโทษอยู่บ้าง แต่เราต้องยอมรับว่า ประโยชน์นั้นมีมากกว่าเพราะวัตถุประสงค์สำคัญที่สุดของการรวมตัวกัน น่าจะเป็นความปรารถนาร่วมกันของทุกคนในสังคมนั้น ที่จะสร้างสังคมที่ดี ที่น่าอยู่เพื่อที่ประชาชนทุกคนในสังคมจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน เป็นการรวมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม (common good) อย่างแท้จริง อันนำไปสู่การจัดตั้งประชาคมการเมือง ดังที่เราได้ประสบพบเห็นในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก

ชีวิตของประชาคมการเมือง

การรวมกันเป็นประชาคมการเมืองของมนุษย์ในทรรศนะของคริสต์ศาสนานั้นมีลักษณะสำคัญ 6 ประการดังนี้ (เอกสารแห่งสภาสังคายนาวาติกันที่ 2, 2508: 149-155)

1. เป็นการรวมตัวกันของคนหมู่มาก การที่จะรวมกันเข้าเป็นประชาคมการเมืองนั้น คนคนเดียวหรือกลุ่มเดียวไม่อาจกระทำได้ คนหลายกลุ่มจะต้องร่วมมือร่วมใจกันจัดตั้งขึ้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และดำเนินการทุกวิถีทางที่จะธำรงไว้ซึ่งสาธารณประโยชน์ สาธารณประโยชน์นี้หมายความถึงสภาพในชีวิตสังคมทั้งหมดที่อำนวยประโยชน์ให้มนุษย์ ครอบครัว และหมู่ชนบรรลุซึ่งความสมบูรณ์พูนสุขได้อย่างครบถ้วนและสะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. ผู้ที่มารวมกันเป็นประชาคมการเมืองนั้นมีจำนวนมาก และมีความหลากหลายทางความคิด ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีอำนาจบางประการที่จะควบคุมพลเมืองทุกคนให้มุ่งถึงสาธารณประโยชน์ และเพื่อมิให้ประชาคมการเมืองมีความแตกแยก อันจะนำไปสู่ความล่มสลายของสังคมการเมือง

3. ประชาคมการเมืองและอำนาจในบ้านเมืองมีรากฐานมาจากธรรมชาติของมนุษย์ ดังนั้นจึงมาจากระเบียบแบบแผนที่พระผู้เป็นเจ้าทรงกำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตามพลเมืองมีเสรีภาพที่จะเลือกระบอบการเมือง และผู้ปกครองบ้านเมืองที่ตนเห็นเหมาะสมได้

4. การใช้อำนาจทางการเมืองต้องอยู่ในกรอบของระเบียบศีลธรรม และดำเนินไปเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ตามระเบียบกฎหมาย ทั้งนี้พลเมืองมีพันธะที่จะต้องเชื่อฟังเจ้าหน้าที่บ้านเมือง

5. ถ้าผู้นำการเมืองหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองปกครองโดยใช้อำนาจและกดขี่ข่มเหงพลเมือง พลเมืองยังคงต้องเชื่อฟังเท่าที่ต้องกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อย่างไรก็ตาม เป็นสิทธิอันชอบธรรมที่พลเมืองจะป้องกันสิทธิของตนและของพลเมืองด้วยกัน ตลอดจนต่อต้านการใช้อำนาจในทางที่ผิดทั้งภายในขอบเขตที่กฎธรรมชาติ และกฎพระวรสารได้กำหนดไว้

6. ประชาคมการเมืองจะใช้วิธีการใดก็ได้ในการสร้างตนเอง ตลอดจนควบคุมการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทั้งนี้แล้วแต่ลักษณะของแต่ละประเทศ

เมื่อมนุษย์รวมตัวกันเป็นประชาคมการเมืองแล้วมอบอำนาจให้ผู้ที่เห็นว่าเหมาะสมเป็นผู้นำทางการเมือง ในประเด็นนี้ประชาคมการเมืองจะต้องใช้ความระมัดระวังมากที่จะเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมขึ้นเป็นผู้นำหรือผู้ปกครอง ด้วยเหตุนี้คริสต์ศาสนาจึงเน้นคุณลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง การปกครองไว้เป็นอย่างมาก

คุณลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำในทรรศนะของคริสตศาสนา

บรูซ อี. วินสตัน (Bruce E. Winston) นักวิชาการด้านภาวะผู้นำที่มีชื่อเสียงเสนอคุณลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำในทรรศนะของคริสต์ศาสนาไว้ 4 ประการ ซึ่งเขาเรียกว่า "ตัวซี 4 ตัวของภาวะผู้นำทางคริสต์ศาสนา" (The Four Cs of Christian Leadership) ดังนี้ (Winston, 2002: 1-13)

1. **หน้าที่ที่จะต้องทำ (Calling)** หมายถึง การปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า ในทรรศนะของคริสต์ศาสนา เป็นเรื่องสมเหตุสมผลที่ว่าในเมื่อพระเยซูคริสต์ทรงมีพระประสงค์จะปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้า คือพระบิดาของพระองค์ ผู้นำคริสเตียนก็จะต้องปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้าด้วยเช่นกัน

2. **ความสามารถ (Competence)** หมายถึงการที่บุคคลกระทำในสิ่งที่ตนเองทำได้ดี และมิได้หมายถึงการที่จะทำแต่สิ่งที่ดีเสมอไป หากสามารถกระทำสิ่งซึ่งพิจารณาแล้วว่าไม่ดีให้ดีได้ด้วย บุคคลใดที่ทำเช่นนี้ได้นับว่ามีความสามารถมาก เมื่อเชื่อมโยงเข้ากับข้อแรก ก็อาจกล่าวได้ว่า การปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้าโดยปราศจากความสามารถอาจประสบความสำเร็จได้ แต่การปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้าด้วยความเชื่อมั่น (Confidence) ควรจะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จอย่างยิ่งใหญ่กว่า

3. **ความเชื่อมั่นในตนเอง (Confidence)** หมายถึงการที่บุคคลมั่นใจว่ามีสิ่งใดที่ตนเองสามารถกระทำได้ และสิ่งใดที่ไม่สามารถกระทำได้ด้วยตนเอง แต่จะกระทำสำเร็จได้ด้วยความช่วยเหลือของพระเป็นเจ้า และถึงแม้จะมีคุณสมบัติของผู้นำข้อแรกและข้อที่สอง แต่บุคคลก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ ถ้าขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ความคิดในเรื่องความเชื่อมั่นในตัวเองนี้หมายความว่ามนุษย์มองเห็นความสามารถของตนเองในการที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดก็ตาม ประเด็นสำคัญที่วินสตันต้องการเน้นก็คือ ความเข้าใจตนเอง และด้วยเหตุนี้ในทรรศนะของวินสตัน การปฏิบัติตามพระประสงค์ของพระเป็นเจ้าจะประสบความสำเร็จได้นั้น บุคคลจะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

4. คุณสมบัติประจำตัว (Character) หมายถึง การดำรงชีวิตตามพระคัมภีร์เก่า (Old Testament) และพระคัมภีร์ใหม่ (New Testament) นอกเหนือจากคุณลักษณะทางจริยธรรมทั้งสามประการดังที่กล่าวมาแล้ว ยังมีคุณลักษณะประการที่สี่ของผู้นำในทรรศนะของคริสต์ศาสนา นั่นคือ คุณสมบัติประจำตัวซึ่งผู้นำในคริสต์ศาสนาจำเป็นต้องมีได้แก่ (1) ซื่อสัตย์สุจริต (2) เที่ยงธรรม (3) พูดความจริง (4) เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่น (5) สุขุมรอบคอบ (6) มุ่งมั่นที่จะทำความดี (7) มีรสนิยมสูง (8) มี

สติสัมปชัญญะ (9) รอบคอบระมัดระวัง (10) น่าเคารพ (11) โอบอ้อมอารี (12) ไม่ชอบการทะเลาะวิวาท (13) อยู่เหนือการตำหนิติเตียน (14) ไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย (15) ยอมถูกควบคุม (16) เป็นผู้ฟังที่ดี (17) ระมัดระวังคำพูด (18) ไม่ทำร้ายผู้อื่น (19)หลีกเลี่ยงความไม่ซื่อสัตย์ (20) ไม่โลภ (22) หลีกเลี่ยงการหน้าไหว้หลังหลอก (23) มีจริยธรรมดีเลิศ (24) ควบคุมตนเองได้

กล่าวโดยสรุปในทรรศนะของคริสต์ศาสนานั้น มนุษย์ต้องอยู่รวมกันเป็นประชาคมการเมืองจริงอยู่มนุษย์อาจอยู่โดยลำพังตนเองได้ แต่จะไม่สามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเจริญก้าวหน้าได้ หากไม่รวมตัวกันเป็นสังคมหรือประชาคม อารยธรรมต่าง ๆ คงจะเกิดขึ้นไม่ได้ และที่สำคัญก็คือ ไม่มีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน หากมีผู้กระทำผิด ก็จะไม่มีผู้ใดเป็นผู้ตัดสินลงโทษ และไม่มีตัวบทกฎหมายใด ๆ ที่จะยึดถือได้ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรจะอยู่รวมกันเพื่อประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคมโดยรวม และเลือกบุคคลที่เหมาะสมขึ้นมาทำหน้าที่ผู้นำหรือผู้ปกครอง ซึ่งเป็นแนวคิดที่คล้ายคลึงกับปรัชญาของนักปราชญ์ตะวันตกกลุ่มทฤษฎีสัญญาประชาคม (The Social Contract Theory of the State) เป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ได้มีการกำหนดไว้ด้วยว่า ผู้นำการเมืองมีหลายประเภท มีทั้งที่ดี มีจริยธรรม และผู้ที่ปราศจากจริยธรรม กดขี่ข่มเหงประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ประชาชนมีสิทธิที่จะรวมตัวกันต่อต้านการปกครองที่ปราศจากจริยธรรมได้

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมของผู้นำการเมืองในทรรศนะของพุทธศาสนา

นักปราชญ์ด้านพุทธศาสนาได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมของผู้นำการเมืองไว้อย่างน่าสนใจเช่นเดียวกับแนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมของผู้นำการเมืองในศาสนาอิสลาม และคริสต์ศาสนาดังได้กล่าวมาแล้ว ในที่นี้จึงจะขอเริ่มต้นด้วยทศพิธราชธรรม คือธรรม 10 ประการของผู้ปกครอง หลังจากนั้นจะกล่าวถึงแนวคิดด้านจริยธรรมของผู้นำการเมือง ในทรรศนะของพุทธศาสนาของปราชญ์ทางพุทธศาสนา 3 ท่านคือ พุทธทาสภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ ปยุตโต) และพระเมธี ธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต)

ทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรมเป็นหลักจริยธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสเสนอเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับกษัตริย์ในแว่นแคว้นต่าง ๆ ในอินเดีย เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในประเทศไทย และยังสามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารงานของผู้นำทั่วไปได้อีกด้วย มิใช่จำกัดว่าเป็นธรรมของพระมหากษัตริย์หรือผู้ปกครองประเทศเท่านั้น ทศพิธราชธรรมประกอบด้วยหลักจริยธรรม 10 ประการดังนี้ (พระเทพโมลี (ฟื้น ปาสาทิโก), 2502: 15-17

1. **ทาน** คือการให้เปล่าซึ่งทรัพย์สิ่งของ วิชาความรู้ ธรรม และแรงงานแก่ผู้อื่น ด้วยมีความปรารถนาดีต่อผู้รับ

2. **ศีล** คือความประพฤติที่ปรากฏออกมาทางกาย ทางวาจาที่ถูกควบคุมให้ดำเนินไปตามแนวบทบัญญัติของศาสนา และบทบัญญัติของรัฐโดยถูกต้อง ตัวบทบัญญัติทั้งของรัฐ ทั้งของศาสนาไม่ใช่ศีล แต่เป็นเพียงฐาน เป็นที่ดำเนินไปของศีลเท่านั้น คือ ศีลเป็นปกติมรรยาทที่ปรากฏออกมาทางกาย ทางวาจา ซึ่งถูกควบคุมให้ดำเนินอยู่ในกรอบแห่งบทบัญญัติมิให้ล่วงละเมิด

3. ปริจจาคะ คือการสละตนให้เป็นไทยธรรมแก่ผู้อื่น ได้แก่ ความเป็นผู้มีใจกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ยอมมอบตนเข้าไปรองรับภาระในการปฏิบัติดำเนินงานของหมู่คณะประเทศชาติด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เที่ยงธรรม ด้วยความมุ่งหมาย เพื่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างดีแก่หมู่คณะประเทศชาติ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ความเป็นสุข ความร่มเย็น เป็นอย่างดียิ่งแก่ประชาชน

4. **อาชชวะ** คือความซื่อตรง ได้แก่ ความซื่อตรง 5 ประเภท ดังนี้ 1) ความซื่อตรงต่อตนเอง ได้แก่ การเคารพตนเองตามภาวะ คือตนมีภาวะเช่นใด ก็ตั้งตนให้สมกับภาวะเช่นนั้น 2) ความซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน คือการทำงานเที่ยงธรรม ตรงตามบทบัญญัตินั้น ๆ ทำงานเสมอต้นเสมอปลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ผู้บังคับบัญชา และบุคคลอื่น ๆ 3) ความซื่อตรงต่อคนอื่นหมายถึงการไม่ใช้เล่ห์เพทุบาย หลอกลวงให้ผู้อื่นเข้าใจผิด ไม่กล่าวเท็จต่อใคร 4) การรักษาธรรมิกปฏิญญา คือการรับคำของผู้อื่นที่ให้ทำอย่างนั้นอย่างนี้ในอนาคต การรักษาปฏิญญานี้ คือการที่ผู้ให้ปฏิญญาปฏิบัติถูกต้องตามเจตนารมณ์ในปฏิญญาโดยครบถ้วนในเมื่อถึงกาละ 5) ความภักดีต่อประเทศชาติ คือการปฏิบัติดำเนินงานทุก ๆ อย่างของประเทศชาติด้วยความเสียสละอย่างสูง ไม่มีการห่วงใยที่จะต้องเสียประโยชน์ของพวกพ้อง หรือประโยชน์ของเอกชนใด ๆ

5. **มัททวะ** คือความเป็นผู้อ่อนโยน นักปกครองควรมีอาการทางกายละมุนละม่อม อ่อนโยน มีคำพูดนุ่มนวลอ่อนหวานไพเราะต่อคนทั่วไป นักปกครองซึ่งเป็นที่รัก เป็นที่เคารพของประชาชนนั้น เมื่อร้องขอความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน ย่อมขอได้โดยง่าย เพราะความรักแท้นั้นเป็นมูลฐานแห่งความเสียสละ

6. **ตปะ** คือกุศลกรรมที่แผดเผาความชั่วต่าง ๆ ให้พินาศไป ตามความหมายนี้ ตปะเป็นชื่อของธรรม ทั้งของนักพรต และนักปกครอง แต่ในธรรมของนักปกครองนี้ ท่านใช้เพียงชื่อของพรตของชาวบ้านชนิดหนึ่ง พรต คือแบบแห่งการปฏิบัติเพื่อชำระจิตใจให้สะอาดจากมลทินไม่ยอมให้หลงใหลหมกมุ่นในความสนุกสนาน มีความเป็นอยู่อย่างสามัญ มุ่งมั่นแต่บำเพ็ญเพียรทำกิจให้บริบูรณ์

7. **อักโกธะ** คือแปลตามตัวอักษรว่า ความไม่โกรธหมายถึง มีความเมตตาที่เป็นข้าศึกของความโกรธ มีความรักผู้อื่น ความปรารถนาดีต่อผู้อื่นด้วยจิตที่บริสุทธิ์ ไม่มีการเห็นแก่ตัวเคลือบแฝงอยู่เลย เมตตาเกิดขึ้นด้วยการเล็งเห็นคุณธรรม ความดีของผู้อื่น เมตตาเป็นความรักที่เป็นเหตุให้มีการเสียสละ เมตตาเป็นคุณธรรมที่เข้าไปชำระล้างจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาดปราศจากความพยาบาท และราคะ

8. **อวิหิงสา** แปลตามตัวอักษรว่า ความกรุณาที่เป็นข้าศึกของเจตนา ซึ่งเป็นเหตุเบียดเบียนผู้อื่น กรุณาหมายถึง ความมีใจเอ็นดู สงสารผู้อื่น มุ่งช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้ประสบทุกข์ให้พ้นจากทุกข์ กรุณาเกิดขึ้นได้ด้วยการเล็งแลเห็นความลำบากของผู้อื่น ที่เกิดจากการเบียดเบียนของผู้อื่น จากสัตว์ร้าย จาก

โรคภัยไข้เจ็บ จากความโง่เขลา จากความไร้สมรรถภาพของผู้นั้นเอง กรุณาเป็นคุณธรรมที่เข้าไปชำระล้างจิตใจให้สะอาดจากวิหิงสา และโสกะ คือความเศร้าโศก

9. **ขันติ** คืออาการที่ข่ม อาการที่ซ่อนความโกรธ ซ่อนความไม่พอใจไว้ภายใน ไม่แสดงอาการโกรธ อาการไม่พอใจให้ปรากฏออกมาทางกายหรือทางคำพูด ที่เรียกว่า น้ำขุ่นอยู่ในน้ำใสอยู่นอก นอกจากนี้แล้ว ขันติยังหมายถึง อาการที่จิตทนทานคงที่ตามปกติ ในเมื่อได้เผชิญกับความตรากตรำ ความลำบาก และความเจ็บใจ

10. **อวิโรธนะ** หรือ โสรัจจะแปลว่าความมีสติควบคุมตน ระมัดระวัง รักษามารยาททางกาย ทางวาจา ให้เป็นสุจริต และสุภาพเรียบร้อยละมุนละม่อมตามความนิยมของสังคม เป็นธรรมที่ทำให้คนงดงามร่วมกับขันติ คือเมื่อมีขันติอยู่ การเสียมารยาทก็ยังไม่เกิดมี แต่เมื่อเสียขันติแล้ว หากยังมีสตินำเอาอวิโรธนะมาใช้ควบคุมตนไว้ การเสียมารยาทก็ย่อมไม่เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่า ทศพิธราชธรรมนี้ได้เน้นความสำคัญของการที่นักปกครองต้องเป็นผู้ให้ไว้อย่างชัดเจนในหลายข้อเช่น ทาน การให้ ปริจาคะ การสละตน แม้กระทั่งมัททวะก็เป็นการให้วาจาไพเราะแก่คนทั่วไป อวิหิงสาเน้นเมตตา กรุณา ผู้นำต้องพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่น นอกจากนั้น เป็นจริยธรรมที่เกี่ยวกับการควบคุมตนเอง ได้แก่อาชชวะ ความซื่อตรง ตปะ การชำระจิตใจให้สะอาด อักโกธะความไม่โกรธไปจนถึงอวิโรธนะ ความมีสติควบคุมตนเองอยู่เสมอ ถ้าผู้นำปฏิบัติดังนี้ได้ย่อมถึงพร้อมซึ่งบารมีธรรม

พุทธทาสภิกขุ

ในหนังสือเรื่อง *ธรรมะกับการเมือง* ซึ่งพุทธทาสภิกขุเป็นผู้ประพันธ์ขึ้นนั้น ท่านได้อธิบายเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างธรรมะกับการเมืองไว้โดยละเอียด และแม้หนังสือเล่มนี้ได้รับการประพันธ์ขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว และท่านได้มรณภาพเมื่อ 10 ปีมาแล้ว แต่คำบรรยายของท่านยังคงทันสมัยอยู่เสมอ ราวกับว่าท่านได้เห็นเหตุการณ์การเมืองในปัจจุบันนี้มาตั้งแต่ 30 ปีที่แล้ว จึงไม่น่าประหลาดใจแต่ประการใดเลยที่ท่านได้รับยกย่องจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific, and Cultural Organization, UNESCO) ให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก เมื่อครบวาระ 100 ปีชาตกาลของท่านในวันที่ 27 พฤษภาคม 2549

ท่านเริ่มต้นด้วยการกล่าวถึงความหมายของการเมืองว่า การเมืองนั้นคือ ระบบของการจัด หรือการกระทำเพื่อให้คนจำนวนมากอยู่กันโดยปราศจากปัญหา โดยไม่ต้องใช้อาชญา คือการทำร้ายซึ่งกันและกันให้เจ็บปวด

การเมืองคือธรรมะ

การเมืองจะแท้จริงจะต้องมีธรรมะ ระบบธรรมะจะช่วยให้มนุษย์อยู่อย่างปกติสุข ธรรมะนี้มี 4 ความหมายคือ 1) ตัวธรรมชาติ 2) กฎของธรรมชาติ 3) หน้าที่ตามธรรมชาติ และ4) ผลจากหน้าที่ตาม

ธรรมชาติ สิ่งที่เป็นการเมืองนั้น รวมอยู่ในธรรม ในความหมายที่ 3 คือ หน้าที่ที่มนุษย์จะต้องประพฤติต้องกระทำให้ถูกต้องตรงตามกฎของธรรมชาติ เพื่อว่ามนุษย์จะได้อยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ดังที่พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 256-257)

การเมืองนี้มันเป็นธรรมอันหนึ่ง ในความหมาย
ที่ว่าเป็นหน้าที่; เป็นหน้าที่ของใคร? ก็ของมนุษย์ทุกคน
ที่อยู่ในบ้านในเมือง หรือในโลกเขาจะต้องประพฤติธรรม
นั้นให้ถูกต้องแล้วบ้านเมืองก็จะผาสุก

ด้วยเหตุนี้นักการเมืองคือผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามธรรมในความหมายที่ 3 นี้ หากนักการเมืองปฏิบัติดี บ้านเมืองย่อมร่มเย็นเป็นสุข ในทางตรงกันข้าม หากนักการเมืองปฏิบัติไม่ดี บ้านเมืองย่อมประสบทุกข์เดือดร้อน ความสงบสุขย่อมไม่อาจเกิดขึ้นในหมู่มนุษย์ได้เลย

ธรรมะสำหรับนักการเมือง

พุทธทาสภิกขุมีความเห็นว่า ผู้จัดโลกสูงสุดคือ พระพุทธเจ้า ผู้เป็นยอดสุดของนักการเมือง ถ้าเป็นพระเจ้าอย่างบุคคล ก็เป็นพระเจ้าในศาสนาต่าง ๆ ดังที่มีผู้กล่าวถึง ถ้าเป็นพระเจ้าอย่างธรรมะ คือ กฎของธรรมชาติซึ่งเป็นผู้ควบคุมโลกนี้แล้วจัดโลกนี้ให้เป็นไปตามกฎธรรมชาติ

ดังนั้น ผู้จัดโลกทั้งหลายคือ นักการเมือง ซึ่งควรจะเป็นคนของพระเจ้า เขาจึงจะต้องมีธรรมะของพระเจ้า อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ พุทธทาสภิกขุกล่าว*ว่า "แทนที่เขา (นักการเมือง) จะมีธรรมะสำหรับนักการเมือง เขากลับมีธรรมะสำหรับเขาเอง ของเขาเอง เพื่อตัวเขาเอง"* พุทธทาสภิกขุ, 2549: 537)

พุทธทาสภิกขุเสนอความคิดเห็นที่น่าสนใจไว้ด้วยว่า ถ้าโลกนี้มีธรรมะ ก็ไม่จำเป็นต้องมีระบบการเมืองให้ยุ่งยาก เนื่องจากว่าถ้าคนทุกคนมีธรรมะแล้ว ก็หมายความว่า คนทุกคนเป็นคนดี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่จำเป็นต้องมีระบบการเมืองมาคอยควบคุมบังคับ เนื่องจากระบบการเมืองมีกฎหมาย กฎบัตร กฎเกณฑ์ควบคุมสังคม แปลว่า สังคมมีปัญหามากรัฐบาลต้องออกกฎต่าง ๆ มาควบคุมให้คนเป็นคนดี ดังนั้นหากคนทุกคนเป็นคนดีก็ไม่จำเป็นต้องมีกฎต่าง ๆ และดังนั้นจึงไม่ต้องมีระบบการเมือง

ปัญหาของมนุษย์ยุคปัจจุบัน

พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า ปัญหาเฉพาะหน้าของมนุษย์ยุคปัจจุบันที่เกี่ยวเนื่องกับการเมืองคือ ปัญหาประชากรโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์ การสาธารณสุข และการให้สวัสดิการต่าง ๆ ทำให้คนตายยาก ตายน้อยลง โรคระบาดเกือบจะสูญหายไปจากโลก คนชรามีมากขึ้น เพราะมีชีวิตอยู่ได้นานขึ้น แม้ว่าจะมีการคุมกำเนิด แต่ก็กระทำได้ผลเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้วเท่านั้น ประเทศกำลังพัฒนาหรือประเทศด้อยพัฒนา ยังคงมีอัตราการเกิดสูงอยู่

ดังนั้นเมื่อมีประชากรเพิ่มมากขึ้น และโลกมีความก้าวหน้าทางวัตถุมากขึ้น ทำให้คนจำนวนมากหลงใหลลัทธิวัตถุนิยม บริโภคนิยม รวบรวมเงินและวัตถุสิ่งของมากยิ่งขึ้น ทำลายสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น เครื่องจักร เครื่องทุ่นแรง ทำให้คนตกงานมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน คนต้องการเงินและวัตถุเมื่อไม่มีงานทำ จึงจำต้องลักขโมย ทุจริต เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น จริยธรรมของผู้คนเสื่อมทรามลง

วิถีทางแก้ปัญหาของพุทธบริษัท

พุทธทาสภิกขุได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาสังคมไว้ดังนี้ (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 540-568)

1. **ยิ่งมีประชากรโลกมากขึ้นเท่าใด ยิ่งต้องส่งเสริมศีลธรรมของคนให้มากยิ่งขึ้นเท่านั้น** เปรียบประดุจดังนั่งเรือไปในทะเล ถ้าเรือไม่แบน ระเบียบในเรือไม่ค่อยรัดกุมก็ได้ แต่ถ้าเรือหนัก เพราะคนมาก จำจะต้องมีระเบียบที่จะควบคุมคนในเรือ มิฉะนั้นเรือจะคว่ำได้ เพราะคนในเรือไม่มีระเบียบ ดังที่ท่านกล่าวว่า

เมื่อเรามีคนในโลกมากขึ้นเหลือประมาณ
อย่างนี้แล้ว ยิ่งไม่มีศีลธรรม หรือมีศีลธรรมเท่าเดิม
มันก็ไม่พอ ไม่พอที่จะควบคุมกันโลกนี้ไม่มีศีลธรรม
ถึงที่สุดก็คือเมืองนรก ฉะนั้นขอให้เป็นที่ยุติไว้ข้อหนึ่ง
ก่อนว่า คนในโลกยิ่งมากขึ้นเท่าไร ศีลธรรมจะต้องยิ่ง
เป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น เพียงพอมากขึ้นเท่านั้น

2. **เลือกระบบการเมืองที่ดีที่สุด** เช่น ธัมมิกสังคมนิยมเผด็จการ พุทธทาสภิกขุเสนอว่า ระบบการเมืองที่เหมาะสม ซึ่งจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ก็คือ ระบบประชาธิปไตย แบบธัมมิกสังคมนิยม และจะต้องเป็นแบบเผด็จการด้วย ท่านอธิบายว่า เราเว้นเจตนารมณ์ประชาธิปไตยไม่ได้ เพราะปัจจุบันนี้ประชาชนมีความรู้ มีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น รู้จักใช้สิทธิ์ของคนมากขึ้น เพราะฉะนั้น เราต้องมอบอำนาจให้ประชาชนเสมอ แต่ก็ต้องระวังอย่าให้เป็น “ประชาธิปไตยเฟ้อ” หรือ “ประชาธิปไตยชนิดที่คดโกง เอาเปรียบกันได้” จึงต้องเป็นประชาธิปไตยแบบสังคมนิยมคือ เห็นแก่สังคม ไม่เห็นแก่บุคคล ซึ่งเป็นทางให้เอาเปรียบกันได้ และจะต้องมีลักษณะเผด็จการด้วย เพราะว่าในคนหมู่มากจะต้องมีคนไม่ดีซึ่งควบคุมยากอยู่ด้วย ฉะนั้นจึงต้องมีระบบการเมืองชนิดเผด็จการที่จะจัดการกับคนไม่ดีโดยธรรม เป็นเผด็จการโดยธรรม โดยความถูกต้อง โดยความเมตตากรุณา

3. **พลโลกยิ่งมาก ยิ่งต้องสร้างเมตตาธรรมมากขึ้น** โลกยิ่งมีคนมากเท่าใด ยิ่งต้องสร้างธรรมให้เกิดมากขึ้นเท่านั้น ถ้าคนในโลกมากขึ้น แล้วมีศีลธรรมเขาก็จะอยู่กันได้อย่างผาสุก เพราะเมื่อคนมีศีลธรรมก็จะมีความสุจริตในการช่วยเหลือผู้อื่น ที่แล้วมา คนส่วนมากไม่มีศีลธรรม จริยธรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ สังคมก็หาความสงบสุขไม่ได้ หากมีศีลธรรม จริยธรรมแล้ว คนก็จะรักผู้อื่นอย่างเพื่อนร่วมทุกข์เกิด แก่ เจ็บ ตาย ด้วยกันในโลกให้มากขึ้น

4. **การคุมกำเนิด ต้องใช้หลักศีลธรรม** พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า การคุมกำเนิดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันนั้น เป็นการคุมกำเนิดทางกาย เพื่อไม่ให้พลเมืองล้นโลก โดยการควบคุมทางร่างกาย โดยเฉพาะการรับประทานยาซึ่งเป็นสารเคมี ยาที่รับประทานเข้าไปมาก ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อร่างกาย เพราะเป็นเรื่องที่ผิดธรรม ท่านเสนอว่า ควรมีการคุมกำเนิดทางจิตใจด้วย เพราะปัจจุบันความเสื่อมทางจิตใจมีมาก จึงควรมีการคุมกำเนิดทางศีลธรรม โดยการช่วยกันควบคุมกามารมณ์ และเผยแผ่ศาสนา เผยแผ่ธรรม ตลอดจนบังคับจิตใจให้ทำแต่ความดี ละเว้นความชั่ว

5. **ส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการฝ่ายวัตถุบางแขนง** วัตถุนิยมมิได้เลวร้ายไปหมดทุกอย่าง เราควรแสวงหาวิธีที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการฝ่ายวัตถุที่เหมาะสม ค้นหาวิธีการที่เราจะกินอยู่กันอย่างถูกต้อง ไม่ส่งเสริมกามารมณ์ และประหยัดที่สุด ท่านคิดว่า ปัจจุบันนี้คนเรากินอยู่อย่างไม่ประหยัดซึ่งทำให้หาเงินมาเท่าไหร่ไม่พอ ฉะนั้น คนเราจึงควรกินอยู่อย่างประหยัด ถูกต้อง ตามธรรมชาติ โดยแสวงหาวิธีการว่าทำอย่างไรจึงจะกินอยู่อย่าง “ถูกต้องและประหยัด” เพราะว่าเดี๋ยวนี้ไม่มีวิธีการดังกล่าว

6. **เมื่อมีคนเพิ่มมากขึ้น เราควรอยู่อย่างธรรมชาติให้มากขึ้น** ให้อยู่อย่างที่เรียกว่า “เป็นเกลอกับธรรมชาติ” ให้ใกล้ธรรมชาติมากขึ้น ทั้งในเรื่องกิน เรื่องนอน เรื่องเที่ยวเล่น เรื่องการพัฒนาปัจจุบันนี้ คนอยู่ไกลธรรมชาติมากขึ้น สร้างบ้านใหญ่โต มีรถหรูหรา มีเครื่องบินลำใหญ่ ๆ มีเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงมากมาย ซึ่งถือกันว่าเป็นประโยชน์ แต่กลับเป็นโทษ เพราะเครื่องจักรทำงานแทนแรงงานคน คนจึงตกงาน จึงกล่าวได้ว่าอยู่ห่างไกลธรรมชาติเป็นการทำลายโลก ท่านเตือนว่าอย่าลืมธรรมชาติ และพยายามที่จะใกล้ชิดธรรมชาติไว้ให้มากที่สุดที่จะมากได้ ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีปัญหาในการดำรงชีวิตน้อยลง

7. **การศึกษาควรดำเนินไปเพื่อให้คนในโลกมีศีลธรรม** กล่าวคือ การศึกษาช่วยสร้างคนให้เป็นคนดี แต่เมื่อคนในโลกมีมากขึ้นกลับปรากฏว่า คนด้อยศีลธรรมลงไป ไม่มีใครเมตตาใคร มีแต่ “ตัวกู-ของกู” เพราะการศึกษาในปัจจุบันส่งเสริม “ตัวกู-ของกู” คือทำให้คนแข่งขันกัน จึงทำให้ คนงมงายมากขึ้น โง่หนักยิ่งขึ้น ท่านจึงเสนอว่าจะต้องมีการศึกษาอย่างใหม่ ซึ่งอันที่จริงคืออย่างเก่า เพราะกลับไปในสังคมโบราณที่การศึกษาเกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์กลัวบาป รักบุญ แล้วก็มีศีลธรรม และที่สำคัญเป็นการศึกษาที่มุ่งแต่ให้โลกสงบ ท่านกล่าวว่า *“การศึกษาชนิดไหนทำให้โลกนี้มันมีความสงบได้ ก็มุ่งการศึกษาชนิดนั้นแหละ”* (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 79)

8. **วิทยาการก้าวหน้าไปในทางทำลายทรัพยากรของโลกมากเกินไป** เรามีวิทยาการก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ ผลคือ ยิ่งวิทยาการเจริญก้าวหน้ามากเท่าใด ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น น้ำมัน เหล็ก ทองแดง และอื่น ๆ ที่มีค่าอยู่ในโลกถูกนำขึ้นมาทำลายมากขึ้น เร็วขึ้นเท่านั้น มีการผลิตอาวุธประหัตประหารกัน การผลิตรถยนต์ใช้จนเกิดเป็นความนิยมก็เป็นเรื่องที่ดี แต่ในขณะเดียว

กันต้องคิดเรื่องน้ำมันด้วยว่า ถ้าน้ำมันหมดจะทำอย่างไร จะคิดหาพลังงานอื่น ๆ เช่น พลังงานปรมาณู พลังงานแสงอาทิตย์มาใช้ แล้วถ้าพลังงานเหล่านี้หมดไปอีกจะทำอย่างไร

กล่าวโดยสรุป พุทธทาสภิกขุได้เสนอแนวคิดที่ว่า ธรรมกับการเมืองเป็นสิ่งที่แยกจากกันมิได้ เพราะ การเมืองคือหน้าที่ของมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำการเมือง หรือนักการเมือง ที่จะต้องประพฤติปฏิบัติทางการเมืองอย่างถูกต้อง เพราะหากเขากระทำการทางการเมืองโดยปราศจากศีลธรรมจริย ธรรมเสียแล้ว สังคมก็ย่อมจะล่มสลาย ด้วยเหตุนี้ การเมืองที่แท้จริงจักต้องตั้งอยู่บนรากฐานของศาสนาเสมอไป ดังที่ท่านได้กล่าวไว้ว่า (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 8)

> *การเมืองที่แท้จริงสำหรับมนุษย์*
> *ต้องตั้งอยู่บนรากฐานทางศาสนาของทุกศาสนา*
> *ที่มีอยู่ว่า "สัตว์ทั้งหลาย เป็นเพื่อนทุกข์ เกิด-แก่-เจ็บ-*
> *ตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น" นักการเมืองที่มีธรรมสัจจะ*
> *ข้อนี้อยู่ในใจ ย่อมเป็นนักการเมืองของพระเจ้า; การเคลื่อนไหว*
> *ของเขา ทุกกระเบียดนิ้ว มีแต่บุญกุศล จนกระทั่งกลายเป็น*
> *ปูชนียบุคคลไป"*

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต)

ในทรรศนะของพรหมคุณาภรณ์ ความเป็นผู้นำที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การเป็นผู้นำให้ผู้อื่นทำ แต่ผู้นำต้องช่วยให้เขาทำเป็น และร่วมมือร่วมใจกันทำจนกระทั่งประสบความสำเร็จ และเมื่อสำเร็จแล้วนั้น ความดี ความงามก็จะเกิดขึ้นแก่ตัวเขา มิใช่แก่ผู้นำ และในกระบวนการดังกล่าวนี้ก็จะทำให้คนเหล่านั้นทั้งหมดได้พัฒนาตนเองไปด้วย จัดว่าเป็นการนำเขาเพื่อประโยชน์แก่ตัวเขาเอง แต่ทั้งนี้ผู้นำต้องเป็นผู้เริ่มต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้นำจะต้องมีลักษณะสำคัญ 2 ประการของความเป็นผู้นำดังต่อไปนี้ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2539: 1-4)

1. **ผู้นำต้องสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น** ทำให้ผู้อื่นยอมรับนับถือในตัวผู้นำ เชื่อมั่นในสติปัญญาความสามารถของผู้นำ และอยากตามผู้นำคนนั้น เมื่อปฏิบัติงานแล้วได้ผลตามที่ผู้นำต้องการ ผู้นำก็จะเกิดความมั่นใจในศักยภาพของผู้ตาม อีกทั้งผู้ตามก็จะเกิดความมั่นใจในตัวของเขาเองด้วย ด้วยเหตุนี้ศรัทธาจึงเกิดขึ้นใน 2 ลักษณะดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

2. **ผู้นำเป็นผู้ประสานความร่วมมือ** ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคี การประสานความร่วมมือนี้มี 2 ลักษณะ กล่าวคือ การประสานคนกับคน และการประสานคนกับงาน หรือสิ่งที่จะทำ ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้นำจะต้องคิดว่า จะทำอย่างไรจึงจะให้คนอื่นร่วมมือ ผู้นำเป็นนักประสานความร่วมมือ แม้แต่ประสานความต้องการ ประสานจุดหมายในความเป็นผู้นำ

โดยนัยนี้ ผู้นำจึงมิได้เป็นนายของผู้ใต้บังคับบัญชา หากแต่เป็นกัลยาณมิตรของเขา ทั้งนี้ผู้นำควรมีคุณลักษณะเด่นดังนี้

1. **มีปัญญา ชี้จุดหมายได้** ผู้นำจะต้องเป็นนักแสวงหาปัญญา คอยตื่นตัวแสวงหาปัญญาอยู่เสมอ ตลอดจนต้องมีความชัดเจน และมั่นใจว่าจะทำอะไร

2. **รวมใจคนได้** สามารถผนึกกำลังคนให้มารวมกัน แล้วร่วมมือร่วมใจทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่หน่วยงานนั้นหรือกลุ่มนั้นกำหนด

3. **มีหลักการ** ผู้นำจะต้องเป็นหลักให้คนอยู่ในหลักการ ทั้งผู้นำและผู้ตามปฏิบัติตนอยู่ในความมีจริยธรรม

4. **มีความฉลาดและชัดเจนในหลักการ** วิธีการและจุดหมาย ทั้งสามประการนี้ต้องอยู่ด้วยกัน เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้

5. **ตื่นตัวอยู่เสมอ** ในเมื่อปัญหาอุปสรรคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ ไม่มีใครจะหนีพ้น ดังนั้นผู้นำจึงจะต้องไม่หลับใหล หรือหลงใหล คือจะต้องมีสติระลึกรู้อยู่เสมอ ไม่ประมาท

6. **ไม่หวั่นไหว** มั่นคง ตื่นตัว แต่ไม่ตื่นเต้น นี่คือ ภาวจิตที่เรียกว่า “อุเบกขา” คำว่า “อุเบกขา” นี้แปลว่าความวางเฉย แต่มิได้หมายความว่า วางเฉย เพราะโง่ไม่รู้อะไรเลย อุเบกขามิใช่ “เฉยโง่” (อัญญานุเบกขา) แต่เป็นการวางเฉยด้วยปัญญา คือ รู้ที่จะจัดการเรื่องต่าง ๆ

7. **มีสายตากว้างไกล** มองเห็นกว้าง รู้หมด มองเหตุการณ์สัมพันธ์ไปที่ระบบ ไม่ใช่รู้แต่เรื่องประเทศไทย แต่ต้องรู้ทั้งโลก ไม่ใช่รู้แต่เรื่องของตนเอง แต่รู้เรื่องของผู้อื่นด้วย

8. **ใฝ่สูงคิดถึงแต่สิ่งที่ดีงาม** ใฝ่ในความดีงาม คิดว่าจะนำพาสังคมไปในทางที่ดีงามได้อย่างไร

9. **ประสานหมู่บ้าน** ผู้นำต้องสามารถประสานสามัคคีในหมู่ชนได้ โดยหลักพระธรรมวินัย คือ 1) การรู้ความจริงในธรรมชาติ เรียกว่า “ธรรม” 2) เอาความรู้นั้นมาจัดวางระบบให้มนุษย์ได้ประโยชน์จากความจริง เรียกว่า “วินัย” พระพุทธองค์ทรงสามารถทั้งสองประการนั้น จึงเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วทรงตั้งคณะสงฆ์ขึ้น มีชุมชนขึ้นมา เพื่อพัฒนาธรรมะให้เป็นประโยชน์แก่หมู่ชน

10. **มีพรหมวิหาร 4** ธรรมทั้งสี่ข้อนี้มีไว้แสดงออกต่อผู้อื่น ดูที่ผู้อื่น ดูที่สถานการณ์ที่เขาประสบแบ่งออกเป็น 4 ประการดังนี้

ก. เมตตา มีความเป็นมิตรต่อผู้อื่น อยากให้เขาเป็นสุข

ข. กรุณา สถานการณ์เปลี่ยนไป เขามีความทุกข์ เราพลอยหวั่นใจในทุกข์ของเขา

ค. มุทิตา ส่งเสริมสนับสนุน พลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี

ง. อุเบกขา ผู้อื่นอยู่ในสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบ ต่อตัวธรรม ผู้นำต้องวางเฉย ไม่ก้าวก่ายธรรม

11. **มีสังคหวัตถุ 4** หลักพรหมวิหาร 4 เป็นท่าทีของจิตใจต่อมนุษย์และสัตว์อื่น เป็นธรรมภาคจิตใจ ต้องมีธรรมขั้นปฏิบัติการด้วยคือ หลักการสังคหวัตถุ 4 หมายถึง การประสานหมู่ชนให้รวมกันอยู่ได้ ยึดเหนี่ยวจิตใจคน และประสานหมู่ชนไว้ให้เกิดความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่รับกับพรหมวิหาร แบ่งเป็น 4 ประการดังนี้

ก. ทาน การให้ ช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของ เรียกว่า ให้ด้วยเมตตา ให้เพราะคนอื่นเดือดร้อน เรียกว่า ให้ด้วยกรุณา เขาทำความดี เราให้เงินทองสนับสนุนเขาเป็นมุทิตา

ข. ปิยวาจา ตามปกติพูดด้วยคำสุภาพเป็นเมตตา เมื่อเขาเป็นทุกข์เราปลอบโยนแนะวิธีแก้ไขปัญหา เป็นกรุณา เขาทำดี เราส่งเสริมพูดสนับสนุนเป็นมุทิตา

ค. อัตถจริยา ช่วยด้วยเรี่ยวแรงกำลัง เขาอยู่เป็นปกติ เราช่วยเขา เป็นเมตตา หรือช่วยด้วยเมตตา เขาเดือดร้อน เราสละแรงกายปลดเปลื้องทุกข์ของเขาเป็นกรุณา เขาทำความดี เราช่วย เรียกว่า อัตถจริยาด้วยมุทิตา

ง. สมานัตตา ความเสมอภาค ความตีตนเสมอ จะต้องมีลักษณะดังนี้ 1) ไม่ดูถูกคนอื่น 2) ไม่เลือกที่รัก ผลักที่ชัง 3) ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

ในทรรศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ ผู้นำจะต้องมีคุณสมบัติทุกประการดังที่กล่าวมาแล้ว รวมทั้ง คุณสมบัติทางจริยธรรมครบทั้งพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) และสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมวนัตตา) จึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้นำอย่างแท้จริง

พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต)

พระเมธีธรรมาภรณ์ แสดงทรรศนะว่า ผู้นำหรือ ผู้บริหารคือ ผู้ที่ทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่น ทั้งนี้โดยผู้นำบริหารด้วยธรรมาธิปไตยที่ถือหลักการและความสำเร็จของงานเป็นใหญ่ จึงเป็นผู้นำที่ “นั่งอยู่ในหัวใจ” ของผู้ร่วมงาน ทั้งนี้เพราะเขามีธรรมเป็นพลังในการบริหาร 4 ประการดังนี้ (พระเมธีธรรมาภรณ์, ม.ป.ป.: 20-25)

1. **ปัญญาพละ** กำลัง แห่งความรอบรู้เรื่องตน เรื่องคน และเรื่องงาน ผู้นำ ผู้บริหารต้องมีปัญญาคือ มีความรอบรู้ 3 เรื่อง ได้แก่ **รู้ตน รู้คน และรู้งาน** รู้ตน หมายความว่า ผู้นำต้องรู้จักความเด่นและความด้อยของตนเอง การรู้ความเด่นก็เพื่อทำงานที่เหมาะกับความสามารถของตน รู้คนหมายถึงมีความรอบรู้เกี่ยวกับผู้ร่วมงาน ได้แก่ ต้องรู้ว่าใครมีความสามารถด้านใด เพื่อจะได้ใช้คนให้เหมาะกับงาน รู้งานหมายถึง มีความรู้เกี่ยวกับงานในความรับผิดชอบเพื่อประโยชน์ในการวางแผนบรรจุบุคลากร อำนวยการ และติดตามประเมินผล

2. **วิริยพละ** กำลังความเพียร หรือกำลังแห่งความขยันที่ปลุกใจตนเอง และคนอื่นตลอดเวลา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กำลังใจนั่นเอง กำลังใจต้องควบคู่กับกำลังปัญญาเสมอไป ผู้นำหรือผู้บริหารที่ดีต้องเป็นคนกล้าตัดสินใจ กล้าได้กล้าเสีย ไม่กลัวความยากลำบากที่รอคอยอยู่เบื้องหน้า เขาต้องกล้าลองผิดลองถูก ถ้าทำผิดพลาดก็ถือว่า ผิดเป็นครู เพราะผู้ที่ไม่กล้าทำอะไรเลยนั้นจัดว่าเป็นคนขลาด วิริยะในการบริหารงานแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) สสังขารักวิริยะคือ ความขยันที่ต้องมีคนอื่นปลุกใจ หรือมีสถานการณ์บีบบังคับ ถ้าไม่มีคนปลุกหรือบีบบังคับ บางคนก็หมดกำลังใจ และไม่ยอมทำ

อะไรต่อไป 2) อสังขาริกวิริยะคือ ความขยันที่เกิดจากการปลุกใจตัวเอง แม้คนอื่นจะหมดกำลังใจ ล้มเลิกการทำงานไปแล้ว แต่ผู้นำที่แท้จริงสามารถปลุกใจตนเองจนกระทั่งลุกขึ้นสู้ได้ต่อไป

3. **อนวัชชพละ** กำลังแห่งการงานที่ไม่มีโทษหรือข้อเสียหาย ผู้นำต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ดังพุทธพจน์ที่ว่า **"ธมฺมญฺจเร สุจริต"** บุคคลควรปฏิบัติธรรม (หน้าที่) ให้สุจริต ผู้นำจึงจะต้องถนอมตัวไว้มิให้มีประวัติด่างพร้อยด้วยการรักษาศีล 5 และหลีกเลี่ยงอบายมุข ผู้นำที่ดำรงตนตั้งมั่นอยู่ในความสุจริตเช่นนี้ ย่อมเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับผู้ร่วมงาน และเมื่อมีผู้นำที่ดี คนอื่นๆ ในองค์กรย่อมมีขวัญและกำลังใจ คนชั่วไม่กล้าทำชั่ว

4. **สังคหพละ** กำลังแห่งมนุษยสัมพันธ์ที่ประสานใจคนให้มารวมกันทำงานได้ ทั้งนี้โดยอาศัยหลักสังคหวัตถุ 4 ประการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ได้แก่ 1) ทาน หมายถึง การให้ ความโอบอ้อมอารี 2) ปิยวาจา หมายถึง การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน 3) อัตถจริยา หมายถึง การทำตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น 4) สมานัตตา หมายถึง การวางตัวสม่ำเสมอ วางตนพอเหมาะพอดี

3.5 บทสรุป

จริยธรรมภาวะผู้นำจึงเป็นหัวใจสำคัญของการเมืองการปกครอง และการบริหารสังคมทุกแห่งในโลกนี้ หากสังคมใดมีผู้ปกครองที่มีความสามารถและมีจริยธรรมภาวะผู้นำ สังคมนั้นย่อมสงบสุขและสามารถพัฒนาไปได้รวดเร็ว ตรงกันข้าม หากสังคมใดมีผู้นำที่ปราศจากคุณธรรม จริยธรรม สังคมนั้นย่อมปราศจากความสงบสุข และมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นมากมาย

นักปรัชญาตะวันตกคนสำคัญ ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ได้แก่ โสเครตีส เพลโต อริสโตเติล มาคิอาเวลลี โทมัส ฮอบส์ จอห์น ล็อค และฌอง จาคส์ รุสโซ ล้วนกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ปกครองในประเด็นที่ว่า ผู้ปกครองจะต้องกอปรด้วยจริยธรรม เพราะหากไร้เสียซึ่งจริยธรรมแล้ว สังคมย่อมประสบความยุ่งเหยิง ไร้ความสงบสุข เป็นการกลับสู่สภาวะเดิมของมนุษย์ก่อนที่จะมารวมกันเป็นสังคม

โสเครตีสได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การปกครองที่ดีนั้นคือ การมีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม ความยุติธรรม ส่วนเพลโต ผู้เป็นสานุศิษย์ของโสเครตีสนั้น เน้นว่า **ความรู้คู่คุณธรรม** ประชาชนในรัฐในอุดมคติของเพลโตจึงจะต้องได้รับการศึกษาซึ่งจะนำมาสู่ความมีคุณธรรมของมนุษย์ และเน้นว่า หากประชาชนในรัฐอุดมคติของเขาปฏิบัติหน้าที่อย่างเรียบร้อย กอปรด้วยคุณธรรมตามชนชั้นของตนดังนี้ ชนชั้นผู้ปกครองมีเหตุผล ชนชั้นนักรบมีความกล้าหาญ และชนชั้นใช้แรงงานมีความปรารถนา รัฐจะมีแต่ความสงบสุข และคุณธรรมประการที่สี่จะเกิดขึ้นคือ ความยุติธรรม ในขณะที่อริสโตเติลมีความเห็นสอดคล้องกับเพลโตในประเด็นที่ว่า ความยุติธรรมคือ ผลรวมของคุณธรรม และความผสมกลมกลืนกันระหว่างคุณธรรม

สำหรับมาคิอาเวลลี ได้แสดงทรรศนะของเขาไว้อย่างชัดเจนว่า ผู้นำโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำการเมือง หรือที่เขาเรียกว่า “เจ้าผู้ปกครอง” (The Prince) นั้น ไม่จำเป็นจะต้องเป็นคนดีมีจริยธรรม “เจ้าผู้ปกครอง” ตามอุดมคติของเขาคือ ทรราชย์ที่ไร้จริยธรรม และคิดคำนวณตลอดเวลาว่า จะรักษาอำนาจของตนไว้อย่างยั่งยืนได้อย่างไร เพราะฉะนั้น จึงทำได้ทุกอย่างที่จะทำให้ตนเองสามารถรักษาอำนาจไว้ให้นานที่สุด ทั้งนี้เขากล่าวเน้นไว้หลายครั้งในหนังสือ “The Prince” ของเขาว่า ในความเป็นจริงของชีวิต การดำรงชีวิตของคนเราต้องเผชิญกับการตัดสินใจหลายอย่าง ซึ่งอาจทำให้คนคนหนึ่งไม่อาจคงไว้ซึ่งความดีได้ ดังนั้น สิ่งที่ควรเป็นกับสิ่งที่เป็นจริงไม่ใช่สิ่งเดียวกันฉันใด การที่คนเราควรกระทำ กับการกระทำจริง ๆ ย่อมแตกต่างกันฉันนั้น ทรรศนะของมาคิอาเวลลีจึงมีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากทรรศนะของนักปรัชญาการเมืองคนอื่น ๆ นอกจากนี้ คำว่า “มาคิอาเวลเลียน” (Machiavellian) ได้กลายเป็นคำคุณศัพท์ซึ่งหมายความว่า ความฉลาดแกมโกงแบบไร้จริยธรรม และการอ้างเหตุผลของผู้นำทางการเมืองที่จะรักษาอำนาจของตนไว้ให้นานที่สุด

โธมัส ฮอบส์ และจอห์น ล็อค นักปรัชญาคนสำคัญในกลุ่มสัญญาประชาคมที่มีชื่อเสียงของโลกตะวันตกต่างก็เน้นว่า จริยธรรมเป็นคุณสมบัติของผู้นำการเมือง หรือผู้ปกครองรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจอห์น ล็อค กล่าวว่า เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองรัฐไร้เสียซึ่งจริยธรรม ใช้อำนาจอย่างไม่เป็นธรรมต่อประชาชน ประชาชนพบว่าตนเองตกอยู่ภายใต้อำนาจตามอำเภอใจของผู้นำ เมื่อนั้นประชาชนที่ถูกกดขี่ข่มเหง ไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็พร้อมที่จะปลดเปลื้องตนเองจากแอกที่หนักอึ้งบนบ่าของตนได้

สำหรับจอห์น สจ๊วต มิลล์ นักปรัชญาชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงอีกคนหนึ่งเน้นว่า การปกครองที่ดีจะต้องประกอบด้วยเกณฑ์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ประการแรก รัฐบาลที่ดีจะต้องส่งเสริมการจัดการกิจการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อส่วนรวมโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น สติปัญญา ความสามารถทางศีลธรรม และความกระตือรือร้นของประชาชน และประการที่สอง รัฐบาลที่ดีจะต้องส่งเสริมให้เกิดทรัพยากรเหล่านี้ขึ้นในตัวประชาชนของตนให้มากที่สุด (แพทย์ พิจิตร, 2555: 46) กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐบาลที่ดีต้องส่งเสริมให้เกิดจริยธรรมขึ้นในตัวของประชาชนทุกคนในสังคม

สำหรับปรัชญาตะวันออกนั้น แบ่งออกเป็น 2 กระแสหลักคือ กระแสอารยธรรมจีน และกระแสอารยธรรมอินเดีย ซึ่งได้เน้นความสำคัญของจริยธรรมผู้ปกครองไว้เป็นอย่างมาก ปรัชญาทุกสำนักของจีน ไม่ว่าจะเป็นขงจื้อ หรือเล่าจื้อล้วนแต่เน้นความมีจริยธรรมของผู้นำทั้งสิ้น ปรัชญาจีนเน้นที่ความมีเหตุผล การมีมโนธรรมและการปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปรัชญาของขงจื้อเน้นการปฏิบัติจริงของคนในสังคม ทั้งนี้ขงจื้อเน้นย้ำว่า การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขนั้นจะต้องปรับปรุงความ สัมพันธ์ทั้งห้า ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานให้ดีเสียก่อน แล้วหลังจากนั้นจึงขยายขอบเขตไปสู่การปกครองประเทศ ทั้งนี้โดยยึดหลักที่ว่าทุกคนในสังคมจะต้องปฏิบัติต่อกันด้วยความมีจริยธรรม เช่นเดียวกับเล่าจื้อ ซึ่งได้กล่าวไว้ชัดเจนว่า รัฐบาลที่ดีที่สุดคือ รัฐบาลที่ไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับประชาชนมากนัก ทั้งนี้เพราะรัฐบาลปล่อยให้พลเมืองดำเนินชีวิตไปตามอุดมคติเสรีนิยมและ

ธรรมชาตินิยม และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำต้องมีจริยธรรม เพราะการมีจริยธรรมของผู้นำนั้น ทำให้ประชาชนเคารพนับถือและเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน

ปรัชญาอินเดียแตกต่างจากปรัชญาตะวันตกโดยสิ้นเชิง ในขณะที่ทรรศนะทางตะวันตกเน้นการคิดไตร่ตรองโดยมีทฤษฎีรองรับอย่างเป็นระบบ และแยกออกจากศาสนา ปรัชญาอินเดียไม่แยกจากศาสนา และได้กล่าวถึงลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำไว้อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน**คัมภีร์อรรถศาสตร์** ซึ่งถือว่าเป็นผลงานยอดเยี่ยมในเรื่องการเมืองการปกครอง ได้เน้นลักษณะทางจริยธรรมของผู้นำไว้ว่าจะต้องเป็นผู้มีความกระตือรือร้น กล้าหาญ เฉลียวฉลาด และมีจิตใจที่กระตือรือร้น เช่นเดียวกับมหาตมะคานธีซึ่งเน้นลักษณะสำคัญของผู้นำไว้หลายประการ ที่สำคัญที่สุดคือ ผู้นำควรเป็นตัวของตัวเอง และใช้สติปัญญาไตร่ตรองปัญหาต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ก่อนจะตัดสินใจกระทำสิ่งใด

นอกจากนี้ ศาสนาสำคัญทั้งสามศาสนาของโลกได้แก่ พุทธศาสนา คริสต์ศาสนา และศาสนาอิสลามก็ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญทางจริยธรรมของผู้นำไว้คล้ายคลึงกัน พุทธศาสนาเน้นทศพิธราชธรรม พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 และหลักการอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นการแสดงออกต่อผู้อื่นคือ ผู้อยู่ใต้การปกครอง คริสต์ศาสนาให้ความสำคัญกับการที่มนุษย์รวมตัวกันเป็นประชาคมการเมือง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้การปกครองคือประชาชน ในขณะที่ศาสนาอิสลามเน้นความรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความรับผิดชอบตามบัญญัติของพระเป็นเจ้า ผู้ปกครองจึงมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อประชาชนในปกครอง และประพฤติตนตามบัญญัติของพระผู้เป็นเจ้าโดยเต็มกำลังความสามารถ

แนวคิดทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้กระจ่างชัดว่า เรื่องของภาวะผู้นำที่มีจริยธรรมนี้ได้มีการศึกษาค้นคว้ากันมาเป็นเวลายาวนานมากแล้วทั้งในโลกตะวันตก และโลกตะวันออก ปรากฏให้เห็นชัดเจนเป็นคำสอนของศาสนาสำคัญ ๆ ขอโลกตลอดจนงานเขียนของนักปรัชญาที่มีชื่อเสียง ด้วยเหตุผลสำคัญที่ว่า ความสัมพันธ์ที่กอปรด้วยจริยธรรมระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครองจะนำมาซึ่งสันติสุขและการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมแห่งมวลมนุษยชาติ

บทที่ 4
วิวัฒนาการของการเมืองไทยและปัญหาด้านจริยธรรมของนักการเมือง

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญ เป็นกฎหมายหลักในการปกครองประเทศต่อมาเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยในลักษณะที่เรียกว่า “ลุ่ม ๆ ดอน” หรือ “ล้มลุกคลุกคลาน” มาโดยตลอด มีรัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งในประวัติศาสตร์การเมืองของประเทศไทย มีรัฐธรรมนูญได้รับการประกาศใช้หลายฉบับนับจนถึงปัจจุบันเป็นฉบับที่ 18 ผู้นำการเมืองหลายคนขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วประกาศลาออกไปเพราะมีปัญหาหลายด้าน นับตั้งแต่ปัญหาภายนอกประเทศ เช่น ปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจโลกซึ่งส่งผลกระทบถึงเศรษฐกิจไทย ไปจนถึงปัญหาภายในประเทศ เช่น ปัญหาการไร้ประสิทธิภาพในการบริหารงาน ปัญหาความขัดแย้งระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือนที่เป็นปัญหาสำคัญนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ปัญหาความวุ่นวายในรัฐสภา ปัญหาการจัดตั้งรัฐบาลผสมหลายพรรค อย่างไรก็ตาม เราต้องยอมรับว่า ปัญหาสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่หลายรัฐบาลเผชิญคือ ปัญหาความไม่โปร่งใสในการบริหารประเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ปัญหาทางจริยธรรมได้แก่ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ความไม่สามารถแยกประโยชน์ส่วนรวมออกจากประโยชน์ส่วนตัว ซึ่งนำไปสู่ความไม่พอใจของประชาชนในประเทศ และเป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการรัฐประหารครั้งแล้วครั้งเล่าโดยคณะทหาร ซึ่งใช้ประเด็นนี้เป็นข้ออ้างเพื่อล้มล้างรัฐบาลเดิม แล้วจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นแทน โดยคณะทหารขึ้นบริหารประเทศแทนรัฐบาลเดิม

4.1 วิวัฒนาการการเมืองไทย

หลังจากที่คณะราษฎร์ยึดอำนาจปกครองประเทศเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว ได้มีการเริ่มต้นการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระประมุข และทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) แทนการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ที่มีมาแต่เดิม หลังจากนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรกของประเทศไทยในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 แล้ว คณะราษฎรได้จัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยใน พ.ศ. 2476

ได้มีการจัดตั้งสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรก ประกอบด้วยสมาชิก 70 คน พระยามโนปกรณ์นิติธาดาได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย อีก 2 ปีต่อมา พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติในขณะเสด็จประพาสประเทศอังกฤษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลทรงสืบราชสมบัติต่อจากพระองค์ และโดยเหตุที่ยังทรงพระเยาว์และ

ทรงศึกษาอยู่ จึงได้มีการแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์คือหลวงประดิษฐ์มนูธรรม (ดร.ปรีดี พนมยงค์)

พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนแรกของประเทศไทย เพียง 1 ปี พระยาพหลพลพยุหเสนาก่อการรัฐประหารแล้วขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทน แต่เหตุการณ์การเมืองก็มิได้สงบ เพราะรัฐบาลใหม่ได้รับการต่อต้านโดยฝ่ายเจ้า พระองค์เจ้าบวรเดชเคลื่อนทัพจากโคราชจะเข้ากรุงเทพฯ แต่ถูกคณะราษฎรปราบปรามได้สำเร็จ ลิขิต ธีรเวคิน กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ไว้ว่า (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 138)

> *ลักษณะสำคัญ ๆ ของเหตุการณ์การเมือง*
> *ก็คือว่า ระหว่างสองปีแรกหลังพ.ศ. 2475 พวกเจ้า*
> *และกลุ่มอนุรักษ์นิยมยังเป็นพลังทางการเมืองที่*
> *เคลื่อนไหวอยู่ แต่อิทธิพลของกลุ่มดังกล่าวนี้*
> *เริ่มเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว หลังจากการปฏิวัติที่*
> *ล้มเหลว ซึ่งนำโดยพระองค์เจ้าบวรเดช*

เหตุการณ์ซึ่งเกิดขึ้นต่อมาคือมีการแตกแยกกันเป็นสองฝ่ายในคณะราษฎร์ ได้แก่ฝ่ายพลเรือนนำโดยดร.ปรีดี พนมยงค์ และฝ่ายทหารนำโดย พันเอกหลวงพิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม) ผู้ซึ่งต่อมาได้รับการแต่งตั้งเป็นจอมพลป.พิบูลสงคราม ทั้งสองต่างเป็นคู่แข่งทางการเมืองที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรีที่มีความสามารถในการประนีประนอม ทำให้ทั้งสองฝ่ายยังคงสามารถทำงานด้วยกันได้

4.2 การเรืองอำนาจของทหาร (พ.ศ. 2481)

พระยาพหลพลพยุหเสนาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้ประมาณ 1 ปีก็ลาออก เพราะสุขภาพไม่ดี โดยจอมพลป.พิบูลสงครามขึ้นดำรงตำแหน่งต่อมาในพ.ศ. 2481 ซึ่งตรงกับระยะที่โลกกำลังเข้าสู่สภาวะสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482-2488) จอมพลป.พิบูลสงครามมีนโยบายรัฐนิยมเน้นให้คนไทยรักชาติ สร้างประเทศให้เจริญรุ่งเรืองดังเช่น เยอรมนีและญี่ปุ่น ได้ประกาศสงครามกับอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา โดยเข้าข้างฝ่ายอักษะ (ซึ่งมีเยอรมนีเป็นผู้นำในยุโรปและญี่ปุ่นเป็นผู้นำในเอเชีย) ปรากฏว่าเมื่อญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองในปีพ.ศ. 2488 ประเทศไทยตกอยู่ในสภาวะลำบาก อย่างไรก็ตามเป็นโชคดีของประเทศไทย เนื่องจากชาวไทยในยุโรปได้ก่อตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น ขบวนการนี้ได้รับการก่อตั้งขึ้นโดย ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น และดร.ปรีดี พนมยงค์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งร่วมกันออกแถลงการณ์ว่าชาวไทยโดยส่วนรวมไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามต่อต้านสหรัฐอเมริกาและอังกฤษ พร้อมทั้งให้ถือว่า

การประกาศสงครามต่อต้านสหรัฐอเมริกาและอังกฤษนั้นเป็นโมฆะ (Ngamcachonkulkid, 2010: 150 - 151)

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง จอมพล ป. ซึ่งได้ประกาศสงครามเข้าข้างฝ่ายอักษะก็ได้รับการกดดันให้พ้นจากตำแหน่งไป นอกจากนั้นจอมพล ป. ต้องขึ้นศาลในฐานะอาชญากรสงคราม แต่ในที่สุดก็ถูกปล่อยตัว แม้กระนั้นจอมพล ป.และฝ่ายทหารก็สูญเสียความน่าเชื่อถือ ในฐานะที่นำพาประเทศเข้าสู่สงครามและตกเป็นผู้แพ้ อำนาจทางการเมืองดูจะตกอยู่ในมือของฝ่ายเสรีนิยม นำโดย ดร.ปรีดี

หลังจากจอมพล ป.พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ฝ่ายเสรีนิยมขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี 3 คน แต่ก็ดำรงตำแหน่งอยู่ได้ไม่นานนักได้แก่ นายควง อภัยวงศ์ (1 ปี: 2487-2488) นายทวี บุณยเกตุ (3 สัปดาห์: 2488) ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช (4 เดือน: 2488-2489) นายควง อภัยวงศ์ กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 2 (3 เดือน: 2489) ดร.ปรีดี พนมยงค์ (4 เดือน: 2489) หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (1 ปี 2 เดือน: 2489-2490) แต่รัฐบาลของเขาถูกรัฐประหาร โดยคณะทหารนำโดยพลโทผิน ชุณหะวัณ นายควง อภัยวงศ์กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีครั้งที่ 3 (6 เดือน: 2490-2491) แต่ก็ถูกคณะทหารกดดันให้ลาออกไปในที่สุด (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 157-158 และลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 140)

จะเห็นได้ว่า นายกรัฐมนตรีที่เป็นฝ่ายพลเรือนไม่สามารถดำรงตำแหน่งอยู่ได้นาน ทั้งนี้เพราะฝ่ายทหารมีอำนาจที่เข้มแข็งเพราะมีอาวุธอยู่ในมือ และยังคงสนับสนุนจอมพล ป.อยู่ จนกระทั่งในที่สุด คณะทหารเชิญจอมพล ป.กลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีอีกเป็นครั้งที่สอง (พ.ศ. 2491-2500) เราจะสังเกต เห็นได้ว่าคณะทหารมีอำนาจมากขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากจอมพล ป.ก้าวขึ้นสู่อำนาจครั้งที่สองนี้ ลิขิต ธีรเวคิน กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 141)

> *ทหารก็มีอำนาจและบทบาทในทางการเมืองตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา จอมพล ป. ผู้มีบุคลิกเข้มแข็งได้มีอำนาจในทางการเมือง เพราะบทบาทของเขาในการทำรัฐประหาร 2 ครั้ง และการปราบกบฏบวรเดชภายในช่วงเวลาเพียง 2 ปี ยิ่งกว่านั้นหลังจากการลาออกของพระยาพหลในปี 2481 จอมพล ป. ก็ได้เป็นนายกรัฐมนตรีและยังเป็นผู้บัญชาการทหารบก ซึ่งผ่านสภาวะสงครามเป็นเวลา 6 ปี เสียอำนาจเมื่อตอนญี่ปุ่นแพ้สงคราม แต่ก็รอดได้โดยปลอดภัยจากแง่มุมของกฎหมาย”*

ในขณะเดียวกันฝ่ายเสรีนิยมประสบปัญหาหลายด้าน ที่สำคัญคือ ไม่มีอาวุธอยู่ในมือ นอก จากนี้ยังมีปัญหาเศรษฐกิจหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้แก่ปัญหาเงินเฟ้อ การขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค การฉ้อราษฎร์บังหลวง ฯลฯ รัฐบาลเสรีนิยมไม่สามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างทันท่วงที นอกจากนี้ ปัญหาสำคัญที่สุดคือการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลสวรรคตในวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2489 โดยที่ดร.ปรีดี ถูกกล่าวหาว่าพัวพันกับกรณีการปลงพระชนม์พระเจ้าอยู่หัว ดร.ปรีดี จึงเดินทางออกจากประเทศไทยไปอยู่ที่สิงคโปร์ และต่อมาเดินทางไปจีน อยู่ที่นั่นระยะหนึ่งแล้ว เดินทางไปยังกรุงปารีส ฝรั่งเศส ท่านถึงแก่กรรมที่นั่นในปี พ.ศ. 2526 โดยไม่ได้มีโอกาสกลับมายังประเทศไทยอีกเลย

ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2492 มีความพยายามทำรัฐประหารขึ้นอีกครั้งหนึ่งนำโดย ดร.ปรีดี และขบวนการเสรีไทยโดยการสนับสนุนจากกำลังบางส่วนของดร.ปรีดี ซึ่งขณะนั้นออกนอกประเทศไทยไปอยู่ที่สิงคโปร์ กลับเข้ามาเป็นผู้นำการรัฐประหารครั้งนี้ มีการปะทะกันระหว่างฝ่ายทหารเรือและทหารบกโดยใช้อาวุธจริง ฝ่ายดร.ปรีดี ได้ประกาศว่า จอมพล ป. พลโทผิน ชุณหวัณ พลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และพันเอกหลวงกาจสงครามพ้นจากตำแหน่ง นายดิเรก ชัยนาม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนจอมพล ป.

ทางฝ่ายรัฐบาล มีพลเอกสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศในขณะนั้น) เป็นผู้บัญชาการกองพลที่ 1 ได้รับมอบหมายให้ปราบปรามฝ่ายรัฐประหารซึ่งพลเอกสฤษดิ์ ได้ดำเนินการด้วยความรวดเร็วและสามารถปราบปรามฝ่ายตรงข้ามได้สำเร็จ มีการจับกุมตัวฝ่ายยึดอำนาจ รัฐมนตรี 4 คน ถูกสังหารชีวิตได้แก่ นายถวิล อุดล (ผู้นำขบวนการเสรีไทยจากจังหวัดร้อยเอ็ด) นายทองปลิว ชลภูมิ (เลขานุการของดร.ปรีดี) นายจำลอง ดาวเรือง (ผู้นำขบวนการเสรีไทยจากจังหวัดมหาสารคาม) และนายทองอินทร์ ภูริพัฒน์ (ผู้นำขบวนการเสรีไทย จากจังหวัดอุบลราชธานี) ทั้งนี้รัฐมนตรีทั้งสี่คนถูกสังหารขณะถูกนำตัวจากที่คุมขังแห่งหนึ่งไปยังอีกแห่งหนึ่งภายใต้การคุ้มครองของตำรวจ กรมตำรวจ ซึ่งมีพลตำรวจเอกเผ่าเป็นอธิบดีขณะนั้นประกาศว่า การสังหารรัฐมนตรีทั้งสี่ท่านครั้งนี้ เป็นการกระทำของฝ่ายเสรีไทยซึ่งต้องการจะปลดปล่อยนักโทษ (Chaloemtiarana, 2007: 38-39)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าฝ่ายรัฐบาลประสบความสำเร็จในการปราบปรามผู้ก่อรัฐประหารอย่างรุนแรงและรวดเร็ว แต่รอยร้าวในกองทัพยังคงอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความแตกแยกระหว่างกองทัพบกและกองทัพเรือ ผู้นำกองทัพบกยังคงเผชิญกับการต่อต้านจากกองทัพเรือ เนื่องจากในขณะนั้นกองทัพเรือเป็นหน่วยงานที่มีความทันสมัยทัดเทียมกับกองทัพบกทั้งในด้านกำลังทหาร และอาวุธยุทโธปกรณ์ เพราะกองทัพเรือมีหน่วยทหารเรือ รถถัง เครื่องบิน และอาวุธที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งบุคลากรก็ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดี (Chaloemtiarana, 2007: 38-39)

ความพ่ายแพ้ของกองทัพเรือในครั้งนี้มิใช่จุดสิ้นสุด เพราะสองปีต่อมามีความพยายามกระทำรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งคือ “กบฏแมนฮัตตัน” (Mahhattan Revolt) เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2494 จอมพล ป. ถูกจับกุมโดยคณะทหารเรือบนเรือรบที่ชื่อว่า “แมนฮัตตัน” ซึ่งรัฐบาลสหรัฐอเมริกามอบให้รัฐบาลไทย ในขณะประกอบพิธีมอบเรือลำนี้ให้ฝ่ายไทย ทหารเรือก่อการกบฏต่อต้านจอมพล ป. และคุมขังจอมพล ป. ไว้บนเรือแมนฮัตตันนั้นเอง การต่อสู้ดำเนินไปอย่างรุนแรงเป็นเวลา 3 วัน ระหว่างฝ่ายทหารบก ทหารอากาศ และตำรวจฝ่ายหนึ่งกับทหารเรืออีกฝ่ายหนึ่ง สิ้นสุดลงด้วยความพ่ายแพ้ของฝ่ายทหารเรือ จอมพล ป. สามารถว่ายน้ำจากเรือแมนฮัตตันมาขึ้นฝั่งได้ มีผู้เสียชีวิตฝ่ายทหาร 17 คน ตำรวจ 8 คนพลเรือน 103 คน และบาดเจ็บมากกว่า 500 คน (ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, 2526: 67)

การรัฐประหารครั้งนี้นำไปสู่การสิ้นอำนาจของฝ่ายเสรีนิยมโดยสิ้นเชิง รัฐบาลจอมพล ป. ยังคงดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป โดยได้รับความสนับสนุนจากคณะทหาร นำโดย พลเอกผิน พลตำรวจเอกเผ่า และพันเอกสฤษดิ์ ฝ่ายทหารบกและตำรวจจึงมีอำนาจมากยิ่งขึ้น และสามารถปราบปรามฝ่ายตรงข้ามกับตนลงได้อย่างราบคาบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายทหารเรือ รัฐบาลถือโอกาสนี้ลดอำนาจกองทัพเรือลงไปอีกมาก และสั่งปลดผู้นำกองทัพเรือและนาย ทหารเรือที่ต้องสงสัยว่าพัวพันกับกบฏแมนฮัตตันเป็นจำนวนมาก

นับแต่บัดนั้นเป็นต้นมากองทัพเรือต้องเผชิญกับการถูกบีบบังคับให้ปรับปรุงโครง สร้างของกองทัพใหม่ เขตพื้นที่การรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งกองทัพเรือเคยดูแลอยู่ถูกโยกย้ายไปอยู่ใน ความรับผิดชอบของกองทัพบกทั้งหมด ศูนย์กลางของกองทัพเรือถูกโยกย้ายจากธนบุรีไปยังสมุทรปราการ เพื่อให้ไกลจากศูนย์อำนาจในกรุงเทพฯ กองเรือของกองทัพเรือซึ่งประจำอยู่ในแม่น้ำเจ้าพระยา ถูกย้ายไปสัตหีบและใช้ชื่อใหม่ว่า “กองเรือยุทธการ” อาวุธยุทโธปกรณ์ของกองทัพเรือได้รับการจัดสรรโดยกองทัพบกทั้งหมด กองทัพเรือได้รับอนุญาตให้มีกำลังบุคลากรเพียงระดับเล็กน้อยเท่านั้น บุคลากรที่เหลือถูกโยกย้ายไปประจำอยู่ที่หน่วยงานซึ่งประสบชัยชนะในกบฏแมนฮัตตัน ได้แก่ กองทัพบก กองทัพอากาศและกรมตำรวจทั้งสิ้น (Chaloemtarana, 2007: 41-42)

กองทัพบกจึงประสบความสำเร็จในการปราบปรามศัตรูทางการเมืองฝ่ายเสรีนิยมอันได้แก่ กลุ่มปรีดี เสรีไทย และกองทัพเรือ แม้กระนั้นการกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีในสมัยที่สองของจอมพล ป. ก็มิใช่จะราบรื่น แม้ว่าได้ดำรงตำแหน่งถึง 9 ปีก็ตาม เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากพรรคการเมืองก่อความวุ่นวายในรัฐสภา เรียกร้องผลประโยชน์ให้แก่ตนเอง และพรรคการเมืองของตน สภาพการเมืองไทยในระยะนี้เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวาย จอมพล ป.รู้ตัวดีว่าหากต้องการครองอำนาจอยู่ต่อไปจำเป็นจะต้องปรับปรุงประเทศให้มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น จึงจัดให้มีการตราพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ 2498 ขึ้น นับว่าเป็นกฎหมายพรรคการเมืองฉบับแรกของประเทศไทย โดยมีพรรคการเมืองจดทะเบียนตามกฎหมายถึง 30 พรรค (ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 159)

จอมพล ป. ก่อตั้งพรรคเสรีมนังคศิลาขึ้น และนายควง อภัยวงศ์ก่อตั้งพรรคประชาธิปัตย์ แต่กระนั้นความพยายามที่จะแสดงว่าประเทศไทยกำลังพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้นก็ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากภายใต้เสื้อคลุมประชาธิปไตยนั้น อำนาจการปกครองประเทศที่แท้จริงยังคงอยู่ในมือของฝ่ายทหารโดยสมบูรณ์

4.3 การปกครองแบบเผด็จการของอำนาจสามฐาน (พ.ศ. 2495-2500)

จอมพล ป. สูญเสียความนิยมในหมู่ประชาชนลงตามลำดับ แม้จะพยายามทุกวิถีทางที่จะรักษาอำนาจของตนเองไว้ก็ตาม การเมืองไทยยุคพ.ศ. 2495 ถึงพ.ศ. 2497 ตกอยู่ในระยะที่เรียกว่าการปกครองแบบเผด็จการของอำนาจสามฐาน (Authoritarian Triumvirate Rule) ตามคำขนานนามของแฟรงค์ ซี.ดาร์ลิ่ง ในหนังสือที่เขาเขียนเกี่ยวกับการเมืองไทยชื่อว่า Thailand and the United States โดยเขากล่าวว่า การเมืองไทยในระยะนี้เป็นการแข่งขันในเชิงอำนาจเผด็จการของนายพลสามคน คือ พลตำรวจเอกเผ่า พลเอกสฤษดิ์ และจอมพล ป. พลตำรวจเอกเผ่าได้รับแต่งตั้งให้เป็นอธิบดีกรมตำรวจ เป็นบุตรเขยของจอมพลผิน ก้าวขึ้นสู่อำนาจอย่างรวดเร็ว โดยได้รับตำแหน่งอธิบดีกรมตำรวจ และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยในสมัยจอมพลป. อันเป็นบำเหน็จรางวัลในการปราบกบฏแมนฮัตตัน ส่วนพลเอกสฤษดิ์ ได้รับอำนาจอย่างรวดเร็วเช่นเดียวกัน โดยได้รับตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกสืบต่อจากจอมพลผิน และยังได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม ในพ.ศ. 2498 ได้เป็นพลเรือเอกแห่งกองทัพเรือ และพลอากาศเอกแห่งกองทัพอากาศ และในปีพ.ศ.2499 จอมพลป.แต่งตั้งให้พลเอกสฤษดิ์ ดำรงตำแหน่งจอมพล (Darling 1965: 25-30)

มีการแข่งขันกันในเชิงอำนาจระหว่างพลตำรวจเอกเผ่า และจอมพลสฤษดิ์ ทั้งสองกลายเป็นศัตรูทางการเมืองกันในที่สุด โดยพลตำรวจเอกเผ่าใช้กำลังตำรวจของตนปราบปรามศัตรูทางการเมืองลง และในขณะเดียวกันก็มีความหวาดระแวงจอมพลสฤษดิ์อย่างมาก ฝ่ายจอมพลสฤษดิ์นั้นมีกำลังทหารอยู่ในความควบคุม ส่วนจอมพลป. แสดงตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างพลตำรวจเอกเผ่าและจอมพลสฤษดิ์ แต่ในขณะเดียวกันก็พบว่าตนเองกำลังเสื่อมอำนาจลง อันเนื่องมาจากการปราบปรามศัตรูทางการเมืองของพลตำรวจเอกเผ่า และการแข่งขันในเชิงอำนาจระหว่างฝ่ายทหารกับตำรวจ ในพ.ศ.2495 มีการสั่งจับกุมบุคคลหลายฝ่ายซึ่งพลตำรวจเอกเผ่าอ้างว่ามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ ได้แก่ นักเขียน นักประพันธ์ นักการเมือง นักศึกษา ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ทหาร รวมทั้งสิ้น 104 คน โดยไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าคนเหล่านั้นเป็น “คอมมิวนิสต์” จริงหรือไม่ นอกจากนี้มีการปิดหนังสือพิมพ์หลายฉบับ และการซ้อมผู้ต้องหาให้รับสารภาพ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 146) การกระทำอันเกินกว่าเหตุของพลตำรวจเอกเผ่า ทำให้ประชาชนเกลียดชังรัฐบาลมากยิ่งขึ้น

หลังการเลือกตั้งเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2500 รัฐบาลจอมพล ป. ยิ่งเสื่อมอำนาจลง เพราะมีการโกงการเลือกตั้งเกิดขึ้น แม้พรรคเสรีมนังคศิลาซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้ง แต่มี

การต่อต้านรัฐบาลอย่างรุนแรง ประชาชนกล่าวหารัฐบาลว่าจัดการการเลือกตั้งที่สกปรก เพราะมีการทุจริตการเลือกตั้งซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไป นิสิตนักศึกษาเดินขบวนประท้วงการเลือกตั้งครั้งนี้ สถานการณ์ทางการเมืองสับสนวุ่นวายขึ้นตามลำดับ จอมพลป.ดำเนินการลดอำนาจพลตำรวจเอกเผ่าและจอมพลสฤษดิ์ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ

4.4 การเมืองระบบพ่อขุนยุคจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ (พ.ศ. 2500-2516)

ในที่สุดเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2500 จอมพลสฤษดิ์ก่อการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง แต่มิได้ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และได้เชิญนายพจน์ สารสิน นักกฎหมายและนักการทูตผู้มีชื่อเสียง ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการองค์การสนธิสัญญาแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Southeast Asia Treaty Organization, SEATO) ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จอมพลป.หนีไปเขมร ต่อมาลี้ภัยการเมืองไปญี่ปุ่น หลังจากนั้นไม่นานนักจอมพลป. ถึงแก่อสัญกรรมที่นั่นในพ.ศ. 2507 ส่วนพลตำรวจเอกเผ่าเดินทางไปอยู่ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และเสียชีวิตที่นั่นในพ.ศ. 2510

เหตุที่คณะทหารเชิญนายพจน์ สารสินขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลชั่วคราว (Interim Government) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้รัฐบาลหลังการรัฐประหารได้รับความสนับสนุนจากนานาประเทศ หลังจากระยะเวลา 90 วันรัฐบาลจัดให้มีการเลือกตั้ง ภายหลังการเลือกตั้ง พลโทถนอม กิตติขจร ได้เป็นนายกรัฐมนตรี แต่สถานการณ์ทางการเมืองยังคงเปราะบาง อันเนื่องมาจากกระแสสังคมต่อต้านสหรัฐอเมริกาที่เข้ามามีบทบาทครอบงำการเมืองไทยขณะนั้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาการแย่งชิงอำนาจทางการเมืองกันในกลุ่มนักการเมืองและกองทัพ ในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ดำเนินการรัฐประหารอีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2501 พลโทถนอม กิตติขจร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ต่อมาเมื่อจอมพลสฤษดิ์ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลโทถนอม กลับเข้ารับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ยังความประหลาดใจในหมู่ประชาชนอย่างมาก รัฐบาลประกาศใช้รัฐธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรพ.ศ.2502 ดำเนินการบริหารประเทศแบบเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ทั้งนี้จอมพลสฤษดิ์ ให้เหตุผลในการยึดอำนาจครั้งนี้ว่า มีสาเหตุ 2 ประการดังนี้ ประการแรก ประเทศไทยประสบภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งบ่อนทำลายพระมหากษัตริย์ พุทธศาสนา และสถาบันอื่นๆ ซึ่งประเทศไทยเคารพยกย่อง และประการที่สอง นักการเมืองเรียกร้องผลประโยชน์ส่วนตัว แก่งแย่งกันเป็นรัฐมนตรี และแก่งแย่งผลประโยชน์อื่นๆ ด้วยเหตุนี้สภาปฏิวัติจึงเห็นเป็นการจำเป็นที่จะต้องสร้างประเทศให้เป็นประชาธิปไตย ยกเลิกความคิดประชาธิปไตย ซึ่งขอยืมมาจากประเทศตะวันตก แล้วสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ซึ่งเหมาะสมสำหรับลักษณะนิสัยและความเป็นจริงของคนไทยมากกว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตก (Thak Chaloemtiarana, 2007: 97-101)

การรัฐประหารของจอมพลสฤษดิ์ ขับไล่รัฐบาลจอมพลป.ออกไปจากประเทศ นับว่าเป็นจุดสำคัญที่นำประเทศไปสู่ยุคใหม่ของการเมืองไทย จอมพลสฤษดิ์ใช้อำนาจเผด็จการปกครองระบอบ “พ่อขุน” กล่าวคือ รัฐบาลมีอำนาจเต็มที่ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งทำให้ระบอบประชาธิปไตยไม่มีโอกาสได้พัฒนา ดังที่ทักษ์ เฉลิมเตียรณ ได้กล่าวถึงการเมืองไทยระยะนี้ไว้ว่า *“ดังนั้น เมื่อถึงสมัยจอมพลสฤษดิ์ ความหมายของประชาธิปไตย จึงถูกจำกัดความลงเพียง “ประชาธิปไตยแบบไทย” เท่านั้น”* (Chaloemtiarana, 2007: อ้างโดยลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 163)

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ สรุปความคิดเห็นทางการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ไว้ว่า สำหรับจอมพลสฤษดิ์นั้น การเมืองไทยจะมั่นคงไม่ได้หากนำทฤษฎีตะวันตกมาใช้ เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้สร้างคนที่จะทำให้แนวคิดประชาธิปไตยแบบตะวันตกใช้ได้ผล จอมพลสฤษดิ์เป็นนักสัจนิยมในประเด็นที่ว่า ในการพัฒนาอุดมการณ์ทางการเมืองนั้น จำเป็นจะต้องนำข้อเท็จจริงทางสังคมที่สมเหตุผลเข้ามาพิจารณาด้วยควบคู่กันไป ในขณะเดียวกัน จอมพลสฤษดิ์เป็นนักคิดแบบปฏิบัติจริงไม่ได้ ตรงที่ว่าเขาเน้นความมั่นคงของระบบสังคมแบบดั้งเดิม แต่ทว่ามีการบริหารจัดการที่ดีควบคู่ไปด้วยกัน ทั้งนี้เพราะจอมพลสฤษดิ์เชื่อว่าวัฒนธรรมของประเทศใดประเทศหนึ่งนั้นมีความสำคัญกว่าทฤษฎีต่างๆ ของประเทศอื่น ดังจะเห็นได้จากกรณีจอมพลสฤษดิ์เน้นแนวคิดที่ว่าประเทศเปรียบประดุจครอบครัว และตัวของจอมพลสฤษดิ์เองนั้นคือ “พ่อ” ของครอบครัวอันนำมาซึ่งการเมืองระบบ “พ่อขุน” ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว (Chaloemtiara, 2007: 109)

ระบบพ่อขุนนำไปสู่บทบาทของจอมพลสฤษดิ์ในฐานะพ่อขุน ดังเช่น จอมพลสฤษดิ์ในฐานะพ่อขุน ช่วยเหลือประชาชนซึ่งเปรียบเสมือน “ลูก” ของตน ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น การลดค่าไฟฟ้า จัดหาน้ำประปาให้ประชาชนใช้ฟรีครอบครัวละ 300 ปี๊บต่อเดือน ลดค่าโทรศัพท์ ค่าโดยสารรถไฟ ค่าเล่าเรียนในโรงเรียน ลดราคาสินค้าอาหาร จัดให้มีตลาดนัดสนาม หลวงในวันอาทิตย์ เพื่อขายสินค้าราคาถูกให้ประชาชน ลดภาษีบางประเภท เป็นต้น

จอมพลสฤษดิ์ในฐานะพ่อขุนผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในครอบครัว ปราบปรามนักเลงอันธพาล ผู้วางเพลิงเผาสถานที่ต่างๆ อย่างเด็ดขาด โดยสั่งประหารชีวิตผู้ลอบวางเพลิง 5 ครั้งในจังหวัดต่างๆ ซึ่งผู้ต้องหาทั้งหมดนี้เป็นคนจีน ทั้งนี้จอมพลสฤษดิ์ให้เหตุผลว่าเพื่อที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย ให้แก่บ้านเมือง และรักษาไว้ซึ่งชีวิตสังคมตาม “ประเพณี” ผลงานการปราบปรามที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งของจอมพลสฤษดิ์คือ การปราบปรามการปลูกฝิ่น และการขายฝิ่น ผู้สูบฝิ่นและขายฝิ่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนจีน ถูกจับกุม คุมขัง และถูกประหารชีวิตเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ เนื่องจากระยะนั้นเป็นระยะที่โลกแบ่งเป็น 2 ขั้วคือ โลกเสรี และคอมมิวนิสต์ จอมพลสฤษดิ์ซึ่งดำเนินนโยบายผูกพันใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกา ทำการกวาดล้างผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับตน อันได้แก่ ปัญญาชน นักเขียน นักประพันธ์เป็นจำนวนมาก โดยอ้างว่าบุคคลเหล่านี้ “มีการกระทำอันเป็น

คอมมิวนิสต์" แล้วสั่งจับกุมคุมขังบุคคลเหล่านี้มากเป็นประวัติการณ์ ผู้ที่ถูกจับกุมบางส่วนได้แก่ อิศรา อมันตกุล ทวีป วรดิลก ถวัลย์ วรดิลก เชลง กัทลีระดะพันธ์ สวัสดิ์ ตัณฑสุทธิ์ จิตร ภูมิศักดิ์ สุวิทย์ เผดิมชิต สมเจตน์ วัฒนาธร กรุณา กุศลาศัย เปลื้อง วรรณศรี ฯลฯ พร้อมกันนี้รัฐบาลสั่งปิดหนังสือพิมพ์จำนวนมาก ที่สำคัญๆ *มีเดลิเมล์ ข่าวภาพ เสียงอ่างทอง* ฯลฯ ห้ามเสนอข้อเขียนในแนวทางสังคมนิยม ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ในแง่มุมต่างๆ โดยสิ้นเชิง หนังสือพิมพ์จึงหันไปสู่การเสนอข่าวต่างประเทศ ข่าวสังคม และนิยายประโลมโลกต่างๆ เพื่อความอยู่รอด (เสลา เรขะรุจิ, 2510: 473-510)

การจับกุมคุมขังบุคคลเหล่านี้ กระทำไปตามความคิดเห็นของกลุ่มอำนาจในขณะนั้น ซึ่งคนหลายคนหรืออาจจะทั้งหมดในกลุ่มเป็นผู้บริสุทธิ์และเนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองนั้นเป็นนามธรรม จึงไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าบุคคลนั้นๆ กระทำผิดจริงหรือไม่ แต่เขาเหล่านั้นถูกจับกุมคุมขังอย่างปราศจากความยุติธรรม บางคนถึงแก่กรรมในคุก บางคนรอดชีวิตจากคุก แต่ก็ประสบความบอบช้ำทั้งกายและใจ

จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมด้วยโรคตับอันเนื่องมาจากการดื่มสุราอย่างหนักในพ.ศ.2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ระบอบการเมืองของจอมพลสฤษดิ์ได้รับการสืบทอดโดยจอมพลถนอม และจอมพลประภาส แม้ว่าจะลดระดับการใช้อำนาจเด็ดขาดแบบจอมพลสฤษดิ์ลง อันเนื่องมาจากบุคลิกภาพของจอมพลถนอมเอง ซึ่งปรากฏในสายตาสาธารณชนว่ามีความนุ่มนวลกว่าจอมพลสฤษดิ์มาก แต่กระนั้นทหารยังครองอำนาจอย่างเต็มที่ ทั้งนี้โดยทหารดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเกือบทุกกระทรวง สถาบันประชาธิปไตยของประเทศตกอยู่ในภาวะของความอ่อนแอ ไร้เสถียรภาพ และไม่สามารถพัฒนาไปได้เลย

ช่วงเวลา 25 ปี นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศในพ.ศ.2475 จนถึงพ.ศ. 2500 เมื่อจอมพลสฤษดิ์กระทำการยึดอำนาจนั้นเป็นระยะเวลาแห่งความสับสนวุ่นวายของการเมืองไทย เต็มไปด้วยการรัฐประหารซึ่งเกิดขึ้นหลายครั้ง ลิขิต ธีรเวคิน กล่าวสรุประยะเวลา 25 ปีนี้ว่า (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 156)

> *ช่วงนี้เป็นช่วงของความสับสนทางการเมือง*
> *ซึ่งสามารถเห็นได้จากการมีการเลือกตั้ง 9 ครั้ง มีการ*
> *ร่างรัฐธรรมนูญ 4 ฉบับ และมีรัฐประหาร 10 ครั้ง ยิ่งกว่านั้น*
> *ในช่วง 25 ปีนี้ ทหารได้กุมอำนาจในฐานะนายกรัฐมนตรี*
> *ถึง 21 ปีครึ่ง*

นายกรัฐมนตรีในระยะ 25 ปีครึ่ง เป็นทหารเป็นส่วนใหญ่ หรือหากเป็นพลเรือนก็จะดำรงตำแหน่งอยู่ได้ไม่นาน ดังเช่นพระยามโนปกรณ์นิติธาดา (11 เดือน) นายควง อภัยวงศ์ (1 ปี) นายทวี บุณยเกตุ (17 วัน) ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (10 เดือน) ดร.ปรีดี พนมยงค์ (4 เดือน) เป็นต้น

นอกจากนี้ความไม่พอใจเริ่มปรากฏในหมู่คนไทย ทั้งนี้เพราะผลของการพัฒนาประเทศในสมัยจอมพลสฤษดิ์นำไปสู่การเกิดและเติบโตของธุรกิจต่างๆ ตลอดจนสถาบันการเงิน การธนาคาร และการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ การขยายตัวทางด้านการศึกษา มีการจัดตั้งสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย วิทยาลัยขึ้นหลายแห่งทั่วประเทศ ทำให้คนไทยรุ่นใหม่มีการศึกษาดีขึ้น คนเหล่านี้มีความสนใจศึกษาเรื่องการเมือง มีการเรียนรู้รัฐธรรมนูญ และการเลือกตั้งตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย นำไปสู่เหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์วันที่ 4 ตุลาคม 2519 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬวันที่ 17-21 พฤษภาคม 2535 ตามลำดับ จัดเป็นความพยายามที่จะพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทย เนื่องจากเศรษฐกิจพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว แต่การเมืองดูเหมือนจะหยุดอยู่ที่พ.ศ. 2475

4.5 ยุคแห่งการประท้วงทางการเมือง (พ.ศ.2516 - 2522)

เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เริ่มต้นด้วยการเรียกร้องรัฐธรรมนูญของกลุ่มนิสิตนักศึกษา นักการเมือง และอาจารย์มหาวิทยาลัย ในวันที่ 6 ตุลาคม 2516 นำไปสู่การจับกุมบุคคล 13 คน ก่อให้เกิดการชุมนุม โดยศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 นักศึกษาเดินขบวนประท้วงรัฐบาลและเรียกร้องรัฐธรรมนูญ โดยออกจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไปยังอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย มีผู้ประท้วงไม่ต่ำกว่า 5 แสนคน เหตุการณ์ทวีความรุนแรงขึ้นตามลำดับ นำไปสู่เหตุการณ์นองเลือด ซึ่งนิสิตนักศึกษาเสียชีวิตประมาณ 80 คน มีการเผาอาคารสถานที่ต่างๆ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรียกเหตุการณ์วันนี้ว่า “วันมหาวิปโยค” ในที่สุดเหตุการณ์ก็สงบลง โดยจอมพลถนอม จอมพลประภาส และพันเอกณรงค์ บุตรชายจอมพลถนอมเดินทางออกนอกประเทศ

เดวิด เค.วัยอาจ (David K.Wyatt) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันผู้มีชื่อเสียงมีความเห็นว่าเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 สมควรได้รับการขนานนามว่า “การปฏิวัติ” ยิ่งกว่าเหตุการณ์ปฏิวัติในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ด้วยซ้ำไป เพราะเหตุการณ์นี้นำไปสู่การสิ้นสุดการปกครองระบอบเผด็จการโดยคนคนเดียว และถึงแม้ว่าเหตุการณ์ดังกล่าวมิได้นำไปสู่การสิ้นสุดของบทบาททหารในการเมืองไทย (Wyatt, 2003: 288-289) แต่อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการส่งสัญญาณของการลดบทบาทการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของฝ่ายทหารลงไป หลังจากเหตุการณ์นี้ประชาชนมีบทบาทในการแสดงออกทางการเมืองมากขึ้น มีการเห็นพ้องต้องกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนว่า ระบบรัฐบาลแบบเก่ามีปัญหาที่สำคัญเริ่มมีการพูดกันเรื่องจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง โดยเฉพาะการฉ้อราษฎรบังหลวง การที่ผลประโยชน์ของชาติเป็นรองผลประโยชน์ส่วนตน ความไม่แยแสผลประโยชน์และคุณค่าของกลุ่ม

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอื่นๆ การที่รัฐบาลทหารอุทิศตนไม่เพียงพอต่อการพัฒนาประชาชน การได้ปฏิรูปเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการพึ่งพาและการยอมจำนนต่ออำนาจของสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตก เหล่านี้เป็นประเด็นสำคัญในการอภิปรายทางวิชาการหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516

หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ประเทศไทยได้รัฐบาลพลเรือนพระราชทานภายใต้การบริหารงานของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ อดีตประธานศาลฎีกา ประธานองคมนตรี และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้น ระยะเวลาดังกล่าวเป็นเวลาที่ประเทศไทยประสบปัญหาความแตกแยกของคนในชาติมากที่สุดระยะหนึ่ง เพราะประชาชนแบ่งแยกเป็นฝ่ายซ้าย คือประชาชน ชาวนา กรรมการ นักศึกษา และฝ่ายขวา คือ ผู้มีอำนาจในสังคม นอกจากนี้การที่ประเทศเพื่อนบ้าน (คือลาว เขมร เวียดนาม เปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์ ยิ่งทำให้ความขัดแย้งรุนแรงยิ่งขึ้น นำไปสู่เหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เมื่อจอมพลถนอม กลับเข้ามาในประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งโดยบวชเป็นเณร เหตุการณ์นี้นำไปสู่การประท้วงโดยนิสิตนักศึกษาอีกครั้งหนึ่งในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการกระทำทารุณต่อนิสิตนักศึกษาโดยการแขวนคอ การเผาโดยใช้ยางรถยนต์เป็นเชื้อเพลิง มีการจับกุมคุมขังนักศึกษาและประชาชนเป็นจำนวนมาก มีการกระทำทารุณต่อนักศึกษาและประชาชนทั้งในและนอกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 207-208)

ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 นี้เอง เกิดการรัฐประหารโดยคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน นำโดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ มีการยกเลิกรัฐธรรมนูญปีพ.ศ. 2517 การยุบพรรคการเมือง การยุบสภา คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินแต่งตั้งนายธานินทร์ กรัยวิเชียร อดีตผู้พิพากษาศาลฎีกาขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐบาลดำเนินการต่อต้านระบอบคอมมิวนิสต์อย่างเข้มงวด ตรวจสอบหนังสือพิมพ์ โดยห้ามเสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล สหพันธ์กรรมกรถูกปราบปราม ข้าราชการระดับสูง และอาจารย์ในสถาบันการศึกษาที่ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาลถูกกวาดล้างด้วยข้อหามีการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ มีการส่งทหารไปค้นบ้านและที่ทำงานของอาจารย์มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ผู้ที่สอนวิชาสาขาสังคมศาสตร์ โดย เฉพาะวิชารัฐศาสตร์และปรัชญาการเมือง การกระทำเหล่านี้ส่งผลให้กลุ่มฝ่ายซ้ายและแม้แต่ผู้มีความคิดทางการเมืองในระดับปานกลางรู้สึกแปลกแยก จนกระทั่งตัดสินใจหลบหนีออกไปร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์บริเวณภาคเหนือ ภาคอีสาน และชายแดนไทยลาว นอกจากนี้ปัญญาชนจำนวนมาก อาทิ นายคำสิงห์ ศรีนอก นักเขียนผู้มีชื่อเสียง และดร.ป๋วย อึ๊งภากรณ์ อดีตผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เดินทางออกนอกประเทศไทย

รัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร ได้รับการขนานนามว่า “รัฐบาลหอย” เพราะได้รับการคุ้มครองโดยคณะทหารมาตั้งแต่เริ่มตั้งรัฐบาล อย่างไรก็ตาม การปราบปรามผู้มีความคิดเห็นไม่ตรงกับรัฐบาลอย่างเด็ดขาด ส่งผลให้มีผู้ที่มีความคิดเห็นเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลเป็นจำนวนมากขึ้นๆ จนในที่สุดคณะทหารดำเนินการยึดอำนาจการปกครองประเทศอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 20 ตุลาคม 2520

คณะทหารนำโดยพลเรือเอกสงัด ชลออยู่ ยึดอำนาจการปกครองประเทศจากรัฐบาลนายธานินทร์ กรัยวิเชียร แล้วแต่งตั้งพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ เป็นนายกรัฐมนตรี ด้วยสาเหตุที่ว่ารัฐบาลนายธานินทร์นั้นดำเนินนโยบายเผด็จการขวาจัดเกินไป เป็นเผด็จการยิ่งกว่ารัฐบาลทหารด้วยซ้ำ ดังเช่น มีนโยบายขวาจัดสุดโต่งในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ ตลอดจนนโยบายขวาจัดอื่นๆ ส่งผลให้เกิดการเป็นปฏิปักษ์ของคนในสังคมมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้รัฐบาลขาดประสบการณ์ในการแก้ไขปัญหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ปิดกั้นเสรีภาพทางความคิดเห็นของประชาชน ฯลฯ (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2555: 179)

พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันท์ ผู้ซึ่งได้รับการสนับสนุนไม่มากนักจากฝ่ายทหาร ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ให้คำมั่นสัญญาว่าจะดำเนินการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ และจัดการเลือกตั้งใหม่ในปี พ.ศ. 2522 พลเอกเกรียงศักดิ์ มีความสามารถในการประนีประนอมความขัดแย้งระหว่างกลุ่มฝ่ายซ้ายและฝ่ายขวาได้ ตลอดจนประสบความสำเร็จในการชักชวนให้ผู้ที่หลบหนีเข้าไปร่วมกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ในป่ากลับเข้าเมือง ซึ่งทำให้สภาวะหดหู่มืดมนและสิ้นหวังของสมัยรัฐบาลธานินทร์หมดสิ้นไป

ในระยะ พ.ศ. 2522 นี้ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องประสบกับภัยคุกคามจากลัทธิคอมมิวนิสต์อันเนื่องมาจากการที่เวียดนามบุกกัมพูชา ประเทศไทยต้องเผชิญกับกองกำลังคอมมิวนิสต์ในบริเวณชายแดนด้านตะวันออกของประเทศ มีผู้อพยพจากกัมพูชาและลาวมาประเทศไทยเป็นจำนวนนับแสนคน รวมทั้งกองกำลังหลากหลายกลุ่ม ซึ่งพยายามข้ามพรมแดนเข้ามาโจมตีกองทหารไทย จากทั้งฝ่ายกัมพูชาและลาว พลเอกเกรียงศักดิ์ จัดตั้งรัฐบาลขึ้นมาจากพรรคเล็กพรรคน้อยในรัฐสภา จึงทำให้รัฐบาลมีฐานอำนาจที่อ่อนแอ อีกทั้งรัฐบาลยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำในขณะนั้นได้ ในที่สุดหลังจากประสบกับภาวะกดดันจากคณะทหาร และในช่วงต้นปีพ.ศ. 2520 นักศึกษา ประชาชน และผู้ประกอบอาชีพต่างๆ รวมตัวกันประท้วงรัฐบาลอย่างหนัก ด้วยความเป็นชายชาติทหาร พลเอกเกรียงศักดิ์จึงประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีกลางที่ประชุมรัฐสภาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523

4.6 ยุคทองของเศรษฐกิจไทย (พ.ศ. 2523-2535)

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้น ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลผสมซึ่งประกอบด้วยพรรคการเมืองใหญ่ 2 พรรค ได้แก่ พรรคประชาธิปัตย์ และพรรคกิจสังคม ทำให้มีที่นั่งในรัฐสภา 180 ที่นั่ง จาก 301 ที่นั่ง คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลพลเอกเปรม ประกอบด้วยทหารจำนวนน้อยมาก ส่วนใหญ่เป็นพลเรือนที่มีความสามารถเป็นที่ยอมรับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้พลเอกเปรมเป็นที่ยอมรับจากฝ่ายทหารเป็นอย่าง

มากอันเนื่องมาจากชื่อเสียงของท่านในด้านความซื่อสัตย์สุจริต ปราศจากการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ตลอดจนความสามารถในการต่อต้านกองกำลังผู้ก่อการร้ายในภาคตะวันออก เฉียงเหนือของประเทศ

รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต้องเผชิญกับความกดดันนานาประการ นับตั้งแต่ปัญหาการเมืองด้านตะวันออกของประเทศ อันเนื่องมาจากการที่เวียดนามบุกกัมพูชา แต่รัฐบาลไทยสามารถแก้ไขปัญหาได้โดยขอความสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา อาเซียน และสหประชาชาติ ในการผลักดันเวียดนามให้ออกไปจากเขมร นอกจากนี้ยังได้รับความสนับสนุนจากจีนซึ่งกำลังทำสงครามกับเวียดนามอยู่ในขณะนั้นให้กดดันเวียดนามซึ่งได้รับความสนับสนุนจากโซเวียตรัสเซียอีกทางหนึ่งด้วย (Wyatt 2003: 294-295)

ระยะเวลาที่พลเอกเปรมขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนั้นเป็นระยะเวลาของการสิ้นสุดสงครามในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตามสันติภาพ ความมั่นคง ความเจริญรุ่งเรืองยังไม่เกิดขึ้น เนื่องจากยังคงมีปัญหามากมายที่ประเทศในดินแดนนี้ต้องเผชิญ เช่น ภาวะเงินเฟ้อ ปัญหาเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากราคาน้ำมันเชื้อเพลิงขึ้นราคา ปัญหาอนาคตของดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมหาอำนาจทั้งในยุโรปและอเมริกาจะต้องตกลงกัน ประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจด้วย ซึ่งทำให้พลเอกเปรม ต้องตัดสินใจลดค่าเงินบาทหลายครั้ง นอกจากนี้ยังมีปัญหาบริเวณชายแดนซึ่งยังไม่ยุติ ปัญหาชนกลุ่มน้อยทางตอนเหนือของประเทศ ปัญหาความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของประชากร ส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงานตามมา นอกจากนี้ปัญหาที่ยังคงดำเนินอยู่ตลอดเวลาคือการที่ฝ่ายทหารและข้าราชการไม่ลงรอยกันอันเนื่องมาจากความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางบรรยากาศแห่งความคลุมเครือไม่แน่นอนในหลายๆ เรื่อง ประเทศไทยยังคงดำรงอยู่อย่างแข็งแกร่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถรอดพ้นจากภาวะของการตกเป็นประเทศคอมมิวนิสต์ ดังเช่นที่ประเทศอื่นๆ ในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต้องประสบ

เสถียรภาพทางการเมืองในระยะเวลา 8 ปีที่พลเอกเปรมดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2523-2531) ซึ่งยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ไทยยุคใหม่ ได้นำประเทศไทยไปสู่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างใหญ่หลวง แม้ว่าจะต้องปรับคณะรัฐมนตรีถึง 5 ครั้ง และมีความพยายามก่อรัฐประหารโดยคณะทหาร 2 ครั้ง แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ความเจริญเติบโตของระบบอุตสาหกรรม เกษตรกรรม ตลอดจนกิจกรรมการส่งสินค้าเข้าออก การสะพัดของเงินตรา นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยอย่างมาก กล่าวคือมีการเกิดขึ้นของกรรมกร และช่างผู้ชำนาญมากขึ้นกว่าในอดีต การเติบโตของอาชีพในภาคเอกชน นำไปสู่การเติบโตของชนชั้นกลาง ซึ่งมีผลต่อโลกทรรศน์ และความคิดทางการเมืองของสังคมไทย

ชนชั้นกลางเหล่านี้เป็นผู้มีการศึกษาดี หลายคนได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนเองอยู่ตลอดเวลา ที่สำคัญคือ คนเหล่านี้ได้สร้างค่านิยมใหม่อันเนื่องมาจากการที่ได้มีประสบการณ์จากรอยแผลในอดีต รอยแผลนั้นคือ การที่ได้ประสบวิกฤตทางการเมืองในระยะ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 ส่งผลให้พวกเขามีจิตสำนึกทางการเมือง ตลอดจนค่านิยมทางสังคมที่เข้มข้นกว่าคนรุ่นก่อน ดังที่ เดวิด เค. วัยอาจได้กล่าวไว้ว่า (Wyatt, 2003: 297)

> *แน่นอนที่สุด คนเหล่านี้ (ชนชั้นกลางรุ่นใหม่: ผู้วิจัย)*
> *ไม่เพียงแต่มีพลังที่จะพัฒนาประเทศและสังคมไทยเท่านั้น*
> *หากแต่ยังมีความมุ่งมั่นที่จะสร้างความทันสมัยให้ประเทศ*
> *และถึงแม้ว่าพวกเขาหลายคนอาจจะรู้สึกไม่ค่อยสบายใจ*
> *นักกับคำว่า "การปฏิวัติ" ทว่าการดำรงอยู่ของพวกเขาในฐานะ*
> *ที่เป็นกลุ่มชนชั้นกลางกลุ่มใหญ่ ที่มีการศึกษาดี มีความเป็นอยู่ที่ดี*
> *มีการทำงานที่เจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ก็คือผลผลิตของการปฏิวัติ*
> *ทางการเมืองและสังคมไทยอย่างแท้จริง เป็นผลที่ตามมาของ*
> *ปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งใช้เวลาหลายชั่วอายุคนที่จะเกิดขึ้นได้*

ด้วยเหตุนี้คนเหล่านี้จึงตระหนักดีว่า การเมืองไทยตกอยู่ใน "วงจรอุบาทว์" มาตั้งแต่พ.ศ.2475 กล่าวคือ มีรัฐประหารโดยคณะทหารเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า ล้มล้างรัฐธรรมนูญฉบับเดิม แล้วประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ มีการเลือกตั้งใหม่ มีการจัดตั้งรัฐสภาใหม่ เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอีก เพราะนักการเมืองยังคงดำเนินการทางการเมืองโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนและพรรคการเมืองของตน เกิดวิกฤติทางการเมืองรอบใหม่ จนกระทั่งคณะทหารทำรัฐประหารอีกครั้งหนึ่งเพื่อล้มล้างรัฐธรรมนูญเดิม ซ้ำแล้วซ้ำเล่าจนคนเหล่านี้เห็นว่า หากปล่อยให้การเมืองตกอยู่ในสภาวะเช่นนี้ตลอดไป ทุกสิ่งทุกอย่างที่พวกตนต่อสู้และได้มาจากสติปัญญา หยาดเหงื่อแรงงานของตน ก็จะได้รับความกระทบกระเทือน ทำลายล้างไปในที่สุด จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ว่า เหตุใดชนชั้นกลางจึงเป็นพลังสำคัญในวิกฤตการณ์สำคัญๆ ของประเทศในเวลาต่อมา

หลังการเลือกตั้งในปีพ.ศ.2531 พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประกาศไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พลเอกชาติชาย ชุณหวัณ ได้รับการเสนอให้เป็นนายกรัฐมนตรี ลิขิต ธีรเวคิน ประเมินว่า *"ภาพของรัฐบาลพลเอกชาติชาย เป็นภาพผสมระหว่างบวกและลบ"* (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 176)

ในด้านบวกนั้น รัฐบาลพลเอกชาติชาย ได้รับการพิจารณาว่าเป็นรัฐบาลที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าหลายรัฐบาลที่ผ่านมาแล้ว เนื่องจากพลเอกชาติชายเป็นหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้คะแนนเสียงข้างมากในสภา จึงเป็นผู้จัดตั้งรัฐบาล และด้วยเหตุนี้จึงได้รับการต้อนรับค่อนข้างดีมากจากประชาชน เนื่องจากขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามครรลองประชาธิปไตย ประกอบกับพลเอกชาติชายเป็นผู้มีอัธยาศัยใจคอดี เป็นกันเอง ไม่ถือตัว และเป็นคนตรงไปตรงมา เหล่านี้ทำให้พลเอกชาติชายมีภาพลักษณ์ที่ดีกว่านักการเมืองคนอื่นๆ ในขณะนั้น นอกจากนี้ระยะพ.ศ.2531 เมื่อพลเอกชาติชายขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีจัดเป็นยุคที่เศรษฐกิจเฟื่องฟูมาก อันเป็นผลงานของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ มีการลงทุนจากต่างประเทศ การส่งออกสูงเป็นประวัติการณ์ ตลาดหุ้นคึกคักมาก ราคาบ้านและที่ดินพุ่งสูงขึ้นอย่างมาก จัดเป็นยุคทองของเศรษฐกิจไทยยุคหนึ่งทีเดียว ไทยได้รับการยกย่องจากธนาคารโลกว่าเป็น “ความมหัศจรรย์ของเอเชีย” เนื่องจากมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูงถึง 13.2% ในปีพ.ศ.2531 12.2% ในปีพ.ศ.2532 และ 11.6% ในปีพ.ศ.2533 ซึ่งได้รับการพิจารณาว่าสูงสุดในเอเชีย และไทยกำลังจะก้าวขึ้นไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country, NIC) เป็น “เสือตัวที่ห้าของเอเชีย” ต่อจากสิงคโปร์ เกาหลีใต้ ไต้หวัน และฮ่องกง

ในด้านลบนั้นมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมายที่รัฐบาลจะต้องแก้ไข ปัญหาที่สำคัญที่สุดคือ การฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งเกิดจากการที่นักการเมืองถอนทุนคืนจากที่ได้ลงทุนไปมากในตอนหาเสียงเลือกตั้ง ปัญหาเงินเฟ้อ การแตกแยกกันของพรรคการเมือง อันเนื่องมาจากการแย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมือง การที่นักการเมืองเข้าแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ การเล่นพรรคเล่นพวก การที่นักธุรกิจทำธุรกิจไม่โปร่งใส กอบโกยผลประโยชน์เข้าสู่ตนเองและพวกพ้อง ปัญหาช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ปัญหาช่องว่างระหว่างเมืองใหญ่กับชนบท ปัญหาชาวนาขายที่นา เนื่องจากนักธุรกิจกว้านซื้อที่ดินแปลงใหญ่ๆ ฯลฯ

อย่างไรก็ดีพลเอกชาติชายยังคงพูดว่า *“ไม่เป็นไร”* ทั้งๆ ที่มีปัญหารุนแรงหลายเรื่องรอคอยการแก้ไข หรืออาจจะเป็นเพราะว่า ปัญหาสำคัญๆ เหล่านั้นซับซ้อนและโยงใยไปสู่ปัญหาอื่นๆ ด้วย จึงยากต่อการที่จะแก้ไขในเวลาอันรวดเร็ว นอกจากนี้นักการเมืองบางคนแสดงบทบาทที่ก้าวร้าวและรุนแรงต่อฝ่ายทหาร และต่อสาธารณชน ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายทหารในเวลาต่อมา

4.7 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬ (พ.ศ. 2535)

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญอย่างยิ่งในสมัยของรัฐบาลชาติชาย คือการที่พลเอกชวลิตยงใจยุทธ ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และรักษาการผู้บัญชาการทหารสูงสุด ลาออกจากราชการทหาร เพื่อไปรับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในรัฐบาล

พลเอกชาติชาย เมื่อวันที่ 30 มีนาคม 2533 ทั้งนี้โดยพลเอกสุจินดา คราประยูรขึ้นดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก และพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ขึ้นเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุด แทนพลเอกชวลิต พลเอกชวลิตนั้นเป็นนายทหารรุ่นพี่ของพลเอกสุจินดา และมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างมาก

ส่วนพลเอกสุนทรและพลเอกสุจินดานั้นเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกัน ในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้าที่เรียกกันว่า “จปร.5” ซึ่งกำลังเข้าสู่ยุคแห่งความรุ่งโรจน์ เนื่องจากเพื่อนร่วมรุ่นอีกหลายคนทั้งกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และตำรวจที่จบจากโรงเรียนนายร้อยจปร.ในปีพ.ศ.2501 ภายใต้รหัส 0143 ล้วนขึ้นกุมอำนาจพร้อมหน้ากันในทุกเหล่าทัพอย่างที่เรียกกันว่า “ขึ้นยกแผง” (วาสนา นาน่วม, 2555: 73-74)

เหตุการณ์รุนแรงเริ่มขึ้นเมื่อพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวง เมื่อได้รับเชิญไปบรรยายที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำให้ร้อยตำรวจเอกเฉลิม อยู่บำรุง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีออกมาตอบโต้ นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายทหาร ซึ่งมีการนัดชุมนุมของนายทหารกองพลที่ 1 รักษาพระองค์ โดยกดดันฝ่ายรัฐบาลให้ปรับ ร.ต.อ. เฉลิม ออกจากคณะรัฐมนตรี แต่พลเอกชาติชายมิได้ดำเนินการใดๆ ทั้งมิได้ให้สัญญาไว้กับฝ่ายทหาร และยังมีข่าวลือเรื่องที่จะปลดผู้นำกองทัพ ส่งผลให้พลเอกชวลิตประกาศลาออกจากทุกตำแหน่งในวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2533 พลเอกชาติชายจึงแต่งตั้งพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก แทนตำแหน่งพลเอกชวลิต ซึ่งทำให้ผู้นำทหารยิ่งไม่พอใจรัฐบาลยิ่งขึ้น ประกอบกับรัฐบาลประสบความล้มเหลวในการบริหารประเทศ อันเนื่องมาจากปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎรบังหลวง ในโครงการอภิมหาโปรเจ็คท์ต่างๆ ความขัดแย้งในพรรคร่วมรัฐบาล ระบบพรรคพวกนิยม เงินเฟ้อ ฯลฯ

ในที่สุดคณะทหารดำเนินการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 พลเอกชาติชาย พลเอกอาทิตย์ และคณะถูกนายทหารกลุ่มหนึ่งควบคุมตัวในระหว่างอยู่บนเครื่องบินที่จะเดินทางไปจังหวัดเชียงใหม่ คณะทหารนี้ใช้ชื่อว่า **คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.)** โดยมีพลเอกสุนทร คงสมพงษ์ ผู้บัญชาการทหารสูงสุด เป็นหัวหน้า พลเอกสุจินดา คราประยูร ผู้บัญชาการทหารบก พลอากาศเอกเกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ พลเรือเอกประพัฒน์ กฤษณะจันทร์ ผู้บัญชาการทหารเรือ และพลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี รองผู้บัญชาการทหารบก เป็นแกนนำสำคัญของการยึดอำนาจครั้งนี้ ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างง่ายดาย เนื่องจากประชาชนเบื่อหน่ายรัฐบาล และมีความชื่นชมผู้นำทหาร แต่ถึงอย่างไรก็เท่ากับนำพาประเทศถอยหลังกลับสู่ยุคทหารครองอำนาจอีกครั้งหนึ่ง

คณะรสช. เชิญนายอานันท์ ปันยารชุน ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลใหม่ นายอานันท์ตั้งคณะรัฐมนตรีซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญงานในสาขาต่างๆ พร้อมที่จะขับเคลื่อนประเทศไปข้างหน้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจ นายอานันท์เป็นผู้ที่มีความสามารถ

สูง ประสบความสำเร็จในชีวิตราชการ ได้ดำรงตำแหน่งเอกอัครราชทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกา และปลัดกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งคณะรสช.หวังว่าจะสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่คณะรสช. นอกจากนี้นายอานันท์ยังเป็นผู้ที่มีความเป็นตัวของตัวเองสูง ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างนายอานันท์กับคณะรสช.ในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตาม คณะรสช.มีภาพลักษณ์ที่เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากเหตุผล 5 ประการ คือ 1) รัฐบาลมีพฤติกรรมฉ้อราษฎร์บังหลวง โดยเฉพาะกรณีการให้สัมปทานโทรศัพท์ 3 ล้านเลขหมายแก่บริษัทใหญ่แห่งหนึ่ง 2) ข้าราชการการเมืองข่มเหงข้าราชการประจำในหลายกระทรวงทบวงกรม 3) รัฐบาลเป็นเผด็จการรัฐสภา 4) ทำลายสถาบันทหาร 5) บิดเบือนคดีล้มล้างสถาบันพระมหากษัตริย์ (วาสนา นาน่วม, 2555: 212 และ Baker and Phongpaichit, 2012: 247) เหล่านี้ล้วนทำให้มีผู้ไม่พอใจรัฐบาลเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

นอกจากนี้คณะรสช.ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่หลังจากล้มล้างรัฐธรรมนูญฉบับเดิมเมื่อยึดอำนาจ ในกระบวนการดังกล่าว มีหลายประเด็นที่ทำให้ประชาชนไม่พอใจรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ว่าข้าราชการประจำสามารถเป็นรัฐมนตรีได้ และนายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องมาจากการเลือกตั้ง มีการประท้วงรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ซึ่งนำไปสู่ความตึงเครียดทางการเมือง พลเอกสุจินดาประกาศด้วยว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในการให้สัมภาษณ์นักข่าวครั้งหนึ่ง ซึ่งต่อมาพลเอกสุจินดากลับคำพูดดังกล่าว ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์พฤษภาทมิฬในเวลาต่อมา

ในที่สุดรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็ได้รับการประกาศใช้ในปีพ.ศ. 2535 โดยมีข้อขัดแย้งมากมายหลายประการ ประการที่สำคัญที่สุดคือ นายกรัฐมนตรีจะมาจากการเลือกตั้ง หรือมาจากคนนอกก็ได้ ไม่มีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ ประธานรัฐสภามาจากประธานวุฒิสภา ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ สมาชิกมีอำนาจในการร่วมอภิปราย ตลอดจนลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ และประเด็นสำคัญคือ ให้ประธานรสช.เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี แทนที่จะเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎรตามที่รัฐธรรมนูญเดิมกำหนดไว้ (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 230)

ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อมวลชน นิสิตนักศึกษา นักธุรกิจ นักการเมือง หนึ่งปีภายใต้รัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน แสดงให้เห็นว่า สังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปในแนวทางที่เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น การที่จะให้ประชาชนชาวไทยอยู่ใต้การปกครองของคณะทหารดังในสมัยจอมพล ป. จอมพลสฤษดิ์ และจอมพลถนอม นั้นน่าจะเป็นสิ่งที่ล้าสมัยไปเสียแล้ว

หลังการเลือกตั้งในเดือนมีนาคม 2535 พลเอกสุจินดาเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากที่ได้เคยประกาศต่อหน้าสาธารณชนว่าจะไม่แสวงหาตำแหน่งทางการเมือง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดการ

คัดค้านอย่างรุนแรง ตลอดระยะเวลา 48 วันของการเป็นนายกรัฐมนตรีของพลเอกสุจินดา ด้วยเหตุผลที่ว่าพลเอกสุจินดาไม่เคารพคำพูดของตนเองและยอม “เสียสัตย์เพื่อชาติ” พลเอกสุจินดา คราประยูร ประสบปัญหาสำคัญ 4 ประการ คือ 1) การขาดความชอบธรรมทางการเมือง 2) การขาดความน่าเชื่อถือเนื่องจากไม่รักษาคำมั่นสัญญา 3) ปราศจากฐานประชาชนสนับสนุน และ 4) ไม่มีผลงานการบริหารที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เนื่องจากขึ้นดำรงตำแหน่งได้ไม่นาน จึงไม่มีเวลาสร้างผลงาน

ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2535 พลตรีจำลอง ศรีเมือง ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครในขณะนั้น ซึ่งได้รับการเลือกตั้งเป็นสมัยที่ 2 ด้วยคะแนนเสียงถล่มทลาย เป็นผู้นำการประท้วง มีการประเมินว่ามีผู้เข้าร่วมการประท้วงถึง 2 แสนคน ประกอบด้วยสื่อมวลชน นิสิต นักศึกษา นักธุรกิจ ผู้ใช้แรงงาน สรุปได้ว่าผู้ประท้วงส่วนหนึ่งเป็นชนชั้นกลาง ขับรถส่วนตัวมาเข้าร่วมการประท้วง และมีโทรศัพท์มือถือ ซึ่งขณะนั้นถือว่าเป็นของใหม่ คนเหล่านี้จึงได้รับการขนานนามว่า “ม็อบมือถือ” ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มคนที่เข้าร่วมการประท้วงในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นนิสิตนักศึกษาประชาชนและผู้ใช้แรงงานเป็นส่วนใหญ่ การประท้วงดำเนินไปทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด

คณะรสช.ตอบโต้กับฝ่ายผู้ประท้วงโดยใช้กำลังทหารปราบจลาจลอาวุธครบมือ เกิดการปะทะกันระหว่างทั้งสองฝ่าย ความรุนแรงดำเนินไปเป็นเวลากว่า 3คืน (17-20 พฤษภาคม 2535) ทหารยิงปืนเข้าไปในฝูงชน และทหารบางส่วนใช้กระบองตีไปตามร่างกายของผู้ประท้วง มีการเผาอาคารสถานที่และรถเมล์ ไม่มีสื่อมวลชนแขนงใดรายงานจำนวนผู้เสียชีวิตแน่ชัด แต่มีการคาดคะเนว่ามีจำนวนนับร้อยคน ซึ่งฝ่ายทหารปฏิเสธและกล่าวว่ามีผู้เสียชีวิต 40 คน (พลเอกอิสระพงศ์ หนุนภักดี อ้างโดยวาสนา นาน่วม, 2555: 238-239) อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการญาติวีรชนให้ข้อมูลไว้ในหนังสือ *รำลึก 5 ปี พฤษภาประชาธรรม* ระบุว่ามีผู้เสียชีวิตจำนวน 44 คน สูญหาย 48 คน และบาดเจ็บอีกกว่า 500 คน (วาสนา นาน่วม, 2555: 238-239)

เหตุการณ์สงบลงโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีรับสั่งให้พลเอกสุจินดาและพลตรีจำลองเข้าเฝ้า ณ พระราชวังจิตรลดารโหฐาน ในคืนวันที่ 20 พฤษภาคม 2535 และทรงมีพระราชบัญชาให้ทั้งสองฝ่ายยุติความรุนแรง เหตุการณ์จลาจลจึงจบสิ้นลง พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ดร.อาทิตย์ อุไรรัตน์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแต่งตั้งนายอานันท์ ปันยารชุน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่สอง นายอานันท์ ประกาศยุบสภาและกำหนดการเลือกตั้งใหม่ในเดือนกันยายน 2535

เหตุการณ์ความไม่สงบนี้ ได้รับการขนานนามว่า **“พฤษภาทมิฬ”** ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อสถานภาพและบทบาททางการเมืองของคณะทหาร ตลอดระยะเวลากว่า 1 ทศวรรษหลังจากพ.ศ. 2535 ประชาชนส่วนหนึ่งมีทัศนคติทางลบต่อทหาร รัฐบาลดำเนินการสอบข้อเท็จจริงเรื่องเหตุการณ์

พฤษภาทมิฬ วุฒิสภาคณะใหม่มีพลเรือนมากกว่าทหาร งบประมาณทางการทหารลดลงจาก 22% ในพ.ศ.2528 เป็น 13% ในพ.ศ.2539 และ 6% ในพ.ศ.2549 (Baker and Phongpaichit, 2012: 249)

หลังจากการแก้ไขในพ.ศ.2537 รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ได้รับการประกาศใช้ในพ.ศ.2538 มีประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง นายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากการเลือกตั้ง เพราะสาเหตุส่วนหนึ่งของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเกิดขึ้นจากการที่นายกรัฐมนตรีไม่ได้มาจากการเลือกตั้งตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย และประการที่สอง ประธานสภาผู้แทนราษฎรจะต้องดำรงตำแหน่งประธานรัฐสภาด้วยก็มีซึ่งความสำคัญอย่างยิ่งยวดไม่แพ้ประการที่หนึ่ง เนื่องจากประธานรัฐสภาเป็นผู้ที่เสนอชื่อนายกรัฐมนตรี

หลังการเลือกตั้งเดือนกันยายน 2535 พรรคประชาธิปัตย์ได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่ จึงเป็นพรรคผู้นำในการจัดตั้งรัฐบาล นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ในระยะเวลาของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ.2534-2535 พรรคนี้ปรับนโยบายของพรรคเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจโลกสมัยใหม่ นอกจากนี้ยังคัดสรรนักการเมืองรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาดี ให้ภาพลักษณ์ของพรรคว่า เป็นพรรคที่ทันสมัย ปรับตัวทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจของโลก

พรรคประชาธิปัตย์ยังได้รับความสนับสนุนจากประชาชนในกรุงเทพมหานคร และภาคใต้ของประเทศ นอกจากนี้พรรคเสนอภาพลักษณ์เสรีนิยม ให้คำมั่นสัญญาว่าจะทำเศรษฐกิจให้เป็นสมัยใหม่ โดยเคารพกฎหมายและสถาบันต่างๆ สนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านให้เป็นประชาธิปไตย และพยายามดำเนินการทางการเมืองโดยลดทอนอำนาจของทหารลง พรรคประชาธิปัตย์จึงประสบความ สำเร็จในการเลือกตั้งครั้งนี้ นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลผสมโดยมีพรรคความหวังใหม่และพรรคพลังธรรมเข้าร่วมรัฐบาล (Baker and Phongpaichit, 2012: 251-252)

4.8 การปฏิรูปการเมือง

รัฐบาลพรรคประชาธิปัตย์ยังคงต้องเผชิญกับปัญหาคล้ายคลึงกับหลายรัฐบาลที่ผ่านมาแล้วนั่นเอง จึงบริหารประเทศได้เพียง 2 ปี 7 เดือน เท่านั้น (23 กันยายน 2535 – 19 พฤษภาคม 2538) ปัญหาสำคัญประการหนึ่งที่รัฐบาลนี้ต้องเผชิญคือ การแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.2534 อีกครั้งหนึ่ง เพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาการประชาธิปไตยของประเทศ ผู้นำการแก้ไขรัฐธรรมนูญคือ นายชุมพล ศิลปอาชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคชาติไทย น้องชายนายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทย พรรคประชาธิปัตย์ต้องเผชิญกับแรงต้านจากนักการเมืองอนุรักษ์นิยมและกลุ่มอำนาจทางการเมืองในเวลานั้น ความขัดแย้งดำเนินมาตลอดสมัยการบริหารงานของนายชวน หลีกภัย

ความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญนำไปสู่การประท้วงหลายครั้ง จนในที่สุดรัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย ประกอบด้วยนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ และกฎหมายจากมหาวิทยาลัยต่างๆ หลายแห่งในประเทศไทย คณะกรรมการจัดทำหนังสือเล่มหนึ่ง ซึ่งเป็นการสรุปปัญหาของการเมืองไทย ตลอดจนแนะนำแนวทางในการปฏิรูปโครงสร้างทางการเมืองและการบริหารของประเทศ อย่างไรก็ดี ความพยายามในการปฏิรูปการเมืองไม่บังเกิดผลสำเร็จ เนื่องจากรัฐบาลเผชิญปัญหาหลายอย่างที่ต้องแก้ไข

ปัญหาหนึ่งคือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ซึ่งขณะนั้นได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลให้แก้ไขมาตรา 198 และมาตรา 199 ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2534 เรื่องเกี่ยวกับการแบ่งแยกอำนาจทางการเมือง ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบความสำเร็จ พรรคความหวังใหม่จึงถอนตัวจากการร่วมรัฐบาล นอกจากนี้ พลตรีจำลอง ศรีเมือง อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร ผู้นำพรรคพลังธรรม ถอนตัวออกจากการร่วมรัฐบาลตามหลังพลเอกชวลิตด้วยปัญหาความขัดแย้งในเรื่องการปฏิรูปที่ดิน (สปก 4-01)

4.9 การปฏิรูปที่ดิน (สปก 4-01) (พ.ศ. 2538)

โครงการปฏิรูปที่ดินเริ่มต้นโดยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกร โดยมอบเอกสารสิทธิ์ สปก 4-01ให้ เพื่อที่เกษตรกรจะได้มีที่ดินทำกิน อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์กลับกลายเป็นว่า ผู้ได้รับเอกสารสิทธิ์ดังกล่าวหลายคนมิใช่เกษตรกร แต่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์หรือญาติมิตร รัฐบาลจึงประสบปัญหาสูญเสียภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือ ดังนั้นภายหลังจากการถอนตัวของพรรคพลังธรรม นายชวน หลีกภัย จึงตัดสินใจยุบสภา

ในด้านเศรษฐกิจนั้น ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจที่ดำเนินมาตั้งแต่ช่วงต้นพ.ศ.2533 กลับกลายเป็นเศรษฐกิจฟองสบู่ (Bubble Economy) ประชาชนกลายเป็นเศรษฐีเพราะเงินกู้ระยะสั้น ซึ่งได้รับจากสถาบันการเงินทั้งในประเทศและต่างประเทศ มิใช่การผลิตทางเศรษฐกิจ ประชาชนขับรถหรูหรา ซื้อบ้านใหญ่โต ใช้จ่ายเงินอย่างฟุ่มเฟือย แต่คนเหล่านี้นี่เองที่เป็นผู้สร้างหนี้จำนวนมหาศาลให้แก่ประเทศ ทั้งนี้เพราะว่า หลังจากที่ได้มีการลดค่าเงินบาทในสมัยพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จำนวนเงินกู้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก จนกระทั่งผู้กู้เงินพบว่าไม่มีกำลังพอที่จะชำระหนี้ได้ สถาบันการเงินอนุมัติเงินกู้แก่ผู้ประกอบการ โดยมิได้ศึกษาอย่างถี่ถ้วนถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ตลอดจนหลักทรัพย์ค้ำประกันมีมูลค่าน้อยกว่าวงเงินกู้ และดังนั้นจึงสูญเสียเงินกู้ ปัญหาเหล่านี้เป็นภัยคุกคามต่อสถานการณ์เศรษฐกิจของประเทศอย่างยิ่ง แต่มีบุคคลน้อยคนที่ตระหนักว่าอันตรายทางเศรษฐกิจกำลังคืบคลานเข้าสู่สังคมไทย

หลังจากที่นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัย ประกาศยุบสภา การเลือกตั้งทั่วไปก็ได้รับการกำหนดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในปีพ.ศ.2538 พรรคชาติไทยได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่ และสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้ นายบรรหาร ศิลปอาชา หัวหน้าพรรคชาติไทยจัดตั้งรัฐบาลผสม ภารกิจสำคัญที่สุดของรัฐบาลนายบรรหาร ก็คือเรื่องของ**การปฏิรูปการเมือง** ซึ่งเป็นเรื่องที่นายบรรหารได้สัญญาไว้กับประชาชนในขณะหาเสียงเลือกตั้งว่า ถ้าพรรคชาติไทยได้รับการเลือกตั้งเป็นเสียงส่วนใหญ่ จะดำเนินโครงการปฏิรูปการเมือง นายบรรหาร จึงตั้งคณะกรรมการปฏิรูปการเมือง ซึ่งมีนายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานคณะกรรมการ

คณะกรรมการปฏิรูปการเมืองดำเนินการแก้ไขกฎหมายบางฉบับ มีการจัดตั้งคณะอนุกรรมการพัฒนาการเมืองขึ้น ที่สำคัญที่สุด มีความพยายามแก้ไขรัฐธรรมนูญพ.ศ.2534 ผลที่ตามมาคือมีการจัดตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญประกอบด้วยกรรมการ 99 คน มีวัตถุประสงค์สำคัญคือ การปฏิรูปการเมือง โดยการแก้ไขรัฐธรรมนูญพ.ศ.2534 เพื่อเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยและสร้างรากฐานอันมั่นคงทางเศรษฐกิจให้แก่สังคม

ในด้านเศรษฐกิจนั้น รัฐบาลบรรหารไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เศรษฐกิจฟองสบู่ ซึ่งเริ่มต้นในสมัยนายกรัฐมนตรีชาติชายทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการผลิตภาคอุตสาหกรรม การส่งออก และการลงทุน

หากพิจารณาอย่างผิวเผิน ก็ดูราวกับว่าทุกๆ สิ่งกำลังดำเนินไปอย่างดี ประเทศไทยกำลังจะก้าวขึ้นเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrialized Country) ของโลก เป็นยุคทองของเศรษฐกิจไทย เพราะมีการลงทุนที่เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจ ตลาดหุ้น และสื่อสารมวลชน อย่างไรก็ตามนักเศรษฐศาสตร์และนักธุรกิจชั้นนำของประเทศเริ่มมองเห็นสัญญาณของความเป็นไปได้ที่เศรษฐกิจไทยจะเผชิญวิกฤตครั้งยิ่งใหญ่ ดังที่ประเทศเม็กซิโก และประเทศบราซิลได้ประสบมาแล้ว แต่ดูเหมือนว่าคนไทยส่วนใหญ่ของประเทศยังคงชื่นชมกับสภาวะเศรษฐกิจที่ดูเหมือนจะรุ่งโรจน์นี้

ในที่สุดนายกรัฐมนตรีบรรหารประสบความพ่ายแพ้ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาผู้แทนราษฎร และถูกพรรคร่วมรัฐบาลกดดันให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่นายบรรหารไม่ยอมลาออก และใช้วิธีการยุบสภาแทนในพ.ศ. 2539

4.10 วิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ.2540)

หลังจากการเลือกตั้งปีพ.ศ.2539 พรรคความหวังใหม่ได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่ จึงดำเนินการจัดตั้งรัฐบาล พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี ปัญหาสำคัญที่รัฐบาลพลเอกชวลิตเผชิญคือ เรื่องเศรษฐกิจนั่นเอง พลเอกชวลิตพยายามที่จะเสนอ

มาตรการเศรษฐกิจเข้มงวด และพยายามจะตั้งทีมเศรษฐกิจในฝัน เพื่อจะแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ แต่ไม่สามารถกระทำได้ เนื่องด้วยได้รับการกดดันทางการเมืองเป็นอย่างมาก อีกทั้งผู้ที่ได้รับการทาบทามให้เข้ามาร่วมทีมปฏิเสธ ภายในไม่กี่เดือนหลังจากการบริหารงาน รัฐบาลก็ต้องประสบปัญหาการลาออกของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย และปลัดกระทรวงการคลัง (Baker and Phongpaichit, 2012: 253)

นุกูล ประจวบเหมาะ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม สมัยรัฐบาลอานันท์ ปันยารชุน แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ไว้ใน*รายงานผลการวิเคราะห์ และวินิจฉัย ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์วิกฤตทางเศรษฐกิจ* ว่า (นุกูล ประจวบเหมาะ, 2555: 297)

> *ในรายงานดังกล่าวเห็นได้ชัดว่า ธนาคารชาติ และกระทรวงการคลังเริ่มดำเนินนโยบายทางการเงิน และการคลังผิดพลาดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 ด้วยการเปิดเสรีทางการเงินแต่ไม่ปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนให้มีความยืดหยุ่นขึ้น นักการเมืองในสมัยนั้นประสงค์จะจัดให้มีตลาดการเงินในประเทศไทย เช่นเดียวกับตลาดการเงินของสิงคโปร์และฮ่องกง ธนาคารชาติพลอยเห็นคล้อยตามไปด้วย มาตรการต่างๆระหว่างปี พ.ศ. 2533 – 2538 ที่ธนาคารชาตินำมาใช้ค่อยๆ ทำลายความมั่นคงของระบบการเงิน ของประเทศไปทีละเล็กละน้อยจนในที่สุดเมื่อธนาคารแห่งประเทศไทยตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ต้องเปลี่ยนระบบแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ก็สายเกินไปและไม่กล้าทำอะไรเด็ดขาด เพื่อแก้ปัญหาเพราะเกรงตลาดเข้าใจผิดแล้วเหตุการณ์จะยิ่งรุนแรงขึ้น*

ในระยะปลายปีพ.ศ.2539 ภาวะวิกฤติเศรษฐกิจเริ่มปรากฏชัดเจนขึ้น เงินทุนต่างประเทศเริ่มไหลออกนอกประเทศ นักเก็งกำไรเริ่มโจมตีค่าเงินบาท ตลาดหุ้นเริ่มประสบภาวะปั่นป่วน สินเชื่อธนาคารระยะสั้นเริ่มหมดอายุ ถูกเรียกคืนและไม่มีการต่ออายุ เกิดภาวะหนี้เสีย (Non-Performing Loan) จำนวนมาก ธนาคารแห่งประเทศไทยตัดสินใจอัดฉีดเงิน 5 แสนล้านบาท เพื่อค้ำจุนสถาบันการเงิน และใช้เงินทุนสำรองของประเทศทั้งหมดที่มีอยู่เข้าปกป้องค่าเงินบาทจนหมด แต่ทว่าเมื่อเปรียบเทียบกับเงินกองทุนจำนวนมหาศาลของนักเก็งกำไรแล้ว เงินทุนสำรองจำนวนนี้นับว่าเล็กน้อยมาก (Baker and Phongpaichit, 2012: 258-259)

ในที่สุดธนาคารแห่งประเทศจึงจำต้องปรับระบบอัตราแลกเปลี่ยนเสียใหม่จากระบบอัตราคงที่ (fixed exchange system) เป็นระบบลอยตัว (float currency) นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยนเงินจาก 25-26 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ เป็น 40-50 บาทต่อ 1 ดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายอย่างใหญ่หลวงต่อเศรษฐกิจไทย เพราะค่าเงินบาทอ่อนลงอย่างมาก ทำให้ภาระหนี้สินซึ่งเป็นเงินตราต่างประเทศพุ่งสูงขึ้นเป็น 2-3 เท่าตัวสำหรับนักธุรกิจไทยทั้งหมด ในขณะเดียวกัน หนี้เสียจำนวนมหาศาลส่งผลให้การไหลเวียนของเงินทุนและดอกเบี้ยประสบภาวะชะงักงัน ผลที่ตามมาคือ สถาบันการเงิน 56 แห่งต้องปิดตัวลง เหล่านี้ทั้งหมดนำไปสู่สภาวะวิกฤติเศรษฐกิจปีพ.ศ.2540 หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **"วิกฤติต้มยำกุ้ง"** (Tomyam Kung Crisis)*

รัฐบาลไทยจึงจำเป็นต้องกู้เงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) ซึ่งอนุมัติเงินกู้ 17,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐแก่ประเทศไทย ทั้งนี้เงื่อนไขในการให้เงินกู้เพื่อรับความช่วยเหลือดังกล่าว ประกอบไปด้วยการปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ซึ่งรัฐบาลได้ดำเนินการเมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 กำหนดให้มีมาตรการเก็บภาษีเพิ่มขึ้น ปรับอัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ประกาศมาตรการเข้มงวดทางการคลัง ปิดสถาบันการเงินที่อ่อนแอ และเริ่มดำเนินการปฏิรูปเศรษฐกิจไทย เปิดเสรีทางการเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเคลื่อนย้ายเงินทุนระหว่างประเทศ (Baker and Phongpaichit, 2012: 258-259)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ปฏิเสธความรับผิดชอบเรื่องนี้ รัฐบาลพลเอกชวลิตสูญเสียความน่าเชื่อถือในสายตาของนักธุรกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศ บรรดานักธุรกิจและชนชั้นกลางลงความเห็นว่าวิกฤติครั้งนี้มาจากการจัดการที่ผิดพลาดของนักการเมือง (Baker and Phongpaichit, 2012: 260) พลเอกชวลิตเป็นเพียงผู้เดียวที่ประกาศความรับผิดชอบในฐานะผู้นำรัฐบาล ในที่สุดหลังจากการประท้วงที่ถนนสีลม ซึ่งผู้ประท้วงส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจและชนชั้นกลาง พลเอกชวลิต ประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่กระนั้นการเจรจาระหว่างรัฐบาลกับกองทุนการเงินระหว่างประเทศประสบความยากลำบากมากและไม่ประสบความสำเร็จ จนกระทั่งรัฐบาลใหม่ดำเนินการเจรจาต่อรองไปจนบรรลุข้อตกลงร่วมกัน

ปรากฏการณ์วิกฤติเศรษฐกิจครั้งนี้ ส่งผลให้เกิดความตื่นตกใจกลัวในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ เหตุการณ์โจมตีค่าเงินบาท และเงื่อนไขการให้กู้ยืมเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศทำให้สังคมไทยต้องย้อนกลับมาสำรวจตนเอง บุคคลผู้มีชื่อเสียงในสังคมหลายท่านออกมาเรียกร้องให้ประเทศไทยแสวงหาแนวทางที่จะพัฒนาประเทศในแนวทางแบบไทย ให้เห็นคุณค่าของการดำรงชีวิต

---

* ขอขอบคุณนายวรองมี ศิวะศรียานนท์ นักวิเคราะห์ ที่กรุณาให้รายละเอียดและความกระจ่างในเรื่องนี้

แบบไทย ตลอดจนประเมินท่าทีและนโยบายของประเทศที่จะเผชิญกับโลกาภิวัตน์ด้วยความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ตลอดระยะเวลาวิกฤติเศรษฐกิจเหล่านี้ การแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.2534 ยังคงดำเนินต่อไป โดยมีการตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สภาร่างรัฐธรรมนูญดำเนินการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนในประเด็นต่างๆ ประชาชนจำนวนมากจากหลากหลายสาขาอาชีพมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นในประเด็นสำคัญๆ จึงเป็นเหตุผลที่ว่า เหตุใดรัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้รับการขนานนามว่าเป็น **"รัฐธรรมนูญของประชาชน"** การร่างรัฐธรรมนูญเสร็จสิ้นลงในสมัยการบริหารงานของพลเอกชวลิต อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนสุดท้ายของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว มีการประท้วงจากกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพราะเกรงว่าตนจะสูญเสียอำนาจไป เนื่องจากอำนาจการบริหารส่วนท้องถิ่นจะถูกใช้ผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งสมาชิกอบต. ได้รับการเลือกจากประชาชนในแต่ละตำบล ส่วนข้าราชการกระทรวงมหาดไทยก็กลัวว่ารัฐธรรมนูญฉบับใหม่จะลดทอนอำนาจของตนลง

แต่กระนั้น คนไทยจำนวนมากสนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับนี้ เนื่องจากพวกเขาได้รอคอยมาเป็นเวลายาวนาน และหลายคนสูญเสียเลือดเนื้อและชีวิตเพื่อรัฐธรรมนูญฉบับนี้ แต่ก็มีผู้ไม่เห็นด้วยเช่นเดียวกัน ผู้ที่สนับสนุนรัฐธรรมนูญเริ่มการรณรงค์สนับสนุนรัฐธรรมนูญฉบับใหม่โดยเรียกตัวเองว่า "กลุ่มธงเขียว" เรียกร้องให้สาธารณชนติดธงเขียวตามอาคารบ้านเรือน และแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีเขียวเพื่อสนับสนุนรัฐธรรมนูญ ส่วนกลุ่มตรงข้ามเรียกตัวเองว่า "กลุ่มธงเหลือง" เริ่มการรณรงค์เช่นเดียวกันโดยเรียกร้องให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 เพราะเห็นว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะนำมาซึ่งความวุ่นวายทางการเมือง เนื่องด้วยเป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก ซึ่งให้อำนาจแก่ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท โดยผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบล

อย่างไรก็ดี รัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 ก็ผ่านความเห็นชอบจากรัฐสภา ทั้งๆ ที่นักการเมืองส่วนใหญ่ไม่พอใจนัก พลเอกชวลิตลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในเดือนพฤศจิกายน 2540 เพื่อจัดตั้งรัฐบาลใหม่ แต่พรรคร่วมรัฐบาลมีความแตกแยก และตัดสินใจเชิญพลเอกชาติชายแห่งพรรคชาติพัฒนา (พรรคนี้แยกออกจากพรรคชาติไทย: ผู้วิจัย) เป็นนายกรัฐมนตรีแทนพลเอกชวลิต แต่ในขณะที่การเจรจากำลังดำเนินอยู่นั้น พรรคประชาธิปัตย์ สามารถจัดตั้งรัฐบาลผสมได้ก่อน โดยเชิญพรรคกิจสังคมและพรรคประชากรไทยเข้าร่วมรัฐบาล แต่ก็ประสบปัญหา เพราะนายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทยไม่เห็นด้วย สมาชิกพรรคบางคนจึงลาออกจากพรรคประชากรไทยเข้าร่วมรัฐบาล ทำให้นายสมัครไม่พอใจ และขนานนามกลุ่มนี้ว่า **"กลุ่มงูเห่า"**

นายชวน หลีกภัย ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2540 รัฐบาลชวนประสบปัญหาสำคัญๆ หลายเรื่อง เรื่องที่สำคัญได้แก่ เรื่อง "กลุ่มงูเห่า" และสภาวะวิกฤติเศรษฐกิจ เรื่อง

กรณีขัดแย้งในกลุ่มงูเห่ากลายมาเป็นประเด็นถกเถียงกันอยู่ระยะหนึ่ง เนื่องจากกลุ่มงูเห่าถูกขับออกจากพรรคประชากรไทย แต่กลุ่มงูเห่าประท้วงการถูกขับออกจากพรรคครั้งนี้ โดยคำประท้วงได้รับความเห็นชอบจากศาลรัฐธรรมนูญให้เข้าไปร่วมกับพรรคประชาธิปัตย์ได้ ทั้งนี้มาตรา 47 แห่งรัฐธรรมนูญ ระบุว่า สมาชิกพรรคการเมืองสามารถประท้วงพรรคการเมืองของตนเองได้ ถ้าพบว่ามีกฎข้อบังคับใดของพรรคซึ่งขัดขวางสถานภาพ และการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

อย่างไรก็ตาม ประเด็นนี้นับว่าขัดต่อหลักจริยธรรมของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างยิ่ง เพราะไม่เคยมีปรากฏในที่อื่นใดซึ่งสมาชิกพรรคการเมืองเดียวกันแบ่งแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งสนับสนุนรัฐบาล อีกฝ่ายหนึ่งสนับสนุนพรรคฝ่ายค้าน

ปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เรื่องเศรษฐกิจ รัฐบาลชวน 2 พยายามแก้ไขวิกฤติเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งการไหลออกของเงินทุน อันเป็นผลมาจากวิกฤติเศรษฐกิจของประเทศ นี่คือปัญหาสำคัญที่สุดซึ่งรัฐบาลชวน 2 ต้องเผชิญ นายธารินทร์ นิมมานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังในขณะนั้นประกาศเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ในอัตราสูงที่สุดในประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการไหลออกของเงินทุน แต่ผลที่ตามมาคือ การชะงักงันของการไหลของเงินทุน เพราะอัตราดอกเบี้ยที่ประกาศใหม่นั้นสูงเกินกว่าที่ธุรกิจใดจะทำกำไรได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาเรื่องหนี้เสีย รัฐบาลจึงจัดตั้งองค์การเพื่อการปฏิรูประบบสถาบันการเงินขึ้น เพื่อขายสินทรัพย์ที่ล้มละลายต่อสาธารณชน นโยบายนี้แก้ปัญหาเรื่องหนี้เสียได้ในระดับหนึ่ง

ปัญหาทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลนายกรัฐมนตรีชวนในเวลาต่อมาคือ การที่พลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ถูกกล่าวหาว่าจงใจปิดบังและกล่าวเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินและหนี้สินของตนในการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ส่งผลให้พลตรีสนั่นถูกสอบสวนโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) และพบว่าได้กระทำผิดจริง ซึ่งเป็นผลให้พลตรีสนั่นถูกตัดสินให้เว้นจากการเกี่ยวข้องทางการเมืองเป็นเวลา 5 ปี พลตรีสนั่นแสดงสปิริตทางการเมืองโดยการลาออกจากการเป็นเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์

เหตุการณ์การเมืองเรื่องที่สองคือ พรรคความหวังใหม่ลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และดังนั้นจึงไม่มีพรรคฝ่ายค้านในสภา นายกรัฐมนตรีชวนจึงประกาศยุบสภาในพ.ศ. 2544 รัฐบาลชวนสิ้นสุดลงหลังจากบริหารงานได้ 2 ปี 3 เดือน (9 พฤศจิกายน 2540 – 9 กุมภาพันธ์ 2544)

เหตุการณ์การเมืองที่สำคัญเรื่องที่สามคือ การเกิดขึ้นของพรรคการเมืองใหม่ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นักธุรกิจซึ่งประสบความสำเร็จจากธุรกิจโทรคมนาคมและจากตลาดหุ้น ก้าวเข้าสู่วงการเมืองในระยะปีพ.ศ.2533 เป็นต้นไป ด้วยภาพลักษณ์ของความเป็นนักธุรกิจสมัยใหม่ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ซึ่งเป็นเรื่องที่สาธารณชนกำลังตื่นตัวมากในขณะนั้น พรรคการเมืองใหม่ของพ.ต.ท.ทักษิณสามารถ

ดึงดูดความสนับสนุนจากกลุ่มธุรกิจอื่นๆ ในขณะนั้น อาทิ เจริญโภคภัณฑ์ ธนาคารกรุงเทพ และธุรกิจอุตสาหกรรมการบริการอื่นๆ อีกหลายแห่งซึ่งมุ่งสู่ตลาดภายในประเทศ คริส เบเคอร์และผาสุก พงษ์ไพจิตรลงความเห็นว่า (Baker and Phongpaichit, 2012: 263)

> *ความกระตือรือร้นที่จะเข้าสู่การเมืองของธุรกิจใหญ่นี้ เน้นย้ำรูปแบบหลังวิกฤติของประเทศในพ.ศ.2475, 2489, 2516 และ 2535 ความกระตือรือร้นในวิกฤติก่อนหน้านี้เป็นการเกิดขึ้นช่วงสั้นๆ แต่ในขณะนี้ (พ.ศ.2544) ธุรกิจมีความเข้มแข็งขึ้นมาก และวิกฤตการณ์ก็ได้ยืนยันว่า ผู้นำธุรกิจจำเป็นจะต้องเข้าควบคุมรัฐให้จัดการกับโลกาภิวัตน์ ทักษิณเสนอตัวเองว่าเป็นนักธุรกิจผู้ประสบความสำเร็จ ซึ่งจะช่วยให้บริษัทธุรกิจทั้งใหญ่และเล็กฟื้นตัวจากวิกฤติได้*

พรรคการเมืองใหม่นี้ชื่อว่า “พรรคไทยรักไทย” มีคำขวัญประจำพรรคว่า “คิดใหม่ ทำใหม่” พยายามใช้กลไกทางการตลาด สื่อมวลชน และนโยบายประชานิยมเป็นยุทธศาสตร์ในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งดังนี้ ให้ระยะเวลาการพักชำระหนี้แก่เกษตรกร 3 ปี โครงการกองทุนหมู่บ้านละ 1 ล้านบาท โครงการธนาคารประชาชน โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค การทำสงครามต่อต้านยาเสพติด ความยากจนและการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง นับว่าเป็นการสร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้แก่วงการเมืองไทย นักการเมืองหลายคนย้ายจากพรรคต่างๆ มาสังกัดพรรคไทยรักไทย หลังจากคาดคะเนว่าพรรคนี้มีทุนมหาศาล และน่าจะชนะการเลือกตั้งด้วยนโยบายประชานิยมที่โดดเด่น

4.11 พรรคไทยรักไทยและนโยบายประชานิยม

พรรคไทยรักไทยได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งส่วนใหญ่คือ 248 เสียง ตามมาด้วยพรรคประชาธิปัตย์ 128 เสียง พรรคชาติไทย 41 เสียง พรรคความหวังใหม่ 36 เสียง พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ผู้นำพรรคไทยรักไทยขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลผสมซึ่งประกอบด้วยพรรคไทยรักไทยเป็นแกนนำ พรรคชาติไทย พรรคความหวังใหม่ และพรรคเสรีธรรม เมื่อวันที่ 24 มกราคม 2544

รัฐบาลผสมภายใต้การบริหารงานของพ.ต.ท.ทักษิณ สร้างตำนานใหม่ให้แก่วงการเมืองไทย เพราะมาจากรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งอยู่ได้ครบ 4 ปี (พ.ศ.2544-2548) ประกาศนโยบายประชานิยม (Populism) มีโครงการประชานิยมเกิดขึ้นมากมาย รัฐบาลใช้เงินมากกว่า 100,000 ล้านบาท เพื่อส่งเสริมรายได้ ยกเลิกหนี้สิน และสร้างงานให้ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท

อย่างไรก็ตาม โครงการประชานิยมต่างๆ เหล่านี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากหลายภาคส่วนในสังคมดังนี้

โครงการพักชำระหนี้เกษตรกร มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินของเกษตรกร หากมองดูผิวเผินจะพบว่าเป็นหลักการที่ดี เพราะทำให้เกษตรกรมีเวลาที่จะจัดการหนี้สินของตน แต่การพักชำระหนี้ 3 ปี มิได้หมายความว่า เกษตรกรหมดหนี้ เพราะหลังจาก 3 ปี เกษตรกรก็ต้องจ่ายครบทั้งดอกเบี้ยและเงินต้น เกษตรกรที่ไม่มีกำลังจ่ายเงินก็ต้องไปกู้เงินนอกระบบมาจ่ายหนี้ ซึ่งเป็นการเพิ่มหนี้ มิใช่การลดหนี้ ซึ่งไม่ช่วยให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 44-45)

โครงการกองทุนหมู่บ้าน รัฐบาลให้เงินหมู่บ้านทั่วประเทศแห่งละ 1 ล้านบาท ตามนโยบายประชานิยม แต่รัฐบาลนำเงินจำนวนที่จ่ายให้หมู่บ้านจากธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงไทย และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นเงินฝากของประชาชน และดึงงบประมาณแผ่นดินมาจ่ายคืนให้ธนาคารเหล่านี้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ย ซึ่งเป็นการนำเงินภาษีประชาชนไปใช้ก่อน ผลปรากฏว่าประชาชนนำเงินที่ได้รับไปใช้ซื้อของฟุ่มเฟือยต่างๆ อาทิ โทรศัพท์มือถือ ตู้เย็น โทรทัศน์ รถมอเตอร์ไซค์ เมื่อไม่มีเงินผ่อนชำระสินค้าเหล่านี้ชาวบ้านก็ต้องไปกู้จากแหล่งทุนต่างๆ เพิ่มขึ้นอีก จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2545 พบว่าหนี้สินของประชาชนเพิ่มขึ้นครอบครัวละ 17,600 บาท ซึ่งเป็นหนี้ที่เพิ่มขึ้นมากกว่ารายได้ถึง 15 เท่าตัว (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 47-48)

โครงการธนาคารประชาชน โครงการนี้เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2544 รัฐบาลให้ธนาคารออมสินเป็นผู้ดำเนินการให้เงินกู้แก่ประชาชนที่จะนำเงินไปลงทุน โดยคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 ต่อเดือน ทำให้ประชาชนเข้าใจผิดคิดว่า เป็นการคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12 ต่อปี แต่ในความเป็นจริง การคำนวณอัตราดอกเบี้ยนั้นคิดจากเงินต้นที่กู้ครั้งแรกตลอดโครงการ มิได้คำนวณดอกเบี้ยจากเงินต้นที่ลดลง จึงมีประชาชนผู้กู้จำนวนมากเริ่มผัดผ่อนไม่ยอมชำระหนี้ ทำให้ธนาคารออมสินต้องแบกภาระชำระหนี้จำนวนมาก ส่งผลกระทบอย่างร้ายแรงต่อระบบเศรษฐกิจ การเงิน การคลังของประเทศ (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 48-49)

โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค นโยบายนี้เป็นนโยบายที่มีประโยชน์ หากมีการบริหารจัดการที่ดี กล่าวคือมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประชาชนชาวไทยมีหลักประกันด้านสุขภาพ โดยประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพ ตลอดจนระบบการประกันสุขภาพของรัฐบาลได้อย่างสะดวกรวดเร็วขึ้น อย่างไรก็ตามรัฐบาลบริหารจัดการโดยรักษาอำนาจการบริหารงบประมาณไว้กับรัฐบาลและจัดสรรงบประมาณค่ารักษาพยาบาลอย่างไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร จัดสรรให้น้อยกว่าที่ประเมินไว้คือ 1,500 บาทต่อคน ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณ ตามหลักประกันสุขภาพ ฤกษ์ ศุภศิริ กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 50-51)

แพทย์ในโรงพยาบาลชุมชนทั่วประเทศและชมรมแพทย์ชนบท เปิดเผยข้อมูลความไม่เป็นธรรม ในการจัดสรรงบประมาณ ตามโครงการหลักประกันสุขภาพ โดยระบุว่าตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 หรือปีงบประมาณ 2546 เป็นต้นมา กระทรวงสาธารณสุขหักจ่ายเงินบุคลากรทั่วประเทศ ก่อนจะจ่ายแบบเหมาจ่ายรายตัว ให้จังหวัดและโรงพยาบาลต่างๆ ทำให้โรงพยาบาลขนาดเล็ก และขนาดกลางจำนวน 235 แห่งมีหนี้สินรวมถึง 945 ล้านบาท เนื่องจากเงินที่ได้รับจัดสรรไม่เพียงพอรักษาผู้ป่วย

ปัญหาที่เกิดขึ้นจากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค มีมากมายหลายปัญหา ที่สำคัญๆ คือ คนไข้มารับบริการจากโรงพยาบาลรัฐมากขึ้น แต่แพทย์พยาบาลไม่เพียงพอ เนื่องจากแพทย์ พยาบาลออกไปทำงานในภาคเอกชนมากขึ้น นอกจากนี้ คนไข้โรงพยาบาลรัฐแบ่งออกเป็น 2ประเภทคือ คนไข้บัตรทองและคนไข้ไม่ใช้บัตรทอง คนไข้บัตรทองใช้ยาตามบัญชีหลัก ซึ่งมีประสิทธิภาพต่ำกว่ายาสำหรับคนไข้ที่ไม่ใช้บัตรทอง เนื่องจากโรงพยาบาลต้องพยายามควบคุมมิให้ต้นทุนการรักษาสูงขึ้น (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 50-51)

โครงการประชานิยมเหล่านี้จึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์โดยนักวิชาการสาขาวิชาการต่างๆ ว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนในชนบทหรือคนระดับรากหญ้าได้อย่างแท้จริง ธเนศ กองประเสริฐ นักเศรษฐศาสตร์ของศูนย์โลกสัมพันธ์ไทย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับอัตราการเพิ่มของหนี้สินของคนไทยในระดับรากหญ้าภายใต้รัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณว่า มีแนวโน้มสูงขึ้นตามลำดับดังนี้ (ธเนศ กองประเสริฐ, 2554: 30-31)

โดยหนี้สินต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยของประเทศได้เพิ่มจาก 68,000 บาท ในปี 2543 มาเป็น 110,000 บาท ในไตรมาศแรกในปี 2547 หรือเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัว หรือหนี้สินเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 14,000 บาท ในช่วงปีเศษที่รัฐบาลนี้เข้ามาบริหาร โดยเฉพาะกลุ่มครัวเรือนที่ยากจนนั้น หนี้สินเพิ่มขึ้นจาก 11,000 บาท ขึ้นไป เป็น 24,000 บาท หรือเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว และที่สำคัญยิ่งก็คือ หนี้สินส่วนใหญ่ราว 50-60% เป็นหนี้ที่เกิดจากการใช้จ่ายเพื่อบริโภค มิใช่เพื่อการลงทุน

นอกจากนี้รัฐบาลทักษิณยังประสบปัญหาสำคัญๆ อีกหลายปัญหา ปัญหาสำคัญมากปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ของประเทศ รัฐบาลทักษิณยุบศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) และกองบัญชาการผสมพลเรือนตำรวจทหารที่ 43 (พตท. 43) ซึ่งเป็นหน่วยงาน

รับผิดชอบประสานงานปราบปราม การก่อการร้าย ซึ่งศอ.บต.นั้นมีผลงานเป็นที่ยอมรับของคนในพื้นที่ดีพอสมควร รัฐบาลทักษิณยุบศอ.บต. และพตท.43 ทำให้การก่อการร้ายมีมากขึ้น และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเพาะในระยะปี 2545-2546 รัฐบาลใช้กำลังปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มัสยิดกรือเซะจังหวัดปัตตานีที่ถูกทางการล้อมปราบทำให้มีผู้เสียชีวิต 32 คน มีผู้เสียชีวิตในวันนั้นรวม 108 คน การปราบปรามการชุมนุมของชาวบ้านที่สถานีตำรวจตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2547 ทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างน้อย 85 คน เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้รัฐบาลสร้างศัตรูชาวมุสลิมจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมาเลเซีย สิ่งที่เกิดตามมาคือ รัฐบาลเผชิญกับการก่อการร้ายล้างแค้นจากญาติมิตรของผู้ตายมากขึ้น (เขียน ธีระวิทย์, 2554: 32-34) แม้จนปัจจุบัน ความรุนแรงใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ก็ยังไม่ลดลง ก่อให้เกิดความหวาดกลัวอันตรายของการก่อการร้ายในบรรดาผู้คนที่อยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนดังกล่าว

กรณีอำพรางหุ้น เกิดจากการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ตรวจพบว่า พ.ต.ท.ทักษิณ จงใจปิดบังบัญชีทรัพย์สิน และหนี้สินของตนเอง และคู่สมรสต่อปปช. 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 เมื่อเข้ารับตำแหน่ง ครั้งที่ 2 เมื่อพ้นจากตำแหน่ง และครั้งที่ 3 เมื่อพ้นจากตำแหน่งเป็นเวลา 1 ปี

ทั้งนี้ ในเดือนกันยายน 2543 ก่อนที่จะรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีพ.ต.ท.ทักษิณ และคุณหญิงพจมาน ชินวัตรได้แจ้งต่อสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ว่าได้ขายหุ้นบริษัทชินคอร์ปอเรชัน จำกัด (มหาชน) หรือชินคอร์ป และหุ้นบริษัทอื่นๆ เช่น หุ้นธนาคารทหารไทย มูลค่า 2 หมื่นล้าน ให้แก่นายพานทองแท้ ชินวัตร นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และนายบรรณพจน์ ดามาพงษ์ ในราคาหุ้นละ 10 บาท โดยกล่าวว่าต้องการทำงานการเมืองเต็มตัว และไม่ต้องการยุ่งเกี่ยวกับธุรกิจ และเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญที่ห้ามนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีถือหุ้นในบริษัทจำกัดเกินร้อยละ 5 นอกจากนี้ พ.ต.ท.ทักษิณยังโอนหุ้นไปไว้กับ น.ส.บุญชู เหรียญประดับ แม่บ้าน นายวิชัย ช่างเหล็ก คนขับรถ และนายชัยรัตน์ เชียงพฤกษ์ คนรับใช้ในบ้านจันทร์ส่องหล้า นอกจากนี้ยังพบว่า พ.ต.ท.ทักษิณ เลี่ยงภาษีโดยการโอนหุ้นให้ น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร และนายบรรณพจน์ ดามาพงษ์ รวมถึงการโอนหุ้นไปยังเกาะบริติช เวอร์จิ้น อีกด้วย

คณะกรรมการปปช.พิจารณาแล้วมีมติด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 1 ว่าพ.ต.ท.ทักษิณ จงใจยื่นบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จ และได้เสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยชี้ขาดตามมาตรา 295 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หากพิสูจน์ได้ว่าจริง จะมีผลให้พ.ต.ท.ทักษิณ พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและถูกตัดสิทธิ์ทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ.ต.ท.ทักษิณ พ้นผิดด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 7 เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม 2544

พ.ต.ท.ทักษิณ แถลงแก้ข้อกล่าวหาของปปช. ในศาลรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2544 ในตอนหนึ่งว่า (พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร, อ้างโดย ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 38)

> *มาถึงบัดนี้ก็สุดแล้วแต่ดุลพินิจที่คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจะพิจารณาว่า จะเชื่อคำยืนยันด้วยเกียรติยศของผมว่า ผมไม่มีเจตนาปกปิดเป็นเพียงความบกพร่องที่สุจริตและอยู่ที่ดุลยพินิจของท่านตุลาการที่จะให้โอกาสนายกรัฐมนตรีคนนี้ทำงานเพื่อชาติ ประชาชน พระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักยิ่งต่อไปหรือไม่เพียงใดครับ ขอขอบคุณครับ*

อย่างไรก็ตาม นายประเสริฐ นาสกุล ประธานศาลรัฐธรรมนูญ หนึ่งในตุลาการเสียงข้างน้อย 7 คน มีคำวินิจฉัยส่วนตัวว่า พ.ต.ท.ทักษิณ กระทำผิดจริง และได้กล่าวสรุปประเด็นเรื่องนี้ดังนี้ (ประเสริฐ นาสกุล อ้างโดยฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 33-34)

> *และเมื่อใกล้จะถึงวันที่ศาลลงมติมีข่าวหนาหูขึ้นว่า ฝ่ายผู้สนับสนุนผู้ถูกร้องจะชุมนุมกันเพื่อกดดันศาล จะวางเพลิงเผาศาล ตลอดจนทำร้ายตุลาการบางคน จนกระทั่งมีการสั่งเจ้าหน้าที่ตำรวจไปให้ความคุ้มครอง ทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณแผ่นดินไปอย่างน่าเสียดาย เป็นต้น ข่าวต่างๆ ดังกล่าวมานี้เกิดขึ้นได้อย่างไร หากมิใช่เป็นการแสดง "ความเห็นแก่ตัว" ของคน*
>
> *ปัญหาบ้านเมืองบางอย่างอาจแก้ไขได้โดยไม่ต้องใช้เงินทองเลย เพียงแต่ผู้นำของประเทศต้องประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี โดยการคิด พูด และทำตรงกัน และชี้นำประชาชนในชาติว่า ปัญหาของชาตินั้นอยู่ที่ทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขด้วยการลด ละ และเลิก "ความเห็นแก่ตัว" เป็นอันดับแรก...*

คำแถลงของนายประเสริฐครั้งนี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า หากผู้นำมีจริยธรรมเป็นที่ตั้งแล้ว ปัญหาส่วนใหญ่ของประเทศชาติจะได้รับการแก้ไขไปได้ แต่หากผู้นำปราศจากจริยธรรม ประเทศชาติไม่อาจพัฒนาไปได้อย่างราบรื่น

ผลของกรณีอำพรางหุ้นนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ว่า พ.ต.ท.ทักษิณถูกตัดสินให้พ้นจากความผิด แต่ก็ทำให้ประชาชนเป็นอันมากเกิดความแคลงใจ และกลายเป็นประเด็นถกเถียงในสังคมนับแต่นั้นเป็นต้นมา จนถึงปี 2549 เกิดคดีเกี่ยวกับหุ้นของพ.ต.ท.ทักษิณขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

กรณีขายหุ้นชินคอร์ป ในวันที่ 23 มกราคม 2549 มีการเปิดแถลงข่าวการขายหุ้นชินคอร์ปของครอบครัวชินวัตรและดามาพงษ์ ให้กับกลุ่มเทมาเส็คโฮลดิ้ง (Temasek Holding) ในราคาหุ้นละ

49.25 บาท จำนวน 1,487,740,120 หุ้น คิดเป็นมูลค่า 73,000 บาท ซึ่งเป็นการขายหุ้นที่มีมูลค่าสูงที่สุดในประเทศไทย และที่สำคัญการขายหุ้นนี้เกิดขึ้นหลังจากพระราชบัญญัติการประกอบกิจการโทรคมนาคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2549 ใช้บังคับ ซึ่งถูกมองโดยหลายฝ่ายว่าเป็นการแก้กฎหมายเพื่อผลประโยชน์ของ พ.ต.ท.ทักษิณและครอบครัว (อลงกรณ์ พลบุตร และคณะ, 2550: 2-3)

หลังจากเหตุการณ์ขายหุ้นให้กับเทมาเส็ค มีปฏิกิริยาต่อต้านตามมาจากสาธารณชนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นที่ว่า การขายหุ้นครั้งนี้ไม่มีการเสียภาษีแม้แต่บาทเดียว เนื่องจากนายสุวรรณ วลัยเสถียร นักกฎหมายและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษีและโฆษกของครอบครัวชินวัตรแถลงว่า การซื้อขายครั้งนี้ไม่ต้องเสียภาษี เพราะเป็นการซื้อขายผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยของบุคคลธรรมดา จึงไม่จำเป็นต้องเสียภาษีแต่อย่างใด ส่งผลให้เกิดความไม่พอใจในตัว พ.ต.ท.ทักษิณ นำไปสู่การขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณให้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และนำไปสู่การยุบสภาผู้แทนราษฎร และกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 2 เมษายน 2549 หลังจากวันยุบสภาเพียง 35 วันเท่านั้น

การประกาศยุบสภาและกำหนดวันเลือกตั้งอย่างรวดเร็วส่งผลให้เกิดความไม่พอใจในหมู่นักการเมือง พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชน ประกาศคว่ำบาตรการเลือกตั้งด้วยการไม่ส่งผู้สมัครเลือกตั้ง ด้วยเหตุผลที่ว่า พ.ต.ท.ทักษิณประกาศยุบสภาโดยไม่ชอบธรรม พรรคไทยรักไทยต้องจ้างพรรคเล็กๆ ลงสมัครรับเลือกตั้ง ส่งผลให้มีการยุบพรรคไทยรักไทยในเวลาต่อมา

การชุมนุมขับไล่ พ.ต.ท.ทักษิณออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เริ่มจากกลุ่มเล็กเมื่อพ.ศ.2547 กลายเป็นการชุมนุมใหญ่ โดยแกนนำพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย จัดการชุมนุมที่สวนลุมพินีทุกวันศุกร์ แล้วต่อมาขยายตัวไปยังต่างจังหวัดด้วย ประเด็นที่รัฐบาลทักษิณถูกโจมตีมีหลายประเด็น นอกจากกรณีโอนหุ้นและกรณีขายหุ้นให้เทมาเส็คแล้ว ยังมีเรื่องการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การแปรรูปการไฟฟ้าฝ่ายผลิต กรณีสนามกอล์ฟอัลไพน์ การแก้ไขสัญญาสัมปทานสถานีโทรทัศน์ไอทีวีเป็นเหตุให้รัฐสูญเสียรายได้มหาศาล การทุจริตโครงการสนามบินสุวรรณภูมิ โดยเฉพาะเครื่องตรวจวัตถุระเบิดซีทีเอ็กซ์ 9000 การแต่งตั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช การใช้อำนาจรัฐแทรกแซง และคุกคามสื่อ การทุจริตข้อสอบเข้ามหาวิทยาลัยอันเกี่ยวข้องกับบุตรสาวของ พ.ต.ท.ทักษิณ โครงการขายบัตรอีลิทการ์ด เพื่อให้ชาวต่างชาติมีอภิสิทธิ์หลายประการในประเทศไทย* กรณีการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ กรณีการปราบปรามยาเสพติดที่มีผู้เสียชีวิตไม่ต่ำกว่า 2,500 คน กรณีการซื้อที่ดินถนนรัชดาภิเษกจากกองทุนเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาระบบสถาบันการเงิน

---

* รายละเอียดเรื่องโครงการอีลิทคาร์ด โปรดดูเขียน ธีระวิทย์ (2554). *ทักษิณกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์. หน้า 90-101.

มีการชุมนุมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย อย่างต่อเนื่อง ความขัดแย้งของทั้งสองฝ่ายทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากกรณีการขายหุ้นของกลุ่มชินคอร์ปให้แก่กลุ่มเทมาเส็คของสิงคโปร์ มีข่าวลือเรื่องรัฐประหารบ่อยครั้งในระยะนั้น จนกระทั่งในวันที่ 19 กันยายน 2549 พลเอกสนธิ บุญรัตกลิน ได้ยึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ในขณะที่ พ.ต.ท.ทักษิณเดินทางไปสหรัฐอเมริกาเพื่อกล่าวสุนทรพจน์ในที่ประชุมสหประชาชาติ คณะรัฐประหารประกาศใช้กฎอัยการศึก และยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2546

คณะรัฐประหารแต่งตั้งพลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีเหตุผลสำคัญของการรัฐประหาร 6 ประการดังนี้ **ประการที่หนึ่ง** การทุจริตผลประโยชน์ทับซ้อน **ประการที่สอง** การใช้อำนาจในทางมิชอบ **ประการที่สาม** การละเมิดจริยธรรมคุณธรรมของผู้นำประเทศ **ประการที่สี่** การแทรกแซงระบบการตรวจสอบทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญ **ประการที่ห้า** ข้อผิดพลาดเชิงนโยบายที่นำไปสู่การละเมิดสิทธิเสรีภาพ และ**ประการที่หก** การบ่อนทำลายความสามัคคีของคนในชาติ (วิกิพิเดีย สารานุกรมเสรี อ้างโดย ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2555: 180)

หลังจากการยึดอำนาจ คณะรัฐประหารได้แต่งตั้งองค์กรอิสระต่างๆ ขึ้นเพื่อตรวจสอบโครงการต่างๆ ที่ส่อว่าจะมีการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงของรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ดังนี้ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจสอบการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 193-201)

วัตถุประสงค์สำคัญของคณะรัฐประหารคือการปรับสมดุลของอำนาจทางการเมือง โดยพยายามลดอำนาจ พ.ต.ท.ทักษิณ ตลอดจนบทบาทของนักการเมือง และคืนอำนาจกลับสู่ข้าราชการและกองทัพ อย่างไรก็ตามมีความสับสนทางด้านความคิดเกี่ยวกับการยึดอำนาจครั้งนี้มาก กล่าวคือ มีผู้ที่ชื่นชอบ พ.ต.ท.ทักษิณอยู่จำนวนมาก ซึ่งมีความโกรธแค้นการที่ผู้นำของเขาถูกยึดอำนาจและเข้าประเทศไม่ได้ แต่ก็มีคนอีกเป็นจำนวนมากเช่นกันที่เห็นด้วยกับการกระทำรัฐประหารของฝ่ายทหารครั้งนี้ สังเกตจากมีผู้คนนำอาหาร เครื่องดื่มและดอกไม้ไปให้ทหารที่รักษาการตามจุดต่างๆ ทั่วกรุงเทพมหานคร สวนดุสิตโพลได้สำรวจความคิดเห็นของประชาชน เกี่ยวกับการกระทำรัฐประหารครั้งนี้ และพบว่าคนไทย 83.89% เห็นชอบกับการรัฐประหาร มีเพียง 16.02% เท่านั้นที่ไม่เห็นด้วย และผู้ถูกสำรวจ 75.04% มีความคิดว่า การเมืองไทยน่าจะดีขึ้น (มติชนรายวัน 21 กันยายน 2549: 15 อ้างโดย เขียน ธีระวิทย์, 2554: 113) แต่กระนั้นก็ดีพลเอกสุรยุทธ์ก็ประสบปัญหาต่างๆ ที่จะต้องแก้ไขเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาอันเกิดจากนโยบายประชานิยมของ พ.ต.ท.ทักษิณ หลายโครงการ

ในวันที่ 30 พฤษภาคม 2550 คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญยุบพรรคไทยรักไทย เนื่องจากพรรคไทยรักไทยได้ว่าจ้างพรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทยจัดหาผู้สมัครรับเลือกตั้งเพื่อช่วยเหลือพรรคไทยรักไทย ทั้งนี้โดยพรรคพัฒนาชาติไทยร่วมกับเจ้าหน้าที่สำนักงานกกต.แก้ไขข้อมูลสมาชิก

พรรคพัฒนาชาติไทย เพื่อให้มีอายุครบ 90 วันโดยมีพรรคไทยรักไทยเป็นผู้สนับสนุน ตลอดจนการที่พรรคพัฒนาชาติไทยและพรรคแผ่นดินไทย ออกหนังสือรับรองเท็จให้แก่สมาชิกพรรคของตนเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการขัดต่อวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งให้ยุบพรรคไทยรักไทย พรรคพัฒนาชาติไทย และพรรคแผ่นดินไทย ตลอดจนเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งของกรรมการบริหารพรรคไทยรักไทย 111 คน พรรคพัฒนาชาติไทย 19 คน และพรรคแผ่นดินไทย 3 คน มีกำหนด 3 ปี

ความวุ่นวายทางการเมืองเริ่มต้นขึ้นอีกครั้งหนึ่ง หลังคำพิพากษาของตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ มีการชุมนุมของสมาชิกพรรคไทยรักไทย แสดงความไม่พอใจคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อกดดันศาลรัฐธรรมนูญ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 31 พฤษภาคม 2550 ครั้งสำคัญคือ การชุมนุมกันที่ท้องสนามหลวง และจะเคลื่อนขบวนไปยังบ้านพักของพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี โดยกลุ่มแนวร่วมประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (นปช.) ซึ่งสวมเสื้อสีแดงเป็นสัญลักษณ์ กล่าวหาว่า พลเอกเปรม อยู่เบื้องหลังการทำรัฐประหารของฝ่ายทหาร รัฐบาลสลายการชุมนุมถึง 3 ครั้ง และสามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ ทั้งนี้อัยการสูงสุดสั่งฟ้องผู้ต้องหาทั้งหมดด้วยข้อหามั่วสุมทางการเมืองเกิน 10 คนขึ้นไป ใช้กำลังประทุษร้าย หรือก่อความวุ่นวาย และข้อหาอื่นๆ

ในที่สุด รัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 ก็ได้รับการประกาศใช้ ได้มีการกำหนดวันที่ 23 ธันวาคม 2550 เป็นวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคพลังประชาชน (พรรคไทยรักไทยเดิม) ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาลร่วมกับพรรคเพื่อแผ่นดิน พรรคชาติไทย พรรครวมใจไทยชาติพัฒนา พรรคประชาราษฎร์ และพรรคมัชฌิมาธิปไตย โดยมีพรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคฝ่ายค้าน แต่รัฐบาลนายสมัคร อยู่ได้ไม่นาน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งได้มีมติให้ใบแดงแก่นายยงยุทธ ติยะไพรัช รองหัวหน้าพรรคพลังประชาชน สส.แบบสัดส่วน ประธานสภาผู้แทนราษฎร และประธานรัฐสภา ด้วยข้อหาทุจริตการเลือกตั้งที่จังหวัดเชียงราย อันนำไปสู่การยุบพรรคพลังประชาชนในเวลาต่อมา

นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยให้นายสมัคร สุนทรเวช พ้นจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ด้วยข้อหาเป็นลูกจ้างเอกชนจัดรายการ “ชิมไป บ่นไป” และรายการ “ยกโขยงหก โมงเช้า” ซึ่งเป็นการกระทำที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 267 ซึ่งห้ามนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีเป็นลูกจ้างบุคคลใดเพื่อป้องกันการขัดกันแห่งผลประโยชน์ ซึ่งก่อให้เกิดการขาดจริยธรรมของนายกรัฐมนตรี ในลักษณะที่มีการขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ พรรคพลังประชาชนจึงสนับสนุนนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ผู้เป็นน้องเขย พ.ต.ท.ทักษิณขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่า นายสมชาย อยู่ในตำแหน่งผู้นำประเทศเพียงระยะเวลาประมาณ 2 เดือนเท่านั้น เนื่องจากพรรคพลังประชาชนถูกศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยให้ยุบพรรค เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 อันเนื่องจากกรณีทุจริต

การเลือกตั้งของนายยงยุทธ ติยะไพรัช นอกจากนี้พรรคชาติไทย พรรคมัชฌิมาธิปไตย ก็ถูกยุบด้วย เนื่องจากเป็นพรรคร่วมรัฐบาล อันเป็นผลให้นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ สิ้นสภาพความเป็นนายกรัฐมนตรี

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมีมติเลือกนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อจากนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2551 นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ จัดตั้งรัฐบาลผสมร่วมกับพรรคชาติไทยพัฒนา

การขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงจากพรรคพลังประชาชน ซึ่งส่วนหนึ่งได้ไปก่อตั้งพรรคเพื่อไทย โดยมีกลุ่มประชาชนเสื้อแดงที่สนับสนุน พ.ต.ท.ทักษิณ เริ่มชุมนุมขับไล่รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ การชุมนุมของคนเสื้อแดงเริ่มตั้งแต่วันที่ 31 มกราคม 2552 ที่ท้องสนามหลวง ยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินคดีกับแกนนำกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ยึดทำเนียบรัฐบาล ปลดรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายกษิต ภิรมย์ รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับ คปพร. ยกเลิกรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 แล้วนำรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 กลับมาใช้ เมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่แล้วให้ยุบสภา และให้เวลา 15 วัน ในการปฏิบัติมิฉะนั้นจะชุมนุมยืดเยื้อ (ฤกษ์ ศุภศิริ, 2553: 294)

หลังจากนั้น รัฐบาลของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ต้องเผชิญกับการต่อต้านจากกลุ่มคนเสื้อแดงตลอดระยะเวลาของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ครั้งสำคัญคือ เมื่อประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการประชุมสุดยอดผู้นำอาเซียนที่พัทยาระหว่างวันที่ 8-10 เมษายน 2552 ซึ่งกลุ่มเสื้อแดงเข้าปิดล้อมโรงแรมที่พักของผู้นำประเทศที่เข้าร่วมการประชุมอาเซียน และสามารถล้มการประชุมได้สำเร็จ นายกรัฐมนตรีอภิสิทธิ์ ประกาศภาวะฉุกเฉิน ต่อมาในวันที่ 12 เมษายน 2552 มีการจับกุมแกนนำเสื้อแดงที่บุกเข้าล้มการประชุมอาเซียนคือ นายอริสมันต์ พงศ์เรืองรอง มีการปลุกระดมคนเสื้อแดงให้ไปชุมนุมกดดันศาลที่ถนนรัชดาภิเษกเพื่อให้ปล่อยตัวนายอริสมันต์ พงศ์เรืองรอง และในวันเดียวกันนั้น นายอภิสิทธิ์ ประกาศภาวะฉุกเฉินในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง สถานการณ์เต็มไปด้วยความสับสนวุ่นวายเมื่อกลุ่มเสื้อแดงบุกเข้าโจมตีรถของนายอภิสิทธิ์ ภายในกระทรวงมหาดไทย หลังจากนั้นเหตุการณ์รุนแรงเกิดขึ้นตามที่ต่างๆ ขบวนการคนเสื้อแดงดำเนินการประท้วงโดยปิดถนน ปิดแยกต่างๆ เอารถแก๊สมาจอด เผารถเมล์ ก่อเหตุตามมัสยิด และชุมชนต่างๆ (อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, 2555: 56-57)

เหตุการณ์ในปีพ.ศ.2553 ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ถูกศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาจำคุก 2 ปี ฐานใช้อำนาจโดยมิชอบด้วยกฎหมายในกรณีการซื้อที่ดินถนนรัชดาภิเษก ต่อมาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553 ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิพากษาให้ยึดทรัพย์ของพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร เป็นเงิน 46,373,487,454.70 บาท พร้อมด้วยดอกเบี้ย ด้วยข้อหาร่ำรวยผิดปกติ ในขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยคณะผู้พิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง 9 คน

มีมติเป็นเอกฉันท์ว่า พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ได้กระทำผิดจริงกรณีอำพรางหุ้นโดยใช้ชื่อบุตรธิดาเครือญาติ บริษัทแอมเพิลริชและบริษัทวินมาร์ค

นอกจากนี้ ยังมีกรณีแปลงสัญญาสัมปทานเพื่อเอื้อประโยชน์ให้บริษัทชินคอร์ปของ พ.ต.ท.ทักษิณ กรณีแก้ไขสัญญาณโทรศัพท์มือถือ กรณีบัตรเติมเงินและโรมมิ่งเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ชินคอร์ปและเอไอเอส กรณีการใช้เครือข่ายร่วม (โรมมิ่ง) เพื่อเอื้อประโยชน์ให้แก่ชินคอร์ปและเอไอเอสเช่นเดียวกัน กรณีแก้ไขสัญญาสัมปทานดาวเทียมโดยมิชอบ กรณีอนุมัติเงินกู้เอ็กซิมแบงค์ให้พม่า เพื่อใช้ซื้อสินค้าและบริการจากบริษัทไทยคมของ พ.ต.ท.ทักษิณนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจึงพิพากษาด้วยเสียงข้างมาก 7 ต่อ 2 ให้ยึดทรัพย์ของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่อายัดไว้แล้วจำนวนทั้งหมด 76,621,603,061.05 บาท (เขียน ธีระวิทย์, 2554: 122-123)

ภายหลังการยึดทรัพย์ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ครั้งนี้ เกิดเหตุการณ์ชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติแดงทั้งแผ่นดิน เพื่อประท้วงคำพิพากษาของศาล และเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีประกาศยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ การชุมนุมเริ่มตั้งแต่วันที่ 12 มีนาคม 2553 มีการเคลื่อนขบวนไปรอบกรุงเทพมหานคร และการชุมนุมประท้วงตามที่ต่างๆ เช่น ที่ทำการพรรคประชาธิปัตย์ อนุเสาวรีย์ประชาธิปไตย สถานีโทรทัศน์ช่อง 11 ศาลรัฐธรรมนูญ กองบัญชาการกองทัพบก สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง ทั้งนี้เพื่อกดดันให้พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรี พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ องคมนตรี นายชาญชัย ลิขิตจิตถะ องคมนตรีและนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่ง

มีการเจรจาระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับกลุ่ม นปช.แต่ไม่สามารถตกลงกันได้ หลังจากที่กลุ่มนปช.เข้ายึดราชประสงค์เมื่อวันที่ 7 เมษายน 2553 ต่อมาอีก 3 วัน มีเหตุการณ์จลาจลเกิดขึ้นที่สี่แยกคอกวัว มีทหารและกลุ่มนปช.เสียชีวิต 25 คน บาดเจ็บกว่า 800 คน รัฐบาลพยายามเจรจากับกลุ่มนปช.อีกหลายครั้งแต่ไร้ผล เหตุการณ์ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น เมื่อพลตรีขัตติยะ สวัสดิผล ผู้ทรงคุณวุฒิกองทัพบก หรือ “เสธ.แดง” ถูกลอบยิงกลางที่ชุมนุมที่ราชประสงค์ เมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม 2553 และเสียชีวิตอีก 4 วันต่อมา เหตุการณ์นี้นำไปสู่การปะทะกันระหว่างฝ่ายรัฐบาลและกลุ่มเสื้อแดง หลายแห่งหลังจากนั้นทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด รัฐบาลตัดสินใจสลายการชุมนุม และจับตัวแกนนำคือนายจตุพร พรหมพันธุ์ นายณัฐวุฒิ ไสยเกื้อ นายอริสมันต์ พงศ์เรืองรอง และนายสุภรณ์ อัตถาวงศ์ ในกรุงเทพมหานครกลุ่มผู้ชุมนุมบุกเข้าทำลายทรัพย์สิน และลอบวางเพลิงอาคารหลายแห่ง อาทิ ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัลเวิลด์ โรงภาพยนตร์สยาม ธนาคารนครหลวงไทย สาขาสยาม ห้างสรรพสินค้าเกษรพลาซ่า อาคารมาลีนนท์ซึ่งเป็นที่ตั้งของช่อง 3 ธนาคารกรุงเทพ และธนาคารกรุงไทย สาขาอโศก

ฯลฯ เหตุการณ์รุนแรงยังลุกลามไปอีกหลายจังหวัด ได้แก่ ขอนแก่น อุดรธานี มุกดาหาร อุบลราชธานี ฯลฯ มีการบุกเผาสถานที่ราชการต่างๆ และห้างสรรพสินค้า

เหตุการณ์จลาจลครั้งนี้ดำเนินไปเป็นเวลา 7 วัน ตั้งแต่วันที่ 13 ถึงวันที่ 19 เมษายน 2553 มีผู้เสียชีวิต 91 คน รวมทั้งทหาร 7 คน เจ้าหน้าที่ตำรวจ 2 คน และนักหนังสือพิมพ์ต่างชาติ 2 คน มีผู้ได้รับบาดเจ็บเกือบ 2,000 คน สาธารณสมบัติเสียหายกว่า 300 แห่ง ประเมินมูลค่าความเสียหายจากเหตุจลาจลครั้งนี้ประมาณ 1.5 แสนล้านบาท (Nostitz, 2011: 72)

หลังจากเหตุการณ์จลาจลสิ้นสุดลง กรมสอบสวนคดีพิเศษดำเนินคดีกับผู้ก่อความไม่สงบ กลุ่มกองกำลังติดอาวุธ กลุ่มแกนนำ และแนวร่วมที่ก่อการจลาจล ทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิต และสาธารณสมบัติจำนวนมาก และได้ดำเนินคดี พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร หลังจากการไต่สวน ศาลได้มีการอนุมัติหมายจับ พ.ต.ท.ทักษิณ ในข้อหาก่อการร้าย และในวันที่ 29 กรกฎาคม กรมสอบสวนคดีพิเศษเห็นสมควรส่งฟ้อง พ.ต.ท.ทักษิณ กลุ่มแกนนำตลอดจนแนวร่วม ในความผิดฐานร่วมกันใช้หรือสนับสนุนให้ผู้อื่นกระทำความผิดฐานก่อการร้าย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 135/1-3

นอกเหนือจากปัญหาความขัดแย้งกับกลุ่มนปช. รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ต้องเผชิญกับปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงอีกด้วย โดยเฉพาะกรณีนายวิฑูรย์ นามบุตร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ แจกถุงยังชีพแก่ผู้ประสบภัยน้ำท่วมในจังหวัดพัทลุง เมื่อชาวบ้านรับประทานปลากระป๋องจากถุงยังชีพไปแล้ว ปรากฏว่าปลากระป๋องเน่าเสีย ทำให้นายวิฑูรย์ ประกาศลาออกจากตำแหน่ง ยังมีปัญหาการทุจริตโครงการชุมชนพอเพียง โดยมีการจัดซื้อสินค้าที่ชุมชนต้องจัดซื้อในราคาสูงกว่าความเป็นจริง และการที่นายกอร์ปศักดิ์ สภาวสุ ประธานโครงการแต่งตั้งน้องชายตัวเองเป็นรองผู้อำนวยการโครงการ ในที่สุดนายกอร์ปศักดิ์ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี นอกจากนี้ยังมีโครงการเช่ารถเมล์ 4,000 คัน ของพรรคร่วมรัฐบาลคือพรรคภูมิใจไทย ซึ่งมีข้อครหามาโดยตลอดเกี่ยวกับความไม่โปร่งใสในการบริหารงาน ซึ่งสมาชิกพรรคประชาธิปัตย์หลายคนไม่เห็นด้วยกับโครงการนี้ แต่ในที่สุดก็ได้รับอนุมัติจากคณะรัฐมนตรี ท่ามกลางข้อครหามากมาย ส่งผลลบต่อภาพลักษณ์ของรัฐบาล นอกจากนี้ยังเป็นเหตุให้เกิดความร้าวฉานระหว่างพรรคประชาธิปัตย์กับพรรคภูมิใจไทยอีกด้วย จนในที่สุดนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ประกาศยุบสภาและกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ในวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 เป็นอันสิ้นสุดการบริหารงานของรัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ

หลังจากการเลือกตั้งทั่วไป พรรคเพื่อไทยได้รับคะแนนเสียง 245 ที่นั่ง โดยชนะพรรคประชาธิปัตย์คู่แข่งสำคัญซึ่งได้คะแนนเสียง 159 ที่นั่ง พรรคเพื่อไทยจึงเป็นพรรคแกนนำในการจัดตั้งรัฐบาล นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร น้องสาวของ พ.ต.ท.ทักษิณ ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2554 ดำเนินการบริหารประเทศชูนโยบายประชานิยม เช่นเดียวกับรัฐบาล พ.ต.ท.ทักษิณ ชิน

วัตร ผู้เป็นพี่ชายต่อไป ด้วยนโยบายปรับขึ้นค่าแรงขั้นต่ำจาก 221 บาทต่อวัน เป็น 300 บาทต่อวัน เท่ากันทั่วประเทศ ขึ้นเงินเดือนให้แก่พนักงานที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็น 15,000 บาท ทั้งในส่วนของพนักงานเอกชน ข้าราชการ และรัฐวิสาหกิจ รับจำนำข้าว เพิ่มกองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา แจกแท็บเล็ตให้นักเรียน ถมทะเลสร้างเมืองใหม่ที่จังหวัดสมุทรปราการ ฯลฯ

4.12 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักการเมือง

จากวิวัฒนาการทางการเมืองไทยที่ผู้วิจัยได้นำเสนอในตอนต้นของบทนี้ เราได้พบว่าการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมืองและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองในลักษณะต่างๆ ล้วนส่งผลให้เกิดการสะดุดหยุดชะงักของการพัฒนาประเทศทั้งสิ้น จึงเป็นการสมควรที่จะศึกษาว่าอะไรคือปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองไทยมาโดยตลอด นั่นคือแค่ระยะเวลาที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา นั้นเป็นช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงประเทศครั้งยิ่งใหญ่ เราพบว่า ปัจจัยที่น่าจะมีความเกี่ยวข้องแบ่งออกได้เป็น 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม

1. ปัจจัยทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของคนในสังคมมากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่ความรุนแรงของเหตุการณ์ ดังนั้น พฤติกรรมทางจริยธรรมของคนไทย และนักการเมืองไทย จึงเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างหลีกเลี่ยงมิได้เช่นกัน ดังมีประเด็นสำคัญ ๆ ต่อไปนี้

1.1 แนวคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นแนวคิดตะวันตกที่เข้ามาในสังคมไทย ในขณะที่สังคมไทยไม่เคยมีประสบการณ์การปกครองระบบประชาธิปไตยมาก่อนเลย แนวคิดนี้เริ่มเข้ามาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อไทยเปิดประเทศรับอิทธิพลของตะวันตก เท่ากับเป็นการเริ่มต้นกระบวนการของ “การทำให้เป็นสมัยใหม่” (Modernization) พระราโชบายดังกล่าวได้รับการสืบทอดโดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชโอรสของพระองค์ ซึ่งทรงปฏิรูปการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินตามแบบอย่างตะวันตกดังกล่าว ความเปลี่ยนแปลงนี้ก่อให้เกิดการพัฒนาของสถาบันทางการบริหารอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบราชการไทยและยังก่อให้เกิดกระแสแห่งความตื่นตัวทางการเมือง สร้างความสำนึกที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเป็นเจ้าของประเทศ ตลอดจนอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน แต่กระแสความตื่นตัวดังกล่าวนี้ จำกัดเฉพาะในหมู่ปัญญาชนไทยที่ไปศึกษาวิชาการมาจากต่างประเทศเท่านั้น สาธารณชนไทยโดยทั่วไปมีความรับรู้เรื่องประชาธิปไตยน้อยมากหรือไม่มีเลย

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ วิเคราะห์ว่า ในระยะระหว่างปี พ.ศ. 2448 – 2480 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สังคมสยามเริ่มมีความแตกแยกทางความคิดทางการเมืองระหว่างคนกลุ่มต่างๆอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของชนชั้น โดยมีการแบ่ง

ช่วงชั้นของคนในสังคมออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเจ้านาย กลุ่มข้าราชการ กลุ่มชนชั้นกลางนอกระบบราชการ กลุ่มราษฎรสามัญชนและกลุ่มปัญญาชน ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านความรู้สึกนึกคิด ค่านิยมและประสบการณ์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ , 2535 : 20)

ในเวลาต่อมาเมื่อกลุ่มปัญญาชนที่ได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตกต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศให้ทันสมัย เนื่องจากไม่พอใจการผูกขาดอำนาจของเจ้านายชั้นสูงในขณะนั้น ซึ่งนำไปสู่การรวมตัวกันจัดตั้งคณะราษฎร (The People's Party) โดยกลุ่มนักศึกษาชาวไทยทั้งทหารและพลเรือน 7 คนใน พ.ศ. 2470 ซึ่งนำโดยหลวงประดิษฐ์มนูธรรม หรือดร.ปรีดี พนมยงค์ ผู้นำฝ่ายพลเรือน และพันตรีหลวง พิบูลสงครามหรือ แปลก ขีตตะสังคะ ผู้นำฝ่ายทหารและคนอื่นๆ ซึ่งเรียกตัวเองว่า "ผู้ก่อการ" ย่อมาจาก "ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง" (Promoters) (ปรีดี พนมยงค์, 2533 : 26) คนกลุ่มนี้ตระหนักมาตั้งแต่ต้นว่า คนไทยยังไม่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใหม่นี้ เนื่องจากคนไทยส่วนใหญ่ในขณะนั้นเป็นชาวนาผู้ยากจนและไร้การศึกษา ซึ่งมีความรู้ความเข้าในเกี่ยวกับเหตุการณ์ในกรุงเทพฯน้อยมากหรือไม่มีเลย ด้วยเหตุนี้คณะราษฎรจึงตัดสินใจว่าการปฏิวัติสยามนั้นมิอาจทำได้ในแวดวงกว้างจนเป็นระดับ "การปฏิวัติของมวลชน" (mass revolution) ดังที่เกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ.1789) ในจีน (ค.ศ.1911)และในรัสเซีย(ค.ศ. 1916) หากจะเป็นเพียงการยึดอำนาจซึ่งนำโดยคณะทหาร (military-led coupd'état) เท่านั้นจึงจะเป็นสิ่งที่กระทำได้ เนื่องจากขณะนั้นประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งเป็นชนชั้นกลางระดับล่างยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอที่จะตระหนักถึงความสำคัญของประชาธิปไตย จึงมิได้มีส่วนร่วมทางการเมืองในการปฏิวัติสยาม ด้วยเหตุนี้เอง แนวคิด "ประชาธิปไตย" ซึ่งเป็นแนวคิดจากตะวันตก จึงไม่ได้รับการวางรากฐานอย่างมั่นคงในสังคมไทยมาตั้งแต่เริ่มแรกซึ่งหมายความว่า แนวคิดจริยธรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ สิทธิมนุษยชน การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากว่าประโยชน์ส่วนตัว ฯลฯ ก็ไม่ได้รับการวางรากฐานให้แข็งแรงในสังคมไทยด้วยเช่นกัน เราจึงประสบปัญหาด้านจริยธรรมทางการเมือง และต้องแก้ไขปัญหาอันเกิดจากการขาดจริยธรรมของนักการเมืองมาโดยตลอดนับเป็นเวลากว่า 80 ปีมาแล้ว

1.2 ความขัดแย้งทางความคิด และการต่อสู้แย่งชิงอำนาจหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ทำให้ประชาธิปไตยไม่สามารถพัฒนาได้

หลังจากการปฏิวัติมีความขัดแย้งทางความคิดระหว่างกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ระหว่างบุคคลในคณะราษฎรกับเจ้านายและข้าราชการชั้นสูง และระหว่างบุคคลในคณะราษฎรด้วยกันเอง ในประเด็นเรื่องระบอบรัฐธรรมนูญ รูปแบบของรัฐ การจัดการปกครองของประเทศระบบราชการตลอดจนแนวความคิดทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง ในเรื่องเหล่านี้ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ , 2553 : 351 - 358)

นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้งทางความคิดว่าด้วยกลไกและหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่า รัฐควรมีหน้าที่ดูแลเศรษฐกิจของประเทศหรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้ได้รับการตอบสนองด้วยดีจากฝ่ายรัฐบาลว่า รัฐควรรับผิดชอบด้านเศรษฐกิจของประเทศด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้ การหัตถกรรม อุตสาหกรรม และกสิกรรมเท่าที่มีอยู่ตกไปเป็นของคนต่างชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดที่เป็นความคิด “ชาตินิยม” ในทางเศรษฐกิจ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ , 2553: 351 - 358)

ความขัดแย้งเหล่านี้แม้ว่าสามารถจะตกลงกันได้ในระดับหนึ่งว่า ควรจะดำเนินการไปในทิศทางใด แต่ก็นำไปสู่ความแตกแยกในทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้นำต่างๆ ซึ่งในขณะนั้นมีหลายกลุ่ม และนำไปสู่การต่อสู้แย่งชิงอำนาจกัน หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เกิดช่องว่างระหว่างอำนาจ เพราะอำนาจเปลี่ยนมือจากเจ้านายชั้นสูง ไปอยู่ในมือของคณะราษฎร ซึ่งเริ่มแตกแยกและต่อสู้กันเองเพื่อแย่งชิงอำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่าง ดร.ปรีดี ผู้นำฝ่ายพลเรือนฝ่ายหนึ่งและหลวงพิบูลสงคราม ผู้นำฝ่ายทหารอีกฝ่ายหนึ่ง

ดร.ปรีดีมีความคิดที่จะสร้างรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งตั้งอยู่บนรากฐานของกฎหมายแบบยุโรปและสหรัฐอเมริกา ในขณะที่หลวงพิบูลสงครามมีนโยบายสนับสนุนลัทธิฟาสซิสต์แบบเยอรมนี อิตาลีและญี่ปุ่นจนกระทั่ง ดร.ปรีดีถูกบีบบังคับให้ออกนอกประเทศไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคณะราษฎรเองก็มิได้มีการทำความเข้าใจกันอย่างชัดเจนในเรื่องการตีความระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทย

หลังจากนั้นมีการแย่งชิงอำนาจกันอีกหลายครั้งระหว่างพลเรือนกับทหาร ทหารบกกับทหารเรือ ทหารบกกับทหารบกด้วยกันเอง และทหารกับนักการเมือง ในที่สุด ทินพันธุ์ นาคะตะ สรุปว่าตลอดระยะเวลา 59 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2534 ประเทศไทยเผชิญกับรัฐประหารและการกบฏถึง 18 ครั้ง ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ 15 ฉบับ เฉลี่ยแล้วรัฐธรรมนูญ 1 ฉบับ ใช้ได้ 3 ปี 11 เดือน และมีการยึดอำนาจของทหาร 3 ปี 4 เดือนต่อครั้ง (ทินพันธุ์ นาคะตะ, 2555 :83 - 84)

ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ขนานนามปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่าเป็น **“วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย”** กล่าวคือ เมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแล้วก็มีการเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าทำหน้าที่ในสภา และจัดตั้งรัฐบาล หลังจากนั้นเกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองในสภา โดยฝ่ายรัฐบาลขัดแย้งกับฝ่ายทหารหรือฝ่ายนักการเมืองในสภาด้วยกันเอง นอกจากนี้นักการเมืองและพรรคการเมืองทุกฝ่าย ทั้งฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายค้านล้วนแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองด้วยกันทั้งสิ้น ทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงิน และอำนาจก่อให้เกิดปรากฏการณ์ซ้ำซาก ดังนี้ มีรัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้ง มีการจัดตั้งรัฐบาล เกิดวิกฤติในรัฐสภา เกิดรัฐประหาร ยกเลิกรัฐธรรมนูญ ร่างรัฐธรรมนูญใหม่ ซ้ำแล้วซ้ำเล่าเช่นนี้ แม้ในปัจจุบันก็ยังไม่อาจทำนายได้ว่า จะเกิดเหตุการณ์ในลักษณะนี้ขึ้นอีกหรือไม่

วงจรอุบาทว์ทางการเมืองไทย

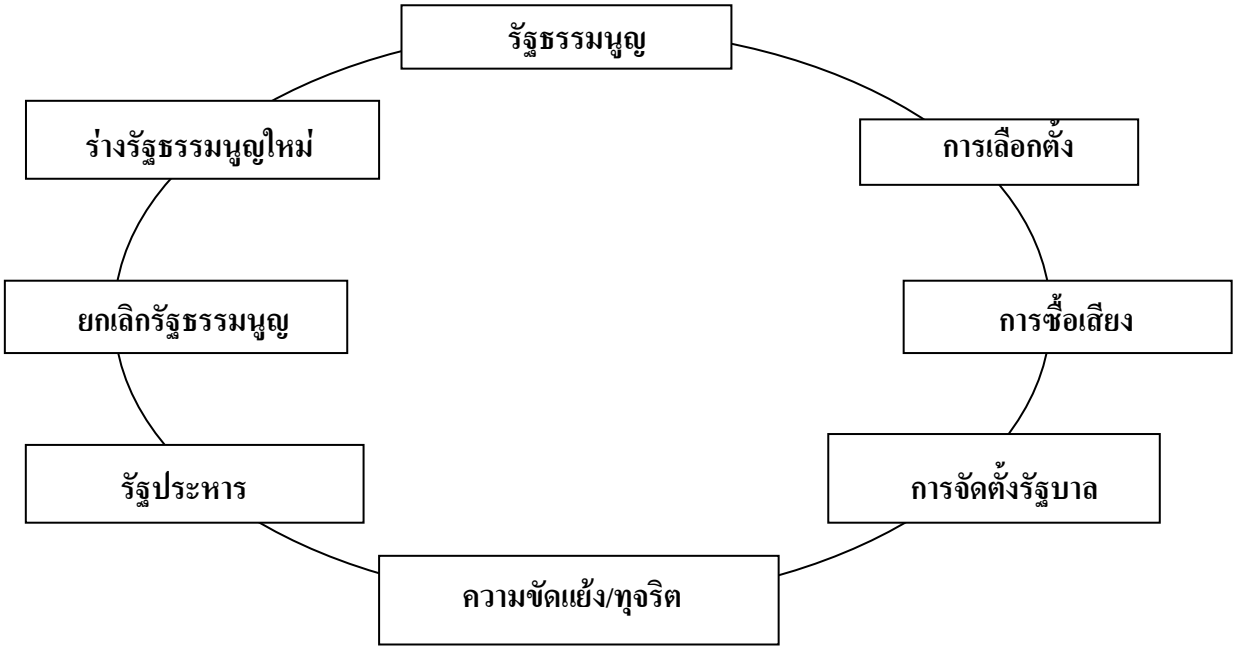

ที่มา: ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ .(2549). “พรรคการเมืองไทย”ใน นรนิติ เศรษฐบุตร. *การเมืองการปกครองในรอบ 60 ปีแห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.* นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า. หน้า 206.

1.3 การพัฒนาประชาธิปไตย ไม่อาจกระทำได้อย่างเต็มที่ ปรากฏการณ์ทางการเมืองดังกล่าว ทำให้ประชาธิปไตยไม่มีโอกาสได้เติบโตและหยั่งรากลึก ในสังคมไทยหากแต่ประสบกับปัญหาที่เรียกว่า “ล้มลุกคลุกคลาน” หรือ “ระหกระเหิน” มาโดยตลอด ดังที่สุจิต บุญบงการ นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของประเทศ ได้กล่าวว่า ตลอดระยะเวลากว่า 60 ปี ที่ผ่านมา รัฐสภาซึ่งเป็นตัวแทนการใช้อำนาจอธิปไตยของปวงชนชาวไทยไม่สามารถดำเนินการได้โดยราบรื่นเลย ดังนี้ (สุจิต บุญบงการ, 2549 : 67)

> *โดยสรุป รัฐสภาในรอบ 60 ปีที่ผ่านมา*
> *ประสบกับปัญหาและความท้าทายดังกล่าว*
> *เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของการ*
> *พัฒนาประชาธิปไตยในประเทศไทยใน*
> *รอบ 60 ปีนี้เอง ทั้งรัฐบาลและระบอบ*
> *ประชาธิปไตยประสบกับการล้มลุกคลุกคลาน*
> *มีการยึดอำนาจโดยคณะทหาร มีสภามาจาก*

การแต่งตั้ง สลับกับสภาที่มาจากการเลือกตั้ง
แต่ประชาธิปไตยและรัฐสภาก็ได้
ฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ จนสามารถพัฒนาตนเอง
และระบอบประชาธิปไตยได้อย่างน่าพอใจ

ในส่วนของพรรคการเมือง ซึ่งควรมีบทบาทสำคัญมากในการพัฒนาประชาธิปไตยก็ประสบปัญหามากมายพอสมควรตลอดระยะเวลากว่า 80 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาด้านจริยธรรมที่เกิดขึ้นกับผู้นำพรรค ตลอดจนนักการเมืองในพรรค ซึ่งมักจะเป็นปัญหาด้าน ความซื่อสัตย์สุจริต และผลประโยชน์ที่ทับซ้อน กล่าวคือ มีพฤติกรรมดังที่ อมร รักษาสัตย์ สรุปไว้ชัดเจนดังนี้

ในขณะที่ยังไม่ได้อำนาจก็พยายามทุกทาง
ที่จะให้ได้อำนาจ เมื่อยังไม่ได้เป็นรัฐบาล
ก็พยายามทุกวิถีทางที่จะได้อำนาจเป็น
รัฐบาล เมื่อได้เป็นรัฐบาลแล้ว ก็ต่อรอง
แย่งชิงอำนาจกัน โดยมิได้คิดถึงผลประโยชน์
ของประชาชน

นอกจากนี้ พรรคการเมืองมุ่งแต่สัมฤทธิ์ผลในการหาเสียงเลือกตั้ง ในช่วงระยะเวลาของการเลือกตั้งเท่านั้น หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลง กิจกรรมทางการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในระยะยาวมีน้อยมาก ทั้งนี้พรรคการเมืองเป็นองค์กรสำคัญที่สุดในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย แต่เท่าที่ประชาชนได้ประสบก็คือ นักการเมืองและพรรคการเมืองไม่มีเวลาและกำลังเพียงพอที่จะพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากจะต้องใช้เวลาไปในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่ต้องเผชิญในกรณีของพรรคฝ่ายรัฐบาลเช่นเดียวกับพรรคฝ่ายค้านซึ่งก็ใช้เวลาไปในการคัดค้านการกระทำหรือนโยบายของรัฐบาล จัดเป็นการทำงานในระยะสั้น ไม่มีเวลาทำงานพัฒนาประชาธิปไตยในระยะยาว ดังนั้นหากพรรคการเมืองประสงค์จะสร้างความเข้มแข็ง เป็นสถาบันที่กอปรด้วยอุดมคติทางการเมืองซึ่งประชาชนจะให้ความนับถือและศรัทธาได้ พรรคการเมืองจะต้องมีจริยธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความซื่อสัตย์สุจริต และการยึดมั่นผลประโยชน์ของชาติเหนือผลประโยชน์ของพรรคการเมือง นอกจากนี้แล้วจะต้องมีแผนพัฒนาพรรคการเมืองในระยะยาวที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้ว่าเป็นเรื่องที่ลำบากแต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องกระทำ ซึ่งหากกระทำดังนี้ ได้จะก่อให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในหมู่ประชาชนอย่างแน่นอน

สำหรับประชาชนทั่วไปนั้น ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า ในระยะของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475ประชาชนมีส่วนรับรู้ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก อาจกล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 เป็นที่รับรู้เฉพาะชนชั้นสูงในสังคมเท่านั้น คณะราษฎรประสบปัญหาการแตกแยกภายในจึงไม่มีเวลา

อยู่ในอำนาจนานพอสำหรับการปลูกฝังประชาธิปไตยให้หยั่งรากลึกในสังคมไทยได้ จริงอยู่ ดร.ปรีดี มีความพยายามจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างคนที่มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นมามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ก็เป็นความพยายามที่ไม่เพียงพอที่ประชาธิปไตยจะหยั่งรากลึกลงได้ ประกอบกับ ดร.ปรีดีเองต้องประสบภัยทางการเมืองออกนอกประเทศไป มิได้มีเวลาแสดงบทบาทในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยดังที่ได้ตั้งใจไว้ (ปรีดี พนมยงค์, 2553 : 84)

ครั้นถึงสมัยปัจจุบันที่ประชาชนมีการศึกษาดีขึ้น มีความกระตือรือร้นในการนำข้อมูลข่าวสารมาใช้ในการพัฒนาเปลี่ยนชีวิตของตนให้ดีขึ้น ทำให้การเมืองภาคประชาชนมีความเข้มแข็งขึ้นมาก แต่กระนั้นความตื่นตัวดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาดีเท่านั้น ผู้ที่ยังไม่เข้าใจการเมืองระบอบประชาธิปไตยยังมีจำนวนมาก การให้การศึกษาทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยจึงยังเป็นเรื่องที่จำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งยวด และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องนับตั้งแต่รัฐสภา พรรคการเมือง องค์กรอิสระ และนักการเมืองเองจะต้องตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องนี้และถือเป็นประเด็นหลักในการดำเนินการทางการเมืองต่อไป

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและในทางกลับกัน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองก็ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจด้วยเช่นกัน

2.1 ความเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจไทย เศรษฐกิจไทยพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงระยะเวลา ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ถึงสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2457–2488) กรุงเทพมหานครเจริญเติบโตเป็นเมืองศูนย์กลางของระบบราชการและการค้ามีประชากรเพิ่มขึ้นมากจากประมาณ 400,000 – 500,000 คน ในทศวรรษที่ 2450 เป็นประมาณ 800,000 คน ในทศวรรษที่ 2480 กลุ่มชนชั้นใหม่เกิดขึ้นได้แก่ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มพ่อค้า เกิดความต้องการสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น มีการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น มีคนงานที่รับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้นอีกด้วย (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2539: 307-308)

ระยะตั้งแต่ พ.ศ. 2500 เป็นต้นไป อันเป็นช่วงเวลาที่จอมพลสฤษดิ์กระทำรัฐประหารและขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี มีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญก้าวหน้า ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ เปิดโอกาสให้นายทุนต่างชาติจากสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่นและยุโรปตะวันตกเข้ามาทำการลงทุนโดยตรง ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund) เข้ามามีบทบาทในการเสนอเงินกู้เพื่อให้รัฐบาลไทยปรับปรุงโครงสร้างและนโยบายเศรษฐกิจตอบสนองต่อการขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย

ในช่วงปี พ.ศ. 2525 หรือหลังจากวาระที่ กรุงเทพฯได้รับการสถาปนาเป็นเมืองหลวงของประเทศครบ 200 ปีแล้ว ปรากฏว่า ประเทศไทยประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากในการขยายความเติบโตทางเศรษฐกิจและสร้างความทันสมัยในด้านต่างๆ การขยายตัวทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การขยายตัวภาคอุตสาหกรรมดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจการเกษตรเป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมและบริการ

พร้อมกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในระยะเวลากว่า 30 ปี ที่มีการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง เพื่อให้รับกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอีกด้วย การพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่ง ทำให้การขนส่งพืชผลจากแหล่งผลิตไปสู่ตลาดและโรงงานอุตสาหกรรมกระทำได้รวดเร็วขึ้น ทำให้ดินแดนทุกแห่งในประเทศไทยเชื่อมโยงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากยิ่งขึ้น

2.2 การเติบโตของชนชั้นกลางที่เป็นนักธุรกิจ

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2510 เป็นต้นไป ทำให้เกิดการเติบโตของเมืองใหญ่และจังหวัดต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจในระหว่าง พ.ศ.2531-2533 ทำให้ประเทศไทยมีอัตราการเจริญเติบโตเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยกว่าร้อยละ 10 ก่อให้เกิดการเติบโตของชนชั้นกลางที่เป็นนักธุรกิจซึ่งเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ คนเหล่านี้มีบทบาททางการเมืองในรัฐสภาและสมาคมธุรกิจต่าง ๆ ทั้งในต่างจังหวัดและในเมืองหลวง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอีกด้วย กล่าวคือ ผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้าครอบงำรัฐสภาเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ฝ่ายทหารดูเหมือนว่า ถูกลดทอนอำนาจลง

การก้าวเข้ามาในวงการเมืองของนักธุรกิจเหล่านี้นับว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในทางการเมือง เพราะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทยอย่างมาก ดังที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 ของงานวิจัยนี้ ทั้งนี้นักธุรกิจมีบทบาททางการเมืองใน 2 ลักษณะดังนี้ คือ นักธุรกิจให้ความอุปการะนักการเมืองลงสมัครรับเลือกตั้ง เพราะการเลือกตั้งใช้เงินจำนวนมาก นักธุรกิจเท่านั้นที่จะสนับสนุนนักการเมืองได้ แต่ทั้งนี้โดยหวังว่า เมื่อนักการเมืองที่ตนสนับสนุนได้รับการเลือกตั้ง ก็จะทำให้นักการเมืองเหล่านั้นอำนวยผลประโยชน์ทางธุรกิจให้ตนได้เช่นเดียวกัน และลักษณะที่สอง คือ นักธุรกิจลงสมัครรับเลือกตั้งเอง โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ปกป้องธุรกิจของตนตลอดจนใช้ตำแหน่งหน้าที่ทางการเมืองที่ตนได้มานั้น แสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองให้มากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันเราจึงเห็นนักธุรกิจได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สภาจังหวัด สภาตำบล ฯลฯ และเราต้องยอมรับว่า การดำเนินการทางการเมืองของนักธุรกิจการเมืองเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมแก่ประเทศชาติเป็นอย่างมาก ดังที่จะกล่าวต่อไป

3. ปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม

นอกจากปัจจัยทางการเมือง และเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักการเมืองแล้ว ปัจจัยทางสังคมมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เราต้องยอมรับว่าความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อสังคม และวัฒนธรรมของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ดังนี้

3.1 สังคมไทยเป็นสังคมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เมื่อสังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพเป็นเศรษฐกิจเพื่อการค้าและการส่งออก อันเป็นผลมาจากสนธิสัญญาบาวริ่งที่ไทยลงนามกับประเทศอังกฤษ เมื่อ พ.ศ. 2398 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างของสังคมด้วย กล่าวคือ ในระยะรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 โครงสร้างของสังคมไทยจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก กลุ่มสังคมภาคเกษตรกรรม ได้แก่กลุ่มชาวนา ชาวไร่ ซึ่งมีชีวิตเรียบง่ายขึ้นอยู่กับธรรมชาติ แต่ส่วนใหญ่ยากจน และมีหนี้สินมากมาย เพราะถูกเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง (ธิดา สาระยา, 2544: 58-60)และกลุ่มที่สอง กลุ่มสังคมภาคพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มย่อย ดังนี้ 1) กลุ่มผู้ประกอบการ ได้แก่ กลุ่มชนชั้นสูงของไทย กลุ่มนายทุนชาวจีนและนายทุนชาวตะวันตก ซึ่งมีฐานะร่ำรวยจากการค้า การอุตสาหกรรม และการเป็นเจ้าภาษีนายอากร และ2) กลุ่มกรรมกร ได้แก่ สามัญชนทั้งชาวไทย ชาวจีนที่ประกอบอาชีพแรงงานในเมือง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคริส เบเคอร์, 2531: 177-178)

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา โครงสร้างชนชั้นทางสังคมของกรุงเทพฯ ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง และชนชั้นล่าง สำหรับกลุ่มชนชั้นกลางนั้น มีการเปลี่ยนแปลงมากทีเดียว เนื่องจากกลุ่มคนไทยในกลุ่มนี้ได้แก่ กลุ่มข้าราชการและกลุ่มนักธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มนักธุรกิจ ซึ่งสร้างมั่งคั่งร่ำรวยจากการค้าและการอุตสาหกรรมในระยะทศวรรษที่ 2450- 2480 ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเรื่องปัจจัยการเมือง สังคมมีความต้องการสินค้าและบริการมากขึ้น กลุ่มนายทุนทั้งที่เป็นชาวจีนและชาวตะวันตก ได้เริ่มสร้างวัฒนธรรมเมืองแบบใหม่ที่มีเงินตราเป็นเครื่องเกื้อหนุน ส่งผลให้วัฒนธรรมเมืองสะท้อนออกมาทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น เริ่มจากกรุงเทพมหานครมีลักษณะเป็นเมืองแห่งวัตถุนิยมและบริโภคนิยมไม่ว่าจะเป็นด้านที่อยู่อาศัย การแต่งกาย กิจกรรมนันทนาการ ลักษณะของวัฒนธรรมเมือง ซึ่งเป็นวัตถุนิยมและบริโภคนิยมแบบตะวันตกเช่นนี้มีความต่อเนื่องมาโดยตลอดและขยายไปยังชนบทในเวลาต่อมา ส่งผลให้ชนชั้นต่างๆ ในสังคมไทยเห็นความสำคัญของเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เน้นความสำคัญในเรื่องเงิน และการขวนขวายที่จะให้ได้มาซึ่งเงินตรา ไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม เนื่องจากเงินเป็นปัจจัยให้ได้ครอบครองวัตถุต่าง ๆ จึงต้องใช้วิธีการทุกรูปแบบเพื่อให้ได้เงิน เกิดการเอารัดเอาเปรียบระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ทำให้คนที่มีความอ่อนแอทางเศรษฐกิจถูกเอารัดเอาเปรียบมากขึ้น เพราะสังคมเปลี่ยนแปลงเป็นแนวทางบริโภคนิยม วัตถุนิยมจนความเจริญทางด้านจิตใจตามไม่ทัน

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ซึ่งก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงสังคมวัฒนธรรมส่งผลไปยังการเมืองด้วยเช่นนี้ ทำให้ชนชั้นนายทุนนักธุรกิจเข้าสู่วงการเมืองมากยิ่งขึ้น ได้รับดำรงตำแหน่งทางการเมืองสำคัญๆ ดังนี้ได้กล่าวมาแล้ว และก่อให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองในเวลาต่อมา

3.2 ประชาธิปไตยไทยประสบปัญหาเมื่อเผชิญกับค่านิยมทางสังคมวัฒนธรรมของคนไทย เมื่อประเทศไทยรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยมาจากประเทศตะวันตกก็ประสบปัญหามาตั้งแต่ต้น เพื่อที่จะหาข้อสรุปที่ดีที่สุดว่า จะทำอย่างไรจึงจะสร้างประชาธิปไตยที่เหมาะสมให้แก่ประเทศไทย เนื่องจากประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เรารับมาจากต่างประเทศ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่ “ต้นไม้ประชาธิปไตย” จะหยั่งรากลึกลงไปใน “ดินไทย” และนอกเหนือจากการที่การพัฒนาประชาธิปไตยยังกระทำไม่ได้เต็มที่แล้ว ยังมีประเด็นที่ว่า ประชาธิปไตยต้องเผชิญกับค่านิยมซึ่งหยั่งรากลึกมากในสังคมไทยจนยากที่จะเปลี่ยนแปลง 3 ประการดังนี้

ก. ค่านิยมอำนาจของคนไทย เนื่องจากคนไทยจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมไทยในชนบท มีค่านิยมยกย่องคนมีอำนาจว่าเป็นคนมีบุญ อันเกิดจากผลบุญที่คนเหล่านี้ได้ทำมาแล้วในภพชาติที่แล้วมา ซึ่งใครจะไปแข่งขันมิได้ ดังคำกล่าวที่ว่า *“แข่งเรือแข่งพายได้ แต่แข่งวาสนาไม่ได้”* ดังนั้นคนไทยจึงมีความชื่นชมยกย่องผู้มีอำนาจ มีผู้คนไปมาหาสู่ มอบตัวเป็นบริวารทั้งที่บุคคลนั้นอาจจะไม่ใช่คนดีมีจริยธรรม นำไปสู่ระบบอุปถัมภ์ในการเมืองไทย

นอกจากนี้ลักษณะค่านิยมดังกล่าวนี้ยังนำไปสู่ระบบการเมืองที่ไร้จริยธรรมกล่าวคือ นักการเมืองที่ขาดจริยธรรมก็จะทำทุกอย่างเพื่อจะให้ตนได้มาซึ่งอำนาจ และเมื่อได้อำนาจมาแล้วก็จะใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง ในขณะที่ประชาชนเกรงกลัวผู้มีอำนาจจนกระทั่งยอมเลือกผู้ซึ่งอาจจะไม่มีความเหมาะสมเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา

ข. ค่านิยมรักพวกพ้องของคนไทย คนไทยมีค่านิยมสำคัญประการหนึ่ง คือการรักพวกพ้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมชนบท ซึ่งผู้คนในหมู่บ้านเดียวกันมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมากเสมือนเป็นญาติพี่น้องและถือเป็นพวกพ้องเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ดี ลักษณะค่านิยมเช่นนี้นำไปสู่ความพยายามในการช่วยเหลือพวกพ้องของคนที่อาจจะมิใช่คนดีให้มีตำแหน่งทางการเมือง เช่นในการลงสมัครสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทุกครั้ง มักมีการเลือกผู้แทนซึ่งไม่มีคุณภาพเข้าไปในสภา เพียงเพราะเป็นพวกพ้อง เป็นคนในท้องถิ่นเดียวกับชาวบ้าน ก่อให้เกิดปัญหาทางการเมืองตามมา เพราะได้นักการเมืองไร้คุณภาพและไร้จริยธรรม

ค. ค่านิยมความมั่งคั่งของคนไทย คนไทยมีค่านิยมรักความมั่งคั่ง และมักจะชื่นชมคนร่ำรวย ดังสุภาษิตที่ว่า *“มีเงินนับเป็นน้อง มีทองนับเป็นพี่”* เมื่อเป็นเช่นนี้จึงทำให้เป็นการง่ายสำหรับ

บรรดานักการเมืองทั้งหลายที่จะไป “ซื้อเสียง” ในชนบทเพื่อที่จะได้เป็นผู้แทนราษฎร ค่านิยมดังกล่าวทำให้เกิดผลเสียเป็นอย่างยิ่งต่อพัฒนาการทางการเมืองของประเทศไทย เนื่องจากผู้แทนราษฎรที่ใช้เงินซื้อเสียงเข้าไปในสภาผู้แทนราษฎร เมื่อได้ตำแหน่งสำคัญทางการเมืองเช่น เป็นรัฐมนตรี ก็มักจะใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนแสวงหาผลประโยชน์ชดเชยกับที่ลงทุนไปตอนเข้าสภา แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดไว้ว่า ผู้ที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีจะต้องลาออกจากการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ตาม แต่ก็ต้องยอมรับว่า บุคคลเหล่านั้นยังคงมีอิทธิพลอยู่ในจังหวัดที่ตนลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุนี้ จึงจะเห็นได้ว่า ค่านิยมทั้งสามประการนี้หยั่งรากลึกมากในสังคมไทยยิ่งกว่าระบอบประชาธิปไตยด้วยซ้ำ และเป็นการยากอย่างยิ่งที่จะกำจัดให้หมดสิ้นไป เป็นปัจจัยส่วนหนึ่งในการตอบคำถามที่ว่าเหตุใดการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศไทยจึงต้องเผชิญกับสภาวะล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอดและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมจริยธรรมทางการเมืองของคนไทยอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ จึงเป็นที่หวังกันว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งนำไปสู่ระบบการเลือกตั้งที่มีความรัดกุมมากยิ่งขึ้น มีความเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ตลอดจนมีประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงทางการเมืองและมีการจัดตั้งองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงาน และพฤติกรรมจริยธรรมของนักการเมืองจะช่วยทำให้การเมืองไทยมีจริยธรรมมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางการเมืองที่มีเสถียรภาพมากยิ่งขึ้นด้วย

ปัญหาจริยธรรมของนักการเมือง

จากการศึกษาวิวัฒนาการของนักการเมืองไทย ตลอดระยะเวลากว่า 80 ปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อพ.ศ.2475 เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่สาธารณชนโดยทั่วไปว่านักการเมืองไทยยังคงประสบปัญหาด้านจริยธรรม คุณธรรม ค่อนข้างมาก อันเป็นเหตุให้การเมืองไทยประสบภาวะล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด รัฐบาลส่วนใหญ่อยู่ไม่ครบ 4 ปี จึงส่งผลให้การดำเนินนโยบายที่จะพัฒนาประเทศกระทำได้ไม่เต็มที่ ผลเสียจึงตกแก่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศมีการพูดกันมากถึงความพยายามที่จะพัฒนาระบอบการปกครองประชาธิปไตย เพื่อให้เป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แต่ความพยายามดังกล่าวไม่อาจสัมฤทธิ์ผลได้ หากมิได้แก้ไขที่ต้นเหตุของปัญหาการเมืองไทย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเกิดจากการขาดจริยธรรม คุณธรรมของนักการเมืองแทบทั้งสิ้น

เราพบว่าปัญหาจริยธรรมที่สำคัญๆ ของนักการเมืองไทยมีดังต่อไปนี้

1. การฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า corruption เป็นปัญหาที่มีมานานในทุกสังคมมนุษย์ก็ว่าได้ในทรรศนะของนักสังคมศาสตร์ การคอร์รัปชั่นทางการเมือง หมายถึงการใช้ทรัพยากรทางการเมืองและ/หรือสินค้าทางการเมืองของสาธารณะเพื่อจุดมุ่งหมายส่วนตัว หรือโดยไม่ได้กำหนดไว้ก่อน (เลอไวน์, ชัยอนันต์ สมุทณิช และเจมส์ ซี.สก๊อตต์ บรรณาธิการ, 2531: 26-27)

พจนานุกรมสังคมศาสตร์อธิบายว่า “คอร์รัปชั่น” คือ การใช้อำนาจให้ได้มาซึ่งกำไร ตำแหน่ง ชื่อเสียงเกียรติยศ หรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มโดยวิถีทางที่ฝ่าฝืนกฎหมายหรือมาตรการทางศีลธรรม (Van Roy อ้างโดย สังศิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร, 14-15)

องค์กรเพื่อความโปร่งใสได้ให้นิยามคำว่า “คอร์รัปชั่น” ไว้ว่า หมายถึงการกระทำใด ๆ ของเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ส่วนตน คอร์รัปชั่น เป็นการทำลายมนุษย์ทุกคน เนื่องจากชีวิตการดำรงอยู่หรือความสุขของคนเหล่านั้นขึ้นอยู่กับความซื่อสัตย์สุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐ (องค์กรเพื่อความโปร่งใสในประเทศไทย, 2536)

ในกรณีของประเทศไทยนั้น การคอรัปชั่นเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสำคัญของประเทศไทย คือ วัฒนธรรมของระบบอุปถัมภ์ ซึ่งหยั่งรากลึกในสังคมไทยเป็นอย่างมาก หมายถึงการที่คนในสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทมีความสัมพันธ์ในลักษณะไม่เท่าเทียมกัน ผู้อยู่ในฐานะต่ำกว่ายอมทำทุกอย่างตามที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการในขณะที่ผู้อยู่ในฐานะสูงกว่าทำทุกอย่างเพื่อให้เกิดการยอมรับ เป็นการสร้างบุญคุณแก่ผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ ดังเช่นในกรณีการเลือกตั้งผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ต้องการได้รับการปกป้องคุมครองจากผู้อุปถัมภ์ ผู้ถูกอุปถัมภ์ต้องการได้คะแนนเสียงเลือกตั้ง จึงเกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ในลักษณะ “ต่างตอบแทน” ซึ่งกันและกัน ระบบอุปถัมภ์จึงมีส่วนสนับสนุนให้เกิดการการคอรัปชั่นเช่นนี้เอง

เราพบว่าตลอดประวัติศาสตร์ของประเทศไทยมีปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือการคอรัปชั่นเกิดขึ้นเกือบทุกรัฐบาล และดังนั้นคณะทหารที่จะก่อการรัฐประหารจึงมักยกเรื่องการคอรัปชั่น ขึ้นมาใช้เป็นข้ออ้างประการต้น ๆ เพื่อจะก่อการยึดอำนาจการปกครอง นอกจากนี้ในปัจจุบันเราพบว่า การคอร์รัปชั่นในสังคมไทยมีการเปลี่ยนรูปแบบใหม่ เป็นการคอรัปชั่น เชิงนโยบาย (corruption in policy) และผลประโยชน์ทับซ้อน (conflict of interest) ซึ่งวิชา มหาคุณ กรรมการในคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกล่าวถึงเรื่องนี้ว่า (วิชา มหาคุณ, 2554: 5)

> *คอร์รัปชั่นในรูปแบบใหม่ของสังคมไทยปัจจุบันเป็นการคอร์รัปชั่นที่บางครั้งถูกกฎหมาย แต่ผิดหลักผลประโยชน์ของสาธารณะ เป็นการเบียดบังประชาชน เอาเปรียบผู้บริโภค โดยใช้เงื่อนไขทางการเมือง เพื่อเอื้อประโยชน์แก่กลุ่มบุคคล ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมปัจจุบัน*

มีบุคคล 3 กลุ่มที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในประเด็นเกี่ยวกับคอร์รัปชั่น ได้แก่ นักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิง “ต่างตอบแทน” ซึ่งกันและกัน นักธุรกิจให้ “สินน้ำใจ” แก่นักการเมืองและข้าราชการเพื่อให้การประมูลโครงการของตนประสบ

ความสำเร็จ นักการเมืองใช้ตำแหน่งหน้าที่ของตนเอื้อประโยชน์ให้ข้าราชการและนักธุรกิจ ในขณะที่ข้าราชการได้ประโยชน์จากนักการเมืองในเรื่องของความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ และจากนักธุรกิจในเรื่องผลประโยชน์ตอบแทน

ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่น จึงเป็นเรื่องยากในปีพ.ศ.2555 องค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International, TI) จัดให้ประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 88 จาก 176 ประเทศที่เกิดคอร์รัปชั่นมากที่สุด (เรียงจากมากไปหาน้อย) เป็นเรื่องที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องร่วมกันแก้ไขปัญหาคอร์รัปชั่น แม้ว่าเป็นเรื่องยาก แต่ก็เป็นสิ่งที่ต้องกระทำเพราะประเทศชาติไม่อาจพัฒนาไปได้เต็มที่หากมีปัญหาคอร์รัปชั่นเป็นตัวถ่วงความเจริญของประเทศมาโดยตลอด เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์การเมืองตลอดระยะเวลา 80 กว่าปี เป็นเครื่องหมายยืนยันได้เป็นอย่างดีถึงผลเสียอันเกิดจากการ คอร์รัปชั่น (Tranparency International, http://www.transparency.org/cpi 2010/results)

2. การต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองอย่างไร้จริยธรรม ตลอดประวัติศาสตร์ไทยยุคใหม่ตั้งแต่พ.ศ.2475 เราพบว่ามีการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองในบรรดาผู้นำทางการเมือง โดยในระยะแรก (พ.ศ.2475 - 2492) เป็นการช่วงชิงอำนาจกันระหว่างฝ่ายทหารกับฝ่ายพลเรือน ในกลุ่มคณะราษฎร์ด้วยกันเองภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่หลังจากปี 2492 ดร.ปรีดี พนมยงค์ ถูกกดดันให้ออกนอกประเทศไป ฝ่ายทหารประสบความสำเร็จในการขึ้นครองอำนาจ ทหารบกต่อสู้กับทหารเรือในกบฏแมนฮัตตัน ซึ่งจบลงโดยทหารเรือเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ และถูกกันออกจากวงจรแห่งอำนาจไป การต่อสู้ทางการเมืองดำเนินต่อไปอย่างเข้มข้น ครั้งนี้เป็นการช่วงชิงอำนาจในกลุ่มทหารและตำรวจ กล่าวคือระหว่างจอมพล ป. จอมพลสฤษดิ์ และพลตำรวจเอกเผ่า ในที่สุดจอมพลสฤษดิ์ประสบความสำเร็จในการช่วงชิงอำนาจกลับมาอยู่ในมือของกลุ่มทหารบก

หลังเหตุการณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2516 วันที่ 6 ตุลาคม 2519 และพฤษภาทมิฬวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 เราสังเกตเห็นการตื่นตัวทางการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่ชนชั้นกลาง เราพบด้วยว่าการที่ทหารไม่สามารถตอบสนองความต้องการของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชนชั้นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชนชั้นกลางรุ่นใหม่ นำไปสู่การที่นักธุรกิจที่เป็นชนชั้นกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองมากยิ่งขึ้น โดยการให้เงินสนับสนุนพรรคการเมือง การดำรงตำแหน่งผู้บริหารพรรค หรือการลงสมัครรับเลือกตั้งเนื่องจากคนเหล่านี้เล็งเห็นว่า หากปล่อยให้การเมืองตกอยู่ในมือของกลุ่มทหารต่อไป ก็จะเกิดการทำรัฐประหารซ้ำแล้วซ้ำเล่า และสิ่งที่พวกเขาได้สร้างมาก็จะหมดสิ้นไป ดังนั้นการช่วงชิงอำนาจในระยะหลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจึงเป็นการช่วงชิงอำนาจระหว่างทหารกับนักการเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มาจากชนชั้นกลางที่เป็นนักธุรกิจ

ในปัจจุบันนี้ แม้ว่าการรัฐประหาร โดยคณะทหาร มิได้เกิดขึ้นบ่อยครั้งเหมือนดังในอดีต เพราะสังคมมีความซับซ้อนขึ้นแต่ไม่มีผู้ใดรับประกันได้ว่าการรัฐประหารจะไม่เกิดขึ้นอีก การกระทำ

รัฐประหาร โดยคณะทหารมิได้มีผลกระทบเพียงภายในประเทศเท่านั้น หากแต่ยังมีผลกระทบกว้างไกลไปทั่วโลก ในเชิงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับนานาประเทศอีกด้วย เพราะถือเป็นการบั่นทอนการพัฒนาประชาธิปไตย ซึ่งเป็นระบอบการปกครองของประเทศส่วนใหญ่ในโลก โดยเฉพาะประเทศตะวันตก นอกจากนี้หากคณะรัฐประหารจะก่อการยึดอำนาจในอนาคต คงจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพราะการยึดอำนาจน่าจะกระทำได้ไม่ยากเท่ากับการรักษาอำนาจที่ยึดมานั้นไว้ให้ได้ แต่กระนั้นก็มิได้หมายความว่า การกระทำ รัฐประหารจะหมดไปโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเรามักได้ยินข่าวลือเกี่ยวกับการกระทำรัฐประหารโดย คณะทหารแทบทุกครั้งที่ประเทศประสบภาวะวิกฤติทางการเมือง

3. นักการเมืองใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้ง นักการเมืองจำนวนมากในปัจจุบันเป็นนักธุรกิจผู้คิดว่าการเข้าสู่วงการเมืองเป็นการปกป้องผลประโยชน์ของตน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในข้อ 2 นอกจากนี้ดูเหมือนว่านักการเมืองจำนวนหนึ่งยังคิดด้วยว่าการเข้าสู่วงการเมืองเป็นการลงทุนอย่างหนึ่ง ซึ่งถ้าหากว่าได้รับเลือกเข้ามาในสภาก็จะเป็นการลงทุนที่คุ้มมาก และจะยิ่งคุ้มมากขึ้นหากได้เป็นรัฐมนตรี เพราะจะได้ใช้อำนาจหน้าที่ของตนในการดึงผลประโยชน์เข้าตัวเองและพวกพ้อง ที่สำคัญที่สุดคือการได้โครงการขนาดใหญ่ที่ใช้เงินลงทุนเป็นหมื่นล้านหรือแสนล้านบาท ด้วยเหตุนี้นักการเมืองส่วนหนึ่งจึงใช้เงินซื้อเสียงในการเลือกตั้ง โดยคิดว่าเป็นการคุ้มทุนหากตนได้รับเลือกตั้ง

ปัญหาการซื้อเสียงจึงเป็นปัญหาจริยธรรมที่สำคัญมากปัญหาหนึ่งในการเมืองไทยปัจจุบัน เราจึงพบกับการหาเสียงของนักการเมืองและพรรคการเมืองที่ไร้ทิศทาง ไร้อุดมการณ์ นักการเมืองและพรรคการเมืองสนใจที่จะได้รับเลือกตั้งไม่ว่าจะโดยวิธีใดก็ตาม ซึ่งท้ายที่สุดก็ใช้วิธีการซื้อเสียง โดยมิได้คำนึงถึงว่า จะทำอะไรที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนที่ได้เลือกเขาเข้ามา

4. พรรคการเมืองแย่งกันเป็นพรรครัฐบาล นักการเมืองแย่งกันเป็นรัฐมนตรี หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นลงปรากฏการณ์ที่สาธารณชนไทยได้เห็น คือการที่พรรคการเมืองแย่งกันเป็นพรรครัฐบาล ไม่มีพรรคการเมืองใดอยากเป็นพรรคฝ่ายค้าน ด้วยสาเหตุที่ต่อเนื่องมาจากข้อ 2 และข้อ3 กล่าวคือพรรคการเมืองที่ได้จัดตั้งรัฐบาลได้เข้าควบคุมอำนาจรัฐ ซึ่งเขาคิดว่าจะใช้อำนาจรัฐไปในทางใดก็ได้ ดังที่มีผู้นำพรรคฝ่ายค้านผู้หนึ่งเคยพูดไว้ในที่สาธารณะว่า *"เป็นฝ่ายค้านแล้วอดหยากปากแห้ง"* จึงมีการ "วิ่งเต้น" เพื่อจะให้พรรคการเมืองของตนได้เป็นพรรครัฐบาล และหลังจากพรรคการเมืองนั้นๆ ได้เป็นรัฐบาลแล้ว การ "วิ่งเต้น" จะยังคงดำเนินต่อไป เพื่อที่จะให้ตนได้เป็นรัฐมนตรีเหล่านี้เป็นประเด็นที่ทำให้ประชาชนหมดศรัทธากับการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเป็นสาเหตุที่ว่าเหตุใดจึงมีผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งลดลงเรื่อยๆ ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งที่ผ่านมา

5. นักการเมืองใช้ตำแหน่งหน้าที่เกินขอบเขตเข้าแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ เป็นปรากฏการณ์ที่ชาวไทยได้พบได้เห็นกันเป็นประจำ กล่าวคือ เมื่อได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีเจ้ากระทรวงก็ใช้อำนาจเกินขอบเขตแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำ เมื่อไม่พอใจผู้ใดมักใช้อำนาจโยกย้ายบุคคลเหล่านั้น แล้วแต่งตั้งพรรคพวกเครือญาติของตนเข้าดำรงตำแหน่งแทนเป็นปรากฏการณ์ที่ได้พบเห็นกันเป็นประจำ ก่อให้เกิดความอิดหนาระอาใจในหมู่ประชาชน นอกจากนี้ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นกับทุกพรรคที่ได้เป็นรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นพรรคใด เมื่อขึ้นดำรงตำแหน่งทางการเมือง ก็จะเข้าแทรกแซงการทำงานของข้าราชการประจำอยู่เสมอ ในหลายกรณีมีการบีบบังคับให้ข้าราชการผู้นั้นลาออกไปเอง จึงเป็นเหตุให้นโยบายการทำงานของประเทศไม่ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังส่งผลให้ข้าราชการคนอื่น ๆ หมดขวัญกำลังใจในการทำงาน

6. การกลั่นแกล้งหรือใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม เราพบปรากฏการณ์ดังกล่าวในบรรดานักการเมืองไทยเป็นประจำ การที่นักการเมืองขาดวุฒิภาวะและขาดจริยธรรม มีการห้ำหั่นกันทางการเมืองบ่อยครั้ง ประชาชนได้รับชมรับฟังเหตุการณ์เหล่านี้ตามสื่อมวลชนต่าง ๆ การใส่ร้ายป้ายสีเช่นนี้เกิดขึ้นเนือง ๆ โดยเฉพาะระหว่างพรรครัฐบาลกับพรรคฝ่ายค้าน ทั้งนี้ประชาชนเกิดความสับสนเพราะไม่ทราบว่าข้อมูลใดจริงข้อมูลใดเท็จ จนกระทั่งนำไปสู่การแตกแยกกันทางการเมือง ดังที่เราได้ประสบพบเห็นจากเหตุการณ์ในระหว่างพ.ศ.2547-2549 ซึ่งประชาชนแบ่งออกเป็นกลุ่มเป็นพวกตามสีเสื้อ เหตุการณ์นำไปสู่การจลาจล จบสิ้นลงด้วยความเสียหายของประเทศ และแม้ขณะนี้ก็ยังไม่สิ้นสุดลง นับเป็นปัญหาจริยธรรมที่สำคัญมาก และยากที่จะแก้ไขส่งผลให้การพัฒนาประเทศไทย ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมต้องสะดุดหยุดชะงักเป็นช่วง ๆ ทุกครั้งที่เกิดวิกฤติทางการเมืองในเช่นนี้ในสังคม

7. การอำพรางผลประโยชน์ส่วนตัว อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 295 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 และมาตรา 263 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2550 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป

ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยว่าผู้ใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลมและผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทาง

การเมือง หรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี ตั้งแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ.2540 และพ.ศ.2550 ได้กำหนดไว้ชัดเจน ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแสดงบัญชีรายการทรัพย์สินและหนี้สินก็ตาม แต่การละเมิดยังคงมีอยู่ ดังในกรณีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร โอนเงิน โอนหุ้นให้คนรับใช้ คนทำครัว คนทำความสะอาด พนักงานขับรถ ข องพ.ต.ท.ทักษิณเอง ซึ่งเท่ากับเป็นการปกปิดทรัพย์สินของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ต้องระวางโทษคือห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเวลาห้าปีปรากฏว่าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้พ้นความผิดตามคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียง 8 ต่อ 7 แต่กระนั้น พ.ต.ท.ทักษิณเสียภาพลักษณ์ไปมิใช่น้อยในสายตาของสาธารณชน

อีกกรณีหนึ่งคือพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ ถูกนายอดิศร เพียงเกษ สส.ขอนแก่น พรรคความหวังใหม่ เปิดเผยข้อมูลในการอภิปรายไม่ไว้วางใจว่า พลตรีสนั่นแสดงบัญชีทรัพย์สินและหนี้สินอันเป็นเท็จต่อคณะกรรมการปปช. โดยแจ้งว่าได้กู้ยืมเงินจำนวน 45 ล้านบาทจากบริษัทเอ เอเอส ออโต้เซอร์วิส โดยมิได้มีหลักฐานการกู้ยืมเงินจริง และไม่สามารถพิสูจน์ที่มาของเงินจำนวน 45 ล้านบาท ได้ศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า พลตรีสนั่นมีความผิดฐานจงใจแสดงบัญชีทรัพย์สินอันเป็นเท็จ ตามรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 มาตรา 295 จึงถูกห้ามดำรงตำแหน่งทางการเมือง และดำรงตำแหน่งใดในทางการเมืองเป็นเวลาห้าปี

8. การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ เป็นการใช้สิทธิทางกฎหมายโดยมิชอบ นับตั้งแต่การแจ้งความฟ้องร้องดำเนินคดีเพื่อนำผลไปใช้ในทางการเมืองดังเช่น การกล่าวหาว่า ปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ การแจ้งความเท็จ การฟ้องเท็จ การเบิกความเท็จ เพื่อ “ฟอกตัวเอง” จากการถูกใบแดงและเพื่อให้ยุบพรรคคู่ปรปักษ์ เช่น การที่ ส.ส.ฝ่ายค้านแจ้งความรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ แล้วรัฐมนตรีฯแจ้งความกลับว่าส.ส.ผู้นั้นใส่ความตน ขอให้ยุบพรรคฝ่ายค้านตอบโต้กันไปมาดังนี้ เป็นการเอาชนะกันในทางการเมือง ซึ่งไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดแทนที่จะใช้เวลาไปในการผลักดันนโยบายที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน (พิทักษ์ แสงสายัณห์, 2556 : 2)

9. นโยบายประชานิยม (Populist Policy) คำว่า “ประชานิยม” (Populism) ปรากฏเป็นครั้งแรกในประเทศรัสเซีย ในระยะปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 มาจากคำภาษารัสเซียว่า Narodnichestvo ซึ่งหมายถึงกระบวนการเปลี่ยนแปลงสังคมที่ให้ความสำคัญแก่ประชาชนได้แก่ ชาวนา หรือเกษตรกร ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ สอดคล้องกับการปกครองระบอบสังคมนิยม ของประเทศรัสเซีย (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2550: 25-26)

สำหรับกรณีของประเทศไทยคำว่า “ประชานิยม” ปรากฏชัดเจนในปีพ.ศ.2544 เมื่อพ.ต.ท. ทักษิณ ประสบชัยชนะในการเลือกตั้ง ทั้งนี้โดยรัฐบาลของพ.ต.ท.ทักษิณได้รับการพิจารณาโดยนักวิชาการ และนักการเมืองฝ่ายค้านว่า เป็นรัฐบาล “ประชานิยม” ถึงแม้ว่าพ.ต.ท.ทักษิณมิได้เรียกตนเองและนโยบายของตนว่าเป็นประชานิยมก็ตาม (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2550: 85) แต่โครงการต่าง ๆ ซึ่งพ.ต.ท.ทักษิณ เสนอต่อสาธารณชน ก็มีจุดประสงค์สำคัญเพื่อดึงดูดใจประชาชนให้เลือกพรรคไทยรักไทยเป็นพรรครัฐบาล และเราต้องยอมรับว่าด้วยนโยบายอันโดดเด่นของพ.ต.ท.ทักษิณนี้เองที่ส่งผลให้ไทยรักไทยได้รับการเลือกตั้งแบบถล่มทลายทั้งในสมัยแรก (พ.ศ.2544-2548) และสมัยที่สอง (พ.ศ.2548-2549) และพ.ต.ท.ทักษิณได้รับยกย่องว่าเป็นผู้นำที่โดดเด่น ตัวอย่างของโครงการตามนโยบายประชานิยมเด่นๆของพ.ต.ท.ทักษิณ ได้แก่ โครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค โครงการพักชำระหนี้ โครงการกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท โครงการโคล้านตัว โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการเอสเอ็มแอล ฯลฯ

อันที่จริงโครงการประชานิยมเหล่านี้ บางโครงการเป็นโครงการที่ดี เพราะทำให้ชาวบ้านมีงานทำ มีรายได้มากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์หลายท่านก็ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่าโครงการเหล่านี้ส่วนใหญ่มิได้ช่วยทำให้ประชาชนเลี้ยงตัวได้อย่างมั่นคงในระยะยาว เพราะต้องพึ่งพารัฐบาลมากยิ่งขึ้น บางโครงการ เช่น โครงการกองทุนหมู่บ้านละหนึ่งล้านบาท เพื่อให้ชาวบ้านกู้เงินไปลงทุนทำธุรกิจ เพื่อสร้างรายได้ให้กับตนเอง แต่กลับปรากฏว่า ชาวบ้านนำเงินไปใช้ซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย อาทิ ตู้เย็น โทรทัศน์ รถปิคอัพ โทรศัพท์มือถือ รถมอเตอร์ไซค์ เป็นต้น และเมื่อไม่สามารถใช้เงินคืนได้ตามกำหนดเวลาก็ไปกู้เงินนอกระบบมาอีกทำให้เป็นหนี้มากขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว

ปัญหาการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมืองเหล่านี้ ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานแล้ว จนเราอาจกล่าวได้ว่าเป็นเวลากว่า 80 ปี นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ พ.ศ.2475 ที่ปัญหาเหล่านี้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำเล่าในรัฐบาลต่างๆ ก่อให้เกิดเหตุการณ์ความแตกแยกในสังคม ตลอดจนฉุดรั้งความเจริญรุ่งเรืองของประเทศมาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องพยายามสร้างกลไกที่จะแก้ไขปัญหาจริยธรรมนักการเมือง แม้จะยังไม่สัมฤทธิ์ผลทุกปัญหา แต่อย่างน้อยที่สุด ก็เป็นความพยายามที่ดี ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้เป็นครั้งแรก

4.13 กลไกการตรวจสอบการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง

ในกรณีการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มีระบบการตรวจสอบนักการเมืองมิให้ใช้อำนาจรัฐตามอำเภอใจ มุ่งแสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งหน้าที่ของตน จึงได้จัดตั้งองค์กรขึ้นหลายองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อ

คุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน และในขณะเดียวกันก็ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของนักการเมืองด้วย ดังมีสาระสำคัญต่อไปนี้

1. ศาล ศาลเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นโดยมีอำนาจหน้าที่ในการใช้อำนาจตุลาการ พิพากษาคดีซึ่งต้องดำเนินการให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญ ตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีศาล 4 ประเภท ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง และศาลทหาร

1.1. ศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 204 ถึงมาตรา 217 ในวรรค 10 ว่าด้วยศาล ศาลรัฐธรรมนูญนี้ไม่ได้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั่วไปแต่มีอำนาจวินิจฉัยเฉพาะคดีที่มีปัญหากฎหมายเกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ทั้งนี้ศาลรัฐธรรมนูญมีหน้าที่หลักในการควบคุมกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ เพื่อรักษารัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศไว้ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2459: 313 – 314)

ตามมาตรา 204 ศาลรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญคนหนึ่งและตุลาการรัฐธรรมนูญอื่นอีกแปดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา

มาตราที่สำคัญมากเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลรัฐธรรมนูญได้แก่ มาตรา 211 มาตรา 212 และมาตรา 214

มาตรา 211 ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นเองหรือคู่ความโต้แย้งพร้อมด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา 6 และยังไม่มีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในส่วนที่เกี่ยวข้องกับบทบัญญัตินั้น ให้ศาลลงความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อศาลรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาต่อไปได้ แต่ให้รอการพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวจนกว่าจะมีคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำโต้แย้งของคู่ความตามวรรคหนึ่งไม่เป็นสาระอันควรได้รับการวินิจฉัย ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้

คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวง แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

มาตรา 212 บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อมีคำวินิจฉัยว่า บทบัญญัติแห่งกฎหมายขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญได้

การใช้สิทธิตามวรรคหนึ่งต้องเป็นกรณีที่ไม่อาจใช้สิทธิโดยวิธีการอื่นได้แล้ว ทั้งนี้ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ

จะเห็นได้ว่า ศาลรัฐธรรมนูญให้สิทธิแก่บุคคลที่ถูก ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ ผู้ใดถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพสามารถยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญให้วินิจฉัยและตีความบทบัญญัติของกฎหมายที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันยังได้กล่าวไว้ชัดเจนในกรณีความขัดแย้งด้านอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรี หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ดังนี้

มาตรา 214 กำหนดว่า ในกรณีที่มีความขัดแย้งเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญที่ไม่ใช่ศาล ตั้งแต่สององค์กรขึ้นไปให้ประธานรัฐสภา นายกรัฐมนตรีหรือองค์กรนั้น เสนอเรื่องพร้อมความเห็นต่อศาลรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัยคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติ

1.2 ศาลยุติธรรม

มาตรา 218 แห่งรัฐธรรมนูญฯ กำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงเว้นแต่คดีที่ศาลรัฐธรรมนูญฯ หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น

ศาลยุติธรรม มี 3 ชั้นคือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา ทั้งนี้จะกล่าวเฉพาะศาลฎีกา ซึ่งมีแผนกเฉพาะในการดูแลคดีเกี่ยวกับนักการเมือง เรียกว่า ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพื่อพิจารณาคดีอาญาที่นักการเมืองกระทำ

องค์คณะผู้พิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกา ซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาหรือผู้พิพากษาอาวุโส ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคน

1.3 ศาลปกครอง

ตามมาตรา 223 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่รับด้วยกัน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองตามกฎหมาย หรือเนื่องมาจากการดำเนินกิจการทางการปกครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรตามรัฐธรรมนูญ หรือเจ้าหน้าที่รัฐ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ รวมทั้งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเรื่องที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

1.4 ศาลทหาร

ศาลทหารมีอำนาจในการพิพากษาคดีอาญาซึ่งผู้กระทำผิดเป็นบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารและคดีอื่น ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ การแต่งตั้งและการให้ตุลาการศาลทหารพ้นจากตำแหน่งให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

2. องค์กรตามรัฐธรรมนูญ

2.1 องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย 4 องค์กร ดังนี้

2.1.1 คณะกรรมการการเลือกตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 235 ถึงมาตรา 241 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งหรือ ก.ก.ต. จำนวนเจ็ดคนทำหน้าที่ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น แล้วแต่กรณี รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม

ประธานคณะกรรมการการเลือกตั้ง เป็นผู้รักษาการตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการ พรรคการเมือง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ และกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง

คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินการเลือกตั้งให้มีประสิทธิภาพวางระเบียบเกี่ยวกับการหาเสียงเลือกตั้ง กำหนดมาตรการและการควบคุมการบริจาคเงินให้แก่พรรคการเมือง การสนับสนุนทางการเงินโดยรัฐสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้น สั่งให้มีการเลือกตั้งใหม่หรือออกเสียงประชามติใหม่ เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่า การเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในการเลือกตั้งนั้น ๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ตลอดจนให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2.1.2 ผู้ตรวจการแผ่นดิน

ผู้ตรวจการแผ่นดินมีจำนวนสามคนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับของประชาชน มีความรอบรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน วิสาหกิจหรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์

สำหรับอำนาจหน้าที่ที่สำคัญของผู้ตรวจการแผ่นดินที่ปรากฏในมาตรา 244 แบ่งออกเป็น 2 ประการดังต่อไปนี้

1. พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี
   (ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย หรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น
   (ข) การปฏิบัติ หรือการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการนั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ก็ตาม
   (ค) การตรวจสอบการละเลยการปฏิบัติหน้าที่หรือการปฏิบัติหน้าที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ และองค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทั้งนี้ไม่รวมกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล
   (ง) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ
2. ดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐตามมาตรา 279 วรรคสาม และมาตรา 280
3. ติดตามประเมินผลและจัดทำข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ รวมตลอดถึงข้อพิจารณาเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น
4. รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อเสนอต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่า ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เพื่อดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องจริยธรรมของนักการเมืองโดยตรง โดยประชาชนสามารถร้องเรียนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือร้องเรียนโดยตรงต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ทั้งนี้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่จะปกป้องคุมครอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2.1.3 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือ ป.ป.ป.มีสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ตามมาตรา 246 ถึงมาตรา 251 ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและคณะกรรมการอื่นอีกแปดคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา กรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

แห่งชาติต้องเป็นผู้ซึ่งมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์และมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 205 ทั้งนี้เพราะคณะกรรมการป.ป.ป. ทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตทุกประเภท ของข้าราชการทั้งข้าราชการประจำและข้าราชการการเมือง อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการป.ป.ป. ปรากฏชัดเจนในมาตรา 250 ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันดังนี้

1. ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับการถอดถอนออกจากตำแหน่งเสนอต่อวุฒิสภา ตามมาตรา 272 และมาตรา 279 วรรคสาม

2. ไต่สวนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 275

3. ไต่สวนและวินิจฉัยว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง หรือข้าราชการ ซึ่งดำรงตำแหน่งตั้งแต่ผู้อำนวยการกองหรือเทียบเท่าขึ้นไปร่ำรวยผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมทั้งดำเนินการกับเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือข้าราชการในระดับที่ต่ำกว่าที่ร่วมกระทำความผิดกับผู้ดำรงตำแหน่งดังกล่าว หรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือที่กระทำความผิดในลักษณะที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเห็นสมควรดำเนินการด้วย ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต

4. ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริง รวมทั้งความเปลี่ยนของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่ง ตามมาตรา 259 และมาตรา 264 ตามบัญชีและเอกสารประกอบที่ได้รับไว้ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกำหนด

5. กำกับดูแลคุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

6. รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมทั้งข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรี สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาทุกปี ทั้งนี้ให้ประกาศรายงานดังกล่าวในราชกิจจานุเบกษาและเปิดเผยต่อสาธารณะด้วย

7. ดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติ

กล่าวโดยสรุป คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ทำหน้าที่ไต่สวนวินิจฉัยการกระทำทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐตั้งแต่ผู้บริหารระดับสูง หรือข้าราชการตั้งแต่ระดับผู้อำนวยการกองขึ้นไป หรือเทียบเท่า ซึ่งเป็นหลักการใหม่ที่มิได้ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

2.1.4 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 252 ถึงมาตรา 254 บัญญัติว่า การตรวจเงินแผ่นดินให้กระทำโดยคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีจำนวน 7 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอีก 6 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงิน การคลังและด้านอื่น มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน ให้คำปรึกษา แนะนำ และเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน และมีอำนาจแต่งตั้งคณะกรรมการวิจัยทางการเงินและการคลังที่เป็นอิสระ เพื่อทำหน้าที่วินิจฉัยการดำเนินการดำเนินการที่เกี่ยวกับวินัยทางการเงินการคลัง และการงบประมาณ และให้คดีที่พิพาทเกี่ยวกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการวินัยทางการเงินและการคลังในเรื่องดังกล่าวเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลปกครอง

ให้ผู้ว่าการตรวจแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้จ่ายเงินภาครัฐอย่างเป็นอิสระและเป็นกลาง โดยอยู่ภายใต้การกำกับดูแลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

2.2 องค์กรอื่นตามรัฐธรรมนูญ ประกอบด้วย 3 องค์กร ดังนี้

2.2.1 องค์กรอัยการ

องค์กรอัยการ มีอำนาจหน้าที่ได้ตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 มาตรา 255 องค์กรอัยการมีอิสระในการพิจารณาคดีโดยไม่อยู่ภายใต้อำนาจการครอบงำของฝ่ายบริหาร และปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปโดยเที่ยงธรรม การแต่งตั้งและการให้อัยการสูงสุดพ้นจากตำแหน่งต้องเป็นไปตามมติของคณะกรรมการอัยการ และได้รับความเห็นชอบจากวุฒิสภา นอกจากนี้องค์กรอัยการมีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล การประสานงาน และการดำเนินการโดยมีอัยการสูงสุดเป็นผู้บังคับบัญชา

เพื่อความเป็นอิสระอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน พนักงานอัยการจึงต้องไม่เป็นกรรมการในรัฐวิสาหกิจหรือกิจการอื่น ๆ ของรัฐในทำนองเดียวกัน เว้นแต่ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการอัยการ ทั้งต้องไม่ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ หรือกระทำกิจการใดอันเป็นการกระทบกระเทือนถึงการปฏิบัติหน้าที่ หรือเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งตำแหน่งหน้าที่ราชการ และต้องไม่เป็นกรรมการ ผู้จัดการ หรือที่ปรึกษากฎหมาย หรือดำรงตำแหน่งอื่นใดที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกันนั้นในห้างหุ้นส่วนบริษัท

2.2.2 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีจำนวน 7 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่งและกรรมการอีก 6 คน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้ซึ่งมีความรู้หรือประสบการณ์ด้านคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นที่ประจักษ์

อำนาจหน้าที่สำคัญ ๆ ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีดังนี้

1. ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี

2. เสนอเรื่องต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใดกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

3. เสนอเรื่องพร้อมด้วยความเห็นต่อศาลปกครองในกรณีที่เห็นชอบตามที่มีผู้ร้องเรียนว่า กฎคำสั่ง หรือการกระทำอื่นใดในทางปกครองกระทบต่อสิทธิมนุษยชนและมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

4. ฟ้องคดีต่อศาลยุติธรรมแทนผู้เสียหายเมื่อได้รับการร้องขอจากผู้เสียหายและเป็นกรณีที่เห็นสมควรเพื่อแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นส่วนรวม

5. เสนอนโยบายและข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมายและกฎต่อรัฐสภาหรือคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

2.2.3 สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

รัฐธรรมนูญฯ บัญญัติให้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีหน้าที่ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในปัญหาต่างๆที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนให้ความเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติก่อนพิจารณาประกาศใช้

3. การตรวจสอบการใช้อำนาจ

การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐหมายถึง การสอบสวน การสอดส่องดูแลบุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐ ซึ่งมีอำนาจกระทำการ หรือสั่งให้กระทำการ หรือให้งดเว้นการกระทำใด ๆ ได้เท่าที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการใช้อำนาจรัฐ(สำนักเลขานุการวุฒิสภา, 2554 : 71)

รัฐธรรมนูญฯ จึงได้บัญญัติเรื่องการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐไว้อย่างชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเป็นมาตรการป้องกัน ตรวจสอบ และลงโทษผู้ใช้อำนาจรัฐแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนโดยมิชอบ ดังมีรายละเอียดพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

3.1. การตรวจสอบทรัพย์สิน

3.1.1 ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตามมาตรา 259 แห่งรัฐธรรมนูญฯ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองดังต่อไปนี้ มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะต่อกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทุกครั้งที่เข้ารับตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่ง

(1) นายกรัฐมนตรี

(2) รัฐมนตรี

(3) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(4) สมาชิกวุฒิสภา

(5) ข้าราชการการเมืองอื่น

(6) ผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

3.1.2 กำหนดเวลาในการยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

ตามมาตรา 260 ให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่จริงก่อนเข้ารับตำแหน่ง หรือวันที่พ้นจากตำแหน่งแล้วแต่กรณี และต้องยื่นภายในกำหนดเวลาดังต่อไปนี้

(1) ในกรณีที่เป็นการเข้ารับตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันเข้ารับตำแหน่ง

(2) ในกรณีที่เป็นการพ้นจากตำแหน่ง ให้ยื่นภายในสามสิบวันนับแต่วันพ้นจากตำแหน่ง

(3) ในกรณีที่บุคคลตามมาตรา 259 ซึ่งได้ยื่นบัญชีไว้แล้ว ตายในระหว่างดำรงตำแหน่งหรือก่อนยื่นบัญชีหลังจากพ้นจากตำแหน่ง ให้ทายาทหรือผู้จัดการมรดก ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินที่มีอยู่ในวันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ผู้ดำรงตำแหน่งนั้นตาย

3.1.3 สภาพบังคับของการจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน

รัฐธรรมนูญฯ กำหนดไว้ตามมาตรา 263 ว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน และเอกสารประกอบด้วยข้อความอันเป็นเท็จหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเสนอเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยต่อไป

ถ้าศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งในวันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัย โดยให้นำบทบัญญัติมาตรา 92 มาใช้บังคับโดยอนุโลม และผู้นั้นต้องห้ามมิให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือดำรงตำแหน่งใดในพรรคการเมืองเป็นเวลาห้าปี นับตั้งแต่วันที่ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองวินิจฉัยด้วย

3.2. การกระทำที่เป็นการขัดกับผลประโยชน์

รัฐธรรมนูญฯ มาตรา 265 กำหนดว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาต้อง

(1) ไม่ดำรงตำแหน่งหรือหน้าที่ใดในหน่วยราชการ หน่วยงานรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือตำแหน่งสมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น

(2) ไม่รับหรือแทรกแซง หรือก้าวก่ายการเข้ารับสัมปทานจากรัฐ หน่วย ราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือเข้าเป็นคู่สัญญากับรัฐ หน่วยราชการ หน่วยรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ อันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน หรือเป็นหุ้นส่วน หรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทที่รับสัมปทาน หรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าว ทั้งนี้ไม่ว่าโดยทางตรงหรือทางอ้อม

(3) ไม่รับเงินหรือประโยชน์ใดๆจากหน่วยงานราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ เป็นพิเศษ นอกเหนือไปจากที่หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจปฏิบัติต่อบุคคลอื่น ๆ ในธุรกิจการงานตามปกติ

(4) ไม่กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา 48

ทั้งนี้ข้อห้ามดังกล่าวมีผลรวมไปถึงคู่สมรสและบุตรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภาและบุคคลอื่น ซึ่งมิใช่คู่สมรสและบุตรของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภานั้น ที่ดำเนินการในลักษณะผู้ถูกใช้ ผู้ร่วมดำเนินการหรือผู้ได้รับมอบหมายจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาให้กระทำการตามมาตรานี้ด้วย

3.3. การถอดถอนออกจากตำแหน่ง

3.3.1 ผู้ดำรงตำแหน่งที่อาจถูกถอดถอนได้

ตามมาตรา 270 ผู้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด หรืออัยการสูงสุด ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ กรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน กรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้พิพากษาหรือตุลาการ พนักงานอัยการหรือผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูง ทั้งนี้ตามพระราชบัญญัติ

แผนภาพที่ 1: กระบวนการดำเนินการตรวจสอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองโดยผู้ตรวจการแผ่นดิน

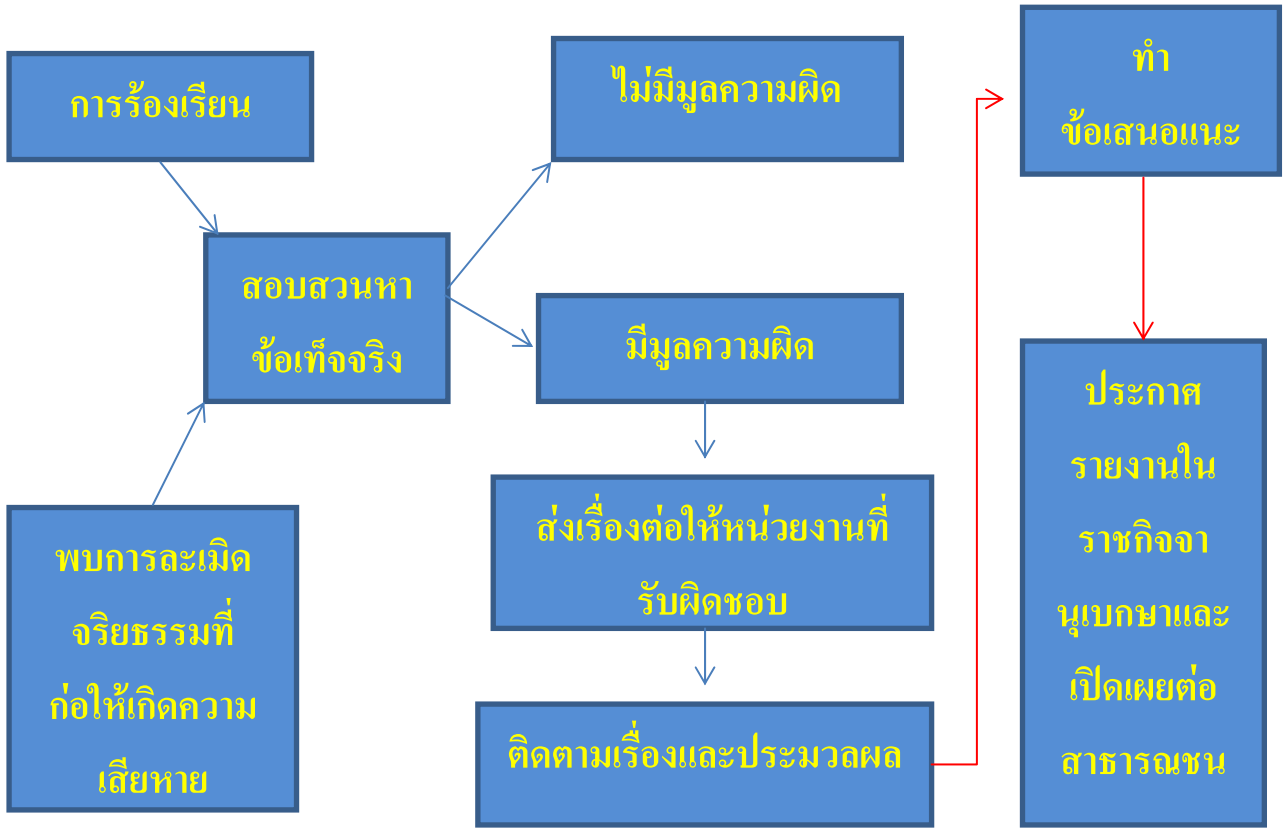

ที่มา: ฐิตารีย์ ศิริศรีษรชัย

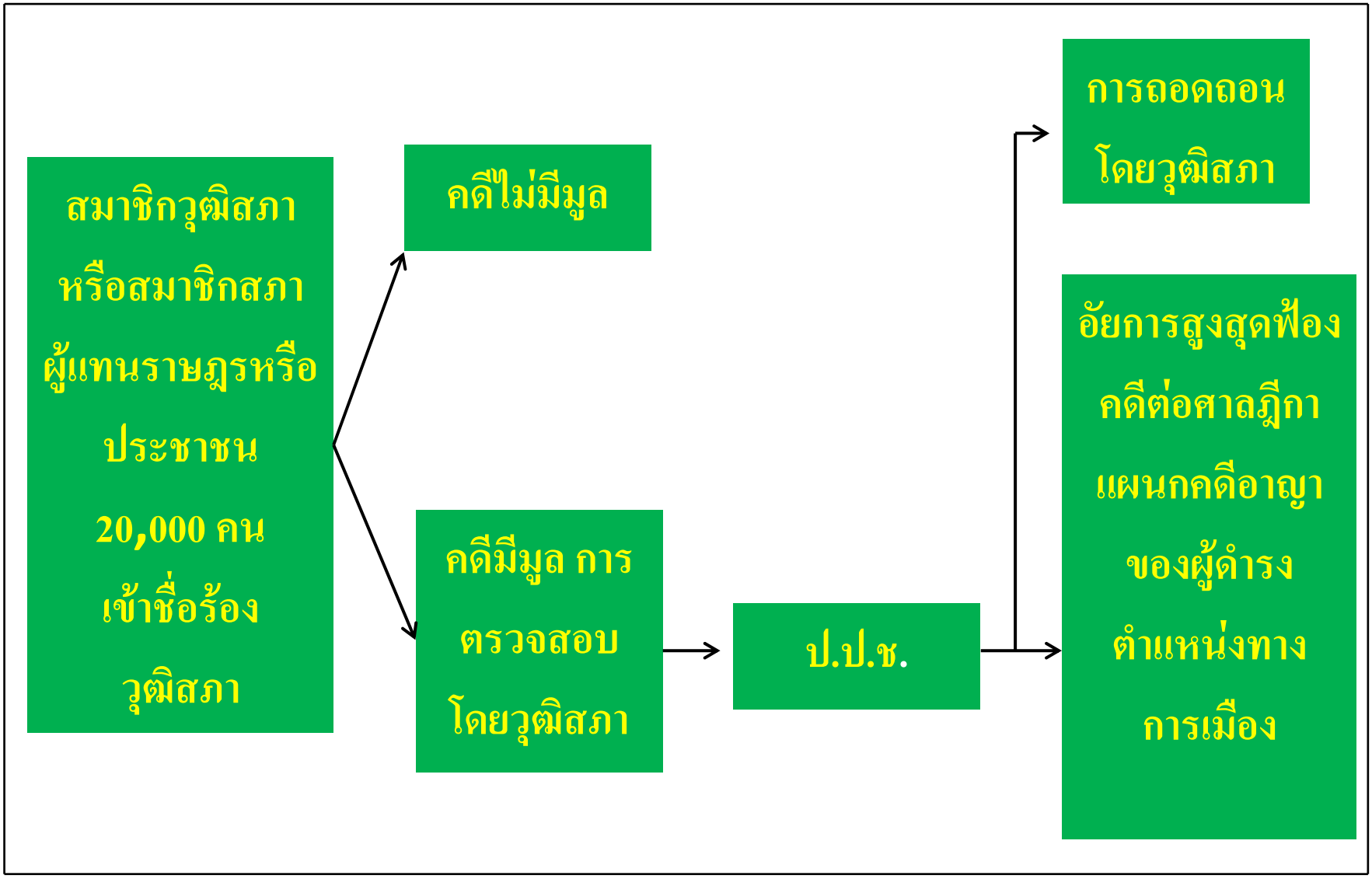

ที่มา: วริยา ชินวรรโณ

ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตำแหน่งเหล่านี้ทั้งหมดอาจถูกถอดถอนได้

3.3.2 พฤติกรรมที่ถูกร้องขอให้ถอดถอน

ตามมาตรา 270 ผู้ใดมีพฤติกรรมร่ำรวยผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่าการกระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าในการยุติธรรม ส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้นั้นออกจากตำแหน่งได้

3.3.3 ผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอถอดถอน

มาตรา 271 แห่งรัฐธรรมนูญฯ บัญญัติว่า บุคคลผู้มีสิทธิเรียกร้องขอถอดถอนบุคคลผู้ใช้อำนาจรัฐมีดังต่อไปนี้

(1) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร มีสิทธิ์เข้าชื่อร้องต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270

(2) สมาชิกวุฒิสภาจำนวนไม่น้อยกว่า หนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของวุฒิสภา มีสิทธิ์เข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้วุฒิสภามีมติตามมาตรา 274 ให้ถอดถอนสมาชิกวุฒิสภาออกจากตำแหน่งได้

(3) ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าสองหมื่นคนมีสิทธิ์เข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนบุคคลตามมาตรา 270 ออกจากตำแหน่งได้ ตามมาตรา 164

3.3.4 กระบวนการในการถอดถอน

เมื่อประธานวุฒิสภาได้รับคำร้องขอตามมาตรา 271 แล้วให้ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ดำเนินการไต่สวนให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ว่า ข้อมูลดังกล่าวมีมูล นับแต่วันดังกล่าว ผู้ดำรงตำแหน่งที่ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปมิได้ จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติ และให้ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังประธานวุฒิสภาเพื่อดำเนินการตามมาตรา 273 และอัยการสูงสุด เพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลฎีกา

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป แต่ถ้าคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เห็นว่าข้อกล่าวหานั้นไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหานั้นเป็นอันตกไป

3.4 การดำเนินคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญมาตรา 275 บัญญัติว่า ในกรณีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่าร่ำรวยผิดปกติ การทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองมีอำนาจพิจารณาพิพากษา

ในกรณีเสนอคดีต่อศาล ผู้เสียหายจากการกระทำดังกล่าวจะยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อให้ดำเนินการไต่สวนหาข้อเท็จจริง ซึ่งถ้าข้อกล่าวหามีมูล ให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติส่งรายงานและเอกสารที่มีอยู่พร้อมทั้งความเห็นไปยังอัยการสูงสุด เพื่อยื่นฟ้องต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไป

มาตรา 277 แห่งรัฐธรรมนูญฯ ได้บัญญัติไว้ด้วยว่า ในการพิจารณาคดี ให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่อไปยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ หรือของผู้ไต่สวนอิสระแล้วแต่กรณีเป็นหลักในการพิจารณา แล้วอาจไต่สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่มาได้ตามที่เห็นสมควร

3.5 จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

รัฐธรรมนูญฯ ได้บัญญัติเรื่องของจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้ในหมวด 13 มาตรา 279 ว่ามาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐแต่ละประเภท ให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมที่กำหนดขึ้น

การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมตามวรรคหนึ่ง ให้ถือว่า เป็นการกระทำผิดทางวินัย ในกรณีที่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตาม ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินรายงานต่อรัฐสภา คณะรัฐมนตรีหรือสภาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง แล้วแต่กรณีและหากเป็นการกระทำผิดร้ายแรงให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พิจารณาดำเนินการ โดยให้ถือเป็นเหตุที่จะถูกถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา 270

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดไว้ในมาตรา 280 ด้วยว่าเพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามหมวดนี้ ให้ผู้ตรวจการแผ่นดินมีอำนาจหน้าที่เสนอแนะหรือให้คำแนะนำในการจัดทำหรือปรับปรุงประมวลจริยธรรมตามมาตรา 279 วรรคหนึ่งและส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม รวมทั้งมีหน้าที่รายงานการกระทำที่มีการ

ฝ่าฝืนประมวลจริยธรรม เพื่อให้ผู้ที่รับผิดชอบในการบังคับการให้เป็นไปตามประมวลจริยธรรมตามมาตรา 279 วรรคสาม

ในกรณีที่การฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมมีลักษณะร้ายแรง หรือมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่า การดำเนินการของผู้รับผิดชอบจะไม่เป็นไปด้วยความเป็นธรรมผู้ตรวจการแผ่นดินจะไต่สวนต่อสาธารณะก็ได้

4.14 บทสรุป

การเมืองไทยประสบกับการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2475 เมื่อกลุ่มข้าราชการหนุ่มซึ่งได้รับการศึกษาจากต่างประเทศดำเนินการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็นระบอบประชาธิปไตยท่ามกลางความไม่พร้อมของสังคมไทยขณะนั้น และความไม่พร้อมนี้เองนำไปสู่ความขัดแย้งในทางความคิดระหว่างกลุ่มผู้นำของประเทศ ได้แก่ ระหว่างกลุ่มอำนาจเก่า คือเจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ และกลุ่มอำนาจใหม่ คือกลุ่มผู้นำของคณะราษฎรด้วยกันเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน นำไปสู่ความขัดแย้ง ความแตกแยก และการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองอย่างเข้มข้น ซึ่งดำเนินไปเป็นเวลากว่า 3 ทศวรรษนับตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจึงไม่ได้มีโอกาสพัฒนาอย่างจริงจัง

ตลอดระยะเวลา 3 ทศวรรษดังกล่าวนี้ สังคมไทยต้องเผชิญกับรัฐประหารโดยฝ่ายทหารครั้งแล้วครั้งเล่านำประเทศเข้าสู่การปกครองระบอบเผด็จการทหาร โดยมี “เสื้อคลุมประชาธิปไตย” เป็นเกราะกำบัง ประเทศมีรัฐประหารกว่า 20 ครั้ง และมีรัฐธรรมนูญมาแล้ว 18 ฉบับ สะท้อนให้เห็นถึงความไม่ราบรื่นทางการเมืองในระดับสูง เพราะหลังจากการกระทำรัฐประหารสำเร็จ คณะทหารก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิม ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ เมื่อเกิดรัฐประหารใหม่ ก็ยกเลิกรัฐธรรมนูญฉบับเดิม อีก เป็นอย่างนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่า จนกระทั่งประชาชนเกิดความเบื่อหน่ายอย่างมาก

ในปัจจุบันบทบาทของทหารในทางการเมืองลดลง เนื่องจากมีการเติบโตของกลุ่มชนชั้นกลางที่เป็นนักธุรกิจซึ่งเข้ามามีบทบาทในทางการเมืองยิ่งขึ้น ตลอดระยะเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาเริ่มจากการเมืองท้องถิ่น จนถึงการเมืองระดับชาติ กลุ่มนักธุรกิจเข้ามามีบทบาททางการเมืองใน 2 ลักษณะ คือให้การสนับสนุนด้านการเงินแก่ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือลงสมัครรับเลือกตั้งเอง กลุ่มนักธุรกิจการเมืองเหล่านี้ใช้เงินเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มอื่น ๆ ในสังคม อาทิ กลุ่มข้าราชการ กลุ่มทหาร กลุ่มชาวนา กลุ่มกรรมกร ฯลฯ กล่าวอีกนัยหนึ่งเขาใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการเอื้ออำนวยประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง

ด้วยเหตุนี้ เราจึงพบว่า ในการเปลี่ยนแปลงสังคมไทยจากราชาธิปไตย เป็นอำมาตยาธิปไตย จนถึงธนาธิปไตย ในปัจจุบันประชาธิปไตยที่แท้จริงไม่มีโอกาสได้พัฒนา อุดมการณ์ประชาธิปไตยมิได้เป็นฐานคิดของโครงสร้างการเมืองประเทศไทย จึงเป็นเหตุให้แนวคิดสำคัญ ๆ ของระบอบ

ประชาธิปไตย ได้แก่เสรีภาพ ความเสมอภาค ภราดรภาพ สิทธิมนุษยชน การยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตนถูกละเลยไป การไม่ให้ความสำคัญกับแนวคิดเหล่านี้ เพราะถือว่าเป็น “ของนอก”ประกอบกับการยึดมั่นอยู่กับค่านิยมดั้งเดิม เช่นค่านิยมอำนาจ ค่านิยมความมั่งคั่งร่ำรวย ค่านิยมระบบอุปถัมภ์ ซึ่งฝังรากลึกในสังคมไทย ส่งผลให้มีการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมในหมู่นักการเมืองนำไปสู่ปัญหาความไม่สงบทางการเมืองครั้งแล้วครั้งเล่า แม้ปัจจุบันก็ยังไม่ยุติ

นอกจากนี้ แทบทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในสังคมไทย คำว่า “การฉ้อราษฎร์บังหลวง” หรือการ “คอร์รัปชั่น” มักจะถูกยกมาเป็นประเด็นสำคัญที่กลุ่มการเมืองใหม่ยกมาอ้างเพื่อล้มล้างกลุ่มการเมืองเก่าอยู่เสมอ มีความพยายามจากประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ที่จะแก้ไขปัญหาการฉ้อราษฎร์บังหลวงของประเทศ ปรากฏผลเป็นรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ซึ่งได้รับยกย่องว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” เพราะเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนมาตั้งแต่การร่างรัฐธรรมนูญและเน้นความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาจริยธรรมของประเทศ โดยการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ฯลฯ แม้ว่ารัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ถูกยกเลิกไป โดยคณะทหารในการยึดอำนาจเมื่อพ.ศ. 2549 แต่รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2550 ก็ยังคงไว้ซึ่งเจตนารมณ์ในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐตลอดจนการควบคุมมาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 มีวัตถุประสงค์สำคัญในการที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งเอกราชและความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ตลอดจนคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้สามารถตรวจสอบอำนาจรัฐได้ ทั้งนี้โดยมีการกำหนดกลไกในการติดตามตรวจสอบการฝ่าฝืน หรือไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองอย่างเคร่งครัด เพื่อให้การเมืองของประเทศมีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้นและประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ นักการเมืองหรือผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสมควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างทางด้านจริยธรรมของประเทศ เพื่อที่ว่าอนุชนรุ่นหลังผู้ที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศจักได้เจริญรอยตาม

Do not ask what the country can do for you

But ask what you

Can do for the country.

จงอย่าถามว่า ประเทศจะทำอะไรให้ท่านได้

แต่จงถามว่า ท่านจะทำอะไรให้แก่ประเทศได้

จอห์น เอ็ฟ. เคนเนดี้ (John F.Kennedy)

ประธานาธิบดีคนที่ 34 แห่งสหรัฐอเมริกา

(ค.ศ. 1916 -1963)

บทที่ 5

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมืองเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต นักการเมืองนับได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญของประเทศ แม้ว่าในทางทฤษฎีนักการเมืองจะเป็นตัวแทน เป็นปากเป็นเสียงและเป็นผู้รับใช้ประชาชน แต่ในอีกด้านหนึ่งนักการเมืองเป็นกลุ่มคนที่มีอิทธิพลมีอำนาจในการบริหารบ้านเมือง เป็นกลุ่มคนที่ได้รับความไว้ใจว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงได้รับการให้เกียรติยกย่องนับถือ ดังนั้น การเข้าถึงแหล่งข้อมูลของนักการเมืองจึงมีระเบียบการ มีขั้นตอนและ มีรูปแบบเฉพาะมากกว่าการทำการวิจัยกับกลุ่มคนโดยทั่วไป การทำการวิจัยเกี่ยวกับนักการเมืองและการเก็บข้อมูลโดยตรงกับนักการเมืองต้องอาศัยการวางแผนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่น เป็นทางการ มีความรอบคอบรัดกุม พร้อมทั้งวางแผนในการหาข้อมูลเพื่อเข้าถึงนักการเมืองด้วย ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นจำเป็นต้องเน้นในเรื่องข้อเท็จจริงจากข้อมูลที่ได้และพินิจพิเคราะห์โดยมีหลักการวิเคราะห์ที่ชัดเจนซึ่งผู้วิจัยได้เลือกใช้เทคนิค สามเส้า (Triangulation) เนื่องจากประเด็นทางการเมืองเป็นเรื่องละเอียดอ่อน เนื้อหาสำคัญในรายงานบทนี้จะกล่าวถึงหลักการและวิธีการดำเนินการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยประเด็นสำคัญเกี่ยวกับหลักปรัชญาในการทำวิจัย กรอบแนวคิด ขอบเขตการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย และจริยธรรมในการทำวิจัย

5.1. หลักปรัชญาในการทำวิจัย

จริยธรรมในวิชาชีพเป็นหลักประพฤติอันเหมาะสมที่แสดงถึงการประกอบวิชาชีพด้วยความดีงาม ถึงแม้ว่าจริยธรรมในวิชาชีพมักจะมีการบันทึกและเผยแพร่อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรและสะท้อนจากการกระทำ จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ จิตสำนึก คุณธรรม และศีลธรรมด้วย ในสังคมการเมืองนักการเมืองที่เป็นสมาชิกรัฐสภามีประมวลจริยธรรมเฉพาะอย่างเป็นทางการซึ่งเป็นไปตามสาระสำคัญในรัฐธรรมนูญในปี 2550 (สถาบันพระปกเกล้า, 2553) ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวแล้วในบทที่ 4 โดยประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ถูกใช้เป็นกรอบความประพฤติ เป็นหลักในการควบคุม และเป็นแนวทางในการเอาผิด อย่างไรก็ตาม

ประเด็นการประพฤติละเมิดจริยธรรมในหลายกรณียังต้องอาศัยการตีความเนื้อหาในประมวลในการพิจารณาพฤติกรรมที่ถูกร้องเรียน ซึ่งผู้ที่ถูกร้องเรียนก็มักจะไม่ยอมรับข้อกล่าวหา และที่ผ่านมาก็มักจบลงด้วยการตักเตือนซึ่งเป็นโทษสถานเบา แม้ว่ามีการระบุโทษของการละเมิดนั้นๆ ถึงขั้นให้พ้นสภาพของการเป็นสมาชิกรัฐสภาไทย เช่น การเสียบบัตรแทนกันในการลงมติ การใส่ร้ายป้ายสีกัน การทะเลาะวิวาทในที่ประชุมรัฐสภาเป็นต้น

งานวิจัยโครงการจริยธรรมนักการเมืองเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักการทางจริยศาสตร์และสังคมศาสตร์ หลักการทางจริยศาสตร์เป็นเรื่องของจิตใจ จิตสำนึก การรู้จักผิดชอบชั่วดี คุณธรรมและศีลธรรม ในขณะที่หลักการทางสังคมศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับความสนใจมนุษย์ในฐานะที่เป็นองค์ ประกอบหลักของสังคม และให้ความสำคัญกับพฤติกรรมพหุลักษณะ นี่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์ทางการเมือง การปกครอง ซึ่งแนวคิดของ Bluhm และ Heineman (2007) ในบทความเรื่องจริยธรรมและนโยบายสาธารณะยืนยันให้เห็นถึงประเด็นนี้โดยกล่าวว่า การดำเนินการเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมอย่างมีระบบ ตลอดจนเสนอวิธีการตัดสินทางจริยธรรมในเรื่องต่างๆ นั้นจะต้องยึดหลักหน้าที่มนุษย์ (Deontology) หลักประโยชน์นิยม (Utilitarianism) และหลักปฏิบัตินิยมด้วยสามัญสำนึก (Prudent Pragmatism)

หลักปรัชญาในการวิจัยมี 2 ขั้วแนวคิดหลัก ที่มีค่านิยม หลักการแนวปฏิบัติและการสร้างความรู้ที่แตกต่างกัน อันได้แก่ แนวคิดปฏิฐานนิยม (Positivism) ซึ่งเน้นการหาความรู้จากข้อมูลเชิงประจักษ์ที่แจกแจงและนับได้และแนวคิดปรากฏการณ์นิยม (Phenomenology) ที่เน้นการหาความรู้จากการพยายามเข้าใจแนวคิดความเชื่อ และอุดมคติของผู้ให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการอธิบายพฤติกรรม จากข้อเท็จจริงผนวกกับหลักปรัชญาการวิจัยที่กล่าวมานั้น เป็นข้อยืนยันว่าการศึกษาเรื่องจริยธรรมนักการเมืองจะต้องเผชิญกับทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์ การทำความเข้าใจกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากจริยธรรมที่ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ และการหล่อหลอมองค์ประกอบต่าง ๆ ในสังคมขึ้นมาเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองอย่างในทุกวันนี้ ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมืองจึงมีลักษณะอยู่ระหว่างทั้งสองขั้วแนวคิดของปรัชญาในการทำวิจัยและต้องอาศัยการยอมรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของภาวะเหตุต่างๆที่ทำให้เกิดผลอย่างที่เป็นและในทางกลับกันปฏิสัมพันธ์

ระหว่างกันของผลต่างๆจนเป็นเหตุของการเปลี่ยนแปลง หรือของอีกปรากฏการณ์หนึ่ง เช่น พฤติกรรมการทำงานทางการเมืองของนักการเมืองมีอิทธิพลต่อความเป็นไปของสังคมและปฏิกิริยาตอบกลับจากสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเลือกประพฤติปฏิบัติตนของนักการเมือง

ลักษณะที่ได้กล่าวไปแล้วสรุปได้ว่า หลักการในการทำวิจัยนี้ได้ใช้หลักปรัชญาการวิจัยแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Constructionism) ที่เชื่อเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมขององค์ประกอบต่างๆในการเกิดปรากฏ การณ์ทางสังคมและมีวิธีการสร้างความรู้ (Epistemology) แบบผสมผสานระหว่างการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้ในการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ (Enactive Mode) ปะติดปะต่อเรื่องราวต่างๆ (Iconic Mode) และการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Mode) ในการตีความและสร้างความเข้าใจ

5.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ดังที่ได้กล่าวในบทแรกว่าการศึกษาวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเป็นส่วนหลักของงานวิจัยนี้ การวิจัยเชิงปริมาณเป็นตัวบ่งชี้ประเด็นจริยธรรมในสังคมการเมืองไทยที่จะถูกใช้หาข้อมูลเชิงลึกต่อไป ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ในเรื่องของกรอบแนวคิดในการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ กรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงคุณภาพ (ซึ่งจะเป็นกรอบแนวคิดในส่วนภาพรวมของงานวิจัยและการวิจัยเชิงปริมาณ) และกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณ

งานวิจัยโครงการจริยธรรมนักการเมืองนี้มีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อคือ 1) เพื่อศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันทางจริยธรรมของนักการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อสังคมไทย 2) เพื่อศึกษากลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจริยธรรมของนักการเมือง และ3) เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง การศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมและกลไกควบคุมการประพฤติปฏิบัติตามกรอบจริยธรรมของนักการเมืองจะทำให้เกิดความเข้าใจและหยั่งรู้ถึงรูปแบบพฤติกรรมที่นักการเมืองเลือกที่จะประพฤติภายใต้กรอบหรือเบี่ยงเบนไปจากจริยธรรม ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติ กลไกควบคุมที่ใช้อยู่ กระบวนการและประสิทธิภาพในการบังคับใช้และเอาผิด ความเข้าใจและการหยั่งรู้ที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นข้อค้นพบสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล

วิจัยซึ่งจะถูกนำไปสังเคราะห์เป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง การดำเนินการวิจัยดังกล่าวถูกร่างขึ้นมาเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดของงานวิจัยดังที่แสดงอยู่ในแผนภูมิที่ 5-1

แผนภูมิที่ 5-1: กรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยในภาพรวมและส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ

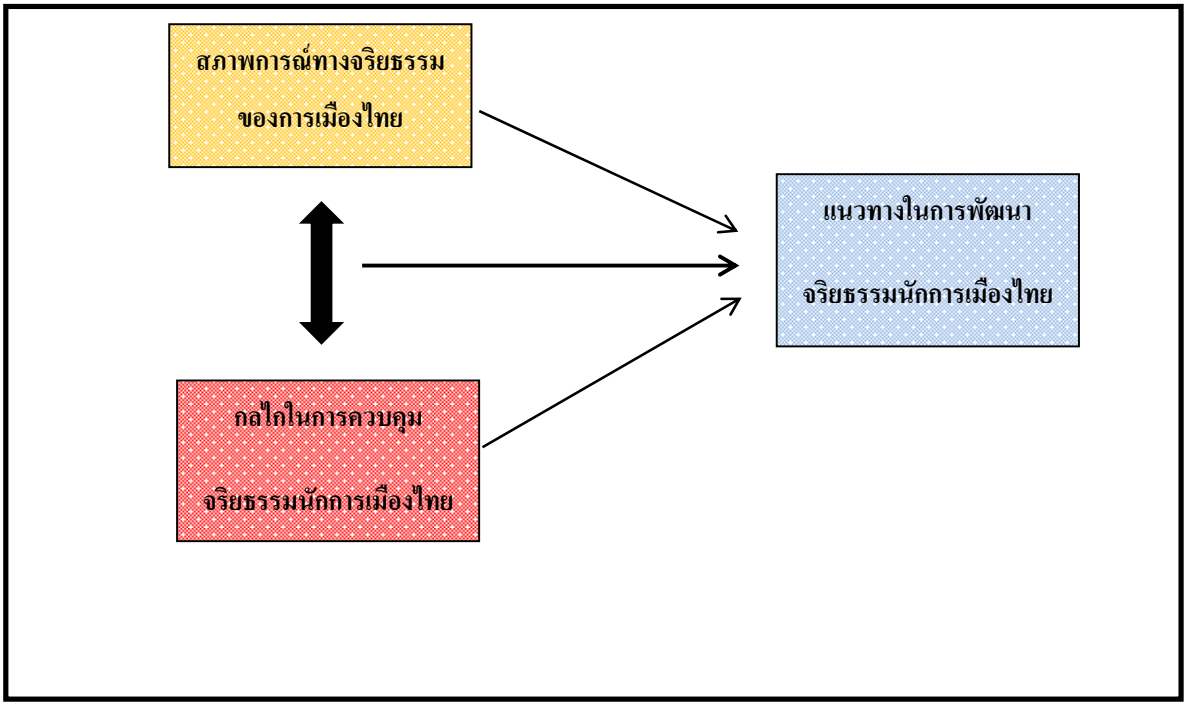

ในแผนภูมิที่ 5-1 นี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านเนื้อหาของงานวิจัย จะเห็นได้ว่าจากวัตถุประสงค์ปลายทางของงานวิจัยในอันที่จะหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทยในอันที่จะผดุงคุณธรรมและก่อให้เกิดประโยชน์สุขในสังคมไทย งานวิจัยนี้ได้รับการออกแบบให้ศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมของการเมืองไทย เพื่อการเข้าใจถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในการเมืองไทยซึ่งจะรวมถึง ความเป็นมาที่นำสู่สภาพการณ์ในปัจจุบัน ปัญหาที่มีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง การศึกษาด้านกลไกในการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง การติดตามข้อมูลเกี่ยวกับกรอบพฤติกรรมที่ควรประพฤติ การตรวจสอบ การควบคุม การบังคับใช้และการเอาผิด นอกจากนั้นข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลและผลกระทบระว่างสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นและกลไกที่มีก็จะเป็นองค์ประกอบสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะใช้ประกอบกันในการสรุปเป็นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย

แผนภูมิที่ 5-2 : กรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณ

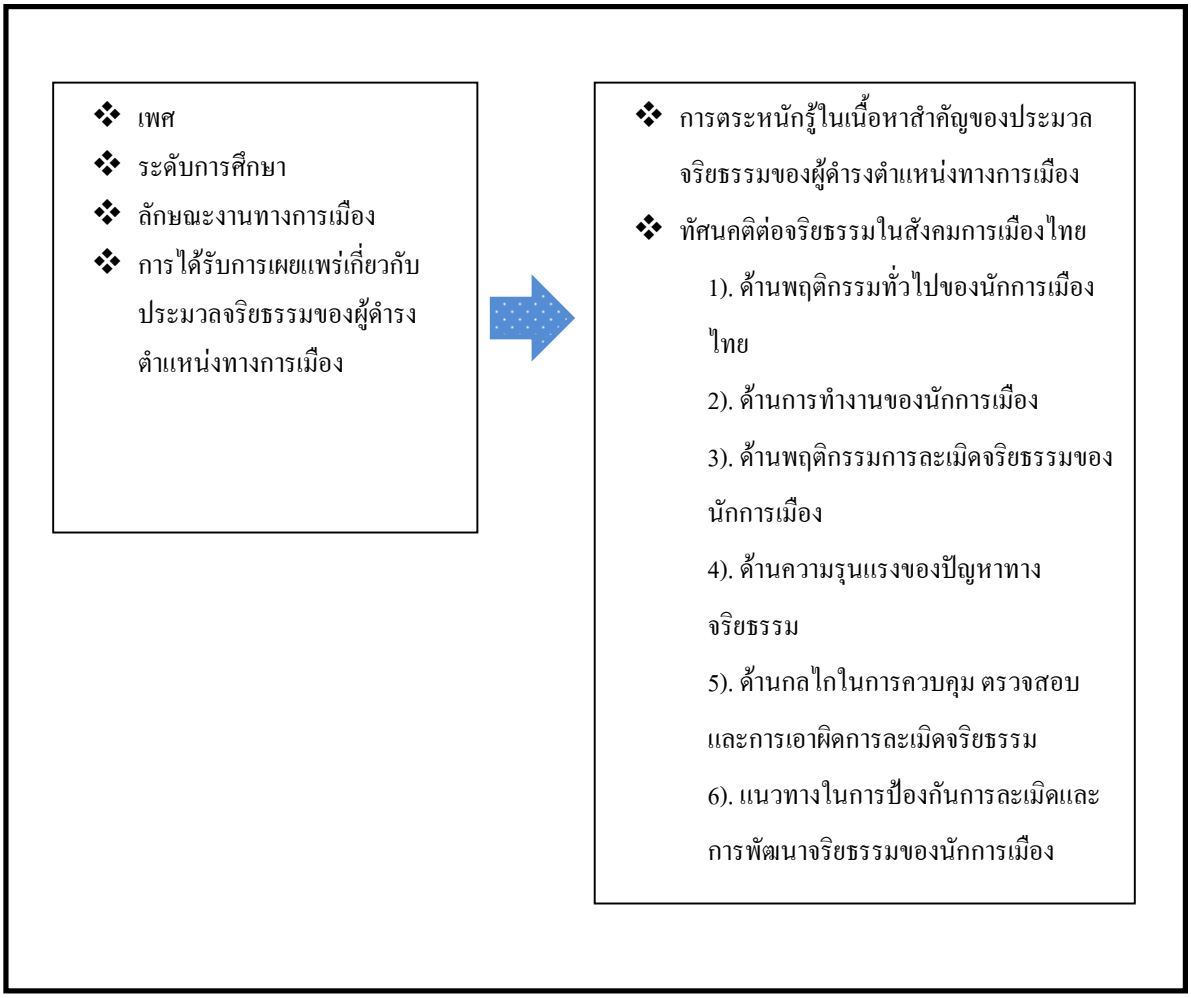

ในส่วนของกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณนั้น ตัวแปรต้นที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นประกอบด้วยการศึกษาตามเพศ ระดับการศึกษา ลักษณะงานทางการเมือง และการได้รับการเผยแพร่เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สำหรับตัวแปรตามเป็นการศึกษาการตระหนักรู้ในเนื้อหาสำคัญของประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและทัศนคติของสมาชิกรัฐสภาไทยที่มีต่อจริยธรรมนักการเมืองในสังคมไทย ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ด้านด้วยกัน ได้แก่ ด้านพฤติกรรมทั่วไปของนักการเมืองไทย ด้านการทำงานของนักการเมือง ด้านพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง ด้านความรุนแรงของปัญหา

ทางจริยธรรม ด้านกลไกในการควบคุม ตรวจสอบ การเอาผิดการละเมิดจริยธรรม แนวทางในการป้องกันการละเมิด และการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมือง (แผนภูมิที่ 5-2 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยเชิงปริมาณ)

5.3. การวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: การศึกษาสภาพการณ์และกลไกของจริยธรรมนักการเมืองไทยเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาความมีจริยธรรมของนักการเมืองไทยนั้น มีประเด็นสำคัญที่จะต้องศึกษาด้านเนื้อหา คือ จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การเมืองไทย หลักจริยธรรมต่างๆ ลักษณะของจริยธรรมในวิชาชีพ สภาพปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย และกลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบความประพฤติที่เหมาะสมตามบทบัญญัติในประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ขอบเขตด้านประชากร: การศึกษาวิจัยนี้ได้มีการแบ่งกลุ่มประชากรตามระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้คือการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณได้กำหนดให้สมาชิกรัฐสภาไทย(สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา) ซึ่งมีทั้งหมด 630 คน เป็นประชากร และได้ใช้วิธีการสุ่มแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 201 คน (ปรับจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบการคัดเลือกแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling)) เนื่องจากระดับความร่วมมือของกลุ่มเป้าหมายไม่อำนวยให้ใช้วิธีนี้ได้) ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพได้ใช้วิธีการเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และกึ่งเจาะจง (Semi Purposive Sampling) รวมทั้งหมด 76 คน (31คนจากการสัมภาษณ์, 22 คนจากการเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 และ 23 คนจากการเสวนากลุ่มครั้งที่ 2)กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ สมาชิกรัฐสภาไทย (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา) หน่วยงาน/องค์กรอิสระ ข้าราชการระดับสูง ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภาไทย

ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย: การศึกษาวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยการใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภายใต้แนวคิดการทำวิจัยแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม(Social Constructivism) เครื่องมือที่ใช้ในเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือ

แบบสอบถาม (Questionnaire) และใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)รวมทั้งคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นได้ใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation-SD) สัมประสิทธิ์ความแปรผัน(Coefficient of Variation) และสัมประสิทธิ์ครอนบาค (Cronbach Alpha)โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.7 และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) เป็นเครื่องมือหลักซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์แบบการจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) การแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูล (Typology) การตีความ (Interpretation) และตารางตรวจเลือกรายการ (Check List) ซึ่งแสดงถึงลักษณะการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) โดยการใช้วิธีการเชิงปริมาณมาเสริมในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

5.4. ระเบียบวิธีวิจัย

การหาค่าจากตัวเลขและการหาคุณค่าความหมายต่างมีความสำคัญต่อการศึกษาวิจัยนี้ เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย กลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติภายใต้กรอบจริยธรรมของนักการเมือง และการหาแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณคือแบบสอบถา (Questionnaire) ในขณะที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพดังที่ได้กล่าวไว้อย่างคร่าวๆในประเด็นขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย ในการรายงานเรื่องระเบียบวิธีวิจัยจะอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

5.5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยในการวิเคราะห์ (Units of Analysis) ของงานวิจัยชุดนี้มีลักษณะเป็นข้อมูลจากกลุ่มคนในหลากหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นจริยธรรมนักการเมืองกล่าวคือ สมาชิกรัฐสภาไทยและเจ้าหน้าที่ขององค์กรและหน่วยงานอิสระ ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ

และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา ดังนั้นประชากรของการวิจัยนี้จำแนกได้ 3 กลุ่ม ได้แก่

1. สมาชิกรัฐสภา จำนวนรวมทั้งหมด 630 คน ได้แก่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 480 โดยแยกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนแบบแบ่งเขตจำนวน 400 คนและแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 80 คน ส่วนสมาชิกวุฒิสภามีจำนวน 150 คน โดยแยกเป็นสมาชิกวุฒิสภาจากการเลือกตั้งจำนวน 76 คน และจากการสรรหาจำนวน 74 คน ซึ่งประชากรทั้ง 630 คนนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการกระจายแบบสอบถาม การเชิญประชุมเสวนากลุ่ม และการติดต่อขอเข้าสัมภาษณ์

2. เจ้าหน้าที่ของหน่วยงาน/องค์กร ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เป็นต้นประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการติดต่อขอเข้าสัมภาษณ์และการประชุมเสวนากลุ่ม

3. ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาอาชีพต่างๆและผู้เคยดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่มีบทบาทหรือมีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภา ประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มเป้าหมายในการติดต่อขอเข้าสัมภาษณ์และการประชุมเสวนากลุ่ม

5.6. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายนั้นมีหลักการในการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามวิธีการวิจัย ในส่วนของการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามนั้นมีการปรับแผนการวิจัยอยู่หลายครั้งเพื่อการได้ข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุดและได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวกในท้ายที่สุด ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับมา 203 ชุด ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ 201ชุด คิดเป็นร้อยละ 32 ของจำนวนประชากรที่เป็นสมาชิกรัฐสภาไทยในขณะที่การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งได้สัมภาษณ์นักการเมืองจำนวน 16 คน ผู้บริหารองค์กรอิสระ 9 คนจาก 3 หน่วยงาน ข้าราชการระดับสูง 3 คน และนักวิชาการ 3 คน รวมสัมภาษณ์ 31 คน ในส่วนของการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 และ 2 นั้นได้ใช้วิธีการแบบกึ่งเจาะจง (Semi Purposive Sampling)

โดยเรียนเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมเข้าร่วมการประชุมเสวนาตั้งประเด็นปัญหาในการเสวนาและให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงวิสัยทัศน์พร้อมทั้งประสบการณ์ ซึ่งได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเมืองไทย 45 คน รวมได้ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งหมด 76 ชุดข้อมูล ตารางที่ 5-3 แสดงกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในวิธีการวิจัยแต่ละลักษณะ

ตารางที่ 5-3: กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างในแต่ละวิธีการวิจัย

วิธีวิจัย	เครื่องมือในการเก็บข้อมูล	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)	วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
การวิจัยเชิงปริมาณ	แบบสอบถาม	สมาชิกรัฐสภา	201	แบบตามสะดวก
การวิจัยเชิงคุณภาพ	สัมภาษณ์และการประชุมเสวนากลุ่ม	นักการเมือง องค์กรอิสระ ข้าราชการ นักวิชาการ และ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆ	76	แบบเจาะจง และกึ่งเจาะจง

5.7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้วิธีการสำรวจ (survey)ในการศึกษาสภาพการณ์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทย กลไกที่ใช้ควบคุมการประพฤติปฏิบัติ และแนวทางการพัฒนาแนวปฏิบัติด้านคุณธรรมและจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทยโดยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามทั้งที่รัฐสภาและที่พรรคการเมืองต่างๆ คณะผู้วิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามกับเจ้าหน้าที่ในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรและสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาจำนวน 300 ชุด ทั้งนี้ก่อนการเก็บข้อมูลจริงกับสมาชิกรัฐสภา

ซึ่งผลที่ได้นำมาปรับปรุงแบบสอบถามฉบับที่ใช้เก็บข้อมูลกับสมาชิกรัฐสภาในแบบสอบถามประกอบด้วย คำถาม 9 ตอน ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล (ตอนที่ 1) คำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อสภาพการณ์ ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย (ตอนที่ 2-8) และข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง (ตอนที่ 9)การเก็บรวบรวมข้อมูลกลับได้ใช้วิธีให้ส่งกลับทางไปรษณีย์ การติดตามที่รัฐสภาและพรรคการเมืองต่างๆ

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) (ประกอบด้วยคำถามหลัก 13 ข้อ และข้อคำถามอื่นๆจากประเด็นข้อมูลในขณะสัมภาษณ์ที่เกิดจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูล)และการจัดประชุมเสวนากลุ่มเพื่อระดมความคิดเห็นในประเด็น “จริยธรรมนักการเมือง” และ “อัตลักษณ์การเมืองไทย ทำอย่างไรจะดำรงไว้ซึ่งจริยธรรม”จากนักการเมือง หน่วยงาน/องค์กรอิสระ ข้าราชการระดับสูง ผู้เคยดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในสังคมการเมือง นักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิจากสาขาอาชีพต่างๆที่มีกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของสมาชิกรัฐสภาไทยตารางที่ 5-1, 5-2, และ 5-3 แสดงรายนามผู้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 และ 2ตามลำดับ

ตารางที่ 5-1 : รายนามผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์

ลำดับที่	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์
1.	นายกล้าณรงค์ จันทิก
2.	นายแพทย์จตุรงค์ ธีระกนก
3.	นายจุมพล คำศรี
4.	นายจรัล จึงยิ่งเรืองรุ่ง
5.	ฯพลฯชวน หลีกภัย
6.	ดร.ธนู กุลชล
7.	ศาสตราจารย์ ดร.บรรเจิด สิงคะเนติ
8.	นางผานิต นิติทัณฑ์ประภาศ
9.	ดร.ผุสดี ตามไท
10.	นายพิฑูรย์ พุ่มหิรัญ
11.	รองศาสตราจารย์พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร์

ตารางที่ 5-1 : รายนามผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ (ต่อ)

ลำดับที่	รายชื่อผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์
12.	นายพิเชต สุนทรพิพิธ
13.	นางพัชรินทร์ มั่นปาน
14.	นายภุชงค์ นุตราวงศ์
15.	พลตำรวจโทมาโนช ไกรวงศ์
16.	ศาสตราจารย์ ดร.เมธี ครองแก้ว
17.	นายรักษ์เกชา แฉ่ฉ่าย
18.	นายเรวัต สิรินุกูล
19.	ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ
20.	นายวิสุทธิ์ ไชยณรุณ
21.	นายสมชาย แสวงการ
22.	นายสุโข วุฑฒิโชติ

23.	นายสุทิน สุขดี
24.	นายสุรเดช จิรัฐติเจริญ
25.	นายสุรทิน พิจารณ์
26.	นางสุวิมล ภูมิสิงหราช
27.	นายสิงห์ชัย ทุ่งทอง
28.	พลตำรวจตรี ดร.อดุลย์ ณรงค์ศักดิ์
29.	ฯ พณ ฯอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ
30.	นายอาธิศักดิ์ จอมสืบวิสิฐ
31.	นายอโณทัย ฤทธิปัญญาวงศ์

ตารางที่ 5-2: รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1

ลำดับที่	รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1
1.	นายกร ทัพพะรังสี
2.	นายกันตวัตร มกรสาร
3.	รองศาสตราจารย์ ดร.ขจิต จิตตเสวี
4.	นายจุมพล คำศรี
5.	นายชิดพล สันติสุข
6.	นายชัยนันท์ อุโฆษกุล
7.	นายไชยวัฒน์ วรเชฐวราวัตร
8.	ดร.ณกมล ปุณชเขตต์ทิกุล
9.	นายนัจมุดดิน อูมา
10.	รองศาสตราจารย์พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร์
11.	นายพิทักษ์ แสงสายัณห์
12.	นายพีรพันธ์ สาลีรัฐวิภาค
13.	นายมุข สุไลมาน
14.	รองศาสตราจารย์ ดร.ลือชัย ศรีเงินยวง
15.	ศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ
16.	พลอากาศเอกวีรวิท คงศักดิ์

17.	นายวีระเทพ สุวรรณสว่าง
18.	นายสุทิน สุขดี
19.	นายอร่ามอาชว์วัต โล่ห์วีระ
20.	พล.ตต.อัครพล บุณโยปัษฏัมภ์
21.	นายอารีเพ็ญ อุตรสินธ์
22.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อุทิศ นวลเจริญ

ตารางที่ 5-3: รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2

ลำดับที่	รายนามผู้ให้ข้อมูลในการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2
1.	นายกร ทัพพะรังสี
2.	นายกิตติพัฒน์ อนันต์เมธากุล
3.	ดร.คริษฐา ดาราศร
4.	รองศาสตราจารย์ จินตนา บุญบงการ
5.	นายจุมพล คำศรี
6.	นายชัยนันท์ อุโฆษกุล
7.	นายไชยวัฒน์ วรเชฐวราวัตร
8.	นายนัจมุดดีน อูมา
9.	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรันดร์ พันทรกิจ
10.	ดร.ประทีป ฉัตรสุภางค์
11.	ดร.ผุสดี ตามไทย
12.	รองศาสตราจารย์พิเชฏฐ์ กาลามเกษตร์
13.	นายพิทยา ศรีโกตะเพ็ชร
14.	ดร.พีระพงษ์ ไพรินทร์
15.	นายเรวัต สิรินุกูล
16.	ว่าที่ร้อยตรี วันชัย ใจกุศล
17.	พลอากาศเอก วีรวิทย์ คงศักดิ์
18.	นายวีระเทพ สุวรรณสว่าง
19.	รองศาสตราจารย์ ดร.ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด

20.	นายสุทิน สุขดี
21.	นายสุธรรม ชาตะสิงห์
22.	นายอาธิศักดิ์ จอมสืบวิสิฐ

5.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมินี้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนตามวิธีการเก็บข้อมูลและลักษณะข้อมูลที่ได้ในส่วนของ**การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ**ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) ในการอธิบายถึงคุณลักษณะด้านจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาไทยวิธีการวิเคราะห์ประกอบด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สัมประสิทธิ์ความแปรผัน (Coefficient of Variation) และสัมประสิทธิ์ครอนบาค (Cronbach Alpha) โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่ค่ามากกว่า 0.7 เป็นวิธีวิเคราะห์หลัก ซึ่งในหลักการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณนั้นแบ่งได้สองส่วนคือ 1) การวิเคราะห์ภาพรวมทั้งหมดของข้อมูลเชิงปริมาณ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลในมิติของตัวแปรอิสระใน 4 ประเด็นคือ เพศ ระดับการศึกษา ลักษณะงานทางการเมือง และการได้รับการเผยแพร่เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในส่วนของขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณมีดังนี้

1) เตรียมข้อมูลเชิงปริมาณให้อยู่ในไฟล์ Excel เพื่อใช้ในโปรแกรมสูตรคำนวณผลเชิงปริมาณ
2) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมเพื่อหาค่าเฉลี่ยทางสถิติต่าง ๆ เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นต้น
2) การทำตารางเฉพาะกิจเพื่อสรุปค่าสถิติที่ใช้
3) การแปรผลจากตัวเลขทางสถิติ
4) นำผลมาวิเคราะห์กับกรอบทฤษฎี

ในส่วนของการแปลผลนั้นได้ใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 3 เกณฑ์ตามเกณฑ์ระดับการวัด 3, 4 และ 5 ระดับดังนี้

1) เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 3 ระดับ

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.00 หมายถึง เป็น

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ไม่เป็น

(ใช้กับตอนที่ 2 และ 3)

2) เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 4 ระดับของ บุญชม ศรีสะอาด (2535 : 100) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง ระดับมาก/ดีมาก

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง ระดับปานกลาง/ดี

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง ระดับน้อย/ควรปรับปรุง

(ใช้กับตอนที่ 6)

3) เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ย 5 ระดับโดยใช้เกณฑ์สัมบูรณ์ (Absolute Criteria) ของเบสต์ (Best, 1981 : 204-208)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง ระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง ระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง ระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

(ใช้กับตอนที่ 4, 5, 7 และ 8)

ใน**การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ**ได้ใช้วิธีการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) เป็นเครื่องมือหลักซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์แบบการจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) และการแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูล (Typology) เพื่อจัดแบ่งเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่ ใช้การตีความ (Interpretation) เพื่อการทำความเข้าใจกับข้อมูลและตรวจสอบประเด็นที่เชื่อมโยงกัน การปะติดปะต่อเรื่องราวต่างๆ (Iconic Mode) และการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Mode) มาเสริมการตีความ นอกจากนั้นการทำตารางตรวจเลือกรายการ (Check List) ได้ถูกนำมาใช้ในการทำบันทึก ดัชนี และการจัดระเบียบข้อมูล ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จัดระเบียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ทั้งของการวิจัย (สภาพการณ์ กลไก และแนวทางในการพัฒนา) ดังนี้

1) การแบ่งชุดการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 กลุ่ม คือ จากคำถามปลายเปิดในแบบสอบถาม การเสวนากลุ่ม และการสัมภาษณ์

2) การทำความเข้าใจ การตีความ วิเคราะห์ จัดระเบียบข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ตามประเด็นหลักในการวิเคราะห์ทั้ง 3 ประเด็นหลังจากวัตถุประสงค์การวิจัย คือ สภาพการณ์ กลไก และแนวทางในการพัฒนา ซึ่งใช้เทคนิคการขุดรากลึกโดยการตั้งคำถาม 3 ด้านในขณะวิเคราะห์ คือ อะไร (What) ใคร (Who) และอย่างไร (How)

3) ในการวิเคราะห์แต่ละกลุ่มข้อมูล สรุปออกมาเป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย (วัตถุประสงค์จากการศึกษาขั้นปฐมภูมิข้อที่ 2-4) ในส่วนของข้อมูลจากการสัมภาษณ์สรุปข้อมูลในเชิงบุคคล

4) ในแต่ละกลุ่ม แต่ละคนจะดึงผลในส่วนขององค์ประกอบของสามประเด็นคือ องค์ประกอบเกี่ยวกับสภาพการณ์ กลไก และแนวทางในการพัฒนา

5) สรุปผลในเชิงภาพรวมและเชิงกลุ่ม

6) นำส่วนของผลที่ได้ไปวิเคราะห์กับกรอบทฤษฎี

5.9 จริยธรรมในการทำวิจัย

การศึกษาวิจัยในหัวข้อ “จริยธรรมนักการเมือง” ดำเนินการวิจัยในกลุ่มนักการเมือง และผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรอิสระที่เกี่ยวข้องกับการกำกับดูแลนักการเมืองนั้น ได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงสมดุลระหว่างเป้าหมายในการศึกษาและจริยธรรมในการทำวิจัยเป็นสำคัญ ทั้งในด้านการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับโครงการวิจัยกับผู้ให้ข้อมูล การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการเขียนรายงาน ซึ่งงานวิจัยชุดนี้ได้ผ่านการพิจารณาและได้ใบรับรองเลขที่2011/048.0803จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ในประเด็นจริยธรรมการวิจัยนี้จะรายงานถึงลักษณะ ความซื่อตรงและการไม่นำข้อมูลไปทำอันตรายแก่ผู้ให้ข้อมูล ความเที่ยง (Reliability) ความตรง (Validity) และความโปร่งใส (Transparency)

การให้ข้อมูลที่จำเป็นและถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลและการไม่ใช้ชื่อจริงของผู้ให้ข้อมูลในการอ้างถึงคำพูดของผู้ให้ข้อมูลโดยตรงในการเขียนรายงานเป็นสิ่งที่คณะวิจัยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด การให้ความสำคัญในการปกป้องข้อมูลและผู้ที่ให้ข้อมูลนี้ถือเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญประการหนึ่งในการทำวิจัย ดังนั้นผู้ที่จะเข้าถึงข้อมูลได้จึงถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มคณะวิจัย คณะกรรมการตรวจสอบ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ซึ่งเป็นผู้ให้ทุนเท่านั้น

ในด้านความเที่ยง (Reliability)การใช้เทคนิคสามเส้าในการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นปัญหาเดียวกันกับเครื่องมือต่างชนิดกันที่ได้รับการออกแบบมาให้เหมาะสมกับการเข้าถึง และลักษณะงานในความเกี่ยวข้องกับจริยธรรมนักการเมืองของผู้ให้ข้อมูลพบว่า ข้อมูลมีเนื้อหาไปในทิศทางที่สอดคล้องกันนอกจากนั้นในการจัดกลุ่มคำถามในแบบสอบถามได้ทำการทดสอบความสอดคล้องภายในมาตร (Internal Consistency) ของข้อคำถามในแต่ละกลุ่มโดยใช้การคำนวณสูตรแบบครอนบาร์ค (Cronbach's Alpha) และพบว่าค่า อัลฟ่าที่ได้เกิน 0.7 ในทุกกลุ่มคำถามซึ่งแสดงถึงความสอดคล้องและในประเด็นข้อวิเคราะห์สำคัญได้วางเงื่อนไขในการคัดกรองเฉพาะประเด็นที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นที่มากกว่า 0.8

ความเที่ยงตรง (Validity) ของงานวิจัยนี้เกิดจากกระบวนการภายในการดำเนินการวิจัยและการประสานงานการตรวจสอบเครื่องมือวิจัยโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ความตรงจากกระบวนการภายในการดำเนินการวิจัยได้มาจากการสอบทานความสอดคล้องในองค์ประกอบและขั้นตอนต่างๆในการทำวิจัยในทุกขั้นตอนที่งาน วิจัยมีความคืบหน้า ส่วนความตรงจากการประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒินั้นเกิดขึ้น โดยการได้รับความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นนักวิชาการ และผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานในรัฐสภาเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการเก็บข้อมูล(แบบสอบ ถามและคำถามสัมภาษณ์)ซึ่งในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือนี้ ผู้วิจัยได้ให้ข้อมูลพื้นฐานของงานวิจัย เช่น ที่มา วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ใช้ประกอบกับการตรวจสอบด้วย

ความโปร่งใส (Transparency) ในการทำการวิจัยเป็นประเด็นสำคัญในการแสดงถึงจริยธรรมในการทำวิจัย คณะผู้วิจัยดำเนินการวิจัยชุดนี้อย่างเป็นขั้นเป็นตอน เป็นทางการ มีการรายงานผลแก่แหล่งทุน และเปิดให้มีการเผยแพร่งานวิจัยในแต่ละขั้นตอน พร้อมกับการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเป็นระยะๆ

ทุกประเด็นด้านจริยธรรมในการวิจัยดังที่ได้กล่าวมานั้น คณะวิจัยขอยืนยันในการรักษาจริยธรรมการวิจัยโดยความมุ่งมั่นตั้งใจที่ดี ตามหลักสากลของการทำวิจัยโดยมุ่งหวังให้งานวิจัยนี้เป็นงานที่เชื่อถือได้และเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างประโยชน์สุขให้กับสังคมไทยในปัจจุบันและอนาคต

บทที่ 6

สรุปผลวิจัยจากแบบสอบถาม

เนื้อความในบทนี้เป็นการรายงานผลการศึกษาวิจัยขั้นปฐมภูมิของงานวิจัยโครงการจริยธรรมนักการเมืองโดยการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล ข้อคำถามในแบบสอบถามถูกพัฒนาขึ้นจากการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิและวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยซึ่งประกอบด้วย การศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย กลไกในการควบคุมตรวจสอบการประพฤติละเมิดจริยธรรม และแนวทางในการพัฒนา ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับการแบ่งกลุ่มข้อคำถามในแบบสอบถามแสดงในตารางที่ 6-1

แบบสอบถามถูกแบ่งออกเป็น 9 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ตอนที่ 3 สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมือง ตอนที่ 4 ทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงาน ตอนที่ 5 ความรุนแรงของปัญหาทางจริยธรรมทางการเมืองปัจจุบัน ตอนที่ 6 ความถี่ของเหตุการณ์การละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองที่ตรวจพบ ตอนที่ 7 กลไกควบคุมจริยธรรมนักการเมือง ตอนที่ 8 การป้องกันการละเมิดจริยธรรมและการแก้ไขปัญหา และ ตอนที่ 9 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง

การรายงานผลวิเคราะห์ได้แบ่งการรายงานออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลการวิจัยข้อมูลเชิงปริมาณ (ตอนที่ 1 ข้อที่ 1 ถึง 7 และตอนที่ 2-8) และผลการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ (ตอนที่ 1 ข้อที่ 8 และ 9 และ ตอนที่ 9) รายละเอียดของผลการวิเคราะห์ทั้ง 2 ส่วนนี้ได้รายงานใน หัวข้อที่ 6.1 และ 6.2 ตามลำดับ สำหรับการสรุปผลการวิเคราะห์ทั้งหมดที่ได้จากการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจะรายงานในหัวข้อที่ 6.3

6.1 ผลการวิจัยข้อมูลเชิงปริมาณ

ตารางที่ 6.1: ความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ของการวิจัยกับการแบ่งกลุ่มข้อคำถามในแบบสอบถาม

คำถามในแบบสอบถาม	ประเภทข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์	การตอบวัตถุประสงค์
ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป	ตัวแปรต้น	
ตอนที่ 2: การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง	สภาพการณ์	ข้อที่ 1, 2
ตอนที่ 3: สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมือง	สภาพการณ์	ข้อที่ 1, 2
ตอนที่ 4: ทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงาน	สภาพการณ์	ข้อที่ 1, 2
ตอนที่ 5: ความรุนแรงของปัญหาทางจริยธรรมทางการเมืองในปัจจุบัน	สภาพการณ์	ข้อที่ 2
ตอนที่ 6: ลักษณะเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยในปัจจุบันหรือไม่	สภาพการณ์	ข้อที่ 2
ตอนที่ 7: กลไกควบคุมจริยธรรมนักการเมือง	กลไก	ข้อที่ 3
ตอนที่ 8: การป้องกันการละเมิดจริยธรรมและการแก้ไขปัญหา	แนวทางการพัฒนา	ข้อที่ 4
ตอนที่ 9 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง	แนวทางการพัฒนา	ข้อที่ 4

ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบสอบถามได้ถูกคัดกรอง จัดระเบียบ และใช้เครื่องประมวลผลข้อมูลดิบเพื่ออ่านแบบสอบถามและสรุปผลข้อมูลดิบออกมาเพื่อการวิเคราะห์ต่อไป (การใช้เครื่องประมวลผลข้อมูลดิบนั้น ได้รับความร่วมมือจากหน่วยชีวสารสนเทศและจัดการข้อมูลวิจัย สถานส่งเสริมการวิจัย คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล) ข้อมูลดิบที่ได้ได้ถูกตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งก่อนนำข้อมูลดิบที่ได้จากเครื่องประมวลผลไปใช้ต่อไปด้วยการวิเคราะห์ทางสถิติด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าฐานนิยม ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธ์การกระจาย และค่าสัมประสิทธิ์อัลฟ่า

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลได้นำมาจัดจำแนกเป็นลักษณะพื้นฐานของข้อมูลซึ่งจะถูกร่วมใช้ในการแปลผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลนี้ประกอบด้วยข้อมูลทางด้านเพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงานทางการเมือง ลักษณะงานทางการเมือง และการรับรู้การเผยแพร่เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้พบว่าผู้ให้ข้อมูลมีสัดส่วนทางด้านเพศ คือ เป็นชาย 71%, หญิง 21% และ ไม่ระบุ 8%, ทางด้านระดับการศึกษา คือ ปริญญาเอก 11%,

ปริญญาโท 49%, ปริญญาตรี 27% และไม่ระบุ 13%, ทางด้านประสบการณ์การทำงานทางการเมือง คือ ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานทางการเมือง 0-10 ปีมี 65%, >10-20 ปีมี 14%, >20-30 ปีมี 4% และ >30 ปีมี 2%, ทางด้านลักษณะงานทางการเมืองของผู้ตอบแบบสอบถามนั้นพบว่า เป็นส.ส 43%, ส.ว. 49% และ ไม่ระบุ 8 % ส่วนทางด้านการรับรู้เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พบว่าผู้ให้ข้อมูลที่มีการรับรู้มี 80% ผู้ที่ไม่เคยรับรู้มี 8% และ ไม่ระบุ 12 % การจำแนกข้อมูลเหล่านี้ได้แสดงในแผนภูมิที่ 6.1-6.5 ตามลำดับ

แผนภูมิที่ 6.1: สัดส่วนทางด้านเพศของกลุ่มตัวอย่าง

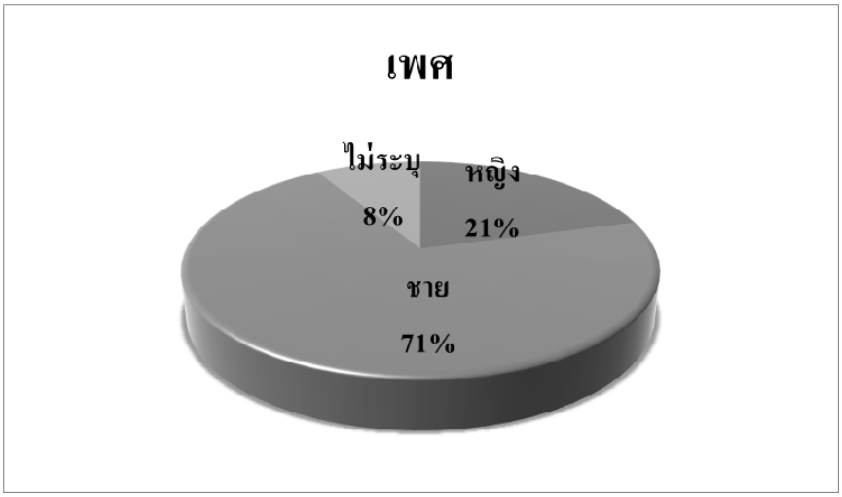

แผนภูมิที่ 6.2: สัดส่วนทางด้านระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่าง

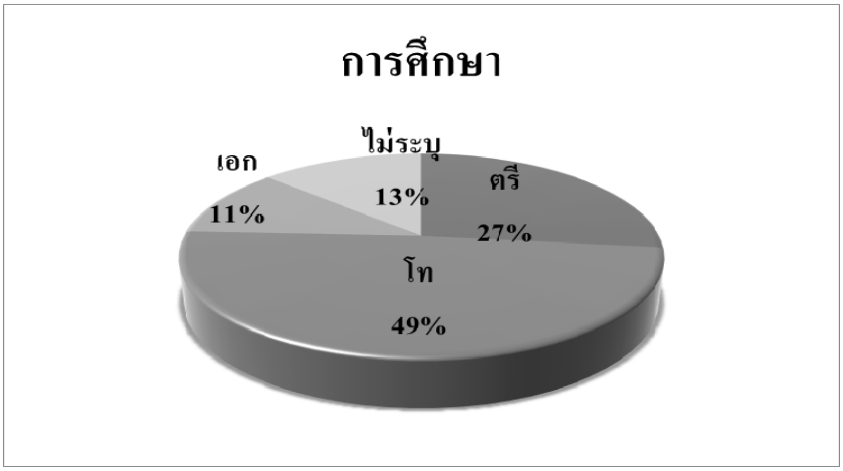

แผนภูมิที่ 6.3: สัดส่วนทางด้านประสบการณ์ในการทำงานทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง

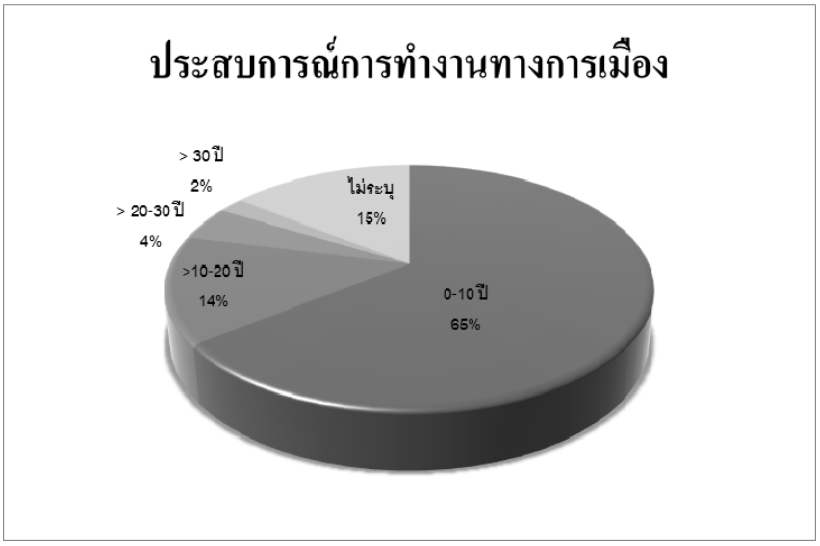

แผนภูมิที่ 6.4: สัดส่วนทางด้านลักษณะงานทางการเมืองของกลุ่มตัวอย่าง

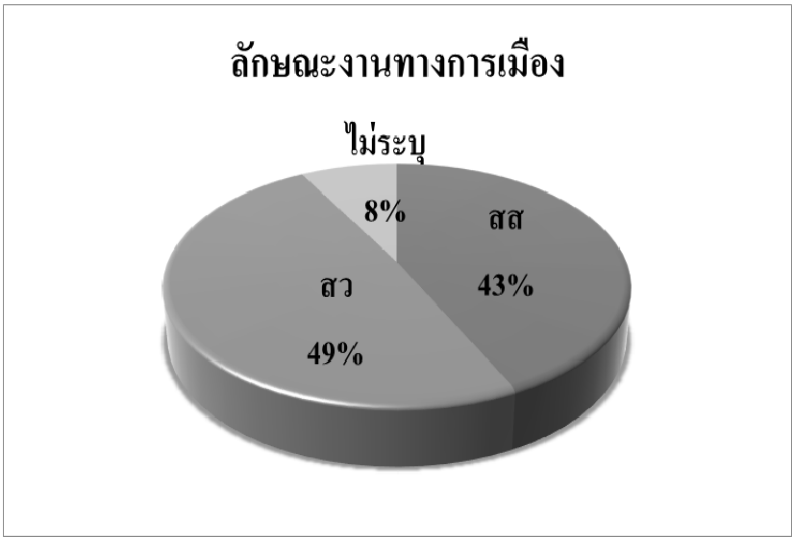

แผนภูมิที่ 6.5: สัดส่วนทางด้านการรับรู้เกี่ยวกับประมวลจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง

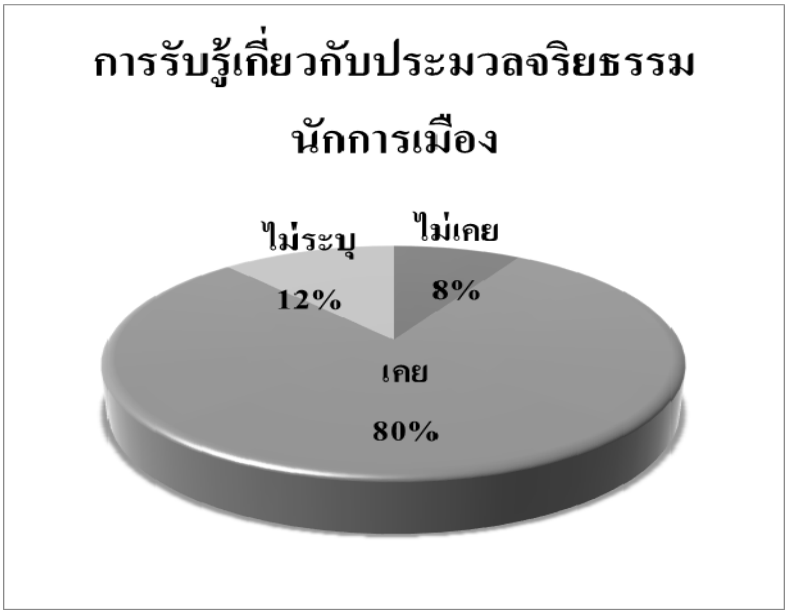

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณได้สรุปผลตามรายข้อในแต่ละตอนและได้รายงานผลการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Diviation-SD) พร้อมกับค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค (Cronbach Alpha) ในภาพรวมและตามที่ได้มีการจัดระเบียบผลวิเคราะห์ทางสถิติตามลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างไว้ในภาคผนวก ค-1 และ ค-2 ตามลำดับ ข้อค้นพบได้รับการสรุปและรายงานผลออกเป็น 4 ประเด็น ดังนี้ 1) สภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย 2) ประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการเมือง 3) กลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง และ 4) แนวทางการป้องกันการละเมิดจริยธรรม ข้อค้นพบสำคัญในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1.1) ประเด็นเรื่องสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย

การวิเคราะห์ประเด็นย่อยเรื่องการรับรู้และความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้และมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูง โดยข้อค้นพบยืนยันว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าร้อยละ 83 สามารถแยกประเด็นที่เป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ในการวิเคราะห์ทางด้านระดับการศึกษาแสดงผลที่น่าสนใจโดยพบว่า กลุ่มที่จบการศึกษา

ระดับปริญญาเอกมีความรับรู้และเข้าใจประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองส่วนใหญ่มากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาอื่น ๆ

สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมืองเป็นประเด็นสำคัญที่การศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาเพื่อหาลักษณะที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบในการหาแนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองต่อไปและได้พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า นักการเมืองส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในสัดส่วนร้อยละ 48.99 (กลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าเคยรับรู้เกี่ยวกับประมวลจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีและเอก และกลุ่มตัวอย่างที่เป็นส.ว. มีผลค่าเฉลี่ยที่บ่งชี้สูงกว่ากลุ่มอื่นว่านักการเมืองที่รู้จัก ส่วนใหญ่ยังยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข)

ในส่วนของสภาพการณ์ด้านอื่นๆที่ทำการศึกษาพบว่านักการเมืองไทยในปัจจุบันประกอบด้วยนักการเมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง (จากค่าเฉลี่ยผลประมวลรวมที่ค่าระดับ 2 และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 0.59) อย่างไรก็ตามการศึกษาวิจัยนี้สรุปได้ว่าการเมืองไทยยังมีนักการเมืองที่ดีอยู่มาก (เช่น จากการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างได้รู้จักกับนักการเมืองที่ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมร้อยละ 31.82 และนักการเมืองที่รู้จักเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริตร้อยละ 34.34) ถึงแม้จะมีกลุ่มคนที่ประพฤติละเมิดจริยธรรมและยังไม่สามารถดำเนินการลงโทษได้ ทุกภาคส่วนในสังคมไทยควรมีส่วนร่วมในการขยายกลุ่มนักการเมืองที่ดี และหาแนวทางการลงโทษอย่างจริงจังกับผู้ประพฤติละเมิดจริยธรรมเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างกับคนในสังคม

ในด้านของทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมือง ผู้ให้ข้อมูลบ่งชี้ประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

1) ร้อยละ 51.01 เห็นพ้องว่า คำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งทำให้เกิดความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมสูง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัจจัยภายนอกก็มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนในกรอบจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

2) ร้อยละ 13.13 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย และไม่เห็นด้วยมากที่สุดว่าการไม่เข้าประชุมโดยไม่มีเหตุอันควรเป็นความผิดทางจริยธรรม ในขณะที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพศหญิง กลุ่มที่ไม่เคยรับรู้เรื่องประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาเอก และกลุ่มส.ส. เห็นด้วยมากที่สุดว่าการไม่เข้าประชุมโดยไม่มีเหตุอันควรเป็นความผิดทางจริยธรรม

3) ร้อยละ 35.35 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้ต่างยอมรับว่าส่วนได้ส่วนเสียของตนและครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของอยู่มาก ซึ่งเข้าใจได้ว่านักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะใช้อำนาจหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนตน ถ้าไม่มีกรอบจริยธรรมในการทำงานและจิตสำนึกที่ถูกต้องและเข้มแข็ง

4) ร้อยละ 33.84 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามประเด็นเรื่องอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองจากผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเข้าใจได้ว่านักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำในการใช้อำนาจหน้าที่เพื่อตอบแทนผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนทางการเงิน อย่างไรก็ตาม นักการเมืองอีกร้อยละ 24 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ และร้อยละ 51.01 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากที่สุด

5) ร้อยละ 28.28 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด เมื่อถูกถามประเด็นเรื่องอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองจากกลุ่มธุรกิจที่ท่านมีความสัมพันธ์ ซึ่งเข้าใจได้ว่านักการเมืองกลุ่มนี้มีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำในการใช้อำนาจหน้าที่ อย่างไรก็ตาม นักการเมืองอีกร้อยละ 25 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่แน่ใจ และร้อยละ 56.06 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูลไม่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยมากที่สุด

จากข้อค้นพบสำคัญด้านทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมืองข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความน่าวิตกกังวลเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ (conflict of interest)

1.2 ประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการเมือง

การเมืองไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมามีประเด็นปัญหาจริยธรรมทางการเมืองต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อประโยชน์ส่วนรวมของชาติดังนี้ การทุจริตการเลือกตั้ง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การช่วยเหลือพวกพ้องให้ได้เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือน พ้นจากความผิดหรือรับโทษสถานเบา แทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินทางราชการ งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยทำผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม

การศึกษาวิจัยนี้ได้นำทั้ง 15 ประเด็นปัญหาข้างต้นมาตรวจสอบความรุนแรงและการพบได้บ่อยในปัจจุบัน จากการสำรวจความรุนแรงของประเด็นปัญหาทางจริยธรรมการเมืองทั้งหมด 15 ประเด็นปัญหาที่พบในปัจจุบัน พบว่าในภาพรวมประเด็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ถูกมองว่ามีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยความรุนแรงมากที่สุดในระดับ 5 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65) เป็นที่น่าสังเกตว่า ในกลุ่มตัวอย่างที่ระบุเพศ การรับรู้ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับการศึกษา มีผลค่าเฉลี่ยว่าประเด็นนี้มีความรุนแรงมากที่สุด ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ระบุข้อมูลส่วนบุคคลมีผลค่าเฉลี่ยว่าประเด็นนี้มีความรุนแรงในระดับมาก ส่วนในอีก 14 ประเด็น ในภาพรวมพบว่าค่าเฉลี่ยแสดงผลในกลุ่มความรุนแรงมาก (อยู่ในระดับ 4) ในด้านของการพบได้บ่อย ผลสำรวจยืนยันว่าประเด็นปัญหาเรื่องการเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขพบได้น้อย (ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับ 2 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานที่ 1.13) ส่วนอีก 14 ประเด็นปัญหาที่เหลือผลสำรวจยืนยันว่าเกิดขึ้นสม่ำเสมอ (ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ 3 จากเกณฑ์การวัด 4 ระดับ)

1.3 กลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง

จากการศึกษาวิจัยในเรื่องกลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมือง ผลสำรวจบ่งชี้ในมุมมองสมาชิกรัฐสภาไทยว่าข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2553 มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบันด้วยค่าเฉลี่ยในเกณฑ์ระดับ 4 (เห็นด้วยว่าเหมาะสม) ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.65 ในประเด็นการถามความคิดเห็นว่ากลไกและระบบบังคับใช้ประมวลจริยธรรมในปัจจุบันมีความเหมาะสมหรือไม่นั้น แม้ค่าเฉลี่ยแสดงผลในเกณฑ์ว่าเห็นด้วยว่าเหมาะสม (ค่าเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ระดับ 4 ที่ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.32) แต่การหาค่าความถี่ให้รายละเอียดเพิ่มเติมในประเด็นนี้โดยแสดงค่าความถี่สูงสุดในการตอบอยู่ในช่วงเกณฑ์ไม่แน่ใจแสดงผลที่ร้อยละ 29.8 ซึ่งสอดคล้องกับกับผลสำรวจประเด็นอื่น ๆ ในเรื่องกลไกควบคุมจริยธรรมนักการเมืองที่ค่าเฉลี่ยแสดงผลสำรวจว่าไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมเช่น ในส่วนของบทลงโทษ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานของคณะกรรมการจริยธรรมที่ทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมือง คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยแสดงการยืนยันว่าในทางปฏิบัติปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองจะได้รับการแก้ไขหรือไม่ขึ้นอยู่กับแนวนโยบายนายกรัฐมนตรีด้วยค่าคะแนนร้อยละ 54.04 ที่อยู่ในกลุ่มข้อมูลเห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด

โดยสรุปผลสำรวจให้แง่คิดว่ากลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและประมวลจริยธรรมมีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่องการบังคับใช้และการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งควรจะมีการทบทวนและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อความมีประสิทธิภาพให้ประสิทธิผลต่อไป

1.4 แนวทางการป้องกันการละเมิดจริยธรรม

ผลจากการสำรวจในประเด็นแนวทางป้องกันการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองชี้ให้เห็นอย่างเด่นชัดว่าควรจะเร่งดำเนินการใน 5 ประเด็นสำคัญดังนี้

1) สมาชิกรัฐสภาไทยเห็นด้วยว่า การปฏิรูประบบการศึกษาที่เข้มข้นในเรื่องคุณธรรม การมีศีลธรรม และการมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก และจะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 83.37 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

2) การปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมให้ยกย่องนับถือคนจากคุณงามความดีความรู้ ความสามารถมากกว่าตำแหน่งหน้าที่และความร่ำรวย จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 88.38 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

3) การกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชี พ ในการที่ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้น ๆ ละเมิดจริยธรรมโดยใช้ประโยชน์จากวิชาชีพสร้างความเดือดร้อนหรือลิดรอนสิทธิผู้อื่น ให้เข้มงวดยิ่งขึ้น จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 82.83 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

4) การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีความเป็นอิสระเพื่อกำกับดูแล เรื่องจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 71.72 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

5) การให้ความรู้และปลุกจิตสำนึกประชาชนให้ช่วยกันสอดส่องดูแล การกระทำที่ผิดจริยธรรมของนักการเมือง จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้ (ร้อยละ 88.38 มีความเห็นอยู่ในกลุ่มข้อมูล เห็นด้วยและเห็นด้วยมากที่สุด)

โดยสรุปทั้ง 4 ประเด็นศึกษาหลักที่ศึกษาด้วยวิธีการเชิงปริมาณให้ข้อเท็จจริงว่า สมาชิกรัฐสภาไทยส่วนใหญ่ยังคงยึดมั่นอยู่กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สมาชิกรัฐสภาไทยมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในรัฐสภาไทยเต็มไปด้วยนักการเมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองมีประเด็นแนวโน้มเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ (conflict of interest) ในเรื่องการฉ้อราษฎร์บังหลวงนั้นเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ได้รับการพิจารณาว่ามีความรุนแรงมากที่สุด การทุจริตการเลือกตั้ง การฉ้อราษฎร์บังหลวง การช่วยเหลือพวกพ้อง การแทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินทางราชการและงบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการ

ชั้นผู้น้อยให้ทำผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่มและการกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม เป็นปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองที่พบได้บ่อย ส่วนกลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและตัวประมวลจริยธรรมพบว่ามีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่องการบังคับใช้ และแนวทางการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ที่จะทำอย่างจริงจังและรวดเร็วด้วยความยุติธรรม

6.2 ผลการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพ

การรายงานผลจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากคำถามปลายเปิด ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลได้ใช้การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) เป็นเครื่องมือหลักซึ่งต้องอาศัยเทคนิคการวิเคราะห์แบบการจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) การแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูล (Typology) การตีความ (Interpretation) และตารางตรวจเลือกรายการ (Check List)

ผู้วิจัยแบ่งประเด็นการเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามนี้ออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญดังนี้ 1) หลักการทำงานทางการเมือง 2) หลักการในการดำเนินชีวิต และ 3) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

6.2.1 ประเด็นเรื่องหลักการในการทำงานทางการเมือง

การสรุปผลในประเด็นเรื่องหลักการในการทำงานทางการเมืองจากผู้ที่ตอบข้อมูลในส่วนนี้มีทั้งหมด 105 คน จากแบบสอบถาม 201 ชุดที่ได้รับกลับมา ซึ่งทำให้ได้ข้อสรุปว่าหลักการในการทำงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลนั้นอยู่ภายใต้4 หลักการที่สำคัญคือ1) หลักธรรมาภิบาลและคุณธรรม 2) ประชาชนและส่วนรวม 3) พระมหากษัตริย์ และ 4) อื่น ๆ โดยคำตอบที่เกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาลและคุณธรรมมี 48 คำตอบ คำตอบที่เกี่ยวกับประชาชนและส่วนรวมมี 60 คำตอบ เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์มี 3 คำตอบ และ คำตอบเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ เช่น ศาสนา หน้าที่ อุดมการณ์ เคร่งครัดกฎหมาย เป็นกลาง มี 14 คำตอบ (รวมทั้งหมด 125 ประเด็นคำตอบ) ตารางตรวจเลือกรายการที่จำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็น 4 หลักการ ได้รายงานไว้ในภาคผนวก ค-3

6.2.2 หลักการในการดำเนินชีวิต

การสรุปผลในประเด็นเรื่องหลักการในการดำเนินชีวิตจากผู้ที่ตอบข้อมูลในส่วนนี้มีทั้งหมด 101 คน แบบสอบถาม 101 ชุดที่ได้รับกลับมาทำให้ได้ข้อสรุปว่า การดำเนินชีวิตของผู้ให้ข้อมูลนั้นอยู่ภายใต้ 5 หลักการที่สำคัญคือ 1) จริยธรรมและศาสนา 2) ความซื่อสัตย์ 3) หน้าที่ 4) ความเรียบง่าย/พอเพียง และ 5) อื่น ๆ โดยคำตอบเกี่ยวกับจริยธรรมและศาสนา มี 24 คำตอบ คำตอบเกี่ยวกับความซื่อสัตย์ 13 คำตอบ คำตอบเกี่ยวกับหน้าที่มี 6 คำตอบ คำตอบเกี่ยวกับความเรียบง่าย/พอเพียง มี 33 คำตอบ และ คำตอบเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ เช่น ทำให้ดีที่สุด ความกตัญญู ความขยันอดทน จริงใจ ความสุขมี 55 คำตอบ(รวมทั้งหมด 131 ประเด็นคำตอบ) คำตอบตารางตรวจเลือกรายการที่จำแนกและจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็น 5 หลักการ ได้รายงานไว้ในภาคผนวก ค-4

6.2.3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

คำตอบจากกลุ่มตัวอย่างในคำถามปลายเปิดในตอนที่ 9 นั้นได้ประเด็นคำตอบที่ครอบคลุมเรื่องสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย กลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และแนวทางในการพัฒนา เพราะผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ ให้ข้อมูลเป็นชุดความสัมพันธ์ระหว่างปัญหา สาเหตุ และการแก้ไขในมุมมองแต่ละด้านแต่ละประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคนกล่าวถึง ซึ่งเข้าประเด็นของวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย ข้อมูลในส่วนนี้จึงได้ถูกจำแนกเป็นหมวดหมู่ข้อมูล และแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูลเพื่อการสรุปผลภายใต้บริบทสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย กลไกการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง และแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจทางด้านสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยแบ่งประเด็นที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างเป็น 3 ประเด็นดังนี้ ด้านพฤติกรรมและการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง ด้านสังคมและประชาชน และด้านอื่น ๆ (แสดงในแผนภูมิที่ 6.6)

โดยพบว่าพฤติกรรมและการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองที่ตรวจพบจากการสำรวจได้แก่ การซื้อสิทธิ์ซื้อเสียง ไม่เข้าประชุม พูดจาไม่สุภาพ ฉ้อราษฎร์บังหลวง ไม่มีวินัย ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ เล่นพรรคเล่นพวก พูดไม่จริง อยากได้อยากมี ขาดจิตสำนึกและไม่ละอายเมื่อทำผิด ในด้านสังคมและประชาชนพบว่า สังคมไม่ให้ความสำคัญเรื่องจริยธรรมของนักการเมืองมากนัก ระบบอุปถัมภ์เป็นตัวเร่งปฏิกิริยา

สังคมไทยขาดจริยธรรม ค่านิยมในการเห็นความร่ำรวยสำคัญกว่าความดี มีการยอมรับเรื่องการทุจริตของนักการเมืองและข้าราชการ ในด้านอื่นๆที่เกี่ยวกับสภาพการณ์พบว่าภาคส่วนต่าง ๆ รับได้กับการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง รัฐบาลไม่มีวาระที่จะต่อต้านการละเมิดจริยธรรม การศึกษาไม่เน้นการสอนจริยธรรม การเมืองไทยเป็นระบบอุปถัมภ์และครอบครัว นักธุรกิจการเมืองแสวงหาความร่ำรวยจากการเมือง

แผนภูมิที่ 6-6: สภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทย

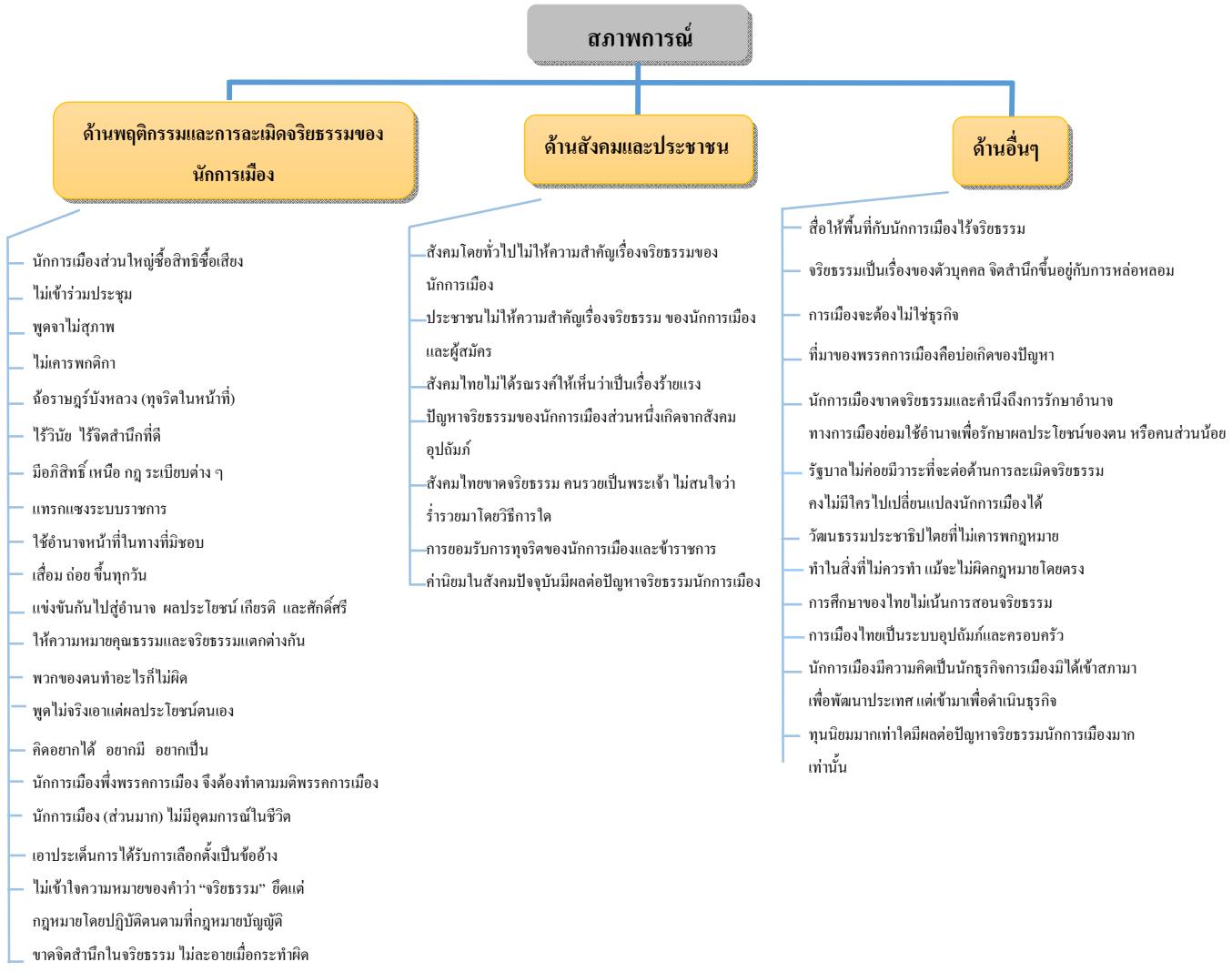

จะเห็นได้ว่าปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองมีหลากหลายด้าน พื้นฐานของปัญหาจริยธรรมนักการเมืองอยู่ที่อำนาจกับเงินตราและความไม่พร้อมของประชาชนที่จะเลือกนักการเมืองที่มีจริยธรรมจริงๆเข้าสู่สภา นอกจากนี้คณะรัฐมนตรีเป็นผู้มีอำนาจในการบริหารเงินงบประมาณ มาจากการเลือกของนายกรัฐมนตรี ผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้ชี้ประเด็นเฉพาะซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลอีกหลายท่านว่าการเลือกคณะรัฐมนตรียังมีช่องโหว่อยู่มาก สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาด้านกฎกติกา การประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง โดยเฉพาะเรื่องการทุจริตคอรัปชั่นนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ เช่นประชาชนที่ยอมรับการโกงกินซึ่งตัวเองจะได้รับผลตอบแทนแม้เล็กน้อยก็ตาม ข้าราชการที่ร่วมประพฤติทุจริตกับนักการเมือง รัฐมนตรีที่ไม่อยากคอรัปชั่นและมีการปราบปรามในกระทรวงอย่างเด็ดขาดก็อยู่ไม่ได้ เพราะข้าราชการสามารถทำให้เขาอยู่ไม่ได้ ในส่วนของพรรคการเมือง การพิจารณาว่าใครเหมาะสมที่จะเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรนั้นดูกันที่ใครมีอิทธิพลที่จะชนะการเลือกตั้งมากกว่าคนที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพในการทำงาน กระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงเช่น โกงได้ถ้าจำเป็น รับได้เรื่องการโกงตามน้ำไปเป็นเครื่องสนับสนุนการลุกลามในการประพฤติผิดจริยธรรมของนักการเมือง และเป็นเครื่องสะท้อนอย่างหนึ่งว่าการขาดจริยธรรม คุณธรรม และธรรมาภิบาลของนักการเมืองได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างถึงสังคมไทย โดยเฉพาะประเด็นปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นที่หยั่งรากลึกไปถึงทัศนคติและความเชื่อ ประกอบกับเรื่องระบบบริโภคนิยม ระบบอุปถัมภ์ที่กัดกร่อนสังคมไทยมาช้านาน ลักษณะของสังคมไทยที่ยกย่องคนมีเกียรติ มีเงิน มีอำนาจ ทำให้ทุกคนต่างแสวงหาอำนาจและไม่ได้นับถือคนที่คุณงามความดี

การวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกลไกควบคุมจริยธรรมนักการเมืองพบว่ามีหน่วยงานที่ถูกกล่าวถึงจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม คือ พรรคการเมือง คณะกรรมการจริยธรรมของสภา และกกต. โดยมีปัญหาทางด้านกลไกคือ พรรคการเมืองไม่กลั่นกรองคุณธรรมจริยธรรมของผู้ที่ถูกส่งลงสมัครเลือกตั้ง การควบคุมที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองยังไม่มีผลในทางปฏิบัติ กลไกที่ควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองยังมีความเป็นมาตรฐานไม่เพียงพอ ขาดธรรมาภิบาล ขาดระบบตรวจสอบที่ดี การควบคุมจริยธรรมนักการเมืองต้องมีกรรมการควบคุมที่ดี นอกจากนั้นความจริงที่ปรากฏอยู่คือนักการเมืองเป็นผู้มีอำนาจเหนือกลุ่มคนอื่น ๆ ในสังคม การดำเนินการเรื่องจริยธรรมนักการเมืองจึงควรใช้บุคคลภายนอกรัฐสภามาควบคุม ยังขาดอำนาจบังคับและไม่เอาจริงเอาจังในการเอาผิดระหว่างกลุ่มนักการเมืองที่เป็นพรรคเป็น

พวกเดียวกัน ในด้านขององค์กรอิสระต่าง ๆ ก็มีข้อจำกัดและปัญหาในการทำงานหลากหลายด้าน เช่น กกต. ปล่อยปละละเลยให้นักการเมืองทำผิดกฎหมาย องค์กรอิสระไม่เข้มแข็ง ประเด็นเหล่านี้ที่บั่นทอนความมุ่งมั่นในการทำดี แสดงถึงความไม่ยุติธรรมไม่เสมอภาค และยังเป็นตัวอย่างของการพ้นผิดของผู้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้องด้วย (แสดงผลสรุปในแผนภูมิที่ 6.7)

แผนภูมิที่ 6-7: กลไกการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง

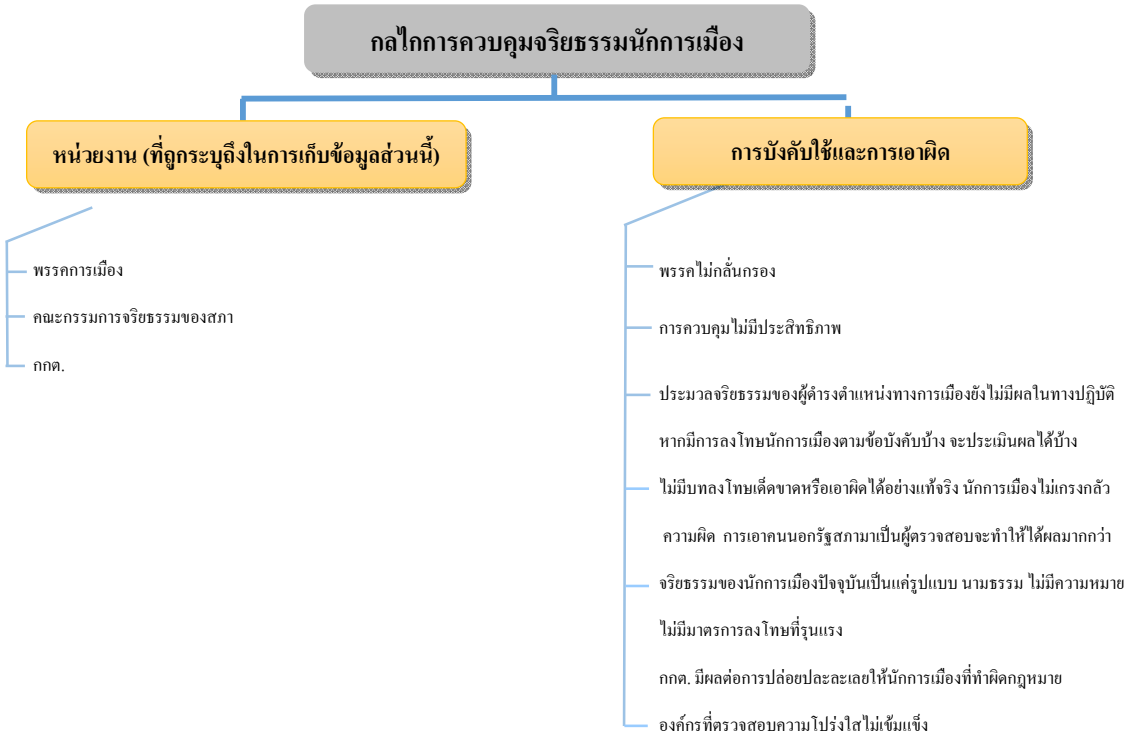

ในส่วนของแนวทางในการปัญหาพบว่า ภาคส่วนที่ควรจะช่วยกันในการพัฒนาแก้ไขปัญหาคือ ภาคสังคมและประชาชน พรรคการเมือง นักการเมือง หน่วยงานที่รับผิดชอบต่าง ๆ สื่อมวลชน ตัวแบบ เยาวชน ครอบครัว ประธานสภา และ ประธานวุฒิสภา (การสรุปผลการศึกษาด้านแนวทางการพัฒนาจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจแสดงในแผนภูมิที่ 6.8) ผลการสำรวจบ่งชี้ว่าปัญหาเรื่องจริยธรรมนักการเมืองเป็นสิ่งที่แก้ไขยากยิ่งเพราะเกี่ยวข้องกับอำนาจ อิทธิพล ปัจจัยนามธรรม ความเชื่อ ค่านิยม เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ การบิดเบือนความจริง ความสัมพันธ์เชิงระบบ การเป็นทั้งต้นทาง กลางทางและปลายทางของปัญหาสังคมอื่นๆ

ถึงกระนั้นก็ตาม ประเด็นนี้เป็นปัญหาสังคมระดับต้น ๆ ที่จะต้องเร่งแก้ไขหาทางปรับปรุงพัฒนาทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองจะต้องแก้เป็นองค์รวม ด้วยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมอย่างจริงจัง โดยมุ่งไปที่การเข้าใจประชาธิปไตยให้ถูกทาง รู้สิทธิของตนที่ไม่ริดรอนสิทธิผู้อื่น การมีคุณธรรม การมีจิตสำนึกที่ดี มีความละอายแก่ใจและความเกรงกลัวต่อบาป การสรุปข้อมูลวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างพบว่าแนวทางย่อยที่ต้องดำเนินการโดยพร้อมเพรียงกันมีดังนี้

1) ให้ความรู้เรื่องจริยธรรมและประมวลจริยธรรมแก่นักการเมือง
2) สร้างระเบียบการที่กระตุ้นและยืนยันการรู้ข้อบังคับในประมวลจริยธรรมต่าง ๆ เช่น การลงนามรับรู้ประมวลจริยธรรมเมื่อเข้ารับตำแหน่งและการเปิดสมัยประชุม
3) บังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้นและเสมอภาค
4) หล่อหลอมจริยธรรม
5) ร่วมสร้างธรรมาภิบาล
6) ส่งเสริมการใช้หลักทางศาสนาให้มีคุณธรรม จริยธรรม และการเสียสละ
7) ทำให้นักการเมืองละอายใจและมีความเกรงกลัวต่อบาป
8) ผู้นำ หัวหน้าพรรคการเมือง และพรรคการเมืองต้องให้ความสำคัญและผลักดันให้นักการเมืองในสังกัดปฏิบัติตนอย่างมีจริยธรรม
9) ให้ความรู้กับประชาชน
10) หาทางให้ประชาชนไม่ขายเสียง
11) แก้ไขค่านิยมแนวคิดเรื่องการทำผิดเล็กน้อยไม่เป็นไร
12) สร้างความสมานฉันท์และถอยจากการเมืองระหว่างบุคคล
13) ภาคประชาชนร่วมตรวจสอบ
14) ต้องทำให้ประชาชนเชื่ออย่างแท้จริงว่าอำนาจเป็นของประชาชน
15) สร้างเยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่มีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตและมีแนวคิดที่ถูกต้อง
16) ปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องในวิชาชีพ

17) แก้ไขเรื่องอำนาจ อิทธิพล ผลประโยชน์ ความรัก ศัตรู กตัญญูและการตอบแทน

18) มีระบบการศึกษาที่เน้นคุณธรรม

19) มีกระบวนการยุติธรรมที่ใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ

20) แก้ไขระบบการคัดกรองคน เช่นพรรคการเมืองควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกผู้สมัครที่เป็นคนดีมีความสามารถ มากกว่าคนที่มีฐานเสียง

21) ความสัมพันธ์และการประกอบกันของข้ออื่นๆ

แผนภูมิที่ 6.8: แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง

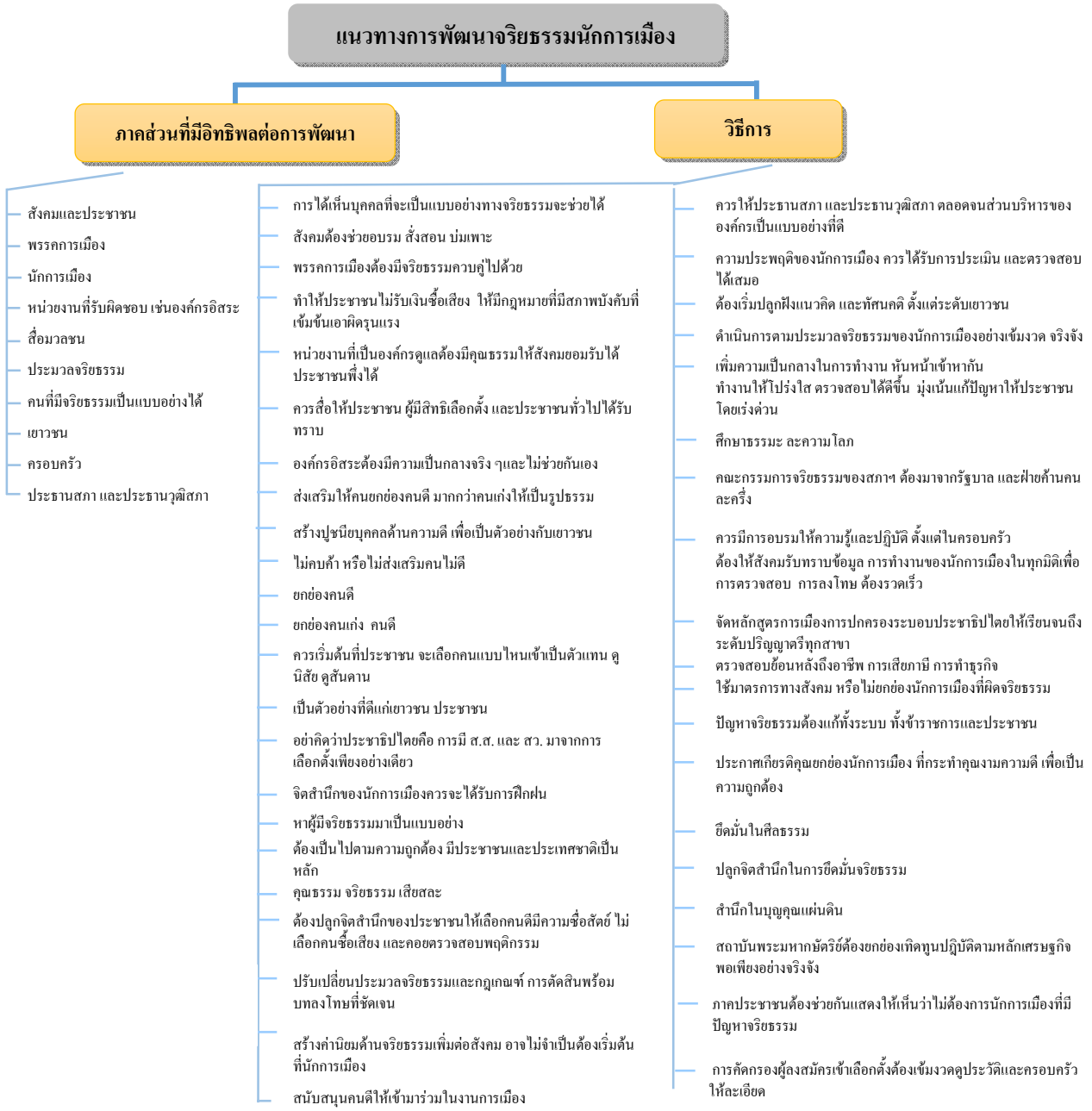

6.3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

เรื่องจริยธรรมนักการเมืองเป็นเรื่องที่กว้างกว่าการประพฤติทุจริต สำหรับนักการเมืองการมีจริยธรรม รวมถึงการเป็นนักปกครองที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจแก่สังคม เป็นผู้อุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง (สุขุม นวลสกุล, 2540: 86-87; พระพรหมคุณาภรณ์, 2539: 1-4; เสน่ห์ จามริก, 2522: 6-7; พระเทพโมลี (ฟื้น ปาสาทิโก), 2502: 15-17 และ Kraut, 2002: 439-440;) แต่ในความเป็นจริงนักการเมืองมีพฤติกรรมการทำงานทางการเมืองแบบ "เล่นการเมือง" มีการเล่นเกมทางการเมืองหลายรูปแบบ ไม่เอาจริงเอาจัง การใช้อำนาจโดยมิชอบ ไม่เป็นบรรทัดฐานที่ดีในสังคม ยากที่จะหาแบบอย่างนักการเมืองมีคุณสมบัติครบถ้วนทางจริยธรรม และอยู่ในสถานภาพที่ไม่มีการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมได้

นักการเมืองที่ดีมีจริยธรรมจะต้องมีจิตสำนึกที่ดีและถูกต้อง นอกจากการทำงานตามอำนาจหน้าที่แล้ว นักการเมืองที่ดีต้องมุ่งสร้างเกียรติ และศักดิ์ศรีในการทำงานด้วย ดังหลักการของ Moore (1972) อ้างใน Silcock (1972: 13) ซึ่งเห็นว่าผู้ประกอบวิชาชีพจะต้องยึดมั่นอยู่กับกฎเกณฑ์ของการประกอบวิชาชีพ ปฏิบัติงานด้วยจิตสำนึกแห่งวิชาชีพของตนเอง ตลอดจนมีความประสงค์ที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไป เวเบอร์(Weber, 1919: 20) กล่าวถึงคุณสมบัติสำคัญของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยไว้ 3 ประการ คือ มีอารมณ์ความรู้สึกที่แรงกล้าต่ออุดมการณ์ (passion) มีความรู้สึกที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบ (a feeling of responsibility) และมีความเข้าใจในเรื่องสัดส่วน (a sense of proportion) ซึ่งในทางปฏิบัติ จิตสำนึกที่ดีและคุณสมบัติของนักการเมืองที่ดีดังเช่นแนวคิดของ Moore และ Weber นั้นจะสะท้อนอยู่ในหลักกการดำเนินชีวิตและหลักในการทำงานด้วย จากการสำรวจพบว่าในการทำงานทางการเมืองของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นนักการเมืองนั้นอยู่ภายใต้ 4 หลักการที่สำคัญคือ1) หลักธรรมาภิบาลและคุณธรรม 2) คำนึงถึงประชาชนและส่วนรวม 3) เคารพเทอดทูนพระมหากษัตริย์ และ 4) อื่น ๆ เช่น ศาสนา หน้าที่ อุดมการณ์ เคร่งครัดกฎหมาย เป็นกลาง ส่วนหลักการในการดำเนินชีวิตของผู้ให้ข้อมูลนั้นอยู่

ภายใต้ 5 หลักการที่สำคัญคือ 1) จริยธรรมและศาสนา 2) ความซื่อสัตย์ 3) หน้าที่ 4) ความเรียบง่าย/พอเพียง และ 5) อื่น ๆ เช่น ทำให้ดีที่สุด ความกตัญญู ความขยันอดทน จริงใจ ฯลฯ

กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้และมีความรู้เรื่องจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองสูง นักการเมืองไทยในปัจจุบันประกอบด้วยนักการเมืองที่มีและไม่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่ดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง Kaufmann (1968: 106-108) เห็นว่าโดยธรรมชาติมนุษย์มีความเห็นแก่ตัว และความดื้อดึงที่จะกระทำการต่าง ๆ ด้วยอารมณ์ เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง สิ่งที่จะช่วยยับยั้งด้านมืดเหล่านี้ของมนุษย์ได้คือการบังคับใช้กฎหมายให้มนุษย์ต้องรักษาคำมั่นสัญญาของตนเอง ข้อค้นพบสำคัญด้านทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงานของนักการเมืองจากผลวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความน่าวิตกกังวลเรื่องการขัดแย้งกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ (conflict of interest) ซึ่งสะท้อนถึงการที่นักการเมืองรู้ว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำแต่ยังเลือกที่จะกระทำ ดังนั้นการที่นักการเมืองผู้ไม่มีจิตสำนึก ไม่มีคุณธรรม ไม่มีจริยธรรมจะปรับเปลี่ยนเป็นผู้คิดดีทำดีด้วยตัวเองนั้นเป็นเรื่องยากที่จะเกิดขึ้นได้

สมบัติ จันทรวงศ์ (2542: 235), พระเทพโมลี (ฟื้น ปาสาทิโก) (2502: 15-17) และ Winston (2002: 1-13) ต่างเห็นพ้องในคุณสมบัติความซื่อสัตย์สุจริตว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ผู้นำจะต้องมี จากการตรวจสอบ 15 ประเด็นการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองโดยการสำรวจ เพื่อหาระดับความรุนแรงและความบ่อยของการเกิดขึ้นในปัจจุบัน สรุปได้ว่าประเด็นการฉ้อราษฎร์บังหลวงเป็นประเด็นปัญหาทางจริยธรรมที่ได้รับการพิจารณา ว่ามีความรุนแรงอยู่ในระดับมากที่สุด และการทุจริตการเลือกตั้ง การช่วยเหลือพวกพ้องให้ได้เลื่อนตำแหน่ง-เลื่อนเงินเดือน พ้นจากความผิดหรือรับโทษสถานเบา แทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการ การใช้ทรัพย์สินทางราชการ งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยกระผิดแทนตน การปรับหรือออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การยกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม และการใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม มีความรุนแรงอยู่ในระดับมาก ในด้านของการตรวจพบได้บ่อยมากหรือน้อยนั้น ผลสำรวจยืนยันว่าประเด็นปัญหาเรื่องการเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขพบได้น้อย ส่วนอีก 14 ประเด็นปัญหาที่เหลือนั้น ผลสำรวจยืนยันว่าเกิดขึ้นสม่ำเสมอ

ผลสำรวจให้แง่คิดว่ากลไกควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองในด้านของกฎข้อบังคับและประมวลจริยธรรมมีความเหมาะสมแล้ว แต่ส่วนที่ยังไม่แน่ใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่คือเรื่องการบังคับใช้และการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งควรจะมีการทบทวนและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป อูร์ Uhr (2005: 251) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆในอันที่จะช่วยผลักดันให้นักการเมืองประพฤติปฏิบัติตน ให้อยู่ในกรอบจริยธรรม ผลวิเคราะห์บ่งชี้ถึงการต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน และกระทำอย่างจริงจัง รวดเร็ว และยุติธรรม ซึ่งถือว่าเป็นกลไกทางภาคประชาสังคมที่สำคัญยิ่งยวดต่อการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย

โดยสรุปปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองมีหลากหลายด้าน การขาดจริยธรรม คุณธรรม และธรรมาภิบาลของนักการเมืองได้ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างถึงสังคมไทยโดยเฉพาะประเด็นปัญหาการทุจริตคอรัปชั่นที่หยั่งรากลึกไปถึงทัศนคติและความเชื่อ ประกอบกับเรื่องระบบบริโภคนิยม ระบบอุปถัมภ์ที่กัดกินสังคมไทยมาช้านาน ลักษณะของสังคมไทยที่ยกย่องคนมีเกียรติ มีเงิน มีอำนาจ ทำให้ทุกคนต่างแสวงหาอำนาจและไม่ได้นับถือคนที่คุณงามความดี ขณะที่กลไกในการควบคุมการตรวจสอบต้องมีการพัฒนาแก้ไขโดยเฉพาะเรื่องการบังคับใช้และการเอาผิด หลากหลายภาคส่วนในสังคมไทยต้องตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกันในการช่วยกันสอดส่องดูแล ตรวจสอบ แก้ไข และเสริมสร้างให้นักการเมืองประพฤติตนอยู่ในกรอบแห่งคุณธรรม จริยธรรม ที่จะนำมาซึ่งการพัฒนาประเทศไทยอย่างยั่งยืนสืบต่อไปในอนาคต

บทที่ 7

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเสวนากลุ่ม

เนื้อหาในบทนี้นำเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการจัดประชุมเสวนากลุ่ม 2 ครั้ง คือ 1) การจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 ภายใต้หัวข้อ “จริยธรรมนักการเมือง” 2) การจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2 ภายใต้หัวข้อ “อัตลักษณ์การเมืองไทย ทำอย่างไรจะดำรงไว้ซึ่งจริยธรรม” ในการจัดเสวนากลุ่มทั้งสองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในแวดวงการเมืองได้แก่นักการเมือง องค์กรอิสระ องค์กรฝ่ายตุลาการ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัตินักธุรกิจเอกชน นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชนต่างๆ เข้าร่วมด้วย

ในการจัดประชุมทั้งสองครั้งมุ่งศึกษาประเด็นที่เป็นส่วนเติมความรู้ต่อกันโดย การจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 นั้นมุ่งเน้นในเรื่องการรายงานความคืบหน้าในการศึกษาวิจัย การศึกษาสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยเป็นหลัก และเพื่อหาข้อมูลในการพัฒนางานวิจัยในส่วนต่อไป ในส่วนของการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2 นั้นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาหาความจริงและความเชื่อมโยงในประเด็นสภาพการณ์ในความเชื่อมโยงกับกลไกที่ควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองไทย และค้นหาแนวทางที่จะนำไปสู่การพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย

ข้อมูลจากการประชุมเสวนาทั้ง 2 ครั้งนี้ได้ใช้เทคนิคการจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) การแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูล (Typology) และ การวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ 1) ทำความคุ้นเคยกับเนื้อหาข้อมูล (Familiarity) 2) จำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยข้อมูลถูกแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ สภาพการณ์ กลไกในการตรวจสอบควบคุม และแนวทางในการพัฒนา 3) วิเคราะห์เนื้อหาในภาพรวม (Discourse Analysis) 4) วิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละกลุ่มข้อมูลโดยสะกัดประเด็นย่อยในแต่ละกลุ่มข้อมูล (Typology)

7.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 (Focus Group1)

7.1.1 การจัดการประชุม

การจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 นี้ได้กำหนดหัวข้อในการจัดประชุมเสวนาคือ “จริยธรรมนักการเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อประสานเครือข่ายวิชาชีพ รับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ และหาแนวทางพัฒนา เสริมสร้างความประพฤติที่ดีที่ถูกต้องในอาชีพการเมืองเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการประชุมเสวนา 4 ประเด็นสำคัญ คือ

1) แนวคิดเกี่ยวกับหลักจริยธรรมนักการเมือง
2) ปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง ตลอดจนผลกระทบของปัญหาเหล่านี้ที่มีต่อสังคมไทยปัจจุบัน
3) กลไกที่จะควบคุมการประพฤติเบี่ยงเบนจากจริยธรรมของนักการเมือง
4) แนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง

ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดมีจำนวนกว่า 60 คน ประกอบด้วยนักการเมือง องค์กรอิสระ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ นักธุรกิจเอกชน นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชนต่างๆ

7.1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการประชุมเสวนาครั้งที่ 1

ผู้ให้ข้อมูลในการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 จำนวนมากต่างยอมรับว่าการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองเป็นเรื่องยาก เพราะเกี่ยวข้องกับคนในหลายภาคส่วน เช่น ผู้มีอำนาจ บริวาร และสิ่งที่อยู่ในจิตใจของคนซึ่งเป็นนามธรรมอันได้แก่ คุณธรรม จิตสำนึก มโนธรรม จริยธรรม ความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม ความเชื่อ หลักเหตุและผล อย่างไรก็ตามการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองเป็นเรื่องใหญ่และสำคัญยิ่งของสังคมไทยในปัจจุบันที่ต้องเร่งดำเนินการหาทางออกเพื่อให้สังคมไทยอยู่ต่อไปได้ด้วยความสงบสุข

ข้อมูลสำคัญที่ได้บ่งชี้ถึงสาเหตุของปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นทุกวันนี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่คนไทยเอาหลักประชาธิปไตยมาใช้แบบไม่ครบถ้วน ไม่เข้าใจถึงที่มาที่แท้จริงของประชาธิปไตยซึ่งมีต้นแบบมาจากชาวตะวันตก นอกจากนี้ไม่เข้าใจที่มาที่ไปและความต่างขององค์ประกอบในการหล่อหลอมประชาธิปไตยระหว่างสังคมไทยกับสังคมตะวันตกที่มีความเป็นปัจเจกชนสูงกับสังคมไทยเป็นสังคมพึ่งพา โดยการพึ่งพามักอยู่ในรูปแบบของผู้น้อยพึ่งพาผู้ใหญ่ คนที่มีอำนาจน้อยพึ่งพาคนที่มีอำนาจมาก และคนที่อยู่ในชนชั้นต่ำกว่าพึ่งพาคนที่อยู่ในชนชั้นสูงกว่า ยิ่งไปกว่านั้นสภาพปัญหาเกี่ยวกับการที่ข้าราชการร่วมมือคอรัปชั่น กับรัฐมนตรี โดยถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่คอรัปชั่นและอีกฝ่ายหนึ่งคอรัปชั่นหรือคอรัปชั่นกันทั้งสองฝ่ายก็จะเกิดปัญหา ซึ่งเป็นการผิดจริยธรรมและกฎหมายที่เป็นเรื่องใหญ่มากรูปแบบหนึ่งซึ่งพบได้เสมอๆ ข้อเท็จจริงในมุมมองของนักการเมืองที่ได้จากการศึกษาวิจัยคือ การกระทำต่างๆนั้น นักการเมืองทำเองไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากส่วนอื่น ๆ ถ้าเป็นรัฐมนตรีจะคอรัปชั่น ถ้าข้าราชการไม่ร่วมมือเขาก็ทำไม่ได้ และบางทีถ้ารัฐมนตรีคนใดที่ไม่อยากคอรัปชั่นก็อยู่ไม่ได้ เพราะฝ่ายของข้าราชการสามารถทำให้เขาอยู่ไม่ได้

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนาครั้งที่ 1 นั้นพบว่าทรรศนะในเรื่องสภาพการณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถสรุปผลวิเคราะห์และชี้ให้เห็นเป็นประเด็นต่างๆโดยการจัดกลุ่มข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้อมูลทางด้านสภาพการณ์ (คุณลักษณะของนักการเมือง สภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง และสภาพการณ์ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องจริยธรรม) ข้อมูลทางด้านกลไกการควบคุม และข้อมูลทางด้านแนวทางการพัฒนา รายละเอียดจากการวิเคราะห์ข้อมูลได้สรุปไว้ดังนี้ (แผนภาพที่ 7-1 แสดงการสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมเสวนาครั้งที่ 1)

1) กลุ่มข้อมูลสภาพการณ์

1.1) สภาพการณ์ด้านคุณลักษณะของนักการเมือง

ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักการเมือง (เกี่ยวกับสิ่งที่ควรเป็นและสิ่งที่ควรทำ เช่น จิตสำนึก คุณธรรม ความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ) บทบาทอำนาจหน้าที่ และสิ่งที่นักการเมืองประพฤติปฏิบัติ

- นักการเมืองมีอำนาจ เป็นสถาบันที่ใช้อำนาจแทนประชาชน การใช้อำนาจก็ย่อมมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าทำดีประเทศชาติก็เจริญรุ่งเรือง ประชาชนมีความผาสุก ถ้าทำไม่ดีประชาชนก็ได้รับทุกข์ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 11)

- นักการเมืองมีสถานะที่เหนือกว่าคนอื่นๆในสังคมด้วยอำนาจหน้าที่ในการออกกฎหมาย ออกกฎกระทรวง ออก พรบ.ต่างๆ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17)

- นักการเมืองเป็นผู้นำไปสู่ความสัมพันธ์ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง นันทนาการ ล้วนแต่อยู่ที่นักการเมืองทั้งสิ้น (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 14)

- นักการเมืองไม่ใช่อาชีพ แต่เป็นคนที่อุทิศตนเสียสละเข้ามาทำงานเพื่อประโยชน์ของบ้านเมือง นักการเมืองเป็นผู้ปกครองและผู้บริหารบ้านเมือง นักปกครองที่ดี จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2)

- นักการเมืองเห็นแก่ประโยชน์ตัวเอง เห็นแก่ประโยชน์พรรค นักการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในฝ่ายไหนมักจะพูดต่างกันแต่เป็นเรื่องเดียวกัน ตอนเป็นฝ่ายรัฐบาลพูดอีกแบบ แต่เป็นฝ่ายค้านกลับพูดอีกแบบในเรื่องเดียวกัน ที่เปลี่ยนได้เพราะประโยชน์ ซึ่งเอาประโยชน์ตนเองเป็นหลัก แต่ประโยชน์ของประเทศชาติกลับปล่อยปละละเลย …นักการเมืองต้องมีสัจจะได้พูดอะไรไว้เป็นนโยบายของพรรค แต่ไม่ได้ทำตามซึ่งน่าละอายมาก และการไม่มีสัจจะเกิดเพราะตัณหาอยากจะเข้าร่วมเป็นรัฐบาล หลักการที่เคยยึดถือ คำพูดที่เคยลั่นวาจาก็เปลี่ยนแปลงได้ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 14)

- การใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องของนักการเมืองมีอยู่หลายลักษณะ ส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของการอุปถัมภ์และการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 4)

1.2) สภาพการณ์ทั่วไปเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมือง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าสภาพจริยธรรมนักการเมืองไทยในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านความเป็นมนุษย์ สภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมไทย การดูแลและควบคุมจากพรรคการเมืองต้นสังกัดและหน่วยงานต่างๆ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของนักการเมืองทั้งที่อยู่ในกรอบและนอกกรอบจริยธรรม ตัวอย่างข้อคิดเห็นจากประสบการณ์ของผู้ทรงคุณวุฒิมีดังนี้

- เรื่องจริยธรรมของนักการเมืองเป็นเรื่องเกี่ยวกับคน 3 กลุ่มคือ นักการเมือง พรรคการเมือง และประชาชน (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 13)
- มันเป็นปัญหาด้านมืดของมนุษย์ เป็นด้านเสื่อมของมนุษย์ที่กำลังขึ้นมาแข่งขันกับด้านสว่าง ด้านมืดของมนุษย์ไม่ได้อยู่เฉพาะเรื่องการเมืองชัดเจนทุกเรื่อง อาชีพทางศาสนา อาชีพทางเศรษฐกิจ ทุกอาชีพเจอหมด ...ที่เราขาดกันคือ วิถีประชาธิปไตยในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ฯ การใช้ปัญญา ความมีสติปัญญาความสามัคคี (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 15)
- ค่าของคน ขึ้นอยู่กับว่า คุณเป็นคนของใคร (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 19)
- คนที่ดีๆสังคมยอมรับแต่หาเสียงไม่เป็น ในขณะที่ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะให้นักการเมืองที่มีจริยธรรมจริง ๆ เข้าสู่สภา (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 6)
- เมื่อประชาชนยากจน เขาเอาเงินไปให้ ประชาชนก็รับ ตราบใดที่ประชาชนยากจน และระบบการศึกษาที่ไม่มีความเสมอภาค (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 11)
- เสียงจากภาคธุรกิจเปิดเผยในลักษณะที่ว่า ถ้าไม่ติดสินบนก็จะเสียเปรียบ เสียโอกาสในเชิงธุรกิจ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 18)
- พรรคการเมืองไม่ได้พิจารณาว่าใครเหมาะสมที่จะเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรซึ่งจะส่งให้ผู้ที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพ สุจริตมีคุณธรรมมีจริยธรรมลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ไปมองว่าใครที่มีอิทธิพลที่จะชนะการเลือกตั้ง (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 11)
- กกต.กับ ปปช.มาทำงานด้วยกัน กรมสอบสวนคดีพิเศษก็มีการประสานงานกันเรื่องข้อมูล แต่เรื่องที่ส่งไปเงียบหายไปได้ง่าย ๆ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12)
- ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมดูแลไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ เพราะไม่มีการรับประกันความปลอดภัยและช่วยปกป้อง (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17)

- การใช้จริยธรรมเป็นข้ออ้าง เป็นเครื่องมือ ลดความน่าเชื่อถือของฝ่ายตรงข้าม (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17)

1.3) สภาพการณ์ทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องจริยธรรม

ประเด็นเฉพาะที่สำคัญที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวถึงในการเสวนาทางด้านลักษณะและสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่เป็นตัวหล่อหลอม เร่งเร้าการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมและกระทบถึงจริยธรรมของนักการเมืองในปัจจุบันมีดังนี้

- สภาพสังคมไทยในปัจจุบันคือ ทันสมัยแต่ไม่พัฒนา เน้นทางด้านวัตถุนิยม (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 14)

- สังคมไทยมีปัญหาจริยธรรม จากคำกล่าวของ ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8 และ ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 15) ดังนี้

  "การศึกษา ระบบกฎหมาย ระบบการเมือง ระบบสื่อ เป็นผลผลิตของวิกฤตที่เรียกว่าวิกฤตทางจริยธรรม"

  (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 15)

  "สังคมของคนไทยมันเน่าไปหมด มันขาดจริยธรรม"

  (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8)

- จริยธรรมนักการเมืองตกต่ำพร้อมๆ กับปัญหาสังคมอื่นๆ (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12)
- นับวันความพิกลพิการจะพัฒนาสู่จุดที่มันยากจะแก้ไขได้ในอนาคต (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1)
- ระบบการศึกษาที่มียังขาดการมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับเรื่องศีลธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมืองเช่น

  "ยังมีการเรียนจริยธรรมในโรงเรียนอยู่หรือไม่นั้น คำตอบคือ มีน้อยมาก"

  (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 19)

  "วิชาศีลธรรมหน้าที่พลเมืองมีน้อยมาก"

  (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 20)

2) กลไกในการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง

ในเรื่องกลไกในการควบคุมจริยธรรมมีผู้ให้ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์การทำงานในหลากหลายแง่มุม จากลักษณะความเป็นนักการเมืองไทย (ความรู้ในสายงานและการมีอำนาจ) สภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย กฎระเบียบข้อบังคับเฉพาะสำหรับนักการเมือง เช่น เกี่ยวกับหน่วยงานรับผิดชอบในการควบคุมหลักการ กฎระเบียบในการควบคุม การบังคับใช้ และการเอาผิด ดังนี้

- การควบคุมจริยธรรมนักการเมืองนั้น ต้องใช้นักการเมืองเป็นผู้ควบคุม (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12)
- ในประเด็นที่ฝ่ายนิติบัญญัติเบี่ยงเบนไปจากหลักการและหน้าที่ที่ควรจะเป็น ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 20) ยกตัวอย่างว่า *"ในการแก้ไขกฎหมายนี้จะต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล หากผิดฝาผิดตัว อะไรที่รัฐบาลไม่สนับสนุนจะไม่ได้รับการแก้ไข*"
- เกี่ยวกับการทำงานของกกต. ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 7) ได้ฝากข้อความถึงกกต.ว่า *"อย่าเลือกตั้งจนกว่าประชาชนพร้อม...ทำอย่างไรให้ประชาชนพร้อมใน 47 ล้านคนที่มีอำนาจ ให้ 47 ล้านคนมีอำนาจถ่องแท้ก่อนว่า ควรจะเลือกใคร เลือกไปเพื่ออะไร ควรจะเลือกคนแบบไหน",*
ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 6) กล่าวว่า ความเป็นมาตรฐานของกกต.ยังไม่เพียงพอ *"แม้แต่ กกต. ก็เหมือนกัน กกต. บางกรณี จังหวัดลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ใบแดงมากรุงเทพ ให้ใบเหลือง",*
ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8) กล่าวตัดพ้อเกี่ยวกับการทำงานของกกต.ว่า *"ผมยังน้อยใจ กกต. โมฆะการเลือกตั้งเพราะหันหน้าไม่ถูกทางแล้วไปโมฆะทั้งประเทศ แล้วผมหมดเงินไปเท่าไหร่แล้ว ผมยังน้อยใจมาถึงทุกวันนี้ แล้วนี้คือความไม่ถูกต้องทางจริยธรรมใช้ไหม",* ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12 ชี้ประเด็นการทำงานของ กกต. ที่น่าจะทำในสิ่งที่ควรจะทำให้มากกว่านี้

> *"กกต. ท่านออกกฎระเบียบที่แต่ละคนเขาไม่อยากอยู่กันแล้ว แต่สิ่งที่ท่านควรทำท่านกลับไม่ทำ ปัญหาใหญ่คือการซื้อเสียง การป้องกันการซื้อเสียง เน้นเรื่องการซื้อเสียง เราแทบจะไม่เห็นผลงานของ กกต. การแก้ไขปัญหาเรื่องพวกนี้ไม่เคยได้รับการตอบสนองจาก กกต. แต่สิ่งที่ได้รับมา เช่น ป้ายหาเสียงกว้างยาวผิดตามที่ กกต.กำหนด มันได้อะไรขึ้นมา"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12)

- ในเรื่องของการบังคับใช้และการเอาผิดกับนักการเมืองที่ละเมิดประมวลจริยธรรมนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2) ให้ข้อคิดเห็นว่า

> *"กลไกการควบคุมความประพฤติ กลไกทั้ง 2 สภา ไม่มีผล การควบคุมต้องชัดเจน ประเด็นการควบคุมต้องชัดเจนว่า อะไรคือการฝ่าฝืนที่ชัดเจน อะไรที่เป็นความผิดจริยธรรมอย่างชัดเจน เราต้องให้นักการเมืองเข้าสู่ที่เปิดเผยมากขึ้นการควบคุมการประพฤติมิชอบ ต้องมีความชัดเจน"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2)

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 7) เห็นว่า นายกรัฐมนตรีควรเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการดูแลป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตคอรัปชั่นด้วย โดยบ่งชี้ว่า

> *"คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นสถาบันสุดท้ายมีอำนาจ มีเงินงบประมาณ มีอำนาจโยกย้ายไม่เป็นธรรม มีเงินงบประมาณในการทุจริตคอรับชั่นอยู่ที่คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีอยู่ที่อำนาจนายกรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีมีคุณสมบัติมาจากไหนก็ได้ ถ้านายกเห็นควรวางไว้ตรงไหนก็ได้ ตรงนี้ผมยังเห็นว่า ยังมีความไม่รัดกุมพอเพียงของการเข้าสู่อำนาจ 35 ท่าน น่าจะมีส่วนที่น่าช่วยดูแล"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 7)

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8) เชื่อมโยงการบังคับใช้กฎหมายกับลักษณะของสังคมไทยว่า

> *"กฎหมายของคนไทยมันดีเลิศกว่าของประเทศอื่น แต่มันควบคุมไม่ได้...เพราะว่าสังคมเรานั้น ยกย่องคนมีเกียรติมีเงิน...ทำให้ทุกคนแสวงหาอำนาจ ทุกคนไม่ได้นับถือคนที่คุณงามความดี ...อยู่เมืองไทยไม่มีอำนาจไม่ได้ถูกรังแก ถูกเบียดเบียน ถูกเอาเปรียบ เพราะคนไม่ได้พิจารณาบนความถูกต้อง พิจารณาคนมีอำนาจถึงนับถือเขา คนคนนี้มีเงินจึงนับถือเขา ...วันนี้ ปฏิเสธไม่ได้ว่า เพราะอำนาจเป็นฐานรองรับในการที่จะอยู่ในสังคมไทย ให้ตัวเองมีเกียรติบ้าง ให้ตัวเองไม่ถูกรังแก ถูกเบียดเบียน"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8)

3) แนวทางการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนาทางด้านแนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหาจริยธรรมนักการเมือง พบว่า การละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองมีอยู่หลากหลายรูปแบบมีมากขึ้น รุนแรงขึ้น ทุจริตหนักขึ้น การพัฒนาแก้ไขจะเกิดขึ้นได้จะต้องทำให้การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือสิ่งที่เรียกว่า เป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับคุณค่าความดีความถูกต้องมีความมั่นคงให้ได้ ยิ่งไปกว่านั้นสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้นและทำให้มองไม่เห็นความจริง แยกแยะไม่ออกว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี เช่น การที่นักการเมืองเข้ามาเล่นการเมืองแล้วร่ำรวยผิดปกติ สังคมควรตั้งคำถามว่าท่านเอาเงินจากที่ไหนมา มากว่าการมองว่าเป็นสิ่งโก้หรู ยิ่งดูมีอำนาจบารมีแล้วอยากได้อยากมีบ้าง แล้วนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตโดยไม่สนใจว่าเป็นสิ่งผิดทุจริต และผิดคุณธรรมหรือไม่ สิ่งนี้ก็ต้องช่วยกันแก้ไข ในประเด็นอื่นๆที่ผู้ร่วมประชุมเสวนาเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนามีดังนี้

- ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่างเห็นพ้องกันว่าความหวังของการแก้ไขพัฒนาอยู่ที่คนรุ่นใหม่ เช่น

“ผมมีความรู้สึกว่า ไม่มีความหวังที่จะแก้จริยธรรมของคนยุคปัจจุบัน เพียงแต่ว่ากระทรวงศึกษาธิการ เมื่อไหร่จะเริ่มหลักสูตรเพื่อสร้างเด็กใหม่ให้มีคุณธรรม จริยธรรม คนอย่างเราปล่อยให้แก่ตายไปเอง เลิกคิดจะไปควบคุมจริยธรรม เพราะเอกสารจะร่างอย่างไรก็คือเศษกระดาษ มันบังคับจิตใจคนที่เป็นกมลสันดานไม่ได้แล้ว ความจริงเป็นอย่างนั้น”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 8)

- การให้ความรู้กับประชาชนถึงหลักการที่ถูกต้องของประชาธิปไตย

“ต้องบอกให้ชาวบ้านรู้ว่า ผลที่จะตามมาของการเลือกตั้งคนเลวคนชั่ว ว่า มันเป็นอย่างไร ตรงนี้ผมคิดว่า ให้ความรู้กับประชาชน”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 7)

“ผมจึงบอกว่าเรื่องของนักการเมืองมีคุณธรรม จริยธรรมหรือไม่อย่างไรอยู่ที่ประชาชนต้องเป็นผู้ที่จะควบคุมได้มากที่สุด”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 10)

- การปลูกฝังคุณธรรมและศีลธรรมควบคู่กับการศึกษา

“ถ้าหากมีระบบของศีลธรรมที่มาสอดคล้องกับโครงสร้างเรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ และในภาวะวิกฤตอย่างนี้ยิ่งมีความจำเป็นอย่างยิ่ง”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 5)

“การให้ความรู้ตั้งแต่ในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง และไม่ใช่เรื่องของกระทรวงมหาดไทยอย่างเดียว ทุกภาคส่วนทั้งในและนอกระบบการศึกษาที่พูดมาทั้งหมดนั้นเป็นส่วนที่จะหล่อหลอมให้คนรุ่นใหม่ที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 16)

- การร่วมมือกันของทุกภาคส่วน

“เราคงต้องเอาทั้งมาตรการกฎหมาย มาตรการสังคมแล้วก็ทำให้ภาคประชาชนได้มีโอกาสตรวจสอบมากขึ้น ปปช. เองต้องดำเนินการตรวจสอบในหลายอย่าง นักการเมืองก็นั่งรถคันละหลายๆ ล้าน ที่สหรัฐอเมริกาถามว่าท่านเอาเงินที่ไหนมาซื้อ มีบ้านหลังละขนาดหนึ่งร้อยล้าน ส่งลูกไปเรียนต่างประเทศ เป็นข้าราชการของรัฐท่านมีสมบัติของตัวเองหรือเปล่า”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2)

“ทุกคนมีส่วนทางการเมืองทั้งหมดเพราะไม่ว่าจะไปอยู่ตรงไหนการเมืองก็มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมดเพราะฉะนั้นเราต้องร่วมด้วยช่วยกันทั้งหมด”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 16)

“ถ้าผมจับ ผมจับได้จริงๆ หากจะหาหลักฐาน ผมสามารถหาให้ได้แต่ท่านเอาจริงหรือไม่ล่ะครับ พอถึงจุดนี้ท่านก็ไม่เอา เพราะฉะนั้นผมถึงบอกว่าเราควรมองที่ตัวเราก่อน ถ้าพร้อมจะเดินไปด้วยกันก็

เดินไปด้วยกัน ไม่ใช่ท่านบอกให้คนทำ ทำ เสร็จแล้วคนทำตายเลย เพราะฉะนั้นตรงนี้ถ้าเอาก็เอาจริงๆ นะครับ นี้เป็นมิติที่ดีที่ทุกฝ่ายเข้ามาเห็นภาพ ถ้าหากจะทำแล้วเราต้องทำในลักษณะของการร่วมมือร่วมใจกันจริงๆ"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17)

- การแก้ไขปัญหาปากท้องและคุณภาพชีวิตของคนในสังคม

"เมื่อประชาชนยากจน เขาเอาเงินไปให้ประชาชนก็รับ ตราบใดที่ประชาชนยากจน ระบบการศึกษาไม่มีความเสมอภาค"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 11)

- การทำงานและจริยธรรมของสื่อก็ต้องมีการแก้ไขปรับปรุงเพราะสื่อเป็นตัวเชื่อมโยงสำคัญระหว่างประชาชนกับนักการเมือง

"จริยธรรมคุณธรรมของสื่อตกต่ำลงหรือไม่ ...ผมถึงบอกว่าปัญหาจริยธรรมนักการเมืองเสื่อมโทรมพร้อมๆ กับด้านอื่นๆ ...สื่อมวลชนขายข่าวมากกว่าขายคุณธรรม ท่านเคยเห็นสื่อมวลชนของไทยติดตามการทำงานด้านกฎหมายของนักการเมืองคนไหนหรือไม่ คนที่เป็นนักการเมืองย่อมอยากดังอยากเป็นที่รู้จักถ้าไม่ทำตัวอย่างนั้นก็ไม่มีใครเสนอข่าว ผมอยู่ในสภาฯ เวลาที่พูดกันเรื่องกฎหมายสื่อนั่งหลับ แต่เมื่อไหร่ที่ทะเลาะกันนักข่าวเข้ามาเต็มหมดเลย"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 11)

- การสร้างจิตสำนึก

"เริ่มต้นด้วยการพัฒนาจิตสำนึกใหม่ของคนในสังคม ...สิ่งที่เราต้องการคือ จิตสำนึกของคนในปัจจุบันที่ต้องมองอะไรออกไปให้ไกลขึ้นว่าข้างหน้าลูกหลานเราอยู่อย่างไร สังคมเราจะอยู่อย่างไร ประเทศชาติเราจะอยู่อย่างไร"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 15)

“การสร้างความรู้ในเชิงจริยธรรมของนักการเมืองต้องครอบคลุมสิ่งต่างๆ อย่างกว้างขวางโดยการต้องเป็นผู้ที่เข้าใจลงไปในจิตสำนึก รวมถึงเข้าไปในจิตใต้สำนึกด้วย เพราะสิ่งเหล่านี้คือ การสำนึกดีสำนึกชั่ว”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 18)

- การแก้ไขที่ตัวนักการเมืองเอง

“การแก้ไข หรือจะทำอะไรก็ต้องเกิดจากตัวท่านก่อน ท่านจะต้องกำหนดบทบาทของท่านให้ชัดเจน และที่สำคัญคือ ท่านมีตัวตายตัวแทน ท่านมีนักการเมืองหนุนหลังท่านอยู่”

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17)

ภาพรวมของการประชุมเสวนาได้ถูกสรุปไว้ว่า ในความเป็นจริงคงไม่มีการเมืองประเทศไหนที่ดีไปทั้งหมดหรือไม่ดีไปทั้งหมด มาถึงวันนี้สิ่งที่เราควรทำคือต้องทำให้ดียิ่งขึ้นไป คงไม่ใช่ว่าคนจะดีทุกคน แต่คนดีก็ต้องมุ่งมั่นทำดีต่อไป ไม่ย่อท้อ ไม่ยอมแพ้ความไม่ดี ส่วนการพัฒนาแก้ไขก็ต้องเชื่อมโยงทุกสาขาวิชาเข้าด้วยกัน ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันเพราะคนทุกคนในสังคมไทยในทุกสาขาวิชาชีพต้องพึ่งพาอาศัยกัน การผดุงคุณธรรม รักษาความดีงาม ความถูกต้อง และการมีจริยธรรมทั้งในมิติของนักการเมืองและของสังคมเพื่อพัฒนาการเมืองไทยและประเทศของเราจึงเป็นเรื่องของทุกคนในชาติที่ต้องช่วยกันสอดส่องดูแลและไม่จำนนต่อความไม่ถูกต้อง

7.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2

7.2.1 การจัดการประชุมเสวนา

การจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2 นี้ได้กำหนดหัวข้อในการจัดประชุมเสวนาคือ เรื่อง “อัตลักษณ์การเมืองไทย ทำอย่างไรจะดำรงไว้ซึ่งจริยธรรม” มีวัตถุประสงค์เพื่อรับฟังความคิดเห็น แลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์ ประสานเครือข่ายวิชาชีพ และหาแนวทางพัฒนา เสริมสร้างความประพฤติที่ดีที่ถูกต้องในอาชีพการเมือง และเพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย โดยกำหนดประเด็นในการประชุมเสวนา 3 ประเด็นสำคัญ คือ

1) อัตลักษณ์การเมืองไทย

2) ข้อจำกัดทางด้านกลไกและการควบคุมตรวจสอบ

3) แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง

มีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดจำนวนกว่า 70 คน ประกอบด้วยนักการเมือง องค์กรอิสระ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ นักธุรกิจเอกชน นักวิชาการ และเครือข่ายภาคประชาชนต่างๆ

7.2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดการประชุมเสวนาครั้งที่ 2

1) อัตลักษณ์การเมืองไทยและสภาพการณ์

อัตลักษณ์การเมืองไทยในทรรศนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการจัดประชุมเสวนานี้สรุปได้ว่า มี ความตกต่ำทางจริยธรรม มีความขัดแย้งรุนแรง นายทุนเป็นใหญ่ มีการซื้อเสียงสะพัด คนดีถูกคุกคาม มีความขัดแย้งใช้ระบบพวกพ้องเป็นฐาน สืบทอดอำนาจผูกขาดการเมือง และการคอรัปชั่นขยายตัว ปัจจุบันนักการเมืองเข้ามาเล่นการเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์และอำนาจให้แก่ตนเองและพวกพ้อง โดยมีการซื้อเสียงจากประชาชนเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง ผู้ร่วมประชุมเสวนากล่าวเจาะจงถึงการใช้อำนาจโดยมิชอบเพื่อการคอรัปชั่นนั้นเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางโดยมีนักการเมืองอยู่เบื้องหลัง ที่เกิดขึ้นบ่อยเช่น พฤติกรรมการใช้อำนาจคุกคามข่มขู่ผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง ซึ่งมีประเด็นเรื่องการคอรัปชั่นที่ดูเหมือนจะเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกในวงการการเมืองซึ่งพัวพันถึงวงการข้าราชการส่วนอื่นๆด้วย

เมื่อกล่าวถึงจริยธรรมของนักการเมือง ต้องคำนึงถึง 3 ประเด็น หลัก คือ 1.การแสวงหาอำนาจ 2.การใช้อำนาจ และ 3. การควบคุมการใช้อำนาจ ซึ่งพบว่าจริยธรรมของนักการเมืองไทยในปัจจุบันตกต่ำ เช่นการทุจริตคอรัปชั่น การควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมนั้นมีน้อยลง มีการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะในสภามากยิ่งขึ้น มีการยอมรับจากนักการเมืองว่ามีนักการเมืองที่ไร้จริยธรรมอยู่ในสภาและคนดีมักจะไม่ได้รับการเลือกตั้ง จะแพ้อยู่เสมอ แพ้ซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังตัวอย่างการแสดงทรรศนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1 ได้กล่าวว่า *"สิ่งที่เป็นภาพลักษณ์ที่ออกมาในปัจจุบันนั้นก็ต้องยอมรับมนุษย์เรานั้นการควบคุมอารมณ์และความรู้สึกนั้นมันจะลดน้อยลงเรื่อยๆตามพัฒนาการของโลก"*

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 13 *"เรื่องการขัดกันแห่งผลประโยชน์ คือถ้าหาก...ผู้วินิจฉัยในเรื่องของความผิดถูก...เข้าไปนั่งในวงการที่มีการแข่งขันธุรกิจหรือผลประโยชน์อย่างนี้เป็นต้นปั๊ป มัน*

เป็นไปไม่ได้หรอกครับที่รัฐจะมีนโยบาย รัฐจะออกกฎหมาย รัฐจะรักษากฎหมาย"

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 16 *"อัตลักษณ์ทางการเมืองไทยเนี่ย สภาพที่เราทราบก็เป็นเรื่องของอำนาจล้วนๆ...เราเน้นการใช้ตัวอำนาจในการที่จะห้ำหั่นกันมากกว่า"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17 *"สังคมไทยเราตอนนี้มีวิกฤตินะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือวิกฤติในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมอยู่ค่อนข้างมาก"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 19 *"อัตลักษณ์ของความเป็นไทยมีการกล่าวกันถึงว่าคือความขัดแย้ง"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 20 *"เรื่องคุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นอยู่นั้น ผมว่ากำลังล่มสลายด้วยซ้ำไปในสังคมไทย กำลังล่มสลายทุกองค์กร ทุกภาคส่วน เพราะฉะนั้นต้องมีมาตรการที่ ถือเป็นวาระแห่งชาตินะ"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 22 *"พอนักการเมืองเข้าไป ก็พยายามให้อำนาจกลุ่ม ให้อำนาจพรรค ให้อำนาจของสิ่งเหล่านี้มันเข้มแข็ง ภาคประชาชนก็อ่อนแอ ภาคประชาชนก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือ"*

จากประสบการณ์และมุมมองของนักการเมืองหลายท่านที่ให้ข้อมูลกล่าวถึงการไม่ซื้อเสียงแล้วได้รับการเลือกตั้งยังมีอยู่ในสภา ในขณะที่นักการเมืองอีกกลุ่มเชื่อว่าการเลือกตั้งในประเทศไทย ถ้าไม่มีเงินงวดไหนคะแนนเสียงก็ตก และถ้าประชาชนยังรับเงินจากผู้ที่มาเลือกตั้งทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเป็นคนเลว แต่คนดีที่สุดมีความรู้ความสามารถไม่ได้รับการเลือกตั้ง แสดงว่าสังคมไทยขาดกระบวนการเรียนรู้ทางการเมือง หรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ประชาชนไม่มีความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมทางการเมืองที่จะส่งผลกระทบถึงสังคมและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน เมื่อมีคนเอาเงินมาให้ก็ยอมรับและมองว่าเป็นคนดี เพราะสังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ ซึ่งระบบอุปถัมภ์นี้เองที่เป็นปัญหาใหญ่ของสังคม คนมักจะมองถึงผลประโยชน์เฉพาะหน้าจนไม่คำนึงถึงผลกระทบในระยะยาว สังคมไทยในทุกวันนี้มีค่านิยมที่สำคัญคือตัวเงิน ดังนั้นคนดีที่จะเข้ามาเป็นนักการเมืองแต่ไม่มีเงิน จึงต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจของพรรคการเมืองหรือกลุ่มนายทุน และในปัจจุบันมีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองทำให้กลุ่มบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเท่านั้นมีหน้าที่ในการบริหารประเทศ ซึ่งทำให้เกิดการผูกขาดและเสียหายหลายอย่าง

นักการเมืองซึ่งเป็นผู้ออกกฎหมาย จะออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ตนและพวกพ้อง หรือแก้ไขกฎหมายที่ทำให้ตัวเองพ้นจากความผิด ถือว่าเป็นการใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ชอบ ในทัศนะของกลุ่มนักธุรกิจเห็นว่า เวลาที่ต้องการจะประมูลงานโดยเฉพาะงานระดับชาติต้องมีส่วนแบ่งให้นักการเมือง ถ้าไม่จ่ายก็ไม่ต้องทำและไม่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องไม่ต้องมารับรู้ เรื่องที่จะทำงานในโครงการใหญ่ๆอีกต่อไป

มีการให้ข้อคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านไปในทิศทางเดียวกันว่าบางครั้งเรื่องที่ไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดหลักจริยธรรม ก็ไม่สมควรจะทำ และ ระบบกฎหมายไม่ได้มีความสำคัญเท่ากับจิตสำนึกของคน ซึ่งจริยธรรมควรที่จะเกิดกับตัวเอง หากใครไม่มีจริยธรรม ก็ยากที่จะไปเปลี่ยนแปลง เช่น

- *"ถ้าไปมองแต่เพียงว่ากฎหมายไม่ห้ามอันนี้คือจุดอ่อนของนักการเมืองไทยทุกคน ...จริงๆแล้วกฎจริยธรรมนั้นมันเหนือกว่า สูงกว่า ...กฎจริยธรรมนั้นเนี่ยมันเป็นสิ่งที่เขาแนะนำ และยิ่งเป็นกฎคุณธรรมนั้นจะต้องอยู่ที่ใจตัวเอง ที่จะต้องควบคุมจิตใจตนเองให้ได้" (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1)*

- *"จุดสำคัญที่สุดมันไม่ได้อยู่ที่กฎหมายหรอก มันอยู่ที่จิตสำนึกของคนจริงๆ เพราะว่าคนที่มีจิตสำนึกจริงๆ คุณไม่ต้องมีกฎหมายหรอก เพราะถ้ามีกฎหมายนะ ลองคิดดูว่า ที่เขาบอกว่ามากหมอมากความนะมันจริง คือทุกคน ไอ้คนนี้ตีความอย่างนี้ ไอ้คนนั้นตีความอย่างนั้น สุดท้ายมันก็ตีกันเองเสร็จ" (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 14)*

- *"ไม่ว่าจะเขียนอย่างไรก็ตาม ถ้าหัวใจตัวตนของคน ...มันไร้ซึ่งจริยธรรมแล้วไปไม่รอดเลย" (ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2)*

การซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งเกี่ยวกับการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง ในการประชุมเสวนามีผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านกล่าวถึงการซื้อสิทธิ์ขายเสียงว่ายังเกิดขึ้นอยู่ทั้งการเมืองในระดับประเทศและระดับท้องถิ่น แม้ทางกกต.จะออกมาตรการและดำเนินกิจกรรมตรวจสอบ การปลูกจิตสำนึก และการหาแนวทางอยู่หลากหลายโครงการ ในขณะที่หน่วยงานและภาคส่วนอื่นๆก็ออกมาช่วยกันตรวจจับแก้ไข ปัญหานี้ยังมีอยู่และวิธีการของผู้ทำผิดดูจะหยั่งรากลึกขึ้น ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 3) เปิดเผยถึงการซื้อสิทธิ์ขายเสียงที่มีอยู่มานานแล้วและยังคงมีอยู่ว่า

"นักการเมืองเนี่ยใครดีใครชั่วXXXรู้ แต่XXXว่าXXXดีนะ XXXก็เป็นผู้แทนหลายสมัยเลือกมา ประชาชนก็ให้ความไว้วางใจมาตลอด แต่ก็ต้องยอมรับนะXXX ถ้าไม่มีเงินงวดไหนตกนะXXX เรื่องนี้เรื่องจริง XXX"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 3)

ยิ่งกว่านั้นจากการศึกษาพบว่าลักษณะของการซื้อเสียงขยายวงกว้างไปถึงการเมืองระดับท้องถิ่นด้วย จากการแบ่งปันประสบการณ์ความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิที่ 14) ว่า *"ตอนนี้ซื้อเสียงเขาไม่มาระดับชาติแล้วXXX มันแบบเป็นแค่ คือเริ่มต้น มันก็ไปที่ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ...นักการเมืองเนี่ยเป็นภาคตอนจบ ตอนเริ่มต้นผู้ใหญ่บ้าน ...ทีนี้ล่าสุดที่สังเกตการณ์ ผู้ใหญ่บ้านก็ซื้อเสียงกันแล้วค่ะ 100 200 300 500 ...ผู้ใหญ่บ้านเนี่ยมันเหมือนเป็นการเริ่มต้นครั้งแรกของนักการเมือง...เขาจะสามารถคำนวณได้เลยใครเป็นผู้ใหญ่บ้านก็คือหัวคะแนนที่จะเข้ามาสู่ระบบการเมือง"*

ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิอีกท่านชี้ว่าผู้แทนที่ไม่ได้ซื้อเสียงแล้วชนะการเลือกตั้งยังคงมีอยู่ *"ไม่อยากให้มีภาพเหมารวมว่าคนซื้อเสียงเท่านั้นที่มานั่งอยู่ในสภา เป็น สส. ได้ มันไม่จริง คนไม่ซื้อก็มี คนดีก็มีอยู่ในสภา"* ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 2) พฤติกรรมการใช้อำนาจคุกคามข่มขู่ผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องก็เป็นการละเมิดจริยธรรมที่เกิดขึ้นเสมอ ประเด็นเรื่องการคอรัปชั่นที่มีนักการเมืองอยู่เบื้องหลังและดูเหมือนจะเป็นวัฒนธรรมที่ฝังลึกในวงการเมืองพัวพันถึงวงการส่วนอื่นๆได้ถูกเปิดเผยและให้รายละเอียดจากผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 4) ว่า

"ทั้งนี้ก็เพราะว่านักธุรกิจนั้นเวลาที่ต้องการที่จะประมูลงานอะไรก็แล้วแต่ ที่เป็นงานระดับชาติเนี่ย เขาบอกว่าเขาต้องให้ส่วน ...ถ้าไม่จ่ายก็ไม่ต้องทำ ยิ่งกว่านั้นก็คือว่าถูกหมายหัวเลยว่าต่อไปนี้ไม่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ไม่ต้องมารับรู้ เรื่องที่จะทำงานในโปรเจ็กใหญ่ๆอีกต่อไป"

(ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 4)

2) ข้อจำกัดทางด้านกลไกและการควบคุมตรวจสอบ

ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยโดยรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ว่าต้องยึดหลักเสียงข้างมาก เมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจเสียงข้างมากในสภาก็จะชนะ ทำให้ไม่เคยถอดถอนผู้กระทำความผิดได้ ประมวลจริยธรรมนักการเมืองนั้นไม่มีสภาพบังคับทางอาญา ซึ่งถือเป็นจุดอ่อน เพราะถ้าจะร่างประมวลกฎหมายจริยธรรมทั้ง ส.ส. และ ส.ว. ให้ดีแค่ไหน ก็คงควบคุมลำบากเพราะว่าไม่มีสภาพที่บังคับว่าต้องติดคุก ส่วนมาตรการในเรื่องของคนที่ไม่ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ก็ควรจะต้องได้รับโทษด้วย นักการเมืองมักอ้างกฎหมายในการที่จะทำสิ่งต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงจริยธรรมซึ่งบางอย่างไม่ผิดกฎหมายแต่ตามหลักจริยธรรมไม่ควรกระทำ

การทำงานของหน่วยงานตรวจสอบและเอาผิดมีทั้งผลงานที่ดีและไม่ดี การทำงานของกกต.มีความไม่โปร่งใส ขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดอำนาจหน้าที่ของกกต.ก็ไม่ชัดเจน อีกทั้งกกต.ไม่สนใจเรื่องที่มีการร้องเรียนเข้าบางครั้งกกต.ก็มีความลำเอียง หรือไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เพราะรัฐธรรมนูญได้กำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ ส่วนปปช.ก็ทำงานล่าช้า ดังเช่นตัวอย่างข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิดังนี้

“กกต.เป็นส่วนหนึ่ง ที่จะทำให้นักการเมืองมีจริยธรรมดีหรือไม่ดี คือถ้ากกต. ดีจริงทำตรงไปตรงมา ไม่ต้องเป็นเครื่องมือใคร ก็สามารถไปกำราบนักการที่ไม่ดีได้พอสมควร …ปปช. วันนี้มีคดีทุจริตอยู่ที่ปปช. เนี่ยไม่รู้ เป็นพันๆคดี ...เรื่องที่มีพยานชัดๆ ปปช. ก็ ไม่ได้มีการพิจารณาอย่างตรงไปตรงมา ก็อ้างว่าคดีมากแต่คดีที่มาทีหลัง ที่เป็นฝ่ายที่ตัวเองไม่ชอบก็ชี้มูลไปแล้ว” ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 6) นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 22) ระบุถึงความล่าช้าของกลไกและระเบียบการเรื่องการถอดถอนนักการเมือง “เรื่องของการถอดถอนที่ ...มันปฏิบัติยาก คนพิการเราเคยจะถอดถอนนักการเมืองท่านหนึ่งนะXXXว่า ท่านมากล่าวหาเรา มาทำให้อีกสังคมเข้าใจเราผิดก็ป่านนี้ทำมาน่าจะตั้งแต่ปี 52 ป่านนี้เรื่องก็ยังไม่เสร็จ นักการเมืองท่านนั้นก็พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว” ซึ่งได้รับการยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลากหลายท่านว่ากลไกเรื่องการยื่นถอดถอนนักการเมืองนั้นยากที่จะทำให้เป็นผลได้จริง

ประมวลจริยธรรมเป็นแนวทางที่พึงปฏิบัติ ไม่ได้เป็นกฎหมายดังนั้นจึงขาดสภาพการบังคับ โดยการเอาผิดสูงสุดกับนักการเมืองที่ละเมิดจริยธรรมคือการถอดถอน ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1) กล่าวถึงข้อเสียของประมวลจริยธรรมนักการเมืองว่า *“ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ออกโดยระเบียบนายกรัฐมนตรีนั้น ไม่มีกระบวนการบังคับ...เป็นจุดอ่อน ...ข้อเสียของประมวลจริยธรรมของสภา*

ผู้แทนราษฎรนั้น XXXขออนุญาตวิพากษ์ตรงนี้เลยนะXXX ก็คือไม่มีกระบวนการที่บังคับใช้อย่างชัดเจนนะ XXX ***เพราะว่าโครงสร้างของกรรมการจริยธรรมเป็นโดยตำแหน่ง*** ในส่วนของวุฒิสภานั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง **กรรมการจริยธรรมนั้นไม่ใช่เป็นโดยตำแหน่ง**" ในขณะที่ผู้ทรงคุณวุฒิเกือบทุกท่านต่างกล่าวถึงประเด็นนี้ในลักษณะคล้าย ๆ กัน เช่น

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 6 เห็นว่า *"ถ้าเราจะไปร่างประมวลกฎหมายจริยธรรมทั้ง ส.ส. ส.ว. ให้ดีแค่ไหน ก็คงลำบาก เพราะว่าสภาพที่บังคับว่าต้องติดคุก ต้องผิดนี้มันไม่มี"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 10 *ให้ทรรศนะว่า "การให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายอย่างแท้จริง แล้วก็มีมาตรการในเรื่องของคนที่ไม่ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องได้รับโทษด้วย อันนี้ต้องบัญญัติไว้ รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้ แต่กฎหมายลูกต้องรองรับชัดเจน"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 16 *"กระบวนการที่จะทำให้สังคมมันอยู่ได้เนี่ยXXXคิดว่าส่วนหนึ่งเนี่ย ส่วนหนึ่งที่ท่านพูดไปส่วนใหญ่คือเรื่องกฎหมาย การมีบทบังคับ"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 20 *"นักการเมืองเนี่ยก็มีมาตรการที่เป็นภาคสังคมลงโทษ เช่นช่วยกันประณามช่วยกันประชาสัมพันธ์ว่าพฤติกรรมอย่างนี้ไม่เหมาะไม่สม"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 21 *"...เชิงปราบปรามนะXXX ก็ควรจะออกกฎระเบียบที่ดำเนินการได้จริงๆ ควบคุมได้จริง ลงโทษ ปรับประมาณไหนก็แล้วแต่ออกรูปแบบ"*

3) แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง

แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในเรื่องของจริยธรรมนักการเมืองควรมองเป็นองค์รวม และมีการบูรณาการ โดยต้องเอาประเทศไทยเป็นหลัก ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของประเทศไทยว่าควรทำอย่างไรจึงจะประสบผลสำเร็จ และทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือกันในการพัฒนา การปลูกฝังจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่ในวัยเด็กเพราะจะสามารถขัดเกลาได้ง่ายกว่าผู้ใหญ่ ควรยึดหลักศาสนาเข้ามากล่อมเกลาจิตใจ ต้องมีการให้ความรู้ในเรื่องของจิตสำนึก ความละอายต่อบาป ความซื่อสัตย์สุจริต และบ่มเพาะให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ถูกต้อง นักการเมืองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน ต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีเอกลักษณ์ที่ดี ด้านประชาชนต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมือง และต้องไม่ซื้อสิทธิ์ขายเสียงซึ่งผิดทั้งกฎหมายและจริยธรรม ด้านพรรคการเมืองต้องควบคุมดูแลพฤติกรรม

ของนักการเมืองในสังกัดให้มีความเหมาะสม ควรมีการเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งเพื่อให้ได้คนดีเข้ามาในสภามากยิ่งขึ้น

การพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่ดีนั้น ต้องเริ่มจากการสร้างจิตสำนึก โดยจะต้องสร้างจิตสำนึกตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยใช้หลักศาสนาในการขัดเกลา ซึ่งครอบครัวและครูอาจารย์จะเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากในการสร้างจิตสำนึกของเด็กๆและควรมีการกำหนดให้เรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นวาระของชาติ เพื่อระดมความรู้ ความคิดเห็นจากหลายๆฝ่ายในการที่จะเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกของคนในชาติต่อไป จากการศึกษาพบว่าผู้ทรงคุณวุฒิต่างให้ความสำคัญกับเรื่องจิตสำนึก ด้วยการปลูกและปลุกจิตสำนึกในวิธีการต่างๆ เช่น

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 14 เสนอว่าครูและอาจารย์มีส่วนสำคัญมากในการปลูกจิตสำนึกและสอนให้คนเป็นคนดี *"คนที่มีบทบาทและมีความสำคัญมากที่สุดคืออาจารย์น่ะค่ะ ครูอาจารย์นี่แหละคือคนที่จะทำให้เขามีจิตสำนึก"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 17 ให้ข้อคิดในการพัฒนาว่า *"เราน่าจะต้องเพิ่ม หรือให้การเรียนรู้นี่นะXXX หลายๆเรื่องด้วยกัน เช่น เรื่องสัมมาทิฐิ คือความเห็นที่ถูกต้องนะXXXไม่ใช่เป็นความเห็นจากการเรียนเท่านั้น แต่เป็นความเห็นที่ออกมาจากส่วนลึกจิตสำนึก อย่าง หิริโอตัปปะ เนี่ยนะXXX ความละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาปเนี่ยนะ ความซื่อสัตย์สุจริต การเคารพกฎหมาย การยึด มั่นในชาติศาสนา พระมหากษัตริย์"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 19 เสนอแนะเรื่องการปลูกฝังให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยว่า *"มองที่จุดเริ่มต้นที่จะบ่มเพาะคนที่จะมาเป็นนักการเมืองอาจจะเริ่มตั้งแต่เด็กนักเรียน ที่จะให้มีหลักสูตร XXXเคยเสนอให้กับกระทรวงศึกษาว่าให้มีหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตย"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1 ให้ความสำคัญกับเรื่องจิตสำนึก คุณธรรม และจริยธรรมของแต่ละบุคคลที่จะควบคุมตัวเอง ถึงอย่างไรก็ต้องมีระบบควบคุมอื่นมาเป็นเครื่องช่วย *"คุณธรรมนั้นเป็นเรื่องที่จิตใจตัวเองจะคุมในสิ่งที่เราจะไม่ทำ คุมยาก... ถ้าคนไปถึงระดับนั้นก็จะไม่ไปคุมได้ รู้ผิดชอบชั่วดีได้ด้วยตนเอง ...แต่ถ้าคุมไม่ได้ก็จะต้องมีระบบคุมก็คือจริยธรรมอย่างที่เรามีจรรยาบรรณ มีวิธีการที่มีองค์กรมาควบคุมและเอาสังคมควบคุมเรา อันนี้ก็คืออย่างน้อยก็ทำให้ปรามไปได้นะXXX"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 12 บ่งชี้ถึงการสร้างค่านิยมที่เห็นคุณค่าของจริยธรรมในระบบประชาธิปไตยว่า *"มันต้องสร้างค่านิยมขึ้นมา สื่อมวลชน ระบบการศึกษา สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ต้องเข้ามาช่วยในการสร้างค่านิยมเหล่านี้ขึ้นมานะในระบบประชาธิปไตย ที่เห็นคุณค่าทางจริยธรรมถ้าเป็นยังงั้นมันไปไม่ได้ครับ"*

ในส่วนของกลไกในการควบคุมดูแลจริยธรรมนักการเมืองไทยนั้นควรทำให้กฎหมายมีสภาพบังคับในการที่จะเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้จริงๆ ต้องมีการปลูกฝังจริยธรรมที่ถูกต้องให้กับประชาชน โดยทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน หากนักการเมืองคนใดทำความผิดหรือทุจริต ต้องร่วมกันประณามและไม่เลือกนักการเมืองคนนั้นในการเลือกตั้งครั้งต่อไป ซึ่งนักการเมืองต้องเสียสละอำนาจของตนในการที่จะออกกฎหมายให้ภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นเพื่อจะได้เข้ามาเป็นส่วนร่วมและเป็นเครื่องมือในการตรวจสอบการกระทำผิดของนักการเมือง ตัวอย่างข้อคิดในการพัฒนากลไกจากผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น

- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 21) เสนอให้มีการปรับกฎหมายและกฎระเบียบให้ควบคุมดูแลได้อย่างเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันดังนี้ *"กฎหมายใดที่ไม่ดีเราก็ช่วยกันแก้ครับ ช่วยกันปรับช่วยกันตามให้มันทันนะครับ มีกฎหมายบางตัวเป็นการออกไล่ตามไม่ได้เชิงป้องกันนะครับ ในเชิงอีกเชิงหนึ่งก็เชิงปราบปรามนะครับ ก็ควรจะออกกฎระเบียบที่ดำเนินการได้จริงๆควบคุมได้จริงลงโทษ ปรับประมาณไหนก็แล้วแต่ออกรูปแบบ ประชาชนก็ไม่เลือกกลับครั้งต่อไปหรือถอดถอน"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 1) เสนอแนวทางการมีกรรมการจริยธรรมร่วมของทั้ง 2 สภาเพื่อลดปัญหาจากประเด็นความเกรงใจกัน ความเป็นพวกพ้องช่วยเหลือกันว่า *"เคยนึกว่าจะมีการทำกันได้ไหม ที่เป็นรัฐสภา คือเป็นประมวลจริยธรรมของสมาชิกรัฐสภาแล้วก็เป็นกรรมการจริยธรรมร่วมของ 2 สภา นะครับ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้มีการลูบหน้าปะจมูกซึ่งกันและกันครับ"*
- ผู้ทรงคุณวุฒิลำดับที่ 10) ระบุแนวทางการปรับที่ตัวกฎหมายให้ควบคุมเอาผิดได้อย่างแท้จริงว่า *"การให้มีสภาพบังคับทางกฎหมายอย่างแท้จริง แล้วก็มีมาตรการในเรื่องของคนที่ไม่ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติหน้าที่ จะต้องได้รับโทษด้วย อันนี้ต้องบัญญัติไว้ รัฐธรรมนูญไม่ได้บัญญัติไว้แต่กฎหมายลูกต้องรองรับชัดเจน"*

7.3 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูลจากการจัดประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 และ 2

Weber (1919: 4) แบ่งนักการเมืองอาชีพออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ ผู้ที่ดำรงชีวิต "เพื่อ" การเมือง (เข้าสู่การเมืองเพื่ออุดมการณ์ทางการเมือง) และ ผู้ที่ดำรงชีวิต "จาก" การเมือง (เข้าสู่แวดวงการเมืองเพื่อต้องการหารายได้จากการเมือง) ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่านักการเมืองที่พึงประสงค์มีลักษณะของผู้ที่ดำรงชีวิตเพื่อการเมือง และนักการเมืองส่วนใหญ่ที่ประพฤติตนนอกกรอบจริยธรรมและทำให้เกิดปัญหาที่ขยายวงกว้างในสังคมมากขึ้นทุกวันเช่น การคอรัปชั่น การทุจริตเชิงนโยบาย การหาประโยชน์เข้าตนเองและพวกพ้องจากตำแหน่งหน้าที่ล้วนแล้วแต่เป็นลักษณะของผู้ที่ดำรงชีวิตจากการเมือง

จากความเชื่อของ Lassman and Spier, eds. (1994: 12) ที่ว่านักการเมืองอาชีพต้องอุทิศชีวิตเพื่อการเมืองและทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุดนั้น ในทางปฏิบัติเป็นสิ่งที่ยากจะเกิดขึ้นได้สำหรับกลุ่มนักการเมืองอาชีพที่ดำรงชีวิตจากการเมืองเนื่องด้วยประเด็นการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม มนตรี เจนวิทย์การ (2545: 113) แบ่งกลุ่มผลประโยชน์ที่นักการเมืองต้องคำนึงถึงเมื่อเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง ออกเป็น 8 กลุ่ม แม้ว่าจะมีผลประโยชน์สาธารณะและของประชาชนรวมอยู่ใน 8 กลุ่มนี้ด้วย แต่ผลจากการศึกษาบ่งชี้ว่าในทางปฏิบัตินั้นผลประโยชน์ของกลุ่มอื่นๆในอีก 6 กลุ่มได้แก่ ผลประโยชน์ของตนเองและครอบครัว พรรคการเมือง ของผู้ให้ความอุปถัมภ์ กลุ่มธุรกิจ ข้าราชการ และลูกน้อง ต่างก็เป็นตัวแปรสำคัญกว่าผลประโยชน์สาธารณะและของประชาชนในการตัดสินใจในการทำงานของนักการเมืองจำนวนมาก

ในขณะที่นักวิชาการทางจริยศาสตร์ได้ให้ข้อคิดเกี่ยวกับจริยธรรมโดยยกประเด็นอธิบายโดยใช้คำต่างๆกันไปแต่มีแนวคิดที่เหมือนกัน คือ หลักการหรือพฤติกรรมในการทำความดีละเว้นความชั่ว เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (2555: 535-536) ระบุว่าจริยธรรมที่แท้ต้องอาศัยความรู้แจ้งสัจธรรม วิทย์ วิศทเวทย์ (2528: 12) เห็นว่าจริยธรรมคือ ความประพฤติที่สามารถแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรกระทำ และสิ่งใดชั่วควรละเว้น ปรีชา หงส์ไกรเลิศ (2549: 182-183) อธิบายว่าจริยธรรม เป็นค่านิยมทางศีลธรรมที่ควบคุมความประพฤติของคนให้ทำสิ่งดีและไม่ทำสิ่งที่เลว และBlocker (1988: 7-9) เสนอว่าจริยธรรมคือหลักแห่งความประพฤติ รู้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่ว สิ่งใดควรประพฤติ และสิ่งใดไม่ควรประพฤติ

Kohlberg (1971: 375) เสริมความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรมโดยให้ทรรศนะว่าจริยธรรมมิได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าดีหรือถูกต้องเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสิ่งที่ทุกคนเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอีกด้วย ในทางเดียวกัน Soloman (1984: 1-3) ขยายความเข้าใจเรื่องจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่นๆที่นอกเหนือจากความผิดชอบชั่วดี โดยอธิบายว่าจริยธรรมคือ คุณค่าและหลักแห่งความประพฤติ (หรือไม่ประพฤติ) ที่ผสมผสานกันตามกฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมและความคาดหวังที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงได้ จากข้อมูลที่ได้จากการประชุมเสวนานั้นมีการบ่งชี้ถึง การไม่รู้ว่าสิ่งที่กระทำนั้นเป็นการละเมิดจริยธรรม มีความเห็นที่ไม่ตรงกันว่าอย่างไรคือละเมิดและไม่ละเมิดจริยธรรม ดังนั้นการทำให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นว่าสิ่งใดบ้างที่เป็นการละเมิดจริยธรรมและมีการประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึงก็จะช่วยให้นักการเมืองที่มีเจตนาจะทำความดีประพฤติปฏิบัติได้ถูกต้องถูกทางมากขึ้น

จากการศึกษาวิจัยทำให้ได้ผลสรุปว่า จริยธรรมนักการเมืองไทยมีความตกต่ำ แสวงหาผลประโยชน์และอำนาจให้แก่ตนเองและพวกพ้อง มีความขัดแย้งรุนแรง นายทุนเป็นใหญ่ มีการซื้อเสียงสะพัด คนดีถูกคุกคาม มีความขัดแย้ง ใช้ระบบพวกพ้องเป็นฐาน สืบทอดอำนาจผูกขาดการเมือง และการคอรัปชั่นขยายตัวทั้งในเชิงปริมาณ ความซับซ้อน และขอบข่ายของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ความเปลี่ยนแปลงในสังคมการเมืองและจริยธรรมของนักการเมืองเกิดขึ้นจากความเกี่ยวพันขององค์ประกอบหลากหลายด้าน (เสกสรร ประเสริฐกุล, 2548: 124 และ Shively 2001: 2-7) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งชี้ถึงองค์ประกอบที่ร่วมทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมถอยในจริยธรรมของการเมืองดังต่อไปนี้**สภาพสังคมที่มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ความเสื่อมถอยในระบบการศึกษา ศรัทธาในศาสนา การเข้าครอบงำสื่อ สภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองทำมาหากินได้ยากขึ้น และค่านิยมเฉย ปล่อย และยอมต่อความไม่ถูกต้องของคนในสังคม** มุมมองในด้านผลกระทบจากนักการเมืองที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้พบว่าพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองมีส่วนอย่างมากในการเป็นแบบอย่างและกระตุ้นความเสื่อมถอยในองค์ประกอบเหล่านั้นให้ทวีความรุนแรงและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วขึ้นด้วย

ผลจากการศึกษาในด้านของกลไกที่ใช้ควบคุมและตรวจสอบพบว่า ข้อคิดเห็นส่วนใหญ่เห็นว่ายังมีปัญหาและข้อจำกัดทั้งในเรื่องหน่วยงานภาคส่วนที่มีส่วนร่วม บทบาทอำนาจหน้าที่ในการควบคุม วิธีการในการทำหน้าที่ ความชัดเจนในการตรวจสอบควบคุมเอาผิด ความเข้มงวดเอาจริงเอาจังในการเอาผิด และพฤติกรรมการทำความผิดเสียเองของหน่วยงานตรวจสอบเอาผิด กระบวนการที่ใช้เวลายาวนานมาก นอกจากนั้นยังพบว่าความเป็นพวกพ้องช่วยเหลือกันทำให้แนวปฏิบัติที่ถูกต้องตามประมวลจริยธรรมขาดความศักดิ์สิทธิ์ นักการเมืองไม่กลัวและไม่เห็นความสำคัญ ในด้านของการควบคุมดูแลมีการยกประเด็นเรื่องบทบาทของผู้นำที่จะทำให้การดูแลประเด็นจริยธรรมของนักการเมืองได้ผล จะเห็นได้ว่าถ้าผู้นำทางการเมืองมีจริยธรรมสูง ก็จะให้ความสำคัญ เอาจริงเอาจังกับเรื่องจริยธรรมของนักการเมือง ซึ่งก็จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาได้มาก (ฟื้น ดอกบัว, 2555: 82-83; Confucius, 557-479 ก่อนคริสตกาล ใน น้อย พงษ์สนิท, 2533: 20-35 และWinston, 2002: 1-13)

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเสวนาทางด้านแนวทางการพัฒนาแก้ไขปัญหาจริยธรรมนักการเมือง พบว่า การพัฒนาแก้ไขจะเกิดขึ้นได้จะต้องทำให้การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือสิ่งที่เรียกว่า เป็นบรรทัดฐานเกี่ยวกับคุณค่าความดีความถูกต้องมีความมั่นคงให้ได้ ควรทำให้กฎหมายมีสภาพบังคับในการที่จะเอาผิดกับผู้กระทำความผิดได้จริงๆ ผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านต่างเห็นพ้องกันว่าความหวังของการแก้ไขพัฒนาอยู่ที่คนรุ่นใหม่ ต้องมีการให้ความรู้กับประชาชนถึงหลักการที่ถูกต้องของประชาธิปไตย ต้องมีการปลูกฝังคุณธรรมและ

ศีลธรรมควบคู่กับการให้การศึกษา ทุกภาคส่วนต้องร่วมมือกัน ต้องมีการบูรณาการประสานกันในการตรวจสอบ ควบคุมดูแลความประพฤติของนักการเมืองอย่างต่อเนื่อง ต้องแก้ไขปัญหาปากท้องและคุณภาพชีวิตของประชาชน สื่อต้องไม่ถูกครอบงำ ต้องสร้างจิตสำนึกที่ดีให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ในขณะนี้ขัดเกลาจิตใจของผู้ใหญ่ในสังคมให้คิดดีทำดี นักการเมืองเองต้องมีใจใฝ่ดีที่จะปรับปรุงตัวให้เป็นคนดี เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับคนในสังคม ในขณะเดียวกันสังคมต้องไม่เมินเฉยต่อการทำไม่ดี การทุจริตคอรัปชั่นของนักการเมือง ทำให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยและสิทธิหน้าที่พลเมืองที่ดี

แผนภาพที่ 7-2: ผลสรุปจากการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 2

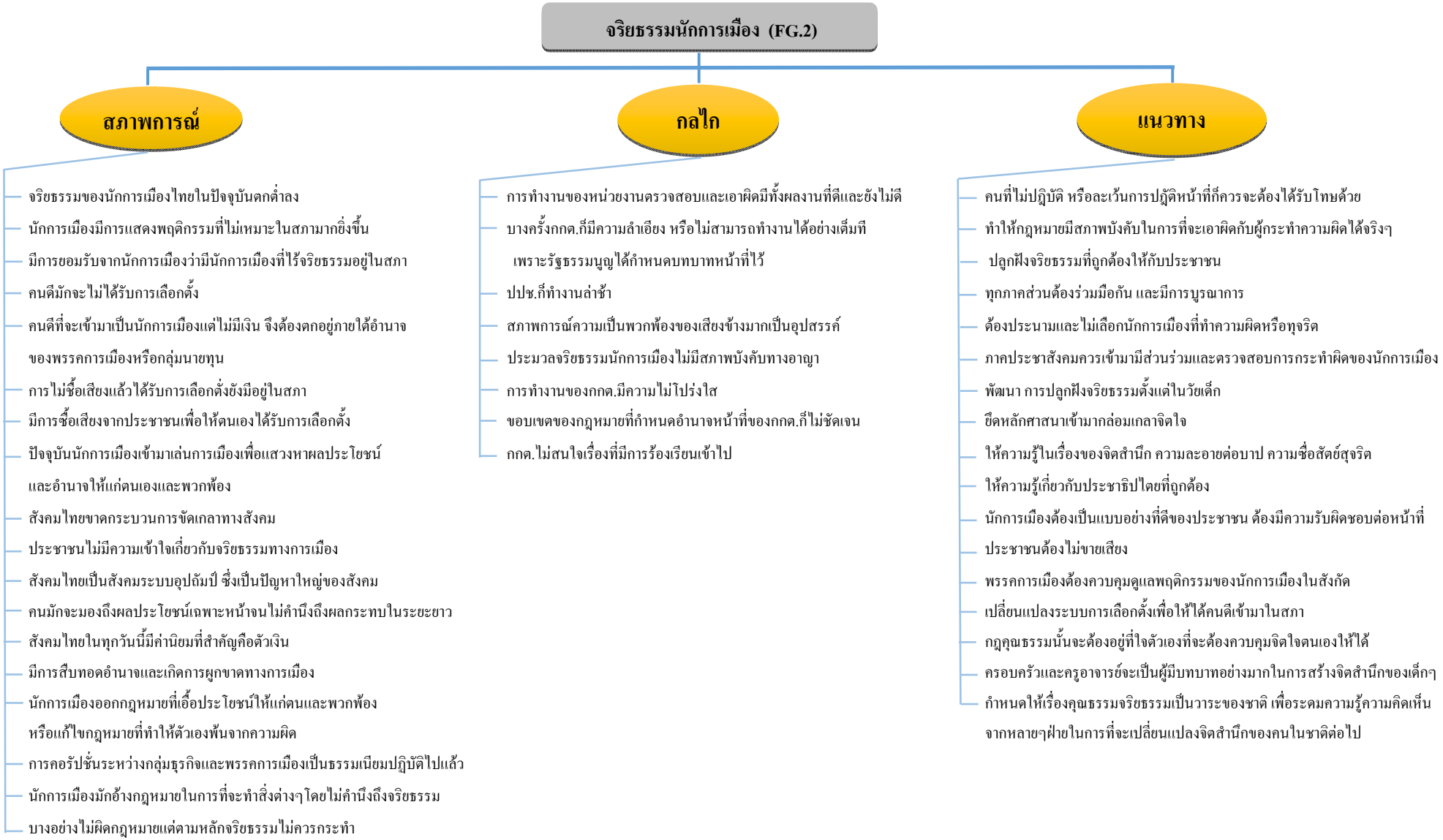

แผนภูมิที่ 7-1: ผลสรุปจากการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1

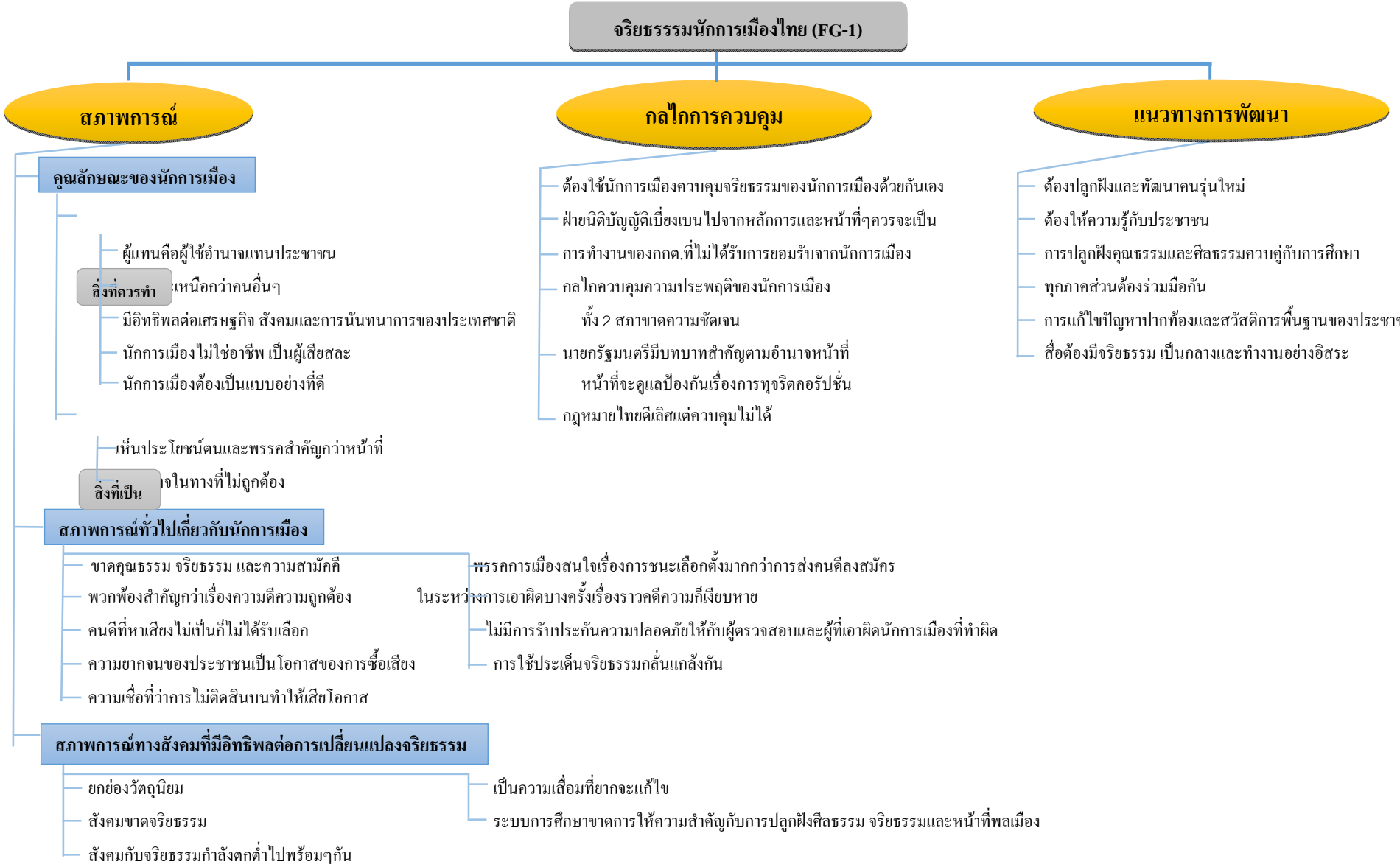

บทที่ 8

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์

การศึกษาวิจัยโดยการใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูลนี้เป็นขั้นตอนสุดท้ายในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งมีคำถามหลักทั้งหมด 12 ข้อ คำถามทั้ง 12 ข้อนี้ถูกพัฒนามาจากวัตถุประสงค์ในการวิจัย ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการประชุมเสวนากลุ่มครั้งที่ 1 ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒินั้นมีคำถามข้อย่อยต่างๆขึ้นอยู่กับคำตอบและความจำเป็นในการค้นหาความกระจ่าง รวมถึงการทบทวนความเข้าใจจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์แต่ละท่าน

ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งหมดเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเป็นบุคคลสำคัญในแวดวงการเมืองไทย วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์นี้เพื่อศึกษาสภาพการณ์ กลไก และแนวคิดในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองจากประสบการณ์การทำงานในแวดวงการเมืองของผู้ทรงคุณวุฒิ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ได้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์3 ชนิดได้แก่ การจำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) การแบ่งกลุ่มประเภทข้อมูล (Typology) และการวิเคราะห์วาทกรรม (Discourse Analysis) โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ 1) ถอดเทปและทำความคุ้นเคยกับเนื้อหาข้อมูล (Familiarity) 2) จำแนกหมวดหมู่ข้อมูล (Taxonomy) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ สภาพการณ์ กลไกในการตรวจสอบควบคุม และแนวทางในการพัฒนา 3) วิเคราะห์เนื้อหาในภาพรวม (Discourse Analysis) และ 4) วิเคราะห์เนื้อหาในแต่ละกลุ่มข้อมูลโดยสกัดประเด็นย่อยในแต่ละกลุ่มข้อมูล (Typology)

8.1 การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ในการศึกษาวิจัยนี้ได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทยทั้งหมด 31 คน ประกอบด้วยนักการเมืองอาวุโส สมาชิกรัฐสภา องค์กรอิสระ องค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ นักธุรกิจเอกชน และนักวิชาการ

8.1.1 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-01

การเมืองไทยอยู่ในภาวการณ์ตกต่ำทางจริยธรรมอย่างมาก นักการเมืองมาจากหลากหลายอาชีพมากขึ้นตามข้อบัญญัติตามรัฐธรรมฉบับปัจจุบัน ซึ่งการที่นักการเมืองมาจากหลากหลายอาชีพ หลากหลาย

ระดับพื้นฐานความรู้ ก็จะมาพร้อมกับระดับจิตสำนึก จริยธรรม และความเป็นมืออาชีพในการเป็นนักการเมืองที่แตกต่างกันด้วย การเมืองไทยในปัจจุบันอยู่ในลักษณะของระบบธุรกิจการเมือง คือ การเข้ามาทำงานทางการเมืองนั้นมุ่งเรื่องโอกาสและการปกป้องธุรกิจและผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้องมากกว่าประโยชน์สุขส่วนรวม ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่สำคัญประการหนึ่งที่นักการเมืองละเมิดจริยธรรมในหลายรูปแบบในปัจจุบันทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นมีการทุจริตคอร์รัปชั่นมากเกินไป โกงกินทุกเรื่องทุกรูปแบบอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะกล้าทำกันถึงขนาดนั้นในโครงการทั้งหลาย การทำลายพรรคคู่ต่อสู้ การโยกย้ายข้าราชการตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับล่าง การซื้อสื่อ การครอบงำองค์กรอิสระ การบริหารบ้านเมืองโดยขาดหลักนิติธรรม ค่านิยมในเรื่องอำนาจส่งผลให้นักการเมืองจำนวนมากมีพฤติกรรมการแสวงหาอำนาจที่หนักข้อขึ้นทุกวัน

เรื่องของคุณธรรม จริยธรรมของข้าราชการฝ่ายการเมืองถูกกำหนดให้เป็นระเบียบข้อบังคับในรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และ 2550 ข้าราชการการเมืองจะมีสำนักนายกรัฐมนตรีเป็นฝ่ายควบคุมดูแล ทางฝ่ายสภาก็จะมีสภาเป็นเจ้าของเรื่อง ระเบียบข้อบังคับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันถูกกำหนดออกมาในปี 2551 สมัยนายสมัคร สุนทรเวช กรรมการคุณธรรม จริยธรรมของสภา ก็จะมีประชุมเมื่อมีการร้องเรียน สส.

การจะทำให้นักการเมืองอยู่ในกรอบ มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ที่ดีงาม ที่ชอบธรรมได้อย่างไร จะอยู่ในภาคปฏิบัติ และจะเป็นสิ่งที่ติดตัวมาอยู่แล้วกับคนคนนั้น แม้ว่าพฤติกรรมใคร ใครก็เป็นอย่างนั้น และการกำหนดระเบียบ กฎเกณฑ์เหล่านี้ยังครอบคลุมไม่ค่อยได้ ถึงอย่างไรก็ดีเรื่องกรอบคุณธรรมจริยธรรมนั้นถ้าไม่กำหนดไว้ ก็จะไม่มีข้ออ้างในการที่จะไปควบคุม เพราะฉะนั้นระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆก็ยังถือว่าเป็นประโยชน์อยู่

องค์กรอิสระเป็นกลไกตรวจสอบการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองที่สำคัญ ในความเป็นจริงองค์กรอิสระมาจากกลไกทางการเมืองโดยการแต่งตั้งจากวุฒิสภา ดังนั้นเมื่อใดก็ตามที่รัฐบาลสั่งวุฒิ สภาได้ความมีอิสระในการทำงานโดยปราศจากการครอบงำแทรกแซงก็หมดไป

ในเรื่องของบทลงโทษนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรมในปัจจุบันนั้น ยังไม่มีบทอะไรที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งจะเห็นได้ว่า สส. ก็ไม่ค่อยกลัว หรือข้าราชการการเมืองฝ่ายที่ทำงานอยู่ ในฝ่ายบริหาร หรือฝ่ายที่เป็นข้าราชการการเมืองเองก็ไม่ค่อยจะกลัวเรื่องบทลงโทษเหล่านี้ ถึงอย่างไรก็ตามการมีกฎระเบียบก็ดีกว่าไม่มีเพราะอย่างน้อยเป็นตัวที่ควบคุมได้ความตกต่ำทางจริยธรรมของนักการเมืองเป็นปัญหาสำคัญ แนวทางในการแก้ไขนั้นต้องอาศัยการประสานร่วมมือจากหลายภาคส่วน และคนในชาติไม่ว่าจะอยู่ภาคส่วนไหนต้องเอาจริงเอาจังไปพร้อม ๆ กัน ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนวทางดังนี้

1) นักการเมืองก็ต้องเป็นมืออาชีพ

2) ควรมีการประสานกับภาคส่วนต่างๆ เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและอุดมคติที่ถูกต้อง

3) กกต.ควรเน้นเรื่องปลูกฝังและป้องกัน นอกจากเน้นการป้องปรามเอาผิด ปลูกฝัง ความมีสำนึกให้เกิดขึ้น เพราะทุกจังหวัดเวลานี้มีกกต. จังหวัด ซึ่งกตต. จังหวัดต้องไม่ทำผิด ไม่คอร์รัปชั่นเอง

4) การรณรงค์ ตั้งแต่เยาวชนขึ้นมา แล้วก็อย่าทิ้งคนปัจจุบันด้วย ให้ทำทุกระดับ

5) กฎหมายต้องเป็นกฎหมาย เวลานี้ก็คือ กระบวนการยุติธรรมต้องแน่น ต้องกล้าทำ

6) ข้าราชการต้องเข้มแข็ง ไม่ตกเป็นเครื่องมือ เขาก็แทรกแซงได้ไม่มาก

7) สื่อมวลชนสำคัญมากในการคานอำนาจ

8)ร่วมกันไม่เป็นเครื่องมือ คือไม่ต้องอยู่ฝ่ายไหน แต่ยึด ความถูกต้อง ปฏิเสธการทุจริต โกงกิน ปฏิเสธเรื่องความไม่ถูกต้อง

9) พรรคการเมืองที่จะต้องอบรมคนในพรรคตัวเอง

10) เปลี่ยนแปลงประชาชนไม่ให้ขายเสียง โดยให้ความรู้

11) ต้องมีการเอาผิดให้เป็นเยี่ยงอย่าง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-01 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-1 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-1: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-01

8.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-02

สภาพการณ์ปัจจุบันเรื่องพฤติกรรมทางจริยธรรมของนักการเมืองนั้นมีทั้งในด้านที่ดีขึ้นและแย่ลงกว่าในอดีต ปัญหาสภาพการณ์ทางการเมืองแต่ละยุคแต่ละสมัยมีความแตกต่างกัน ยุคหนึ่งก็อาจจะเป็นเรื่องเผด็จการ ยุคหนึ่งก็อาจจะเป็นเรื่องการปิดหู ปิดตา ส่วนในยุคปัจจุบันเรามีปัญหาการทุจริตสูง การยอมรับการทุจริตมีมากขึ้น มีความขัดแย้งสูงมีกลุ่มที่เอาการคุกคามเป็นแนวทาง และประชาชนไขว้เขวว่า สิทธิเสรีภาพทางการเมือง และหน้าที่ความรับผิดชอบ ขอบเขตต่างๆมันอยู่ตรงไหน ซึ่งถือว่าเป็นความท้าทายและเป็นปัญหาที่หนัก อย่างไรก็ตามการเมืองในปัจจุบันก็มีสิ่งที่ดีขึ้นกว่าในอดีต เช่นความโปร่งใส จากกฎกติกาทางสังคมที่ทำให้นักการเมืองต้องถูกตรวจสอบ ติดตามได้ โดยทั้งสิ่งที่ดีขึ้นและแย่ลงนั้นมีสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งคือความเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้ต้องยอมจำนน กับสภาพและกระแสความเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะเต็มใจหรือไม่เต็มใจก็ต้องอยู่กับสิ่งเหล่านี้ เช่นเทคโนโลยีการสื่อสารที่เจริญขึ้นและนำไปสู่สังคมข่าวสาร

การคอร์รัปชั่นมีหลายระดับและเกี่ยวโยงกับปัญหาเรื่องกฎระเบียบซึ่งเกี่ยวพันกับเรื่องงานการปฏิรูประบบราชการทำให้เกิดการทุจริตแบบเป็นระบบ ซึ่งเกิดจากมาตรการหรือวิธีการทำงานที่ผิดเพี้ยนไปที่น่าเป็นห่วงก็คือถ้าเกิดการทุจริตกันทั้งระบบแล้ว จะมาเจาะจงเฉพาะว่าเกิดปัญหาการทุจริตในทางการเมืองก็คงไม่ได้ เพราะว่านี่คือตัวสะท้อนว่าสังคมเป็นสังคมที่ทุจริตไปเสียแล้ว และนอกจากนี้สิ่งที่พบอยู่เสมอก็คือปัญหาเรื่องการบังคับใช้กฎหมายไม่ได้ ไม่สามารถที่จะดำเนินการให้เด็ดขาดได้จริง เช่น คนที่มีความผิดก็ กลับรอดไปได้ ส่วนใหญ่คนที่ถูกลงโทษอาจจะกลายเป็นเรื่องพลาดเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้วลงโทษซึ่งก็เป็นเรื่องของกฎหมาย

ในเรื่องจริยธรรมของนักการเมืองนั้นก็ยังมีปัญหาว่ารูปแบบที่เหมาะสมในการที่จะจัดการกับปัญหาเรื่องจริยธรรมควรเป็นอย่างไร ในความเป็นจริงพฤติกรรมของนักการเมือง เป็นสิ่งซึ่งสะสมมา จนเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง หากการที่นักการเมืองขาดจริยธรรมในเรื่องต่างๆ แต่ว่าเขายังเจริญก้าวหน้าในทางการเมืองได้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็ไม่กล้าที่จะเผชิญ จะเป็นตัวสะท้อนสังคมว่าสังคมก็ปล่อย ไม่ได้จริงจังในการที่จะเอาเรื่องจริยธรรมมาเป็นข้อพิจารณา ซึ่งในท้ายที่สุดค่านิยมของสังคมจะเป็นตัวหลักในการที่จะพัฒนาจริยธรรมทางการเมือง

ภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตยประชาชนมีสิทธิที่จะมีสิทธิ์ มีเสียง โดยสิทธิ์เหล่านี้เป็นสิทธิมนุษยชน ส่วนการใช้สิทธิ์แล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร อันนี้เป็นเรื่องที่สังคมต้องเรียนรู้ เช่น ใช้

สิทธิแล้ว ก็ในที่สุดปรากฏว่า ส่วนรวมสังคมนำไปสู่วิกฤติ นำไปสู่อะไร สุดท้ายก็ ต้องเป็นกระบวนการที่สังคมต้องเรียนรู้ หรือแม้กระทั่ง สุดท้ายมันไปทำลายตัวเขาเอง โดยที่เขาอาจจะไม่รู้ตัวในตอนแรก ก็ต้องเป็นสิ่งที่เขาก็ต้องเรียนรู้

หน่วยงานองค์กรอิสระต้องพัฒนาการทำงาน อย่างกกต.ควรจะทำงานอย่างเข้มแข็งกว่านี้ในทุกเรื่อง เช่นขณะนี้พรรคผมไปไหน แล้วก็ถูกก่อกวนอยู่ตลอดเวลา ผมว่าอันนี้เป็นหน้าที่เขา ในฐานะที่ต้องดูแลให้การแข่งขันให้การเมืองเป็นธรรม ที่จะต้องมีมาตรการออกมา ไม่ใช่นั่งอยู่เฉย ๆ ในส่วนของกฎหมายเรายังมีปัญหาเรื่องของการบังคับใช้ สุดท้ายนี่เราไม่สามารถที่จะดำเนินการให้มันเด็ดขาดได้จริง ส่วนใหญ่เราจะเห็นว่า การไปเล่นงานเป็นการซื้อเสียง ทุจริต หรืออะไรต่าง ๆ นี่ คนที่บอกว่ารู้ ๆ กัน หรือว่า ดูในทางลึกแล้วว่ามันมีความผิดก็กลับรอดไปได้ก็มี แล้วก็ส่วนใหญ่คนที่ถูกลงโทษอาจจะกลายเป็นเรื่องพลาดเล็กๆ น้อยๆ กลับถูกลงโทษ

การทำรัฐประหารคงไม่สามารถเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งก็ได้พิสูจน์มาครั้งแล้วครั้งเล่า และวิกฤติทางการเมืองในระยะหลายปีที่ผ่านมาหลังจากการทำรัฐประหารครั้งล่าสุด แสดงให้เห็นว่าฝ่ายทหารเองก็ได้เรียนรู้ว่าการทำรัฐประหารไม่ใช่คำตอบในการแก้ไขปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมืองจะต้องทำอย่างเอาจริงเอาจังทุกภาคส่วนในสังคม เช่น ในเรื่องของการซื้อเสียง แม้เป็นเรื่องที่แก้ไขได้ไม่ง่ายเนื่องด้วยสภาพเศรษฐกิจชีวิตความเป็นอยู่ และค่านิยมในปัจจุบัน แต่การซื้อเสียงจะลดลงได้ก็ต้องสร้างความตื่นตัวทางการเมือง ประชาชนต้องเรียนรู้ ต้องทำให้ประชาชนเห็นคุณค่าว่า ผลของการตัดสินใจเลือกตั้งจะไปกระทบกับชีวิตของประชาชน และการจะเลือกคนที่ดี หรือได้ผู้บริหารที่ดี จะให้ประโยชน์มากกว่าสตางค์ที่จะได้ และการเลือกคนที่ซื้อเสียงซึ่งหมดเงินไปมากมายมหาศาลก็มักจะทุจริตในการเข้ามาทำงานทางการเมือง ในเรื่องการทุจริตเชิงนโยบายก็สามารถแก้ไขได้ถ้าสังคมเอาจริงเอาจังร่วมกันต่อต้านจริง ๆ มันก็ต้องสำเร็จ

แผนภูมิที่ 8-2: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-02

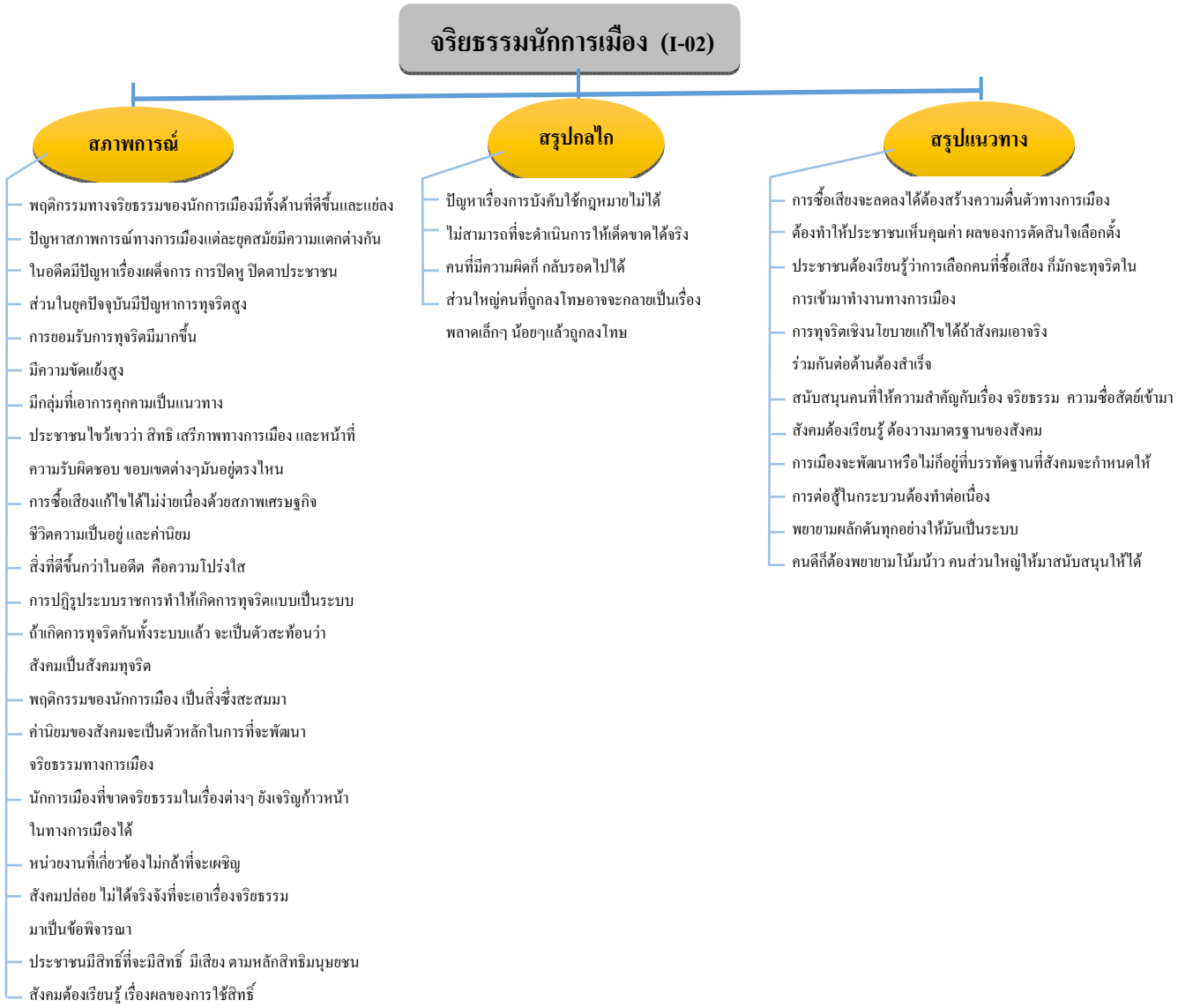

การพัฒนาแก้ไขเปลี่ยนแปลงสิ่งไม่ดีของนักการเมือง คงไม่ง่าย การพัฒนาการเมืองไทยจะอยู่ที่ประชาชนนักการเมืองก็มาจากประชาชน เพราะฉะนั้นเราทำอย่างไรให้ประชาชนและสังคม สนับสนุนคนดี สนับสนุนคนที่ให้ความสำคัญกับเรื่อง จริยธรรม ความซื่อสัตย์เข้ามาอย่างแท้จริงสังคมต้องเรียนรู้ ต้องวางมาตรฐานของสังคม และการเมืองจะพัฒนาหรือไม่ก็อยู่ที่บรรทัดฐานที่สังคมจะกำหนดให้สังคมต้องตัดสินใจ ถ้าอยากให้มีการเปลี่ยนแปลง ก็ต้องกล้าที่จะเผชิญความจริง กล้าที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องการต่อสู้ในกระบวนต้องทำต่อเนื่อง แล้วก็ต้องพยายามผลักดันทุกอย่างให้มันเป็นระบบ มากกว่าที่จะคิดว่าปัญหานี้ก็มีโครงการนี้แก้กันไปเฉพาะหน้าแล้วก็จบกันไป แต่ว่าทั้งหมดนี้ในระบอบประชาธิปไตย ก็ต้องพยายามโน้มน้าว คนส่วนใหญ่ให้มาสนับสนุนให้ได้ ซึ่งก็เป็นความท้าทาย

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-02 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-2 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.3 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-03

พัฒนาการทางการเมืองของไทยในด้านกระบวนการทำงานถือว่าการเรียนรู้ดีขึ้นกว่าเดิม การอภิปรายในสภามีสาระมากกว่าในอดีตแต่ก็ยังมีนักการเมืองบางคนที่ไม่เห็นคุณค่าของการอภิปรายประเด็นปัญหาที่มีการอภิปรายมักได้แก่ ปัญหาน้ำท่วม ฝนแล้ง และราคาพืชผลทางการเกษตรเป็นต้น ในด้านการทุจริตนั้นปัจจุบันมีการยอมรับการทุจริตมากขึ้นโดยขอให้ตนเองได้ประโยชน์บ้างซึ่งเป็นการปลูกฝังสิ่งที่ไม่ถูกต้อง การกระทำผิดจริยธรรมของนักการเมืองอันได้แก่ การใช้กริยาวาจาไม่สุภาพ การไม่อุทิศเวลาเพื่อส่วนรวม การมีผลประโยชน์ทับซ้อน การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และการเอาข้อมูลบางเรื่องบางอย่างมาอภิปรายโดยไม่มีความรับผิดชอบ เป็นความผิดที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง

รัฐธรรมนูญปี 2540 กำหนดไว้ว่าต้องมีการจัดทำจริยธรรมข้าราชการและนักการเมือง ซึ่งการมีประมวลจริยธรรมก็เป็นสิ่งที่ดีที่จะสามารถดึงรั้งคนไว้ไม่ให้กระทำความผิดได้ คือถ้านักการเมืองมีกรอบของตัวเองและได้อ่านประมวลจริยธรรมก็จะเกิดความละอายใจและไม่กระทำผิด โดยในสภาจะมีการแจกเอกสารให้แก่สมาชิกเพื่อให้ทราบถึงแนวปฏิบัติและไม่ละเมิดต่อจริยธรรม

ปัจจุบันแม้มีประมวลจริยธรรมนักการเมือง แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เกิดผล เนื่องจากนักการเมืองส่วนใหญ่ก็มีความเป็นพวกพ้อง เป็นเพื่อนกัน ระบบอุปถัมภ์และวัฒนธรรมของไทยในการที่จะไม่ทำร้ายพรรคพวกกัน ทำให้ไม่มีการเอาผิดหรือลงโทษผู้กระทำความผิดจริยธรรมอย่างจริงจัง ประกอบกับประมวลจริยธรรมไม่ได้มีสภาพบังคับเหมือนกฎหมาย อีกทั้งในบางครั้งขาดองค์ประกอบของคณะกรรมการจริยธรรม เช่น ช่วงปี 50 ไม่มีการโปรดเกล้าผู้นำฝ่ายค้าน จึงไม่สามารถนำคดีเข้าสู่การพิจารณาได้ ด้านหน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบการกระทำความผิด เช่น ปปช. ก็มีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน งบประมาณ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่

เมื่อมีการกระทำความผิดจริยธรรมแล้วมีการนำเรื่องเข้าสู่กระบวนการพิจารณา ก็จะมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นมาทำหน้าที่พิจารณา ซึ่งคณะกรรมการประกอบไปด้วย ประธานสภา อดีตประธานสภา ผู้นำฝ่ายค้าน และสมาชิกพรรคการเมือง บางครั้งการพิจารณาไม่สามารถตัดสินได้ว่าผิดหรือถูกต้องอาศัยการรับฟังข้อมูลโดยต้องพิจารณาจากการกระทำและข้อเท็จจริงเป็นหลัก ในทางปฏิบัติพรรคการเมืองจะเป็นผู้ที่ควบคุมนักการเมืองได้ดีที่สุด ถ้านักการเมืองคนใดมีความประพฤติไม่เหมาะสม ไม่มีคุณธรรมจริยธรรมก็ไม่ต้องส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งถ้าพรรคการเมืองให้ความร่วมมือในการควบคุมพฤติกรรมนักการเมืองก็จะทำให้นักการเมืองมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น

แผนภูมิที่ 8-3: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-03

ถึงอย่างไรก็ตามประมวลจริยธรรมจะต้องเป็นเรื่องที่ควรต้องเป็น ควรต้องมีเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน โดยพรรคการเมืองจะต้องเป็นตัวขับเคลื่อนนักการเมืองซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคให้มีพฤติกรรมที่ดี ไม่ละเมิดต่อจริยธรรมและกฎหมาย ต้องมีการจัดสิ่งที่ต้องเร่งดำเนินการของวาระแห่งชาติเรื่องการทุจริต ซึ่งจะทำให้ปัญหาเรื่องอื่นบรรเทาลงได้ ปัญหาความเดือดร้อนต่างๆสามารถแก้ไขได้โดยการแก้ไขกฎหมาย แต่ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันในการเข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันคิด ซึ่งควรเข้าไปทำการศึกษาวิจัยกับกรรมาธิการพรรคการเมืองเพื่อหาแนวทางที่เป็นประโยชน์เพิ่มเติม

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-03 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-3 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.4 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-04

สภาพการณ์ในเรื่องของจริยธรรมทางการเมืองในสังคมไทยเกิดขึ้นจากการปลูกฝังหรือสิ่งที่ปฏิบัติกันอย่างเข้าใจผิดมาอย่างยาวนาน จึงทำให้กลายเป็นว่าเรื่องที่ไม่สมควรหรือเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องกลับกลายเป็นเรื่องที่ปกติ หรือ “เป็นเรื่องที่ใครๆเข้าก็ปฏิบัติกัน” กลายเป็นวัฒนธรรมขึ้นมาในสังคม และการที่สังคมไทยเกิดแนวความคิดแบบนี้ขึ้น เพียงเพราะว่าสังคมไทยในสมัยก่อน ให้ความสำคัญกับพวกพ้องของตนเองหรือผลประโยชน์ของกลุ่ม จึงทำให้เรื่องจริยธรรมที่ถูกต้องกลับถูกมองข้ามไป และให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือพวกพ้องของตนเองเป็นสิ่งสำคัญลำดับต้นๆ

เมื่อความคิดดังกล่าวข้างต้นมีอิทธิพลมากในสังคม การปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่ ของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติตามคำสั่งของฝ่ายที่มีอำนาจอยู่ในช่วงเวลานั้นๆ ทำให้เกิดผลเสียตามมาจากการช่วยเหลือกลุ่มพวกพ้องผู้มีอำนาจ เพราะฉะนั้นการปฏิบัติงานหรือปฏิบัติหน้าที่จึงต้องขึ้นอยู่กับ “จิตสำนึก” ของตัวผู้ปฏิบัติงานว่าควรทำหรือไม่ควรทำ แต่ถึงอย่างไรสิ่งต่างๆเหล่านี้มักจะมีการแทรกแซงหรือเข้ามากดดันเพื่อให้ปฏิบัติงานตามความต้องการของกลุ่มผู้มีอำนาจ

หากกล่าวถึงกลไกในเรื่องของจริยธรรมทางการเมือง ได้มีการระบุไว้อย่างชัดเจนทั้งในรัฐธรรมนูญ หรือแม้กระทั่งกฎข้อบังคับ แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาหรือเป็นปัญหาคือการที่กฎข้อบังคับนั้นควรมีความสอดคล้อง อีกทั้งในเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่มักเกิดปัญหาจากการขาดความเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติ และการปฏิบัติงานหรือการพิจารณาในเรื่องของกรณีความผิดต่าง ควรที่จะมีการเผยแพร่ข้อมูลในเบื้องต้นเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ ไม่จำเป็นต้องเปิดเผยทั้งหมดเพราะอาจจะเสียรูปคดี แต่ควรที่จะมี

การเปิดเผยเพื่อแสดงถึงความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจ มีความโปร่งใสสามารถเปิดข้อเผยมูลต่างๆ สามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้

หน่วยงานหรือองค์กรอิสระที่ปฏิบัติหน้าที่ก็ควรที่จะเอาจริงเอาจังในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อแสดงถึงจุดยืนในการทำงาน ว่ามีความเป็นกลางและไม่มีอคติในการทำงาน ถึงแม้จะเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้ยาก อาจจะด้วยเหตุผลที่ฝ่ายที่กระทำผิด เป็นฝ่ายที่มีอำนาจในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ถึงอย่างไรการปฏิบัติหน้าที่ควรคำนึงถึงกฎระเบียบและข้อบังคับ เพื่อให้องค์กรอิสระเป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานราชการและประชาชน เหมือนกรณีหน่วยงานของประเทศเกาหลี เป็นต้น

แนวทางการพัฒนา ในเรื่องของจริยธรรมทางการเมืองนี้ ต้องเริ่มจากการปลูกฝัง ความคิดใหม่ๆ ให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ที่กำลังเติบโตขึ้นมา ในส่วนของข้าราชการที่ทำหน้าที่อยู่ในปัจจุบันควรที่จะต้องมีจิตสำนึกในการปฏิบัติงาน เพราะตัวของผู้ปฏิบัติงานเองนั้นย่อมรู้ว่าสิ่งไหนที่ผิด และสิ่งไหนที่ถูกต้อง แต่ทุกอย่างนี้ขึ้นอยู่กับ ความกล้า ในการที่จะเผชิญกับกลุ่มหรือฝ่ายที่มีอำนาจในการต่อรองหรือบังคับให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ฝ่ายของตนหรือกลุ่มของตนได้คาดหวังไว้ และเมื่อเป็นเช่นนี้ ทุกฝ่ายควรที่จะร่วมมือในการที่จะส่งเสริมในเรื่องของความถูกต้อง เพราะหากได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายแล้ว ย่อมประสบผลสำเร็จได้

แผนภูมิที่ 8-4: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-04

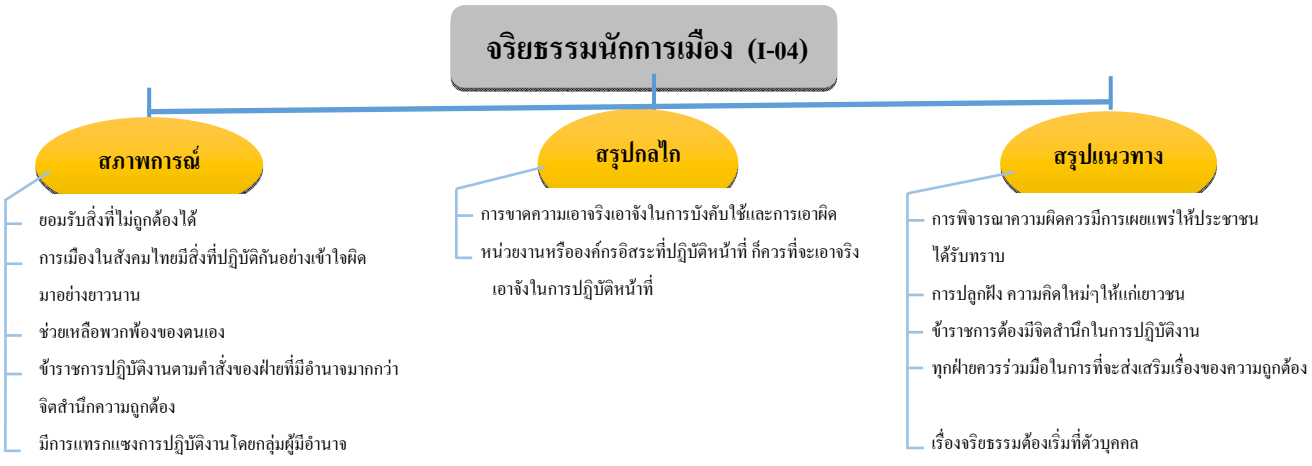

เรื่องจริยธรรมต้องเริ่มที่ตัวบุคคล ไม่ได้อยู่ที่ใครคนใดคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นเรื่องของจริยธรรมควรที่จะต้องเริ่มจากตัวบุคคล การปฏิบัติงานควรดำเนินงานโดยไม่ใช้อคติ ปฏิบัติตามหน้าที่และกฎระเบียบที่มีและควรมีความเป็นกลางและแสดงถึงความชัดเจนในเรื่องที่ปฏิบัติ เพื่อแสดงถึงความบริสุทธิ์ใจในการปฏิบัติหน้าที่

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-04 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-4 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.5 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-05

สภาพการณ์ในเรื่องจริยธรรมนักการเมืองไทยในปัจจุบัน ถือว่าดีขึ้นมากจากอดีต ถึงแม้หากจะไปเทียบกับประเทศอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือออสเตรเลียแล้ว ระดับจริยธรรมของเราถือว่ายังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก สาเหตุหลัก ๆ ที่ทำให้ระดับจริยธรรมนักการเมืองของไทยอยู่ในระดับที่ต่ำ เพราะว่านักการเมืองของประเทศไทย มีทัศนคติที่แตกต่างจากนักการเมืองประเทศอื่น ๆ นักการเมืองไทย คิดว่าเมื่อเป็นนักการเมืองมีการเปลี่ยนแปลงระดับของตนเอง มีการเปลี่ยนแปลงกลายเป็นชนชั้นปกครอง แต่ในความเป็นจริงแล้วการที่ได้รับเลือกให้เป็นนักการเมืองหรือ สส. ควรที่จะต้องเกิดการเสียสละ ไม่ใช่ทำหน้าที่เป็น “ผู้นำ” แต่ควรที่จะเป็น “ผู้แทน” พร้อมที่จะเสียสละ เพราะการที่ได้รับเลือกมานั้นย่อมได้รับสิทธิพิเศษต่างๆมากมายอยู่แล้ว ไม่ควรนำเอาอำนาจที่ตนเองมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ส่วนตน หรือกลุ่มพวกพ้องของตนเอง อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของประเทศ และกลายเป็นเรื่องที่ปกติธรรมดาแล้วในสังคม ประชาชนเองควรที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเกี่ยวกับนักการเมืองเสียใหม่ เพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านภาพลักษณ์ หรือจริยธรรม ของนักการเมืองแบบเดิม ให้หมดไป ผิดคือผิด ไม่ใช่คิดแบบเดิมที่ว่าใครๆเขาก็ทำกัน อย่าทำให้เป็นเรื่องธรรมดา เพราะผลเสียที่จะเกิดขึ้นมาในภายหลังคือการที่ประชาชนไม่ได้รับผลประโยชน์ที่ตนเองควรจะได้รับ

กลไกในการทำงานของ ปปช. ยังขาดในเรื่องของการได้รับข้อมูลข่าวสารและเรื่องเวลาในการตรวจ สอบ จึงมีความจำเป็นที่หน่วยงานอาจจะต้องพึ่งพาข่าวสารหรือข้อมูลจากส่วนอื่นเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน อีกทั้ง**กฎหมายยังไม่สามารถสร้างบรรทัดฐาน หรือตัวอย่างการเอาจริงเอาจังกับผู้ที่กระทำผิดและดำเนินคดีตามกฎหมายที่เห็นได้ชัด**

แนวทางที่ควรจะเกิดขึ้นในเรื่องของจริยธรรมของนักการเมืองไทย คือการที่นักการเมืองไทยควรมีจิตสำนึกในเรื่องของการเป็น “ตัวแทน” มากกว่า การคิดที่เป็น “ผู้นำ” เนื่องจากการเป็นตัวแทนหรือผู้แทนนั้นย่อมหมายถึง การทำงานที่พร้อมจะเสียสละและทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มากกว่าการใช้อำนาจที่ตนเองมีอยู่ไปในทางที่ผิด ผลประโยชน์ต่างๆตกอยู่ฝ่ายตนเอง หรือกลุ่มผู้มีอำนาจที่คอยสนับสนุน อีกเรื่องคือในเรื่องของการปลูกฝัง ค่านิยมต่าง ๆ ในเรื่องของการเลือกผู้แทน ที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดดั้งเดิมที่มีอยู่ในสังคม เพราะความคิดดังกล่าวนี้ส่งผลเสียและกินเวลามาอย่างยาวนาน จนบางครั้งกลายเป็นเรื่องปกติทั่วๆไป การปลูกฝังค่านิยมใหม่นี้ เพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้ทราบถึงผลเสียของการคิดแบบเดิมและเพื่อรับรู้ถึงผลดีหากการเลือกผู้แทนที่เข้ามาทำงานเพื่อสังคมจริง ผลประโยชน์ที่ได้รับย่อมยาวนานมากกว่าการซื้อเสียงและได้เงินในช่วงเวลานั้นเลย แต่การเลือกผู้แทนที่เป็นคนดี ย่อมหมายถึงผลประโยชน์ระยะยาวที่ประชาชนในสังคมจะได้รับจากผู้แทนที่ดี และมากกว่าเงินที่ได้รับจากการซื้อเสียง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-05 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-5 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-5: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-05

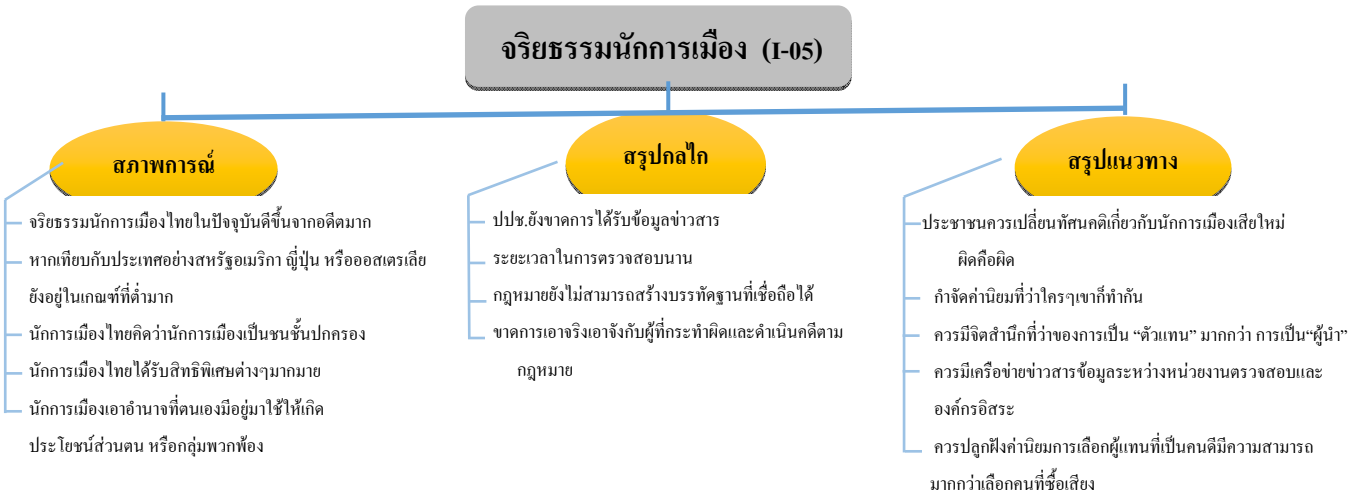

8.1.6 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-06

จริยธรรมของนักการเมืองในปัจจุบันตกต่ำมาก จึงมีการสร้างจริยธรรมของนักการเมืองขึ้นมา ประชาชนเองก็ไม่มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับจริยธรรม เนื่องจากไม่มีการปลูกฝังตั้งแต่เด็ก และไม่มีการให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องกับประชาชน พฤติกรรมของนักการเมืองในปัจจุบันก็ยังเหมือนกับอดีต คือ มีการลงพื้นที่พบปะประชาชน เพียงแต่ในปัจจุบันการเข้ามาทำหน้าที่ทางการเมืองจะนำมาซึ่งผลประโยชน์มหาศาล ทำให้มีการสืบทอดอำนาจจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งระบบการเลือกตั้งปัจจุบันทำให้ระบบอุปถัมภ์มีความเข้มแข็ง

พฤติกรรมการกระทำความผิดทางจริยธรรมของนักการเมือง ได้แก่ การไม่อุทิศเวลาให้กับการประชุม การทำสภาล่ม การใช้วาจาไม่สุภาพ การตกอยู่ภายใต้อิทธิผลของกลุ่มผลประโยชน์ การบิดเบือนข้อมูลความเป็นจริงต่อประชาชน และการไม่รับผิดชอบเมื่อทำหน้าที่ผิดพลาด ซึ่งการกระทำผิดที่ร้ายแรงที่สุดคือการปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่สุจริต บทลงโทษนักการเมืองนั้นไม่มีความเหมาะสมและไม่มีการปฏิบัติจริง ในเรื่องของการถอดถอนนักการเมืองที่กระทำความผิดนั้นก็มีกระบวนการขั้นตอนที่ยุ่งยาก ทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จ

การตรวจสอบนักการเมืองที่เข้ามาสมัครรับเลือกตั้งไม่ได้มีการตรวจสอบในเบื้องลึกทั้งประวัติความเป็นมาว่าที่ผ่านมามีการกระทำผิดจริยธรรมมากี่ครั้ง ประชาชนจึงไม่ทราบว่านักการเมืองคนนั้น ๆ มีจริยธรรมหรือไม่ ประชาชนจึงต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ซึ่งได้มีการจัดตั้งปปช.จังหวัดไปแล้ว 9 จังหวัดและกำลังจะขยายให้ทั่วประเทศ เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนไม่ยอมรับการโกง การทุจริต ปปช.จังหวัด เป็นองค์กรอิสระที่ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มใด ที่ผ่านมาเมื่อนักการเมืองทำผิดกฎหมายก็มักจะมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้ตนพ้นความผิด ซึ่งทำให้ไม่เกิดความยุติธรรม และหากในที่สุดประชาชนรับไม่ได้ประชาชนก็จะลุกขึ้นมาทำการเปลี่ยนแปลง

แนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองต้องอาศัยความร่วมมือกันของทุกฝ่ายโดยต้องมีการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง ว่าจะต้องมีหน้าที่อะไรและปฏิบัติตนเช่นไร เพราะปัจจุบันประชาชนไม่เข้าใจเรื่องของจริยธรรมนักการเมือง จึงกลายเป็นช่องว่างให้นักการเมืองกระทำความผิด จะต้องมีการใช้สื่อในทุก ๆ รูปแบบเพื่อกระตุ้นให้เด็ก ๆ มีความเชื่อว่าเขาสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมโลกได้ และต้องกระตุ้นให้เด็กเห็นถึงความเลวร้ายของการทุจริต

ของนักการเมือง การนำงบประมาณแผ่นดินไปใช้ประโยชน์ส่วนตนว่าทำให้ประชาชนและประเทศชาติต้องสูญเสียงบประมาณและประโยชน์ต่อส่วนรวมไปมากมาย

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-06 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-6 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-6: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-06

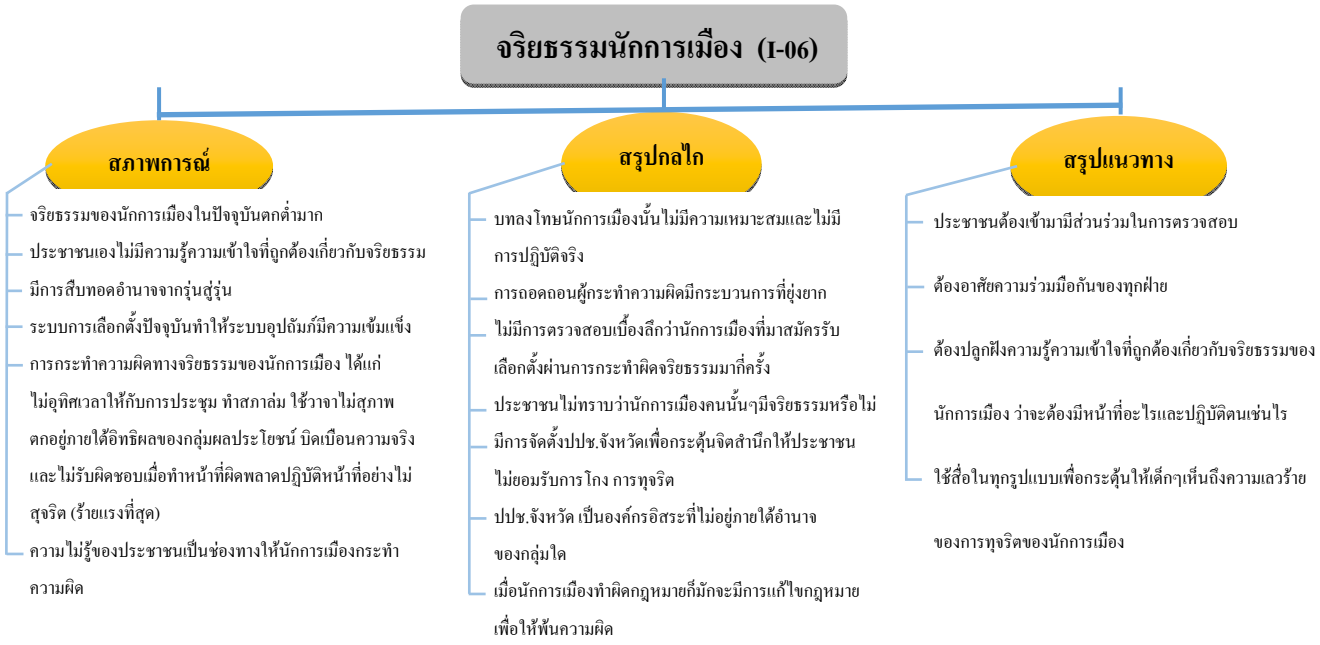

8.1.7 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-07

นักการเมืองปัจจุบันมีจริยธรรมที่อ่อนลงกว่าในอดีต การเข้ามาเป็นนักการเมืองไม่ต้องลงพื้นที่หาประชาชนเหมือนเมื่อก่อน แต่ใช้วิธีการซื้อเสียง เมื่อเข้ามาทำหน้าที่ก็มีการทุจริต การขายงบประมาณ นักการเมืองคือนักล่ารางวัลในสมัยนี้ นักการเมืองไม่มีจริยธรรม เพราะขาดการปลูกฝังตั้งแต่วัยเรียน การกระทำผิดของนักการเมืองที่ร้ายแรง ได้แก่ การขายงบประมาณกิน การสร้างความวุ่นวายในสภา การหลอกลวงประชาชน การไม่พบปะประชาชน และการไม่ปฏิบัติตามกฎของรัฐสภา ซึ่งแม้จะมีบทลงโทษแต่ก็ไม่ได้ใช้ปฏิบัติจริง เนื่องจากมีระบบอุปถัมภ์ มีความเป็นเพื่อน เป็นพี่น้องกัน จึงไม่ได้มีการตัดสินความผิด

องค์กรหลัก 3 องค์กร ได้แก่ ศาล รัฐบาล สภา ไม่มีการคุยกัน ในการดำเนินงานบังคับใช้กฎหมาย และการเอาผิดกับนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรม ข้อเท็จจริงคือเมื่อมีการทำผิดคณะกรรมาธิการจริยธรรมไม่มีการลงโทษแต่กลับปล่อยไป แนะนำให้ดูตัวอย่างของปากีสถาน หรือไต้หวัน ความครอบคลุมของประมวลจริยธรรมนั้นพอแล้ว คือเน้นด้านภาษาและการวิจัยเป็นหลัก การดำเนินงานของกกต.ควรมีหน้าที่แค่การจัดการการเลือกตั้ง เมื่อจัดเสร็จควรออกไป ปล่อยให้การลงโทษ ใบเหลือง ใบแดงเป็นหน้าที่ของศาล โดยให้ดูตัวอย่างของประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากการทำงานของกกต.ไม่โปร่งใส ไม่มีประสิทธิภาพ สำหรับพรรคของผู้ให้ข้อมูลมีการตั้งคณะกรรมการจริยธรรมขึ้นตรวจสอบสมาชิกในพรรค สมาชิกของพรรคต้องมีอุดมการณ์

แผนภูมิที่ 8-7: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-07

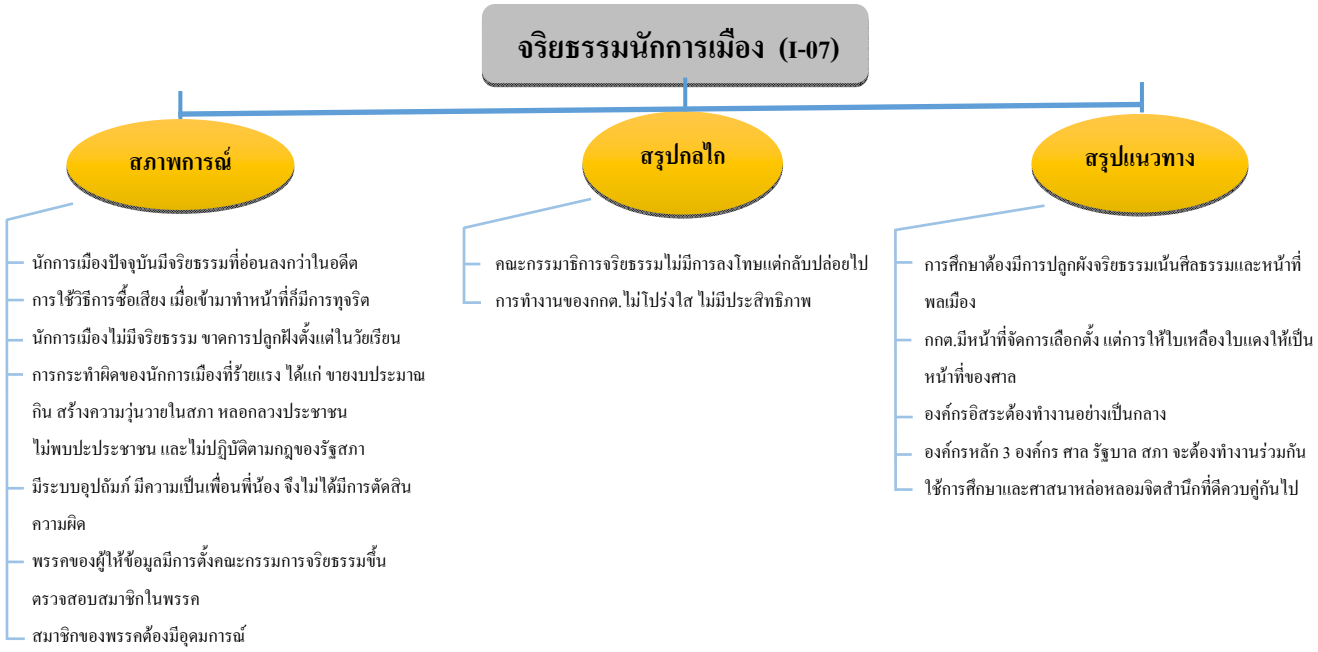

การศึกษาต้องมีการปลูกฝังจริยธรรม ต้องเน้นศีลธรรมและหน้าที่พลเมือง การคืนอำนาจให้ประชาชนจะเป็นการแก้ไขปัญหาได้ ถ้าเกิดปัญหาต้องมีการยุบสภา องค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับการเลือกตั้งจะต้องยุบไป กกต.มีหน้าที่จัดการเลือกตั้ง แต่การให้ใบเหลืองใบแดงให้เป็นหน้าที่ของศาล องค์กรอิสระต้องทำงานอย่างเป็นกลาง องค์กรหลัก 3 องค์กร ศาล รัฐบาล สภา จะต้องทำงานร่วมกัน

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-07 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-7 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.8 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-08

สภาพการณ์เรื่องจริยธรรมทางการเมืองของไทยในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะการที่มี สส.รุ่นใหม่ที่กล้าแสดงความคิดเห็น มีความมั่นใจสูง จึงทำให้การเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ ไม่ได้รับการยอมรับจากคนกลุ่มนี้หากความคิดเห็นดังกล่าวขัดหรือแย้งกับความคิดเห็นของตน จึงทำให้มีเหตุการณ์รุนแรง ถกเถียงกันเรื่องความคิดให้เห็นบ่อยภายในสภา สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก็ย่อมทำให้จริยธรรมของนักการเมืองเปลี่ยนแปลงไป มุ่งเน้นในเรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้องของตนเองมากกว่าที่จะทุ่มเทหรือเสียสละเพื่อผลประโยชน์ของประเทศชาติ

แผนภูมิที่ 8-8: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-08

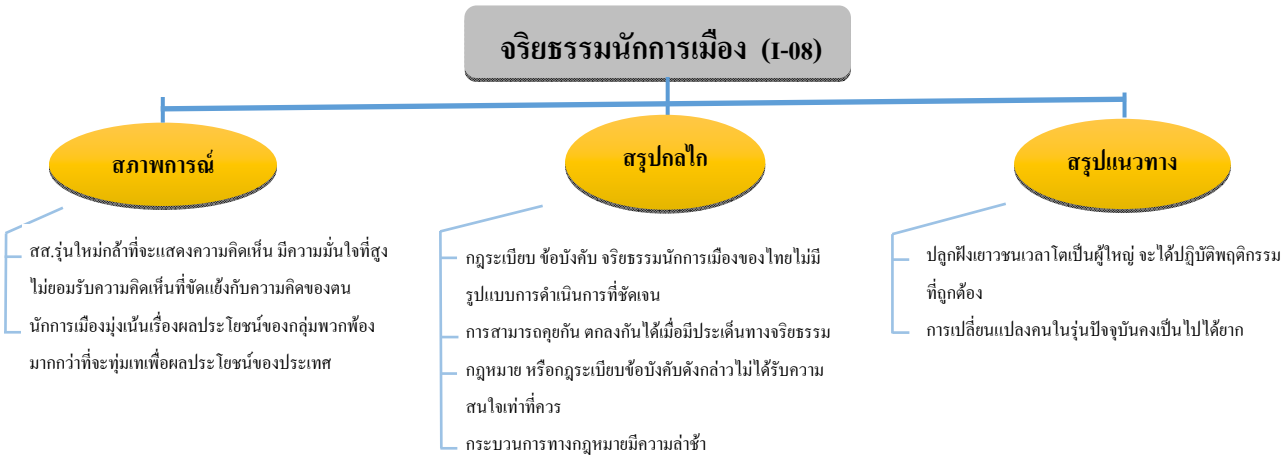

กลไกในเรื่องของ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ของจริยธรรมนักการเมืองของไทย ยังคงไม่มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจน และเห็นเป็นหลักฐานปรากฏมากเท่าที่ควร จึงทำให้ไม่ค่อยมีใครใส่ใจในเรื่องดังกล่าว และคิดว่าเป็นเรื่องที่สามารถคุยกัน ตกลงกันได้ จึงทำให้กฎหมาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร อีกทั้งกระบวนการกฎหมายในประเทศไทยยังคงมีความล่าช้า

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมือง ควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่เยาวชน หากจะเปลี่ยนแปลงคนในรุ่นปัจจุบันคงเป็นไปได้ยาก แต่การปลูกฝังกับเยาวชนสามารถช่วยให้พวกเรารู้ถึงสิ่งที่ดีได้ โดยเฉพาะการปฏิบัติที่ไม่ได้อยู่ภายในจิตใจ เพื่อเวลาโตเป็นผู้ใหญ่ จะได้ปฏิบัติพฤติกรรมที่ถูกต้อง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-08 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-8 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.9 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-09

นักการเมืองไทยควรจะมีจริยธรรมมุ่งประโยชน์ของประเทศชาติและสังคมไทยเป็นสำคัญ ในปัจจุบันนี้พัฒนาขึ้นบ้างแต่ก็ยังไม่ดีพอและก็มีอะไรที่ต้องปรับปรุงอีกมาก นักการเมืองในอดีตทำสิ่งไม่ดีไว้มาก แต่ไม่ค่อยมีคนรู้ไม่ค่อยมีคนสนใจ แต่เวลานี้สื่อแพร่เร็ว ประกอบกับประชาชนทั่วไปมีการศึกษาที่ดีขึ้น แล้วก็มีความตื่นตัวที่อยากจะมาปกป้องสิทธิเสรีภาพของตัวเอง และผลประโยชน์ของตัวเองและประเทศชาติ ก็เลยเป็นการบังคับทางอ้อมให้นักการเมืองคำนึงถึงเรื่อง สภาพการณ์จริยธรรมมากขึ้นมันก็เลยมีการเปลี่ยนแปลง นักการเมืองที่ดีในเวลานี้ก็มีบ้าง พูดถึงว่า มันมีบ้างแต่ส่วนใหญ่ไม่ใช่หรอก มองไปแต่ละคน “เสือ สิงห์ กระทิง แรด” ทั้งนั้น ดูการถ่ายทอดทีวี หยาบคาย ไม่มีเหตุผล อะไรสารพัด

วัฒนธรรมของคนไทยเป็นปัญหาสำคัญ เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและคนในสังคมที่เรียกว่ามีความผูกพันมีความพึ่งพากันมาโดยตลอดตั้งแต่อดีตกาล เพราะฉะนั้น สถานการณ์นี้มันก็เลยไปซึมซับสู่นักการเมือง และระบบนักการเมืองด้วย ที่เรียกว่า ทำอะไรก็เพื่อพวกพ้องก่อน เพื่อคนรู้จักคนที่ใกล้ชิด เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน จนกระทั่งมันเลยขอบเขตที่ควรจะเป็น คือ เห็นแก่พรรคพวกเพื่อนพ้องคนรู้จัก มากกว่าที่จะคำนึงถึงหลักการและสิ่งที่ควรจะเป็น นี่คือ สภาพสังคมในปัจจุบัน มันยากที่จะแก้ ถ้าจะให้ยกตัวอย่างง่าย ๆ ตำรวจควรจะเป็นผู้ที่รักษากฎหมาย แต่เขาก็ต้องพึ่งพาผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น พึ่งบรรดาพวกที่มีเงินมีทองในการทำงานของตัวเอง เนื่องจากว่างบประมาณจำกัด เงินเดือนไม่พอในการทำหน้าที่ของตนเอง ยกตัวอย่างเช่น ตำรวจในต่างจังหวัด เวลามีฆาตกรรมเกิดขึ้นเขาต้องออกจากสถานีไปดูสถานที่เกิดเหตุ ค่าน้ำมันรถก็ไม่มี มอเตอร์ไซค์ก็ไม่มี จะสืบสวนก็ต้องใช้เงิน ไม่มีค่าใช้จ่าย เพราะฉะนั้นเป็นไง ระหว่างทางมันมีบ่อนผู้มีอิทธิพลเขาสนับสนุน อุดหนุน บริจาคให้สถานีอะไรอย่างนี้ แม้ว่าไม่ได้เรียกร้องว่าเพื่อเหตุแล้วต้องช่วย แต่มันเป็นน้ำใจ พอเป็นน้ำใจ พอถึงเขาทำผิด ผู้รักษากฎหมายก็เกรงใจ มันก็เป็นอย่างนี้สังคมไทย เป็นอย่างนี้มาตลอด ในตัวกฎหมายเองก็สะท้อนลักษณะวัฒนธรรมความสัมพันธ์ เช่น กฎหมายมีบอกว่า ถ้าบุพการีมีความผิด คนที่เป็นบุตรสามารถปกปิดได้คือ ถ้าเป็นบุพการีก็คือ คนที่เป็นบุตรไม่ต้องไปฟ้องไปทำอะไรได้ นี่ก็แสดงให้เห็นว่า เขายังเห็นว่านี่คือความผูกพันอยู่ในสังคมไทย เพราะฉะนั้นการที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมมันไม่ง่าย และจะใช้ทฤษฎีต่างประเทศมาไม่เห็น ไม่สำเร็จ เท่าที่พิจารณา

คนที่จะมาเป็นนักการเมืองต้องมีความพร้อมในตัวเองพอสมควรทีเดียว แต่ถ้าหากไม่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และก็หลาย ๆ ด้าน จะทำอะไรก็ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่น เพื่อก้าวสู่ตำแหน่ง ในเมื่อต้องไปพึ่งพาเขาแล้ว มันเป็นก้างขวางคออยู่เวลาทำอะไรมันไม่ถนัด ทำไม่ได้ ๆ เพราะว่าสังคมไทยเป็นอย่างนี้ วัฒนธรรมเป็นอย่างนี้ คนบ้านนอกรู้ว่า การซื้อเสียงขายเสียงทำไม่ได้มันไม่ดี แต่ถ้าหากว่าไปรับเงินเขาแล้วก็มีจิตสำนึกว่า ถ้าเราไม่ทำตามสัญญาที่จะไปเลือกเขามันเป็นบาป เป็นมลทิน ทั้ง ๆ ที่สามารถเลี่ยงได้คือ พอเวลาไปลงคะแนนไม่มีใครรู้อยู่แล้ว แต่มันเป็นวัฒนธรรมไทยทำไม่ได้ ทำไม่ลง เพราะฉะนั้นกระบวนการซื้อเสียงจึงยังมีอยู่ ดังนั้นนักการเมืองต้องมีความพร้อมเพื่อว่า เมื่อเข้าสู่ตำแหน่งแล้วไม่ต้องอยู่ใต้อาณัติของใคร ไม่มีบุญคุณที่ต้องทดแทนเท่าไหร่นักจึงสามารถมีอิสระในการดำเนินงานตามหน้าที่และความถูกต้อง

ระเบียบกฎหมายเป็นเพียงตัวลายลักษณ์อักษร ตัวอักษรเขียนเท่าไรมันก็ครอบคลุมไม่หมด สิ่งสำคัญอยู่ที่จิตสำนึกของคนมากกว่ากฎระเบียบ กฎระเบียบไม่ได้เป็นอะไรที่ช่วยให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมคนเมื่อทำผิดก็หนีและก็พยายามเลี่ยง เพราะฉะนั้น ระเบียบก็เป็นคล้าย ๆ ว่า แมวไล่จับหนู ออกเท่าไหร่ก็ยังมีคนโกง เราจะจับได้บ้างไม่ได้บ้าง ออกไปเท่าไหร่ก็ยังมีอยู่อีก มันไม่หายเบ็ดเสร็จ เด็ดขาด เพราะฉะนั้นต้องสร้างจิตสำนึกตั้งแต่เด็ก แต่คนที่ปลูกฝังอย่าเป็นเสียเอง เช่น ครูเองก็วิ่งให้สินบนเพื่อได้ตำแหน่งที่สูงขึ้น อาจารย์มหาวิทยาลัยบางทีก็ไม่สนใจนักศึกษาเท่าไหร่ ต้องการหาประโยชน์หรือทำธุรกิจส่วนตัวเพื่อหารายได้มากกว่าทุมเทเวลาให้นักศึกษา เหล่านี้เป็นปัญหาเพราะฉะนั้น นี่คือทฤษฎีที่จะต้องปลูกฝังแต่ว่ากว่าจะไปถึงเป้าหมายได้ต้องเหนื่อย

กลไกสำคัญที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงคือ ความตื่นตัว ความรู้ของประชาชน รวมทั้งกระบวนการสื่อสารในโลกเทคโนโลยี ส่วนระเบียบกฎหมายเป็นเพียงตัวลายลักษณ์อักษร ตัวอักษรเขียนเท่าใดก็ครอบคลุมไม่หมด กฎระเบียบทั้งหลายมันจะตามแก้ แต่ว่าไม่ได้เป็นอะไรที่ช่วยให้คนเปลี่ยนพฤติกรรมกับคนก็หนี และก็พยายามเลี่ยง จับได้ก็ซวยไป จับไม่ได้ก็ดีไป มันแก้ลักษณะนั้นมากกว่า เพราะฉะนั้นระเบียบก็เป็นคล้าย ๆ กับว่า แมวไล่จับหนู ออกเท่าไหร่ก็ยังมีคนโกง เราจะจับได้บ้างไม่ได้บ้าง ออกไปเท่าไหร่ก็ยังมีอยู่อีก มันไม่หายเบ็ดเสร็จเด็ดขาด เพราะฉะนั้น ต้องสร้างจิตสำนึกตั้งแต่เด็ก

บางคนเขาเป็นบัวใต้น้ำ บางคนไม่ต้องไปพูดไม่มีประโยชน์ มันฝังรากลึกจนกระทั่งแก้ไม่ได้ ต้องเอาคนรุ่นใหม่ภาคส่วนต่างๆต้องช่วยกันปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชน ได้ผลหรือไม่ได้ก็ว่ากันอีกเรื่องหนึ่ง แต่เป็นการเริ่มต้น ครูบา อาจารย์ในโรงเรียน ก็เช่นเดียวกันทุกระดับ ประถม มัธยม มหาวิทยาลัย มันต้องมีการอบรม ปลูกฝังจิตสำนึก ผู้ใหญ่เองก็ต้องเป็นตัวอย่าง ตัวอย่างที่ดีกว่าคำพูด คำสอน เพราะไม่ว่าอยู่ที่ไหน

เราก็ทำในสิ่งที่เราคิดว่าถูกต้อง สิ่งที่ทำอยู่ทุกวันนี้ก็คือถ้ามีโอกาสที่จะพูด มีโอกาสที่จะเผยแพร่ความคิดทางด้านนี้ เราก็พยายามทำเท่าที่ทำได้

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-09 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-9 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-9: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-09

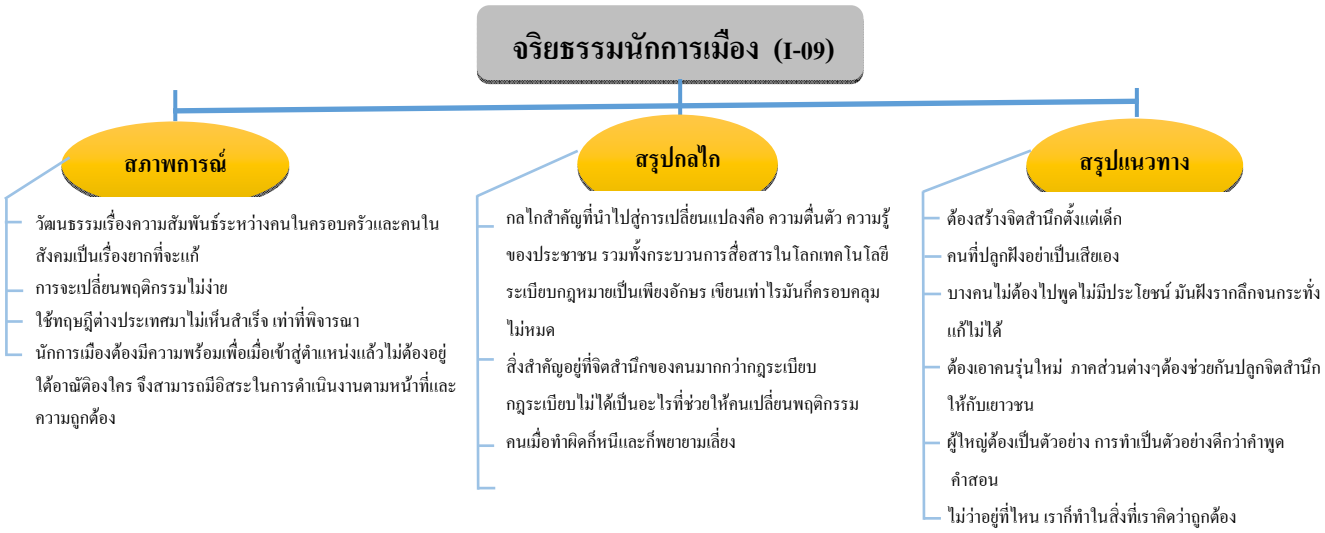

8.1.10 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-10

ระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยยังถือว่าเป็นประชาธิปไตยแบบไม่สมบูรณ์ เนื่องจากกว่าไม่ได้มีการเลือกตั้ง 100% เพราะสว.ก็มีที่มาจากการแต่งตั้งสรรหา สำหรับการเลือกตั้งในอดีตประชาชนเลือกนักการเมืองด้วยความศรัทธา ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่จะเลือกนักการเมืองที่มีผลประโยชน์ตอบแทนต่อกัน ระบบอุปถัมภ์เป็นระบบที่มีอยู่ทั่วโลกและเป็นระบบที่คู่กับประเทศไทย เนื่องจากมีความเชื่อว่าการให้เงินนั้นถือเป็นสินน้ำใจ ซึ่งระบบการเมืองอุปถัมภ์เป็นระบบที่ผู้ให้หวังประโยชน์ตอบแทนก็คือ ให้เงินเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง แต่ถ้าประชาชนในประเทศมีการศึกษาที่ดีและสภาพเศรษฐกิจในประเทศดี ก็จะทำให้ไม่มีปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การทุจริตคอรัปชั่นเป็นการทำผิดจริยธรรมที่ร้ายแรงที่สุด ข้อเท็จจริงในประเทศไทยพบว่าการแก้ปัญหาการทุจริตซื้อเสียงทำได้ยาก เพราะว่าที่ผ่านมาผู้ที่ให้เงินซื้อเสียงมักเป็นฝ่ายชนะการเลือกตั้ง

แผนภูมิที่ 8-10: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-10

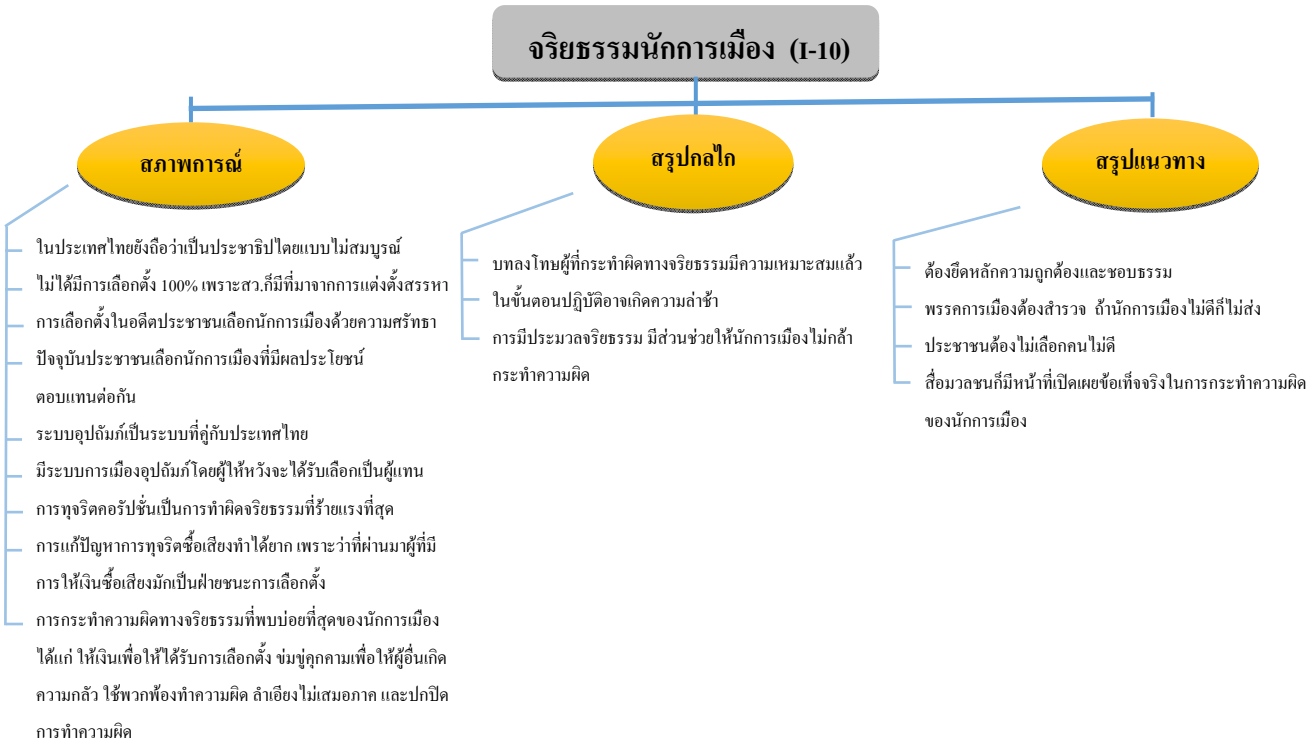

การกระทำความผิดทางจริยธรรมที่พบบ่อยที่สุดของนักการเมืองได้แก่ การให้เงินเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง การข่มขู่คุกคามเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความเกรงกลัว การใช้พวกพ้องในการทำความผิด การมีความลำเอียงไม่เสมอภาค และการปกปิดการกระทำความผิด

ในประเทศไทยยังไม่ถือว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์เนื่องจากไม่ได้มีการเลือกตั้ง 100% แต่ต่อจากนี้ไปคงมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญซึ่งจะทำให้ประเทศไทยมีการเลือกตั้งจากอำนาจของประชาชน อันที่จริงการมีประมวลจริยธรรมซึ่งได้กำหนดบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิดทางจริยธรรมไว้ มีส่วนช่วยให้นักการเมืองไม่กล้ากระทำความผิด ถือเป็นกรอบในการปฏิบัติ หากนักการเมืองคนใดกระทำความผิดก็ต้องได้รับโทษตามที่บัญญัติไว้ บทลงโทษผู้ที่กระทำผิดทางจริยธรรมมีความเหมาะสมแล้ว แต่ในขั้นตอนปฏิบัติอาจเกิดความล่าช้า เช่น การทำงานของกกต. ซึ่งใช้เวลานานในการสอบสวนพิจารณาโทษผู้กระทำผิด

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่สำคัญก็คือ ต้องยึดหลักความถูกต้องและชอบธรรม ก่อนที่พรรคการเมืองจะส่งนักการเมืองลงรับสมัครเลือกตั้งจะต้องสำรวจในพื้นที่ก่อนว่ามีข้อดีอะไรหรือไม่ ถ้าไม่ดี ถ้ามีการกระทำความผิดก็ต้องไม่ส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง ประชาชนก็มีอิทธิพลในการควบคุมนักการเมือง หากนักการเมืองคนไหนไม่ดี ประชาชนก็ต้องไม่เลือก และสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการเปิดเผยข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดของนักการเมือง ก็จะทำให้แก้ไขการกระทำผิดจริยธรรมของนักการเมืองได้

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-10 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-10 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.11 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-11

สภาพการณ์ในเรื่องจริยธรรมนักการเมืองของประเทศไทยควรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของแนวความคิดประชาธิปไตย เพราะในปัจจุบันการเลือกตัวผู้แทน นั้นมักเกิดจากการเลือก “บุคลิก” มากกว่า “ผลงาน” หรือแม้แต่เลือกจาก “ผลประโยชน์” ที่ได้รับหรือเป็นการทดแทนบุญคุณ ก็สุดแล้วแต่วิธีการที่จะได้มา การเลือกผู้แทนควรจะต้องคำนึงถึงความสำคัญมากกว่าเรื่องของผลประโยชน์หรือการทดแทนบุญคุณ เนื่องจากผู้แทนมีความสำคัญกับประชาชนในพื้นที่ หากเลือกผู้แทนดี พื้นที่ดังกล่าวก็จะได้รับการดูแลที่ดีจากผู้แทนที่พวกเขาเลือกขึ้นมา

การทำงานหรือการตรวจสอบของหน่วยงานภาครัฐในปัจจุบันมีความล่าช้า และเป็นจุดเสียที่สำคัญของข้าราชการ เนื่องจากจะทำให้สูญเสียความเชื่อมั่นจากประชาชนหรือกลุ่มผู้มาขอรับบริการ การดำเนินงานดังกล่าวนี้ก็มักจะถูกมองว่าไม่โปร่งใส มีการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นกลาง ซึ่งจุดเสียดังกล่าวนี้ยังคงเป็นจุดใหญ่ในการดำเนินงานของหน่วยงานข้าราชการในสังคมปัจจุบัน

และในปัจจุบัน “สื่อ” ที่มีหน้าที่สำคัญในการเผยแพร่ข่าวสาร ขาดจรรยาบรรณในการดำเนินงาน มีการเพิ่มเติมข้อมูลต่างๆที่ไม่เป็นความจริงในการนำเสนอข่าว จึงทำให้ผู้รับเองได้รับข่าวสารที่ผิดๆหรือมีการบิดเบือนไปจากเดิม ส่งผลเสียต่อการรับรู้ของประชาชน เพราะฉะนั้น “สื่อ” ควรที่จะมีจรรยาบรรณในการดำเนินงานและควรทำตัว “เป็นกลาง” ในการนำเสนอข่าว เพื่อให้ประชาชนที่รับข่าวสาร ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องและเชื่อถือได้

สิ่งที่สำคัญในสภาพการณ์ของจริยธรรมนักการเมืองไทยในปัจจุบัน คือเรื่องของระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงมีอิทธิพล และยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทยในทุกๆส่วน ซึ่งทำให้การพัฒนาในด้านต่างๆเป็นไปได้ยากสืบเนื่องมาจากการนำพวกพ้องหรือกลุ่มของตนเข้ามาทำงาน จึงทำให้การพัฒนายังคงหยุดอยู่ที่เดิม

ในเรื่องกลไกของจริยธรรมนักการเมืองไทย ยังคงไม่มีความชัดเจน ที่ไม่มีความชัดเจนในแง่นี้ไม่ใช่ในเรื่องของกฎระเบียบข้อบังคับที่มีอยู่ แต่หมายถึงการดำเนินงานที่ตัวกฎหมายได้ระบุไว้ การปฏิบัติตามจึงกลายเป็นเรื่องที่ไม่ยึดถือ กลายเป็นเรื่องที่สังคมมองว่าปกติ เป็น “นิสัยของนักการเมือง” อีกทั้งกลไกที่ใช้ควบคุมนี้ยังขาดในเรื่องของความรวดเร็วในขั้นตอนของการพิจารณา ขาดการควบคุมที่เด่นชัด จึงทำให้กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ ยังเกิดช่องโหว่ ในการที่จะกระทำผิด

ในการใช้กฎหมายควบคุมควรที่จะคำนึงถึงความเหมาะสมเป็นสำคัญ จริงอยู่กฎหมายนั้นเป็นหลักให้ยึดในสังคมว่าไม่ควรกระทำผิดหลักกฎหมาย แต่กฎหมายบางข้อหรือบางฉบับที่จะเลือกใช้ จำเป็นต้องเลือกให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพราะการดำเนินงานในทางกฎหมาย มีหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกัน จึงจำเป็นที่จะต้องเลือกใช้กฎหมายให้เหมาะสม

แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย ควรจะมีการติดตามการทำงานของผู้แทนที่เลือกไป ว่ามีการทำงานเป็นอย่างไร เป็นที่พึงพอใจของประชาชนหรือไม่ เพื่อให้ทราบว่าบุคคลที่เราเลือกไปนี้ เป็นตามที่เขาเคยพูดหรือเคยหาเสียงไว้หรือไม่ และยังคงทำงานเพื่อประชาชนในพื้นที่และประเทศอย่างเสียสละ โดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัวหรือไม่ โดยที่แนวทางในการตรวจสอบดังกล่าวนี้ อาจจะใช้ตัวแทนของภาคประชาชน มาดำเนินงานในการตรวจสอบเพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของประชาชน

ควรมีการปลูกฝังเรื่องจิตสำนึก ค่านิยม และพฤติกรรม ในด้านจริยธรรมให้แก่เยาวชน เพื่อให้เยาวชนได้ซึมซับและรับรู้ถึงตัวอย่างที่ถูกต้องในการปฏิบัติตัวให้ถูกต้องตามจริยธรรม ที่ถูกต้องตั้งแต่ยังเด็ก เพื่อให้พวกเขาเหล่านี้เติบโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดี มีจริยธรรมอยู่ในจิตใจ โดยการปลูกฝังดังกล่าวนี้ อาจใช้ “สื่อ” ในการช่วยเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเด็กและเยาวชนในยุคสมัยนี้ได้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

การเพิ่มพูนความรู้ หรือการให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องของ “ประชาธิปไตย” ที่แท้จริงแก่ประชาชนเพื่อให้เข้าใจความหมายของประชาธิปไตยว่าควรเป็นอย่างไร ไม่ใช่เป็นความหมายผิดๆแบบที่คิดกัน ว่าเสียงข้างมากคือสิ่งที่ถูกต้อง แต่การที่เสียงข้างมากกระทำในเรื่องที่ไม่ดี ยังคงเป็นสิ่งที่เราจะต้องสนับสนุนหรือไม่ นี้เองจึงทำให้การเข้าไปทำความเข้าใจ การให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องของประชาธิปไตย จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-11 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-11 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-11: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-11

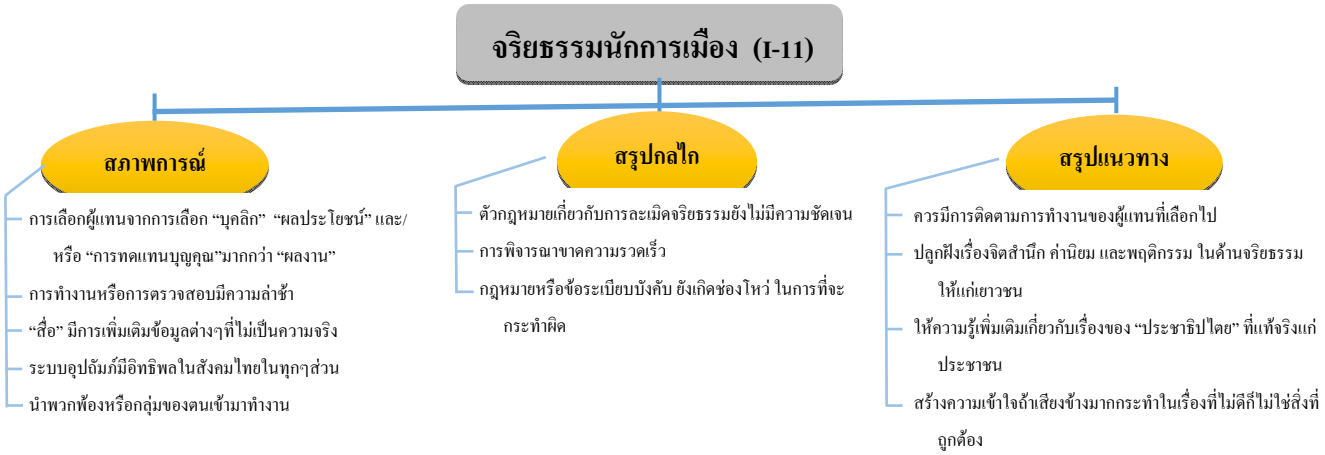

8.1.12 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-12

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยเป็นระบบอนุรักษ์นิยม แม้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมาย แต่ก็ยังยึดถือของเดิม อัตลักษณ์ของการเมืองไทยคือ ความวุ่นวาย ไม่มีเหตุผล นักการเมืองปัจจุบันแสวงหาประโยชน์ส่วนตน ต้องการมีชัยชนะจนไม่คำถึงถึงความถูกต้อง มีการอ้างความรับผิดชอบต่อประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง ซึ่งปัจจุบันระบบการคัดเลือกนักการเมืองมีประสิทธิภาพพอสมควรแต่ยังไม่ได้ผล 100%

การกระทำผิดทางจริยธรรมของนักการเมืองได้แก่ การพูดปด การแสวงหาผลประโยชน์ การไม่มีความรับผิดชอบ การไม่เป็นสุภาพบุรุษ การกระทำผิดที่ร้ายแรงได้แก่การแสวงหาประโยชน์ แม้จะมีบทลงโทษทางกฎหมายแต่ในความเป็นจริงไม่มีการนำไปปฏิบัติ ทางกกต.ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ คือมีหน้าที่ในการจัดการเลือกตั้งให้มีความถูกต้องและปัจจุบันกกต.ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังเยาวชนให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

แผนภูมิที่ 8-12: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-12

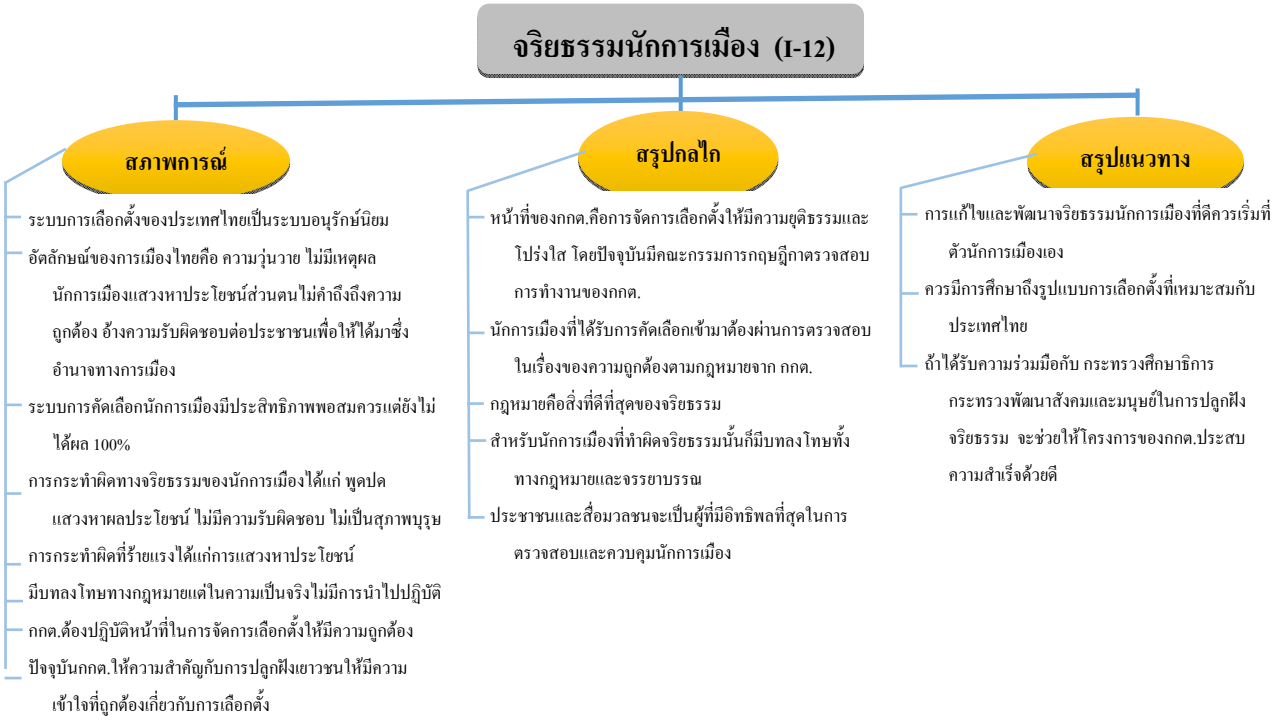

หน้าที่ของกกต.คือการจัดการเลือกตั้งให้มีความยุติธรรมและโปร่งใส โดยปัจจุบันมีคณะกรรมการกฤษฎีกาและกระบวนการ Check and Balance ตรวจสอบการทำงานของกกต. นักการเมืองที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาล้วนต้องผ่านการตรวจสอบ คัดกรอง ในเรื่องของความถูกต้องตามกฎหมายจาก กกต. ซึ่งกฎหมายคือสิ่งที่ดีที่สุดของจริยธรรม หากการกระทำไม่ละเมิดต่อกฎหมายก็น่าจะเป็นสิ่งที่ถูกต้อง สำหรับนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรมนั้นก็มีบทลงโทษทั้งทางกฎหมายและจรรยาบรรณ ซึ่งประชาชนและสื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลที่สุดในการตรวจสอบและควบคุมนักการเมือง

การแก้ไขและพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่ดีควรเริ่มที่ตัวนักการเมืองเอง ควรมีการศึกษาถึงรูปแบบการเลือกตั้งที่เหมาะสมกับประเทศไทยเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เหมาะสม ซึ่งปัจจุบัน กกต.ให้ความสำคัญกับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีด้านการปกครองให้แก่เยาวชน โดยมีตัวอย่างจากประเทศเยอรมนีที่เคยล่มสลาย แต่ปัจจุบันกลับพัฒนาจนกลายเป็นผู้นำประเทศแถบยุโรปได้ โดยเฉพาะด้านการปกครอง ซึ่งหากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงพัฒนาสังคมและมนุษย์ ให้ความร่วมมือ ก็จะทำให้โครงการของกกต.ประสบความสำเร็จด้วยดี

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-12 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-12 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.13 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-13

นักการเมืองควรจะเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของความประพฤติ แต่ในความเป็นจริงนักการเมืองเป็นผู้มีความรัก โลภ โกรธ หลง อัตลักษณ์ของนักการเมืองไทย คือฉ้อฉล ถ่อย ทราม แสวงหาอำนาจเพื่อประโยชน์ของตน ซึ่งสภาพสังคมแบบบริโภคนิยมทำให้นักการเมืองมุ่งแต่แข่งขันเพื่อเอาชนะกัน ทำให้จริยธรรมลดต่ำลงกว่าอดีตนักการเมืองในปัจจุบัน คือ นักธุรกิจ เมื่อได้เข้ามาเป็นส.ส.ก็จะมีการกระทำความผิดในเรื่องของผลประโยชน์ทับซ้อน ซึ่งให้ประโยชน์กับธุรกิจของตัวเอง นอกจากนี้ยังมีการส่งตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งหรือที่เรียกว่า “นอมินี” เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการตรวจสอบทรัพย์สิน

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยไม่สามารถคัดกรองคนที่ดีให้เข้ามาทำหน้าที่ในสภาได้ เนื่องจากยังมีการทุจริตซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้งระบบการเมืองไทยในปัจจุบันมีความเชื่อมโยงกันตั้งแต่ในระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ มีการสืบทอดอำนาจของกลุ่มบุคคล เช่น ตระกูลใดตระกูลหนึ่งได้รับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันหลายสมัย แต่ไม่สามารถพัฒนาท้องถิ่นหรือประเทศเลย ซึ่งเคยมีการออกกฎหมายไม่ให้ดำรงตำแหน่งติดต่อกันเกินสองสมัย แต่ในที่สุดก็มีการแก้ไขกฎหมายให้สามารถดำรงตำแหน่งได้

การกระทำผิดทางจริยธรรมของนักการเมืองที่พบบ่อยได้แก่ การเสียบบัตรแทนกัน การไม่เข้าประชุม การโกหก หลอกลวง ซึ่งกลุ่มที่สามารถควบคุมจริยธรรมนักการเมืองได้ คือ สื่อมวลชนและประชาชน แต่ปัจจุบันสื่อก็ถูกครอบงำโดยกลุ่มนายทุน ทำให้สื่ออ่อนแอ ด้านประชาชนก็ขาดการมีส่วนร่วมในการร้องเรียน ตรวจสอบ และได้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระเพื่อดูแลจริยธรรมของนักการเมืองโดยเฉพาะ ก็

คือ ผู้ตรวจการแผ่นดิน แต่การทำงานก็ประสบปัญหา คือ ไม่มีใครสนใจ เนื่องจากยังขาดมาตรฐานทางจริยธรรมที่แน่ชัด จึงทำให้การเมืองไทยมีพัฒนาการที่แย่ลง

บทลงโทษนักการเมืองที่ทำผิดด้านจริยธรรมยังไม่มีมาตรฐานเพียงพอและไม่มีความเหมาะสม เนื่องจากการลงโทษไม่มีสภาพบังคับ กลไกของสภาจึงไม่มีการทำงานอย่างแท้จริงในการจะลงโทษผู้กระทำความผิด ดังนั้นกลไกที่จะสามารถช่วยควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองได้ คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ซึ่งจะทำให้มีประสิทธิภาพในการคัดกรองคนเข้าสู่สภามากยิ่งขึ้น และสื่อมวลชนจะต้องทำหน้าที่ในการติดตามสะท้อนภาพปัญหาทางจริยธรรมออกมา โดยต้องไม่ใช่ในรูปแบบของธุรกิจเพราะจะทำให้สื่อถูกครอบงำโดยกลุ่มนายทุน นอกจากนี้หน่วยงานของรัฐ องค์กรอิสระต่างๆ จะต้องทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็จะทำให้สามารถช่วยควบคุมจริยธรรมของนักการเมืองได้

การพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองนั้นสามารถทำได้โดยประการแรกต้องเริ่มจากการปลูกฝังด้านจริยธรรมคุณธรรมให้แก่เด็ก และการสร้างวินัยให้กับคนในชาติ กกต.จะต้องมีการให้ความรู้ความเข้าใจกับประชาชนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง หากนักการเมืองคนใดกระทำผิดจริยธรรม ประชาชนจะต้องลงโทษโดยการไม่เลือกให้ได้รับตำแหน่งในครั้งต่อๆไป

ดังนั้นจึงควรมีการตั้งกฎเกณฑ์คุณสมบัติ ที่เหมาะสมของผู้ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้ได้คนที่เหมาะสม และต้องผ่านกระบวนการพัฒนานักการเมืองจากสถาบันวิทยาลัยการเมืองการปกครองก่อนลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ที่ถูกต้องของนักการเมือง และเมื่อนักการเมืองกระทำความผิดก็ต้องมีแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายมาลงโทษอย่างแท้จริง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-13 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-13 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-13: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-13

8.1.14 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-14

ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยมีทั้งประชาชนที่เข้าใจในระบบตัวแทนและประชาชนที่ไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของการเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าทีแทนตน ทำให้นักการเมืองที่ขาดอุดมการณ์สาธารณะใช้ช่องว่างนี้และใช้วัฒนธรรมแบบไทยคือระบบอุปถัมภ์ เป็นฐานในการเข้าสู่อำนาจทาง การเมืองโดยการกระทำผิดจริยธรรมคือการทุ่มเงินเพื่อซื้อเสียง ซึ่งนักการเมืองในปัจจุบันมีจริยธรรมต่ำกว่ามาตรฐานที่ควรจะเป็น อัตลักษณ์ของนักการเมืองไทยคือ *“งมงายขายเสียงเถียงประธานผลาญงบไม่เคารพกติกาเห็นแก่หน้าพรรคพวกชอบจวกกันผ่านกล้องทีวีเรื่องคอรัปชั่นมีเหมือนกันหมดขยันสร้างแบบอย่างที่น่ารันทดเห็นว่าควรเร่งแก้ทั้งหมดการเมืองไทย”* ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักการเมืองในปัจจุบันมีการทุจริตคอรัปชั่นกันมากทำเพื่อตนเองและพวกพ้องมากกว่าจะสนใจดูแลประชาชนอีกทั้งยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การ

แสดงออกที่ไม่สุภาพต่อประชาชนและสื่อมวลชน แม้จะมีบทลงโทษนักการเมืองที่กระทำความผิดแต่ก็ยังไม่ได้ผลมากนัก ยังพบเห็นการกระทำผิดของนักการเมืองอยู่เสมอ เช่น การซื้อเสียง เป็นต้น

กระบวนการที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงนักการเมืองให้มีจริยธรรมนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกภาคส่วน โดยกลุ่มบุคคล หน่วยงานที่มีอิทธิพลต่อนักการเมือง ได้แก่ สื่อมวลชน ประชาชน ปปช. ศาล พรรคการเมืองต้นสังกัด องค์กรภาคประชาชน องค์กรศาสนา และครอบครัว ซึ่งต้องมีการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบนักการเมืองตั้งแต่ขั้นตอนการรับสมัครการเลือกตั้งจนกระทั่งการเข้ามามีอำนาจบทบาททางการเมือง ด้านสื่อมวลชนต้องมีการตรวจสอบข้อมูลนักการเมืองอย่างตรงไปตรงมา ปราศจากอคติ และมีจรรยาบรรณ และสังคมจะต้องมีการปลูกฝังทัศนคติที่ถูกต้องที่มีต่อนักการเมือง คือ การไม่ยอมรับนับถือนักการเมืองที่มีพฤติกรรมทุจริต ไม่เป็นแบบอย่างที่ดีของประชาชน ไม่เคารพกฎหมาย และไม่ส่งเสริมหลักการประชาธิปไตย เมื่อนักการเมืองกระทำความผิดจะต้องมีการรณรงค์ต่อต้าน แสดงความไม่เห็นด้วย และไม่ร่วมงานกับนักการเมืองคนนั้นและพรรคการเมืองต้นสังกัด ซึ่งในปัจจุบันบทลงโทษนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรมมีมากขึ้น อีกทั้งมีองค์กรอิสระทำหน้าที่ตรวจสอบถ่วงดุลการทำงานของนักการเมืองด้วย

แนวทางในการคัดกรองนักการเมืองที่มีจริยธรรมเข้าสู่สภานั้น ต้องอาศัยความร่วมมือกันทั้งของประชาชน พรรคการเมือง กกต. และสื่อมวลชน โดยประชาชนต้องใช้วิจารณญาณในการเลือกนักการเมืองโดยไม่เห็นแก่อามิสสินจ้าง ต้องเลือกนักการเมืองด้วยความสุจริต ด้านกกต.ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการจัดการเลือกตั้งจะต้องมีการเตรียมความพร้อมของบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเลือกตั้ง อีกทั้งต้องรณรงค์ให้ความรู้แก่ประชาชน และดำเนินการจัดการเลือกตั้งอย่างโปร่งใส ยุติธรรม อีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีบทบาทในการคัดกรองนักการเมืองที่มีจริยธรรมก็คือ พรรคการเมือง ซึ่งเป็นต้นสังกัดของนักการเมือง ต้องคัดเลือกคนที่ประชาชนยอมรับและปฏิบัติตามกฎหมายเลือกตั้งอย่างเคร่งครัด เพื่อให้ได้นักการเมืองที่มีเจตนารมณ์ที่จะเข้าไปบริหารประเทศเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง

แผนภูมิที่ 8-14: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-14

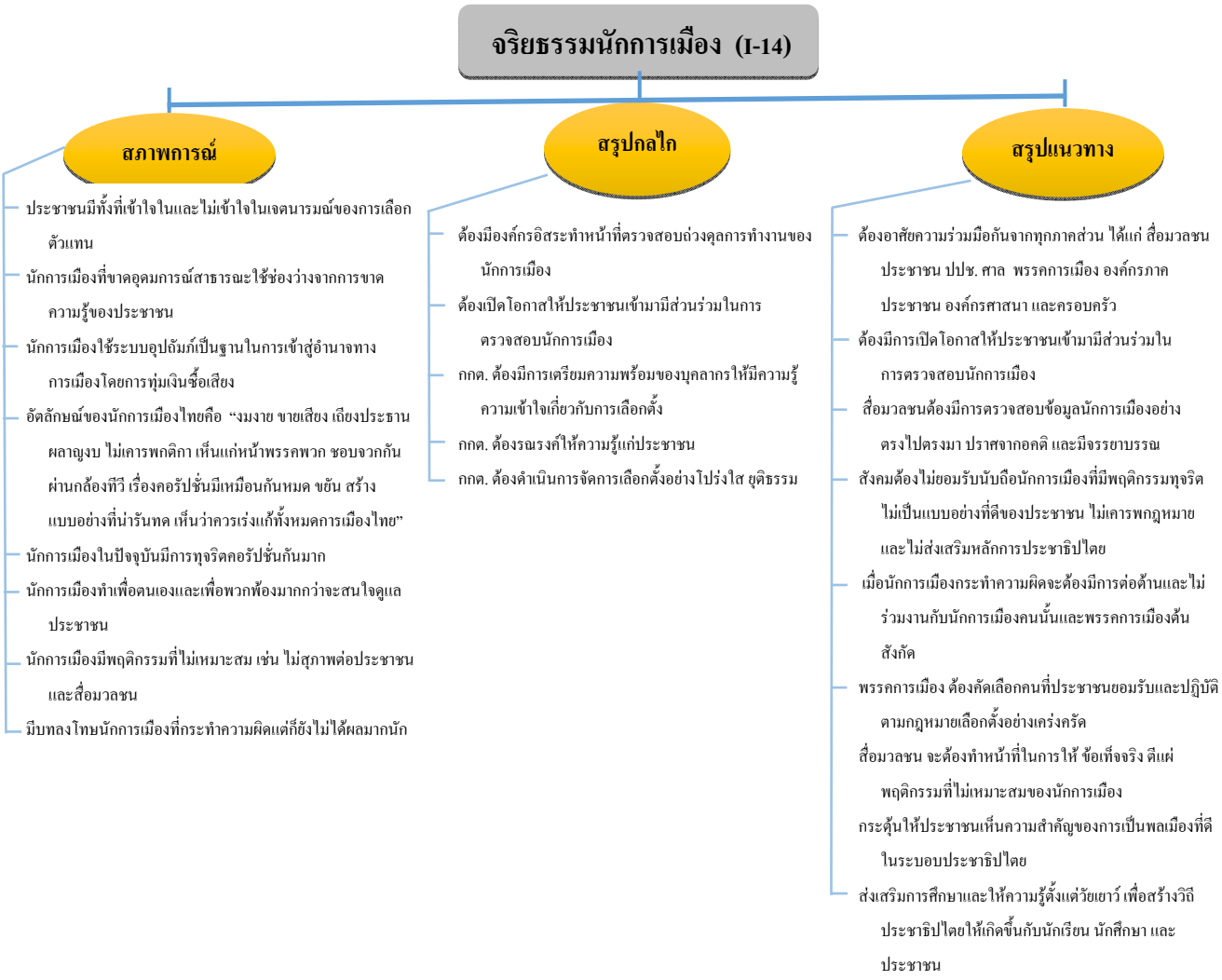

สำหรับสื่อมวลชน จะต้องทำหน้าที่ในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริงแก่ประชาชน ตีแผ่พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักการเมืองให้ประชาชนได้รับทราบเพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจ และกระตุ้นให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิไตย ถ้าประชาชนมีความตื่นตัวและเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบนักการเมือง ก็จะทำให้นักการเมืองมีความระมัดระวังในการปฏิบัติตนมากขึ้น โดยจะต้องมีการส่งเสริมการศึกษาและให้ความรู้ตั้งแต่วัยเยาว์ เพื่อสร้างวิถีประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน นักศึกษา และประชาชน

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-14 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-14 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.15 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-15

จริยธรรมของนักการเมืองปัจจุบันแตกต่างจากสมัยก่อน ปัจจุบันนักการเมืองทำเพื่อประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม **สภาพสังคมของคนไทยที่มีความเอื้อเฟื้อเกรงใจกัน ทำให้เกิดการซื้อสิทธิ์ขายเสียง** ระบบการเมืองไทยใช้ระบบการสืบทอดอำนาจ นักการเมืองในปัจจุบันไม่มีอุดมการณ์และไม่ได้ถูกปลูกฝังในเรื่องของอุดมคติทางการเมือง ทำให้การเข้ามาทำหน้าที่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ตน นักการเมืองแต่ละคนมีที่มาแตกต่างกัน จึงไม่มีการทำงานร่วมกันหรือมองภาพรวมขององค์กร การนำแนวคิดของต่างประเทศมาปรับใช้กับประเทศไทยจึงมักไม่ประสบความสำเร็จ เช่น โครงการ 5 ส. ประเทศญี่ปุ่นสามารถทำได้ แต่พอมาใช้กับประเทศไทยกลับไม่ประสบความสำเร็จ

อัตลักษณ์ของนักการเมืองไทย คือ จะเป็นการมองที่ตัวบุคคล ประชาชนคิดว่านักการเมืองเป็นผู้มีอิทธิพลทำให้นักการเมืองที่เข้ามาก็ต้องทำหน้าที่ตรงนี้ การกระทำความผิดทางจริยธรรมที่ร้ายแรงที่สุดของนักการเมือง คือ การทุจริตหาผลประโยชน์เข้าตัวเอง ส่วนความผิดทั่วๆไปก็ได้แก่ ความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของนักการเมือง

แม้จะมีบทลงโทษนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรม แต่บทลงโทษก็ยังไม่มีความเหมาะสมเท่าที่ควร อีกทั้งกระบวนการขั้นตอนการสอบสวนพิจารณา มีหลายขั้นตอน ค่อนข้างที่จะวุ่นวายและมีความเป็นพรรคพวกเดียวกัน ทำให้นักการเมืองไม่ค่อยกลัวการกระทำผิดจริยธรรม ซึ่งประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกฎหมายหลายประเภทแต่การนำกฎหมายมาใช้อย่างเข้มงวดและถูกต้องยังไม่เกิดขึ้น การบังคับใช้ยังไม่มีประสิทธิภาพ

การพัฒนาประชาธิปไตยในประเทศให้มีความเข้มแข็งเป็นสิ่งสำคัญ โดยจะต้องมีการปลูกฝังเด็กๆให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องต่อระบอบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยปลูกฝังให้เป็นมโนธรรมในปัจจุบันอาจทำได้ยากขึ้น เพราะฉะนั้นองค์กรทางการศึกษาจะต้องเป็นหน่วยงานที่ให้ความรู้ที่ถูกต้องให้เด็กและเยาวชนมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อระบอบประชาธิปไตย และเมื่อนักการเมืองมีการทำดีจะต้องมีการให้รางวัลเพื่อเป็นแบบอย่างต่อไป

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-16 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-16 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-15: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-15

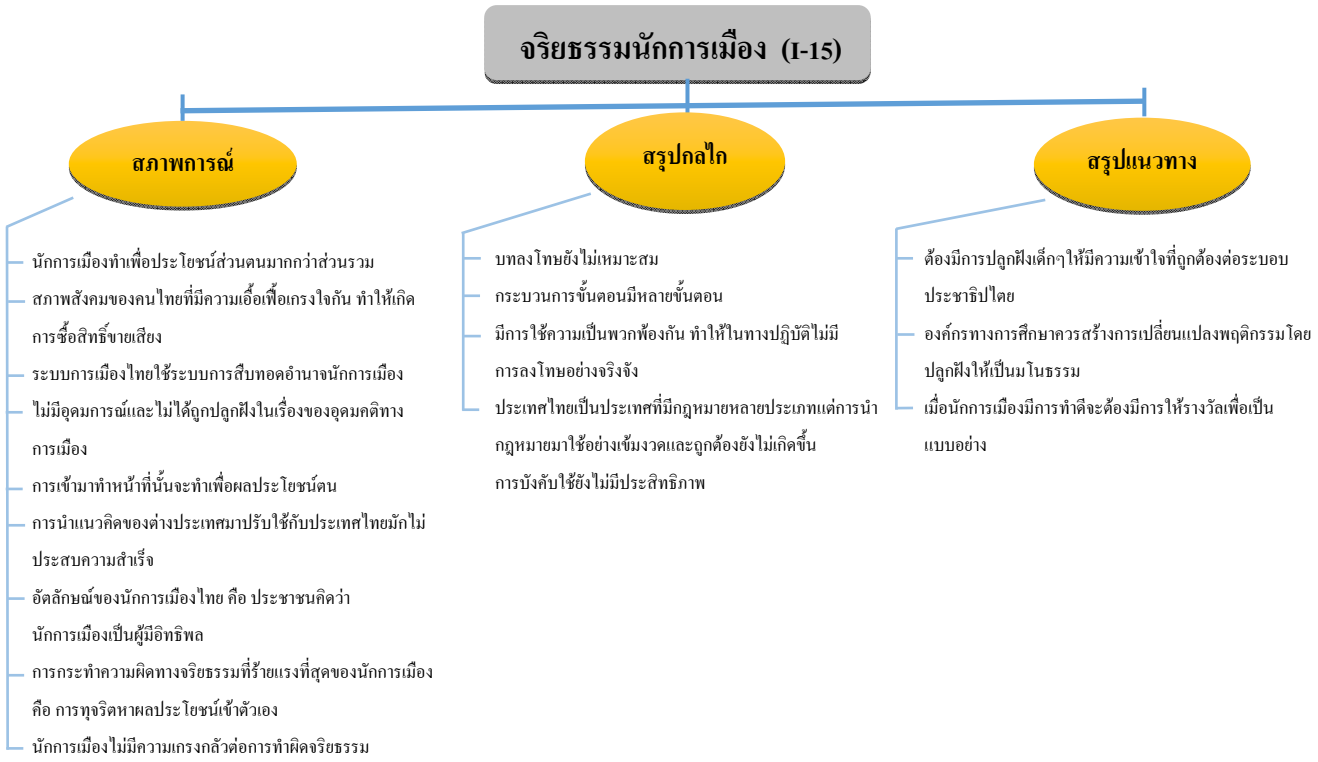

8.1.16 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-16

ปัจจุบันจริยธรรมของนักการเมืองไทยตกต่ำลงมาก ทั้งพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสาธารณะ เช่น การใช้คำพูดหยาบคาย การแต่งกายไม่เหมาะสม การทำร้ายร่างกายกันในสภา และการที่ส.ส. สว.เดินทางไปพบพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ที่ต่างประเทศก็ถือเป็นการทำผิดจริยธรรม เพราะพ.ต.ท.ทักษิณเป็นนักโทษที่หลบหนีคดี การที่นักการเมืองเดินทางไปพบและจะมีการแก้ไขกฎหมายก็เป็นการทำลายบรรทัดฐานทางสังคมเมื่อจริยธรรมของนักการเมืองต่ำลง ก็ทำให้จริยธรรมของวิชาชีพอื่นตกต่ำด้วย เช่น ข้าราชการที่ยอมอยู่ใต้อำนาจของฝ่ายการเมือง ความผิดทางจริยธรรมของนักการเมืองที่พบบ่อยได้แก่ การทุจริต การใช้อำนาจในทางมิชอบ การโกหก การแสดงกิริยาวาจาไม่สุภาพ ซึ่งถือว่าการทุจริตเป็นการกระทำผิดที่ร้ายแรงที่สุด ซึ่งนักการเมืองในปัจจุบันไม่เกรงกลัวบาป และสังคมก็มีการยอมรับนักการเมืองที่ทุจริตมากขึ้น ทำให้ในปัจจุบันการคอรัปชั่นของนักการเมืองตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศมีความเชื่อมโยงกัน

การทำงานของสื่อมวลชนก็ไม่ทำหน้าที่ตามที่สมควรจะทำ สำหรับกกต.ซึ่งเป็นองค์กรที่มีหน้าที่จัดการดูแลการเลือกตั้งก็ไม่มีความน่าเชื่อถือ กกต.จังหวัดมักมีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองท้องถิ่น อีกด้าน

หนึ่งในส่วนของรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย และประมวลจริยธรรม ไม่มีการบังคับใช้ได้จริง คณะกรรมการจริยธรรมของสภาไม่เคยประสบความสำเร็จในการสอบสวนผู้กระทำความผิด เรียกได้ว่ากระบวนการยุติธรรมไม่สามารถเอาผิดได้ หรือหากจะมีการลงโทษก็มักจะมีการแก้กฎหมายเพื่อให้พ้นความผิดนั้นๆ ซึ่งกระบวนการพิจารณาโทษของระบบยุติธรรมของไทย จะใช้เวลานานกว่าที่ศาลจะมีคำตัดสินออกมา ซึ่งในระหว่างขั้นตอนการพิจารณา ก็จะมีการวิ่งเต้น ทุจริตเพื่อให้พ้นผิดด้วย

แผนภูมิที่ 8-16: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-16

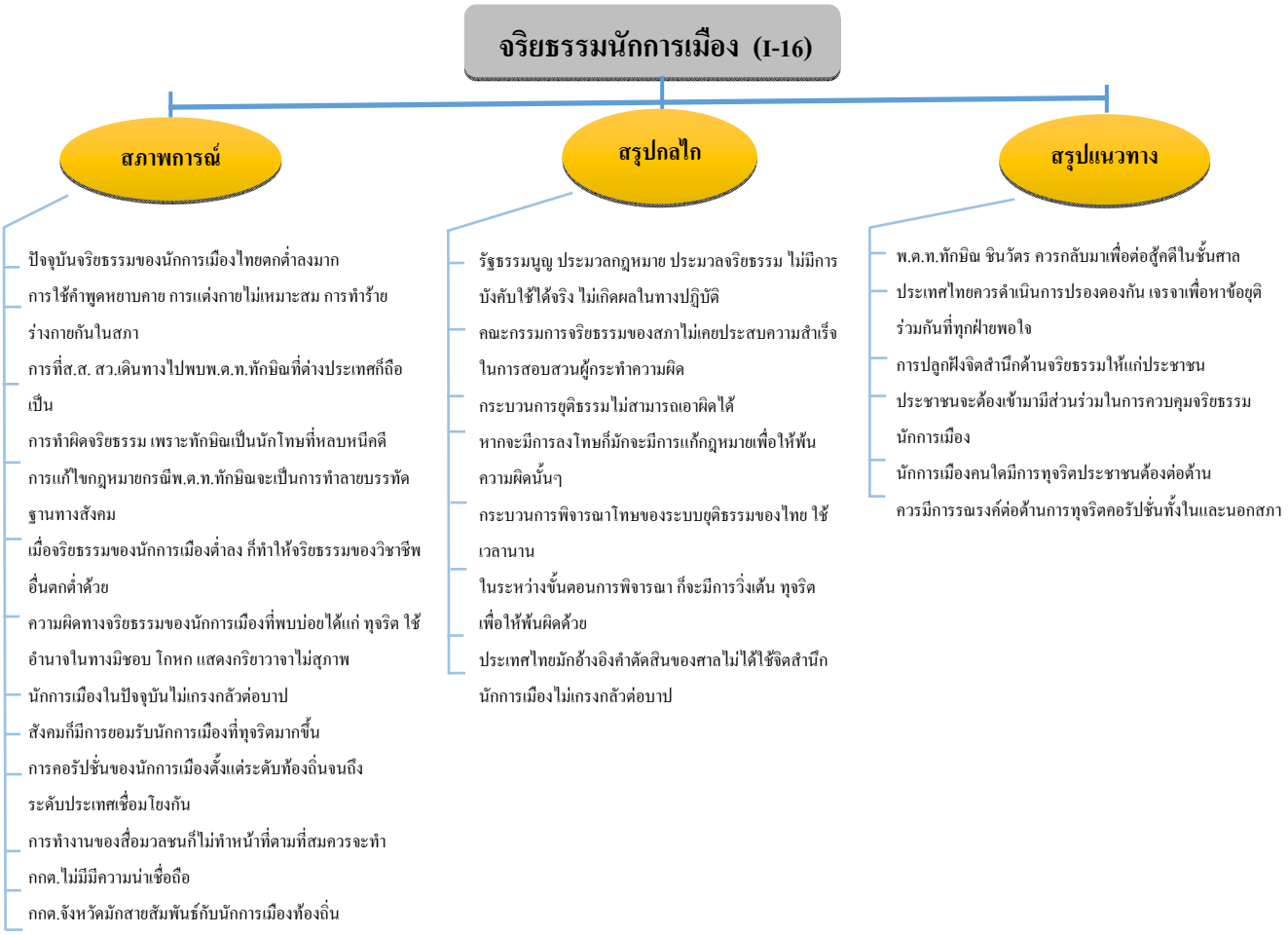

ในต่างประเทศเมื่อนักการเมืองกระทำความผิดจะมีการรับผิดชอบโดยการลาออกจากตำแหน่ง เพราะมีจิตสำนึก แต่ในประเทศไทยจะอ้างอิงคำตัดสินของศาลไม่ได้ใช้จิตสำนึก นักการเมืองไม่เกรงกลัวต่อบาป เมื่อมีการทำผิดก็ไปสร้างวัดทำบุญ มีความเชื่อว่าจะล้างบาปได้ ในกรณีพ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ควรกลับมาเพื่อต่อสู้คดีในชั้นศาล และประเทศไทยควรดำเนินการปรองดองกันด้วยการเจรจาเพื่อหาข้อยุติร่วมกันที่ทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจแนวทางการพัฒนาจริยธรรมสามารถทำได้โดยการปลูกฝังจิตสำนึกด้านจริยธรรมให้แก่ประชาชน ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง หากนักการเมืองคนใดมีการทุจริต ประชาชนต้องต่อต้าน ควรมีการรณรงค์ต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่นทั้งในและนอกสภา

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-16 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-17 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.17 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-17

สภาพการณ์ในเรื่องของจริยธรรมนักการเมืองไทยในปัจจุบันถือว่าเป็นที่ยอมรับ แต่การยอมรับในสังคมไทยถือว่ายังเป็นเรื่องที่ผิด ๆ ทั้งในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ที่ยังคงบทบาทหลักและมีอิทธิพลเป็นอย่างมากในสังคมไทย ทั้งนี้จะต้องเริ่มจากการปลูกฝังค่านิยมใหม่ให้แก่ทุกคนในสังคม ไม่ใช่แต่เฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่เพียงอย่างเดียว ต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ใหญ่ที่ปฏิบัติกันมา เพื่อไม่ต้องการให้เป็นแบบอย่าง เปลี่ยนแปลงสิ่งที่กระทำเรื่องผิดๆจนเป็นความเคยชินหรือเป็นเรื่องปกติ ให้เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องเพื่อสร้างบรรทัดฐานใหม่ในสังคม

การออกกฎหมาย กลไกหรือกฎเกณฑ์ในการควบคุมควรเกิดจากบุคคลผู้ที่มีจริยธรรมในการออกกฎดังกล่าวขึ้นมาเพื่อควบคุมในการใช้ ไม่เช่นนั้นแล้วอาจเกิดการได้ผลประโยชน์จากการออกกฎเกณฑ์ดังกล่าว ที่สามารถทำให้ตัวเองหรือกลุ่มของตนเองได้รับสิทธิต่างๆที่เหนือกว่ากลุ่มอื่นๆนอกจากนั้นแล้วการดำเนินงานควรที่จะต้องมีความรวดเร็วและครอบคลุม เพื่อแสดงให้เห็นถึงการใช้กฎเกณฑ์ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด อีกทั้งยังแสดงถึงความโปร่งใสในการดำเนินงานในเรื่องต่างๆและสังคมไทยควรเปลี่ยนแปลงในเรื่องของ ระบบอุปถัมภ์ ที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ว่าเป็นระบบที่ทำให้สังคมไทยเกิดผลเสียมาอย่างยาวนาน ควรมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของพฤติกรรมที่มีความสำคัญ ก่อนที่จะไปเปลี่ยนแปลง

กฎเกณฑ์ หรือข้อควบคุมต่างๆ เพราะพฤติกรรมของแต่ละบุคคลย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในการทำงาน

แนวทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองไทยควรเริ่มจากการที่มีบทลงโทษซึ่งสามารถใช้ได้จริง และมีความรวดเร็วในการดำเนินงาน มีการตีแผ่ให้สาธารณชนได้รับทราบอย่างทั่วถึง เพื่อให้กฎเกณฑ์ดังกล่าวนี้สามารถใช้ได้จริงและเป็นที่รับรู้ของประชาชนโดยทั่วกัน อีกทั้งในเรื่องของระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทยควรที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของทัศนคติในเรื่องดังกล่าวว่าเป็นเรื่องที่ “ไม่ดี” ไม่ควรคิดว่าเป็นเรื่อง “ปกติ” ที่ใครๆเขาก็ปฏิบัติกัน อีกทั้งการให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ควรมีความต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่เพียงแค่เสนอหรือให้ความรู้ในช่วงเวลาใด ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น เช่น ในเรื่องของการรณรงค์ อย่าซื้อสิทธิ ขายเสียง มักมาประชาสัมพันธ์กันในช่วงเวลาของงการเลือกตั้งเท่านั้น ทำไมไม่ช่วยกันประชาสัมพันธ์ตลอดเวลาเพราะเรื่องดังกล่าวนี้มีความสำคัญต่อประเทศ

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-17 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-17 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-17: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-17

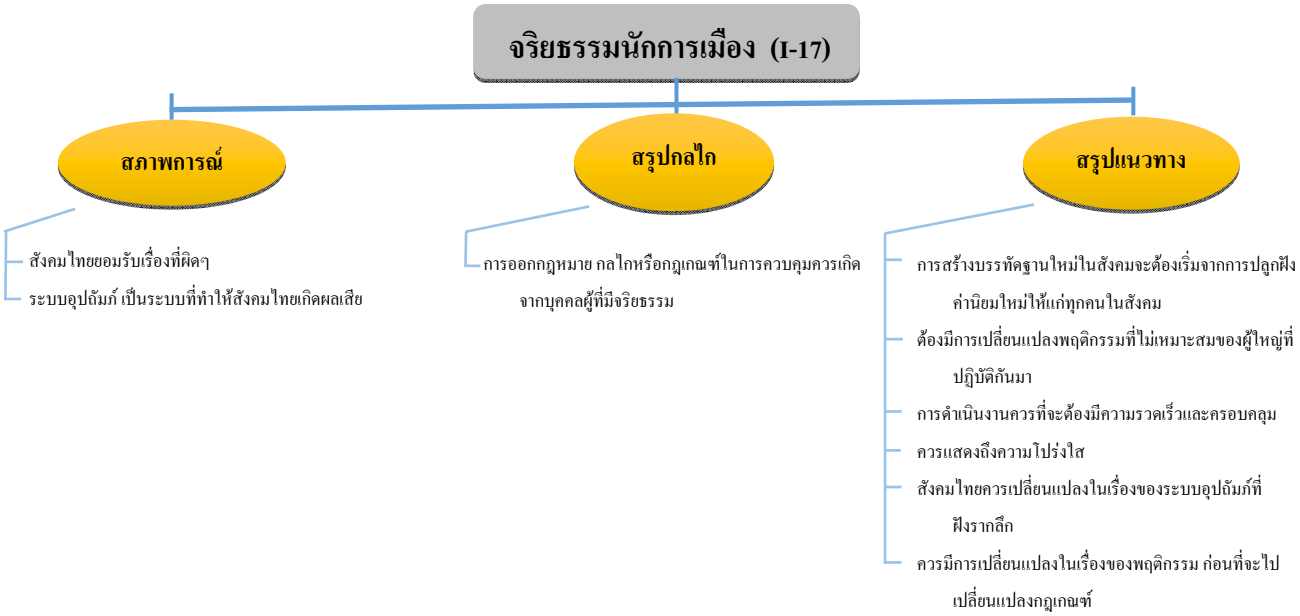

8.1.18 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-18

สังคมไทยเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของคนไทย นักการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งเข้ามาล้วนได้รับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นด้านเงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ มีการแข่งขันกันอย่าสูงไม่มีความละอายซึ่งแตกต่างจากสมัยก่อนที่แข่งกันด้วยความสุจริต สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นเอกภาพของชาติมาแต่สมัยโบราณ เพราะฉะนั้นการจะใช้วัฒนธรรมสร้างชาติสามารถทำได้ แต่คนไทยมองข้ามไป ประกอบกับปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์จึงมีวัฒนธรรมของชาติอื่นเข้ามาทำลายรากเหง้าของวัฒนธรรมไทย จริยธรรมของนักการเมืองไทยจึงน้อยลง ซึ่งการกระทำผิดของนักการเมืองที่ร้ายแรงก็คือการไม่มีสัจจะ ไม่มีสำนึก เวลาพูดอะไรก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา

ระบอบประชาธิปไตยให้สิทธิ์ทุกคนเท่าเทียมกัน คือทุกคนมีคนละหนึ่งเสียงเท่ากัน แต่หากไม่พอใจนักการเมืองที่มีความประพฤติไม่ดีก็สามารถที่จะโนโวท คือไม่ออกเสียงได้เช่นกัน ปัจจุบันมีคณะกรรมาธิการจริยธรรมในการพิจารณาการกระทำความผิดของนักการเมือง แต่ก็ไม่มีการปฏิบัติการลงโทษอย่างแท้จริงเนื่องจากเป็นพรรคพวกกัน ดังนั้นการใช้กฎหมายควบคุมลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นวิธีที่ได้ผล โดยฝ่ายบริหารจะต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนกระบวนการจริยธรรมในระยะยาว

แผนภูมิที่ 8-18: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-18

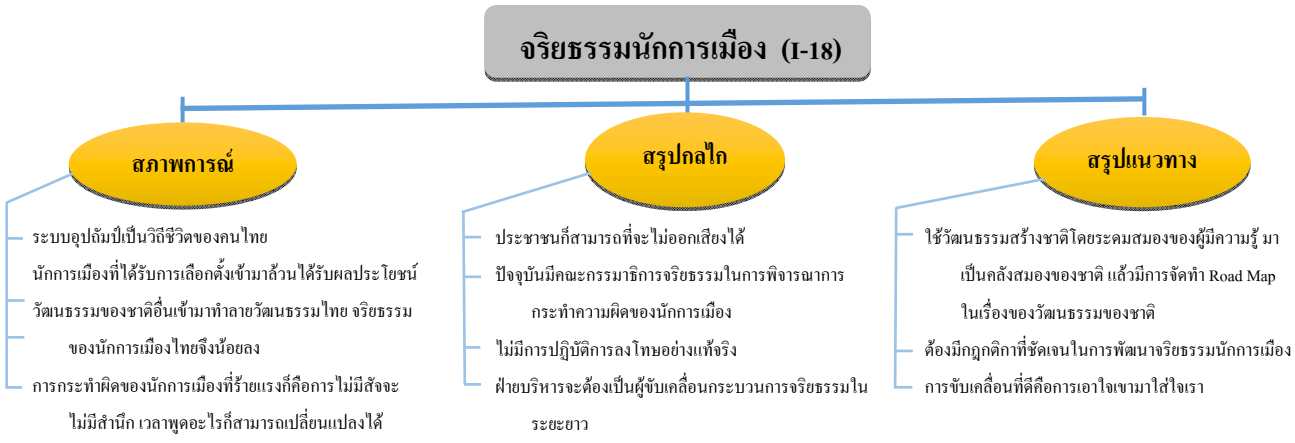

เราสามารถนำวัฒนธรรมสร้างชาติได้ โดยต้องมีเอกภาพเป้าหมายเดียวกัน การขับเคลื่อนสังคมต้องมีจุดศูนย์รวม มีการระดมสมองของผู้มีความรู้ มาเป็นคลังสมองของชาติ แล้วมีการจัดทำ Road Map ในเรื่องของวัฒนธรรมของชาติ สังคมต้องช่วยกันในการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมือง ต้องมีกฎกติกาที่ชัดเจนในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง และแนวทางการขับเคลื่อนที่ดีคือการเอาใจเขามาใส่ใจเรา

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-18 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-18 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.19 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-19

สรุปสภาพการณ์จริยธรรมของนักการเมืองไทยในหนึ่งประโยคค่อนข้างจะลำบาก ในอดีตจะคำนึงถึงพฤติกรรมทางจริยธรรมค่อนข้างมาก ฟังข้าราชการประจำ แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้นักการเมืองเปลี่ยนตาม โดยจะอาศัยที่ปรึกษาซึ่งคิดว่ามีความรู้ความสามารถมากกว่า ไม่ค่อยจะปรึกษาในสิ่งที่ถูกต้องโดยเฉพาะการใช้อำนาจของรัฐ จึงได้สั่งข้าราชการประจำมากกว่า มีการแทรกแซงข้าราชการประจำ ซึ่งพบบ่อยมาก

ผลประโยชน์เกื้อหนุนกันเป็นอัตลักษณ์การเมืองไทย ทุจริตจากหน้าที่ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นมีมากพอสมควร นักการเมืองท้องถิ่นมีพฤติกรรมไม่เหมาะสมมากขึ้น ทุจริตถือเป็นความผิดทางจริยธรรมเป็นผลประโยชน์ของชาติ ทั้งนี้เพราะทุกหน่วยงานยังไม่มีประมวลจริยธรรมอย่างครบ ไม่เท่ากัน การลงโทษยังไม่ชัดเจน การปฏิบัติยังไม่จริงจัง ซึ่งผู้ตรวจการมีหน้าที่ให้คำแนะนำ โดยขณะนี้ได้ส่งเสริมและติดตามเพื่อทำให้มีประมวล และต้องมีมาตรฐาน ส่วนใหญ่จะทำล้อตามของผู้ตรวจการด้านการพิจารณาภายในของคณะกรรมการก็มีความยาก ส่วนในระดับท้องถิ่นก็มีหน่วยงานในท้องถิ่นเป็นผู้ดูแล

พฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นหัวใจสำคัญของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง เพราะเป็นผู้ใช้อำนาจของรัฐโดยมีการใช้อำนาจรัฐในทุกระดับในลักษณะผลประโยชน์เกื้อหนุนกัน (ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ) ซึ่งประชาชนต้องตรวจสอบเพราะมาจากภาษีของทุกคน จริยธรรมของสื่อมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งควรจะให้ข้อเท็จจริงกับประชาชน ขณะนี้มีการบิดเบือนข้อมูลแล้วประชาชนก็เชื่อตามนั้น สื่อกลายเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ในความเป็นจริงทั้งวัฒนธรรมและโครงสร้างมีไว้อย่างดี แต่ในทางปฏิบัติ คนปฏิบัติเลือกปฏิบัติ จึงส่งผลทำให้สังคมอ่อนแอโครงสร้าง ม.78 ให้มีแผนเรื่องจริยธรรมคุณธรรม ซึ่งเขียนไว้ดี แต่บ้านเมืองยังมีปัญหา เพราะการปฏิบัติตนของนักการเมือง ประชาชนทุกคนต่างมีหน้าที่รับผิดชอบทาง

การเมืองด้วย ในการพัฒนาต้องอาศัยการมีส่วนร่วม ของประชาชนให้เข้าไปตรวจสอบโครงการของรัฐ ซึ่งมีเกิดขึ้นแล้วหลายกรณี และประชาชนเข้าไปตรวจสอบสำเร็จ

พฤติกรรมทางจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญในการที่จะดำรงตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจรัฐในอดีตนักการเมืองจะฟังข้าราชการประจำพอสมควร ปัจจุบันมีเรื่องทุจริตมากขึ้น ซึ่งผู้ตรวจการมีสิทธิ์พิจารณาแต่ต้องมีการร้องเรียนเข้ามา บางเรื่องส่งให้หน่วยงานที่ดูแลโดยตรงทำต่อเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และอำนาจให้ผู้ตรวจการสามารถพิจารณาเรื่องที่เสียหายต่อส่วนรวมได้ ส่วนที่เกิดกรณีล่าช้า มาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ผู้ตรวจการจะติดตามเป็นระยะๆ และสอบสวนเองตามกรณี ความล่าช้าในการทำงานต้องปรับแก้ให้รวดเร็วขึ้น ขณะนี้พยายามให้ทุกหน่วยงานมีประมวลจริยธรรมคุณธรรมโดยมีมาตรฐาน มีการลงโทษเป็นสิ่งสำคัญ โดยจะต้องชัดเจนและปฏิบัติได้จริง ซึ่งผู้แต่งตั้งจะทำหน้าที่กำกับดูแล สำหรับผู้ตรวจการมีหน้าที่ส่งเสริมให้สร้างประมวลฯ แล้วดูแลให้มีมาตรฐาน ให้มีผลในทางปฏิบัติระดับท้องถิ่น มีกลไกเตือนกัน หากฝ่าฝืนควรมีการประจานให้เห็นความผิดต่อประชาชน ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อตรวจสอบและรักษาผลประโยชน์มากขึ้น ซึ่งรัฐธรรมนูญมุ่งเน้นมาก จนหลายกรณีที่ประชาชนเข้าไปแล้วได้ตรวจสอบ ได้พบการคอรัปชั่น โดยโทษสูงสุดของนักการเมืองคือการถอนถอดแม้ว่ากฎหมายโครงสร้าง ประมวลจริยธรรม จะมีแล้ว และเขียนไว้ดี แต่ในทางปฏิบัติยังมีการเลือกปฏิบัติ ดังนั้น การแต่งตั้งบุคคลเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง จึงต้องเลือกกัน ต้องเลือกคนดีเข้าไปให้มากที่สุด ประชาชนไม่ควรปล่อยและไม่ติดตาม

ดังนั้น หนทางในการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองนั้น นักการเมืองควรจะฟังข้าราชการประจำในเรื่องการใช้อำนาจของรัฐให้มากขึ้นดังเช่นในอดีตกลไกหลังรับเรื่องร้องเรียนต้องทำให้รวดเร็วขึ้น ซึ่งกำลังปรับปรุง มาตรฐานและการกำกับดูแลส่วนท้องถิ่น ผู้ตรวจการเข้าไปติดตามและให้คำแนะนำเพื่อสร้างและพัฒนามาตรฐานประมวลจริยธรรม จริยธรรมคุณธรรมเป็นเรื่องบุคคลซึ่งเกิดด้วยตนเอง ขณะเดียวกันประชาชนมีสิทธิ์และต้องเข้าไปมีส่วนร่วม ในอีกด้านหนึ่ง สื่อต้องให้ความรู้ ข้อเท็จจริงกับประชาชนด้วย ขณะนี้ผู้ตรวจการเข้าไปเริ่มปลุกจิตสำนึกกับกลุ่มเด็กเยาวชน ที่โรงเรียนและชุมชน เพื่อให้คนรุ่นใหม่รู้และเข้าใจ บอกให้ไปอธิบายให้พ่อแม่ฟัง ขณะเดียวกันได้ร่วมมือกับภาคีในระดับต่างๆ จัดกิจกรรมหลายอย่างโดยเน้นการส่งเสริมจิตสำนึกทางสังคมใช้แนวทางและเน้นเรื่องความรู้กับคุณธรรม มีการแบ่งปัน ทำงานเป็นทีม มีความรับผิดชอบ บนพื้นฐานของความซื่อตรง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-19 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-19 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-19: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-19

8.1.21 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-21

โดยสรุปแล้วสภาพการณ์จริยธรรมของนักการเมืองในปัจจุบันยังไม่ดี จริยธรรมของนักการเมืองแย่ลงทั้งพฤติกรรมและทัศนคติส่วนการจะให้นิยามการเมืองไทยอย่างชัดเจนก็เป็นที่เรื่องยาก ไม่ยอมแพ้กันและคอยจะล้มกัน แบ่งฝ่ายกัน ไม่ร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ประเทศชาติ แย้งกันจนเกิดความไม่เป็นเอกภาพ จึงอาจจะเรียกว่าประชาธิปไตยแบบไทยๆ ซึ่งไม่มีรูปแบบอะไร

ที่ผ่านมาจากการมีประมวลจริยธรรม ส.ว. บังคับใช้ปี 53 เรื่องร้องเรียน ส.ว. ไม่ค่อยมี เพราะพฤติกรรม ส.ว. อยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจ ขณะที่เรื่องร้องเรียน ส.ส. มีเยอะกว่าด้านระบบการเลือกตั้งของไทยดีอยู่แล้วและเป็นที่ยอมรับ เพียงแต่คนไม่ยึดระบบและหลีกเลี่ยงกัน จนทำให้สถานการณ์น่าเป็นห่วง กลายเป็นธุรกิจครอบครัว ซึ่งผู้บริหารประเทศไม่ใช่เป็นคนที่มีความรู้ความสามารถ มีที่มาจากตระกูล ส.ส.

เป็นนักการเมืองมีฐานเสียง คือ พรรคการเมือง-กลุ่มบุคคล(ก๊วน/มุ้ง)-ตระกูล-ผลประโยชน์ ซึ่งสามารถขยายอาณาเขตควบคุมระดับจังหวัดเป็นภาคๆ แต่เดิมนั้น นักธุรกิจกับนักการเมืองจะแยกกัน โดยที่นักธุรกิจจะสนับสนุนนักการเมืองเพื่อผลประโยชน์ ส่วนในปัจจุบันนี้ นักธุรกิจมาเล่นการเมืองเอง เพื่อผลประโยชน์โดยตรงเพียงอย่างเดียวและประเทศไทยผูกพันกับระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเปลี่ยนรูปจากเจ้าขุนนาย มาเป็นอำมาตย์ปัจจุบันเป็นนักธุรกิจและนักการเมือง

ประเด็นความผิดจริยธรรมที่พบบ่อย คือ ทุจริตหรือหาประโยชน์ส่วนตัว ความประพฤติที่ไม่มีศีลธรรม จริยธรรม และไม่ซื่อตรงต่อหน้าที่ ทั้งสามเรื่องนี้เกี่ยวโยงกันก็เพื่อที่จะเอาผลประโยชน์ เพราะ สส. สว. เป็นเพื่อนกัน ทำให้ปล่อยปละละเลยไม่ฟ้องกัน ขณะที่บทลงโทษยังไม่เหมาะสม จึงเสนอแก้ประมวลจริยธรรม ซึ่งเรื่องจริยธรรมมีความละเอียดอ่อนและเป็นนามธรรม ทำให้แต่ละคนมีทัศนคติที่ไม่ตรงกันจนทำให้เกิดความคิดที่ผิด ดังนั้น ประมวลจริยธรรมจะต้องมีกรอบเอาไว้ ในขณะนี้ เรื่องทุจริตประพฤติมิชอบได้ถูกร้องเรียนเป็นส่วนใหญ่ขณะเดียวกันเฉพาะ ส.ว. มีบุคคลภายนอกร้องเรียนมา ตามกระบวนการแล้วต้องเชิญคนนั้นมาสืบหาข้อเท็จจริง โดยจะใช้เวลา 3 เดือน ก็มีหลายกรณีตั้งแต่เข้าใจผิด หรือเข้าใจแล้วก็ขอถอนเรื่อง และเป็นเรื่องรุนแรงสำหรับผู้ตรวจการบางเรื่อง ยังทำหน้าที่อ่อนไป ควรจะออกมาเตือน เพราะผิดจริยธรรมชัดเจน กลายเป็นสิ่งที่ปล่อยปละละเลย อย่างไรก็ตาม การสอนเรื่องจริยธรรมสำหรับนักการเมืองน่าจะเป็นเรื่องที่สายเกินไปแล้ว เป็นเพราะนักธุรกิจไม่มีจริยธรรม ทำให้นักการเมืองเสียและประชาชนไม่มีจริยธรรม ก็เลือกคนที่ไม่รู้เรื่องอีก

จริยธรรมของนักการเมืองในปัจจุบัน มีระบบ มีกรอบและแนวทางชัดเจนขึ้น ปัจจุบันมี 2 องค์กร คือ ด้านนักการเมืองทุจริต ส่งให้ ปปช. ส่วนด้านจริยธรรมและพฤติกรรม ส่งให้ผู้ตรวจการแผ่นดิน มีประมวลจริยธรรมไว้เพื่อขู่นักการเมือง ในช่วงแรกประมวลจริยธรรมยังไม่เข้มพอและมีความซับซ้อนขั้นตอนเยิ่นเย้อ ทำให้เกิดความล่าช้า ต้องแก้ไขให้เกิดความรัดกุม ชัดเจน และเรียบง่ายขึ้น ผู้ตรวจการสามารถดำเนินการได้เอง จึงทำให้บทบาทของผู้ตรวจการกว้างขึ้นและมีความสำคัญมากขึ้นและขณะเดียวกัน สำหรับบุคคลภายนอกสามารถร้องเรียน ส.ส.และส.ว.ได้ ส.ว. มีกระบวนการสรรหาที่เข้มกว่า ส.ส. ทำให้ได้คนที่เป็นที่ยอมรับมาปฏิบัติหน้าที่ จึงสามารถจะทำอะไรต่าง ๆ ได้คล่องตัวกว่าขณะที่สภาวการณ์ไม่ดี ทำให้คนดีไม่อยากจะเข้ามาสู่การเมือง

จริยธรรมและศีลธรรมเป็นสิ่งที่ติดตัวคน หากยึดการบริหารงานโดยธรรม โดยใช้หลักธรรมะซึ่งต่างฝ่ายต่างต้องช่วยกัน จึงจะสามารถช่วยประเทศได้ โดยเฉพาะจริยธรรมของนักการเมืองควรจะต้องมีครอบคลุมอย่างถ้วนทั่วทุกคนทุกกลุ่ม เพื่อให้นักการเมืองทุกคนมีจริยธรรมดี สำหรับประมวลจริยธรรมของ

นักการเมือง จะต้องปรับปรุงกระบวนการให้สามารถเอาผิดได้ทันที อย่างไรก็ดี การส่งเสริมจริยธรรมน่าจะไปเริ่มต้นปลูกฝังกับเด็กเยาวชน โดยให้การศึกษาและในโรงเรียน ให้ความรู้เรื่องจริยธรรม ศาสนา ความเป็นพลเมือง จัดกิจกรรมในแนวจริยธรรม เนื่องจากสมัยนี้ไปเน้นวิชาการมาก

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-20 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-20 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-20: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-20

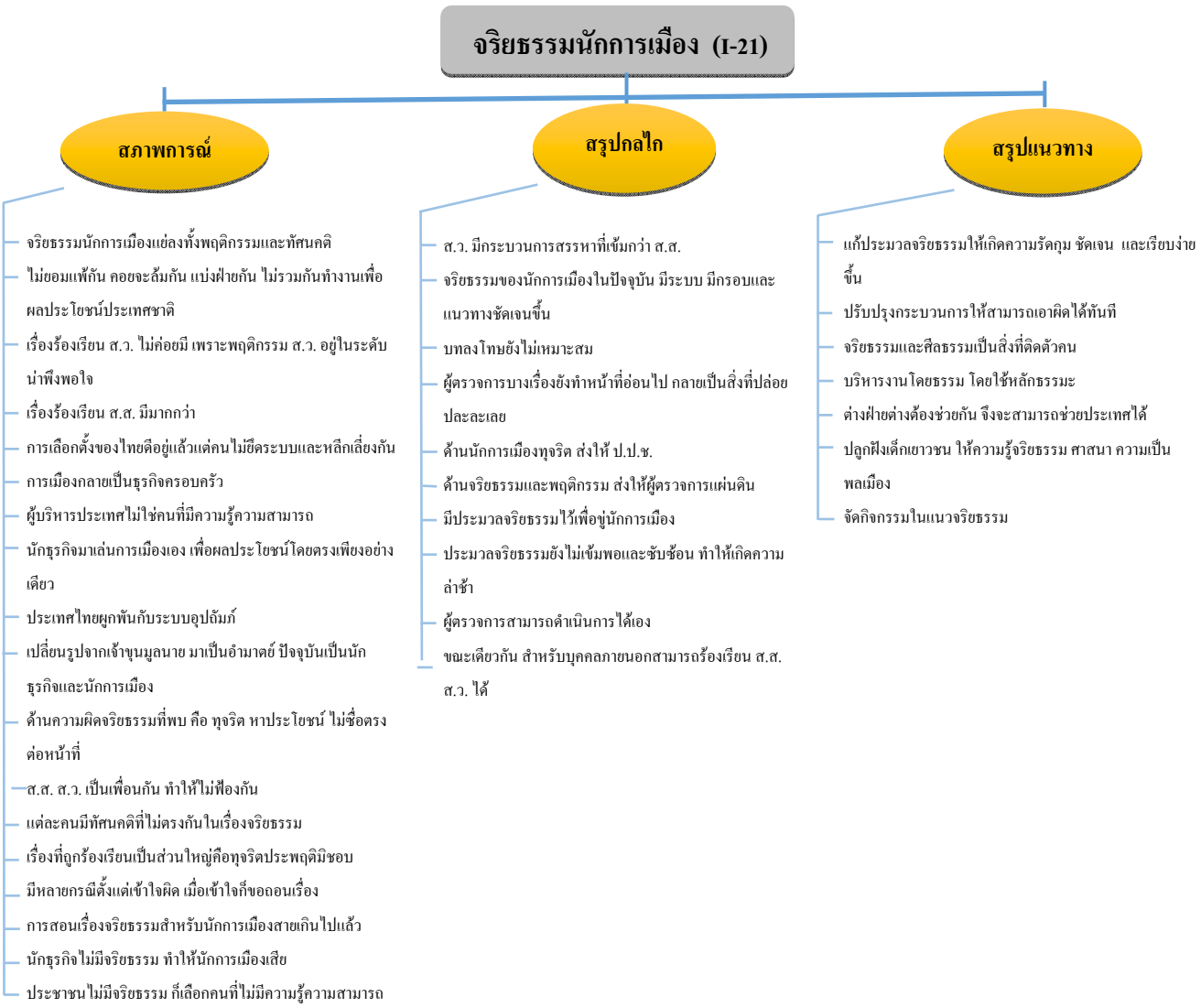

8.1.21 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-21

นักการเมืองปัจจุบันยังไม่ให้ความสำคัญกับจริยธรรม ซึ่งควรจะคำนึงถึงการปฏิบัติตัวให้เป็นไปตามกฎหมายและกฎระเบียบพรรคจริยธรรมเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ จริยธรรมของนักการเมืองส่วนหนึ่งมีการพัฒนาที่ดีขึ้น ประมวลจริยธรรมยังไม่ทำให้นักการเมืองกลัว แต่เริ่มให้ความสำคัญและตระหนักเฉพาะส่วน สว . คงให้ความสำคัญมาก แต่กฎหมายก็ยังเข้าไม่ถึงบางเรื่อง ขณะนี้มีกรณีที่ตำรวจขออำนาจไต่สวนในช่วงปิดประชุม ซึ่งสามารถทำได้ มีคณะกรรมการจริยธรรมวุฒิสภาซึ่งมีความสำคัญ กำลังทำการสอบสวน ส่วนความรุนแรงที่เป็นข่าวออกไป เป็นเพราะว่าไม่มีการเชื่อฟังข้อบังคับการประชุม การทำผิดจริยธรรมมาจาก 3 เรื่อง คือ การใช้อำนาจหน้าที่ ความประพฤติ การปฏิบัติตามกฎหมาย โดยนักการเมืองส่วนใหญ่มักจะเข้าไปมีส่วนโยกย้ายและวิ่งเต้นของบประมาณเพื่อผลประโยชน์ของตน ขณะที่ความรุนแรงของการลงโทษนั้น ยังมีส่วนที่ไม่ค่อยกล้าจะฟันธง ยังมีส่วนที่ปกป้องกัน เพราะต่างเป็นเพื่อนกัน ทำให้เกิดความเกรงใจกัน ไม่ฟ้องกัน ขณะเดียวกันผู้ตรวจการมีบทบาทสำคัญต่อเรื่องจริยธรรม และ ปปช. ดูแลเรื่องทุจริต นักการเมืองบางส่วนก็ไม่เข้าใจเรื่องจริยธรรม เป็นเพราะกรอบไม่ชัดเจน ทำให้คิดว่าทำบางอย่างแล้วไม่ผิด และทำตามกัน

ระบบเลือกตั้งมีปัญหาในทุกระดับ จนไม่ทราบว่าจะต้องจัดการอย่างไรเพื่อจะได้ตัวแทนของประชาชน เพราะมีระบบหัวคะแนน มีการใช้เงิน ซึ่งเงินเป็นตัวชี้ขาดในการเลือกตั้งแบบความนิยมบุคคล แต่แม้บางพรรคจะทุ่มเงิน แต่ก็ยังไม่ได้รับการเลือก นั่นคือเงินเป็นส่วนสำคัญ แต่ก็ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่สุด ระบบอุปถัมภ์ถูกนำไปใช้ในทางที่เสีย การเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งของเมืองไทยคงจะยากหรือเป็นไปไม่ได้ อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงควรจะไปส่งเสริมที่นักเรียนนักศึกษา ทำกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งในอดีตต่างจากปัจจุบัน คงมีพรรคการเมืองเข้าไปคุม

ตามระบบ ผู้ตรวจการสามารถดำเนินการสอบสวนได้เอง ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากกับเรื่องจริยธรรมนักการเมือง ถ้าทราบว่ามีมูลก็เชิญมาได้เลยทั้งทางการและไม่ทางการโดยไม่ต้องไปรอการร้องเรียน ขณะนี้มีกรณีของนายกรัฐมนตรี และนอกจากนี้ ยังมีกรณีที่ตำรวจสามารถขออำนาจสอบสวน สว. ได้ มีการตั้งคณะกรรมการจริยธรรมวุฒิสภาสอบสวน กลไกช่วยทำให้เรื่องนำเข้าสู่วุฒิสภา ส่งผลทำให้ สว.อาจจะต้องลาออกหรือทำอะไรบางประการ แต่ส่วนใหญ่การสอบของคณะกรรมการฯ ทำงานได้ลำบาก และเป็นเรื่องสอบสวนกันเอง เพราะไม่ได้ทำผิดกฎหมาย ไม่ค่อยจะกล้าฟันธง และยังปกป้องกัน

นักการเมืองต้องปฏิบัติตัวตามกฎหมาย และต้องดูแลความประพฤติของตัวเอง ในอนาคตนักการเมืองต้องให้ความสำคัญกับเรื่องจริยธรรมมากขึ้น เพราะถือว่าเป็นต้นแบบของหลายภาคส่วนปฏิบัติด้วยสามส่วน คือ การใช้อำนาจหน้าที่ ความประพฤติของนักการเมือง ปฏิบัติตามกฎหมาย-ไม่เลี่ยงกฎหมาย

การแก้ไขปัญหาจริยธรรมการเมือง ต้องขึ้นอยู่กับตัวนักการเมืองเอง ซึ่งจะต้องสำนึกในความรับผิดชอบ มีจริยธรรมขณะเดียวกันในส่วนการเอาผิด ผู้ตรวจการควรให้ความสำคัญกับเรื่องการลงโทษให้มากขึ้นและต้องให้การลงโทษมีความรุนแรงจริง ในขณะเดียวกันการพัฒนาต้องใช้หลักการเชิงบวกส่งเสริมคนดี ยกย่อง เผยแพร่คนดี และการให้ข่าวสารที่ถูกต้อง

แผนภูมิที่ 8-21: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-21

การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองสามารถปฏิบัติอย่างค่อยเป็นค่อยไปได้ โดยเริ่มต้นกับเด็กนักเรียน นักศึกษา (คนรุ่นใหม่)ด้วยการให้ความรู้ในเรื่องสิทธิหน้าที่พลเมือง สำหรับนักศึกษาส่งเสริมการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ขณะเดียวกันทุกภาคส่วน ทั้งพรรคการเมือง สถาบันการเมือง โรงเรียน มหาวิทยาลัย จะต้องช่วยกันให้ความรู้ความเข้าใจ

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-21 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-21 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.22 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-22

สถานการณ์บ้านเมืองเหมือนกับมะเร็งร้ายซึ่งมีต้นเหตุจริงๆ มาจากนักการเมือง โดยมีต้นเหตุใหญ่มาจากจริยธรรมนักการเมือง เดี๋ยวนี้มากเกินไป จริยธรรมนักการเมืองในปัจจุบันมีความแตกต่างจากอดีต ซึ่งก็เป็นไปตามยุคสมัย มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพ เมื่อตัวแปรเปลี่ยนไป ส่งผลทำให้จริยธรรมเปลี่ยนไปเช่นกัน แต่ในทางที่เลว เมืองไทยเน้นความเจริญทางวัตถุในอดีต เช่นยุคนายกฯ ชวน สภามีการอภิปรายงบประมาณกัน แต่ปัจจุบัน โครงการของรัฐบาล ไม่ผ่านกระบวนการงบประมาณ ทำให้ถูกสังคมตั้งคำถามและจะไปคาดหวังอะไรกับนายกฯคนปัจจุบันไม่ได้ เพราะไม่ได้เตรียมพร้อมเพื่อจะมาเป็นผู้บริหารประเทศ ได้แต่เดินตามสคริปต์

ในปัจจุบัน ยังไม่มีจริยธรรมที่เป็นหลักอย่างชัดเจนและยังขาดแคลนจริยธรรมถ้าที่ผ่านมานั้น หากมีคณะกรรมการจริยธรรมจริงๆ ประเทศไทยจะดีกว่านี้นักการเมืองมักจะพูดว่ามี (จริยธรรม) แต่ในทางปฏิบัติไม่ใช่ เช่นรองนายกฯ เฉลิม ออกมาพูด ก็เพียงเพื่อเป็นกระแสขึ้นมา นักการเมืองยังคำนึงถึงอำนาจ พรรคพวก ช่องทางการได้มาโดยมิชอบ คอร์รัปชั่นจริยธรรมนักการเมืองยังใช้ไม่ได้ เป็นปัญหาอุปสรรคของประเทศ

นักธุรกิจคำนึงถึงผลประโยชน์ตัวเอง เมื่อเข้าไปร่วมมือกับนักการเมือง เพื่อเสนอโครงการต่างๆ เพราะในตอนเลือกตั้ง ได้ใช้เงินไปเยอะ พอได้เป็นผู้แทนแล้ว จึงถอนทุนคืนกับผู้รับเหมา ในอดีตนั้น เมื่อ 25-30 ปีก่อน อาจจะ 5% แต่ปัจจุบันกลายเป็น 30-35 % โดยที่ตำแหน่งอธิบดีสำคัญ จะมีบริษัทรับเหมาลงขันให้ จนกลายเป็นประเพณีทำให้บริษัทที่ไม่รู้จักภาคการเมือง ก็ไม่มีโอกาส กลับติดปัญหาอุปสรรค โครงสร้างพื้นฐานของประชาชนเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ คะแนนเสียงจึงได้มาจากการจัดตั้ง มีการซื้อเสียง ซื้อเสียงล่วงหน้า ไม่ใช่ด้วยความศรัทธาหรือความดี

ความผิดทางจริยธรรมมีสามประการ คือ (1) คอร์รัปชั่น ซึ่งร้ายแรงที่สุด (2) ไม่คำนึงถึงส่วนรวม ประชาชนและประเทศชาติ (3) คำนึงถึงอำนาจเพื่อพวกพ้องซึ่งนักการเมืองและรัฐมนตรีต่างทำเพื่อให้ตัวเองได้อำนาจหลงใหลในอำนาจ จะทำทุกสิ่งอย่างเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจ ต้องใช้เงิน ซึ่งต้องเสาะแสวงหา และอาจจะได้มาอย่างไม่ถูกกฎหมาย จนกลายเป็นบ่อเกิดของการคอร์รัปชั่นและสินบน การได้มาซึ่งอำนาจก็จะ

ทำให้มีการแย่งกัน ใช้รูปแบบพาเพื่อนสมาชิกไปเลี้ยงยังต่างประเทศแม้ว่าจะมีประมวลจริยธรรมแล้ว แต่ไม่มีการบังคับใช้ เพราะเห็นแก่พวกเดียวกัน จึงไม่อยากทำเกิดความผิดเพี้ยนในระบบการเมืองไทย เป็นสังคมอุปถัมภ์ มองเงินเป็นปัจจัยหลักซึ่งชี้ขาดความดี ความชอบ มีอิทธิพลทางการตัดสินใจนักการเมืองที่มีคุณวุฒิขณะนี้มีไม่เกิน 10 % ส่วนอีก 30% ในส่วนหนึ่งก็ใช้ไม่ได้ ส่วนที่เหลืออีก 60 % ไม่ควรเป็นนักการเมือง แม้ว่าบางพรรคมีนักการเมืองพอจะมีคุณภาพ แต่ก็เห็นกับพรรคพวกมากเกินไป

ประชาธิปไตยเหมาะสำหรับประเทศที่เจริญมาถึงระดับหนึ่งประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เลือกผู้แทนอย่างบริสุทธิ์ใจ จะได้คนดี แต่ขณะนี้คนยังไม่เข้าใจกันมาก การปกครองจึงเกิดบิดพลิ้ว คนทำไม่ดีได้บริหารประเทศ อัตลักษณ์การเมืองไทย คือ ไม่มีอัตลักษณ์ที่แน่นอน เพราะเอาแน่นอนไม่ได้ ขึ้นอยู่กับกลุ่มนักการเมือง ซึ่งฟังคนคุม? ดังคำกล่าวที่ว่า *“ไม่มีมิตรแท้และศัตรูที่ถาวรในการเมืองไทย”* และพยายามหาเหตุผลเพื่อผลประโยชน์เป็นตัวตั้งสิ่งที่ควรทำไม่ทำ ไม่ทำตามรัฐธรรมนูญ

ในอดีต ช่วง 20-30ปี การศึกษาเมืองไทยยังไม่ดีเพียงพอ ไม่ค่อยได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษาไทย โดยดูได้จากรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเปลี่ยนเป็นว่าเล่น ทำให้ประชาชนไม่เข้าใจ ก็เลือกผู้แทน โดยความไม่เข้าใจ ทำให้ยังอยู่ในระบบอุปถัมภ์ คว้าที่ใกล้ตัวไว้ก่อน ตราบใดที่ประชาชนยังยากจนอยู่มาก ก็จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศลำบาก

ปัจจุบันนี้ สังคมเหมือนกับเป็นมะเร็งที่กำลังกำเริบและลามไปหมดประมวลจริยธรรมของแต่ละสภามีหลักเกณฑ์ค่อนข้างใช้ได้ นักการเมืองทำตาม 50-60% ซึ่งยังถือว่าใช้ได้ แต่ยังไม่มีการลงโทษเรื่องจริยธรรมนักการเมืองให้ปรากฏเป็นรูปธรรมเมื่อมีนักการเมืองทำผิด ทาง สว. ก็ได้แต่เพียงท้วงติง หรือกรณีมาตรา 327 ให้หยุดเฉพาะกรรมการบริหารพรรค อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงจะมาจากการขับเคลื่อนจากสังคมภาคประชาชน รณรงค์ให้นักการเมืองมีสำนึกทางจริยธรรม และผลักดันคนที่มีจริยธรรม

นักการเมืองควรทำตามรัฐธรรมนูญอย่างเคร่งครัด ต้องคำนึงถึงชาติและประชาชนมาเป็นอันดับแรกต้องเคร่งครัด ต้องยาแรง ใครซื้อเสียง ทุจริต ต้องเลิกเล่นการเมืองตลอดชีวิตต้องมีการลงโทษที่รุนแรงมากขึ้นประชาธิปไตยเหมาะสำหรับประเทศที่เจริญมาถึงระดับหนึ่งต้องใช้ระยะเวลา ต้องให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น จะสามารถเลือกผู้แทนอย่างบริสุทธิ์ใจ และจะได้คนดีการขับเคลื่อนคงจะอยู่ที่ภาคประชาชนเป็นหลักภาคประชาชนจะต้องออกมา และภาคนักวิชาการต้องออกมาด้วยจิตใจบริสุทธิ์ร่วมกันรณรงค์เรื่องจิตอาสา กระตุ้นทุกภาคส่วนให้มีจิตอาสา เพื่อรับใช้ประเทศด้วยความตรงไปตรงมา สร้างทัศนคติใหม่ ซึ่งไม่ใช่โกงแต่น้อย แต่ประเทศชาติเจริญก็โอเค ต้องรณรงค์ให้เกิดเป็นกระแส “โกงไม่ได้” ทุกภาคส่วนต้อง

ช่วยกัน ผลักดันคนที่มีจริยธรรม อาจจะเป็นเรื่องยาก แต่ใครมีหน้าที่อะไรก็ช่วยไปตามหน้าที่ ทำดีที่สุด ถ้าความรู้ดีขึ้น นักการเมืองมีกฎกติกา รัฐธรรมนูญเขียนให้เคร่งครัดมากๆ ก็จะได้คนดีขึ้นเรื่อยๆ

น่าจะมีองค์กรหลักๆ ออกมาทำจริยธรรมของนักการเมือง ให้เป็นโมเดลรอให้มีแบบโมเดลก่อนแล้วค่อยให้มาเล่นการเมืองด้านนโยบายเศรษฐกิจ ควรพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ และใช้ชีวิตแบบธรรมดาถ้าคนจนมี 10-20% ซึ่งพึ่งพารัฐ แล้วส่วนใหญ่ไม่ต้องพึ่ง ก็จะมีความรอบรู้ อาจจะทำให้ดีขึ้นโดยธรรมชาติการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง คือ การพัฒนาสังคมส่วนหนึ่ง จริยธรรมนักการเมืองคือส่วนหนึ่งที่ต้องจัด เช่น ปลุกจิตสำนึกประชาชนหรือโฟกัสกรุ๊ปไปเรื่อย ๆ ทั่วประเทศ เงื่อนไขอยู่ที่งบประมาณมีให้หรือไม่

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-22 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-22 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-22: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-22

8.1.23 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-23

ในอดีตหลายพรรคมารวมกัน คุยกัน แต่ปัจจุบันคนมีความยึดมั่นถือมั่นสูงมากเกินไป แบ่งแยกกันมากและพูดแรงเกินไปไม่เคารพอาวุโส เพราะสังกัดพรรคต่างกัน ต่างคนต่างอยู่ในพรรคตัวเอง นี่คือปัญหาของคนที่บริหารประเทศ ที่ผ่านมามีความพยายามจะออกกฎหมายและระเบียบหลายอย่างเพื่อควบคุมนักการเมือง แต่การตั้ง สส. เพื่อตรวจสอบกันเอง นักการเมืองดื้อกันมาก พูดไม่ฟัง ซึ่งสื่อมวลชนก็ช่วยกันดูและติดตาม และประชาชนซึ่งดูทีวีอยู่ก็เช่นกัน

ที่ผ่านมาสังคมมองว่าคนบ้านนอกไม่มีการศึกษา อาจจะมีคุณธรรมไม่ดี ปัจจุบันไม่เชื่อว่าจบการศึกษาสูงแล้วเป็นคนดีมีจริยธรรม ตัวอย่างเช่นในสภาหากมีคุณธรรมจริยธรรม มีความรับผิดชอบ มาเป็นนักการเมือง ไม่ว่าศาสนาใด ถ้ามีศีลห้าแบบพุทธก็เพียงพอแล้ว ถ้าความเสื่อมของศีลธรรมมากกว่าถึงจะเรียนจบสูงกว่า ก็อาจจะทำให้โกงเก่งขึ้น เอามากขึ้น ส่วนคนไม่มีตังค์ก็เอาอีกความผิดทางจริยธรรมของนักการเมือง 5 อันดับที่พบบ่อยคือ (1) พูดจาให้ร้ายคนอื่น (2) แสวงหาประโยชน์ส่วนตัว (3) แสวงหาชื่อเสียงให้ตนโดยใช้วิธีการทำร้ายผู้อื่น (4) หวังใช้งบของแผ่นดินเพื่อผลประโยชน์ของตน (5) คอรัปชั่นซึ่งคอรัปชั่นเป็นเรื่องสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรม และเป็นปัญหาร้ายแรงเช่น มักจะทำโครงการที่ไม่เกิดประโยชน์ต่อประชาชน โดยมีข้าราชการให้ความร่วมมือแล้วระบบอุปถัมภ์ก็มีส่วนเป็นอุปสรรคต่อความประพฤติที่ดีของนักการเมืองและอย่างสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้น มีแต่ลูกหลานของประชาชนตาย ส่วนผู้ได้รับผลประโยชน์รับอำนาจแท้จริงไม่ตาย

ในการเลือกตั้ง มีการสืบทอดทางการเมืองซึ่งเป็นเรื่องน่าเกลียดมาก ทำให้ลูกหลานชาวบ้านที่เก่งๆ ไม่สามารถเข้าไปเล่นการเมืองได้ เพราะบางตระกูลครอบงำการเมือง แต่การเลือกตั้งเริ่มดีขึ้น มีการใช้เงินมาก แต่การใช้เงินเริ่มได้ผลน้อยลง ได้คัดคนดีขึ้นกว่าเดิมมาก และประชาชนเข้าสู่การเลือกนโยบายมากขึ้น ในต่างจังหวัด ยังเปิดโอกาสให้คนจนสามารถเป็นผู้แทนได้ จริงๆแล้วเรื่องจริยธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้จากครอบครัวหรือสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยของการขัดเกลาจิตใจ คือ รากเหง้าหรือสังคมที่มา

ความพยายามจะออกกฎหมายและระเบียบต่างๆ เพื่อใช้ควบคุมมีคณะกรรมการจริยธรรม เพื่อดำเนินการยื่นร้องตรวจสอบ แล้วตั้ง ส.ส. ให้ตรวจสอบกันเอง จริงๆแล้วตรงนี้ทำให้นักการเมืองกลัวกันหรือ กว่าจะเอาผิดกับนักการเมืองได้ก็ยาก เพราะมีเงินก็เอาตัวรอดกัน ต้องให้ประชาชนและสังคมลงโทษจะดีที่สุด จากประสบการณ์การทำงานของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเชื่อในการให้โอกาสคนใช้หลักเจรจากันทุกฝ่าย ไม่ทำร้ายและไม่ให้ใครเสียหาย หากเขาทำไม่ถูกกล่าวเตือนไม่ให้ทำผิดอีกคนนั้นก็กลับมาเป็นคนดีขึ้นได้มากกว่า

นั้นสื่อมวลชนสามารถช่วยได้ แต่อย่าเลือกข้าง เพื่อให้ประชาชนได้เห็น แล้วตัดสิน เพราะคนมีเงินอยู่เบื้องหลัง ทำโครงการเก่งและทำมากแต่เมื่อสื่อเล่นแรง แล้วประชาชนก็ด่าเยอะ จึงน่าจะทำให้นักการเมืองไม่น่าจะกล้าทำอีก

แผนภูมิที่ 8-23: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-23

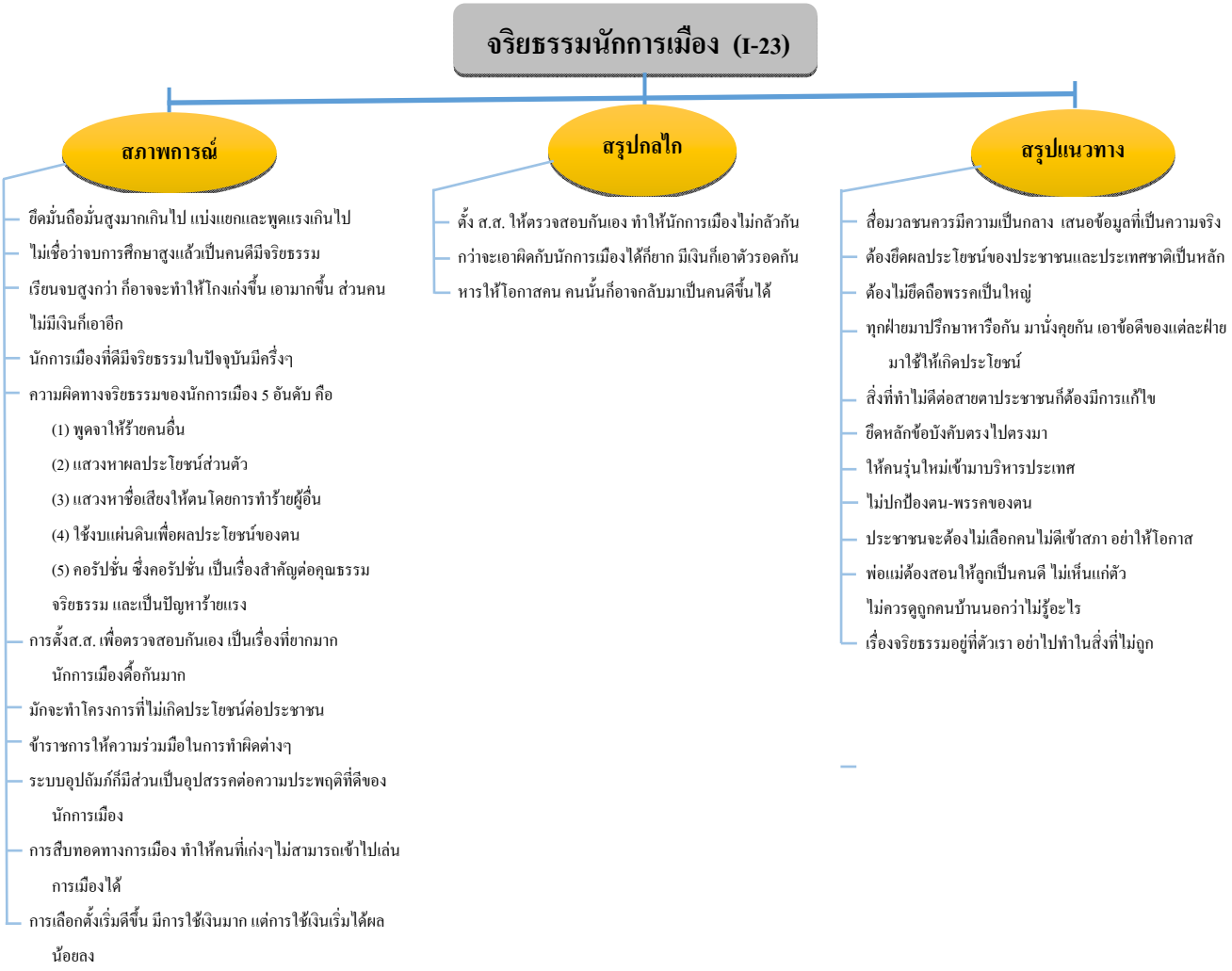

ควรต้องปรับปรุงคุณภาพจริยธรรมของนักการเมือง ต้องให้ยึดผลประโยชน์ของประชาชนและประเทศชาติเป็นหลักต้องคำนึงถึงประชาชนและประเทศชาติ สำนึกต่อคนที่มีพระคุณ คือชาวบ้าน ซึ่งคือนาย โดยไม่ต้องยึดถือเอาพรรคเป็นใหญ่ทุกฝ่ายต้องมาปรึกษาหารือกัน ควรจะมานั่งคุยกัน ทุกฝ่ายต่างก็มีข้อดีและข้อเสีย เอาข้อดีของแต่ละฝ่ายมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อประเทศชาติสิ่งที่ทำไม่ดีต่อสายตาประชาชนก็ควรจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขจะเป็นฝ่ายไหนก็ตาม ประชาชนเป็นหลัก ยึดหลักข้อบังคับตรงไปตรงมา เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและอยากให้คนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาบริหารประเทศ ได้เอาข้อดีของแต่ละฝ่ายมาใช้ให้เกิดประโยชน์ มากกว่าที่จะปกป้องตน-พรรคของตนเพียงอย่างเดียวซึ่งไม่อยากให้มีคนจิตใจไม่ดีในการเมืองไทย

ประชาชนจะต้องควบคุมคุณธรรมจริยธรรม เช่นในการเลือกตั้ง ก็อย่าเลือกคนพวกนี้เข้าสภา อย่าให้โอกาส และใช้สื่อหลายช่องทางติดตาม สื่อมวลชนนี้จะช่วยได้ แต่อย่าเลือกข้าง เพื่อให้ประชาชนได้เห็นแล้วตัดสิน เพราะคนมีเงินอยู่เบื้องหลัง ทำโครงการเก่งและทำมากรากเหง้าของพ่อแม่ ซึ่งสอนให้เป็นคนดี ไม่เห็นตัวเป็นสิ่งสำคัญไม่ควรดูถูกคนบ้านนอกว่าไม่รู้อะไร เรื่องจริยธรรมอยู่ที่ตัวเรา อย่าไปทำในสิ่งที่ไม่ถูกรักษาความดีไม่ยาก โดยอย่าทำชั่ว อย่าไปแสวงหาผลประโยชน์

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-23 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-23 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.24 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-24

ปัจจุบันเป็นยุคที่ชนชั้นนำของสังคมไทย เปลี่ยนจากยุคทหารมาสู่ยุคทุนที่ครอบการเมือง แล้วพรรคการเมืองก็ไม่ใช่เป็นของปวงชนแต่เป็นพรรคของเจ้าของทุนจริยธรรม คุณค่าของสังคมไทยก็ยังอยู่ใต้การเมือง โกงไม่ว่า ขอให้ทำงานอะไรอย่างนี้ นี่คือสภาพของการไร้ซื่อแปในเรื่องจริยธรรมการใช้อำนาจของนักการเมืองไม่ได้ให้ผลประโยชน์ต่อส่วนรวม จริยธรรมของนักการเมืองแย่ลงเพราะว่า ทุน มันเข้ามาครอบงำการเมืองมากขึ้นซึ่งส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลมากที่สุด เมื่อนักการเมืองเป็นตัวแทนของเจ้าของบริษัทแทนที่จะเป็นตัวแทน ของปวงชน อำนาจนิติบัญญัติ จึงต้องขึ้นอยู่กับนายทุนแทนที่จะเป็นประโยชน์ของปวงชน

โครงสร้างของระบบการเมืองปัจจุบัน ยิ่งทำให้ระบบอุปถัมภ์เข้มแข็งมากขึ้น เมื่อระบบอุปถัมภ์เข้มแข็งมากขึ้นความเหลื่อมล้ำสูงขึ้นเนื่องจากระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยไม่เอื้อให้สามารถคัดเลือกคนดีเข้ามาในสภาได้เนื่องจากมีการซื้อเสียง คนที่เป็นคนดีก็กลายเป็นตัวแทนของกลุ่มนายทุน การนำแนวคิดทางตะวันตกเข้ามาปรับใช้กับประเทศไทยก็ทำให้เกิดปัญหาเพราะไม่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย นักการเมืองมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ แต่มีจริยธรรมอ่อนมาก

นักการเมืองคือตัวแทนประชาชนที่เข้าไปใช้ อำนาจบริหาร อำนาจนิติบัญญัติ และตุลาการแทนประชาชน แต่ระบบการเลือกตั้งของประเทศไทยไม่เอื้อให้สามารถคัดเลือกคนดีเข้ามาในสภาการเลือกตั้งจะได้คนดีหรือไม่นั้นต้องพิจารณาระบบพรรคการเมืองด้วยไม่ใช่พิจารณาเพียงระบบการเลือกตั้ง เพราะพรรคการเมืองเป็นผู้ส่งตัวแทนลงรับสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับจริยธรรมของนักการเมือง คือ ผู้ตรวจการแผ่นดิน กลไกที่นักวิชาการเสนอเกี่ยวกับการเลือกตั้งคือ การเชื่อมโยงสภาองค์กรชุมชนกับจังหวัด และมีการเลือกตั้งโดยแบ่งการเลือกตั้งเป็น 2แบบ คือ 1. การเลือกตั้งแบบแบ่งเขต และ 2. การเลือกตั้งโดยแบ่งตามฐานอาชีพสำหรับบทลงโทษนักการเมืองที่กระทำความผิดนั้นก็ไม่ได้มีการลงโทษจริงๆในทางปฏิบัติไม่ได้ทำการใดๆอย่างจริงจัง

แนวทางการพัฒนาจริยธรรมของนักการเมืองที่เหมาะสมต้องมีการทำลายชนชั้นผู้นำที่มีการผูกขาดเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลกลุ่มอื่นๆเข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาให้พื้นที่ของความดีความงาม ได้เข้ามามีพื้นที่ ไม่ใช่ยึดพื้นที่อยู่ข้างถนน มันต้องเข้ามามีพื้นที่ในสถาบันการเมือง ตัวแทนผลประโยชน์ในทางพื้นที่ ตัวแทนผลประโยชน์ในทางอาชีพ ตัวแทนผลประโยชน์อะไรต่างๆ ไม่ใช่ไปยึดพื้นที่ข้างถนน แต่ว่าในสภาเป็นตัวแทนของทุน ซึ่งนักวิชาการได้เสนอให้มีการเชื่อมโยงระหว่างท้องถิ่นกับสภาองค์กรและภาคประชาสังคมให้เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งการจะทำให้ได้ผลสำเร็จนั้นต้องมีการพัฒนาตั้งแต่ระดับล่างให้มีความเข้มแข็ง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-24 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-24 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-25: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-24

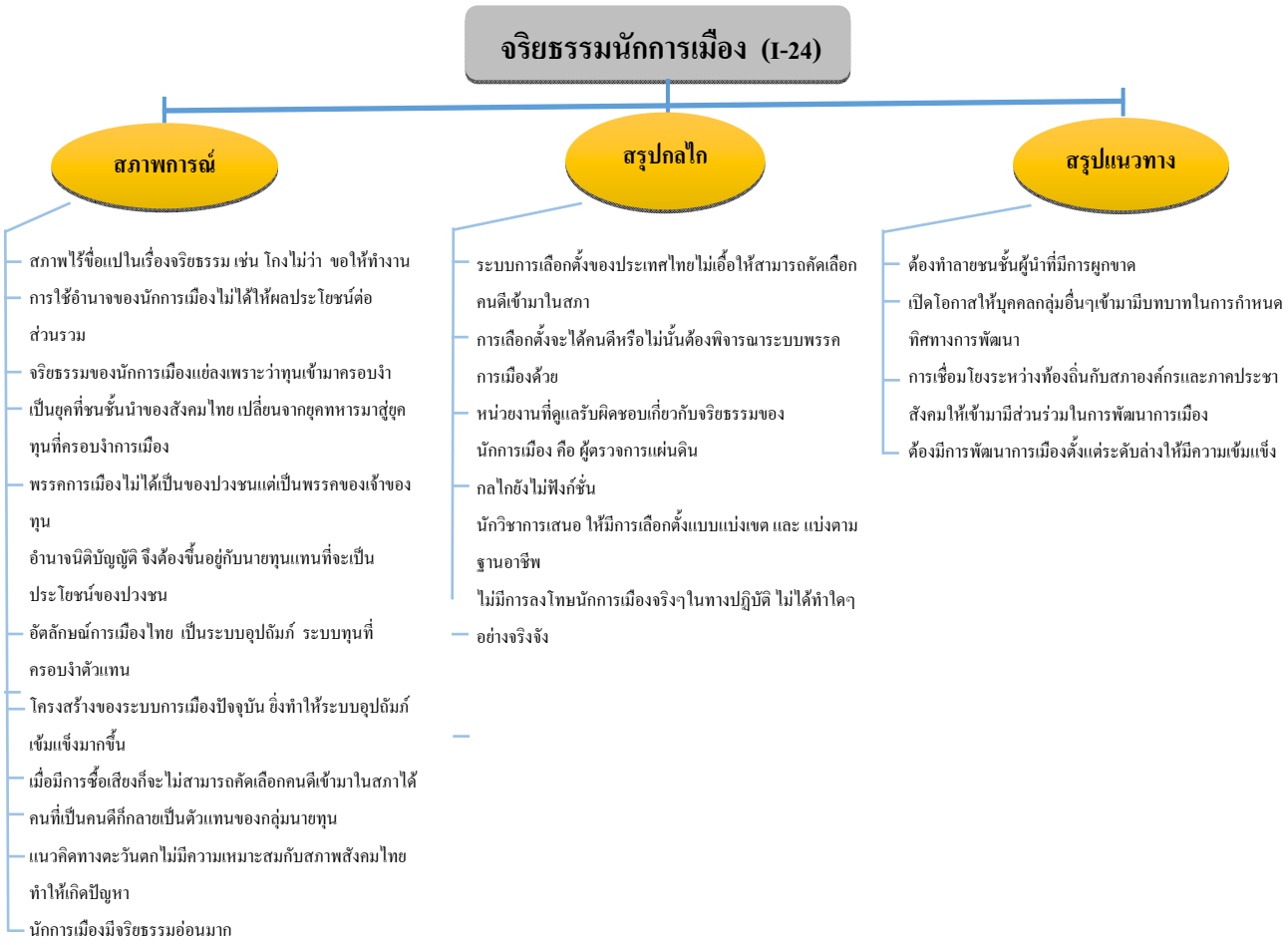

8.1.25 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-25

นักการเมืองไทยควรที่จะทำงานโดยใช้ “จิตสำนึก” ในการทำงาน แต่ปัจจุบัน สิ่งที่เกิดขึ้นมาคือ ทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือไม่ก็กลุ่มของตน และประชาชนควรที่จะเลิกยกย่องกลุ่มคนที่ ร่ำรวยด้วยวิธีการที่ผิดกฎหมาย ควรที่จะยกย่องกลุ่มคนที่ทำงานด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ในความเป็นจริงการซื้อสิทธิ์ขายเสียงยังมีอยู่อย่างมาก นับวันจะทวีคูณขึ้นไป

สภาพของจริยธรรมในตอนนี้มีปัญหามากทั้งนักการเมืองและข้าราชการประจำ นักการเมืองส่วนใหญ่มักจะยึดถือในเรื่องของพรรคการเมืองของตัวเอง ยึดถือในเรื่องของส่วนบุคคลมากกว่าที่จะยึดถือในเรื่องผลประโยชน์ของประชาชนและปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน รัฐธรรมนูญปี 50 ที่ใช้สิทธิในการตัดสินใจของ สส. อิสระแยกจากพรรค มติความคิดเห็นของเขาไม่เกี่ยวกับพรรค พรรคจะมาบังคับไม่ได้

อย่างเช่นในการลงมติไม่ไว้วางใจ พรรคจะมีมติไม่ได้ว่าต้องไว้วางใจ ไม่ไว้วางใจ เป็นเอกสิทธิ์ส่วนตัวของเขา แต่ในทางปฏิบัติไม่ใช่อย่างนั้น นักการเมืองก็ยังคงขึ้นอยู่กับพรรค

ระบบอุปถัมภ์ที่คนพูดในทางการเมือง มาจากลักษณะของสังคมเป็นทางดิ่ง แบ่งชนชั้นออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มข้างบนคือกลุ่มผู้มีอำนาจ กลุ่มข้างล่างคือกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจ การรักษาสถานะอำนาจของตัวเองไว้ คุณทำอย่างไร คุณก็ต้องอาศัยมือไม้ของกลุ่มที่ไม่มีอำนาจช่วยเป็นมือเป็นไม้ทำงานให้ ส่วนกลุ่มผู้ไม่มีอำนาจก็วิ่งไปหากลุ่มผู้มีอำนาจเพื่อความอยู่รอด เป็นความผูกพันในเรื่องของการมีอำนาจ การรักษาอำนาจ การรักษาสถานะ การรักษาทางเศรษฐกิจ มันเกิดผูกพัน นี่คือระบบอุปถัมภ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาของการคอรัปชัน ไม่ใช่อุปถัมภ์ในระบบของสังคมไทย การเมืองกับข้าราชการประจำ ปัจจุบันก็อุปถัมภ์ คือการเมืองอยู่ข้างบน นโยบายข้าราชการอยู่ข้างล่าง ฉะนั้นนักการเมืองจะทุจริตก็ต้องอาศัยมือของข้าราชการเป็นคนทำให้

รัฐธรรมนูญปี 2550 ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับเรื่องการกระทำความผิดทางจริยธรรมไว้ในรัฐธรรมนูญเลย เดิมทีคำว่า “จริยธรรม” มีมานานแล้ว แล้วก็มีกำหนดเอาไว้ ของนักการเมืองก็มี ของข้าราชการก็มี กำหนดไว้แล้ว แต่ไม่ได้กำหนดโทษไว้ ทีนี้มันจำเป็นต้องกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญปี 50 ไปสู่กระบวนการถอดถอนหรือลงโทษทางการปกครอง ก็เพราะเหตุว่าสภาพจริยธรรมของนักการเมือง และข้าราชการเป็นสภาพจริยธรรมที่มีปัญหามาก ฉะนั้นเราเห็นว่าต้องกำหนดเอาไว้เพื่อไปเป็นกรอบบังคับ

กลไกคือควบคุมจริยธรรมนักการเมืองและข้าราชการที่กระทำผิด หลักจริยธรรมของนักการเมืองจะมีอยู่ 8 ข้อ ทั้งเรื่องปฏิบัติหน้าที่ แสดงความเห็นโดยสุจริต มีความเป็นอิสระ อะไรต่าง ๆ เหล่านี้ แม้กระทั่งแสดงความรับผิดชอบเมื่อปฏิบัติหน้าที่บกพร่อง เคารพสิทธิบุคคลอื่น ไม่วางตนอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมือง แล้วก็การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนอุทิศเวลาให้กับการทำงาน นี่คือจริยธรรม 8 ข้อ สิ่งที่ควรเพิ่มเติมจากสิ่งที่นักการเมืองขาดและจำเป็นต้องมีก็คือ ยึดถือและปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติและประชาชนเป็นสิ่งสูงสุด สูงสุดยิ่งกว่าพรรคการเมือง สูงสุดยิ่งกว่ากลุ่มพวก สูงสุดยิ่งกว่าผลประโยชน์ส่วนตน

คนที่มีอำนาจในการวินิจฉัยทางจริยธรรมก็คือผู้ตรวจการแผ่นดิน เขาจะเป็นคนดูเรื่องจริยธรรม ถ้าเห็นว่าความผิดร้ายแรงของนักการเมือง คือเขาเห็นว่าผิดจริยธรรมอย่างร้ายแรง จะไปสู่กระบวนการถอดถอน เขาจะต้องส่งมาที่เรื่องของการถอดถอน คนที่จะไต่สวนเรื่องการถอดถอน คือ ป.ป.ช. เป็นคนไต่สวน ทีนี้ปัญหาก็คือว่า เส้นแบ่งเขตอำนาจระหว่างผู้ตรวจการแผ่นดินกับ ป.ป.ช. กระบวนการเริ่มต้นทางด้าน

จริยธรรมอย่างร้ายแรงจะต้องมาจากผู้ตรวจการแผ่นดินตามหลักเกณฑ์ข้อบังคับของจริยธรรมของนักการเมืองและของข้าราชการ ซึ่งการทำงานดังกล่าวนี้เป็นการร่วมมือกับ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ป.ป.ช. ทำหน้าที่ไต่สวนข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นมาเท่านั้นเอง ส่วนเรื่องต่างๆที่จะส่งมาคือ ผู้ตรวจการแผ่นดินจะเป็นหน่วยงานที่ส่งเรื่องต่อมาที่ ป.ป.ช.ซึ่งจะไต่สวนเรื่องการถอดถอนส่วนการตีความว่าเรื่องดังกล่าวร้ายแรงหรือไม่ร้ายแรง ขึ้นอยู่กับ ผู้ตรวจการแผ่นดิน

กระบวนการทำงานที่ประชาชนส่วนใหญ่คิดว่ามีความล่าช้า ผู้ให้สัมภาษณ์เองคิดว่ากระบวนการดังกล่าวไม่ได้มีความล่าช้า แต่ในบางเรื่องดังกล่าวมีพยานที่จะต้องสอบมากจึงทำให้การดำเนินงานอาจจะช้า และการทำงานดังกล่าวนี้หากเกิดความรวดเร็วในการตัดสินใจ ก็จะสร้างความไม่เป็นธรรม จึงทำให้กระบวนการไต่สวนอาจจะต้องใช้เวลา เพื่อให้เกิดความถูกต้องและเป็นธรรมมากที่สุด ในแง่ของคนที่ถูกร้องเรียนการที่สืบพยานล่าช้าคือความทุกข์ทรมาน คนที่ทำความผิด ถึงแม้ว่าไม่มีใครรู้ไม่มีใครเห็น ยังไม่ถูกดำเนินคดี ถามว่า เขาสบายใจไหม ตอบได้ว่าเขาไม่สบายใจ เขาทุกข์

คณะกรรมการจริยธรรมของนักการเมืองเขาก็จะดูเรื่องจริยธรรม เข้าใจว่าจะเป็นกระบวนการของการห้ามปรามหรืออะไรต่างๆแต่ก็น่าจะเป็นได้ว่าคณะกรรมการจริยธรรมเขาสอบสวนมาแล้วเห็นว่า เขามีบทบัญญัติลงโทษของเขา

แนวทางในการที่จะเปลี่ยนแปลงจริยธรรมนักการเมืองไทย คือ ควรที่จะยึดหลักจริยธรรมในการทำงาน ทำงานเพื่อประเทศชาติ เพื่อส่วนรวม ไม่ใช่ทำงานเพื่อหวังผลประโยชน์เพื่อพวกพ้องของตนเองหรือทำเพื่อตัวเอง นักการเมืองควรแก้ไขพฤติกรรมที่ไม่ดี ควรเปลี่ยนแปลง โดยแนวทางการแก้ไขดังกล่าวนี้อาจเกิดขึ้นได้ยาก หากให้นักการเมืองเป็นคนเปลี่ยนแปลง วิธีที่จะเปลี่ยนได้คือการคว่ำบาตรทางสังคมโดยให้สังคมเป็นคนตัดสินว่า พฤติกรรมดังกล่าวนี้ ไม่สมควรที่จะทำ ได้รับการลงโทษจากสังคม เป็นบุคคลที่ไม่มีใครต้องการคบหาด้วย เพราะว่าโกงชาติบ้านเมือง เป็นต้น ประชาชนทั่วไปควรที่จะไม่เห็นด้วย หรือมีการ social sanction แก่บุคคลที่กระทำความผิดทางการเมือง คอรัปชั่นประเทศ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวไม่มีที่ยืนในสังคม เป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม จะได้ไม่มีใครที่จะคิดคอรัปชั่น เพราะกลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้นมา

แผนภูมิที่ 8-25: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-25

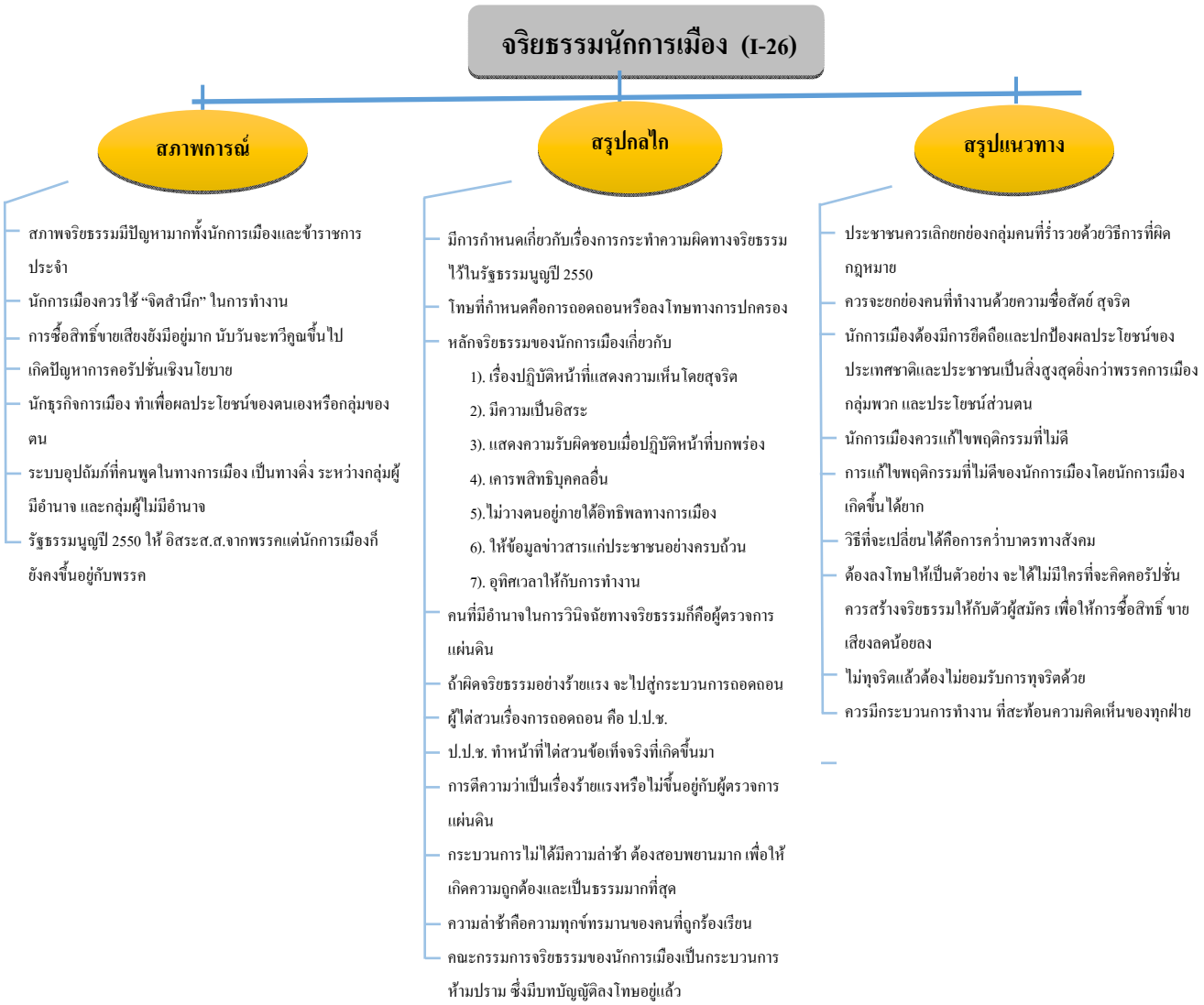

แนวทางในเรื่องของการ ซื้อสิทธิ ขายเสียง ไม่ควรที่จะต้องรณรงค์ประชาชน แต่ควรที่จะต้องรณรงค์ในตัวของผู้สมัครที่มีจำนวนน้อยกว่า การที่จะประชาสัมพันธ์ให้กับผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง ควรสร้างจริยธรรมให้กับตัวผู้สมัคร เพื่อให้การซื้อสิทธิ์ ขายเสียงลดน้อยลงไปจากสังคมไทย ทั้งหมดนี้จำเป็นต้องมีกระบวนการทำงาน ที่สะท้อนความคิดเห็นของทุกฝ่าย

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-25 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-25 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.26 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-26

ปัจจุบันจริยธรรมของนักการเมืองไทยแตกต่างจากอดีตมาก อันที่จริงนักการเมืองต้องเป็นตัวแทนของประชาชน เข้ามาทำหน้าที่ในสภาเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน แต่นักการเมืองมักเข้ามาเพื่อผลประโยชน์ของตนด้วยการซื้อเสียงเพื่อให้ได้รับการเลือกตั้ง ลักษณะของการเมืองไทยเหมือนสามเหลี่ยมด้านเท่า คือมีการโยงกัน ระหว่าง การเมือง อำนาจ ผลประโยชน์ นักธุรกิจที่เข้ามาเล่นการเมืองก็เพื่อปกป้องธุรกิจของตัวเอง มีการตั้งตัวแทนหรือนอมินี เพื่อให้เข้ามาทำหน้าที่แทนตน เมื่อมีการเลือกตั้งมักจะได้คนเดิม ทำให้ไม่มีการพัฒนา

รัฐธรรมนูญไทย คือ สาเหตุที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยแตกต่างจากต่างประเทศ เนื่องจากสามารถแก้ไขได้ยาก การทำงานของกกต.ก็ไม่เหมาะสม เพราะกกต.ก็มีการแบ่งฝ่าย กฎระเบียบที่ยุ่งยากของกกต.มีส่วนที่ทำให้เกิดปัญหาในการเลือกตั้ง สำหรับการกระทำผิดจริยธรรมที่ร้ายแรงที่สุดของนักการเมือง คือ การคอรัปชั่น ส่วนการกระทำความผิดที่พบบ่อยได้แก่ การทุจริต การไม่รับผิดชอบคำพูด การไม่ดูแลประชาชนในพื้นที่

รัฐธรรมนูญของประเทศไทยมีการบัญญัติรายละเอียดไว้มาก ทำให้การแก้ไขระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยทำได้ยาก เพราะการแก้ไขรัฐธรรมนูญมีขั้นตอนมาก กฎหมายในประเทศไทยมีช่องโหว่มากและหากกฎหมายใดที่นักการเมืองจะได้รับความเดือดร้อนนักการเมืองก็จะไม่พิจารณาให้ผ่านสภา จึงทำให้กฎหมายในประเทศไทยไม่เข้มแข็ง ถ้าหากมีการบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดมากำกับดูแลในเรื่องของคนที่กระทำผิดก็จะสามารถแก้ไขได้ ซึ่งปัจจุบันการทำงานของกกต.ก็ไม่มีความเป็นธรรม มีการแบ่งฝ่ายกันชัดเจน ส่วนการทำงานของศาลนั้นก็มีขั้นตอนกระบวนการที่ยาวนานทำให้ผู้กระทำผิดไม่ได้รับการลงโทษจึงไม่เกิดความยุติธรรม

แนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองต้องเริ่มจากการปลูกฝังตั้งแต่ในระบบการศึกษา และผู้ที่กระทำความผิดควรเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเพื่อให้ศาลตัดสิน กกต.ควรเป็นเพียงหน่วยงานที่จัดการเลือกตั้งแต่ไม่ควรตัดสินความผิดถูก เพราะประเทศเรามีกระบวนการยุติธรรมอยู่แล้ว ซึ่งกฎหมายควรจะมีบทลงโทษนักการเมืองที่กระทำผิดอย่างเฉพาะและรุนแรง และมีหน่วยงานที่นอกเหนือจากตำรวจและดีเอสไอเข้ามาดูแลเหมือน FBI ของสหรัฐอเมริกา

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-26 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-27 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-26: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-26

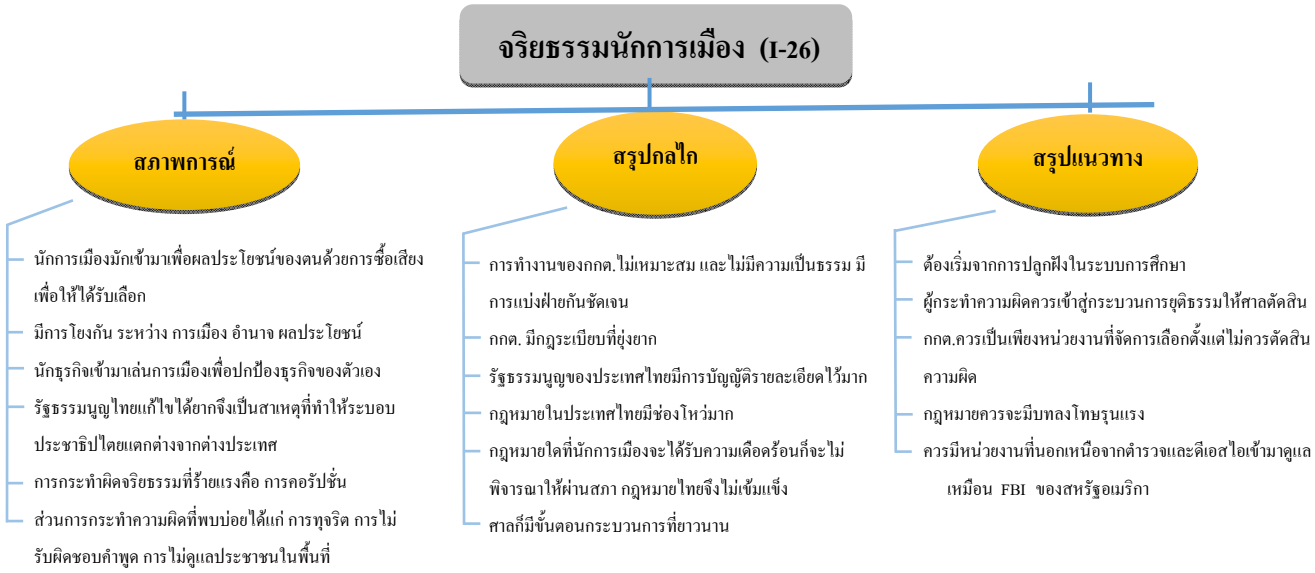

8.1.27 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-27

สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันควรลองมองย้อนดูว่า ระบอบประชาธิปไตยมีความเหมาะสมกับประเทศไทยของเราหรือไม่ แต่ถึงอย่างไรระบอบประชาธิปไตยถือว่าเป็นระบอบที่มีความเลวน้อยที่สุดหากเทียบกับระบอบการปกครองอื่น แต่ในประเทศไทยสิ่งที่เกิดปัญหาขึ้นมาคือประเทศไทยใช้ระบอบประชาธิปไตยแบบ"ไทย" ไม่ได้เหมือนรูปแบบประชาธิปไตยของประเทศอื่นที่ใช้กัน การนำรูปแบบประชาธิปไตยที่เป็นระบอบการปกครองแบบสากลมาใช้ในประเทศไทย โดยขาดการคำนึงถึงบริบทและวัฒนธรรมของประเทศนั้นย่อมทำให้เกิดปัญหาดังกล่าวตามมา

กลุ่มที่เข้ามามีอำนาจอาศัยอำนาจที่ตนเองได้รับมาโดยชอบธรรม สร้างผลประโยชน์ให้กับตัวเองและพวกพ้อง เพราะการปกครองของประเทศไทย คนที่ได้มาซึ่งอำนาจเปรียบเสมือนการประมูลสินค้า เมื่อประมูลสินค้าได้ ก็นำสินค้าดังกล่าวนี้มาสร้างผลประโยชน์ให้กับตนเองและพวกพ้อง การเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึง การเมืองภายในประเทศไทยที่ถูกปกครองด้วยกลุ่มนายทุน เป็นกลุ่มนักธุรกิจ น้อยมากที่จะเห็นนักการเมืองที่เข้ามาทำงานเพื่อที่จะเสียสละ เพราะส่วนใหญ่ที่เข้ามา "เล่น

การเมือง” ก็เพื่อผลประโยชน์เท่านั้น ดังนั้นในปัจจุบันนี้ การปกครองบ้านเมืองเป็นแบบธุรกรรม มันไม่ได้เป็นกุศลกรรม

กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทยของเราในปัจจุบันต้องอยู่กับคุณธรรมสูงมาก ตำรวจ อัยการ ศาล คุก เพราะหากกระบวนการ หรือกลไก กฎหมาย ที่ใช้บังคับ มีการทุจริตหรือคอรัปชั่นเสียเอง ความเสียหายก็จะเกิดขึ้นมากกว่าเดิม และจะยิ่งทำให้สังคมเกิดความเคยชิน และคิดว่าเป็นเรื่องปกติ ธรรมดา และกลายเป็นแบบอย่างต่อไปให้กับคนรุ่นหลัง

นักการเมืองไทยควรที่จะต้องเป็น “คนเก่ง” และ “คนดี” คุณธรรมและจริยธรรม ก็จะเกิดขึ้นในส่วนของนักการเมือง และสิ่งที่ไม่ควรจะเป็นคือเป็น “คนเก่ง” และ “คนชั่ว” เพราะจะยิ่งทำให้เกิดปัญหาขึ้น เช่นการหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองหรือพวกพ้อง การทุจริต คอรัปชั่น ที่เกิดขึ้นมาในสังคมไทยปัจจุบัน นักการเมืองไทยเองควรที่จะต้องเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นแบบอย่างแก่สังคม แต่คงเป็นไปได้ยาก เนื่องจากทุกสิ่งที่นักการเมืองส่วนมากทำ คือทำเพื่อ “ผลประโยชน์” เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว จริยธรรม คุณธรรม คงไม่เกิดหรือตามมา เพราะฉะนั้นนักการเมืองไทยควรที่จะต้องมี “จิตสำนึก” เพื่อการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาสังคมให้เกิดความก้าวหน้า

คนในชาติต้องมีคุณธรรม จริยธรรม มีศาสนา ต้องมีศาสนา เพราะถ้าไม่เช่นนั้น จะไม่มีนักการเมืองที่มีคุณสมบัติเพราะเราไม่ได้ถูกสร้างมาอย่างนั้นการรณรงค์จะต้องมีบุคคลหรือคณะที่มีสำนึกไม่ใช่อยู่ ๆ ให้ประชาชนเกิดความสำนึก จะต้องทำงาน ครู อาจารย์ ที่มีความเข้าใจตรงนี้ NGO ที่มีความเข้าใจตรงนี้ นักการเมืองที่มีความเข้าใจตรงนี้ นักธุรกิจอบรมคอรัปชั่น ถ้าพวกนี้โยงกันให้มากขึ้น ๆ แล้วเอาข้อมูลเข้าสู่ชุมชนให้มากขึ้น ๆ ต้องขจัดเงื่อนไขที่เข้าไปขัดขวางประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันจะต้องรื้อรากเหง้าของคุณธรรมมาเป็นตัวกำกับบุคคลในชาติ เพื่อให้คนเหล่านั้นถ้าเข้าไปในการเมืองต้องมีคุณธรรม และถ้าสามารถที่จะสื่อแบบมีคุณธรรมกับคนอื่นที่อยู่ในวงการอาชีพทั้งหมด นั่นก็คือ อาจจะต้องเริ่มที่ครอบครัว โรงเรียน ชุมชน อะไรต่าง ๆ ทั้งหมด พร้อมกับจิตสำนึกของการเป็นเจ้าของอำนาจในทางการเมือง

นักการเมืองถูกควบคุมด้วยอะไร ใช่ประชาชนหรือไม่ ในเมื่อประชาชนถูกควบคุมตั้งแต่แรก ตั้งแต่การจ่ายเงินในกระบวนการเลือกตั้ง เพราะฉะนั้น จะแก้ปัญหาแบบง่าย ๆ มันไม่ได้ มันต้องรื้อทั้งสังคม ถึงอย่างไรก็ตามสังคมไทยในปัจจุบัน ควรที่จะต้องมีการสอนหรือให้ความรู้ในเรื่องผลเสียของการซื้อสิทธิ์ขายเสียงว่า เงินที่ได้รับมาจากพวกที่มาซื้อสิทธิ์ หากเมื่อบุคคลนั้นได้รับเลือกเป็นตัวแทนแล้ว ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นมามีมูลค่าที่สูงกว่า เงินจำนวนที่พวกเขาได้รับ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจในผลเสียที่จะตามมาต่อ

ประเทศ การปลูกฝังในเรื่องจริยธรรม คุณธรรม ควรมีการเริ่มสร้างความเข้าใจ ตั้งแต่ในระดับ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน เพื่อให้สิ่งต่างๆเหล่านี้ซึมซับ เพื่อให้เยาวชนหรือนักเรียนเข้าใจในเรื่องจริยธรรม คุณธรรมเพิ่มมากขึ้น ท้ายที่สุดเชื่อว่า คนดีและเก่งต้องชนะคนชั่วที่เลว เหตุผลง่าย ๆ ก็คือว่า ความชั่วเป็นความโง่อยู่ในตัวของมันเอง

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-27 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-27 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-27: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-27

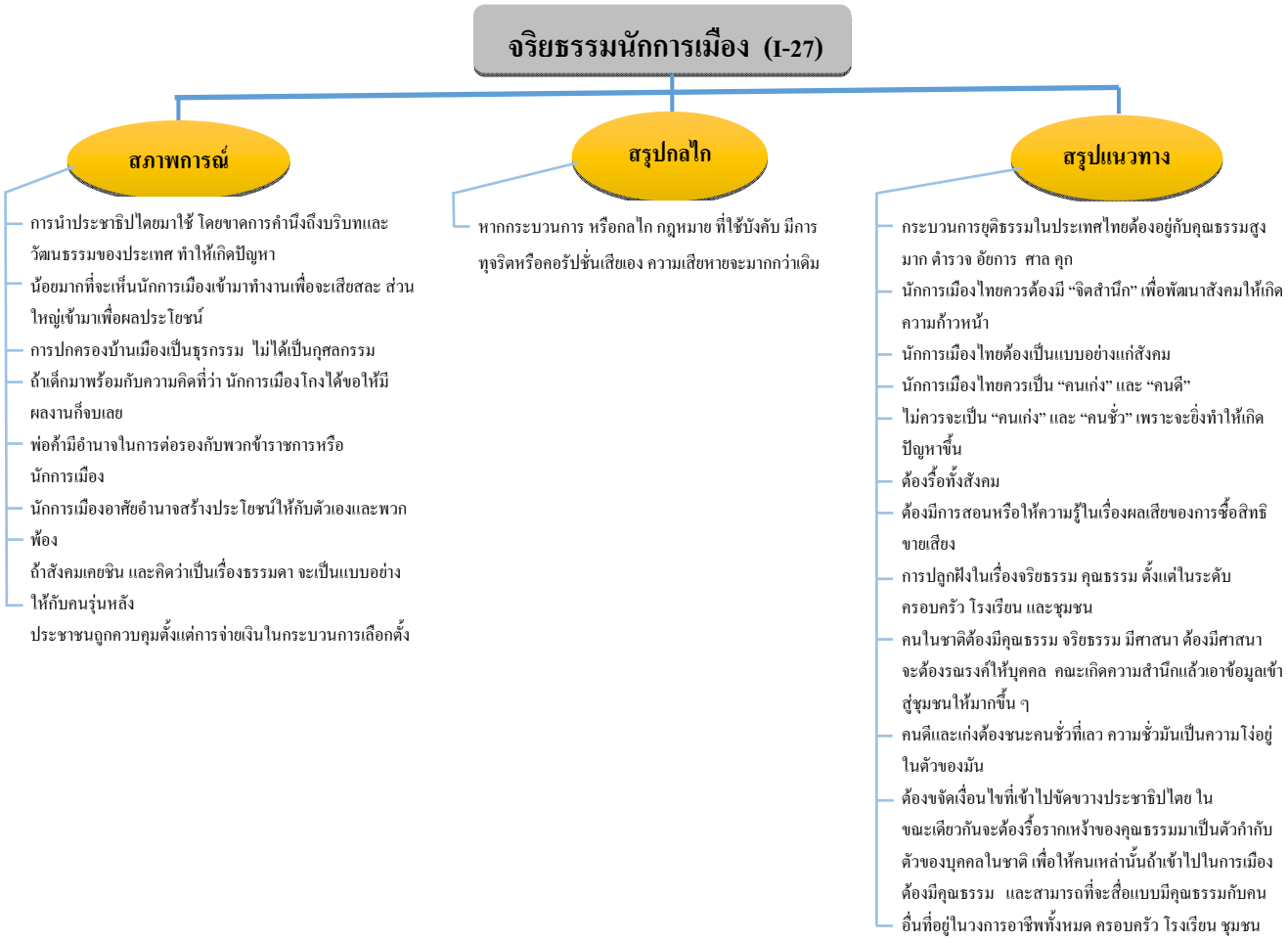

8.1.28 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-28

สภาพการณ์ในเรื่องจริยธรรมของนักการเมืองไทยในปัจจุบัน ให้ความสำคัญกับกลุ่มพวกพ้องตัวเอง มากกว่าผลประโยชน์ของประเทศชาติ สังเกตได้จากความแตกต่างระหว่าง ส.ส. ที่มีพรรคต้นสังกัดเป็นพรรคใหญ่ กับ ส.ว. ที่มาจากการเลือกตั้งและไม่สังกัดพรรคใด ความแตกต่างที่เกิดขึ้นคือ ส.ว. ที่มีพรรคการเมืองใหญ่ ๆ สนับสนุนจำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของกลุ่มตัวเองในการทำงาน เพราะได้รับการสนับสนุนจากพรรค ในเรื่องของการซื้อสิทธิ ขายเสียง ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย คนส่วนใหญ่คิดว่าเป็นเรื่องปกติที่ เป็นเรื่องที่ชาชินไปแล้วในสังคมไทย ควรที่จะต้องมีการปลูกฝังแนวความคิดใหม่ว่า เป็นเรื่องที่ผิด ไม่ใช่เป็นเรื่องธรรมดาที่ใครๆก็ทำ

ปัญหาด้านกลไกที่ใช้ในการควบคุมที่เห็นอยู่นั้นคือการตัดสินเอาผิดมีระยะเวลายาวนาน แนวทางที่ควรจะเกิดขึ้นกับจริยธรรมนักการเมืองไทย คือ ควรที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนเองได้รับ ไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตนหรือเพื่อกลุ่มของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ ควรมีการจัดอบรม หรือสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม คุณธรรมเพื่อให้พวกเขาเหล่านี้ทราบถึงผลดีและผลเสียของการคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์ส่วนตน ในการพัฒนาจริยธรรมนั้นตัวนักการเมืองเองรับผิดชอบตัวเองก่อน แล้วเป็นพรรคการเมือง พรรคก็ต้องรับผิดชอบเขาด้วย

แผนภูมิที่ 8-29: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-29

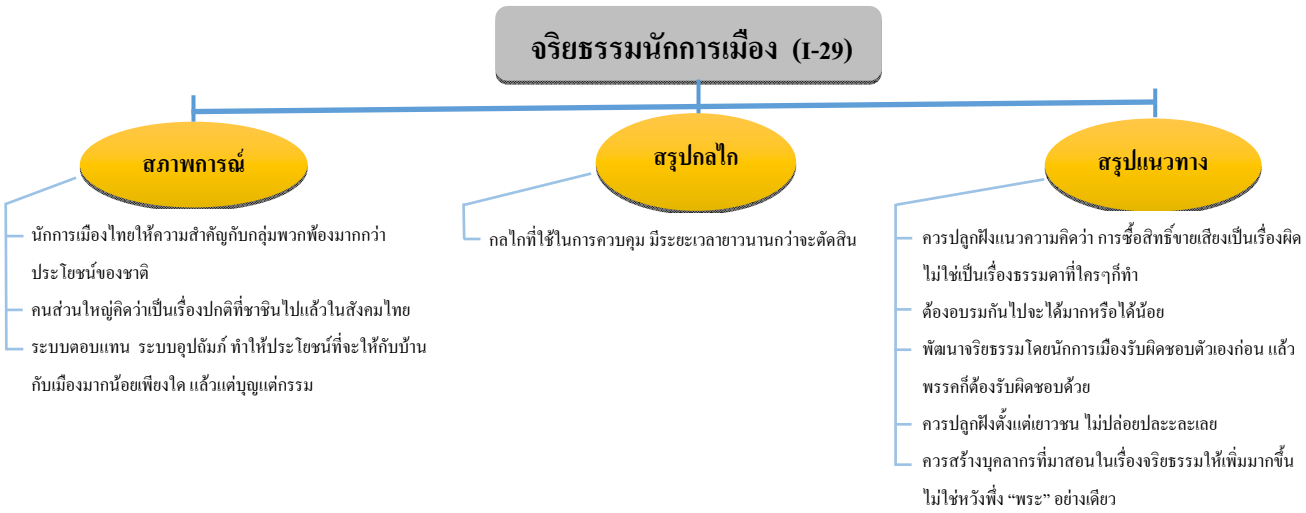

นอกจากนั้นก็ควรสร้างบุคลากรที่มาสอนในเรื่องจริยธรรมให้เพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่หวังพึ่งเพียง “พระ” อย่างเดียว อีกทั้งควรเพิ่มหลักสูตรการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน ในเรื่องของคุณธรรมและจริยธรรมให้เพิ่มขึ้น ไม่ใช่เน้นเพียงแต่วิชาสายสามัญเท่านั้น ควรคำนึงถึงความเป็นมนุษย์ และครูอาจารย์ที่สอนลูกศิษย์ควรที่จะต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เพราะครู อาจารย์ เป็นส่วนสำคัญในการอบรมสั่งสอนเยาวชนที่จะต้องเติบโต เป็นผู้ใหญ่ในสังคม การอบรมก็ต้องอบรมกันไปจะได้มากหรือได้น้อยก็เป็นเรื่องหนึ่งที่ทิ้งไม่ได้

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-28 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-29 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุม ตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

8.1.29 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-29

สภาพการณ์จริยธรรมในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลง เพราะการแข่งขันที่สูง แย่งชิงผลประโยชน์ทางการเมืองให้กับพวกพ้องของตนเอง จนทำให้ลืมจริยธรรมและคุณธรรม มุ่งเน้นแต่ผลประโยชน์เท่านั้นการที่เรายังคงคิดแบบไทย ๆ ทำให้ไม่เกิดการพัฒนา เพราะฉะนั้นควรเริ่มต้นปลูกฝังค่านิยม และจิตสำนึกใหม่ๆให้กับเยาวชน เพราะในสภาพปัจจุบัน นักการเมืองไทยยังขาดจิตสำนึก ชนชั้นทางสังคมมีความเหลื่อมล้ำอย่างเห็นได้ชัด นั่นย่อมหมายถึงกลุ่มคนที่มีอำนาจย่อมที่จะสามารถกอบโกยผลประโยชน์ให้กับพวกพ้องของตน มากกว่าที่จะมาเสียสละทำเพื่อส่วนรวมให้กับประเทศชาติ

กลไก กฎระเบียบ หรือข้อบังคับด้านจริยธรรมที่ใช้กับนักการเมืองไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถที่จะควบคุมการกระทำความผิดของนักการเมืองได้อย่างเต็มที่ อาจเนื่องจากสาเหตุปัจจัยหลัก คือ ระบบอุปถัมภ์ที่ค้ำชู คอยช่วยเหลือผู้กระทำผิดที่เป็นพวกพ้องของตน จึงทำให้กลไกในเรื่องของกฎระเบียบข้อบังคับไม่สามารถนำมาใช้ได้จริง ไม่มีใครเกรงกลัวกฎข้อบังคับที่มี

แนวทางในเรื่องจริยธรรมนักการเมือง ควรที่จะปลูกฝังในเรื่องจิตสำนึก ค่านิยมใหม่ เกี่ยวกับระบบอุปถัมภ์ว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ทำให้หน่วยงานหรือสังคมหรือแม้กระทั่งประเทศไม่พัฒนา เพราะช่วยเหลือแต่กลุ่มพวกพ้องของตนเอง เยาวชนรุ่นใหม่ควรที่จะได้รับการปลูกฝังดังกล่าวเพราะเมื่อโตขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่แล้ว จะได้รับรู้ถึงผลเสีย และไม่ปฏิบัติตาม องค์กรอิสระควรดูแลเรื่องจริยธรรมนักการเมือง และเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกได้รับรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของนักการเมืองที่กระทำผิด เพื่อให้สังคมได้รับรู้ และป้องกันไม่ให้มีการกระทำผิดดังกล่าวเกิดขึ้นมาอีก เพราะจะทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เพราะปัจจุบันการดำเนินงานดังกล่าวเป็นความลับ ไม่ค่อยเปิดเผยให้สาธารณชนทั่วไปรับรู้

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-29 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-30 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-29: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-29

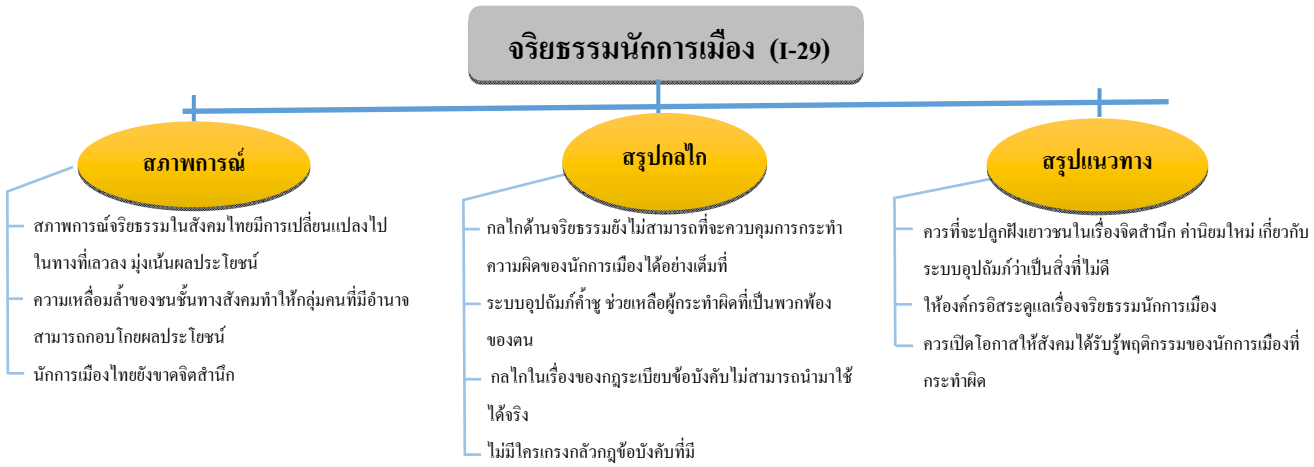

8.1.30 ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ที่ I-30

สภาพการณ์เรื่องจริยธรรมนักการเมืองไทยยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากนัก เพียงแต่สิ่งที่ทำให้รู้สึกว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่เลวลงคือ ยุคสมัยของ social media ที่มีการเข้าถึงข่าวสารได้อย่างง่ายดาย และรวดเร็ว เป็นปัจจัยที่ทำให้ภาพลักษณ์ของนักการเมืองในด้านที่ไม่ดีออกสู่สาธารณชน เพราะฉะนั้นในการเลือกรับข่าวสาร ควรที่จะต้องมีการไตร่ตรองว่าข่าวสารดังกล่าวมีข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด

นักการเมืองน้อยคนนักที่มีความต้องการที่จะเข้ามาแล้วทำเพื่อประโยชน์ของประเทศชาติจริงๆ ส่วนมากเมื่อเข้ามาแล้วมักเห็นประโยชน์ของตนหรือพวกพ้องเป็นหลัก สังเกตได้จากนักการเมืองบางคนเมื่อเข้ามาเล่นการเมืองแล้ว กลับมีทรัพย์สินเพิ่มขึ้น นี้เป็นค่านิยมที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมไทย ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องของ ค่านิยม และจิตสำนึก เพื่อก่อให้เกิดนักการเมืองที่ดีในการบริหารประเทศ

เรื่องกลไก กฎระเบียบหรือข้อบังคับทางกฎหมาย เกี่ยวกับจริยธรรมนั้นนักการเมืองไทยทราบดีแต่เมื่อถึงเวลา มักขาดสติและลืมจึงมักทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา นอกจากนั้นความล่าช้าของกฎหมายใน

ขั้นตอนของกระบวนการ หรือแม้กระทั่งการพิจารณาที่มีความล่าช้าเป็นอย่างมากอีกทั้งตัวกฎหมายยังมีข้อจำกัดในตัวของมันเอง ซึ่งทำให้บางครั้งยากที่จะเข้าใจความหมายของตัวบทกฎหมายทั้งหมด

แนวทางการแก้ไขปัญหาจริยธรรมนักการเมืองไทย ควรต้องมีการปฏิบัติซ้ำๆ พูดซ้ำๆ ให้เป็นที่รับรู้ในสังคม อีกทั้งควรมีการเปลี่ยนทัศนคติในการที่ไปยกย่องบุคคลที่เงิน แต่ควรที่จะดูกันที่การปฏิบัติตัวและการทำงาน ส่วนแนวทางในการพัฒนาเรื่องจริยธรรมนั้น ควรมีการปลูกฝังกันตั้งแต่เยาวชนเพื่อให้เขาทราบถึงสิ่งที่ไม่ควรทำ และหากทำแล้วผลเสียที่ตามมาจะเป็นอย่างไร การคิดแบบเป็นธรรมควรที่จะเกิดขึ้นในสังคมไทย

ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-30 ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นได้รายงานไว้ในแผนภูมิที่ 8-30 โดยจัดแบ่งประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็น ด้านสภาพการณ์ ด้านกลไกที่ใช้ควบคุมตรวจสอบ และ แนวทางการพัฒนา

แผนภูมิที่ 8-30: ผลสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-30

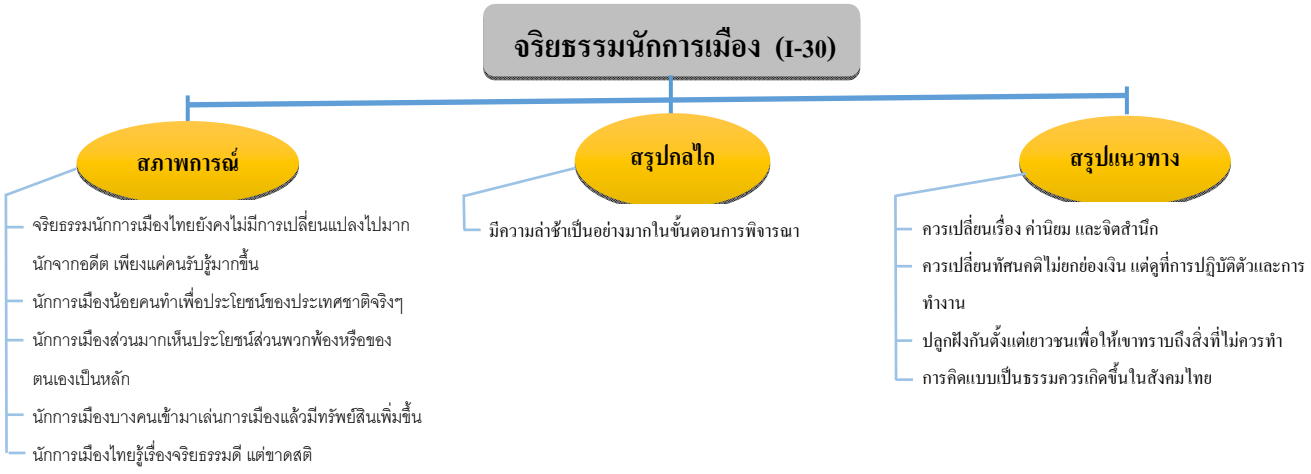

8.2 ผลสรุปจากการสัมภาษณ์

ตั้งแต่มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขในปีพ.ศ. 2475 การเมืองการปกครองของไทยมีวิวัฒนาการด้านรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยตั้งแต่ยุคเผด็จการทหาร ยุคก้าวผ่านกลุ่มแนวคิดคอมมิวนิสต์ ยุคทุนนิยม จนมาสู่ยุคธุรกิจการเมืองในปัจจุบัน แม้ว่าปัญหาสภาพการณ์ทางการเมืองแต่ละยุคสมัยมีความแตกต่างกัน แต่จะเห็นได้ว่าการไขว่คว้าอำนาจและเงินตราเป็นมูลเหตุสำคัญของปัญหาการเมืองไทยมาโดยตลอด (วาสนา นาน่วม, 2555: 212-239; อลงกรณ์ พลบุตร และคณะ, 2550: 2-3; ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 157-159; ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 134-208 และ Baker and Phongpaichit, 2012: 247-263)

จริยธรรมเป็นค่านิยมทางศีลธรรมและหลักแห่งความประพฤติในการดำรงชีวิตที่ใช้แยกแยะอะไรถูกอะไรผิด อะไรดีอะไรชั่วสิ่งใดควรประพฤติ และสิ่งใดไม่ควรประพฤติจริยธรรมที่แท้นั้นแม้จะเกิดขึ้นแล้วก็จะประพฤติให้สำเร็จผลไม่ได้ ถ้าไม่สัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจในสัจธรรม(พระพรหมคุณาภรณ์ 2555: 535-536; ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 182-183; Soloman, 1984: 1-3 และ Kohlberg, 1971: 375) แม้จะเป็นที่รู้กันอยู่ทั่วไปว่าการจะมีจริยธรรมได้ต้องทำความดีละเว้นความชั่ว แต่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การเมืองไทยอยู่ในภาวะตกต่ำทางจริยธรรมอย่างมากโดยเกิดจากพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การทุจริตคอรัปชั่นและโกงกินทุกเรื่องทุกรูปแบบอย่างไม่น่าเชื่อ การทำลายพรรคคู่ต่อสู้ การโยกย้ายข้าราชการตั้งแต่ระดับสูงจนถึงระดับล่าง การซื้อสื่อ การครอบงำองค์กรอิสระ การบริหารบ้านเมืองโดยขาดหลักนิติธรรม ค่านิยมในเรื่องอำนาจและเงินตรา การซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงซื้อหัวคะแนน การใช้กริยาวาจาไม่สุภาพ ไม่อุทิศเวลา มีผลประโยชน์ทับซ้อน การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนตนการเอาข้อมูลบางเรื่องมาอภิปรายโดยไม่รับผิดชอบ การสืบทอดอำนาจ ระบบพรรคพวกเพื่อนพ้อง ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์จากการพึ่งพาก่อนที่จะได้เป็นนักการเมือง บิดเบือนข้อมูลความจริง ไม่รับผิดชอบเมื่อทำหน้าที่ผิดพลาดและเมื่อนักการเมืองทำผิดกฎหมายก็มักจะมีการแก้ไขกฎหมายเพื่อให้พ้นความผิด

อย่างไรก็ดี ในเรื่องของความโปร่งใสและการตรวจสอบได้ถือว่าดีขึ้นกว่าในอดีตมาก จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ทำให้มีประมวลจริยธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกคาดหวังให้ดึงรั้งคนไม่ให้กระทำความผิด แต่ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า ในทางปฏิบัติ ประมวลจริยธรรมนักการเมืองยังไม่เกิดผลเพราะกฎระเบียบ ข้อบังคับเกี่ยวกับจริยธรรมนักการเมืองของไทยยังคงไม่มีรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนบทลงโทษยังไม่มีความเหมาะสมและไม่มีการปฏิบัติในการเอาผิดอย่างจริงจัง เนื่องด้วยความเป็นเพื่อนพวก

พ้องระหว่างนักการเมืองที่กระทำผิดและกลุ่มคณะกรรมการจริยธรรมซึ่งก็เป็นนักการเมืองเหมือนกัน ซึ่งเมื่อมีการร้องเรียนการประพฤติละเมิดจริยธรรมก็สามารถทำการตกลงกันได้ ทำให้กฎหมาย หรือกฎระเบียบข้อบังคับดังกล่าวไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร

สุขุม นวลสกุล (2540: 86-87) เห็นว่านักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้รับการเลือกตั้งจากประชาชน ในกรณีที่ผู้แทนราษฎรประพฤติตนไม่สมควรกับตำแหน่งหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมายจากประชาชน ประชาชนก็ย่อมมีสิทธิ์ที่จะเปลี่ยนแปลงผู้แทนราษฎรของตนได้ แต่ในความเป็นจริง ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์จำนวนหนึ่งกล่าวถึงขั้นตอนที่ยุ่งยากและระยะเวลาที่ยาวนาน จึงทำให้การถอดถอนนักการเมืองโดยประชาชนไม่เคยสำเร็จ จึงทำให้นักการเมืองที่กระทำผิดจำนวนมากไม่กลัวและยังคงปฏิบัติหน้าที่เพื่อส่วนรวมแบบลูบหน้าปะจมูก แล้วมุ่งจริงจังมากกว่าในเรื่องผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

หน่วยงานที่มีหน้าที่ตรวจสอบ มีข้อจำกัดในเรื่องของกำลังคน งบประมาณ ทำให้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ ยิ่งกว่านั้นเรื่องระยะเวลาในการตรวจสอบที่ยาวนานและการทำผิดเสียเองของหน่วยงานตรวจสอบก็เป็นประเด็นปัญหาที่ถูกระบุจากการศึกษาว่ามีอยู่จริงในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันตัวบทกฎหมายถูกมองว่าขาดความเอาจริงเอาจังในการบังคับใช้และการเอาผิด เป็นผลให้**กฎหมายยังไม่สามารถสร้างบรรทัดฐานที่เชื่อถือได้**

Burk (1770)อ้างในKatz and Cotty (2006: 6) และChamber (1967)อ้างในKatz and Cotty (2006: 6) อธิบายบทบาทและลักษณะของพรรคการเมืองว่าเป็นการก่อตัวทางสังคมโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านเห็นว่าพรรคการเมืองจะเป็นผู้ที่ควบคุมนักการเมืองได้ดีที่สุด อีกหลายความคิดเห็นชี้ว่าจริยธรรมเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีลธรรม คุณธรรม และจิตสำนึกทางจริยธรรมของแต่ละบุคคล ซึ่งตัวนักการเมืองเองจะควบคุมตัวเองได้ดีที่สุดจากจากจิตสำนึกทางจริยธรรมของความเป็นมนุษย์ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2528: 2-12) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่านักการเมืองจำนวนมากในปัจจุบันมักไม่มีความเกรงกลัวต่อบาป การที่จะให้นักการเมืองแก้ไขตัวเองนั้นยากเพราะความไม่ดีของนักการเมืองที่เลือกประพฤติตนไม่อยู่ในกรอบจริยธรรม ก็ทำสิ่งไม่ดีจนฝังแน่นเคยชินเกินกว่าความเป็นนิสัยแล้ว

ในวิกฤตจริยธรรมที่เรากำลังเผชิญอยู่ในสังคมไทยนั้น ประเทศไทยต้องการนักการเมืองมืออาชีพที่ดำรงชีวิตเพื่อการเมือง (Weber, 1919: 4) ซึ่งการมีจิตสำนึกที่ดีเป็นสิ่งที่สำคัญมาก Moore (1972)อ้างใน Silcock (1972: 13) กล่าวถึงการมีจิตสำนึกในการทำงานว่ามนุษย์ควรมีจิตสำนึกแห่งจริยธรรมในวิชาชีพ

ตลอดจนมีความประสงค์ที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนให้เจริญก้าวหน้ารุ่งเรือง มีเกียรติ และมีศักดิ์ศรี เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนทั่วไป นั่นก็คือ การทำความดีละเว้นความชั่ว มีความรู้ มีความสามารถ เสียสละและพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจและความรู้จักพอเพียง ดังเช่นที่ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ส่วนมากยกเป็นคุณลักษณ์ที่พึงประสงค์ของนักการเมืองในขณะนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่านักการเมืองไทยจำนวนมากในปัจจุบันมีลักษณะของการดำรงชีวิตจากการเมือง (Weber, 1919: 4) ทุจริตคอร์รัปชั่นและโกงกินทุกเรื่องทุกรูปแบบอย่างไม่น่าเชื่อว่าจะกล้าทำในโครงการทั้งหลาย ทำลายพรรคคู่ต่อสู้ โยกย้ายข้าราชการ ซื้อสื่อ ครอบงำองค์กรอิสระ บริหารบ้านเมืองโดยขาดหลักนิติธรรม ยึดค่านิยมในเรื่องอำนาจ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้เกิดความตกต่ำทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยขั้นวิกฤตอย่างในปัจจุบัน

ผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เสนอแนวทางในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองดังนี้ นักการเมืองต้องมีสำนึกแห่งการพัฒนาตนให้เป็นคนดี พรรคการเมืองต้องมีนโยบายที่มีจริยธรรม ช่วยอบรมบ่มนิสัย รวมถึงการติดตามควบคุมพฤติกรรมของลูกพรรค องค์กรอิสระต้องเอาจริงเอาจังด้วยความยุติธรรมและไม่ทำผิดเสียเอง ข้าราชการต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตรวมถึงต้องกล้าหาญต่อสู้และไม่ยอมให้นักการเมืองที่ไม่มีจริยธรรมครอบงำได้ ฝ่ายตุลาการต้องผดุงคุณธรรมและรักษาบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคมไว้ให้จงได้เพื่อที่จะเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง สื่อมวลชนต้องมีจริยธรรมในวิชาชีพ เสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ภาคประชาชนต้องสนใจติดตามตรวจสอบอย่างกล้าหาญ ให้คุณค่ากับนักการเมืองที่ดีมีจริยธรรม ในขณะเดียวกันก็ต้องติดตามเอาผิดกับนักการเมืองที่ไม่มีจริยธรรมให้ได้รับผิด ยืนหยัดในความถูกต้องดีงาม ประชาชนต้องมีคุณธรรมนำทางชีวิต มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองที่ดีและรู้จักความพอเพียง ทุกภาคส่วนควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไปให้เป็นคนดีมีจริยธรรม ผู้รับผิดชอบด้านการศึกษาควรมีการบรรจุเนื้อหาทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และหน้าที่ของพลเมืองที่ดีให้มากกว่านี้เพื่อเป็นการหล่อหลอมให้เยาวชนโตขึ้นมาด้วยความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องและเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงาม

บทที่ 9

บทสรุป

9.1 แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทย

สิ่งดีงาม ความรุ่งเรือง ความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทยที่เกิดขึ้นแล้วหรือจะเกิดขึ้นในอนาคต ย่อมส่งผลถึงความดี ความรุ่งเรือง และความเจริญก้าวหน้าของคนในชาติด้วย ในทางกลับกันสิ่งไม่ดี ความเสื่อม ความขัดแย้ง และการไม่มีคุณธรรม-จริยธรรมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะกลุ่มคนที่มีอิทธิพลและผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชาติดังเช่นนักการเมือง ก็ย่อมจะนำทางให้สังคมไทยโดยรวมเสื่อมถอยไปด้วยไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ดังนั้นการเมืองจึงเป็นเรื่องของส่วนรวม ของทุกคนในชาติ ไม่ใช่จำเพาะแต่ผู้ที่มีหน้าที่ในการควบคุมดูแลโดยตรงเท่านั้น ในขณะที่ประเทศชาติเกิดความขัดแย้งโดยมีปมทางการเมืองเป็นประเด็นสำคัญอย่างในปัจจุบัน ทุกคนในชาติต้องช่วยกัน ลด ละ เลิก ในสิ่งที่จะทำให้ความขัดแย้งนี้บานปลาย อย่างมี จิตสำนึก ศีลธรรม และอารยธรรม ถ้าต่างฝ่ายต่างคิดว่าสิ่งที่ทำอยู่ถูกต้องโดยมุ่งแต่จะเอาใจเราไปใส่ใจเขาไม่ลองคิดเอาใจเขามาใส่ใจเราบ้าง ก็อยากที่จะแก้ไขปัญหาให้ผ่านพ้นไปด้วยดีได้

การศึกษาวิจัยในโครงการจริยธรรมนักการเมืองมุ่งหวังที่จะหาแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม โดยให้ข้อคิดในประเด็นต่างๆที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงและมีความเป็นไปได้ที่จะทำสำเร็จถ้าถูกนำไปขยายผลต่ออย่างเหมาะสมทั้งในทางทฤษฎีและทางปฏิบัติ จากผลการสังเคราะห์ข้อมูลวิจัยได้ข้อสรุปสำคัญว่าสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยอยู่ในภาวะที่น่าเป็นห่วง การละเมิดจริยธรรมตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนถึงเรื่องใหญ่ดังเช่น การทุจริตคอรัปชั่นและการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ เกิดขึ้นอยู่เสมอเป็นที่รับรู้แก่สังคม การละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองกระทบและถูกกระทบโดยลักษณะทางสังคมไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมลงทั้งในเรื่องของระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อหน้าและลับหลัง ศีลธรรม คุณธรรมและ จิตสำนึก ในขณะที่กลไกที่ใช้ควบคุมต่างๆถูกมองว่ายังไม่ได้ผล ขาดการเอาจริงเอาจังในการบังคับใช้และการเอาผิด ระยะเวลาในการสอบสวนดำเนินการยาวนาน กลไกสามารถถูกแทรกแซงได้ทำให้นักการเมืองไม่กลัว ตัวประมวลจริยธรรมเองเป็นเหมือนเพียงแค่ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนของ

นักการเมืองเท่านั้น นักการเมืองส่วนใหญ่ไม่เห็นความสำคัญและไม่กลัวหากกระทำการละเมิดประมวลจริยธรรม อันเนื่องด้วยมาจากการควบคุมแบบอะลุ้มอล่วยช่วยเหลือกันทั้งๆที่มีการระบุโทษของการละเมิดจริยธรรมไว้ ในส่วนของหน่วยงานควบคุมและตรวจสอบอื่นๆนอกเหนือจากคณะกรรมการจริยธรรมของรัฐสภา (ทั้ง 2 สภา) เช่น กกต ผู้ตรวจการแผ่นดิน และ ป.ป.ช ถูกมองว่าทำหน้าที่ได้ดีในระดับหนึ่งแต่ยังคงต้องปรับปรุงเรื่องของความรวดเร็วในการสอบสวนและกระบวนการเอาผิด การเลือกโครงการที่ให้ประโยชน์จริงในการพัฒนาและที่สำคัญผู้ควบคุมตรวจสอบต้องไม่ทำผิดเสียเอง

จากข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับข้อคิดเห็นด้านสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยและกลไกในการควบคุมดูแลก่อให้เกิดข้อสรุปด้านแนวทางจากการศึกษาวิจัยใน 2 ส่วนหลัก คือ 1) แนวทางการพัฒนาจากการแก้ไขปัญหาทางสภาพการณ์และกลไกที่ค้นพบ 2) แนวทางการพัฒนาจากข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาวิจัยว่าควรจะทำอย่างไรและทำกับใคร ในภาพรวมการจะพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทยนั้นจะต้องให้ภาคส่วนต่างๆช่วยเหลือกันทำสิ่งที่ทำได้อย่างเต็มกำลังต่อเนื่องและไม่ย่อท้อไม่ว่าจะมีหน้าที่โดยตรงหรือไม่ ภาคส่วนเหล่านั้น คือ พรรคการเมือง ตัวนักการเมืองเอง ครูอาจารย์ นักวิชาการ พระและตัวแทนศาสนา ครอบครัว สื่อมวลชน สังคมและประชาชน องค์การอิสระ และหน่วยงานตรวจสอบต่างๆ ซึ่งทั้งหมดต้องร่วมมือกันดำเนินชีวิตของตนเองด้วยความถูกต้องมีคุณธรรมและจริยธรรม แล้วมาร่วมกันสร้าง “พลังคุณธรรมนำสังคม” ให้ได้จริงในทางปฏิบัติ แนวคิดพลังคุณธรรมนำสังคมนี้ให้ความสำคัญต่อ “**การเป็นและการสร้างคนดี พร้อมกับการปรับเปลี่ยนคนไม่ดีให้กลับมาเป็นคนดี แล้วเอาความดีความถูกต้องเป็นธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติต่อกันระหว่างคนในสังคม**”

ตามหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ให้ความสำคัญกับเสียงข้างมากและคนส่วนมากนั้นจำเป็นต้องตระหนักถึงเสียงข้างมากที่มีธรรมะที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องที่ชอบด้วยกฎหมาย (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 256-257 และ เสน่ห์ จามริก, 2522: 53) หากเสียงข้างมากเอนเอียงไปในการทำสิ่งที่ไม่ดี ไม่ถูกต้องห้ำหั่นคนดีเพื่อการเอาชนะและประโยชน์ของคนหรือกลุ่มแล้วไซร้ เสียงข้างมากนั้นจะยังเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือไม่ มากกว่านั้นในสังคมไทยถ้าเสียงข้างมากเห็นพ้องและการเห็นพ้องนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย แล้วทำให้มีการแก้กฎหมาย รูปแบบนี้ยังจะเรียกได้ว่าเป็นการปกครองอันชอบด้วยกฎหมายโดยคนจำนวนมาก (ประชาธิปไตย) อยู่หรือไม่ ในความเป็นจริงหลักจริยธรรมของอริสโตเติลในหนังสือชื่อ *Ethics* ยังเป็นที่ยอมรับและใช้กันอย่างแพร่หลายในสังคมประชาธิปไตยทั่วโลกในปัจจุบัน โดยได้ระบุหลักจริยธรรมของผู้ปกครองและประชาชนเอาไว้ว่าจะต้องมีความกล้าหาญในการทำสงคราม ความ

ซื่อสัตย์ในการดำเนินธุรกิจ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้คนในถิ่นที่พำนักของตน และต่อญาติมิตร ความโอบอ้อมอารี ความจริงใจ ความมีศักดิ์ศรี การควบคุมตนเอง ความสุภาพ ความเป็นมิตรไมตรี ความเฉลียวฉลาด ความละอายต่อบาป และมีศักดิ์ศรีในตนเอง (Kraut, 2002: 439-440) ในขณะที่ปรัชญาทางการเมืองของมหาตมะคานธีอันประกอบด้วย หลักสัจจะ อหิงสา และสัตยาเคราะห์ (Gandhi, 1932: 7 อ้างโดย อุษา แตงทอง, 2555: 94; ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ และศรินทิพย์ สถิรศิลปิน, 2527: 69 และ พินิจ รัตนกุล), 2517: 225) ก็มีบริบทที่สอดคล้องกับหลักจริยศาสตร์ของอริสโตเติล แต่จากการศึกษาวิจัยพบว่าทั้งนักการเมืองและภาคส่วนอื่นๆในสังคมไทยมีลักษณะที่แตกต่างจากหลักจริยธรรมของอริสโตเติลและปรัชญาทางการเมืองของมหาตมะคานธี เช่น การขาดอหิงสาและมีความกล้าหาญที่จะทำสงครามกับคนร่วมชาติกันเอง นักธุรกิจไทยเชื่อว่าการไม่ติดสินบนจะทำให้เสียโอกาส ความซื่อสัตย์สุจริตในการดำเนินชีวิตเสื่อมถอย ความเห็นแก่ตัว อยากได้อยากมี นับถืออำนาจและเงินตรามากกว่าคุณงามความดี ความโอบอ้อมอารีเฉพาะเพื่อนพวกพ้อง ไม่มีความละอายแก่ใจและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งเป็นการขาดสัจจะและสัตยาเคราะห์ ข้อมูลที่ได้รายงานข้างต้นจะถูกแสดงให้เห็นรายละเอียดของข้อมูลดังตัวอย่างต่อไปนี้

- *"ปัญหาของจริยธรรมนักการเมืองอยู่ที่อำนาจกับเงินตรา"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 2)

- *"นับวันความพิกลพิการจะพัฒนาสู่จุดที่ยากจะแก้ไขได้ในอนาคต"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

- *"สังคมไทยขณะนี้เป็นสังคมประชาธิปไตยนิยม ไม่ตั้งคำถามในเรื่องถูกผิดกับคำถามประชาธิปไตย คือ ไม่ถามว่า ประชาธิปไตยถูกผิด ดีไม่ดี"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-28)

- *"เพราะว่านักการเมืองนี่แหละ ทำให้นักธุรกิจนั้นไม่สามารถที่จะพัฒนาจริยธรรมได้อย่างจริงจัง... จะประมูลงานอะไร...เขาต้องให้ส่วน ...ถ้าไม่จ่ายก็ไม่ต้องทำ ยิ่งกว่านั้นก็คือว่าถูกหมายหัวเลยว่าต่อไปนี้ไม่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์ไม่ต้องมารับรู้ เรื่องที่จะทำงานในโปรเจ็กใหญ่ๆอีกต่อไป"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 4)

- *"พูดแล้วทำอย่างที่พูดทำไม่ได้ พูดเอาดูดีอย่างเดียว ไม่มีสัจจะ"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-19)

- *"มันก็เหมือนจริยธรรมมันหายไป...เงิน ทุจริต คอร์รัปชั่น ความอยากได้เงิน และก็ไร้ยางอายมากขึ้น แล้วสังคมมันไปยอมรับว่าคนมีเงิน คนมีอำนาจคือสังคมยอมรับ เพราะฉะนั้นจะสังเกตว่า สส. เคยพูดกับผมขอเป็นรัฐมนตรี 3 วัน ก็จะเป็น เหตุผลเพราะว่าเค้าได้กลายเป็น ฯพณฯ รัฐมนตรี อดีต รัฐมนตรี ไปไหนก็ได้รับเชิญไป"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-17)

- *"ผลสำรวจความซื่อสัตย์และความไม่ซื่อสัตย์ของอาชีพ เราก็พบว่า 63 % บอกว่า โกงได้ถ้าจำเป็น 50 % ยอมรับรัฐบาลโกงแล้วตัวเองมีความสุข 48 % ยอมรับเรื่องของการโกงตามน้ำ 65 % เห็นกฎระเบียบสังคมฝ่าฝืนได้ ส่วนคุณธรรมด้านความรับผิดชอบจะแก้ไขเมื่อจำเป็นเท่านั้น 48 % หาคนรับผิดชอบเมื่อเกิดความผิดพลาดยกเว้นตัวเอง 69 % ทำตามกระแสสังคมทุกเรื่อง 78 % มีโอกาสต้องรีบเอาไว้ก่อน 83 % ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น ตัวเลขเหล่านี้บอกได้ว่า...จริยธรรม คุณธรรม ธรรมาภิบาลของนักการเมือง มันได้ส่งผลกระทบลงไปแบบกว้างถึงสังคมไทย"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 3)

- *สังคมเรานั้น ยกย่องคนมีเกียรติมีเงิน นี่คือสังคมคนไทย ทำให้ทุกคนแสวงหาอำนาจ ทุกคนไม่ได้นับถือคนที่คุณงามความดี* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 8)

จะเห็นได้ว่าความเสื่อมถอยทางจริยธรรมของนักการเมืองเกี่ยวข้องกับสภาพสังคมที่มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ความเสื่อมถอยในระบบการศึกษา ศรัทธาในศาสนา การเข้าครอบงำสื่อ สภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองทำมาหากินได้ยากขึ้น และค่านิยมเฉย ปล่อย และยอมต่อความไม่ถูกต้องของคนในสังคม ซึ่งพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองก็มีส่วนอย่างมากในการเป็นแบบอย่างและกระตุ้นความเสื่อมถอยในองค์ประกอบต่างๆดังที่ได้กล่าวมาแล้วให้ทวีความรุนแรงและเร่งปฏิกิริยาการเปลี่ยนแปลงให้รวดเร็วขึ้นด้วย

เมื่อสภาพความเสื่อมถอยทางจริยธรรมเป็นปัญหาที่สำคัญของชาติดังเช่นในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องหาทางแก้ไขด้วยวิธีการและช่องทางต่างๆเท่าที่จะทำได้ จากการศึกษาประเด็นหลักในการแก้ไขวิกฤตนี้ควรเริ่มต้นจากการมุ่งปลูกฝังกล่อมเกลาศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมให้กับคนในชาติ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่เห็นพ้องกันว่าถ้าคนในสังคมเป็นคนดี มีจิตสำนึก มีคุณธรรม จริยธรรม มีความละอายแก่ใจเกรงกลัวต่อบาป รู้จักพอเพียง มีความขยันหมั่นเพียร เสียสละเพื่อชาติ ทั้งในเด็กเยาวชนคนรุ่นใหม่และผู้ใหญ่ในปัจจุบัน ปัญหาเรื่องการประพฤติละเมิดจริยธรรมก็จะถูกแก้ไขไปได้

ทั้งนี้นักการเมืองจะต้องมีสำนึกแห่งการพัฒนาตนให้เป็นคนดี พรรคการเมืองต้องมีนโยบายที่มีจริยธรรม ช่วยอบรมบ่มนิสัย รวมถึงการติดตามควบคุมพฤติกรรมของลูกพรรค องค์กรอิสระต้องเอาจริงเอาจังด้วยความยุติธรรมและไม่ทำผิดเสียเอง ข้าราชการต้องเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตรวมถึงต้องกล้าหาญต่อสู้และไม่ยอมให้นักการเมืองที่ไม่มีจริยธรรมครอบงำได้ ฝ่ายตุลาการต้องผดุงคุณธรรมและรักษาบรรทัดฐานที่ดีงามของสังคมไว้ให้จงได้เพื่อที่จะเป็นที่พึ่งของประชาชนได้อย่างแท้จริง สื่อมวลชนต้องมีจริยธรรมในวิชาชีพ เสนอข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา และไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ภาคประชาชนต้องสนใจติดตามตรวจสอบอย่างกล้าหาญ ให้คุณค่ากับนักการเมืองที่ดีมีจริยธรรม ในขณะเดียวกันก็ต้องติดตามเอาผิดกับนักการเมืองที่ไม่มีจริยธรรมให้ได้รับผิด ยืนหยัดในความถูกต้องดีงาม ประชาชนต้องมีคุณธรรมนำทางชีวิต มีค่านิยมในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ปฏิบัติตามหน้าที่พลเมืองที่ดีและรู้จักความพอเพียง ทุกภาคส่วนควรปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่จะเป็นอนาคตของชาติต่อไปให้เป็นคนดีมีจริยธรรม ทางระบบการศึกษาควรมีการบรรจุเนื้อหาทางด้านศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และหน้าที่ของพลเมืองที่ดีให้มากกว่านี้เพื่อเป็นการหล่อหลอมให้เยาวชนโตขึ้นมาด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเลือกปฏิบัติแต่สิ่งที่ดีงามดังนั้นพื้นฐานในการพัฒนาแก้ไขนั้นสรุปได้ว่าต้องหาทางปรับสังคมไทยให้เป็นสังคมคุณธรรมมากขึ้น

ประเด็นที่สำคัญต่างๆที่รวบรวมจากการศึกษาวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นรูปแบบการสร้างพลังคุณธรรมนำสังคมซึ่งมีองค์ประกอบและรายละเอียด 14 ประเด็น โดยใช้พยัญชนะ 14 ตัวของ “พลังคุณธรรมนำสังคม” เป็นตัวสรุปประเด็นสำคัญที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลคือ พ-พรรคการเมือง, ล-ละอายเกรงกลัวต่อบาป และมีจิตสำนึก, ง-งอกงาม สร้างสรรค์ มุ่งมั่นทำดี, ค-คนไทยและสังคมไทย, ณ-ณัช ทำให้เกิดความรู้, ธ-ธรรมะและศาสนา, ร-ระบบการศึกษา, ร-รัฐบาล, ม-ไม่ทำสิ่งผิด, น-นักการเมือง, ส-สื่อมวลชน, ง-งานและหน่วยที่ดูแล, ค-ครอบครัว, ม-มรรค (แสดงในแผนภูมิที่ 9-1) โดยทั้ง 14 ประเด็นนี้ถูกแบ่งเป็น 2 กลุ่มองค์ประกอบคือ

1) องค์ประกอบทางกลุ่มบุคคลและกลไกที่ต้องพัฒนา 9 ประเด็น (พรรคการเมือง, คนไทยและสังคมไทย ณัช ผู้ทำให้เกิดความรู้ ระบบการศึกษา รัฐบาล นักการเมือง สื่อมวลชน หน่วยงานที่ดูแล และครอบครัว)

2) องค์ประกอบด้านวิธีการและเครื่องมือ 5 ประเด็น (ความละอายแก่ใจ การเกรงกลัวต่อบาป และการมีจิตสำนึก งอกงาม สร้างสรรค์ มุ่งมั่นทำดี ธรรมะและศาสนา การไม่ทำสิ่งผิด และโมเดล)

แผนภูมิที่ 9-1: แนวทางการใช้พลังคุณธรรมนำสังคม

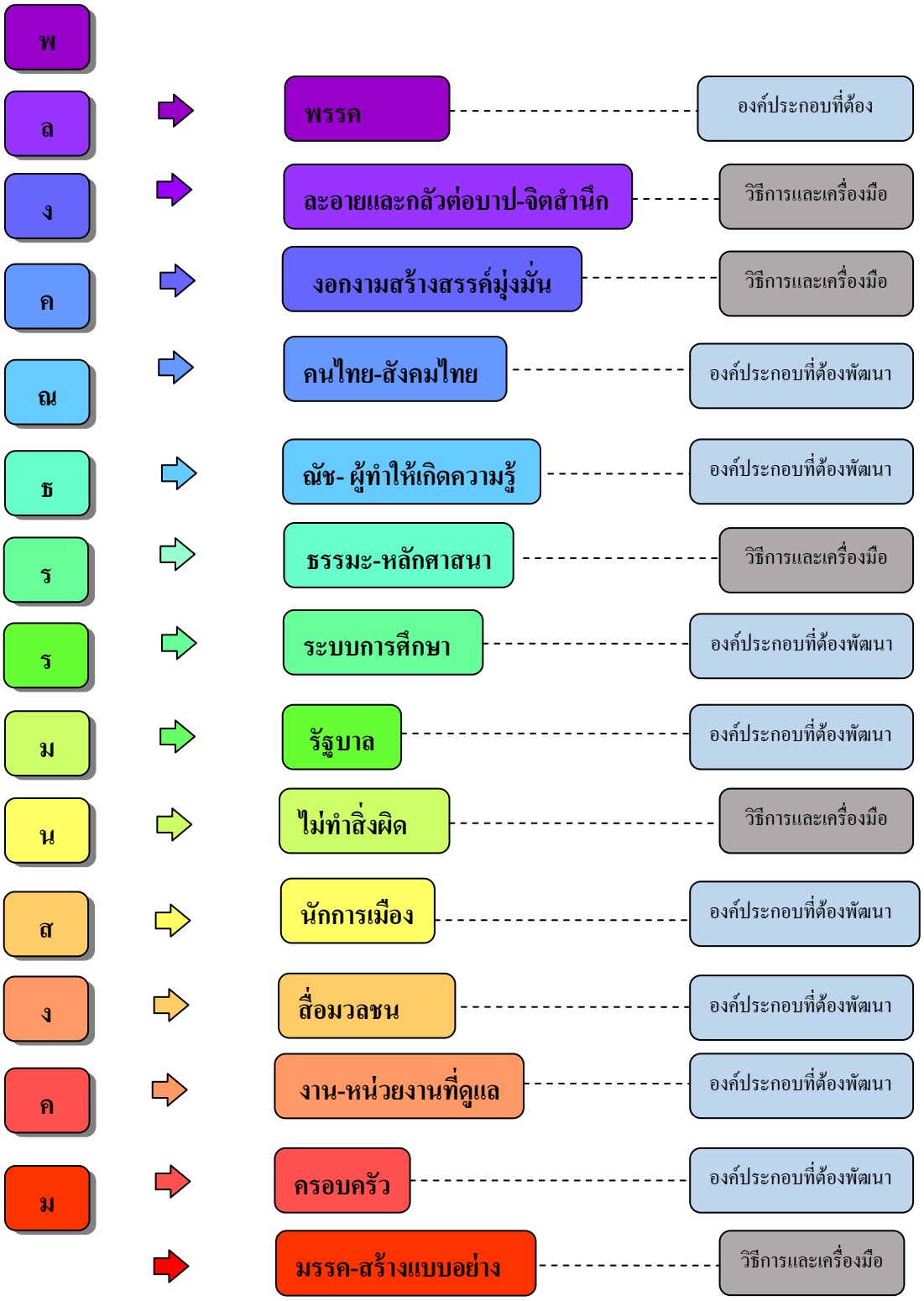

9.2 องค์ประกอบที่ 1: พ (พรรคการเมือง)

Burk (1770) ให้ความหมายพรรคการเมืองว่าเป็นองค์กรของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันที่จะส่งเสริมผลประโยชน์ของชาติ โดยความหมายนี้เป็นความหมายตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ต้องมุ่งเรื่องผลประโยชน์ของส่วนรวม สุขุม นวลสกุล (2540: 47-49), Shively (2001: 234) และ Chamber (1967) ได้ให้ความหมายของพรรคการเมืองที่ตรงกับสภาพการณ์ทางการเมืองของไทยมากกว่าโดยชี้ว่าเป็นการก่อตัวทางสังคมที่มุ่งการได้เสียงข้างมากในสภาโดยการได้รับความนิยมในพื้นที่ทางการเมือง และท้องถิ่นโดยรอบ แสวงหาอำนาจในรัฐบาล ให้คนในกลุ่มได้รับอำนาจรัฐ หรือรักษาไว้ซึ่งอำนาจรัฐที่กลุ่มของตนมีอยู่ ซึ่งข้อคิดเห็นส่วนใหญ่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่กล่าวถึงอิทธิพลของพรรคการเมืองต่อการมีจริยธรรมของนักการเมืองไปในทิศทางเดียวกันในเรื่องแนวคิดและแนวปฏิบัติของพรรคการเมืองที่ไม่มุ่งให้ความสำคัญของการส่งคนที่ดีที่สุดมาเป็นตัวเลือกให้ประชาชน แต่กลับมุ่งไปที่การส่งผู้ที่จะทำให้ชนะการเลือกตั้ง เช่น

- *"พรรคการเมืองไม่ได้พิจารณาว่าใครเหมาะสมที่จะเข้ามาทำหน้าที่ผู้แทนราษฎรซึ่งจะส่งผู้ที่มีคุณภาพมีประสิทธิภาพ สุจริตมีคุณธรรมมีจริยธรรมลงสมัครรับเลือกตั้ง ซึ่งส่วนใหญ่ไปมองว่าใครที่มีอิทธิพลที่จะชนะการเลือกตั้ง"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

- *"คือมันมองแต่ระบบเลือกตั้งอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมองตัวระบบพรรคด้วย คือต้องเข้าใจว่าระบบการเลือกตั้งของไทยเป็นระบบการเลือกตั้งที่ต้องสังกัดพรรคการเมือง"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-025)

- *"พรรคการเมืองก็ต้องอบรมเรื่องนี้ต่อนักการเมือง แต่ว่าเนื่องจากตอนหลังนี่ การใช้นักการเมืองเพื่อประโยชน์ในทางการเมืองเนี่ย มันไม่ได้สอนให้ทำดีแล้ว ก็สอนให้ทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง สอนให้ประท้วง...พรรคการเมืองก็จะเป็นตัวหลักสำคัญอันนึง ในการที่จะชี้นำ สส. ให้ประพฤติปฏิบัติไปในทิศทางใด"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-01)

- *"ในส่วนของพรรคการเมืองในวันนี้ไม่ได้เข้ามาเพื่อทำประโยชน์กับบ้านเมืองแต่เข้ามาเพื่อการเมืองสามารถเอื้อประโยชน์อะไรให้ได้บ้าง"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 12)

กลยุทธ์และแนวทางการดำเนินงานของพรรคการเมืองมีผลต่อจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมาก จากการศึกษามีการให้ข้อมูลถึงประเด็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างการสนับสนุนนักการเมืองของพรรคการเมือง การตอบแทนบุญคุณของนักการเมือง และวัฒนธรรมระบบพวกพ้องการอุปถัมภ์ในสังคมไทย ดังเช่นการเปิดเผยจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญท่านหนึ่งว่า

> *"พรรคเขาต้องมีเงินให้ แต่ถ้าใช้เงินตัวเองเท่าไหร่ก็ไม่พอ แต่ถ้าพรรคให้พรรคเขามีที่มาที่ไป ยกตัวอย่าง พรรคXXX คุณXXXเขามีเงินเยอะ อย่างนี้เขามาเล่นการเมืองถูกต้องไหม แต่ว่าไม่ใช่ว่าให้เกินขอบเขตของกฎหมาย เมื่อเป็นอย่างนี้ระบบอุปถัมภ์จึงมีความจำเป็นแล้วก็มันคู่กันนะ มันคู่กันระบบอุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์มันก็คู่กัน"*
>
> (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-10)

แม้เงินทุนจะเป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกตั้ง แต่ถ้าเงินที่ได้มาไม่ได้เป็นเงินอิสระ ก็เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดโอกาสการไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม มากกว่านั้นถ้ากลยุทธ์และนโยบายของพรรคการเมืองไม่ได้ส่งเสริมให้นักการเมืองมีคุณธรรมจริยธรรมแล้ว คงจะเป็นการยากที่จะหลุดพ้นจากวัฏจักร พึ่งพา-จำต้องทำเพื่อตอบแทนบุญคุณ-นักการเมืองละเมิดจริยธรรม-ประเทศชาติและสังคมเสื่อมถอย-รัฐบาลอยู่ไม่ได้-เลือกตั้งใหม่

สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่พรรคการเมืองสามารถช่วยได้คือ ช่วยสร้างสังคมการเมืองที่มีจริยธรรมโดยพรรคการเมืองต้องมีนบาย กลยุทธ์ และแนวปฏิบัติที่มีคุณธรรม แล้วต้องควบคุมจริยธรรมสมาชิกพรรคอย่างเป็นรูปธรรมด้วย โดยผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 1 (FG2-1) เสนอแนวปฏิบัติไว้ดังนี้ *"อยากให้พรรคการเมืองทุกพรรคควบคุม คุณธรรม จริยธรรม ของพรรคเอง ไม่ต้องใช้กรรมการกลาง แต่ใช้กรรมการจริยธรรมของพรรคการเมืองนั้นเป็นผู้ที่จะควบคุม แล้วก็คัดเลือกคนดีที่มีคุณธรรมจริยธรรม ที่ไม่มีการทุจริต คอร์รัปชั่นเข้ามาในการที่จะดำเนินการ"* และผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 18 (FG2-18) เสนอแนะว่า *"อยากเห็นว่านักการเมืองด้วยกันเองในวิชาชีพเนี่ยนะ มีกระบวนการที่จะก้าวเข้าสู่วิชาชีพนี้อย่างไร พรรคการเมืองที่สังกัดเนี่ยครับ มีมาตรการในการจะดูแลและส่งเสริมให้มีคุณธรรม จริยธรรมในหมู่พวกท่านอย่างไร"* อนึ่งแม้ว่าในรัฐธรรมปี พ.ศ. 2550 นั้นระบุถึงการให้อิสระต่อนักการเมืองจากพรรคการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วนักการเมืองยังต้องพึ่งพาและขึ้นอยู่กับพรรคการเมืองอยู่ดี ดังนั้นสภาพการณ์นี้จึงเป็นช่องทางที่สำคัญที่พรรคการเมืองควรเป็น

แบบอย่างพร้อมทั้งส่งเสริมจริยธรรมอย่างเข้มข้นเอาจริงเอาจัง เช่น การอบรมและควบคุมตรวจสอบจริยธรรมของนักการเมืองในสังกัดอย่างสม่ำเสมอ

9.3 องค์ประกอบที่ 2: ล (ความละอายแก่ใจและเกรงกลัวต่อบาป)

สังคมจะเกิดความสามัคคีได้ คนในสังคมจะต้องปฏิบัติดีปฏิบัติชอบไม่เบียดเบียนกัน มีความยุติธรรมและเสมอภาค พระพรหมคุณาภรณ์ (2539: 1-4) กล่าวถึง สมานัตตาหรือความเสมอภาคเป็นหลักการที่จะส่งเสริมให้เกิดกัลยาณมิตรในการอยู่ร่วมกันในสังคมซึ่งต้องไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นเป็นสำคัญ การไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นจะเกิดขึ้นได้ต้องมีหิริโอตัปปะคือมีความละอายแก่ใจและความเกรงกลัวต่อบาปเป็นพื้นฐาน ความละอายแก่ใจและความเกรงกลัวต่อบาปด้วยจิตสำนึกที่ดีเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากกล่าวว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้นักการเมืองและสังคม มีจริยธรรม เพราะถ้านักการเมืองที่มีกรอบของความประพฤติที่ดี มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปกรรมจะเลือกทำแต่สิ่งดี และได้อ่านประมวลจริยธรรม ก็จะเกิดความเข้าใจได้โดยง่ายว่าสิ่งใดเป็นสิ่งไม่ควรทำ ดังตัวอย่างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังนี้

- *“ถ้าเขามีกรอบ แล้วอ่านจริยธรรมสักหน่อย เขาจะรู้สึกตัวเอง มันเป็นหิริโอตัปปะ มันเป็นความละอายที่จะทำสิ่งที่ไม่ถูกไม่ควร”* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-03)

- *“การควบคุมตัวสมาชิกเองได้แก่ หิริโอตัปปะและก็จะโยงมาที่กลุ่มนักการเมืองเองคือ การนับถือความจริง อย่ากล่าวหากันลอย ๆ”* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 13)

- *“ขณะที่เรื่องใหญ่คือสังคมไม่มีจิตสำนึกและยอมรับคนเหล่านี้ ...การปลุกจิตสำนึกที่จะไม่ยอมรับการทุจริตคอร์รัปชั่นไม่ยอมรับไม่คบหาด้วย คุณจะร่ำรวย ถ้ามาจากทางนี้เนี่ยเรารู้ว่าคุณมาจากการทุจริตเราไม่คบหา ไม่อะไร แอนตี้”* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-17)

- *“เรามีหน้าที่ไม่ใช่มีหน้าที่ฟันเขาอย่างเดียวแต่ต้องไปประคับประคองเขาด้วย ส่งเสริมให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ มีจิตสำนึกในด้านจริยธรรม”* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-20)

ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดงให้เห็นถึงมุมมองของผู้ทรงคุณวุฒิต่อกลุ่มคนที่จะปลูกฝังให้เป็นคนดีและเกรงกลัวต่อบาปได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่คิดว่าควรมุ่งการปลูกฝังขัดเกลาไปที่เยาวชนเท่านั้น เพราะเชื่อว่าคนที่โตแล้วแก้ไขยาก ปลูกฝังไม่ได้ เปลี่ยนแปลงไม่ได้แล้วและ 2) กลุ่มที่คิดว่าควรมุ่งไปที่ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ โดยเยาวชนควรเน้นเรื่องการปลูกฝังให้เห็นสามารถแยกแยะความผิดชอบชั่วดี สิ่งไหนเป็นสิ่งที่ดีที่ควรทำ คนทำไม่ดีจะได้ผลไม่ดีไม่ควรทำตามไม่ควรเอาเยี่ยงอย่าง ต้องให้สิ่งเหล่านี้หล่อหลอมลงไปในใจจิตใจให้ได้ ส่วนผู้ใหญ่ก็ต้องมีการขัดเกลาเยียวยาไปพร้อมๆกัน เช่น ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 12 กล่าวว่า *"ควรจะมีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมตั้งแต่เด็ก...ให้รู้จักระเบียบวินัย รู้จักผิดชอบชั่วดี"*

ถึงอย่างไรก็ตามในวิกฤตคุณธรรมและจริยธรรมของสังคมไทยยุคปัจจุบัน ข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายกับหลักการเรื่องลักษณะของจริยธรรมและความสำคัญของจริยธรรมกับบรรทัดฐานของสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ 2555: 535-536; ปรีชา หงส์ไกรเลิศ, 2549: 182-183 และ วิทย์ วิศทเวทย์, 2528: 12) ทำให้ได้แนวทางเรื่องการสร้างจิตสำนึกที่ดีให้คนไทยมีความละอายที่จะทำไม่ดีและมีความเกรงกลัวต่อบาปซึ่งต้องเร่งพัฒนาแก้ไขในทุกภาคส่วนโดยเอาหลักจริยธรรมมาเชื่อมโยงกับสัจธรรมและทำให้เกิดตัวอย่างของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้เกิดการรู้แจ้งเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมว่าการกระทำชั่วจะได้รับการตัดสินโทษในชาตินี้อย่างไร ก็จะทำให้ตื่นตัวหยุดความคิดเลวและการกระทำเลวขึ้นมาได้บ้าง แต่หากการที่จะไม่ทำอะไรเลยไม่มีการสร้างบรรทัดฐานของสังคมที่ถูกต้องแล้วไซร้ จะทำให้การละเมิดจริยธรรมเป็นเหมือนโรคติดต่อ หากประพฤติเลวประพฤติชั่วแล้วยังได้ดีสุขสบายและยังไม่ได้รับโทษก็จะเป็นตัวแบบในทางลบที่จะมีแต่การนำความเสื่อมถอยมาสู่ประเทศชาติ เมื่อสังคมไทยเต็มไปด้วยคนเลวคนชั่ว คนไทยก็ยากที่จะอยู่ได้อย่างสุขสงบ

9.4 องค์ประกอบที่ 3: ง (งอกงามสร้างสรรค์ มุ่งมั่นทำดี)

การคิดดีและเลือกทำสิ่งสร้างสรรค์เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญและจะทำให้พฤติกรรมการไม่ละเมิดจริยธรรมสมบูรณ์ขึ้น กฎ กรอบกติกาต่างๆอาจจะทำให้คนไม่กล้าทำสิ่งไม่ดี แต่ถ้ายังคิดอยากจะทำสิ่งไม่ดีคนไม่ดีก็จะพยายามหาทางทำสิ่งไม่ดีขึ้นจนได้ ประเด็นนี้เป็นต้นตอของการเกิดการกระทำความผิดรูปแบบใหม่ๆอยู่เสมอ เช่น การทุจริตเชิงนโยบาย นายทุนนักการเมือง รัฐมนตรีหุ่นเชิด นายทุนนักการเมือง ดังเช่นตัวอย่างจากการศึกษาวิจัยเหล่านี้

- *"นักการเมืองกับพ่อค้าเนี่ยจะเป็นฐาน กลุ่มเดียวกันด้วยซ้ำไป ทำให้ผลประโยชน์เชื่อมโยง" (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 10)*

- *"ถ้าเราคิดจะแก้ไขปัญหาจริยธรรมคิดจะแก้เพียงสถาบันใดสถาบันหนึ่งไม่ได้ ต้องแก้ทั้งหมดถ้าทำได้" (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 8)*

- *"การคอรัปชั่นเชิงนโยบาย ที่มีผลประโยชน์ทับซ้อน การคอรัปชั่นอย่างเปิดเผยจนกระทั่งถูกจับได้เชื่อไหม นักการเมืองบางคนเป็นแบบเรา คือ ไม่เห็นด้วย ต่อต้าน เมื่อเข้าไปอยู่ในสภาแล้ว เขาบอกเขาไม่เอา คือเงิน 100 เปอร์เซ็นต์ มักจะถูกหักประมาณ 30 เปอร์เซ็นต์ ที่ไหนไม่รู้เอาไป แต่ว่าจังหวัดได้ไป แล้วก็ผู้รับเหมาอะไรก็ได้ไป เขาบอกเขาจะไม่เอา ให้คุณทำงานให้ได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย เขาก็บอกว่าเขาก็ทำงานได้เท่าเดิม แล้วส่วนที่เขาไม่เอา ก็จะถูกไปให้คนอื่น เขาเลยต้องเอา" (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-15)*

- *"เห็นท่านรองนายก ท่านก็รู้จักกับผมดีนะ ออกมาบอกว่า..พูดอะไรแบบนั้นไม่ต้องไปเอ่ยถึงออกมาบอกว่า ท่านนายกและ ครม ให้ผมปราบทุจริตคอร์รัปชั่นอะไรอย่างนี้ เผอิญเราก็รู้เบื้องหน้า เบื้องหลังในอดีตคุณเป็น สมัยนายกชาติชายคุณเอาเงินใส่กระสอบ ใส่ท้ายรถยังไง คุณทำยังไงเรารู้หมดนะ ...สังคมจะคาดหวังว่า จะปราบได้ไหม ...พูดง่ายๆว่า หวังไม่ค่อยได้" (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-23)*

แม้ว่าสภาพการณ์ปัจจุบันของการลุกลามของการทุจริตคอรัปชั่นและละเมิดจริยธรรมต่างๆของนักการเมืองจะลึกซึ้ง ซับซ้อน และรุนแรงหนักขึ้น ซึ่งก็ทำให้คนดีบางส่วนท้อถอยและไหลไปตามน้ำนั้น ต้องกลับมาเข้มแข็ง ต้องเชื่อมั่นว่าความดีงามจะชนะในที่สุด ซึ่งคนในสังคมต้องช่วยกันต้องให้กำลังใจกันผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ต้องเป็นแบบอย่างในความมุ่งมั่น ยืนหยัดที่จะผดุงความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม และการรักษาความดีให้อยู่คู่สังคมไทย ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางท่านเปิดเผยถึงความท้อถอยที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น *"คนที่ดี ๆ เขาต้องเริ่มคิดหนักว่าจะอยู่ต่อไปไหวหรือไม่ ก็จะค่อย ๆ ออกไปเรื่อย ๆ เพราะไม่รู้จะอยู่ไปทำไม อยู่ไปกลายเป็นคนเลว"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 12) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกจำนวนมากที่เชื่อว่าท้ายที่สุดแล้วความดีจะชนะ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ลำดับที่ 28 ให้เหตุผลว่า *"เชื่อว่าคนดีและเก่งต้องชนะคนชั่วที่เลว เหตุผลง่าย ๆ ก็คือว่า ความชั่วมันเป็นความโง่อยู่ในตัวของมันอยู่แล้ว"* ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 17 เห็นว่าตอนนี้ถึงเวลาแล้วที่ประเทศไทยต้องมีการปฏิรูปทำสิ่งต่างๆให้ถูกต้องโดยยึดคุณธรรมและจริยธรรมเป็น*หลัก "สังคมเราควรจะต้องมีกรอบ...เห็นด้วยกับการที่จะปฏิรูปประเทศ*

ไทย *หรือปฏิรูปสังคมไทย XXXอยากจะพูดเรื่องความสำคัญของการเมืองว่าการเมืองเป็นความสำคัญ เป็นอนาคตของชาตินะ เพราะฉะนั้นผู้ที่อยู่ในตำแหน่งทางการเมือง... จะต้องมีคุณธรรม จริยธรรม"*

ยิ่งไปกว่านั้นการกล่าวโทษกันและการคิดว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจะไม่ช่วยในการสร้างสังคมที่มีจริยธรรมได้เลย การที่จะส่งเสริมให้นักการเมืองมีจริยธรรมทุกภาคส่วนต้องช่วยกันให้ดีที่สุดช่วยกันเปลี่ยนงดเว้นการกระทำที่ไม่ดี ทำแต่สิ่งที่ดีในทุกสิ่งที่จะทำได้เช่น ไม่เมินเฉยต่อการทำไม่ดี ไม่คิดว่าธุระไม่ใช่ ไม่ไหลไปตามน้ำ ไม่ทำตามแบบอย่างที่ไม่ดี อย่าหมดความหวัง ให้หาว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาหรือไม่ เราซ้ำเติมปัญหาหรือไม่ และเราจะทำอะไรอย่างถูกต้องได้บ้าง

9.5 องค์ประกอบที่ 4: ค (คนไทย-สังคมไทย)

การหาแนวทางการแก้ไขพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองไทยควรมองเป็นองค์รวม สภาพการณ์ความเสื่อมโทรมทางจริยธรรมเกิดขึ้นจากนักการเมืองจำนวนมากและยิ่งนานวันยิ่งหนักข้อขึ้น เมื่อสอบถามจากนักการเมืองถึงแนวทางการแก้ไข คำตอบที่ได้รับส่วนใหญ่เป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับปัจจัยรอบข้างที่เป็นแรงกระตุ้นให้นักการเมืองละเมิดจริยธรรม เช่น

- *"การเมืองตกต่ำ...มันตกต่ำพร้อมๆ กับปัญหาสังคมอื่นๆ"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 12)
- *"ทรรศนะของผมมองสังคมของคนไทยมันเน่าไปหมด มันขาดจริยธรรม"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 8)
- *"ถ้าทุจริตกันทั้งระบบเนี่ย มันก็จะมาเจาะจง เฉพาะว่า เกิดปัญหาการทุจริตในทางการเมือง คงไม่ได้ เพราะว่ามันก็คือตัวสะท้อน ว่าสังคมเป็นสังคมที่ทุจริตไปเสียแล้ว"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-02)
- *"การกระทำนักการเมืองเขาทำเองไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือจากส่วนอื่น ๆ"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 8)
- *"ประชาชนยังไม่พร้อมที่จะให้นักการเมืองที่มีจริยธรรมจริง ๆ เข้าสู่สภา"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 6)
- *"เราเอาคติมาว่า อำนาจเป็นของประชาชน ทั้ง ๆ ที่อำนาจไม่เคยเป็นของประชาชน"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 5)

- *"เรื่องของนักการเมืองมีคุณธรรม จริยธรรมหรือไม่อย่างไรอยู่ที่ประชาชนต้องเป็นผู้ที่จะควบคุมได้มากที่สุด"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 10)

Joad (1966) ระบุถึงแนวคิดของอริสโตเติลที่เชื่อว่ารัฐจะดีได้ก็ต่อเมื่อพลเมืองของรัฐเป็นคนดี ประชาชนจึงจะต้องได้รับคำสั่งสอนให้ทำในสิ่งที่ดี ดังนั้นถ้าจะพัฒนาการเมืองไทย การที่ประชาชนและสังคมดีก็จะช่วยหล่อหลอมขัดเกลาให้นักการเมืองซึ่งเป็นประชาชนไทยและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมประพฤติปฏิบัติดีขึ้นด้วย จากการศึกษาพบว่านักการเมืองไม่ค่อยเกรงกลัวกฎหมายและประมวลจริยธรรม เพราะกลไกการบังคับใช้และการเอาผิดยังมีช่องทางที่ทำให้พ้นผิดได้ แต่นักการเมืองจะกลัวกลุ่มประชาชน เพราะการรวมตัวกันของประชาชนเป็นจุดสนใจของสังคม ประชาชนร่วมลงชื่อยื่นถอดถอนได้ และเมื่อประชาชนต่อต้าน ความชอบธรรมที่จะอยู่ในหน้าที่ก็จะลดน้อยลง

ทั้งนี้ทุกภาคส่วนของสังคมต้องร่วมมือกันสอดส่องดูแลตรวจสอบ ไม่ร่วมมือ ไม่สมาคมกับนักการเมืองที่ทำผิดจริยธรรม ประชาชนควรที่จะใฝ่รู้ให้เพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่รอรับข้อมูลเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบจากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงสภาพการณ์ปัจจุบันว่าสังคมไทยบางส่วนมีการเรียนรู้ การพัฒนา ซึ่งแสดงว่าสิ่งที่หน่วยงานและภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกันทำมาเกิดผลอยู่บ้าง ดังเช่นตัวอย่างข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 7 ว่า *"หลายจังหวัดเอาเงินไปซื้อแล้วไม่สำเร็จ"*

ในเรื่องอำนาจประชาชนในการลงชื่อถอดถอนนักการเมืองนั้นมีการเปิดเผยจาก ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 10 ว่ายังไม่เคยถอดถอนใครได้เลย เนื่องจากกระบวนการและขั้นตอนทางกฎหมายที่ยุ่งยากและมีช่องทางให้นักการเมืองแทรกแซงให้พ้นผิดได้ เช่น *"ถ้าเกิดคุณอยู่ครบวาระเนี่ย กฎหมายจะต้องเล่นงานคุณในช่วง 60 วัน ก่อนครบวาระ ถ้าคุณซื้อเสียง หรือคุณจัดเลี้ยง คุณทำผิดกฎหมายในช่วง 60วัน ก่อนครบวาระเนี่ยจะเล่นงาน เขาก็เลยลาออก ก่อนที่จะถึง 60 วันหรือลาออกกระทั่ 5 วัน 1 วัน ก่อนวันครบวาระ กฎหมายมันก็ไม่มีสภาพแล้ว"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 10

ประชาชนและสังคมมีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมความประพฤติและตัวตนความเป็นคนของนักการเมืองด้วยเหมือนกัน เพราะแท้จริงแล้วนักการเมืองก็เป็นประชาชนคนไทยและเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเหมือนกัน ก่อนที่คนคนหนึ่งจะมาเป็นนักการเมืองประชาชนคนไทยและสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่หล่อหลอมคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นคนของนักการเมืองผู้นั้นขึ้นมา นอกจากนี้เมื่อเข้ามาสู่เวทีการเมือง บทบาทของประชาชนและสังคมในการตรวจสอบและถอดถอนก็ยังคงมีอยู่ ดังนั้นการรวมพลังของประชาชนในการไม่ยอมรับสิ่งไม่ดี สิ่งผิดจริยธรรมที่นักการเมืองกระทำ

ก็จะเป็นอีกแรงหนึ่งในการควบคุมตรวจสอบการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองได้ ซึ่งถือเป็นหน้าที่ และทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเอง (Oakeshott, 1975: 66-67) โดยการจะทำให้สำเร็จได้ประชาชนต้องเรียนรู้และเชื่อมั่นในสิทธิหน้าที่และตระหนักถึงบทบาทของการรวมกลุ่มกันด้วย

9.6 องค์ประกอบที่ 5: ณ (ฉัช-ผู้ทำให้เกิดความรู้ เช่น ครู อาจารย์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง)

ผู้ให้ข้อมูลมากกว่า 95% ระบุประเด็นเรื่องความสำคัญของการปลูกฝังเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึก เพราะเมื่อโตแล้วยากที่จะเริ่มปลูกฝังในเรื่องจริยธรรม ดังนั้นบทบาทของผู้ทำให้เกิดความรู้ที่ดีงามในสังคมไม่ว่าจะอยู่ภาคส่วนไหนก็ตามต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดี คอยอบรมบ่มนิสัยให้เยาวชนรุ่นใหม่โตไปไม่โกง เห็นคุณค่าของการเป็นคนดี ไม่เอารัดเอาเปรียบเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักความพอเพียง ไม่หลงอยู่ในโลกวัตถุนิยม ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 4 ได้ให้ตัวอย่างการปฏิบัติตนไว้ว่า

> *"อาจารย์ไม่รู้จะทำอย่างไรจึงฝากเด็กว่าเวลาที่ต่อไป ไปทำธุรกิจจริง ๆ ละก็ อย่ามีการทำธุรกิจที่ไม่ดีนะ ที่ไม่มีจริยธรรมนะ อาจารย์จะสอนพูดอย่างนี้ว่า ทุกคนเป็นอนุสาวรีย์ที่มีชีวิตของพ่อ ของแม่ ของตระกูล เพราะฉะนั้นเมื่อไรก็แล้วแต่ที่เธอทำไม่ดีหมายความว่าเธอประจานว่า พ่อแม่เธอไม่สั่งสอน พ่อแม่เธอไม่ทำให้มีจิตสำนึกลึกๆว่า มันน่าอายนะ"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 4)

> *"เกิดมาเราต้องต่างจากสัตว์เดรัจฉานแน่นอนถูกไหมXXX เพราะฉะนั้นอะไรก็แล้วแต่ที่เราเติบโตขึ้นมา จะเป็นคุณพ่อ คุณแม่ ครอบครัว โรงเรียน หรือแม้แต่ว่าสื่อสาธารณะ มันต้องช่วยกันหล่อหลอมสังคมให้เป็นไปในทิศทางนั้น"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 2)

อย่างไรก็ตามเราก็ต้องยอมรับว่าสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น กระทบถึงศักดิ์ศรีและจิตสำนึกที่ดีงามของกลุ่มผู้ให้ความรู้หลักในสังคม คือ ครูอาจารย์ ดังเช่นตัวอย่างข้อคิดจากผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 14 *"ฝากที่ครู ทีนี้ครูเนี่ยก็มีปัญหาอีกคือสมัยนี้กับ สมัยก่อนไม่เหมือนกัน*

สมัยนี้คือลำบากมากขึ้น ลำบากหลายอย่าง แล้วก็มีเรื่องระบบแป๊ะเจี๊ยะ เรื่องเด็กฝาก เด็กเส้น คือขนาดใครมีลูกคนหนึ่งเนี่ย คิดหนักเลยนะ เตรียมไว้เลย 10 ล้าน ...คือค่านิยมทุกอย่างมันไปที่เงินหมด"

ในการแก้ไขพัฒนานั้นก็ต้องทำกันหลายด้านหลายฝ่าย ผู้ให้สัมภาษณ์ I-06 เสนอว่า *"มันต้องทุกฝ่ายครับทั้งระบบการศึกษา หลักสูตร ใครที่เป็นตัวสร้างหลักสูตร ระบบการศึกษา ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน มันมีส่วนทุกภาคส่วน ...คุณสอนคนให้เรียนหนังสือ แต่ไม่ได้สอนความคิด อุดมการณ์ ว่าเวลาคุณไปทำงาน งานที่เกี่ยวข้องกับสาธารณะ ต้องถือสาธารณะเป็นใหญ่ ไม่ใช่ถือส่วนตัวเป็นใหญ่ ต้องกล่อมเกลาอย่างนี้มาตั้งแต่แรกเลย ทุกวิชาชีพ ต้องสอนทุกวิชาชีพ เมื่อคุณไม่ได้ปลูกฝังตามแนวทางนี้ จะว่าใครผิด มันก็ต้องผิดทั้งระบบจะโทษใครไม่ได้เลย"* นอกจากนี้ แนวทางในการพัฒนาที่รวบรวมได้จากการศึกษาบ่งชี้ในเรื่องของ การปลุกจิตวิญญาณของการเป็นครู การยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้ที่ทำดีเพื่อเป็นกำลังใจและแบบอย่างที่ดี ขณะเดียวกันการช่วยเหลือจากนโยบายของรัฐบาลที่ทำให้คนดี คนขยันหมั่นเพียรสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สถานการณ์เศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ทุกฝ่ายต้องร่วมช่วยกันสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ให้ความรู้ต่างๆในสังคมปฏิบัติตัวเป็นแบบอย่างและคัดกรองความรู้ที่เหมาะสมเพื่อถ่ายทอดให้สังคมเข้าใจว่าจะปฏิบัติอย่างไรกับนักการเมืองที่ละเมิดจริยธรรม ในอีกด้านหนึ่งผู้ให้ความรู้ต้องระดมความคิดหาทางที่จะทำให้นักการเมืองเป็นคนดี เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคมต่อไป

9.7 องค์ประกอบที่ 6: ธ (ธรรมะ-หลักศาสนา)

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อมูลสำคัญด้านสภาพการณ์ของธรรมะและศาสนาที่มีอิทธิพลต่อสภาพการณ์ทางจริยธรรมของนักการเมืองไทยในปัจจุบันไว้ว่า

- *"ในขณะนี้แนวโน้มของนักการเมืองนั้น เป็นแนวโน้มซึ่งไม่อยู่ในธรรมะของศาสนาไม่ยึดมั่นไม่ผูกพันกับธรรมะทางศาสนา"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-28)
- *"เราต้องยอมรับเลยว่าเราอ่อนแอ เราก็สอนแต่เรื่องคุณธรรมในระดับปกติ คุณมีลูกแล้วคุณก็เลี้ยงไป ถ้าคุณไม่เลี้ยงลูกก็ถือว่าคุณผิด แต่คุณที่เลี้ยงลูกในทางที่ผิดมันยิ่งร้ายกว่าอีก คุณเลี้ยงลูกแต่คุณไม่รับผิดชอบต่อสังคมมันร้ายกว่าอีก"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-06)
- *"เขาว่าสังคมไทยนี้ดีมากเลย เมตตาดีเยี่ยม รักทุกคน กรุณาคือช่วยใครเดือดร้อน มุทิตา หมายถึงว่าใครดี ยินดีด้วย แต่ข้อที่อ่อนมากที่สุดคือ อุเบกขา หมายถึงว่าไม่เคารพ ไม่ยอมรับในกติกา ในผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นหลังจากนั้น"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 16)

ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดี ในปัจจุบันสังคมไทยอ่อนแอลงในเรื่องคุณธรรมตัวแทนของศาสนาไม่ได้ทำตนให้เป็นเยี่ยงอย่าง น่าเชื่อถือและเป็นที่พึ่งได้ ซึ่งก็ต้องยอมรับว่าศรัทธาต่อศาสนามีความลดน้อยถอยลงไปตามการเปลี่ยนแปลงของความเจริญทางวัตถุและสังคม แนวทางที่จะพัฒนาให้ธรรมะและศาสนากลับมามีความสำคัญเป็นหลักยึดเหนี่ยวในการดำรงชีวิตของคนได้นั้น ผู้แทนศาสนาต้องทำตัวเป็นแบบอย่างทางคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม สังคมก็ต้องช่วยกันเป็นหูเป็นตาไม่ให้ความเสื่อมถอยนั้นขยายวงกว้างและลดถอยศรัทธาความเชื่อของสังคมต่อการเป็นคนดี ประพฤติดี ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ตัวอย่างข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ เช่น

- *"มีหลายท่านพูดว่าต้องสร้างค่านิยมขึ้นมา สื่อมวลชน ระบบการศึกษา สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา ต้องเข้ามาช่วยในการสร้างค่านิยมเหล่านี้ขึ้นมานะในระบบประชาธิปไตย ที่เห็นคุณค่าทางจริยธรรมถ้าเป็นยังงั้นมันไปไม่ได้ครับ"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 11)

- *"ต้องให้การศึกษา ต้องให้วัด ให้ศาสนาเป็นตัวหลักในการดูแลบ้านเมือง แต่นี่ไม่ได้ดูเลยศาสนาน่าสงสารกลายเป็นปัญหาสังคม"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-07)

9.8 องค์ประกอบที่ 7: ร (ระบบการศึกษา)

พุทธทาสภิกขุให้แนวทางในการใช้การศึกษาแก้ปัญหาสังคมว่า *"การศึกษาควรดำเนินไปเพื่อให้โลกมีศีลธรรม"* (พุทธทาสภิกขุ, 2549: 540-568) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนมากต่างเสนอให้ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้คนเป็นคนดีมีจริยธรรมและรู้หน้าที่ๆดีของพลเมือง การศึกษาที่จะทำให้ประชาชนเป็นคนดีมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และทำหน้าที่พลเมืองที่ดีได้อย่างเหมาะสมนั้น ต้องเน้นหลักการและการปฏิบัติเรื่องศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และหน้าที่พลเมืองในหลักสูตรการศึกษา ในมิติเนื้อหา กระบวนการ ความบ่อยความถี่ การประเมิน และการให้กำลังใจ ข้อความด้านล่างแสดงข้อเสนอแนะสำคัญในด้านการศึกษาที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง

- *"กลุ่มวิชาการเนี่ย ควรจะต้องทำหน้าที่ ในการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างถึงที่สุด แล้วก็ทำหน้าที่เป็นหลัก ในเรื่องของความถูกต้อง ความดีงามทางด้านการศึกษา นั่นก็คือจะต้องศึกษา แล้วก็ทำการวิจัย แล้วก็ให้ความรู้"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 10)

- *"หวังเพียงว่าสร้างคนรุ่นใหม่เท่านั้น ต้องอดทนที่จะสร้างคนรุ่นใหม่ กระทรวงศึกษาธิการพร้อมหรือยัง เพราะเป็นกระทรวงหลัก พร้อมหรือยังที่จะสร้างหลักสูตรและการวิจัยการศึกษาแก่คนรุ่น*

ใหม่ ให้มีจิตสำนึกเรื่องของคุณธรรมจะต้องสนใจหลักธรรมทางศาสนา ศาสนาใครก็ศาสนาของคนนั้น ให้เด็กเหล่านั้นมีความรู้ปฏิบัติธรรมหลักการนั้น" (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 8)

- *"เมื่อประชาชนยากจน เขาไปเอาเงินให้ประชาชนเขาก็เอา ตราบใดที่ประชาชนยากจน ระบบการศึกษาที่ไม่มีความเสมอภาค ยิ่งซ้ำเติมความเป็นอยู่ของประชาชนเข้าไปอีก"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

- *เชื่อเรื่องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมถ้ามันสามารถจะฝังจนเป็นมโนธรรม มันเกิดแต่ทุกวันนี้เราไม่สามารถจะสร้างมโนธรรมให้คนของเราได้ จะเป็นเพราะระบบการศึกษา ระบบการอบรม หรือระบบของสังคมหรือเปล่า มันไม่เหมือนผมตอนเด็ก ๆ ผมต้องเรียนจริยธรรม ผมต้องรู้เรื่อง บาป บุญ คุณ โทษ และมันก็ฝัง จนเกิดความสำนึกผิดมันเกิดขึ้น"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-16)

- *"การศึกษาของเราก็เหมือนกันถ้าเราใช้งบประมาณกันอย่างจริงจังไม่ไหลเข้ากระเป๋านักการเมือง หนูจะได้รับการศึกษาที่ดีกว่านี้ เราสอนต้องสอนถึงรากเหง้ามันถึงจะเกิดการตื่นตัวได้ ซึ่งเราก็หวังว่าเราจะสร้างเครือข่ายที่ครอบคลุม"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-06)

9.9 องค์ประกอบที่ 8: ร (รัฐบาล)

อดีตที่ผ่านมาของการเมืองไทย รูปแบบและความเป็นไปของการเมืองไทยขึ้นอยู่กับผู้นำของประเทศตลอดมา ตั้งแต่การปกครองในสมัยจอมพลป.พิบูลสงคราม และ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ที่แม้ เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยเผด็จการทหาร แต่ก็มีความเข้มงวดในการปกครองและสร้างความมีระเบียบวินัยให้กับบ้านเมือง (ลิขิต ธีรเวคิน, 2544: 141-234) ซึ่งจะเห็นได้ว่าความเข้มงวดเด็ดขาดเอาจริงเอาจังของผู้นำประเทศมีผลต่อพฤติกรรมของคนในชาติที่จะเลือกประพฤติดีหรือชั่ว

ในส่วนนี้แนวนโยบายการบริหารและการปฏิบัติของรัฐบาลจึงมีความสำคัญต่อจริยธรรมของคนในชาติซึ่งรวมถึงจริยธรรมของนักการเมืองด้วย ถ้ารัฐบาลเอาจริงเอาจัง ให้ความสำคัญ ให้โอกาส เอาปัญหาทางจริยธรรมของสังคมไทยเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมช่วยกัน ออกนโยบายและพลักดันให้ภาครัฐดำเนินการการศึกษาพัฒนาจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 17 ให้แนวทางที่เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาลและข้าราชการที่มีผลกระทบต่อทิศทางเรื่องจริยธรรมของประเทศว่า *"รัฐบาลก็อย่าไปใช้นโยบายที่มันจะไม่ถูกต้องนะ สรุปว่ายังงั้นนโยบายที่ไม่ค่อยจะถูกต้องนักก็มีเยอะแยะ ในฐานะที่ประชาชนก็คงจะไม่โง่นักนะก็คงจะรู้ ข้าราชการก็คงต้องมีความเป็นอิสระในทุก*

หน่วย ทั้งองค์กรอิสระ ทั้งอะไรต่าง ๆ ท่านต้องมีอิสระในเชิงความคิดและการกระทำด้วยนะ" นอกจากนั้นการออกกฎระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ต้องยึดหลักนิติธรรมให้เกิดการนำไปปฏิบัติอย่างแท้จริง ทั้งนี้การคานอำนาจกันระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการต้องคงอยู่ ทั้งนี้ผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่จะริเริ่มและทำให้เกิดสิ่งเหล่านี้ได้คือผู้นำรัฐบาล ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 8 ให้ทรรศนะจากประสบการณ์การเป็นนักการเมืองมาตลอดชีวิตว่า

> *"คณะรัฐมนตรีซึ่งเป็นสถาบันสุดท้ายมีอำนาจ มีเงินงบประมาณ มีอำนาจโยกย้ายไม่เป็นธรรม มีเงินงบประมาณในการทุจริตคอรัปชั่น อำนาจอยู่ที่คณะรัฐมนตรี และคณะรัฐมนตรีอยู่ที่อำนาจนายกรัฐมนตรี ... นายกรัฐมนตรีจะเลือกใครมาเป็นรัฐมนตรีนั้นเป็นสิทธิแรกของนายกรัฐมนตรีที่สามารถกระทำได้"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 8)

สิ่งที่ประเทศไทยรอคอยคือผู้นำที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรมที่สูงกว่าคนทั่วไป มีความรู้ ความสามารถรอบด้านและเข้าใจถึงสิทธิมนุษยชนและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริงที่จะมาพัฒนาระบบการบริหารนักการเมืองโดยส่งเสริมการคานอำนาจของฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ

9.10 องค์ประกอบที่ 9: ม-ไม่ทำสิ่งผิด

ทุกคนในสังคมต้องร่วมมือกันในการไม่ทำ ไม่เห็นด้วย ไม่ยอมรับ ไม่เพิกเฉยในสิ่งผิด จริงอยู่ที่สภาพการณ์ในสังคมไม่เอื้อให้คนประพฤติตนเป็นคนดีมีจริยธรรมในทุกๆด้านทุกเวลาของการดำเนินชีวิตในสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และความเจริญทางวัตถุในปัจจุบัน ทั้งนี้ก็มิได้หมายความว่าคนดีในสังคมผู้เลือกทำแต่สิ่งดี สิ่งถูกต้อง จะอยู่ในสังคมไม่ได้ ในสังคมไทยเรายังมีคนอีกจำนวนมากที่มุ่งมั่นทำความดี มีจิตสำนึกที่ดี แยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีควรทำ สิ่งใดชั่วควรหลีกเลี่ยงไม่ว่าสถานการณ์จะบีบคั้นอย่างไรก็ต้องเลือกทำในสิ่งที่ดี

แนวทางการพัฒนาในประเด็นนี้ก็คือจะต้องทำอะไร อย่างไรเพื่อจะทำให้คนดีเลือกทำดีได้เสมอ ซึ่งการพัฒนาในประเด็นอื่น ๆ จะสนับสนุนให้คนดีเลือกทำดี และไม่ยอมรับหรือเพิกเฉยต่อความไม่ดีได้ เช่น กฎระเบียบข้อบังคับและการเอาผิดที่สามารถควบคุมคนไม่ดีพร้อมทั้งปกป้องเป็นที่พึ่งของคนดีได้ แรงสนับสนุนจากสังคมประชาชนคนไทย มาตรการที่จะหยุดการเรียกร้องสิทธิของตนเองโดยละเมิดสิทธิและ

สร้างความเดือดร้อนคุกคามผู้อื่น เป็นต้น ตัวอย่างข้อมูลวิจัยที่นำสู่การสรุปประเด็นไม่ต่อสิ่งไม่ดีแสดงด้านล่างนี้

- *"เขาเอาเงินไปให้ประชาชนประชาชนก็รับ ตราบใดที่ประชาชนยากจน"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)
- *"ถ้าเราจะปล่อยปละเลยอย่างนี้เนี่ย มันก็จะเป็นปัญหา ความจริงแล้วมันไม่ใช่มี กระบวนการคานอำนาจระหว่างสภา กับฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายศาลอย่างเดียว มันยังมีองค์กรของข้าราชการ ถ้าข้าราชการเราเข้มแข็ง เราไม่ตกเป็นเครื่องมือเขา เขาก็แทรกแซงได้ไม่มาก แต่วันนี้ข้าราชการก็อ่อน"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-01)
- *"กรณีซุกหุ้นของ คุณ ทักษิณ สมัยก่อนเอาคนดีเข้าไปทำงานให้บ้านเมือง กรณีแค่นี้ปล่อยเถิดท้ายสุดเลยกลายเป็นเรื่องราว"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-17)

9.11 องค์ประกอบที่ 10: น (นักการเมือง)

นักการเมืองถือเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง ถ้านักการเมืองทุกคนประพฤติดีมีจริยธรรมได้เอง ภาคส่วนอื่นๆก็ไม่จำเป็นต้องหาทางพัฒนาแก้ไขในส่วนนี้ นอกจากนี้ความสำคัญของนักการเมืองต่อจริยธรรมนักการเมืองอยู่ตรงที่นักการเมืองเป็นผู้นำประเทศไปสู่ความเจริญหรือถดถอยได้ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง นันทนาการ เป็นผู้ให้ทุกข์หรือให้สุขกับประชาชนได้ ดังเช่น ข้อเท็จจริงที่ได้จากการศึกษาวิจัยจาก ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

> *"นักการเมืองมีอำนาจ เป็นสถาบันที่ใช้อำนาจแทนประชาชน การใช้อำนาจก็ย่อมมีผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ ถ้าทำดีประเทศชาติก็เจริญรุ่งเรือง ประชาชนมีความผาสุก ถ้าทำไม่ดีประชาชนก็ได้รับทุกข์"*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่าในสังคมไทยนั้น อำนาจหน้าที่ของนักการเมืองมาจากสามทาง คือ จากรัฐธรรมนูญ จากความต้องการของประชาชน และจากการเลือกของนักการเมืองเอง อำนาจหน้าที่จากรัฐธรรมนูญเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันในสังคมไทยว่าเป็นอำนาจหน้าที่ที่ถูกต้องชอบธรรม อำนาจหน้าที่จากความต้องการของประชาชนนั้นถูกระบุจากการศึกษาว่าไม่ได้เป็นหน้าที่โดยตรงของนักการเมือง แต่ไม่ว่าประชาชนมีเรื่องอะไรไม่ว่าจะเล็กหรือใหญ่ก็จะต้องการให้ผู้แทนของตนช่วย ถ้าไม่ช่วยก็อาจจะมีผลต่อคะแนนเสียงในอนาคต ในทางกลับกันถ้าช่วยก็จะเกิดความผูกพันที่แน่นแฟ้นขึ้น ในส่วนของอำนาจหน้าที่จากการเลือกของนักการเมืองเองเกิดจากแนวคิดและจิตสำนึกของนักการเมืองแต่ละคนในการชั่งใจและแยกแยะเรื่องส่วนตัวกับหน้าที่ที่ถูกต้องเพื่อส่วนรวมซึ่งหลายกรณีมีความขัดแย้งกัน เช่น การเปิดเผยความผิดของผู้ที่มีบุญคุณหรือพรรคพวกเพื่อนพ้อง ตัวอย่างข้อมูลสำคัญในประเด็นนี้ได้แก่

- *"เรื่องอำนาจอิทธิพล ผลประโยชน์ ความรัก ศัตรู กตัญญู และการตอบแทน สิ่งต่างๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทั้งสิ้น"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)

- *"ผู้ใหญ่เชิญผมไปงานแต่งงานไม่มีประโยชน์หรอก อย่าเชิญผมไปงานขึ้นบ้านใหม่ หรืองานกีฬา ตีฆ้อง ใส่สูท หรือใส่ผ้าไหม ผมทำได้ไม่ดี ชาวบ้านเขาหลัง ๆ เขาเข้าใจ เขาไม่มีใครมาเรียกผม"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-24)

Lassman and Spier, eds. (1994: 12) เชื่อว่านักการเมืองอาชีพต้องอุทิศชีวิตเพื่อการเมืองและทำหน้าที่ของตนเองให้ดีที่สุด แต่ในความเป็นจริงจากข้อค้นพบจากการศึกษาวิจัยตามที่ได้รายงานผลในบทก่อนๆนั้นจะเห็นได้ว่ามีนักการเมืองจำนวนมากที่ประพฤติละเมิดจริยธรรม แสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง และต้องการอยู่ในอำนาจให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งจากการ อธิบายของสมบัติ จันทรวงศ์ ถึงวิถีการครองอำนาจของผู้นำให้ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ของ นิโคโล มาคิอาเวลลี 8 ประการ (สมบัติ จันทรวงศ์, 2542: 235) (รายละเอียดในบทที่ 3 หน้า 64-67) มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมของนักการเมืองไทยส่วนใหญ่ในปัจจุบันอยู่มาก ทั้งนี้หลักการนี้มีทั้งส่วนดีและส่วนไม่ดีในการนำมาปฏิบัติ เพราะเป็นหลักการที่เน้นการครองอำนาจให้ได้นานที่สุดมากกว่าการทำประโยชน์ให้ส่วนรวมให้มากที่สุด เช่น การให้และแบ่งปันเพื่อให้ได้รับการยกย่องซึ่งถูกสะท้อนอยู่ในภาวะปัจจุบันกับโครงการประชานิยมต่างๆ และการซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงด้วยเหตุจากความต้องการของประชาชนที่นักการเมืองนำมาเป็นตัวแปรสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์การเลือกตั้ง

แนวคิดและค่านิยมของการเป็นนักการเมืองในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปมาก หากการได้เป็นนักการเมืองแล้วสามารถสร้างความร่ำรวย มีอำนาจได้โดยไม่ต้องมีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง ไม่ต้องรับผิดชอบต่อการทำผิดในการทุจริตคอรัปชั่น ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ และการทำหน้าที่ผิดพลาด หรือเป็น *"นักการเมืองอาชีพที่ดำรงชีวิตจากการเมือง"* (Weber, 1919: 4) ซึ่งจะมาพร้อมกับการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตนและผลประโยชน์ส่วนรวม ก็ย่อมจะนำความตกต่ำความเสื่อมถอยมาสู่ประเทศชาติ ดังการยืนยันจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่กล่าวถึงพฤติกรรมการไม่มีจริยธรรมและไร้จิตสำนึกของนักการเมือง เช่น

- *"คนที่เข้ามาสู่การเมืองในอดีตกับวันนี้ต่างกันมาก ในอดีตเข้ามาสู่การเมืองเป็นอาชีพ แต่วันนี้เข้ามาเพื่อให้รู้สึกว่าโก้ดีเป็น ส.ส. คนที่เป็นนักธุรกิจก็สร้างกำไร สร้างฐานะ"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 12)

- "*ลักษณะของการเมืองไทย เป็นแบบฉบับของการฉ้อฉล ถ่อย ทราม การแสวงหาอำนาจ และใช้อำนาจอย่างไร้ขอบเขตเพื่อประโยชน์แห่งตน"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-15)

- *"คนที่ดื้อที่สุดคือผู้แทน ดื้อดึง พูดไม่ฟัง ก็คือ สส. เป็นเรื่องยาก ยากมาก ๆ"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-24)

มนตรี เจนวิทย์การ กล่าวถึง กลุ่มผลประโยชน์ที่นักการเมืองมักจะต้องคำนึงถึงหลังจากที่ได้รับเลือกให้เข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองแล้วอยู่ 8 กลุ่มคือ 1) ตนเอง และครอบครัว 2) พรรคการเมืองและผู้ร่วมพรรค 3) ผู้ให้การอุปถัมภ์ และการสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้ง 4) กลุ่มธุรกิจที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง 5) ประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์ในเขตเลือกตั้ง 6) ข้าราชการประจำหรือหน่วยงานที่ต้องอาศัยพึ่งพิงในการปฏิบัติงาน 7) ลูกน้อง และผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ 8) ผลประโยชน์สาธารณะ (มนตรี เจนวิทย์การ, 2545: 116) การศึกษาวิจัยได้ข้อค้นพบที่ยืนยันถึงการคำนึงถึงทั้ง 8 กลุ่มนี้อยู่ เป็นที่น่าสังเกตว่ากลุ่มที่ 5 และ 8 คือกลุ่มที่นักการเมืองควรคำนึงถึงตามหน้าที่ของนักการเมืองในการเป็นตัวแทนประชาชน ส่วนกลุ่มอื่นๆที่เหลืออีก 6 กลุ่ม เกิดจากพันธะตามสถานภาพของนักการเมืองแต่ละคน ผู้ให้สัมภาษณ์ I-09 ให้ข้อคิดว่า *"คนที่จะมาเป็นนักการเมืองควรที่จะเป็นบุคคลที่มีความพร้อมในตัวเองพอสมควรทีเดียว แต่ถ้าหากไม่มีความพร้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และด้านอื่น ๆ มันก็ต้องพึ่งพาอาศัยคนอื่น เพื่อก้าวสู่ตำแหน่ง ในเมื่อต้องไปพึ่งพาเขาแล้ว มันเป็นก้างขวางคออยู่เวลาทำอะไรมันไม่ถนัด ทำไม่ได้ ๆ เพราะว่าสังคมไทยเป็นอย่างนี้"* ดังนั้นถ้าสามารถปลดล็อคพันธะจากทั้ง 8 กลุ่มนี้ได้

นักการเมืองที่เป็นคนดีมีจิตสำนึกที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมก็จะมีอิสระในการทำงานตามอำนาจหน้าที่ที่ควรจะทำได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม

ถึงแม้ว่าหลากหลายภาคส่วนจะช่วยกันแต่ถ้านักการเมืองสำนึกไม่ได้ ไม่กลับใจ ไม่อุทิศตนในการเป็นตัวแทนเพื่อทำงานสร้างความเจริญให้ส่วนรวมแล้ว ความเสื่อมถอยของนักการเมืองก็จะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอันดับต้นๆที่จะบั่นทอนคุณงามความดีความเจริญของชาติบ้านเมือง ดังนั้นนักการเมืองเองจะต้องเรียนรู้ว่าถ้าชาติพังทลายเนื่องมาจากการกระทำเลวของนักการเมืองแล้วตัวนักการเมืองเองก็จะหาความสุขที่แท้จริงไม่ได้เลย การประณามหยามเหยียดการสาปแช่งจะติดตามวงศ์ตระกูลไปจนชั่วลูกชั่วหลาน ดังคำกล่าวของผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 6 ว่า “จะทำยังไงให้คนที่ทำผิดรู้สึกว่าตัวเองอยู่ไม่ได้มันอยู่ที่ท่าน พูดว่าถ้าผิดแล้ว ควรที่จะพิจารณาตัวเอง”

แม้ว่านักการเมืองเป็นมนุษย์ปถุชน และมีความต้องการในสิ่งต่าง ๆ เช่นเดียวกับผู้อื่น แต่ด้วยตำแหน่งหน้าที่การงานที่มาพร้อมอำนาจซึ่งทำให้ประเทศชาติเกิดความเจริญรุ่งเรืองหรือเสื่อมถอยได้ นักการเมืองจึงจะต้องเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถในระดับที่สูงกว่าคนทั่วไป นักการเมืองจะต้องมีปัญญาพละคือการรู้ตน รู้คน และรู้งานอยู่เสมอ และทำงานอย่างมีวิริยพละ (ขยันหมั่นเพียร) ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีอนวัชชพละ (ทำหน้าที่อย่างสุจริต) และดำรงชีวิตอยู่อย่างมีสังคหพละ (สร้างพลังบวกให้สังคม) (พระเมธีธรรมาภรณ์, ม.ป.ป.: 20-25) แนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่ตัวนักการเมืองนั้นเป็นสิ่งสำคัญมากที่สุด ต้องทำทุกวิถีทางที่ทำให้ตนเองเป็นผู้มีจิตสำนึก มีคุณธรรม มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และไม่ประพฤติละเมิดจริยธรรม ไม่ว่าจะด้วยเงื่อนไขใดก็ตาม

9.12 องค์ประกอบที่ 11: ส (สื่อมวลชน)

จริยธรรมของสื่อมวลชนสำคัญอย่างมากต่อการควบคุมกำกับพฤติกรรมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองเพราะ สื่อมวลชนคือแหล่งข่าวสารข้อมูลที่สำคัญที่ประชาชนจะรับรู้ได้ว่านักการเมืองเป็นอย่างไรและทำอะไร ตามหลักการสื่อมวลชนจะต้องคัดกรองข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องและนำเสนอตามความเป็นจริง แต่ในปัจจุบัน สื่อมวลชนหลายสำนักถูกซื้อถูกแทรกแซงจากผู้มีอิทธิพลทางการเมือง และบิดเบือนความจริง รายงานความเท็จ ยอมเป็นเครื่องมือทางการเมือง การเปิดเผยข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิมีดังนี้

- *"สื่อมวลชนขายข่าวมากกว่าขายคุณธรรม ท่านเคยเห็นสื่อมวลชนของไทยติดตามการทำงานด้านกฎหมายของนักการเมืองคนไหนหรือไม่...ผมอยู่ในสภาฯ เวลาที่พูดกันเรื่องกฎหมายสื่อนั่งหลับแต่เมื่อไหร่ที่ทะเลาะกันนักข่าวเข้ามาเต็มหมดเลย ...จะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักการเมือง ก็ควรจะพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของสื่อก่อน"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่12)

- *"สื่อมวลชน... เขาทำหน้าที่ในการตรวจสอบและก็เป็นกระจกเงาที่จะสะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริง ถ้ากระจกเงาพร่ามัว ประชาชนก็ไม่รู้ข้อมูลที่ถูกต้อง กระจกเงากลับไปทำหน้าที่อีกอย่างก็คือ เป็นคนที่รับสินบนเสียเอง"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 10)

- *"แต่สื่อมวลชนก็ยังเป็นตัวถ่วงที่สำคัญมาก บางกรณีสื่อมวลชนมีบทบาทดีกว่าฝ่ายนิติบัญญัติอีกในการตรวจสอบ ถ้าสื่อมวลชน ตามจิกเรื่องนี้ เรื่องนี้ไม่ถูกต้อง เรื่องนี้โกง นักการเมืองก็กลัวฝ่ายค้านพูดในสภา...เพราะฉะนั้นสื่อก็จะเป็นตัวช่วยในการคานอำนาจได้"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-01)

- *"เพราะตอนนี้สื่อมันไม่จริง เพราะกลายเป็นว่าไปใช้สื่อในทางลบ ใช้เป็นเครื่องมือที่ให้มีการซื้อเสียงได้ง่ายขึ้น หรือเป็นการทำให้คนเขาเชื่อไปในทางที่ไม่ใช่เรื่องจริงมากขึ้น แต่ถ้าหากว่าสื่อเคารพจรรยาบรรณของสื่อจริง ๆ แล้ว จะให้ความรู้กับประชาชนให้เขาเข้าใจมากขึ้น" (*ผู้ให้สัมภาษณ์ I-20)

แนวทางการพัฒนาทางด้านสื่อมวลชนคือ ต้องส่งเสริมให้สื่อสามารถทำงานตามหน้าที่ต่อสังคมอย่างตรงไปตรงมาได้ ทำให้สื่อสามารถเปิดเผยความจริงซึ่งจะช่วยคัดกรองคนดีเข้ามาทำหน้าที่ในสภา ตัวอย่างข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมีดังนี้

> *"...แล้วก็สื่อ สื่อเนี่ยสำคัญเลย ตีพิมพ์เลย พอลงอะไรสักอย่างนักการเมืองผู้นำได้รับการเลือกตั้ง อย่างถ้ามีทำข่าวคนนี้อย่างนี้อย่างสมัยก่อนลงสื่ออย่างนี้ไม่ได้รับการเลือกตั้งหรอก เขาไม่เอาด้วย เพราะเวลาไปในท้องถิ่น เขาก็รู้แล้วว่าไอ้ที่ทำให้เสียหาย ทำให้ขายขี้หน้า ทำให้เสียหายในหลาย ๆ จังหวัดนั้น สื่อมวลชนกับประชาชนเป็นผู้ตัดสินได้ดีที่สุดเลยทีเดียวละ"*
>
> (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-10)

9.13 องค์ประกอบที่ 12: ง (งาน-หน่วยงานที่ดูแล)

หน่วยงานหลักที่ตรวจสอบดูแลเรื่องจริยธรรมนักการเมืองมีอิทธิพลและบทบาทสำคัญอย่างมากต่อการควบคุมการละเมิดจริยธรรมของนักการเมือง หากไม่มีหน่วยงานเหล่านี้ปัญหาจริยธรรมนักการเมืองไทยจะขยายวงและมีความรุนแรงมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันได้ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยมีการชี้ประเด็นต่างๆที่หน่วยงานเหล่านี้ควรต้องพัฒนา

ผู้ให้ข้อมูลจำนวนหนึ่งแสดงทัศนะว่าการทำงานของกกต. ยังไม่ตรงเป้า ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เบ็ดเสร็จ เช่น

- *"กกต. บางจังหวัดลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ใบแดง มากรุงเทพ ให้ใบเหลือง ความเป็นมาตรฐานยังไม่เพียงพอ"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 6)
- *"ฝาก กกต. ว่าอย่าเลือกตั้งจนกว่าประชาชนพร้อม"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1ลำดับที่ 7)
- *"ท่านดูกระบวนการของ กกต. ...ถ้าท่านไม่มีความพร้อมที่จะประกาศผู้ที่ทำผิดก่อนเลือกตั้ง ผมคิดว่าหน่วยงานนี้น่าจะยุบทิ้งไป"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 11)
- *"กกต.บ้านเรา มีการซื้อสำนวนได้จริง"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 7)

ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านยกประเด็นปัญหาปลายทางที่เกี่ยวเนื่องกับการทำงานของหน่วยงานตรวจสอบ มีผู้ให้ข้อมูลอีกกลุ่มหนึ่งที่เห็นใจและเข้าใจในความยาก ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของหน่วยงานตรวจสอบและองค์กรอิสระที่ดูแลตรวจสอบประเด็นจริยธรรมและการปฏิบัติหน้าที่ของนักการเมืองดังนี้

- *"ทราบว่าที่ ป.ป.ช. มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตของการเมืองท้องถิ่นเป็นหมื่น ๆ คดี"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่10)
- *"เนื้องานที่ผ่านมาขอ กกต นั้น มันมีทั้งบวกทั้งลบ...ปัญหาของ กกต นั้นเกิดจาก...อำนาจหน้าที่ที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เนื่องจาก กกต นั้นเป็นทั้ง Commissioner และ Committee"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 7)

นอกจากนั้นข้อค้นพบจากงานวิจัยบ่งชี้ถึงจุดอ่อนของกลไกการควบคุมจริยธรรมนักการเมืองด้วยประมวลจริยธรรม (3 กลุ่มคือ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา) ว่าอยู่ที่การบังคับใช้และการเอาผิด ซึ่งเกิดจากการที่กรรมาธิการเป็นกลุ่มคนในสภามีความเกรงใจช่วยเหลือกันหรือมุ่งเรื่องส่งเสริมให้ความรู้มากกว่าการป้องปรามและเอาผิด

> *"ประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ออกโดยระเบียบนายกรัฐมนตรีนั้น ไม่มีกระบวนการบังคับนะครับ อันนี้จะเป็นจุดหนึ่ง เป็นจุดอ่อน ...ข้อเสียของประมวลจริยธรรมของสภาผู้แทนราษฎร...เพราะว่าโครงสร้างของกรรมการจริยธรรม... เหมือนกับกรรมการสอบสวนทั้งหมด ไม่ได้ทำในเรื่องของการสร้างสรรค์ ...ในส่วนของวุฒิสภา...กรรมการจริยธรรมนั้นไม่ใช่เป็นโดยตำแหน่ง กรรมการจริยธรรมก็มีอำนาจหน้าที่ตามข้อบังคับที่จะดูแลความประพฤติของสมาชิกวุฒิสภาได้ แต่ข้อมูลที่ถูกเปิดเผยบ่งชี้ว่ากรรมการจริยธรรมทั้งสามคณะ ไม่ได้มองในเรื่องของการลงโทษ หรือการสอบสวนเป็นหลัก แต่ว่ามุ่งในเรื่องของการส่งเสริม ให้มีความรู้ในเรื่องของคุณธรรม จริยธรรม "*
>
> (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 1)

ในด้านนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกเป็นจำนวนมากต่างเห็นด้วยว่าเป็นประเด็นที่ควรได้รับการแก้ไขพัฒนาให้กลไกนี้เป็นไปตามหน้าที่ที่ควรจะเป็น ในมุมที่ลึกลงไปถึงสาเหตุของการไม่เอาจริงเอาจังในการบังคับใช้และการเอาผิดกันนอกเหนือจากเรื่องความสัมพันธ์พวกพ้องแล้ว ยังมีประเด็นในเรื่องของเอกสิทธิ์ของสมาชิกรัฐสภาทำให้ดำเนินการอย่างเข้มงวดได้ยาก ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าอำนาจ สิทธิประโยชน์และเอกสิทธิ์บางอย่างควรได้รับการทบทวนเพื่อส่งเสริมการทำงานของกลไกที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

"ให้ออก แล้วเอาคนที่อันดับสองขึ้นมาทำหน้าที่แทน แล้วไม่มีเอกสิทธิ์คุ้มครอง เพราะไม่มีใครอยู่เหนือกฎหมาย เมื่อผิดก็ต้องรับโทษตามกฎหมาย"

(ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 4)

ส่วนเนื้อหาในตัวประมวลนั้นได้มีข้อเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์และการตีความให้เกิดความชัดเจนและเข้าใจได้ตรงกัน จากข้อมูลที่ได้มาบ่งชี้ให้เห็นถึงความไม่เข้าใจในตัวประมวลว่าหมายถึงอย่างไร และครอบคลุมถึงเรื่องใดบ้างจึงเกิดการละเมิดอย่างไม่รู้ตัวและไม่ยอมรับว่าสิ่งที่ทำเป็นการละเมิด นอกจากนั้นยังพบรูปแบบการทำตามกัน ทั้งในประเด็นที่รู้ว่าผิดแต่เห็นว่าคนอื่นทำได้จึงทำบ้าง กับประเด็นที่เห็นคนอื่นทำแล้วไม่รู้ว่าขัดต่อประมวลจริยธรรมจึงได้ทำก็มีให้พบเห็นอยู่เสมอ

ระบบการเลือกตั้งที่ใช้อยู่ในปัจจุบันอาจจะต้องมีการทบทวน หากปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงแก้ไม่ได้ขาด และระบบที่มีไม่สามารถคัดเลือกเอาคนดีมีจริยธรรมมีความรู้ความสามารถเข้ามาได้จริง ผู้ทรงคุณวุฒิในการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 2 เสนอแนวคิดจากประสบการณ์ที่พบว่า *"หลายท่านคิดว่าเราเป็นคนดีมากเลย เราอยากจะแทนประชาชน มีอุดมการณ์สูงส่ง แต่ถามสิแพ้การเลือกตั้งมากี่ครั้ง สุดท้ายต้องท้อถอยก็เกือบทุกราย เพราะฉะนั้นที่ดีที่สุดซึ่งอาจเป็นได้คืออาจต้องเลือกระบบเขต แล้วก็กลายเป็นระบบบัญชีเลือกตั้ง"*

นอกจากนี้ประเด็นเรื่องการตรวจสอบให้ได้ผลจริง รู้จริง ด้วยความรวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญมาก ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนมากกล่าวถึงการตรวจสอบ ทั้งในด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น *"ต้องมีการมาคุยกัน ว่าจะต้องทำยังไงกันในเรื่องของการตรวจสอบ ให้ความสำคัญมากที่สุด"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 9

9.14 องค์ประกอบที่ 13: ค (ครอบครัว)

สถาบันครอบครัวมีสำคัญอย่างมากในการที่จะหล่อหลอมเรื่องจริยธรรมให้กับเด็กและเยาวชน จากการศึกษาผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่างบ่งชี้ถึงครอบครัวว่าเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมของคนในชาติ การที่พ่อแม่ผู้ปกครองประพฤติปฏิบัติตัวเป็นพลเมืองที่ดีมีจริยธรรมเป็นคนดีของสังคม ก็ต้องสั่งสอน

อบรมบ่มนิสัย ชี้ให้ลูกหลานเข้าใจว่าสิ่งใดไม่ดีไม่ควรทำด้วย จากการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ มีผู้ให้ข้อคิดว่าครอบครัวจะมีส่วนช่วยให้สังคมมีจริยธรรมเพิ่มขึ้นได้อย่างไรดังนี้

- *"สิ่งที่สำคัญเหลือเกินก็คือครอบครัวค่ะ ครอบครัวเป็นตัวที่หล่อหลอมรู้ๆกันอยู่"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 2)
- *"รากเหง้าพ่อแม่สอนมาดี ไม่ดี ถ้าพ่อแม่เขาสอนไม่ให้เป็นคนเห็นแก่ตัว ในบ้านเขาไม่มีคนเห็นแก่ตัวก็ไม่เห็นแก่ตัว แต่ถ้าสอนให้เขาเห็นแก่ตัวเล็กๆน้อยๆเขาโตมาก็เป็นคนไม่มีคุณธรรมจริยธรรม"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-24)
- *"มันเริ่มที่ครอบครัว เพราะว่าคนที่อยู่ในครอบครัวเนี่ย คนที่ใกล้ชิดลูกมากที่สุดคือแม่ใช่ไหมXXX พอสังคมเปลี่ยน เศรษฐกิจเปลี่ยน ผู้หญิงต้องทำงานหาเงิน ออกจากบ้าน ทุกอย่างก็เลยไป"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 14)
- "คุณธรรม จริยธรรมนั้นไม่มีใครจะทำได้นอกจากตัวเองครับ ต้องเริ่มต้นที่ตัวเอง แล้วก็ในครอบครัวของทุกคน" (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 2 ลำดับที่ 22)
- *"การเป็นแบบอย่างของสถาบันครอบครัว"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 2)

ในทางกลับกันบทบาทของเด็กที่มีต่อผู้ใหญ่ก็สามารถช่วยส่งเสริมให้สังคมมีจริยธรรมมากขึ้นได้ เด็กและเยาวชนก็เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกและการเปลี่ยนแปลงปรับพฤติกรรมของผู้ใหญ่ในครอบครัวได้อีกด้วย เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ I-06 ให้ทรรศนะจากความสำเร็จในการดำเนินโครงการพัฒนาสังคมหลากหลายโครงการว่า *"แก้ตั้งแต่เด็กๆนี่เพราะว่าเด็กเขาจะแก้ไขครอบครัวเขาได้ เพราะว่าอย่างที่เราสอนเรื่องเมาไม่ขับ เรื่องการสูบบุหรี่ไม่ดี อะไรนี่นะ ใครสอน เขาเลิกเอง คนแก่ที่สูบบุหรี่คนในครอบครัวเลิกเองหรือเปล่า ไม่ใช่ ไม่ใช่เกิดจากจิตสำนึก แต่ลูกหลานหรือเด็กนี่ชี้หน้าบอก บอกว่าพ่ออย่าสูบบุหรี่เดี๋ยวตายไม่เอา ครอบครัวเป็นอย่างนี้หมดนะ"*

9.15 องค์ประกอบที่ 14: ม (มรรค)

ตัวแบบมีความสำคัญต่อพฤติกรรมด้านจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมาก การกระทำของนักการเมืองในปัจจุบันมีทั้งที่ดีและไม่ดี เราปฏิเสธไม่ได้ว่าการทำตามแบบอย่างเป็นพฤติกรรมตามธรรมชาติของมนุษย์ ข้อค้นพบจากงานวิจัยในประเด็นของตัวแบบสรุปได้เป็น 2 เรื่องดังนี้คือ พฤติกรรม

แบบอย่าง และ ผลจากการประพฤติปฏิบัติที่ถูกใช้เป็นแบบอย่าง จากการวิจัยพบว่านักการเมืองที่ประพฤติดีมีจริยธรรมยังคงมีอยู่ในสภา และก็พบว่านักการเมืองที่ประพฤติชั่วละเมิดจริยธรรมและหรือกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างมาก ในส่วนของผลจากการประพฤติปฏิบัติที่ถูกใช้เป็นแบบอย่างนั้น พบว่าการที่นักการเมืองที่ละเมิดจริยธรรมแล้วไม่ได้ถูกลงโทษนั้นจะทำให้เกิดผลเสียต่อบรรทัดฐานทางจริยธรรมของสังคมโดยรวม เพราะจะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นผิดๆได้ เช่น ทำชั่วแล้วได้ดี คนดีไม่ชนะ ชั่วแล้วรวย เป็นต้น

ข้อคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิที่สำคัญในเรื่องของตัวแบบและการสร้างตัวแบบที่จะเป็นตัวอย่างของสังคมให้เลือกทำตามแบบอย่างที่ดีเท่านั้น

- *"นักการเมือง ผมว่าคงจะต้องมีคุณธรรม จริยธรรมมากกว่าคนอื่น เพราะในฐานะนักการเมืองเป็นผู้แทนของปวงชน เพราะฉะนั้นเหมือนกับเบ้าที่คนในสังคมทั้งหมดดูเราอยู่ พฤติกรรมอะไรต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการครองตัว การครองเรือน หรือว่าพฤติกรรมอะไรต่างๆ ต้องเป็นแบบอย่างให้กับประชาชนทั่วไป คงจะมีจริยธรรมที่เป็นแบบอย่าง"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-30)

- "*การใช้กิริยาวาจาก้าวร้าว ก้าวร้าวทั้งในสภา ทั้งในเวทีชุมนุม ทั้งที่สาธารณะ ซึ่งมันเป็นแบบอย่างไม่ดีต่อเยาวชนเลย"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-17)

- *"จริยธรรมเราอย่าไปยึดติดเรื่องของการทุจริตมิชอบเท่านั้น สิ่งหนึ่งคือสิ่งที่คนชั้นปกครองหรือนักปกครองที่ดี จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา ใจ อันนี้คือสิ่งที่ผมคิดว่าเป็น จริยธรรมสูงสุด ท่านต้องเป็นตัวอย่างได้หรือไม่ในเรื่อง การแต่งกาย วาจา คำพูดทุกสิ่งทุกอย่างเป็นตัวอย่างในสังคม"* (ผู้ทรงคุณวุฒิการเสวนาครั้งที่ 1 ลำดับที่ 2)

- *"การประพฤติปฏิบัตินั้น จะต้องเป็นรูปแบบที่จะต้องให้เป็นรูปแบบกับสังคมได้ การประพฤติปฏิบัติตัว ในด้าน การทำงาน ในหน้าที่การงาน การทำงานในระดับครอบครัว จะต้องเป็นรูปแบบที่เป็นตัวอย่างได้"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-05)

- *"ค่านิยมของสังคมเป็นตัวหลักนะ เพราะถ้าเราบอกว่านักการเมือง เขาขาดจริยธรรมเรื่องนั้น เรื่องนี้ แต่ว่าเขายังเจริญก้าวหน้าในทางการเมืองได้ มันก็เป็นตัวสะท้อนสังคมว่าสังคมก็ปล่อยนะครับ ไม่ได้จริงจังในการที่จะเอาเรื่องจริยธรรมมาเป็นข้อพิจารณา ...ถ้าหากเหตุการณ์เกิดขึ้นบ่อยๆ ...มันก็เหมือนว่าจะเป็นบรรทัดฐานว่า ทำอย่างนี้ได้ ทุกคนก็ทำ"* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-02)

- *“สภาพสังคมจะต้องสร้างความกดดัน ต้องสร้างให้เขารู้ว่า เรารู้ว่าเขาทำอะไร และสิ่งที่เขาทำไม่ถูก เราไม่ยอมรับ แต่ความกดดันตรงนี้ผมไม่ได้ต้องการขนาดไปขับไล่ไสส่ง ไม่ได้ต้องการความรุนแรง แต่ผมต้องการให้เห็นว่าสังคมไม่เอาเขา”* (ผู้ให้สัมภาษณ์ I-26)

ดังนั้นคนในสังคมต้องช่วยกันในการเป็นตัวแบบ ทำตัวอย่างที่ดี เมื่อมีคนทำดีต้องมีการยกย่องเชิดชู กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นคุณค่าและเชื่อได้ว่าทำดีจะต้องได้ดีในที่สุด ในขณะเดียวกันทุกภาคส่วนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลตรวจสอบให้คนที่ทำไม่ดีไม่มีจริยธรรมได้รับการลงโทษให้ได้ ไม่ว่าจะเป็นการคว่ำบาตรทางสังคม การตรวจจับเอาผิด ให้เกิดความละอาย เป็นที่ประณามหยามเหยียดของสังคม จนกระทั่งถึงการลงทัณฑ์ทางกฎหมาย

การละเมิดจริยธรรมของนักการเมืองไทยมีให้เห็นเป็นข่าวครึกโครมในสื่อต่างๆอยู่เสมอ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือนักการเมืองควรจะมีจริยธรรมได้ด้วยตัวเอง เพราะถ้านักการเมืองมีจริยธรรมได้ด้วยตัวเองแล้วนั้น ภาคส่วนอื่นๆก็ไม่ต้องมาคอยช่วยกันดูแลตรวจสอบหาทางแก้ไขพัฒนา ดังคำสอนของพุทธทาสภิกขุที่ว่า “ถ้าโลกนี้มีธรรมะ ก็ไม่จำเป็นต้องมีระบบการเมืองให้ยุ่งยาก เนื่องจากว่าถ้าคนทุกคนมีธรรมะแล้ว ก็หมายความว่า คนทุกคนเป็นคนดี เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ไม่จำเป็นต้องมีระบบการเมืองมาคอยควบคุมบังคับ” (พุทธทาสภิกขุ, 2549:537)

แม้เราต่างรู้กันดีว่าในความเป็นจริงไม่ได้เป็นเช่นนั้น จากการได้ทำวิจัยกับกลุ่มนักการเมือง องค์กรอิสระ หน่วยงานตรวจสอบ ผู้ทรงคุณวุฒิ และภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับนักการเมือง คณะวิจัยเชื่อว่าคนไทยส่วนใหญ่ยังเป็นคนดี ในภาพรวมคณะวิจัยขอสรุปทิ้งท้ายข้อสังเกตไว้ 3 ประเด็นสำคัญที่ต้องเข้าใจในการพัฒนาจริยธรรมการเมือง คือ 1) การเมืองเป็นเรื่องการใช้อำนาจ นักการเมืองได้รับเสียงจากประชาชนให้อยู่ในรัฐสภา ให้ตัดสินใจแทนตัวเองได้ ด้วยเหตุนี้นักการเมืองจึงมีอำนาจมาก นักการเมืองจึงต้องมีจริยธรรมกำกับด้วย เพราะการใช้อำนาจรัฐ โดยปราศจากจริยธรรมเป็นเรื่องที่อันตรายมาก 2) นักการเมืองต้องพึงระลึกเสมอว่าตนเองนั้นมีความรับผิดชอบต่อสังคมให้สมกับที่ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้ดำรงตำแหน่งสำคัญ เพราะฉะนั้นก็เป็นธรรมดาอยู่เองที่นักการเมืองจะต้องปฏิบัติตนโดยต้องคำนึงถึงจริยธรรมเป็นหลัก 3) การเมืองเป็นอาชีพที่มีการเตรียมตัวน้อยที่สุด บางคนอาจไม่ได้เตรียมตัวเลย ต่างจากวิชาชีพอื่น เช่น แพทย์ พยาบาล ทหาร ตำรวจ นักหนังสือพิมพ์ ที่ต้องผ่านการฝึกอบรมในสถาบันการศึกษา แต่นักการเมืองไม่มีส่วนนี้ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมมากมาย

ด้วยเหตุต่างๆตามที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด ผลของการศึกษาวิจัยนี้ต้องอาศัยการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนในสังคมไทยในทางปฏิบัติ นำไปสานต่อให้เกิดผลอย่างรอบคอบจริงจัง องค์ประกอบในการสร้างพลังคุณธรรมนำสังคมทั้ง 14 ประเด็นนี้ เป็นแนวทางการพัฒนาจริยธรรมนักการเมืองที่มีความสำคัญและอิทธิพลต่อกันในการสร้างความสำเร็จในภาพรวม หากได้รับการบูรณาการองค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันแล้ว ความซ้ำซ้อน ความไม่ชัดเจน ความไม่ปะติดปะต่อจะถูกจำกัดลงได้ในขณะที่เพิ่มโอกาสการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ดีแนวทางเหล่านี้ต้องการเจ้าภาพหรือผู้นำเชิงจริยธรรมที่จะเป็นศูนย์รวมและต่างฝ่ายต่างมาร่วมมือในการทำหน้าที่ของตนเพื่อสร้างพลังคุณธรรมที่จะเป็นเครื่องชี้นำสังคมให้พัฒนาไปในครรลองที่ดีที่ถูกต้องตลอดจนส่งเสริมการมีจริยธรรมของนักการเมือง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสังคมไทยของเรา

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กรุณา กุศลาศัย. แปล. (2539). *ชีวประวัติของข้าพเจ้าโดยมหาตมาคานธี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.

กุหลาบ สายประดิษฐ์. *เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475* . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มิ่งมิตร.

เขียน ธีระวิทย์. (2554). *ทักษิณกับการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์.

เจมส์ ซี. สกอตต์. (2545). “การเมืองในระบอบผู้อุปถัมภ์กับผู้รับอุปถัมภ์ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.” ในอมรา พงศาพิชญ์และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. บรรณาธิการ. *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. แปล. (2512). *บ่อเกิดลัทธิประเพณีอินเดียภาค 1* จาก Sources of Indian Tradition โดย William Theodore de Bary. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2554). *คำสอนของขงจื้อ*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.

ชมัยภร แสงกระจ่าง. (2555). *สันติปรีดี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช เจมส์.สก๊อตต์. บรรณาธิการ. (2531). *คอร์รัปชั่น*. แปลโดย สิทธิพันธุ์ พุทธหุน. กรุงเทพฯ: ส่องศยาม.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2544). *ประวัติการเมืองไทย 2475-2500*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ชำเลือง วุฒิจันทร์. (2524). *คุณธรรมและจริยธรรม: หลักการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

ณรงค์ สินสวัสดิ์. (2539). *ผู้นำการเมือง: แนวทางวิเคราะห์และกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ออเรียนแทลสกอล่า.

ทวีวัฒน์ ปุณฑริกวิวัฒน์ และศรินทิพย์ สถิรศิลปิน. (2527). *การทดลองของมหาตมะคานธี*. กรุงเทพฯ: จักรานุกูลการพิมพ์.

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ. (2526). *การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ทินพันธุ์ นาคะตะ. (2555). *การเมืองไทย: ระบบที่ไม่มีสูตรสำเร็จรูปในการแก้ปัญหา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

เทิดภูมิ ใจดี. (2555). *เทิดภูมิคนรักแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บ้านพระอาทิตย์.

ธิดา สาระยา . (2544). *ประวัติศาสตร์ชาวนาสยาม*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.

ธิติมา จำปีรัตน์. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2533). *การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475* . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน

นรนิติ เศรษฐบุตร. (บรรณาธิการ). (2549). *การเมืองการปกครองไทยในรอบ 60 ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นายหนหวย. (2555). *ทหารเรือปฏิวัติ ปฏิบัติการยึดอำนาจ 2475 ของคณะราษฎรสายทหารเรือ*. กรุงเทพฯ: บริษัทมติชน จำกัด.

น้อย พงษ์สนิท. (2533). *ปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

นุกูล, ประจวบเหมาะ. (2555). *ชีวิตที่คุ้มค่า ฉบับสมบูรณ์* กรุงเทพฯ: บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

ปรีชา หงส์ไกรเลิศ. (2549). “พรรคการเมืองไทย.” ในนรนิติ เศรษฐบุตร. (บรรณาธิการ). *การเมืองการปกครองไทยในรอบ 60 ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปรีดี พนมยงค์. (2552). *ประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษอาวุโสปรีดี พนมยงค์*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

ปรีดี พนมยงค์. (2553). *คณะราษฎรกับการอภิวัฒน์ประชาธิปไตย 24 มิถุนายน* . กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม่คำผาง.

ปานทิพย์ (ศุภนคร) ประเสริฐสุข. (2525), *ปรัชญาจีน*. กรุงเทพฯ: ศรีเมืองการพิมพ์.

พระเทพโมลี (ฟื้น ปาสาทิโก). (2502). *ธรรมของนักปกครอง*. พระนคร: มูลนิธิเผยแผ่พุทธธรรมแห่งวัดราชบพิธ.

ผาสุก พงษ์ไพจิตรและคริส เบเคอร์. (2539). *เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ*. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ตรัสวิน (ซิลค์เวอรม์บุคส์).

พจนา จันทรสันติ. (2542). *วิถีแห่งเต๋า*. กรุงเทพฯ: ศยาม.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2539). *บทบรรยายเรื่องภาวะผู้นำทางการเมือง: ทัศนะทางพระพุทธศาสนา* ณ วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม วันที่ 6 มีนาคม 2539. บันทึกโดยวริยา ชินวรรโณ. หน้า 1-4 (เอกสารอัดสำเนา).

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. 2550.

พิเชฎฐ์ กาลามเกษตร์. บรรณาธิการและเขียน. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในอิสลาม* เอกสารคำสอนวิชาศาสนาอิสลาม. ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

พิทักษ์ แสงสายัณห์ . (2554). *ข้ออภิปรายของนายพิทักษ์ แสงสายัณห์* ในการประชุมกลุ่มเสวนาเรื่อง จริยธรรมนักการเมือง วันที่ 20 สิงหาคม 2554 ณ โรงแรมสยามซิตี้ กรุงเทพฯ

พินิจ รัตนกุล. (2517). *รวมบทความปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พุทธทาสภิกขุ. (2549). *คริสตธรรมและพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

_____. (2549). *ธรรมะกับการเมือง*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

แพทย์ พิจิตร. (2555). "ความยุติธรรมที่ไม่เปลี่ยนผ่าน: จอห์น สจ๊วต มิลล์ กับระบอบภายใต้กษัตริย์ผู้ทรงประเสริฐ." ใน *มติชนสุดสัปดาห์* 23-29 พ.ย. 2555 ปีที่ 3 ฉบับที่ 1684.

ไพศาล วิสาโล, พระ.(2549). *ร่วมกันฟื้นฟูศีลธรรมให้กลับมา* เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "สังคมไทยกับการล้มละลายทางจริยธรรม" วันที่ 29 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุม LTI คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

ฟื้น ดอกบัว. (2555). *ปวงปรัชญาจีน*, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ศยาม.

มนตรี เจนวิทย์การ. (2541). "จริยธรรมนักการเมือง แนวคิดเพื่อการศึกษาวิจัยในกรณีของประเทศไทย" ใน วริยา ชินวรรโณ และคณะ. (2541). *จริยธรรมในวิชาชีพ*. เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง "จริยธรรมในวิชาชีพ" วันที่ 26-27 มีนาคม 2541 ณ โรงแรมเอเชีย กรุงเทพมหานคร.

โมทยากร. (ม.ป.ป.). ลัทธิและภาษิตคำสอนของขงจื้อ. กรุงเทพฯ: พิทยาการ.

โยชิฟูมิ ทามาดา. (2545). "อิทธิพล" และ "อำนาจ": การเมืองไทยด้านที่ไม่เป็นทางการ." ใน อมรา พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. บรรณาธิการ. *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฤกษ์ ศุภศิริ. (2553). *ประวัติย่อการเมืองไทยในรอบทศวรรษ: จากทักษิโณมิกส์ถึงพฤษภาจลาจล*. กรุงเทพฯ: โพสต์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).

ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). *การเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วริยา ชินวรรโณ. บรรณาธิการ. (2536). *นานาทรรศนะเกี่ยวกับจริยธรรม*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ*เรื่อง "นานาทรรศนะเกี่ยวกับจริยธรรม"* วันที่ 4 มกราคม 2535 ณ โรงแรมฮิลตัน กรุงเทพมหานคร.

วิทย์ วิศทเวทย์. (2520). *ปรัชญาทั่วไป*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

_____. (2528). *จริยศาสตร์เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

วิภาดา กิตติโกวิท. (แปล). (2550). *สัญญาประชาคม หลักแห่งสิทธิการเมือง*. โดย ฌอง ฌาคส์ รุสโซ พลเมืองแห่งเจนีวา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ทับหนังสือ.

วีรวิท คงศักดิ์, พล.อ.อ. (2551). *เอกสารวิชาการส่วนบุคคลเรื่อง บทบาทของพรรคการเมืองในการควบคุมจริยธรรมนักการเมือง*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

_____. (2555). *คุณธรรมกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทแว่นแก้ว เอ็ดดูเทนเมนท์จำกัด.

สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยวัฒน์ สถาอานันท์. (2527). "ปรัชญาผู้ปกครองตะวันออก," ใน *ปรัชญาการเมือง* หน่วยที่ 12-15 สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมาธิราช. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กราฟิคอาร์ต.

สมบัติ จันทรวงศ์. (2529). *มหาชนรัฐและประชาธิปไตย: ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สังศิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร. บรรณาธิการ. (2536). *ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย*. 179 การพิมพ์.

_____. (2537). *คอรัปชั่นกับประชาธิปไตยไทย*. กรุงเทพฯ: 179 การพิมพ์.

สังศิต พิริยะรังสรรค์. (2549). *คอร์รัปชั่นระบอบทักษิณ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน.

สิวลี ศิริไล. (2535). “จริยธรรมตามแนวคิดตะวันออกและตะวันตก.” ใน วริยา ชินวรรโณ. บรรณาธิการ. *นานาทรรศนะเกี่ยวกับจริยธรรม*. ภาควิชามนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุขุม นวลสกุล. (2540). *ประชาธิปไตย THAI-THAI*. กรุงเทพฯ: เอื้ออาทรสำนักพิมพ์.

สุจิต บุญบงการ. (2531). *การพัฒนาการเมืองของไทย: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างทหาร สถาบันทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2549). “รัฐสภาไทย.” ใน นรนิติ เศรษฐบุตร. (บรรณาธิการ). การเมืองการปกครองไทยในรอบ 60 ปี แห่งการครองสิริราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสกสรร ประเสริฐกุล. (2548). *การเมืองภาคประชาชนในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์.

เสน่ห์ จามริก. (2529). *การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

เสน่ห์ จามริก. (แปล). (2555). *ความคิดทางการเมืองจากเพลโต้ถึงปัจจุบัน*. โดย เอ็ม. เจ. ฮาร์มอน. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).

แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2549). *จริยธรรมทางการเมือง*. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “สังคมไทยกับการล้มละลายทางจริยธรรม” วันที่ 29 พฤษภาคม 2549 ณ ห้องประชุม LT1 คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ กรุงเทพมหานคร.

เสลา เรขะรุจิ. (2510). *หนึ่งศตวรรษหนังสือพิมพ์ไทย*. พระนคร: รวมสาส์น.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2522). *รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยปัจจุบัน* วันที่ 28-29 เมษายน 2522 จัดโดยโครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2550). *วุฒิสภากับรัฐธรรมนูญฯ 2550 และความรู้ในวงงานรัฐสภา*. กรุงเทพฯ: บริษัทเอส.เอ็ม.ซี. คอร์เนอร์ จำกัด.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2545). *การเมืองของพลเมือง*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

_____. (2549). ทักษิณ-ประชานิยม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. (2551). (2551). *ทักษิณ-ประชานิยม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. (2555). *ความจริงไม่มีสี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน.

อมร พงศาพิชญ์ และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (บรรณาธิการ). (2545). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมร รักษาสัตย์ . (2522). "เอกสารเรื่องการพัฒนาอุดมการณ์และการฟื้นฟูคุณธรรมของชาติเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมในสังคมไทย" ใน *รายงานการสัมมนาจริยธรรมในสังคมไทยในปัจจุบัน* โครงการพัฒนาสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.

อลงกรณ์ พลบุตรและคณะ. (2550). *สมุดปกดำ เมนูคอร์รัปชั่นระบอบทักษิณ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมรัฐไทย.

อาภารัศมี ธนะมณี. (2554). *แนวทางการพัฒนาสถาบันพรรคการเมืองไทย เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

อุษา แตงทอง. (2555). *ภาวะผู้นำและจริยธรรม: กรณีศึกษาประวัติชีวิตและการทำงานของมหาตมะ คานธี* วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาจริยศาสตร์ศึกษา คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหิดล.

อุสามะห์. แปล. (2533). *ผู้ปกครองรัฐในทัศนะแห่งอิสลาม*จาก Imam Ali's Epistle to Malik Ashtar โดย Imam Ali. กรุงเทพฯ: อัลฮูดา.

ภาษาอังกฤษ

Babbie, Earl R. (1979). *The Practice of Social Research*. Belmont: Wadsworth Publishing Company.

Baker, Chris and Phongpaichit, Pasuk. (2012). *A History of Thailand*. Port Melbourne: Cambridge University Press.

Beck, Robert Nelson. (1979). *Handbook in Social Philosophy*. New York: Macmillan Publishing Co., Inc.

Benoit-Smullyan, Emile. (1964). *An Outline of the Histoy of Political Theory (Part II-Montesquieu to Present)*. Boston: Student Outlines Company.

Blocker, H. Gene. (1988). *Ethics: An Introduction*. New York : Haven Publishing Corporation.

Bluhm, William T. and Heineman, Robert A. (2007). *Ethics and Public Policy*: *Methods and Cases*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Boatright, John R. (2007). *Ethics and the Conduct of Business*. New Jersey: Pearson Education, Inc.

Burns, Kevin. (2006). Eastern Philosophy. London: Arcturus Publishing Limited.

Cahn, Steven M. (2006). *Political Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.

Canadian Code of Conduct for Parliamentarians. 2012

Chaloemtiarana, Thak. (2007). *Thailand: The Politics of Despotic Paternalism*. Chiang Mai: Silkworm Books.

Christensen, Asher N. (1953). *The People, Politics, and the Politicians*. New York: Holt.

Cipr, Jose V. (2008). *Ethics, Politics and Democracy*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Civil Service Training Institute, the Office of the Civil Service Commission, Thailand. (1999). Seminar Proceeding on "Leadership, Ethics and Public Sector Reform" 22-24 September 1999, Bangkok, Thailand.

Darling, Frank C. (1965). *Thailand and the United States*. Washington, D.C.: Public Affairs Press.

Epstein, Leon. (1986). *Political Parties in the American Mold*. Madison: University of Wisconsin Press.

Funston, John. ed.. (2009). *Thaksin's Thailand Populism and Polarization.* Bangkok: Institute of Security and International Studies.

Gandhi, M.K. (1932). *From Yeravda Mandir: Ashram Observances*. Ahmedabad: Navajivan Publishing House.

Garvey James and Stangroom, Jeremy. (2012). *The Story of Philosophy*. London: Quercus. Publishing PIc.

Gildin, Hilail. (1975). *An Introduction to Political Philosophy: Ten Essays by Leo Strauss*. Detroit: Wayne State University Press.

Gingell, John, Little, Adrian, and Winch, Christopher.eds. (2000). *Modern Political Thought*. London: Routledge.

Global Task Force on Parliamentary Ethics, Westminster Foundation for Democracy. (2012). *Handbook on Parliamentary Ethics and Conduct: A Guide for Parliamentarians.*

Heater, D. (1990). *Citizenship: The Civil Ideal in World History, Politics, and Education*. London: Orient Longman.

Hewison, Kevin. (1997). *Political Change in Thailand*: *Democracy and Participation*. London: Routledge.

Holton, Robert J. (1989). *Max Weber on Economy and Society*. London: Routledge.

Joad, C.E.M. (1966). *Philosophy*. New York: Premier Books.

Karim, Al-Haj Maulana Fazlul. (1979). *Al-Hadis Vol IV*. Lahore: Malik Sirajuddin and sons.

Katz, Richard S. and Cotty, William. (2006). *Handbook of Party Politics*. London: Sage Publication.

Kaufmann, Walter. (1968). Philosophic Classica. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Kohlberge, Lawrence and Turiel E. (1971). "Moral Development and Moral Education". In: Lesser, G. ed. *Psychology and the Educational Process*. Chicago: Scott Foresman.

Keaut, Richard. (2002). *Aristotle: Plitical Philosophy*. Oxford: Oxford University Press.

Kudo, Hiroko and Maesschalck, Jeroen. (2005). *Japan's National Public Service Ethics Law: Background, Contents, and Impact.*

Lambert, Edmund B. (1986). *Committed Journalism: An Ethic for the Profession*. Bloomington: Indiana University Press.

Lassman, Peter and Speirs, Ronald. eds. (1994). *Weber: Political Writings*. Cambridge, Mass: Cambridge University Press.

Lavine, T.Z. (1984*). From Socrates to Sartre: The Philosophic Quest*. New York: Bentam Books, 1984.

Little Graham. (1988). *Strong Leadership*. Oxford: Oxford University Press.

Lock, John. (1960). *Two Treaties of Civil Government*, P. Laslett. ed. Cambridge: Cambridge University Press.

Martin Parker. ed. (1998). Ethics and Organizations. London: Sage Publications.

Matson, Wallace. (1997). *A New History of Philosophers: Ancient & Medieval. Volume I*. New York: Hardcourt Brace Jovanovich, Inc.

Mommsen, Wolfgang J. (1989). *The Political and Social Theory of Max Weber: Collected Essays*. Cambridge: Polity Press.

Morrison, Ken. (2006). *Marx, Derkheim, Weberr: Fomations of Modern Social Thought*. London: Sage.

Mukherjee, Subrata and Ramaswamy, Sushila. (2006). *A History of Political Thought- Plato to Marx*. New Delhi: Prentice-Hall of India.

Ngamcachonkulkid, Sorasak. (2010). *Free Thai: The New History of the Seri Thai Movement*. Bangkok: Sriboon Computer Printing Ltd.

Nostitz, Nick. (2011). *Red vs Yellow. Volume 2: Thailand's Political Awakening*. Bangkok: White Lotus Press.

Nuechterlein, Donald E. (1965). *Thailand and the Struggle for Southeast Asia*. Ithaca, New York: Cornell University Press.

Oakeshott, M.J. (1975). *Hobbes on Civil Association*. Oxford: Basil Blackwell.

Parker, Martin. (1998). *Ethics and Organizations*. London: SAGE Publications Ltd.

Phongpaichit, Pasuk and Piriyarangsan, Sungsidh. (1996). *Corruption and Democracy in Thailand*. Chaing Mai: Silkworm Books.

Prasong Lertrattanawisute. (2010). *The Workings of Corruption in Thailand: Tales of Duplicity and Hubris*. Bangkok: A Day Weekly.

Pye, Lucien W. and Verba, Sidney. (1965). *Political Culture and Political Development*. New Jersey: Princeton University Press.

Rachels, James.ed. (1998). *Ethical Theory 1. Oxford: Oxford University Press.*

Rangarajan. L.N. ed. (1992). *The Arthashastra by Kautilya*. New Delhi: Penguin Books India (P) Ltd..

Republic of Lithuania Code of Conduct for State Politicians, 2006.

Rest, James R. and Narvaez, Darcia. (1994). *Moral Development in the Professions*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.

Richter, Melvin. (1977). The Political Theory of Montesquieu. Cambridge: Cambridge University Press.

Riggs, Fred W. (1966). Thailand: The Modernization of a Bureaucratic Polity. Honolulu, Hawaii: East West Center Press.

Riley, Patrick. (2006). "The Social Contract and Its Critics". In *The Cambridge History of the Eighteenth - Century Political Thought*. Eds. Mark Goldie and Robert Wokler : Cambridge University Press.

Russell, B. (1961). *History of Western Philosophy*. London: Allen & Unwin.

Shively, W. Phillips. (2010). *Power and Choice: An Introdution to Political Science*. New York: McGrew-Hill Companies, Inc.

Siffin, William J. (1966). *The Thai Bureaucracy: Institutional Change and Development*. Honolulu Hawaii: East West Center.

Skemp, J.B. (2002). Plato the Statesman. London: Bristol Classical Press.

Soloman, Robert C. (1984). *Morality and the Good Life: An Introduction to Ethics through Classical Sources*. New York: McGrew-Hill, Inc.

Sommerville, Johann P. (1992). *Thomas Hobbes: Political Ideas in Historical Context*. London: The MacMillan Press, Ltd.

Strauss, Leo and Cropsey, Joseph. (1987). History of Political Philosophy. Chicago: The University of Chicago Press.

Terwiel, B.J. (2011*). Thailand's Political History: From the 13th Century to Recent Times.* Bangkok: River Books.

The Ethics Committee, Indian Parliament, Framework of Code of Conduct for Members of Rajya Sabha, 1977.

The National Public Service Officials Ethics Code, 2000.

Thompson, Dennis F. (1995). Ethics in Congress: From Individual to Institutional Corruption. Washington D.C.: The Brookings Institutions.

Turner, Stephen. ed. (2000). The Cambridge Companion to Weber. Cambridge: Cambridge University Press.

U.K., the Committee on Standards in Public Life. (1994). *The Code of Conduct for Members of Parliament Pursuant to the Resolution of the House of the 19th July 1995.*

U.S. House of Representatives Ethics Committee. (2012). *Code of Ethics for U.S. Government Service Adopted July 11, 1958.*

Uhr, John. (2005). "Professional Ethics for Politicians?" In *International Public Management Journal*. Vol 8, No2, 2005.

Wahlke, John C. and Dragnich, Alex N. (1971). *Government and Politics*. New York: Random House.

Warburton, Nigel, Pike, John, and Matravers, Derek. (2000). *Reading Political Philosophy Macchiavelli to Mill*. New York: Routledge in Association with the Open University.

Weber, Max. (1946). "Politics as a Vocation," In *From Max Weber: Essay in Sociology*. Hans H. Gerth and C. Wright Mill. eds. and trans. New York: Oxford University Press.

Weldon, T.D. (1947). *States and Marals: A Study in Political Conflicts*. New York: McGrew-Hill Book Company, Inc.

Whimster, Sam. (2007). *Understanding Webber*. New York: Routledge Taylor and Francis Group.

Wilburt E. Moore. (1970). *The Professional: Roles and Rules*. New York: Russel Sage Foundation. T.H. Silcock. ed. (1972). *Professional Structure in South East Asia.* Canberra: The Australian National University.

Wilson, David A. (1962). *Politics in Thailand*. New York: Cornell University Press.

Winston, Bruce E. (2002). "*The Four Cs of Christian Leadership," in Inner Resources for Leaders, . School of Global Leadership and Entrepreneurship*, Regent University, Virginia Beach: Regent University.

Winter, Gibrom. (1966). *Elements for Social Ethics: Scientific Perspectives on Social Process*. New York: MacMillan.

Wyatt, David K. (2003). *Thailand: A Short History*. Chiang Mai: Silkworm Books.

แบบสอบถามโครงการวิจัย “จริยธรรมนักการเมือง”

ผู้สนับสนุนโครงการ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

คณะผู้วิจัย รศ. ดร. วริยา ชินวรรโณ (หัวหน้าโครงการ)

อ.ดร.ฐิตารีย์ ศิริศรียรชัย (นักวิจัย)

นางสาวศิริรักษ์ ปั่มแม่นปืน (ผู้ช่วยนักวิจัย)

<u>คำชี้แจง</u>

1. แบบสอบถามชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเข้าใจประมวลจริยธรรมนักการเมือง สภาพปัญหา และกลไกในการควบคุม เพื่อหาแนวทางในการพัฒนา เสริมสร้างความประพฤติที่ดีที่ถูกต้องในอาชีพการเมือง
2. แบบสอบถามชุดนี้แบ่งออกเป็น 9 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2-8 เป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 9 เป็นส่วนของข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. โปรดทำเครื่องหมาย (X) ในช่อง (☐) ที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด และกรอกข้อมูลต่างๆลงในที่ว่างที่กำหนดให้
4. ข้อมูลของผู้ตอบแบบสอบถามจะถูกเก็บรักษาไว้ ไม่เปิดเผยต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล เว้นแต่เป็นความประสงค์ของผู้ให้ข้อมูล และการรายงานผลการวิจัยจะแสดงเป็นข้อมูลรวมเท่านั้น

ข้อมูลจากท่านมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งต่อการหาแนวทางพัฒนาจริยธรรมนักการเมือง คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณอย่างสูงที่ท่านสละเวลาให้ข้อมูล

โปรดส่งแบบสอบถามคืนที่.....ภายในวันที่.....

ด้วยความเคารพอย่างสูง

คณะผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป (ให้กากบาทหรือกรอกคำตอบ) **(เฉพาะผู้กระจายและจัดเก็บแบบสอบถาม)**

1). เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2). ระดับการศึกษา

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

3). ประสบการณ์ในการทำงานทางการเมืองอย่างเป็นทางการ.....ปี

4). อาชีพก่อนเข้าทำงานทางการเมือง.....

5). ท่านเกิดที่จังหวัด.....จังหวัดที่ท่านเคยอาศัยอยู่..... .....
ปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัด.....

6). งานการเมืองของท่านอยู่ในกลุ่มใด

☐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

แบบแบ่งเขต ☐ แบบบัญชีรายชื่อ ☐

☐ สมาชิกวุฒิสภา

จากการเลือกตั้ง ☐ จากการสรรหา ☐

7). ท่านเคยได้รับรู้รายละเอียดเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมนักการเมืองหรือไม่

☐ ไม่เคย เพราะ ☐ ไม่มีโอกาส ☐ เห็นว่าไม่ใช่สิ่งจำเป็น

☐ เคย

8). หลักการในการทำงานทางการเมืองของท่านคือ.....

.....

.....

9). หลักการในการดำเนินชีวิตของท่านคือ.....

.....

.....

ตอนที่ 2: การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติของข้าราชการตามประมวลจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2553 หรือไม่ และกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้

-1 หากท่านแน่ใจว่าไม่เป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

0 หากท่านไม่แน่ใจว่าเป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

1 หากท่านแน่ใจว่าเป็นจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ข้อความ	-1	0	1
1). นักการเมืองต้องมีศีลธรรม และประพฤติตนอย่างมีจริยธรรมทั้งในเรื่องงานและเรื่องส่วนตัว	☐	☐	☐
2). นักการเมืองต้องมีจิตสำนึกที่ดี มีความรับผิดชอบในหน้าที่ และเสียสละ	☐	☐	☐
3). การทำงานของนักการเมืองต้องโปร่งใสและตรวจสอบได้	☐	☐	☐
4). นักการเมืองต้องไม่ใช้อำนาจหน้าที่หาประโยชน์ให้ตนเอง ญาติมิตร และพวกพ้อง	☐	☐	☐
5). นักการเมืองต้องไม่กลั่นแกล้งใส่ความนักการเมืองฝ่ายตรงข้ามหรือนักการเมืองพรรคอื่น	☐	☐	☐
6). นักการเมืองต้องมีใจยึดมั่นในการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	☐	☐	☐
7). นักการเมืองต้องปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอย่างเคร่งครัดและตรงไปตรงมา	☐	☐	☐
8). นักการเมืองต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำรงตน รักษาชื่อเสียง และภาพลักษณ์ของนักการเมือง	☐	☐	☐

ตอนที่ 3: สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมือง

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าท่านเห็นเป็นจริงหรือไม่ตามประสบการณ์ของท่านต่อ
สภาพการณ์ทางจริยธรรมในสังคมการเมืองโดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน
ดังนี้ -1 หากท่านเห็นว่าไม่เป็นจริง
0 หากท่านเห็นว่าจริงบ้างไม่จริงบ้าง
1 หากท่านเห็นว่าเป็นจริง

ข้อความ	-1	0	1
1). นักการเมืองที่ท่านรู้จักเป็นผู้ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม	☐	☐	☐
2). นักการเมืองที่ท่านรู้จักมีจิตสำนึกที่ดีและมีศีลธรรม	☐	☐	☐
3). นักการเมืองที่ท่านรู้จักเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต	☐	☐	☐
4). นักการเมืองที่ท่านรู้จักเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง	☐	☐	☐
5). นักการเมืองที่ท่านรู้จักเป็นผู้ยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตัว	☐	☐	☐
6). นักการเมืองที่ท่านรู้จักไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนในการปฏิบัติงานทางการเมือง	☐	☐	☐
7). นักการเมืองที่ท่านรู้จักยืนหยัดในความถูกต้อง เป็นธรรม และถูกกฎหมาย	☐	☐	☐
8). นักการเมืองที่ท่านรู้จักให้บริการประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ	☐	☐	☐
9). นักการเมืองที่ท่านรู้จักให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนอย่างครบถ้วนและไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง	☐	☐	☐
10).นักการเมืองที่ท่านรู้จักมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน	☐	☐	☐
11).การทำงานของนักการเมืองที่ท่านรู้จักโปร่งใสตรวจสอบได้	☐	☐	☐
12).นักการเมืองที่ท่านรู้จักยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	☐	☐	☐
13).นักการเมืองที่ท่านรู้จักยึดมั่นในหลักจรรยาของการเป็นข้าราชการการเมืองที่ดี	☐	☐	☐

* หมายเหตุ: นักการเมืองที่ท่านรู้จักหมายถึง นักการเมืองที่ท่านรู้จักเป็นการส่วนตัวและนักการเมืองที่ท่านเคยได้รับฟังเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับนักการเมืองเหล่านั้น

ตอนที่ 4: ทัศนคติและประสบการณ์ในการทำงาน

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรโดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้

1 หากท่านไม่เห็นด้วยมากที่สุด

2 หากท่านไม่เห็นด้วย

3 หากท่านไม่แน่ใจ

4 หากท่านเห็นด้วย

5 หากท่านเห็นด้วยมากที่สุด

ข้อความ	1	2	3	4	5
1). คำปฏิญาณก่อนเข้ารับตำแหน่งทำให้ท่านเกิดความมุ่งมั่นที่จะเป็นนักการเมืองที่มีจริยธรรมสูง	☐	☐	☐	☐	☐
2). การต่อสู้และยืนหยัดเพื่อประชาชนที่ท่านเป็นตัวแทนเป็นหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
3). การไม่เข้าประชุมโดยไม่มีเหตุอันควรเป็นความผิดทางจริยธรรม	☐	☐	☐	☐	☐
4). ส่วนได้ส่วนเสียของท่านและครอบครัวมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่านอยู่มาก	☐	☐	☐	☐	☐
5). พรรคและผู้ร่วมพรรคของท่านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
6). ผู้ให้การอุปถัมภ์และสนับสนุนทางการเงินในการหาเสียงเลือกตั้งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
7). กลุ่มธุรกิจที่ท่านมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
8). ส่วนได้ส่วนเสียของประชาชนในเขตเลือกตั้งของท่านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่านมากกว่าสิ่งอื่นใด	☐	☐	☐	☐	☐
9). ข้าราชการประจำหรือหน่วยงานที่ท่านต้องอาศัยพึ่งพึง ในการปฏิบัติงานมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
10). ส่วนได้ส่วนเสียของลูกน้องและผู้อยู่ใต้การอุปถัมภ์ของท่านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐
11). ผลประโยชน์สาธารณะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดและมีอิทธิพลเหนือองค์ประกอบอื่นในการตัดสินใจในงานการเมืองของท่าน	☐	☐	☐	☐	☐

ตอนที่ 5: ความรุนแรงของปัญหาทางจริยธรรมทางการเมืองในปัจจุบัน

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรโดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้

1 รุนแรงน้อยที่สุด, 2 รุนแรงน้อย, 3 ปานกลาง, 4 รุนแรง, 5 รุนแรงมากที่สุด

ข้อความ	1	2	3	4	5
1). การทุจริตการเลือกตั้ง	☐	☐	☐	☐	☐
2). การฉ้อราษฎร์บังหลวง (รับสินบน, ทุจริตในหน้าที่)	☐	☐	☐	☐	☐
3). การใช้อำนาจหน้าที่รีดไถทรัพย์สิน	☐	☐	☐	☐	☐
4). การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการช่วยเหลือพวกพ้องของตนให้ได้เลื่อนตำแหน่ง	☐	☐	☐	☐	☐
5). การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการช่วยเหลือพวกพ้องของตนให้ได้เงินเดือนสูงขึ้น	☐	☐	☐	☐	☐
6). การใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือพวกพ้องของตนที่กระทำความผิดให้พ้นผิดหรือรับโทษสถานเบา	☐	☐	☐	☐	☐
7). การแทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและ/หรือของพวกพ้อง	☐	☐	☐	☐	☐
8). การใช้ทรัพย์สินทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เช่น พาหนะ น้ำมันรถ	☐	☐	☐	☐	☐
9). การใช้งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว	☐	☐	☐	☐	☐
10).การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยลงนามในสัญญาโครงการที่ไม่โปร่งใสแทนตน	☐	☐	☐	☐	☐
11). การปรับหรือออกกฎระเบียบและกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง ญาติพี่น้อง พวกพ้อง และเพื่อน	☐	☐	☐	☐	☐
12). การเอาใจออกห่างจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	☐	☐	☐	☐	☐
13). นายกรัฐมนตรียกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม	☐	☐	☐	☐	☐
14). การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม	☐	☐	☐	☐	☐
15). การใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม	☐	☐	☐	☐	☐

ตอนที่ 6: ลักษณะเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยในปัจจุบันหรือไม่

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาลักษณะเหตุการณ์ต่อไปนี้ว่าท่านเคยพบ เคยได้ยินบ่อยเพียงใด โดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้ 1 ไม่เกิดขึ้นเลย, 2 เกิดขึ้นน้อย, 3 เกิดขึ้นสม่ำเสมอ, 4 เกิดขึ้นบ่อยมาก

ข้อความ	1	2	3	4
1). การทุจริตการเลือกตั้ง	☐	☐	☐	☐
2). การฉ้อราษฎร์บังหลวง (รับสินบน, ทุจริตในหน้าที่)	☐	☐	☐	☐
3). การใช้อำนาจหน้าที่รีดไถทรัพย์สิน	☐	☐	☐	☐
4). การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการช่วยเหลือพวกพ้องของตนให้ได้เลื่อนตำแหน่ง	☐	☐	☐	☐
5). การใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบในการช่วยเหลือพวกพ้องของตนให้ได้เงินเดือนสูงขึ้น	☐	☐	☐	☐
6). การใช้อำนาจหน้าที่ช่วยเหลือพวกพ้องของตนที่กระทำความผิดให้พ้นผิดหรือรับโทษสถานเบา	☐	☐	☐	☐
7). การแทรกแซงอำนาจหน้าที่ของข้าราชการอื่นเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและ/หรือของพวกพ้อง	☐	☐	☐	☐
8). การใช้ทรัพย์สินทางราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว เช่น พาหนะ น้ำมันรถ	☐	☐	☐	☐
9). การใช้งบประมาณของหน่วยงานราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว	☐	☐	☐	☐
10).การบังคับให้ข้าราชการชั้นผู้น้อยกว่าลงรายมือชื่อในโครงการที่ไม่โปร่งใสแทนตน	☐	☐	☐	☐
11). การปรับหรือออกกฎระเบียบและกฎหมายที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเอง ญาติพี่น้อง พวกพ้อง และเพื่อน	☐	☐	☐	☐
12). การเอาใจออกห่างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	☐	☐	☐	☐
13). นายกรัฐมนตรียกเว้นการเอาผิดทางจริยธรรมกับนักการเมืองบางกลุ่ม	☐	☐	☐	☐
14). การกลั่นแกล้งนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม	☐	☐	☐	☐
15). การใส่ร้ายป้ายสีนักการเมืองฝ่ายตรงข้าม	☐	☐	☐	☐

ตอนที่ 7: กลไกควบคุมจริยธรรมนักการเมือง

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรโดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้

1 หากท่านไม่เห็นด้วยมากที่สุด

2 หากท่านไม่เห็นด้วย

3 หากท่านไม่แน่ใจ

4 หากท่านเห็นด้วย

5 หากท่านเห็นด้วยมากที่สุด

ข้อความ	1	2	3	4	5
1). ข้อบังคับว่าด้วยประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2553 มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน	☐	☐	☐	☐	☐
2). กลไกและระบบบังคับใช้ประมวลจริยธรรมในปัจจุบันมีความเหมาะสม	☐	☐	☐	☐	☐
3). บทลงโทษโดยการตำหนิหรือประณามนักการเมืองที่ละเมิดการประพฤติตามกรอบและประมวลจริยธรรมมีความเหมาะสม	☐	☐	☐	☐	☐
4). คณะกรรมการจริยธรรมทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	☐	☐	☐	☐	☐
5). คณะกรรมการการเลือกตั้งทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	☐	☐	☐	☐	☐
6). ผู้ตรวจการแผ่นดินทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	☐	☐	☐	☐	☐
7). คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	☐	☐	☐	☐	☐
8). คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทำหน้าที่ในการควบคุมดูแลจริยธรรมของนักการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล	☐	☐	☐	☐	☐
9). ในทางปฏิบัติปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองจะได้รับการแก้ไขหรือไม่ขึ้นอยู่กับแนวนโยบายนายกรัฐมนตรี	☐	☐	☐	☐	☐

ตอนที่ 8: การป้องกันการละเมิดจริยธรรมและการแก้ไขปัญหา

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อความต่อไปนี้ว่าท่านมีความคิดเห็นอย่างไรโดยกากบาทลงในช่องตามความเห็นของท่าน ดังนี้

1 หากท่านไม่เห็นด้วยมากที่สุด

2 หากท่านไม่เห็นด้วย

3 หากท่านไม่แน่ใจ

4 หากท่านเห็นด้วย

5 หากท่านเห็นด้วยมากที่สุด

ข้อความ	1	2	3	4	5
1). การปฏิรูประบบการศึกษาที่เข้มข้นในเรื่องคุณธรรม การมีศีลธรรม และการมีจริยธรรมในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก เพราะจะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรมได้	☐	☐	☐	☐	☐
2). การปรับเปลี่ยนค่านิยมของสังคมให้ยกย่องนับถือคนจากคุณงามความดี ความรู้ ความสามารถ มากกว่าตำแหน่งหน้าที่และความร่ำรวย จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม	☐	☐	☐	☐	☐
3). การกำหนดบทลงโทษทางกฎหมายเพิ่มเติมเกี่ยวกับจริยธรรมวิชาชีพในการที่ผู้ที่อยู่ในวิชาชีพนั้นๆละเมิดจริยธรรมโดยใช้ประโยชน์จากวิชาชีพสร้างความเดือดร้อนหรือลิดรอนสิทธิผู้อื่น ให้เข้มงวดยิ่งขึ้น จะช่วยแก้ไขการละเมิดจริยธรรม	☐	☐	☐	☐	☐
4). การก่อตั้งหน่วยงานเฉพาะที่มีความเป็นอิสระเพื่อกำกับดูแล เรื่องจริยธรรมของนักการเมือง	☐	☐	☐	☐	☐
5). การให้ความรู้และปลุกจิตสำนึกประชาชนให้ช่วยกันสอดส่องดูแล การกระทำที่ผิดจริยธรรมของนักการเมือง	☐	☐	☐	☐	☐

ตอนที่ 9 ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง

1). โปรดระบุข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อปัญหาจริยธรรมของนักการเมืองในปัจจุบัน

……

……..

……

……

……

……

……

……

……

2). โปรดระบุข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของนักการเมือง

……..

……..

……..

……..

……

……

……

……..

……..

รายนามนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศไทย

พ.ศ.2547-ปัจจุบัน

1. พระยามโนปกรณ์นิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์)	28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 - 9 ธันวาคม พ.ศ. 2475
	10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 - 1 เมษายน พ.ศ. 2476
	1 เมษายน พ.ศ. 2476 - 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476
2. พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน)	21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 -16 ธันวาคม พ.ศ. 2476
	16 ธันวาคม พ.ศ. 2476 - 22 กันยายน พ.ศ. 2477
	22 กันยายน พ.ศ. 2477 - 9 สิงหาคม พ.ศ. 2480
	9 สิงหาคม พ.ศ. 2480 - 21 ธันวาคม พ.ศ. 2480
	21 ธันวาคม พ.ศ. 2480 -16 ธันวาคม พ.ศ. 2481
3. จอมพล ป. พิบูลสงคราม (แปลก พิบูลสงคราม)	16 ธันวาคม พ.ศ. 2481 - 7 มีนาคม พ.ศ. 2485
	7 มีนาคม พ.ศ. 2485 - 1 สิงหาคม พ.ศ. 2487
	8 เมษายน พ.ศ. 2491- 24 มิถุนายน พ.ศ. 2492
	25 มิถุนายน พ.ศ. 2492 - 28 พฤศจิกายน พ.ศ.2494
	29 พฤศจิกายน 2494 - 6 ธันวาคม 2494
	6 ธันวาคม 2494 - 23 มีนาคม 2495
	24 มีนาคม 2495 - 25 กุมภาพันธ์ 2500
	21 มีนาคม 2500 - 16 กันยายน 2500
4.พันตรีควง อภัยวงศ์	1 สิงหาคม 2487 - 8 เมษายน 2491
	31 มกราคม 2489 - 18 มีนาคม 2489
	10 พฤศจิกายน 2490 - 6 กุมภาพันธ์ 2491
	21 กุมภาพันธ์ 2491 - 8 เมษายน 2491
5.นายทวี บุณยเกตุ	31 สิงหาคม 2488 - 17 กันยายน 2488
6.หม่อมราชวงศ์เสนีย์ ปราโมช	17 กันยายน 2488 - 15 ตุลาคม 2488
	15 กุมภาพันธ์ 2518 - 13 มีนาคม 2518
	20 เมษายน 2519 - 23 กันยายน 2519
	25 กันยายน 2519 - 6 ตุลาคม 2519
7.นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐ์มนูธรรม)	24 มีนาคม 2489 - 1 มิถุนายน 24893
	11 มิถุนายน 2489 - 23 สิงหาคม 2489
8.พลเรือตรีถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ (หลวง ธำรงนาวาสวัสดิ์)	23 สิงหาคม 2489 - 30 พฤษภาคม 2490

	30 พฤษภาคม 2490 - 8 พฤศจิกายน 2490
9.นายพจน์ สารสิน	21 กันยายน 2500 - 26 ธันวาคม 2500
10.จอมพลถนอม กิตติขจร	1 มกราคม 2501 – 20 ตุลาคม 2501
	9 ธันวาคม 2506 - 7 มีนาคม 2512
	7 มีนาคม 2512 - 16 พฤศจิกายน 2514
	18 พฤศจิกายน 2514 - 17 ธันวาคม 2515
	18 ธันวาคม 2515 - 14 ตุลาคม 2516
11.จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์	9 กุมภาพันธ์ 2502 - 8 ธันวาคม 2506
12.นายสัญญา ธรรมศักดิ์	14 ตุลาคม 2516 - 22 พฤษภาคม 2517
	27 พฤษภาคม 2517 - 14 กุมภาพันธ์ 2518
13.พลตรีหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช	14 มีนาคม 2518 - 12 มกราคม 2519
14.นายธานินทร์ กรัยวิเชียร	22 ตุลาคม 2519 - 19 ตุลาคม 2520
15.พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์	11 พฤศจิกายน 2520 - 21 ธันวาคม 2521
	12 พฤษภาคม 2522 - 3 มีนาคม 2523
16.พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	3 มีนาคม 2523 - 30 เมษายน 2526
	30 เมษายน 2526 - 5 สิงหาคม 2529
	5 สิงหาคม 2529 - 4 สิงหาคม 2531
17.พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ	4 สิงหาคม 2531 - 9 ธันวาคม 2533
	9 ธันวาคม 2533 - 23 กุมภาพันธ์ 2534
18.นายอานันท์ ปันยารชุน	2 มีนาคม 2534 - 7 เมษายน 2535
	10 มิถุนายน 2535 - 23 กันยายน 2535
19.พลเอกสุจินดา คราประยูร	7 เมษายน 2535 - 10 มิถุนายน 2535
20.นายชวน หลีกภัย	23 กันยายน 2535 - 13 กรกฎาคม 2538
	9 พฤศจิกายน 2540 - 9 พฤศจิกายน 2543
21.นายบรรหาร ศิลปอาชา	13 กรกฎาคม 2538 - 25 พฤศจิกายน 2539
22.พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ	25 พฤศจิกายน 2539 - 9 พฤศจิกายน 2540
23.พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร	17 กุมภาพันธ์ 2544 - 11 มีนาคม 2548
	11 มีนาคม 2548 - 24 ก.พ.2549
	19 กันยายน 2549 - 1 ตุลาคม 2549
24.พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์	1 ตุลาคม 2549 - 29 มกราคม 2551
25.นายสมัคร สุนทรเวช	29 มกราคม 2551 - 9 กันยายน 2551
26.นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์	18 กันยายน 2551 - 2 ธันวาคม 2551

27.นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ	17 ธันวาคม 2551 - 5 สิงหาคม 2554
28.น.ส.ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร	5 สิงหาคม 2554 – ปัจจุบัน

ที่มา : http://www.kanzuksa.com

บทความสำหรับการเผยแพร่

โครงการวิจัย “จริยธรรมนักการเมือง” จะนำบทความซึ่งเป็นบทสรุปของงานวิจัยไปลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการ คาดว่าจะนำลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการภาษาอังกฤษชื่อ “Journal Ethics” ภายในเดือนธันวาคม 2557 จะส่งไปที่วารสารดังกล่าว

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

ด้านวิชาการ

1. จะมีการจัดประชุมวิชาการโครงการบัณฑิตไทยไม่โกง ระหว่างวันที่ 21-22 พฤศจิกายน 2556 ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เมืองทองธานี ซึ่งจะมีการเสวนาพิเศษ กรณีศึกษาเรื่องปัญหาจริยธรรมในวิชาชีพ โดยคณะวิจัยชุดโครงการจริยธรรมวิชาชีพ จัดโดยที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมประมาณ 1,000 คน (ดังรายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมา)

2. มหาวิทยาลัยมหิดลจะจัดการประชุมเรื่อง Research Expo to ASEAN ระหว่างวันที่ 27-28 มกราคม 2557 ซึ่งจะมีการบรรยายกลุ่มเรื่อง “Professional Ethics” โดยคณะวิจัยชุดโครงการจริยธรรมวิชาชีพ (ดังรายละเอียดตามกำหนดการที่แนบมา)

3. รศ.ดร.วริยา ชินวรรโณ จะไปบรรยายเรื่อง “พุทธศาสนากับจริยธรรมในวิชาชีพ” ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เดือนธันวาคม 2556 (รายละเอียด มหาจุฬาฯ จะแจ้งอีกครั้งหนึ่ง)

ระเบียบวาระการประชุมคณะกรรมการดำเนินการจัดการประชุมวิชาการโครงการบัณฑิตไทยไม่โกง

ครั้งที่ 2/2556

วันศุกร์ที่ 20 กันยายน 2556 เวลา 10.00 น.

ณ ห้อง 531 ชั้น 5 สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล ศาลายา

,,,

(ร่าง)

กำหนดการประชุมทางวิชาการที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ประจำปี 2556

เรื่อง "บัณฑิตไทย คนรุ่นใหม่หัวใจคุณธรรม"

ระหว่างวันที่ ๒๑ – ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๕๖ เวลา ๐๘.๐๐ – ๑๖.๓๐ น.

ณ ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี

วันพฤหัสบดีที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

เวลา ๐๘.๐๐ – ๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียน

๐๙.๐๐ – ๐๙.๒๐ น. พิธีเปิดนิทรรศการ โครงการ "บัณฑิตไทยไม่โกงฯ"

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

๐๙.๒๐ – ๐๙.๓๐ น. กล่าวรายงาน

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทันตแพทย์บัณฑิต จิรจริยาเวช
รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนักศึกษาและกิจกรรมพิเศษ
มหาวิทยาลัยมหิดล
ประธานคณะทำงานโครงการ "บัณฑิตไทยไม่โกงฯ"

กล่าวต้อนรับ

โดย ศาสตราจารย์ นพ.รัชตะ รัชตะนาวิน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดล

กล่าวเปิดการประชุม และพิธีปิด

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

๐๙.๓๐ – ๑๐.๓๐ น. การบรรยายพิเศษ เรื่อง "คนรุ่นใหม่หัวใจคุณธรรม"

โดย นายกล้านรงค์ จันทิก

เวลา ๑๐.๓๐. – ๑๐.๔๐ น. พักรับประทานอาหารว่าง

๑๐.๔๐ – ๑๑.๐๐ น. การนำเสนอผลงานของนักศึกษาที่ได้รับรางวัช และพิธีมอบรางวัล

- โครงการของ ทปอ.

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

- โครงการประกวด ผลิตและเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์การรณรงค์ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล “บัณฑิตไทยไม่โกงฯ” ของ สกอ.

โดย นางวราภรณ์ สีหนาท
รองเลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

๑๑.๐๐ – ๑๒.๐๐ น. การปาฐกถาพิเศษเรื่อง.....

โดย ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน

๑๒.๐๐ – ๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐ – ๑๖.๓๐ น. การเสวนากลุ่มย่อยเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(ห้อง....) <u>กลุ่มที่ ๑ การสอน</u>

“การศึกษาทั่วไป (General Education) กับการปลูกฝังบัณฑิตไทยให้มีหัวใจคุณธรรม”

โดย ศ. เรืออากาศเอก พญ.วนิชา ชื่นกองแก้ว ประธานกลุ่ม
อาจารย์ชนกพร พัวพัฒนกุล เลขานุการกลุ่ม

(ห้อง.....) <u>กลุ่มที่ ๒ กิจกรรมพัฒนานักศึกษา</u>

“แนวทางการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริตและจิตอาสาสำหรับนิสิตนักศึกษา”

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.เชาวลิต ลิ้มวิจิตร ประธานกลุ่ม
รองศาสตราจารย์ณัฏฐพร พิมพายน เลขานุการกลุ่ม

(ห้อง.....) <u>กลุ่มที่ ๓ การวิจัย</u>

“การสอนจริยธรรมของนักวิจัย เรื่อง Plagiarism ในมหาวิทยาลัย และการจัดการประชุมวิชาการ”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.ปานศิริ พันธุ์สุวรรณ ประธานกลุ่ม
ผศ.ดร.อริศร์ เทียนประเสริฐ เลขานุการกลุ่ม

(ห้อง.....) <u>กลุ่มที่ ๔</u>

"การศึกษาประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินโครงการตามพระราชบัญญัติเงินกู้เพื่อการลงทุน กรณีศึกษาประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินโครงการตามพระราชบัญญัติเงินกู้เพื่อการลงทุน"

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ ประธานกลุ่ม (คณะทำงานพิจารณาศึกษาประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินโครงการตามพระราชบัญญัติเงินกู้เพื่อการลงทุน อยู่ระหว่างการประสาน)

เวลา ๐๗.๐๐ – ๒๐.๐๐ น. งานเลี้ยงรับรอง

- การแสดงดนตรี

โดย วงดนตรี Thailand Philhamonic Orchestra – TPO

วันศุกร์ที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๖

เวลา ๐๘.๐๐ – ๐๘.๓๐ น. ลงทะเบียน

๐๘.๓๐ – ๐๙.๕๐ น. สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย (๔ กลุ่ม)
(กลุ่มละ ๒๐ นาที)

๐๙.๕๐ – ๑๐.๒๐ น. การนำเสนอผลการสำรวจแบบสอบถามนิสิตนักศึกษา เรื่อง "ทัศนคติของนักศึกษาต่อการทุจริต การโกง ในการเรียน การสอบ" ของที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

โดย โพลนิด้า วิธีการของนิสิตนักศึกษา
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

๑๐.๒๐ -๑๐.๓๐ น. พักรับประทานอาหารว่าง

๑๐.๓๐ – ๑๒.๓๐ น. การเสวนาพิเศษ : กรณีศึกษาเรื่องปัญหาจริยธรรมในวิชาชีพ ดังนี้

หัวข้อ "จริยธรรมในวิชาชีพนักกฎหมาย"

โดย ศาสตราจารย์พิเศษวิชา มหาคุณ
กรรมการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

หัวข้อ "จริยธรรมนักการเมือง"

โดย รองศาสตราจารย์ ดร.วริยา ชินวรรโณ
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หัวข้อ "จริยธรรมในวิชาชีพทหาร"

โดย ดร.พรรณชฎา ศิริวรรณบุศย์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หัวข้อ “จริยธรรมในวิชาชีพสื่อมวลชน”

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พ.ต.ท.หญิง ดร.ศิริวรรณ อนันต์โท
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

หัวข้อ “จริยธรรมในวิชาชีพอาจารย์”

โดย ดร.ประทีป ฉัตรสุภางค์
คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หัวข้อ “จริยธรรมในวิชาชีพแพทย์”

โดย นายแพทย์วิรัช ทุ่งวชิรกุล

ดำเนินการเสวนาโดย ผศ.ดร.นภเรณู สัจจรักษ์ ธีระฐิติ

เวลา ๑๒.๓๐ – ๑๒.๓๕ น. กล่าวปิดการประชุม

โดย ศาสตราจารย์ ดร.สมคิด เลิศไพฑูรย์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

๑๒.๓๕ น. รับประทานอาหารกลางวัน

หมายเหตุ : กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม